

SZÁMÍTÓGÉP-HÁLÓZATOK BEVEZETŐ ELŐADÁS 1.

*Mérnök-informatikus szak, BSc, 4. félév
2012/13 2.félév*

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

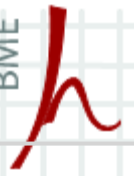
A tárgy mottója

„Mondd el és elfelejtem. Mutasd meg és megjegyzem. Vonj be és megértem.”

Konfuciusz

SZÁMÍTÓGÉP-HÁLÓZATOK?

Új tudomány/technika... egy régi
egyetemen...

Milyen régi a Műegyetem?

- 1777: Mária Terézia „**Ratio Educationis**”-a a mérnökképzés fontosságáról
- 1782: II. József megalapítja a BME-t : „*Institutum Geometricum Hydrotechnicum*”
- 1871: „Királyi József Nádor Műegyetem” – **a világ első műszaki oktatási intézménye „egyetemi” rangban**

És a Villamoskar?

- **Csak 64!**

Milyen régi a számítógép-hálózat?

44 éves!

1969 – 2013

1969: az ARPANET, az első számítógép-hálózat születése

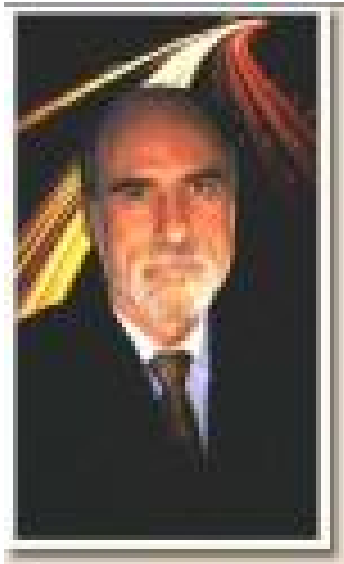
Milyen régi az Internet?

Attól függ, mit értünk „Internet”-en!

Mi az Internet?

Vinton Cerf, one of the „Fathers of Internet“:

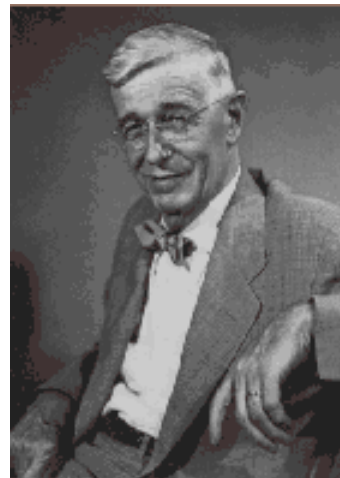
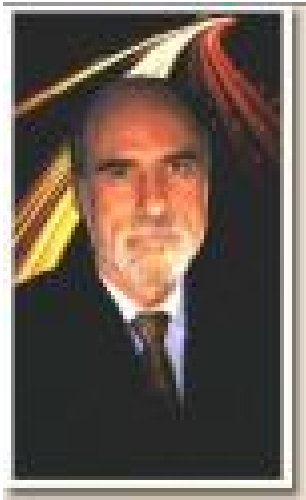

- The largest **network of networks** in the world.
- Uses **TCP/IP protocols** and **packet switching** .
- **Runs on any communications substrate.**

Mi az Internet?

- Számítógép-hálózat
 - 44 éves: az ARPANET-től számítva
 - 30 éves: 1983-ben lett a TCP/IP protokoll a működésének alapja, ekkor nevezték el Internet-nek
- WWW (World Wide Web), világháló
 - 24 éves: 1989-ben találta fel *Tim Berners-Lee* a WWW-t

Nagy emberek, akiknek a számítógéphálózat és az Internet köszönhető

ARPA (DARPA) – (Defense) Advanced Research
Projects Agency
(of the Department of Defense, USA)

„Man-Computer Symbiosis”, 1960

„The Computer as a Communication Device”, 1968

- Az összekapcsolt számítógépek elve
- A szerves ember-gép kapcsolat víziója

Paul Baran (ARPA) és a decentralizált hálózat alapelve

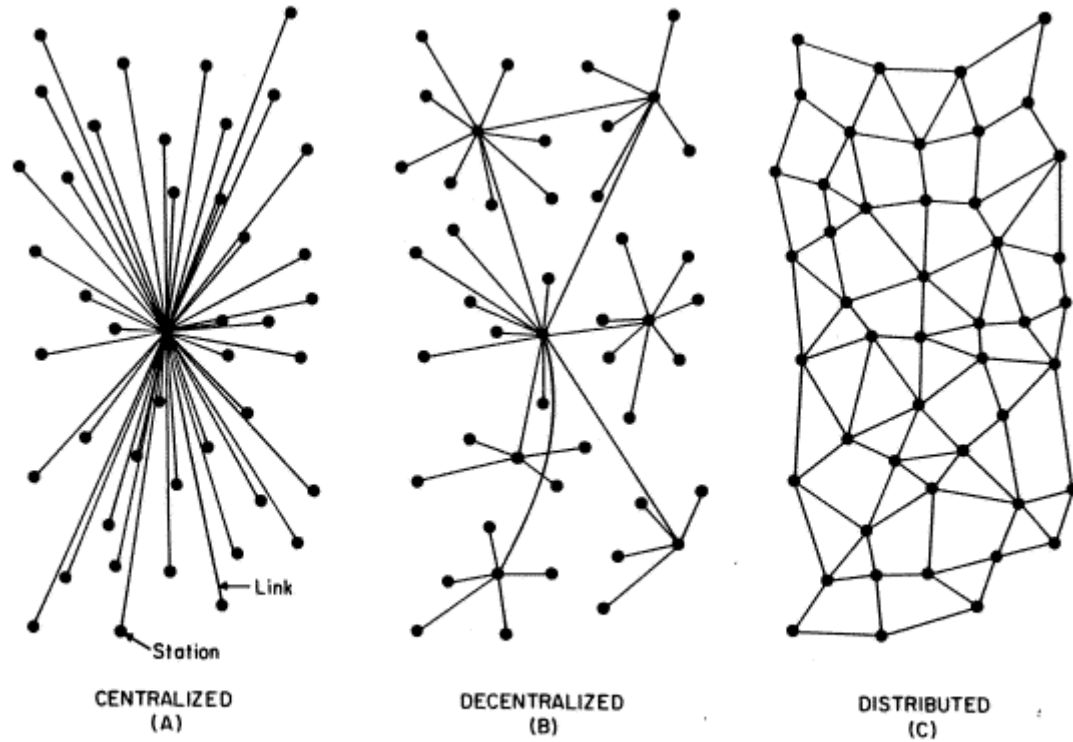

FIG. 1 – Centralized, Decentralized and Distributed Networks

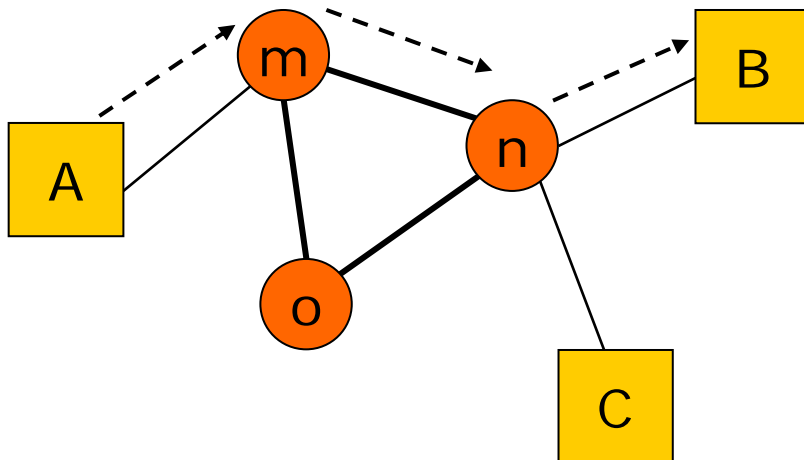
Leonard Kleinrock

- A **csomagkapcsolás** elvét ő fogalmazta meg először (1961): MIT doktori
- A 60-as évek elején három kutatói csoport egyidejűleg és egymástól függetlenül vetette fel a csomagkapcsolás elvét
 - Kleinrock, Baran, Donald Davies
- **Kleinrock meggyőzte az ARPA-t: a létrehozandó ARPANET hálózat csomagkapcsolt elven alapuljon**
- **Hierarchikus routing kidolgozója**

Csomagkapcsolás???

- Az addig természetes **vonalkapcsolás** helyett = összeköttetés kiépítése és fenntartása A és B között, az adatkommunikáció idejére

A telefonhálózat alapelve!

- **Csomagkapcsolás:**
 - adatok továbbítása kis „adagokban”
 - egymástól függetlenül
 - csomópontból csomópontba („store-and-forward” elv)

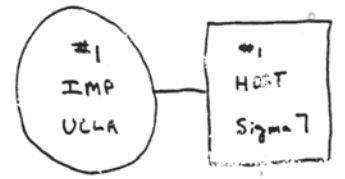
Analógia: posta

Számítógépek közötti kommunikáció burst-ös jellegű!

Az ARPANET

ARPANET csomópont,
eredeti rajz

THE ARPA NETWORK

SEPT. 1969

1 NODE

FIGURE 6.1 Drawing of September 1969
(Courtesy of Alex McKenzie)

Az első ARPANET csomópont tesztelése
1969-ben (Leonard Kleinrock)

1969-70-ben az első négy végpont összekapcsolása:
UCLA, Stanford, UC Santa Barbara, Univ. of Utah

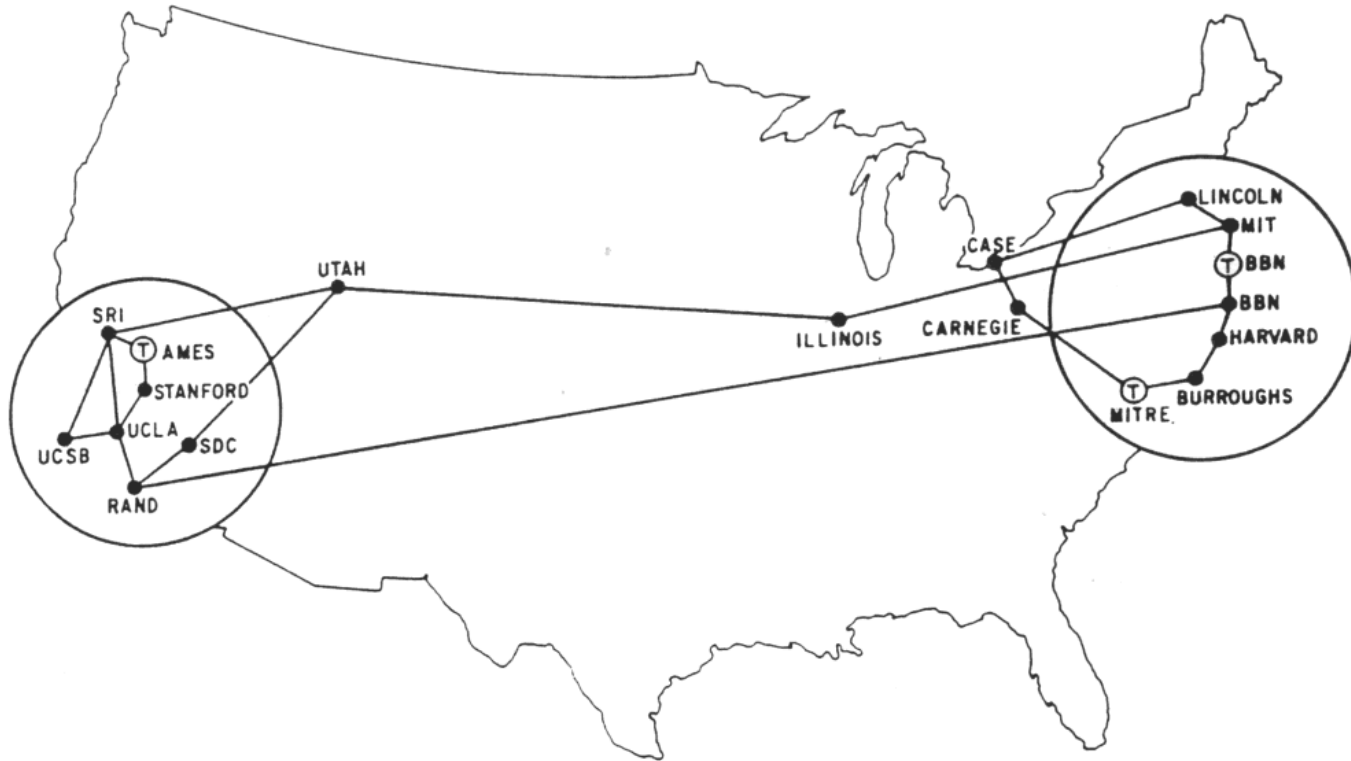
Az első távoli számítógép-kapcsolat...

(Részlet egy Leonard Kleinrock-kal készített interjúból.)

- "We set up a telephone connection between us and the guys at **SRI**...,
(*UCLA – Stanford Research Institute, mindkettő Kaliforniában*)
- "We typed the **L** and we asked on the phone, "Do you see the **L**?,"
- "Yes, we see the **L**," came the response.
- "We typed the **O**, and we asked, "Do you see the **O**.,"
- "Yes, we see the **O**.,"
- "Then we typed the **G**, and the **system crashed**"...
- **Yet a revolution had begun"...**

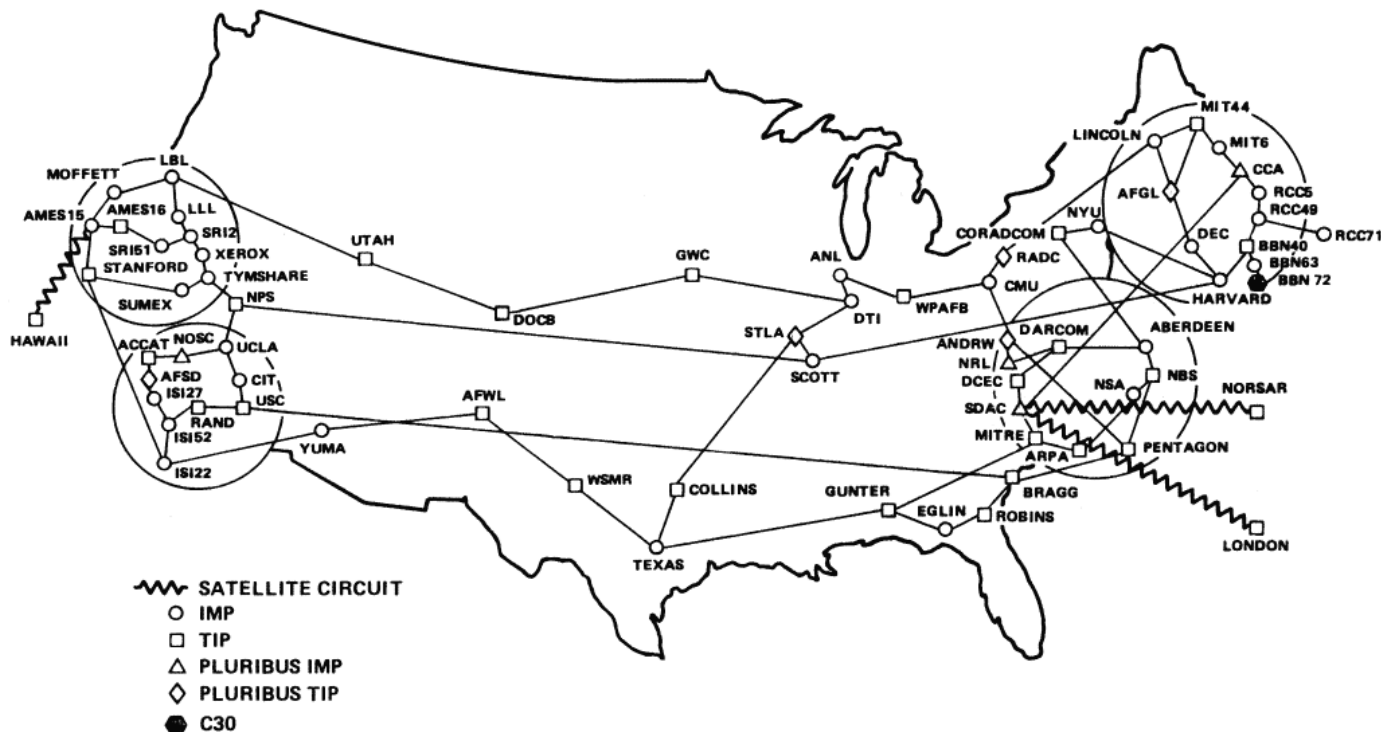
ARPANET, 1971 szeptember

MAP 4 September 1971

ARPANET, 1980 október

ARPANET GEOGRAPHIC MAP, OCTOBER 1980

erről még lesz szó később

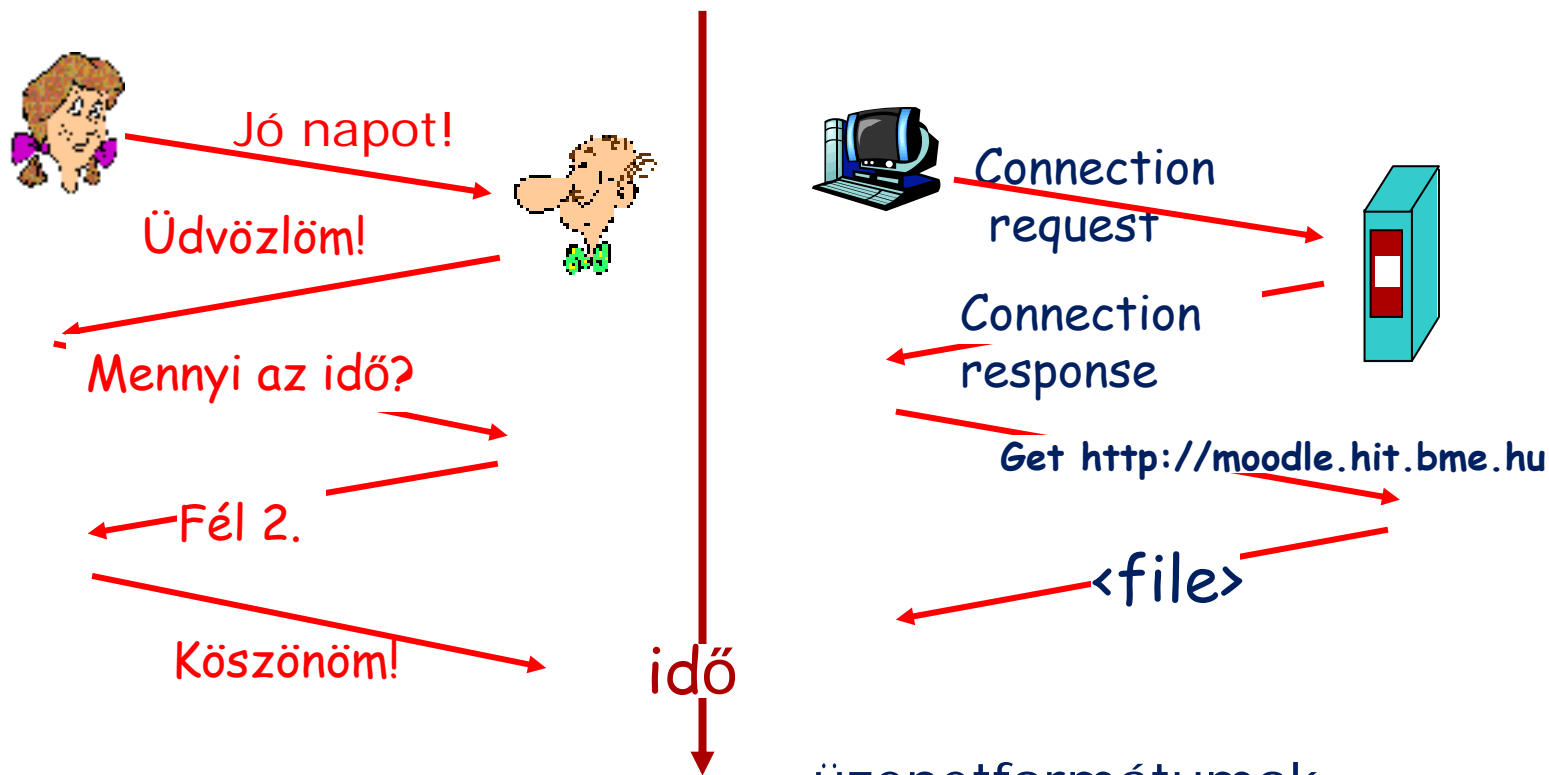

(NOTE: THIS MAP DOES NOT SHOW ARPA'S EXPERIMENTAL SATELLITE CONNECTIONS)
 NAMES SHOWN ARE IMP NAMES, NOT (NECESSARILY) HOST NAMES

- Hogyan végezzék a hálózati csomópontok (az IMP-ek) a csomagok továbbítását?
- Hogyan hozzunk létre kapcsolatokat a végpontok (a számítógépek) között?
- **Ehhez megfelelő protokollok kellettek**

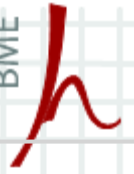
- Eredetileg: NCP (Network Control Program)
 - **Kétirányú, megbízható** kommunikáció **alkalmazások** között
- Később lecserélve (1983, **flag day**):
 - az Interneten ma is használt IP (Internet Protocol) és TCP (Transmission Control Protocol)
 - Együttesen: **TCP/IP**

Protokollok az emberi és a gépek közötti kommunikációban

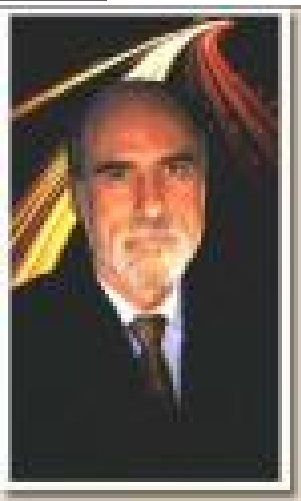

Viselkedési szabályok,
előírt viselkedési minták

- üzenetformátumok
- azok cseréjének módja
- az egyes üzenetekre adott válaszok

Robert Kahn és Vinton Cerf, a TCP/IP protokoll kitalálói (1974)

- Több független csomagkapcsolt hálózat jött létre
 - ARPANET
 - ALOHANET (Hawai-i egyetemek, mikrohullámú kapcsolat)
 - IBM
- **Internetting!**
- IP – Internet Protocol
 - a hálózat csomópontjainak viselkedését szabályozza
 - Ún. **best effort** szolgáltatást nyújt a csomagok továbbítását illetően
- TCP – Transmission Control Protocol
 - a hálózat végpontjai közötti kommunikáció
 - **megbízható** adatátvitelt nyújt
 - később UDP
- Alapelv: **intelligencia a hálózat szélére, a végpontokba**
- **Router** koncepciója

Internet: a hálózati kommunikáción túl...

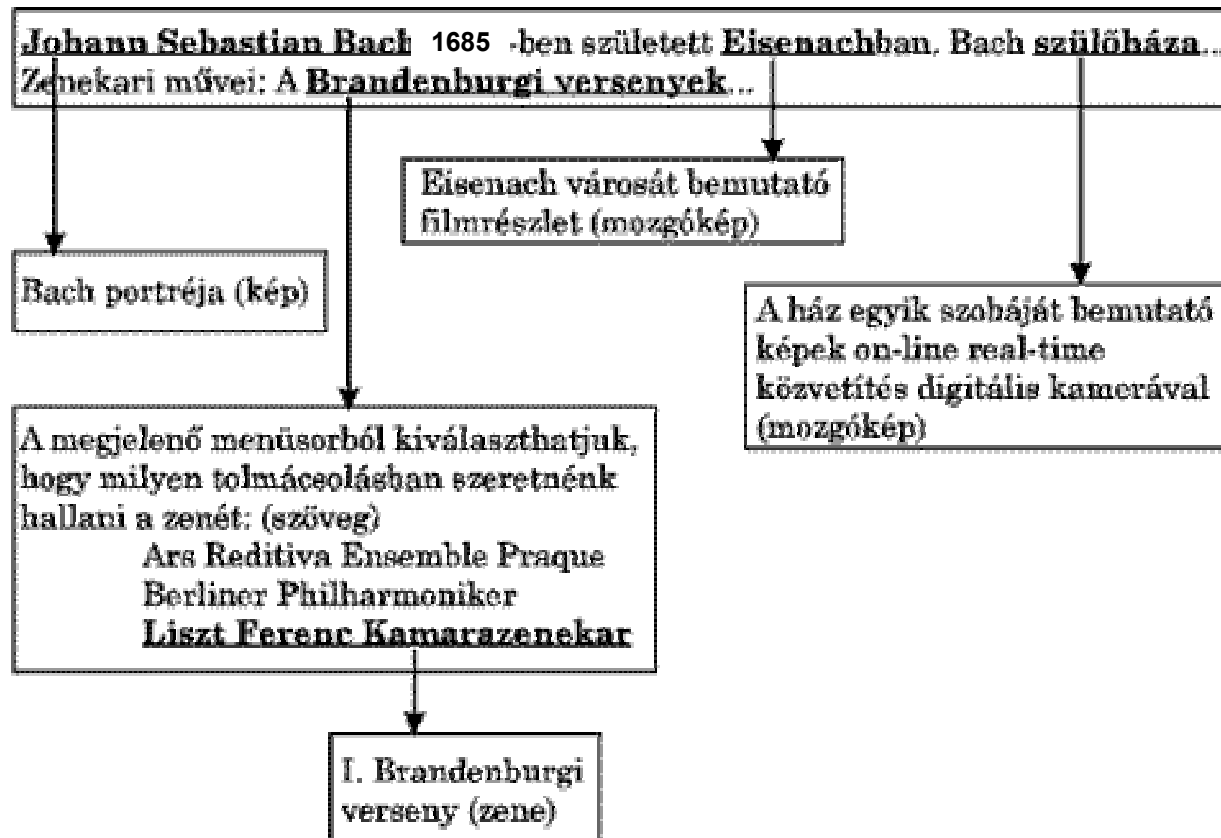
Hipertext, hipermédia, web-szerver, WWW, a
WWW újabb generációi (Web2.0, Web3.0)

- A II. világháború alatt és után: National Defense Research Committee
- *As We May Think*; Atlantic Monthly; July 1945
 - Első elképzelések az **asszociatív keresésről**.
 - Memex jövőbeli gép:
 - képes megjeleníteni bármit egy könyvtári archívumból
 - képes bennük szavakra keresni, mint hiperhivatkozás
- Nem a hagyományos könyvtári keresőrendszer szerint: az emberi agyhoz hasonlóan
 - **asszociációk létesítése** alapján

Hipertext, hipermédia: példa

(Sir) Tim Berners-Lee, a WWW feltalálója

- Először a CERN belső hálózatán valósult meg (1990):
 - Böngésző (WWW néven)
 - Webszerver
 - Könyvtárszerkezet az Interneten
 - HTML oldalak
 - közöttük linkekkel lehetett navigálni.
 - HTML (HyperText Markup Language)
 - HTTP (HyperText Transfer Protocol)
- Kiterjesztése az Internetre: WWW
- Új projektje: Semantic Web

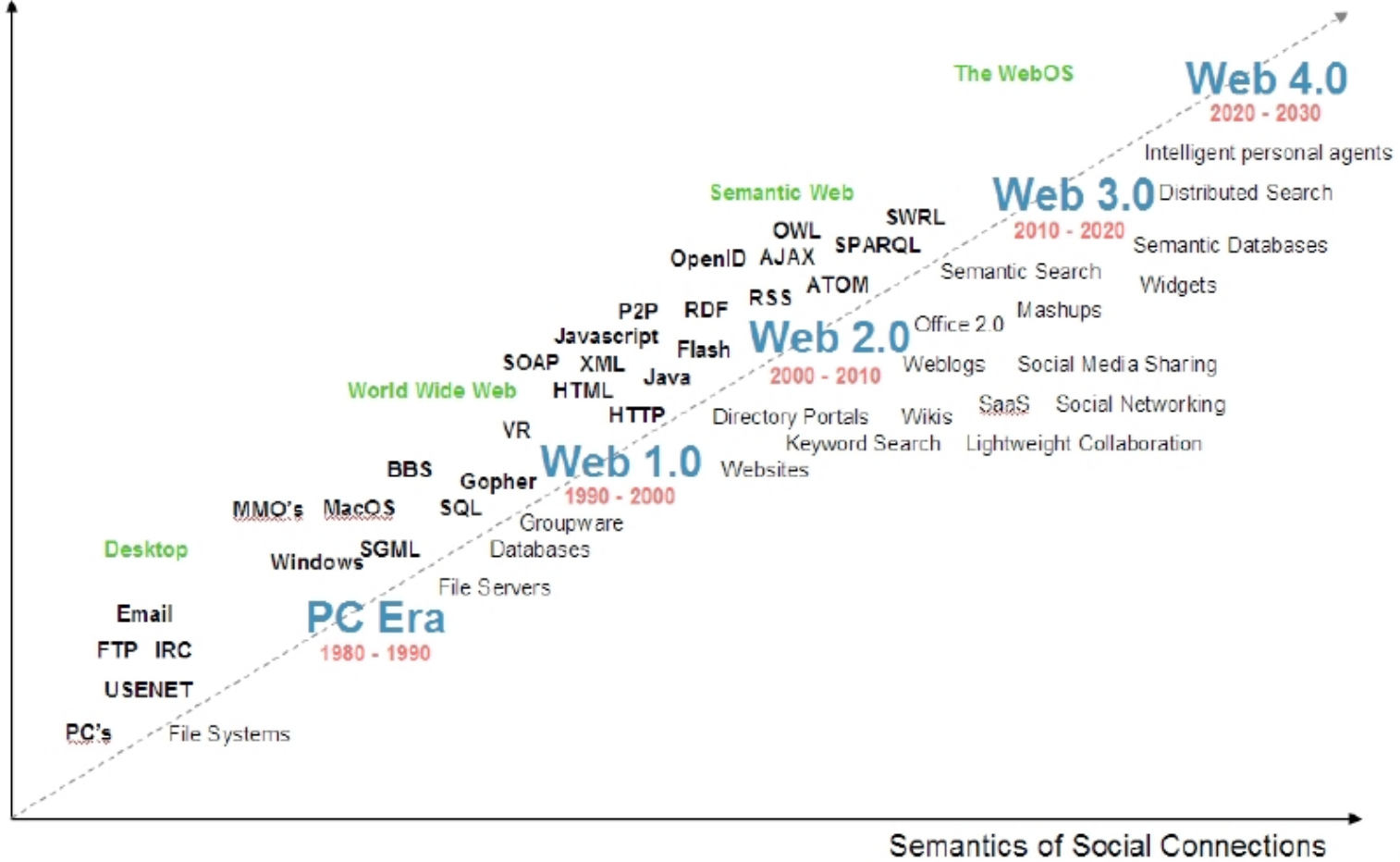
Első kép a WWW-n

Les Horribles Cernettes

Web-”generációk”

Semantics of Information Connections

Semantics of Social Connections

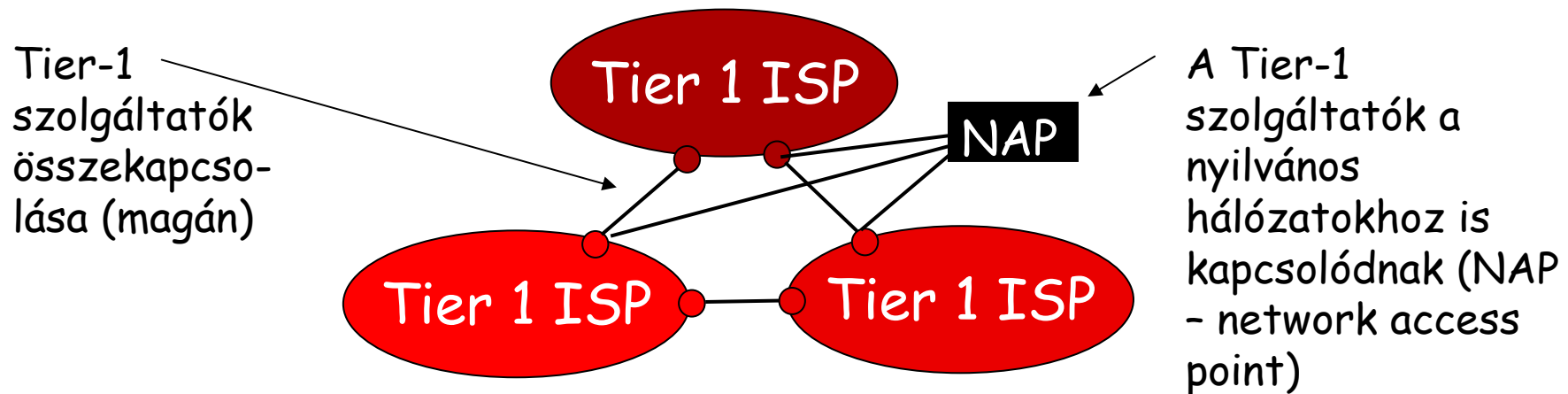

Source: Radar Networks & Nova Spivack, 2007 – www.radarnetworks.com

- A mai Internet
- Az európai kutatói gerinchálózat (GEANT)
- Magyarországi kutatói gerinchálózat, H-Bone
- A PlanetLab
- Helyi hálózat
- Vezetéknélküli hot-spot

Az Internet: hálózatok hálózata

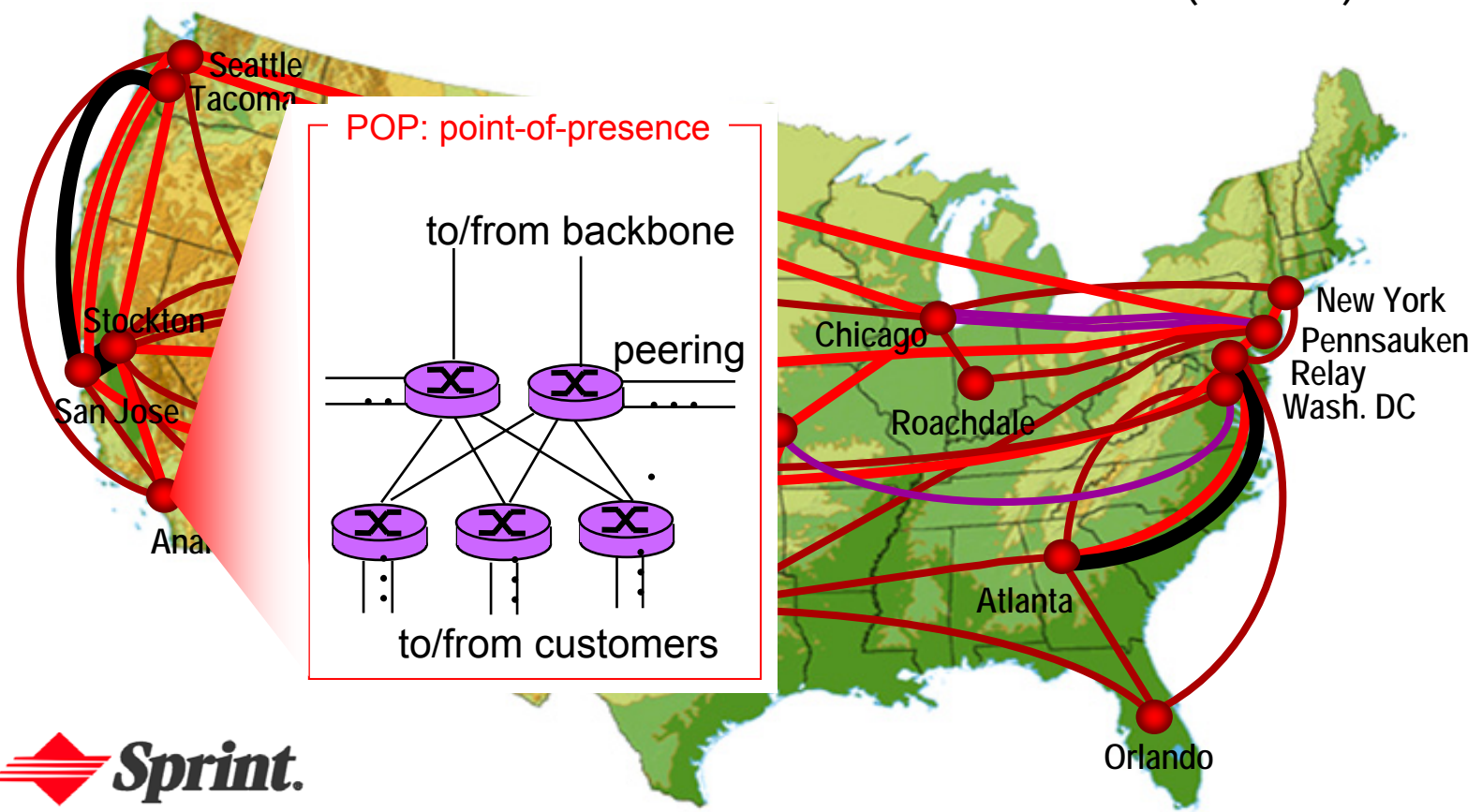
- Kezdetben egyszintű, elosztott, ma alapvetően hierarchikus
- **A középpontban: “tier-1” ISP-k** (pl. Sprint, AT&T, Tata Communications, NTT), nemzeti/nemzetközi lefedés, egyenrangúak

USA példa Tier-1 ISP-re: Sprint

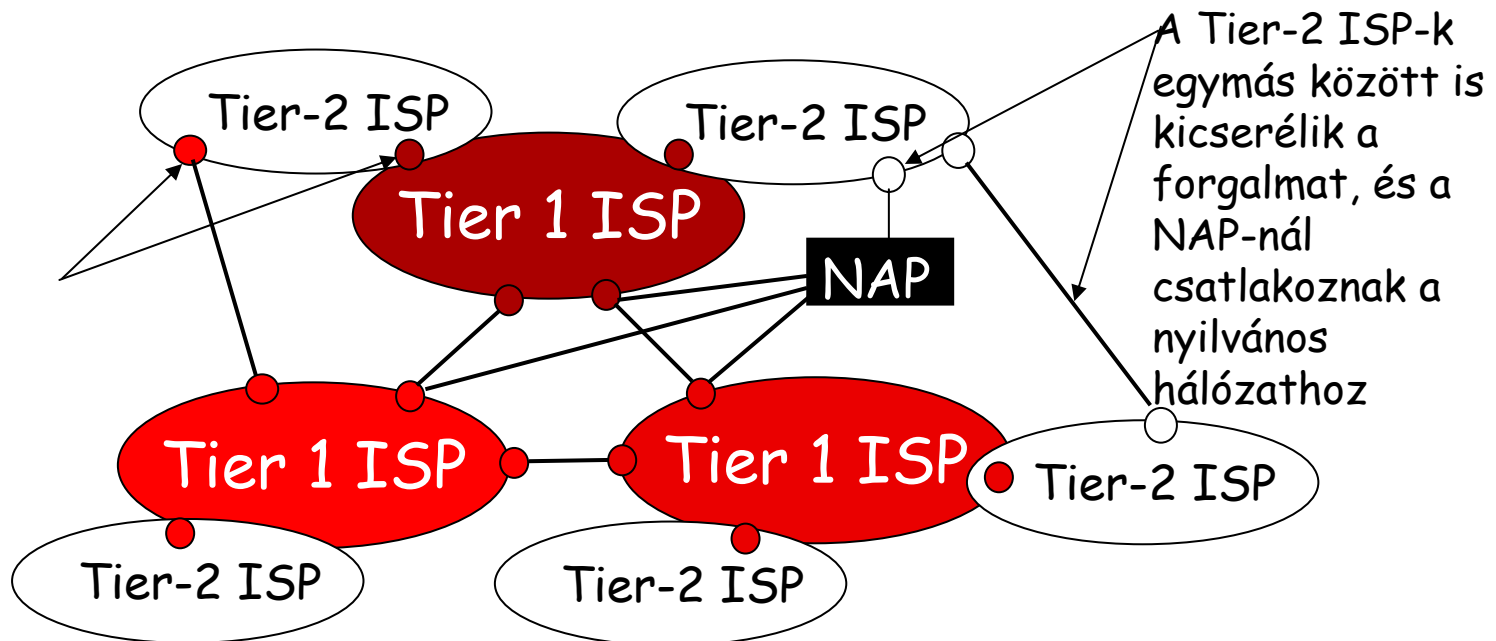
A Sprint gerinchálózata

- DS3 (45 Mbit/s)
- OC3 (155 Mbit/s)
- OC12 (622 Mbit/s)
- OC48 (2.4 Gbit/s)

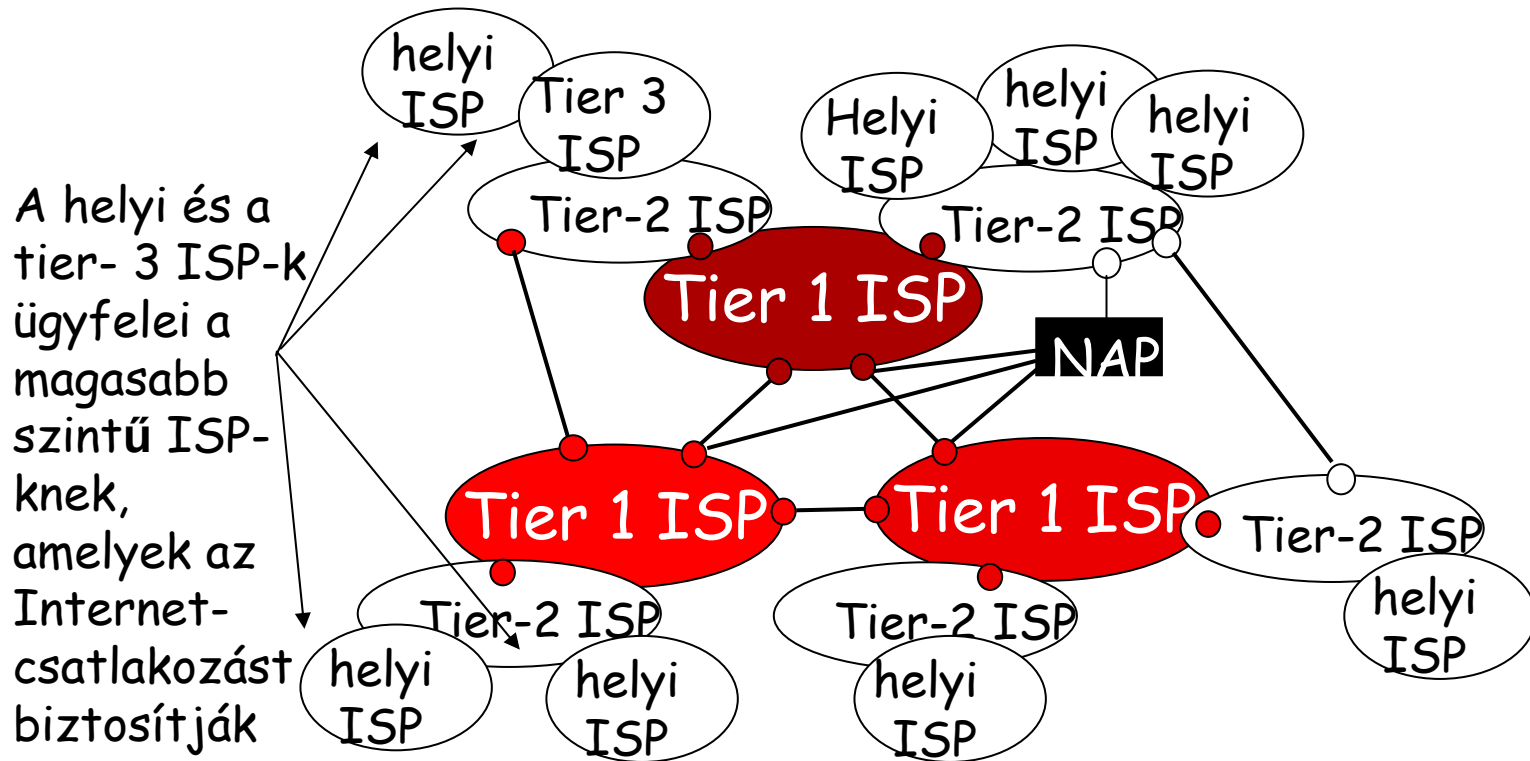
- A “Tier-2” ISP-k: kisebb (gyakran regionális) ISP-k
 - Egy, vagy több Tier-1 ISP-hez csatlakoznak, és esetleg más tier-2 ISP-khez

A Tier-2 ISP fizet a tier-1 ISP-nek az Internet-hez való csatlakozásért

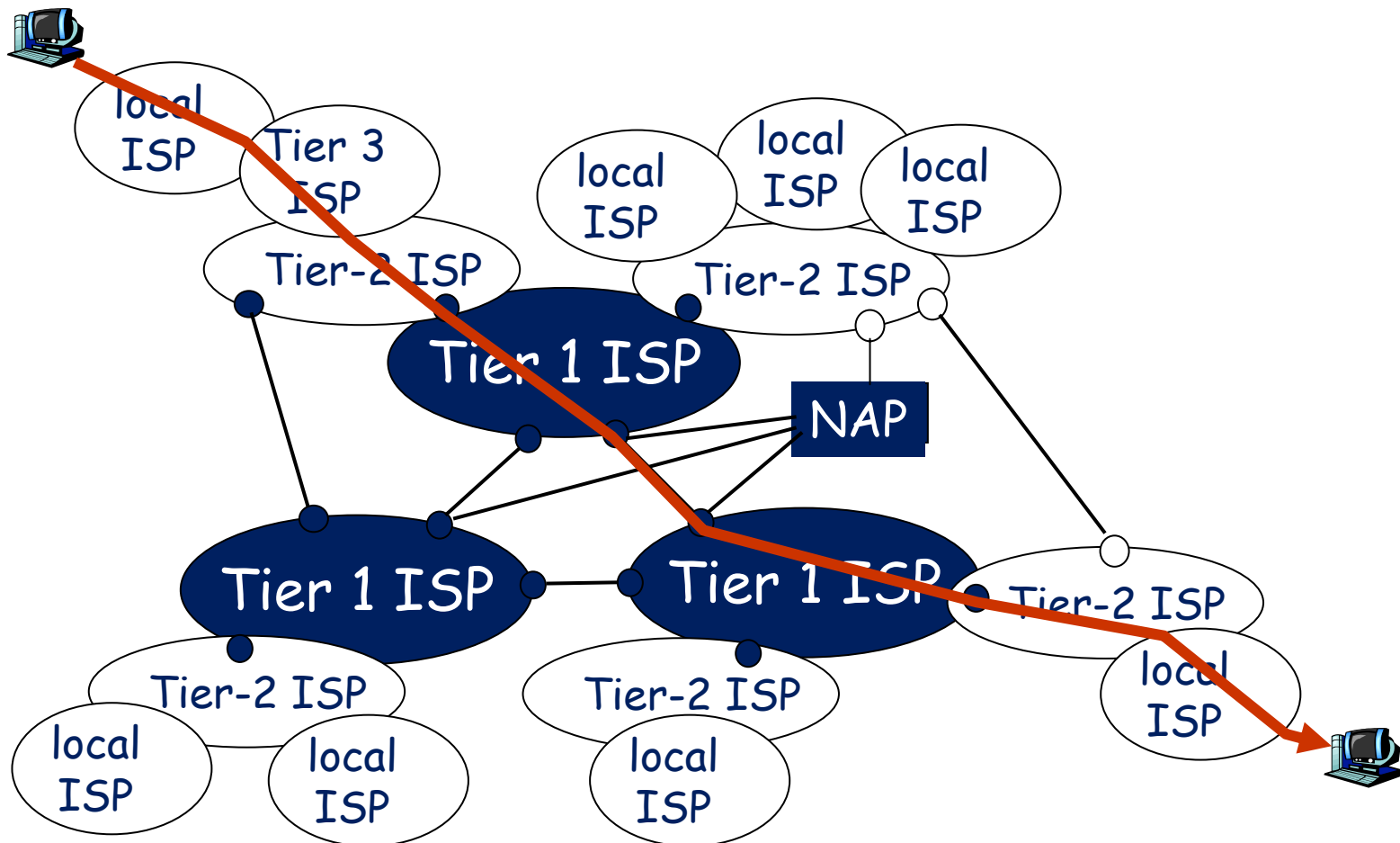
Az Internet: hálózatok hálózata

- “Tier-3” ISP-k és helyi ISPs-k
 - Az utolsó szakasz (“hozzáférési” hálózat), legközelebb a végponti rendszerekhez

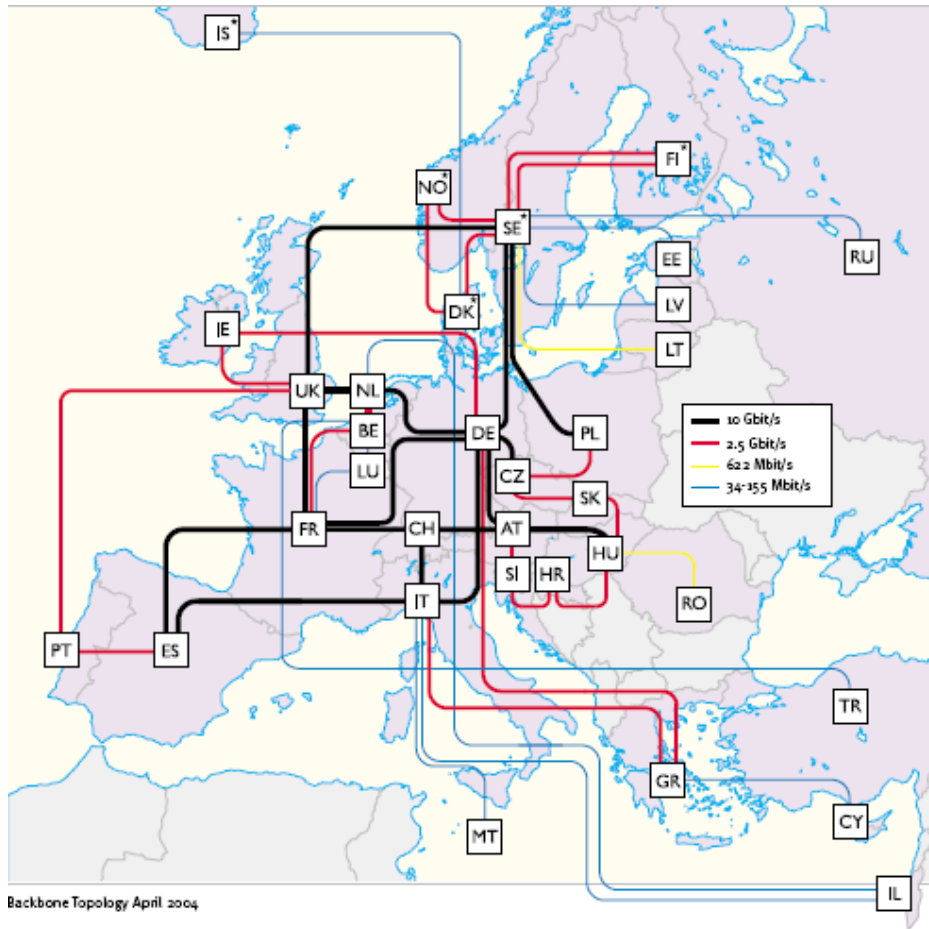

Az Internet: hálózatok hálózata

- Egy adatcsomag sok hálózaton halad át!

Az európai kutatói gerinchálózat (GEANT)

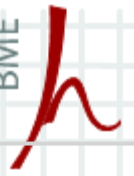

fekete vonal: 10 Gbit/s

piros vonal: 2,5 Gbit/s

sárga vonal: 622 Mbit/s

Magyarország a legizmosabb kapcsolattal rendelkezők közé tartozik

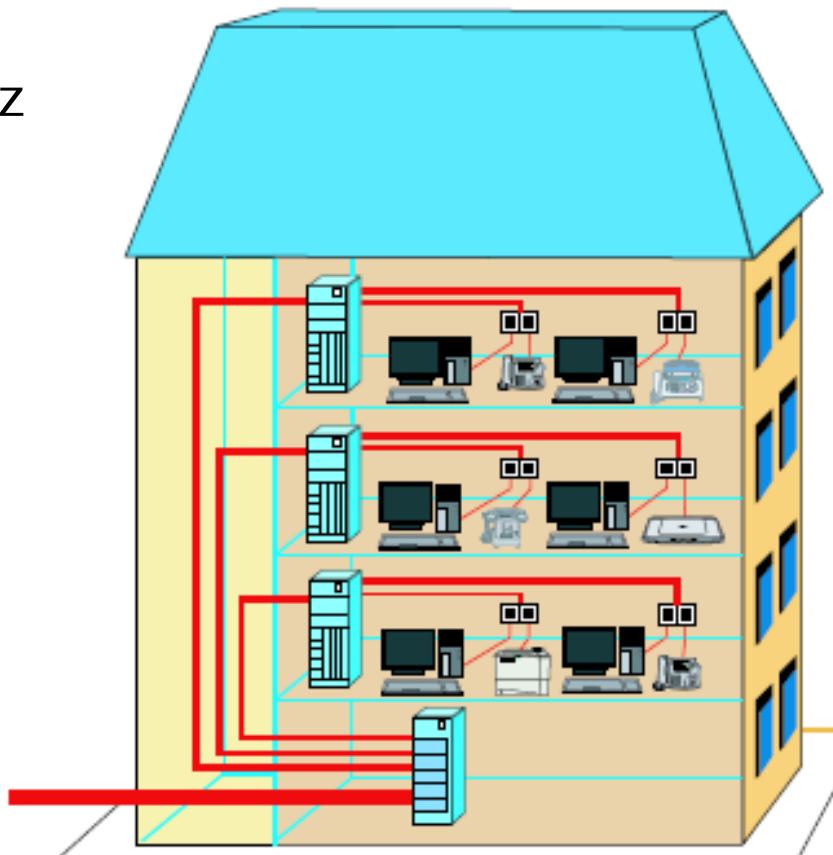
Helyi hálózat (local area network)

Többszintes irodaház

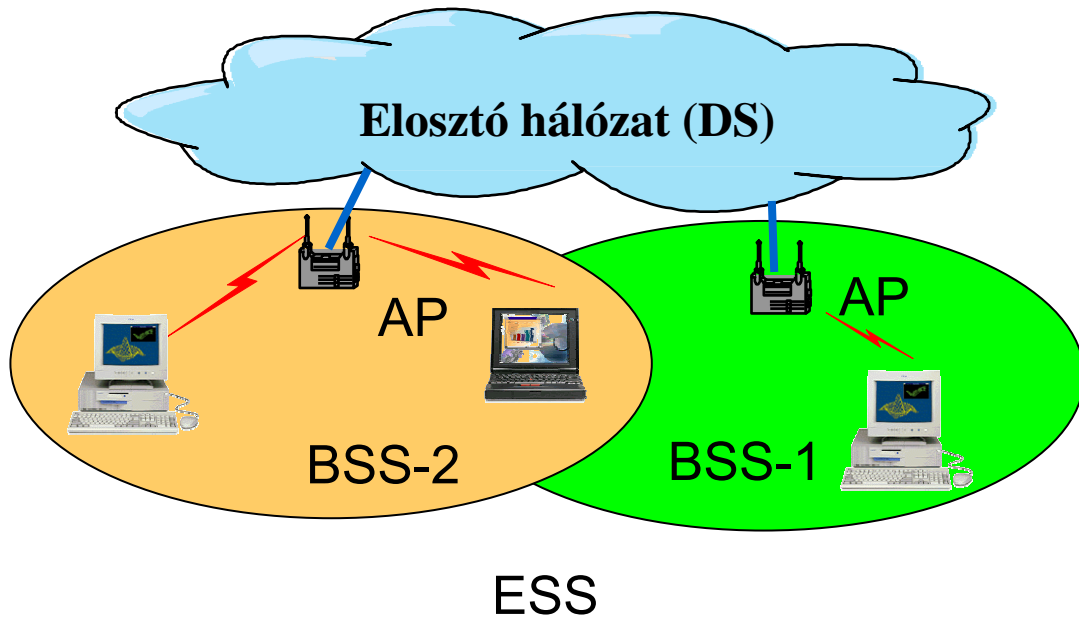
Szétesztó szekrény

Gerinchálózat az emeletek között

LAN-szegmensek az egyes szinteken

A vezeték nélküli hot-spot-ok technikája, a WLAN (wireless LAN, vezeték nélküli LAN)

Rendszertechnika
(meg fogjuk ismerni részletesen)

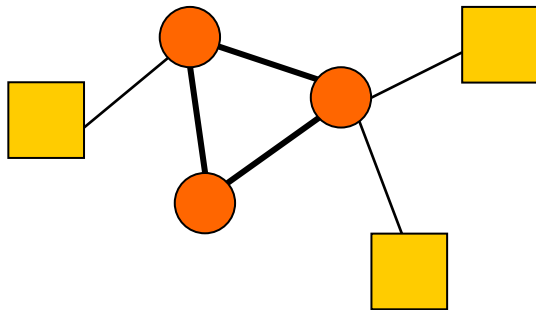
AP – access points

WLAN-kártya

Mi tehát a számítógép-hálózat?

- Eredetileg: számítógépek összekapcsolása
- Ma: sokkal tágabb értelemben használt („kommunikációs hálózat”)
- Elméletben: topológia, gráf...
- Gyakran „infrastruktúra” értelemben, hálózati infrastruktúra, mint pl. az úthálózat, vasúthálózat, közművek

- Végkészülékek (end system)
- Csomópontok (node)
- Összekötések (link)

A cél: összeköttetések (connectivity) biztosítása végkészülékek között

- A számítógép-hálózat azért van, hogy azon alkalmazások, szolgáltatások működjenek

- Ezért fontos:
 - megismernünk a számítógép-hálózati és Internet-alkalmazásokat
 - megvizsgálnunk, hogy azok milyen követelményeket támasztanak a hálózattal szemben

És mi ez a Számítógép-hálózatok tárgya?

- „Computer Networks”, standard BSc tárgy minden rendes egyetem informatika (computer science) szakán, **plusz:**
- Határozott hangsúly a
 - korszerű vezeték nélküli és mobiltechnológiákon
 - multimédia és Internet-alkalmazásokhoz szükséges feltételek biztosításán, **plusz:**
- Bizonyos alapok nyújtása az erre épülő „Távközlő hálózatok és szolgáltatások” tárgyhoz
- A tárgy címe a fentieket nem fejezi ki elég jól, de ez vált általánossá történetileg és mi is így hívjuk.

Összefoglalás: miről volt szó ezen a bevezető előadáson?

- Mi a számítógép-hálózat, mi az Internet?
- Kis történeti visszatekintés:
 - kiknek köszönhető az, ahol tartunk?
 - milyen új elveket fedeztek fel és technikákat hoztak létre
- Példák számítógép-hálózatokra
 - az ARPANET-től a Wi-Fi-ig
- *Legközelebb:*
 - *Jellegzetes alkalmazások és igényeik a hálózattal szemben. Mivel foglalkozunk a tárgyban, hogyan épül fel?*
 - *Szabványosítás, szabványosítási szervezetek*
 - *IETF és társai*

Adminisztráció...

- Félévközi követelmény: ZH
 - **ZH: április 8, 8-10h**
 - **pótZH: május 22, 10-12h**
 - Két részből áll (ahogy a vizsga is):
 - tesztkérdések (beugró)
 - ZH-t megelőző gyakorlatok számítási példái, kiegészítő kérdések
 - A ZH eredménye nem számít bele az év végi vizsgajegybe
- ZH: papíron
- Vizsga: elektronikusan, a HSzK-ban

- Segédanyag:
 - *Az előadások slide-sorozatai,*
 - *James F. Kurose - Keith W. Ross: Számítógép-hálózatok működése, Panem, 2008*
 - *Lencse G.: Számítógép-hálózatok, Széchenyi István Egyetem, az anyag jelentős részéhez segédanyagként használható,*
 - *Tanenbaum: Számítógéphálózatok, Panem, 2004, kijelölt fejezetek segédanyagként használhatók*
 - *További közzétett segédanyagok*

- ZH, vizsgázás, előadás anyagainak elérése, hirdetések kizárólag az általunk működtetett Moodle* site-on keresztül:

<http://moodle.hit.bme.hu/>

- Ezt mindenki eléri, aki felvette a tárgyat

* *Moodle: a világban és Magyarországon is széleskörűen használt e-learning keretrendszer*

Bejelentkezés:

- Felhasználónév = Neptun kód (kis betűvel)
- Jelszó generálása= a Neptunban megadott e-mail címre lehet kérni (mindenkinél ez az e-mail cím lesz a default)

Leonard Kleinrock idézet

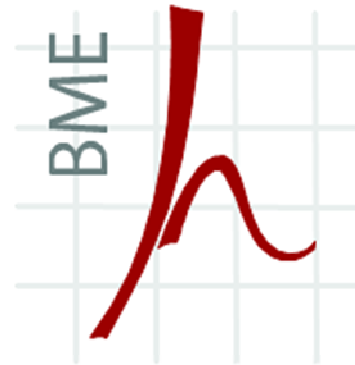
„Don't be constrained by today's technology. Reach out and imagine what could be and then make it happen!”

Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

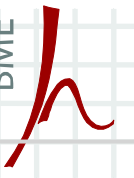
SZÁMÍTÓGÉP-HÁLÓZATOK BEVEZETŐ ELŐADÁS 2.

Mérnök-informatikus szak, BSc, 4. félév
2012/13 2.félév

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék

svilmos@hit.bme.hu

Miről volt szó az előző előadáson és mi lesz ma?

- Ez volt:
 - Mi a számítógép-hálózat, mi az internet?
 - Kis történeti visszatekintés:
 - kiknek köszönhető az, ahol tartunk?
 - milyen új elveket fedeztek fel és technikákat hoztak létre
 - Példák számítógép-hálózatokra
 - az ARPANET-től a Wi-Fi-ig
- Ez lesz ma:
 - Szabványosítás, szabványosítási szervezetek
 - IETF és társai
 - Jellegzetes alkalmazások és igényeik a hálózattal szemben
 - Mivel foglalkozunk a tárgyban, hogyan épül fel a tárgy anyaga?

„Copyright”-megjegyzés: slide-ok és ábrák időnként ebből a könyvből:

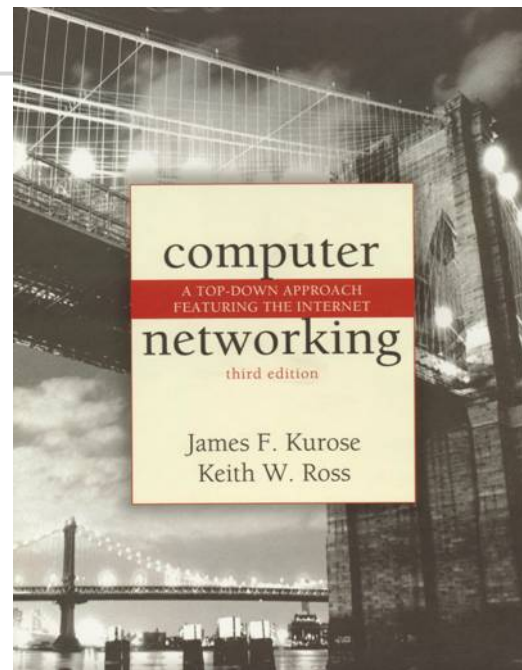
A note on the use of these ppt slides:

We're making these slides freely available to all (faculty, students, readers). They're in PowerPoint form so you can add, modify, and delete slides (including this one) and slide content to suit your needs. They obviously represent a *lot* of work on our part. In return for use, we only ask the following:

- If you use these slides (e.g., in a class) in substantially unaltered form, that you mention their source (after all, we'd like people to use our book!)
- If you post any slides in substantially unaltered form on a www site, that you note that they are adapted from (or perhaps identical to) our slides, and note our copyright of this material.

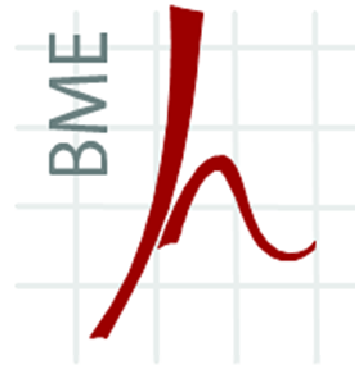
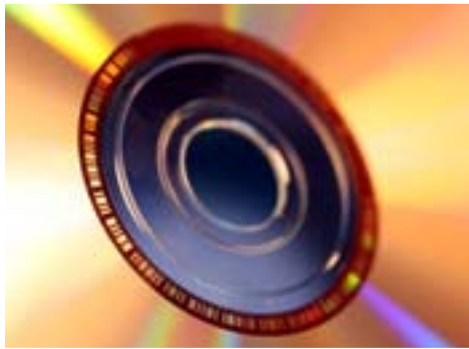
Thanks and enjoy! JFK/KWR

All material copyright 1996-2006
J.F Kurose and K.W. Ross, All Rights Reserved

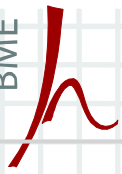
*Computer Networking: A
Top Down Approach
Featuring the Internet,
3rd edition.*

*Jim Kurose, Keith Ross
Addison-Wesley, July
2004.*

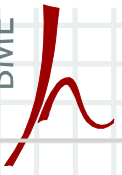
Hálózati és Internet- szabványok...

...és szabványosítási szervezetek

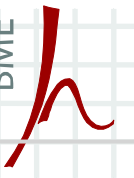
Szabvány, szabványosítás, a szabványosítás fontossága

- Az adott eszköz, rendszer vagy – rész legfontosabb **fizikai, elektromos és procedurális jellemzőinek lerögzítése**
- Mikor történjek meg a szabványosítás?
- A szabványnak megfelelés – **a konformancia**
 - biztosíték arra, hogy az eszköz „tudja”, amit szeretnénk
 - de önmagában nem biztosíték arra, hogy két különböző gyártó eszköze együttműködjön!
- A szabvány sok mindent specifikál, a termék ennek **részthalmazát** tudja
 - alaposan meg kell vizsgálni, amikor azt mondják, a termék „szabványos”
 - ha a specifikáció **azonos részthalmazát tudják, akkor együttműködnek**
- Gyári és nyilvános szabványok
- **De facto** és **de jure** szabványok

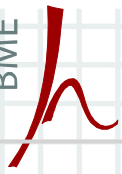
Nemzetközi szabványok kellenek!

A számunkra fontos szabványosítási szervezetek

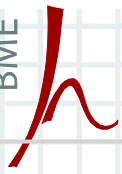
- **IEEE** - Institute of Electrical and Electronics Engineers
- **IETF** – Internet Engineering Task Force
- **ISO** – International Standardization Organization
- **ANSI** – American National Standards Institute
- **ITU** – International Telecommunication Union
 - ITU-T (Telecommunications) – távközlés
 - ITU-R (Radio Communications) – rádióhírközlés
- **ETSI** – European Telecommunication Standard Institute

IETF: Internet Engineering Task Force

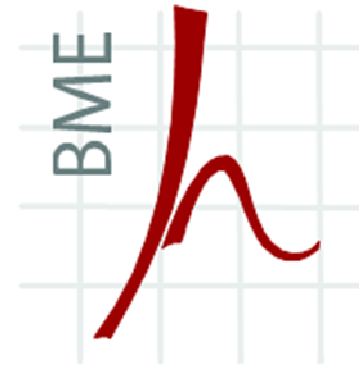
Nagy, nyitott szervezet:

- gyártók, szolgáltatók, kutatók, ...
- Munkacsoportokban (**Working Group**), levelezőlisták segítségével
- Dokumentumai az **RFC**-k (Request for comments)
- Hagyományhűen textformátumúak az RFC-k
- **Lassú fázis** (önkéntesek, viták, konszenzus), pl. SMTP
- De gyakorlatiasabb, mint pl. ISO
 - Internet Draft \Rightarrow Proposed Standard \Rightarrow **Internet Standard**
- Április elsejei vicces RFC-k: evil bit, IPv6 over Facebook

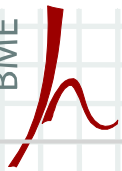

IEEE: néhány aktív munkacsoport

- A világ legnagyobb, USA-központú villamosmérnök-egyesülete
- [802.1](#) Higher Layer LAN Protocols Working Group
- [802.3](#) Ethernet Working Group
- [802.11](#) Wireless LAN Working Group
- [802.15](#) Wireless Personal Area Network (WPAN) Working Group
- [802.16](#) Broadband Wireless Access Working Group
- [802.17](#) Resilient Packet Ring Working Group
- [802.20](#) Mobile Broadband Wireless Access (MBWA) Working Group
- [802.22](#) Wireless Regional Area Networks
- *de facto szabványból de jure szabványt csinálnak*

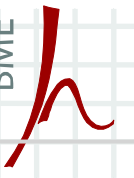
Jellegzetes internet- alkalmazások és igényeik a hálózattal szemben

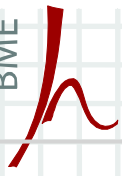
Minden alkalmazás alapvető igénye: hálózati összeköthetőség - *connectivity*

Az úthálózat analógiája:

- el lehessen jutni A városból B városba
 - útszakaszok és csomópontok (kereszteződések, elágazások) sorozatán keresztül
 - megfelelő útjelző táblák segítségével
- jó utak legyenek (széles, aszfaltos, síkosságmentesített, jelzett stb.)
- ha valamely szakaszon v. csomópontban forgalmi dugó támad, ezt kezelni kell (információ, elterelés stb.)

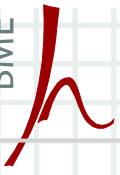

- A számítógép-hálózatban:
 - A és B végpont összeköthető legyen
 - **linkek** és hálózati **csomópontok** sorozatán keresztül
 - megfelelő **útvonalválasztó és –irányító** módszerek és **protokollok** segítségével
 - “jó” linkjeink legyenek
 - kellő sebességűek
 - megfelelő fizikai paraméterekkel
 - pl. hibaarány, késleltetés
 - ha valamely linken v. csomópontban forgalomtorlódás támad, kezelni kell
 - a forgalom elterelése
 - a forrás szabályozása
 - megelőző módszerek

Elegendő-e az összeköthetőség biztosítása?

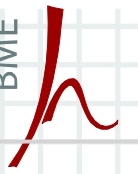
- Az úthálózat analógiája: elegendő-e mindez, hogy egy A városból induló kamion biztosan eljusson B városba (adott időn belül?)
 - Nyilván nem: pl. eltévedés, baleset, műszaki hiba esetén.
 - Folyamatos kommunikáció kell a kamionos cég központjával
 - megszervezni a javítást, mentést, csereautó küldését.
- A számítógép-hálózatban sem!
 - Csomagok **eltérülnek, elvesznek, eldobásra kerülnek** a csomópontok minden igyekezte („best effort”) ellenére.
 - Kell tehát **kommunikációs eljárás és protokoll** amely a végpontok közötti adatcserét támogatja.

Ez már elég sok internetes alkalmazás működtetéséhez elegendő!

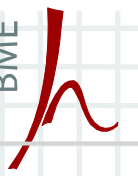
Ilyen alkalmazások:

- webszerver elérése
- fájlátvitel
- elektronikus levelezés
- peer-to-peer fájlcsere

Web és HTTP

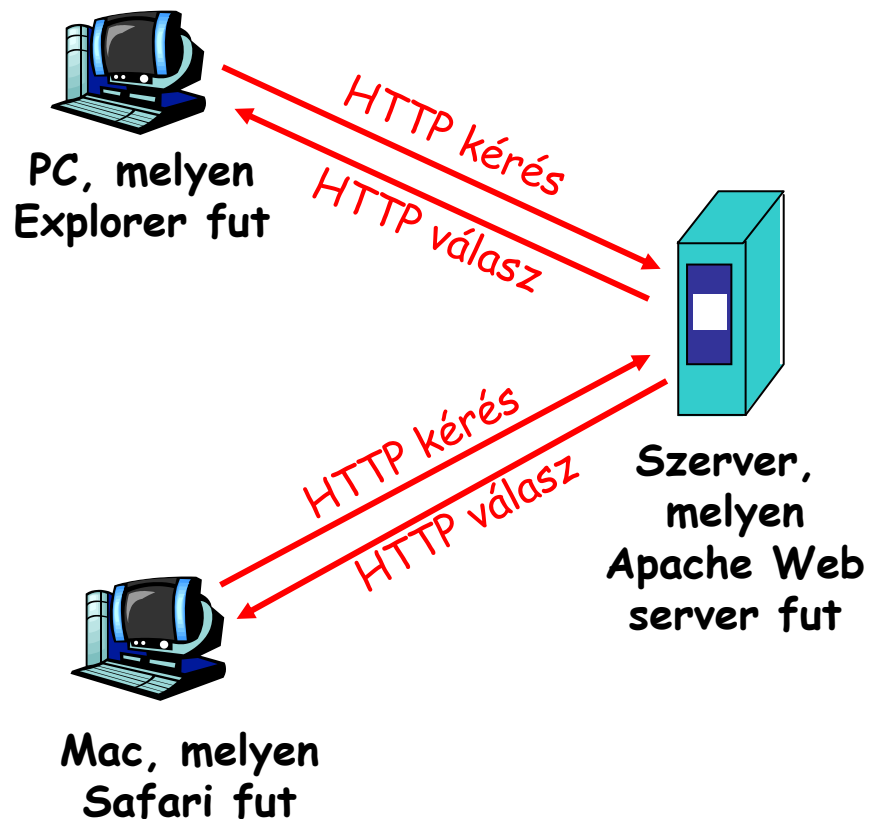
- A **weblap objektumokat** tartalmaz
 - Pl. HTML (*HyperText Markup Language*) file, JPEG kép, Java alkalmazás, hangfile,...
- A weblap tartalmaz egy HTML file-t, amely magában foglal számos objektumot
- Minden objektum címezhető a saját **URL**-ével
- Példa URL-re:
<http://moodle.hit.bme.hu/mod/resource/view.php?id=1666>

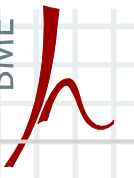

HTTP: bevezető áttekintés

HTTP: HyperText Transfer Protocol

- Kliens-szerver modell
 - *kliens*: a böngészője kéréseket küld, válaszokat fogad, és megjeleníti a webes objektumokat
 - *szerver*: kérésre a web-szerver válaszként objektumokat küld vissza
- HTTP 1.0: RFC 1945
- HTTP 1.1: RFC 2068

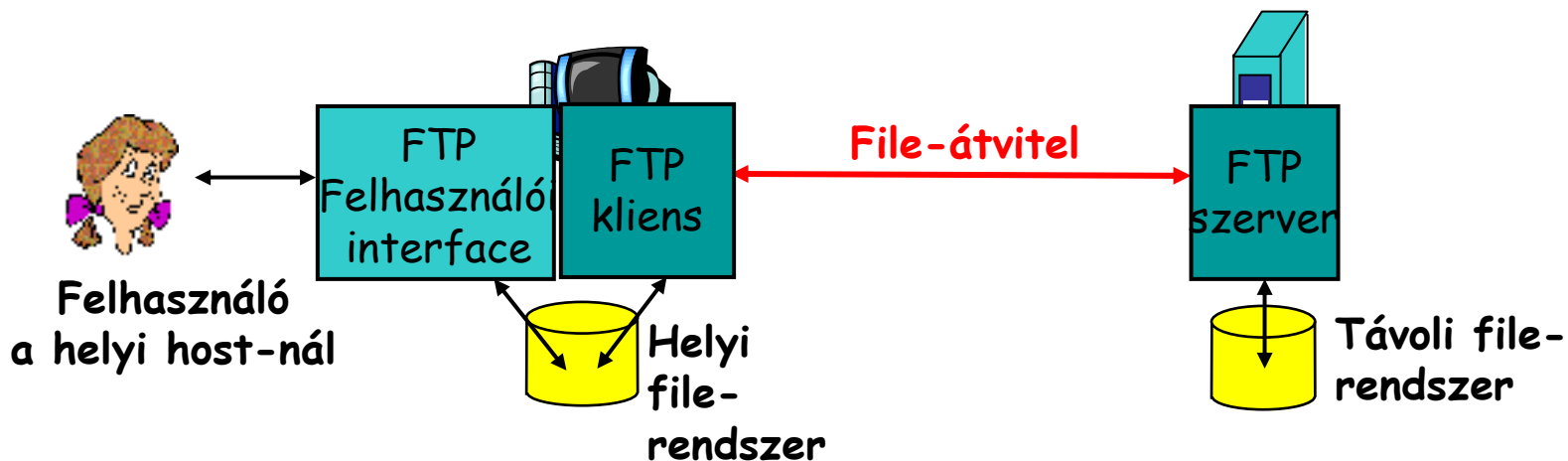

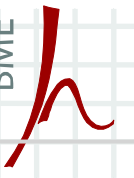
- Megalkotása az előző előadásban megismert Tim-Bernes Lee és az IETF nevéhez fűződik
- **Független az átviteli rétegtől**, de általában TCP/IP réteg felett van
- HTTP 1.1 újdonságok:
 - **Perzisztens kapcsolat**: felette már stream is továbbítható
 - Chunked Transfer-Encoding
 - **Pipelining**: kliens elküldhet több kérést is egymás után anélkül, hogy megvárná a választ
 - **Byte serving**: a kért erőforrásnak csak a kliens által kijelölt darabját küldi el a szerver.

- Következő verzió: HTTP 2.0, IETF fejlesztésben
- A Google SPDY protokolljának lényeges elemeit használja
 - De facto szabvány?
- Csökkenti a web oldalak betöltési idejét:
 - multiplexált stream-ek egy TCP kapcsolaton belül
 - kérések prioritizálása
 - kérés és válasz fejtészek tömörítése, a statikusok nincsenek újraküldve
 - szerver push és hint funkció

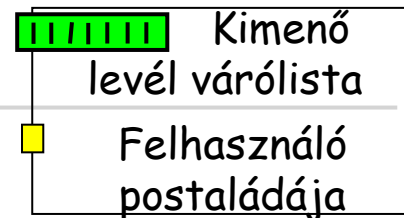
FTP: a file-átviteli protokoll

- File-átvitel a távoli hostra/hostról
- Kliens/szerver modell
 - *kliens*: az átvitelt indító oldal (akár felmásol, akár leszed adatot a távoli hostra/hostról)
 - *server*: távoli host
- ftp: RFC 959

- Két párhuzamos kapcsolat: egy vezérlési illetve egy adatátviteli csatorna (más porton)
 - **out-of-band** vs. in-band protokoll (HTTP)
- Aktív/passzív adatátvitel

Három fő alkotóelem:

▪ User Agent

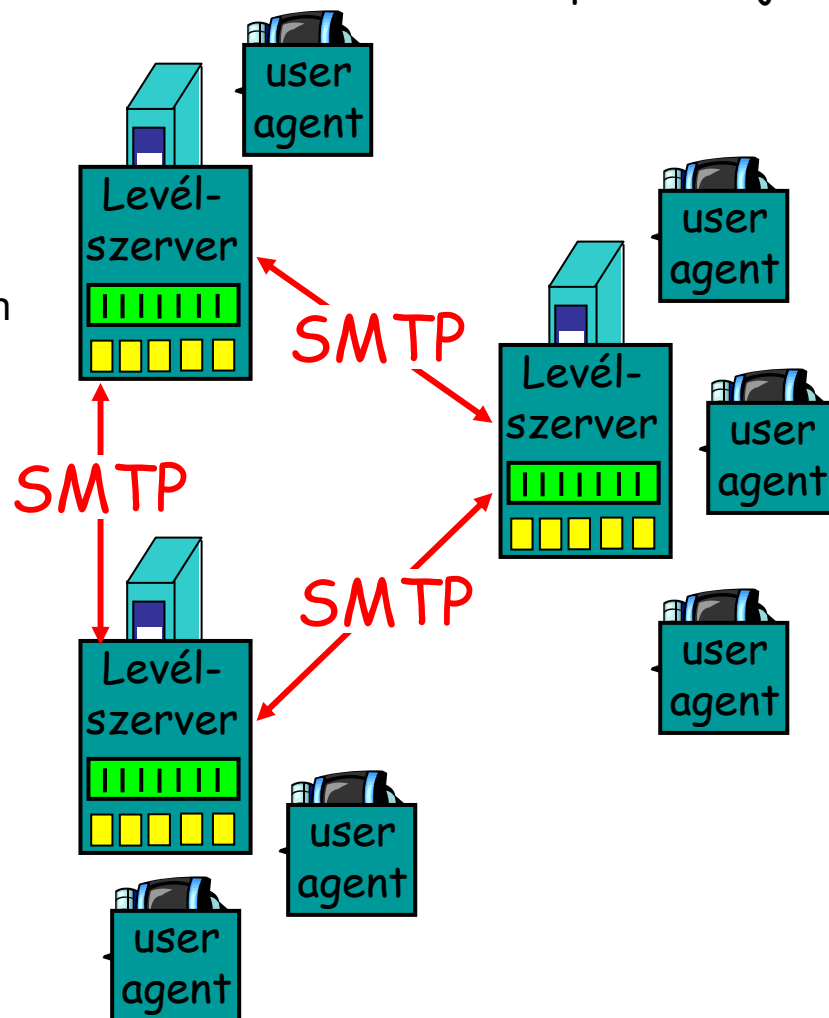
- Levelek írása, szerkesztése, olvasása
- PI: Mozilla Thunderbird, Outlook
- A kimenő és bejövő levelek a szerveren vannak tárolva

▪ Levélszerverek

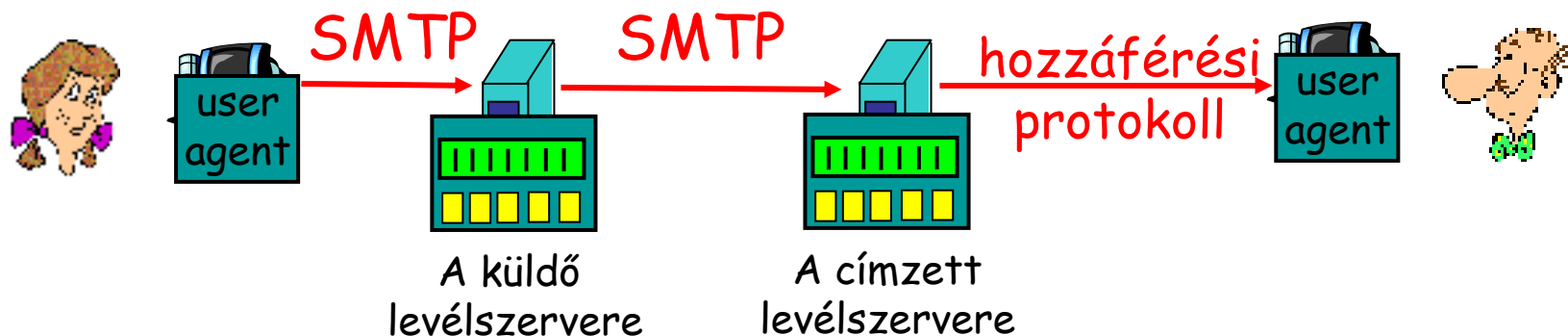
- A **postaláda** tartalmazza a felhasználó bejövő leveleit
- Kimenő **levelek várólistája** a szerveren

▪ Levelező protokoll (SMTP) a levelező szerverek között az e-mailek továbbítására

- Kliens: küldő
- Szerver: fogadó levélszerver

Protokollok a levelekhez való hozzáférésre

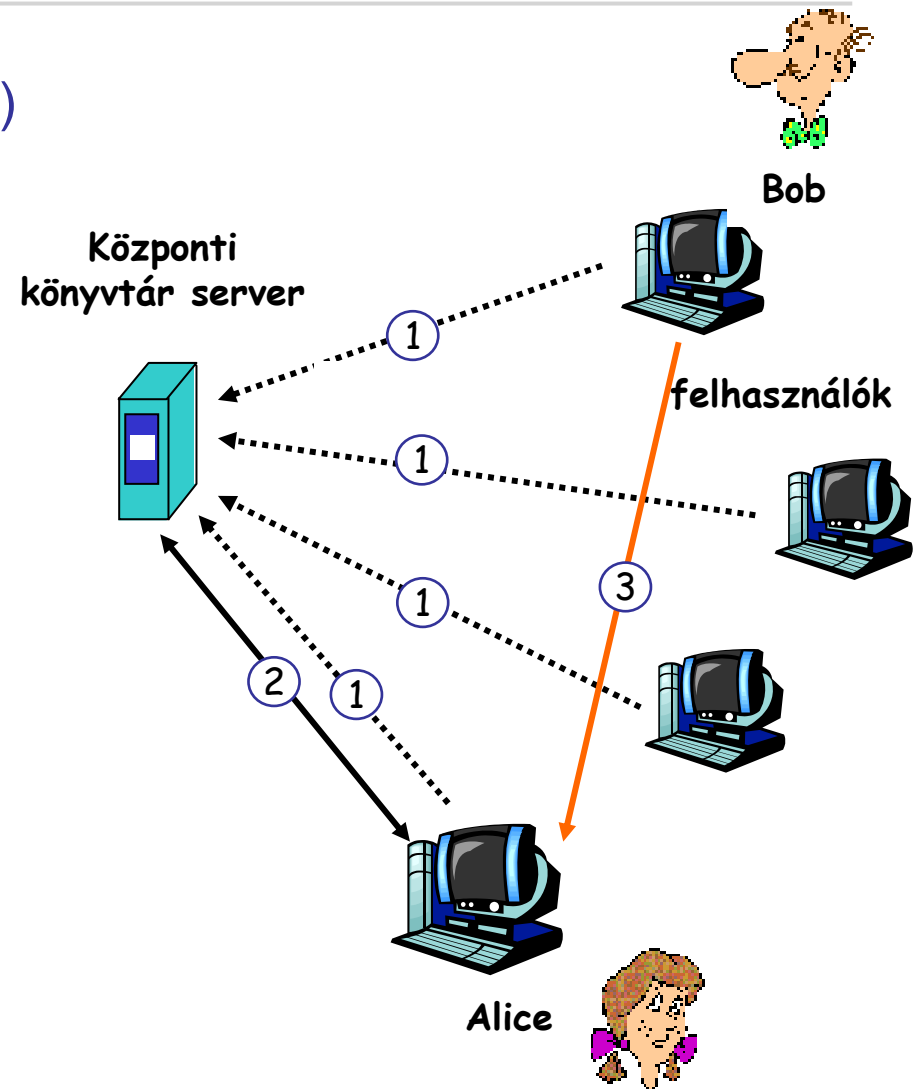

- SMTP: tárolja és továbbítja a leveleket a címzett szerverének
- Levelek lekérése a szerverről
 - POP: Post Office Protocol [RFC 1939]
 - **Azonosítás (levelezőprogram <--> szerver) és letöltés**
 - IMAP: Internet Mail Access Protocol [RFC 1730]
 - **Több beállítási lehetőség (összetettebb)**
 - **Egyszerre több kliens is hozzáférhet, észleli mások módosításait (flag-ek)**
 - HTTP: Gmail, Hotmail, Yahoo! Mail, stb.

P2P fájlcsere

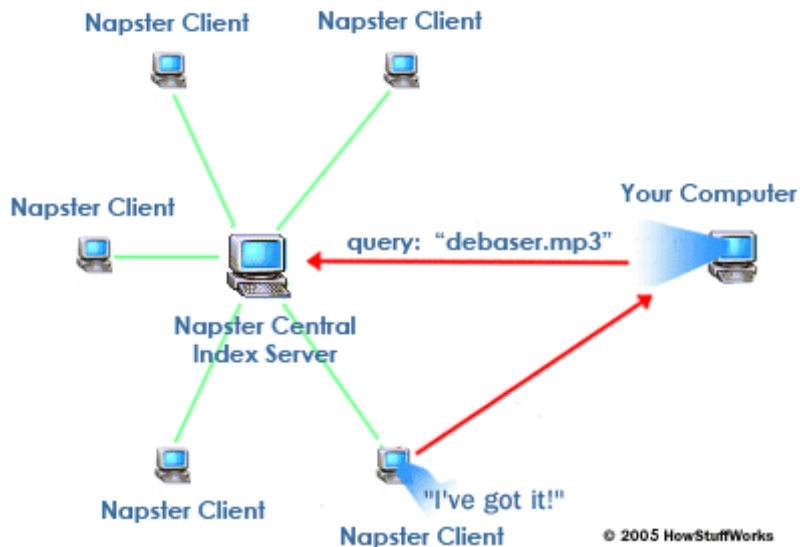
Eredeti „Napster” típusú (centralizált)

- 1) Ha egy felhasználó csatlakozik, akkor tudatja a szerverrel:
 - Az IP címét
 - Megosztani kívánt tartalmát
- 2) Alice megnézi, kinek van meg a letölteni kívánt zeneszám
- 3) Majd „elkéri” a file-t Bobtól

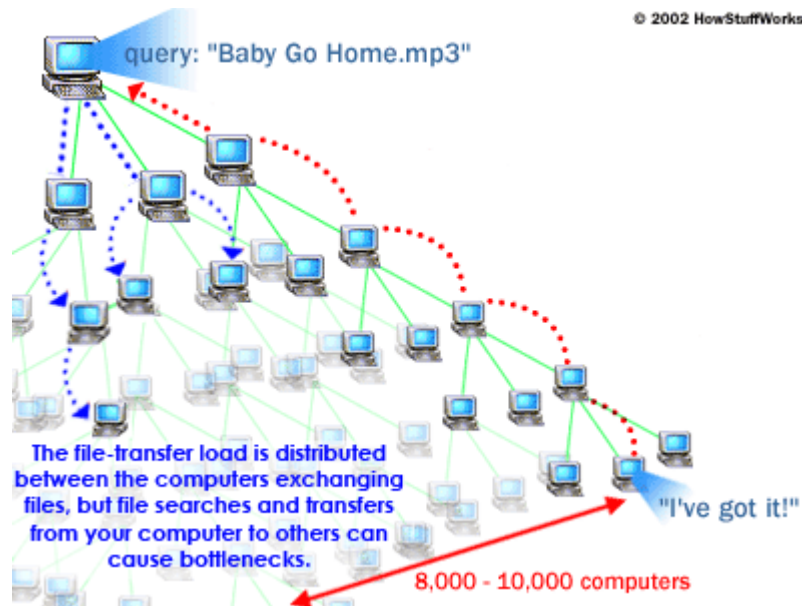

P2P topológiák

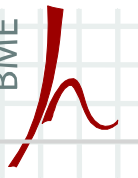
Napster Protocol

Centralizált (Napster)

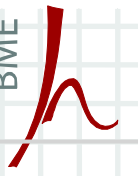

Teljesen elosztott (Gnutella, v.04 előtti)

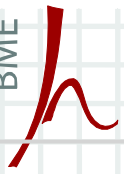
P2P generációk

- 1.generáció: hibrid, **központi szerverrel** (pl.Napster)
2. generáció: **teljesen elosztott**, nincs központi szerver (pl.Gnutella)
előny: robusztusabb mint az 1.generáció
hátrány: exponenciális forgalom növekedés elárasztás miatt
- 3.generáció: **párhuzamos kommunikáció** egyszerre több csomóponttal (pl. BitTorrent)
 - seed, tracker, leech csomópontok

P2P: előnyök, hátrányok

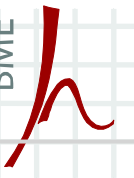
- FTP-vel ellentétben nem szerver-kliens, mindenki lehet szerver és kliens is
- Előnye: robusztusabb, jobban skálázódik
- Hátránya: nagy sávszélesség igény
 - Megoldás: P2P caching
 - P2P forgalom blokkolása, rosszindulatú szeletek injektálása, erre BitTorrent titkosítás
- Internet forgalmának komoly hányadát már a fájlcsereelő (főképp a BitTorrent) hálózatok adják
- Jövőben: a többszereplős online játékok is használhatják

Web-elérés, ftp, e-mail, p2p fájlcsere:

Az eddigi alkalmazások igényei a hálózattal szemben:

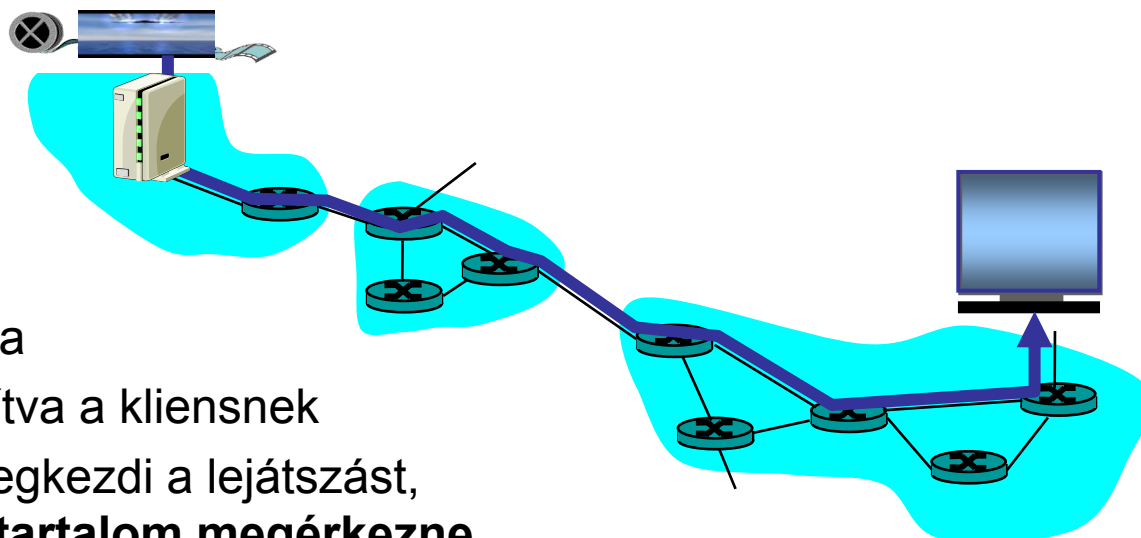
- alapvetően „csak” **megbízható kapcsolat** végpontok között
- valamekkora **átbocsátóképeség** („sávszélesség”)
- az Internet IP és TCP protokollja elég,
- **de kell is a TCP, amely a végpontok közötti megbízható kommunikációt biztosítja (ha kell, ismétlések stb. árán).**

További, már nem ennyire „igénytelen” (sőt!) alkalmazások

- Audió-videó- (multimédia) streaming
 - tárolt (on-demand)
 - élő (live / real-time)
 - interaktivitás
- Élő beszéd (Internet-telefonía, Voice over IP)
- Élő videókonferencia (audió-videókonferencia természetesen)

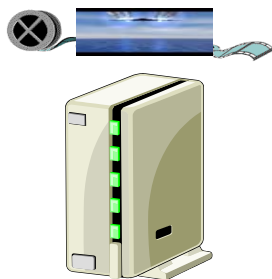
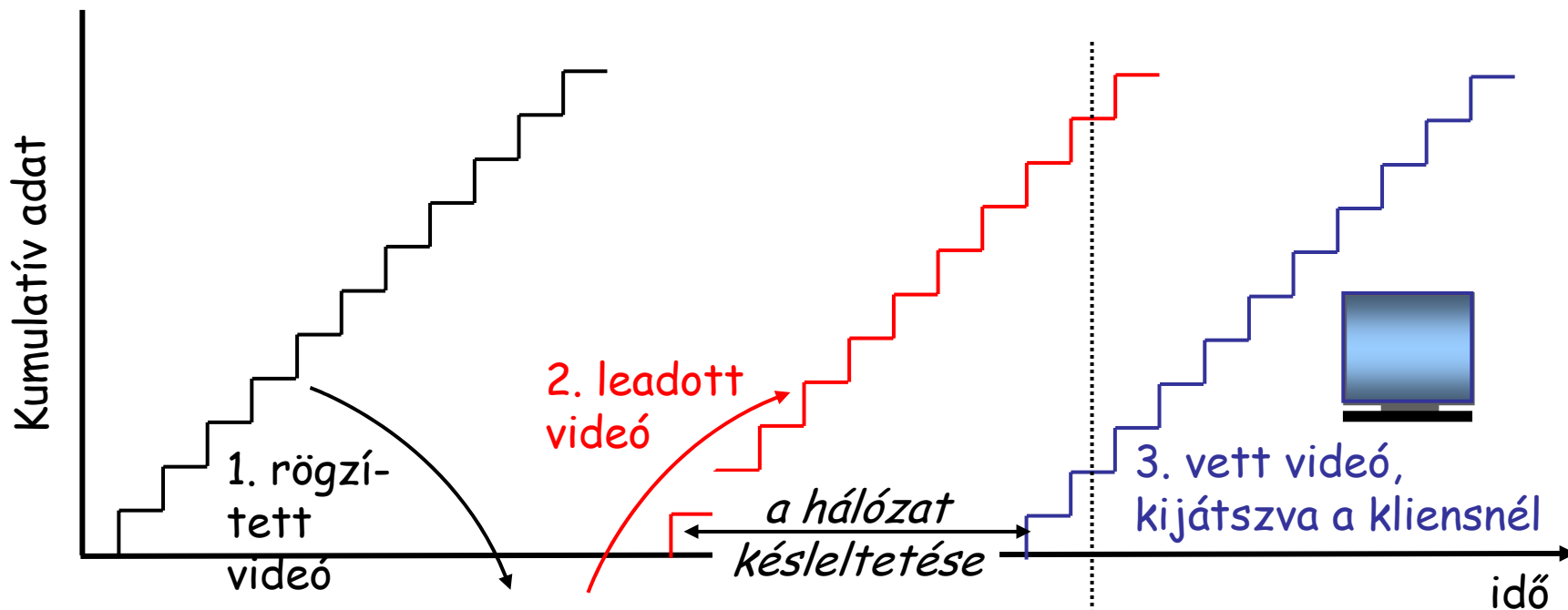
NÉZZÜK MEG, MIK ITT A KÖVETELMÉNYEK A HÁLÓZATTAL SZEMBEN?

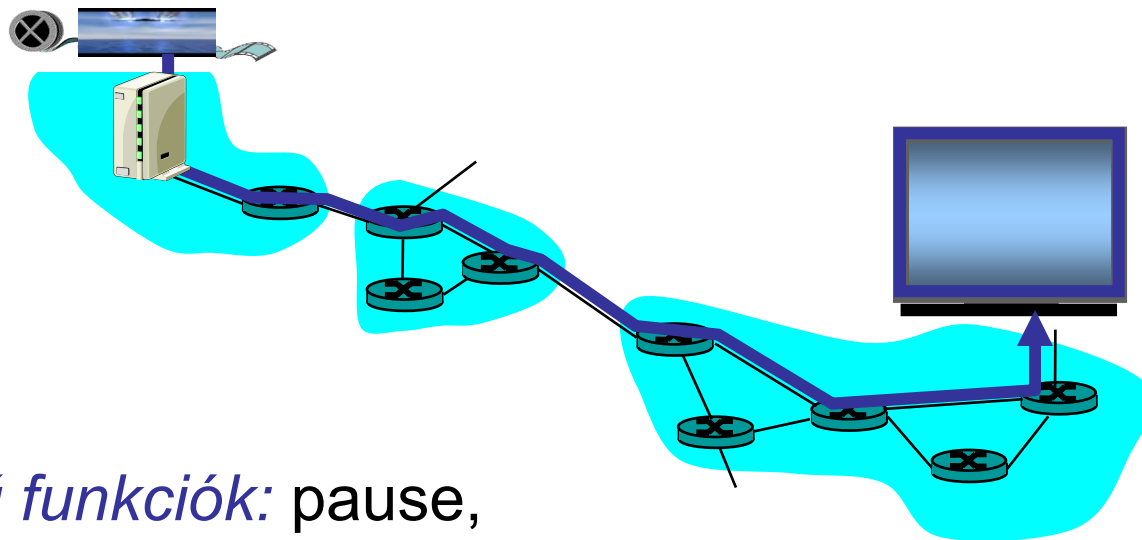
Streaming:

- a forrásnál tárolt média
 - a hálózat által továbbítva a kliensnek
 - streaming: a kliens megkezdí a lejátszást, még mielőtt a teljes tartalom megérkezne
-
- időbeli követelmény a még továbbítandó adatokra: időben érkezzen meg a kijátszáshoz (playout)

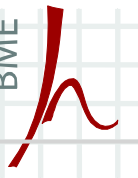
Multimédia streaming: a késleltetés kérdése

streaming: ebben az időpontban a kliens kijátssza a videó korábbi részét, miközben a szerver még küldi annak későbbi részét

- *Videómagnó-szerű funkciók:* pause, rewind, fast forward, etc.
 - komolyabb késleltetés-követelmények

Élő multimédia streaming

Példa:

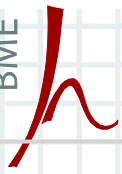
- Internetes rádió, tv
- Élő sportközvetítések

Streaming:

- lejátszási puffer (playback buffer)
- néhány mp késleltetés elviselhető

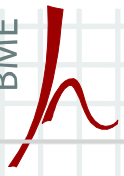
Korlátozott interaktivitás:

- gyors vissza, pillanat állj lehetséges
- gyors előre nyilván lehetetlen

Élő beszéd (Internet-telefonía, Voice over IP)

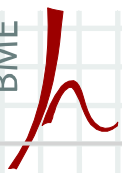
- Miért IP-n?
- Ma már ez triviális, mit mondtunk néhány éve?
- „Everything over IP”, nézzük meg, mi mindent lehet IP felett továbbítani?
 - *RFC3251 “Electricity over IP”, April 1, 2002*
 - *“Scents over IP”: France Telecom R&D
Multimédia bortúra Burgundiában*
 - *ScentMail: illatos mail*

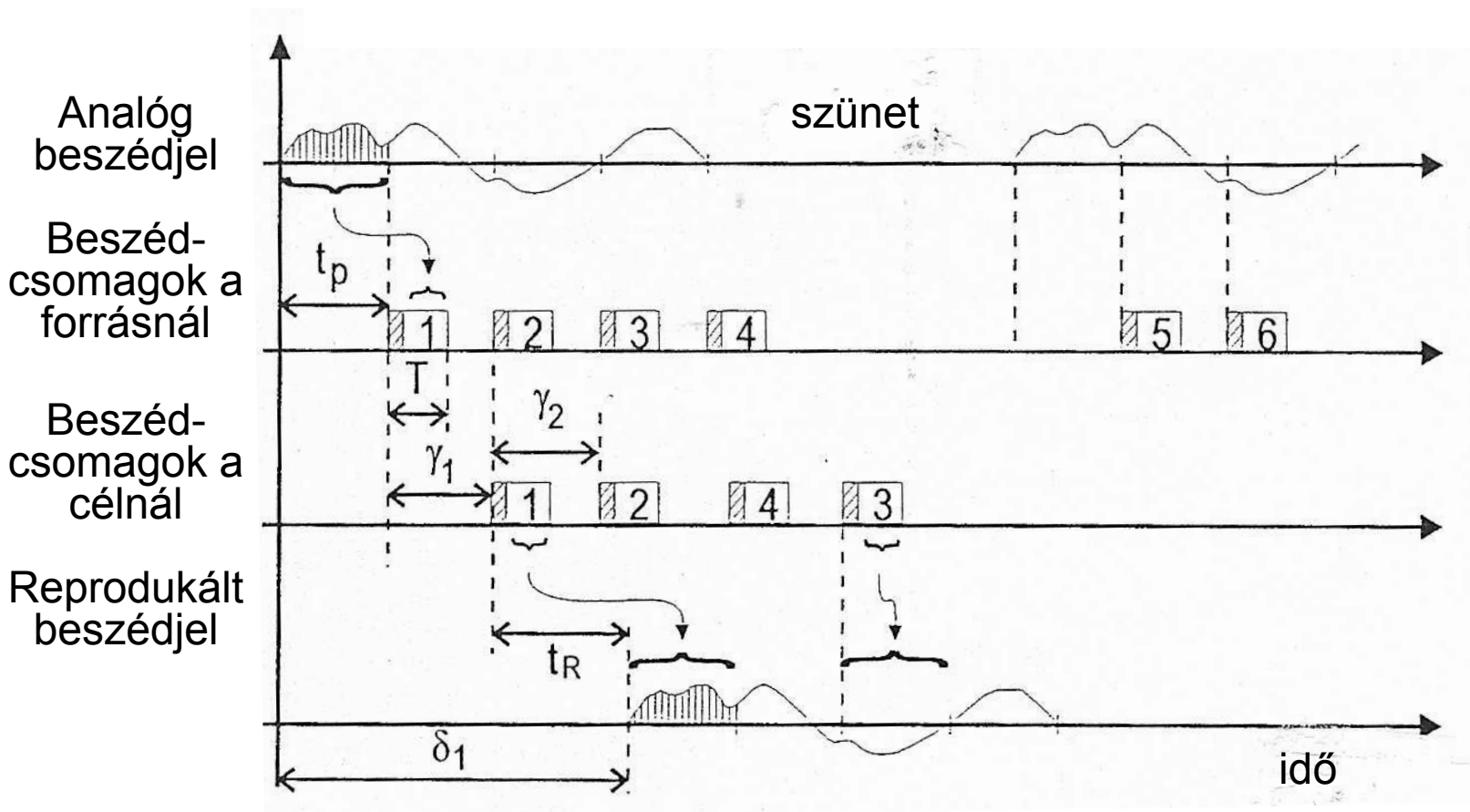
Ma már nem kell magyarázni...

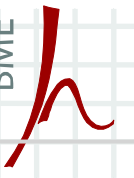
Két meggyőző példa az IP feletti beszéd- és általánosan: IP feletti multimédia-forgalom elterjedtségére:

- Skype
 - 45 millió felhasználó volt egyszerre on-line!
- A 3. generációs mobil hálózatokban (UMTS) Release5-től kezdve a beszédforgalom IP felett megy!

Beszédcsomagolás és -visszaállítás

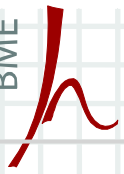
A beszédminőséget befolyásoló tényezők csomagkapcsolt hálózatokban

- Késleltetés (delay)
 - Megengedett maximum: **150 ms** körül

- Késleltetés-ingadozás (packet delay variance)
 - Megengedett maximum: **néhány tíz ms**

- Csomagvesztés
 - Megengedett maximum: néhány %, feltéve ha:
 - A kiesett beszédsegmentumok rövidek
 - 10 ms nagyságrendben
 - **Véletlenszerűen** oszlanak meg az időben

Video over IP: még szigorúbb követelmények!

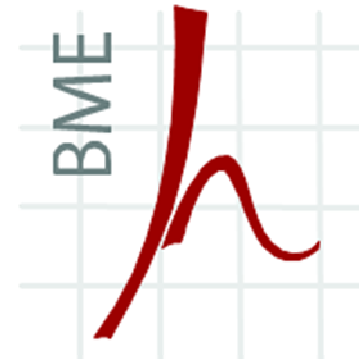

A megbeszélte multimédia alkalmazások igényei: összefoglalás

- A multimédia alkalmazások igényei:
 - *érzékenyek a késleltetésre (delay sensitivity)*
 - a késleltetés nagyságára
 - a késleltetés ingadozására
 - *de tűrik az adatvesztést (loss tolerance)*

- Szemben az első csoport „egyszerű” internetes alkalmazásaival (adatátvitellel), amelyek
 - *nem tűrik az adatvesztést*
 - *de tolerálják a késleltetést*

- *Tehát a multimédia alkalmazásoknál*
 - *nem kell feltétlenül megbízható kommunikáció a végpontok között (TCP protokoll)*
 - *sőt az okozott késleltetés miatt általában nem is szabad használni!*

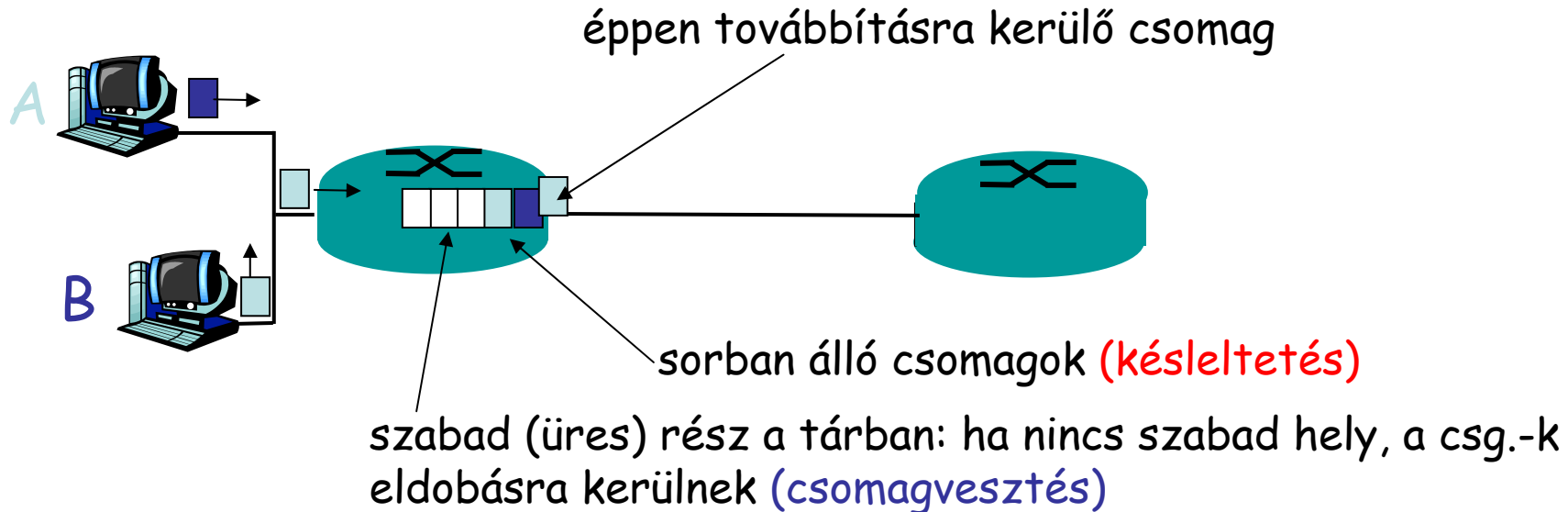
Ezek tehát az igények,

és mi a helyzet az Interneten (és általában a csomagkapcsolt számítógép-hálózatokban)?

Mik a csomagvesztés és késleltetés okai?

a csomagok sorban állnak a csomóponti gépek (routerek) tárolóiban

- a csomagok beérkezési sebessége meghaladja a kimenő link átbecsátóképességét
- a csomagok beállnak a sorba (sorokba?) és várnak a sorukra

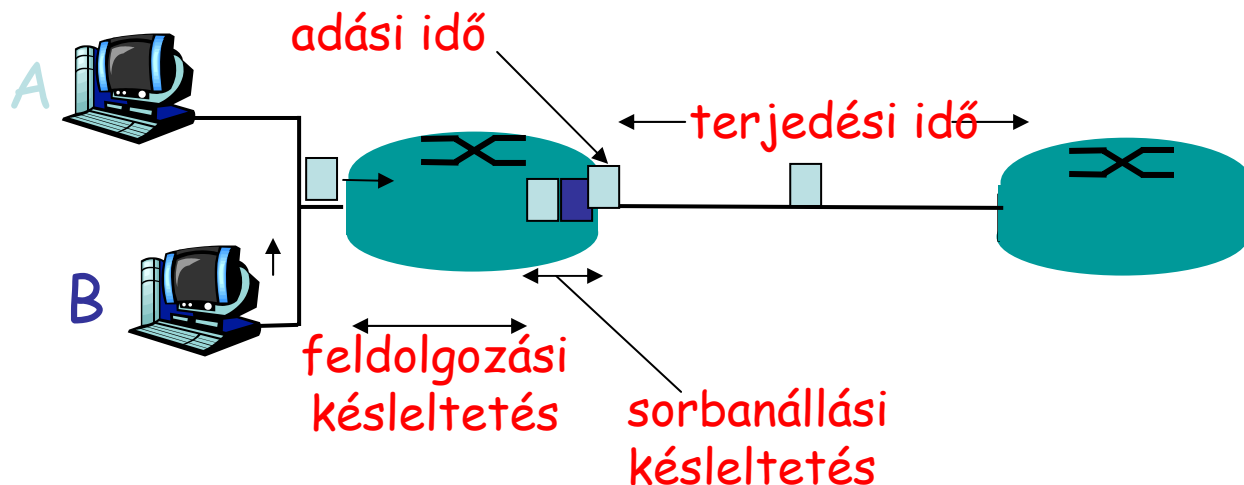
A csomagok késésének négy fő oka (1)

1. Feldolgozás a csomópontban:

- hibellenőrzés
- a kimenő link meghatározása

2. Sorbanállás

- várakozás továbbításra az adott kimenő linken
- a router terheltségétől függ

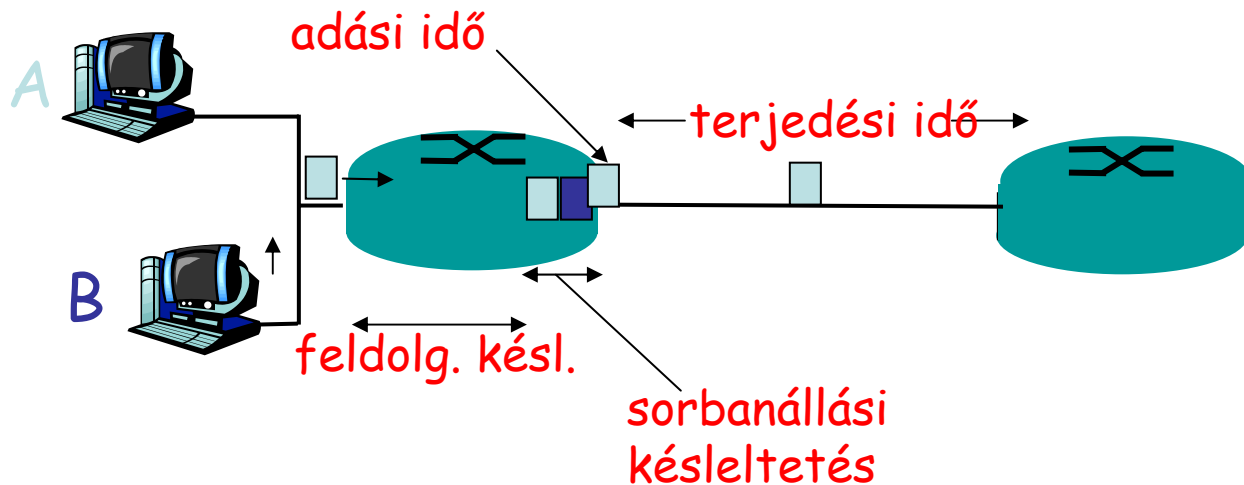
A csomagok késésének négy fő oka (2)

3. Adási idő:

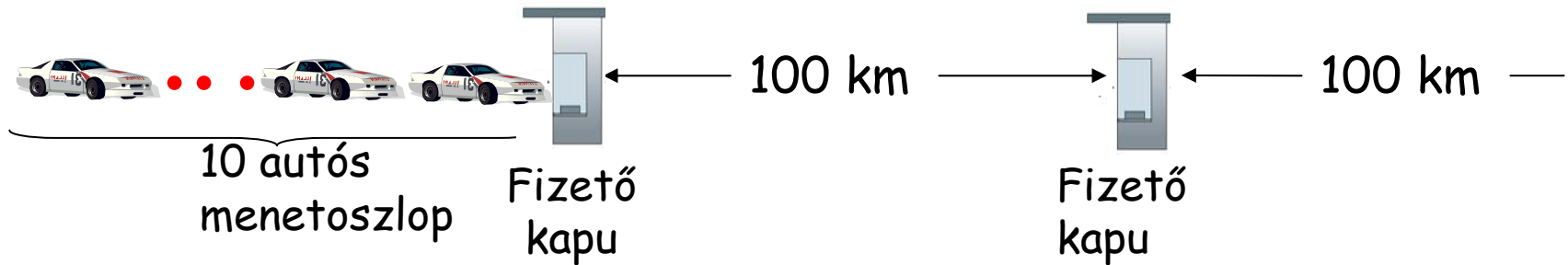
- R = a link adatátviteli sebessége (bit/s)
- L = csomaghossz (bit)
- az adási idő = L/R

4. Terjedési idő:

- d = a link fizikai hossza
- s = terjedési sebesség az átviteli közegben ($\sim 2 \times 10^8$ m/sec)
- terjedési idő = d/s

Menetoszlop analógia

- autók sebessége: 100km/óra
- 12 mp a fizetőkapu egy autóra (adási idő)

autó~bit; menetoszlop ~ csomag

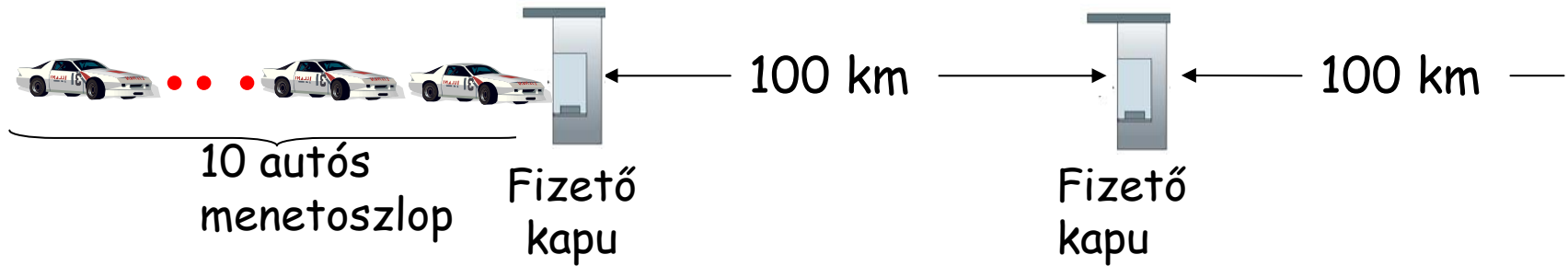
Kérdés: Mennyi idő múlva ér a menetoszlop a 2.fizetőkapuhoz?

- A teljes menetoszlop átengedési ideje a kapun = $12 \cdot 10 = 120$ mp (adási idő analógia)

- Utolsó autó megérkezése a 2.kapuhoz:
 $100\text{km}/(100\text{km/óra}) = 1$ óra (terjedési idő analógia)

Válasz: 62 perc

Menetoszlop analógia (2)

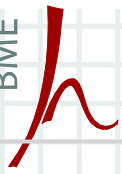

- Autók most 1000km/órával haladnak
- 1 perc a kapunál autónként

Kérdés: Érkezh-e autó a 2.kapuhoz mielőtt kiszolgnák mindegyiket az 1.kapunál?

Igen! 7 perc után az 1.autó a 2.kapunál, míg 3 autó még az 1.kapunál

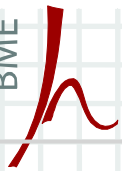
Csomag első bitje megérkezik a 2.routerhez, mielőtt a teljes csomag áthaladt volna az 1.routeren!

Csomóponti késleltetés, összefoglalva:

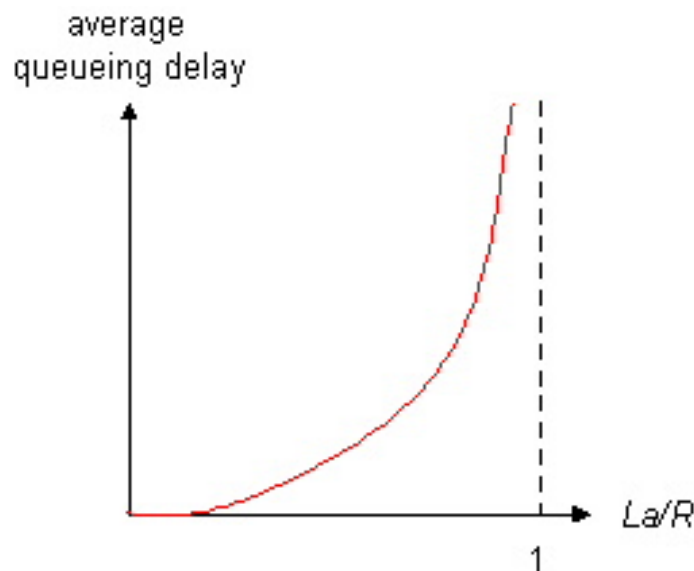
$$d_{\text{nodal}} = d_{\text{proc}} + d_{\text{queue}} + d_{\text{trans}} + d_{\text{prop}}$$

- d_{proc} = feldolgozási (processzálási) idő
 - tipikusan pár mikroszekundum
- d_{queue} = sorbanállási idő/késleltetés
 - a forgalomtól függ
- d_{trans} = adási idő
 - = L/R , kis sebességű linkeken jelentős lehet
- d_{prop} = terjedési idő
 - = d/s , pár mikroszekundumtól mp-ig

Sorbanállási késleltetés

- R = link sávszélesség (b/s)
- L = csomaghossz (bit)
- a = átlagos csomag érkezési ráta

Forgalom intenzitása = La/R

$La/R \sim 0$: nincs sorbanállás, kis késleltetés

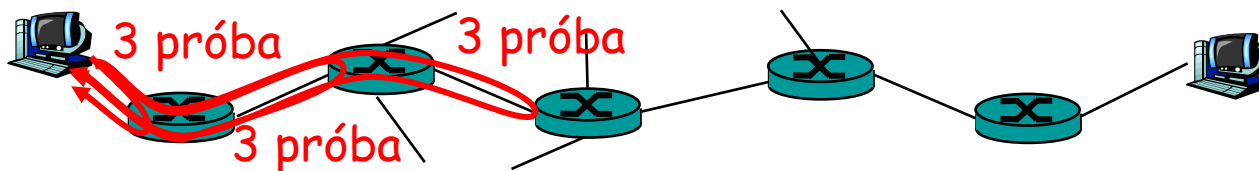
$La/R \rightarrow 1$: nagy késleltetés

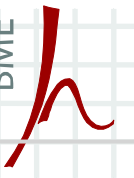
$La/R > 1$: több igény érkezik mint amit ki lehet szolgálni, átlagos késleltetés végtelen lesz!

- Traceroute: otthon kipróbálni!

1	cs-gw (128.119.240.254)	1 ms	1 ms	2 ms
2	border1-rt-fa5-1-0.gw.umass.edu (128.119.3.145)	1 ms	1 ms	2 ms
3	cht-vbns.gw.umass.edu (128.119.3.130)	6 ms	5 ms	5 ms
4	jn1-at1-0-0-19.wor.vbns.net (204.147.132.129)	16 ms	11 ms	13 ms
5	jn1-so7-0-0-0.wae.vbns.net (204.147.136.136)	21 ms	18 ms	18 ms
6	abilene-vbns.abilene.ucaid.edu (198.32.11.9)	22 ms	18 ms	22 ms
7	nycm-wash.abilene.ucaid.edu (198.32.8.46)	22 ms	22 ms	22 ms
8	62.40.103.253 (62.40.103.253)	104 ms	109 ms	106 ms
9	de2-1.de1.de.geant.net (62.40.96.129)	109 ms	102 ms	104 ms
10	de.fr1.fr.geant.net (62.40.96.50)	113 ms	121 ms	114 ms
11	renater-gw.fr1.fr.geant.net (62.40.103.54)	112 ms	114 ms	112 ms

Transz-
atlanti link

Csomagvesztés

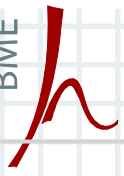
- A sor (tár, puffer) **kapacitása véges**
- Ha a csomag olyankor érkezik, amikor a puffer tele van, eldobásra kerül: **csomagvesztés**
- Az elveszett csomagok vagy újraküldésre kerülhetnek, vagy nem
 - mikor igen, mikor nem?
- Csomagvesztés akkor is ha: a hibaellenőrzés a csomagot **hibásnak** találja
 - bithibák az átvitel során a nem ideális linkek miatt, zajok, zavarok, torzítások stb.

Hogyan egyeztessük az alkalmazások igényeit és a hálózat problémáit?

- Az alapvető csomagkommunikációs és végpontok közötti kapcsolatokat kezelő protokollok mellett kellenek ún.
 - **szolgáltatásminőséget (QoS – quality of service)** biztosító módszerek és protokollok

- Egy ötlet, foglaljunk erőforrásokat:
 - **csomóponti képességeket**
 - **link-kapacitásokat**egy adott kommunikációs viszonylat (session) számára a hálózatban

- Egy másik ötlet: **jelöljük meg a csomagokat** a különböző igények szerint és a csomópontok ennek megfelelően kezeljék azokat
 - pl. prioritást biztosítva a beszédcsomagok számára

Hogyan épül fel a tárgy anyaga?

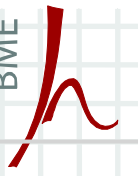
A házépítés analógiája:

- Alapozás
 - talajmechanika
- Szerkezetépítés
 - szilárdságtan, statika
- Épületgépészet
 - pl. hőtan

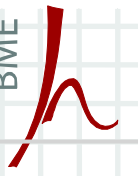
Hogyan tanuljunk házépítést?

- Először talajmechanikát, szilárdságtant, hőtant stb., utána alapozást, szerkezetépítést stb.
- Az alapvető tudományokból egyszerre mindig csak annyit, amennyi a következő gyakorlati részhez kell, tehát: talajmechanika, alapozás, szilárdságtan, szerk. ép.

Hogyan épül fel a tárgy anyaga?

- A második módszerrel:
 - elv(ek) és utána technikák, protokollok, rendszerek
 - aztán ismét bizonyos elvek, alpmódszerek, és utána...
- Előadások és gyakorlatok
 - az előadások egy része gyakorlati jellegű anyagot fog tartalmazni
 - de lesznek dedikált gyakorlati órák is, minden 3-4 „elméleti” előadást követően
 - az ezeken bemutatott számítási példák lesznek a ZH-n, vizsgán is!

Az anyag beosztása (1)

- Bevezető áttekintés, hálózatok és rendszerek példái.
- Alkalmazások és szolgáltatások. Követelmények a hálózattal szemben.
- Protokollarchitektúrák, referenciamodellek.
- A fizikai szintű kommunikáció alapjai.

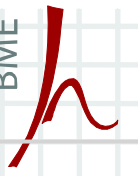
Gyakorlat.

- Többszörös hozzáférés.
- LAN-ok, LAN-ok összekapcsolása.
- BWA (WPAN, WLAN, WMAN).
- Áramkörkapcsolás, csomagkapcsolás, hívásvezérlés, címzés.

Gyakorlat.

- Routing.
- Ütemezés.
- IP.

Gyakorlat.

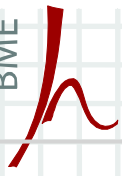
Az anyag beosztása (2)

- Forgalm szabályozás. Hibakezelés.
- Szállítási réteg, TCP, UDP.
- Multimédia 1.r. Médiakezelés (RTP, RTCP, RTSP).
- Multimédia 2.r. Hívásvezérlés (SIP).

Gyakorlat.

- Szolgáltatásminőség (QoS).
- Multimédia 3.r. Szolgáltatásminőség biztosítása (IntServ, DiffServ).
- MPLS.
- Alkalmazások.

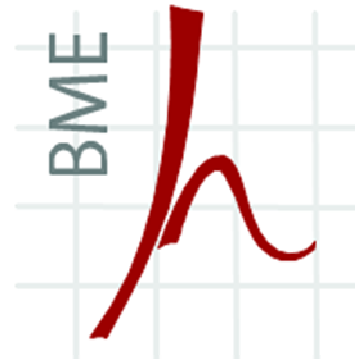
Gyakorlat.

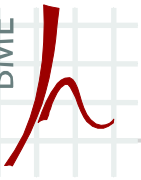
Számítási példa

Mikor kapunk nyugtát a központban, ha az ADSL linken (rézkábelen) a sorbanállási idő a felhasználónál 3 ms, a feldolgozási idő 1 ms (feltételezve hogy a másik oldalon elhanyagolhatóak ezek a késleltetések), miközben:

- Letöltés: 4 Mbit/s
- Feltöltés: 512 kbit/s
- Távolság: 4 km
- Csomagunk 1000 bájt
- Nyugta 64 bájt
- Terjedési sebesség $2 \cdot 10^8$ m/s

**Ennyi volt mára...
Legközelebb:
protokollarchitektúrák,
referenciamodellek.**

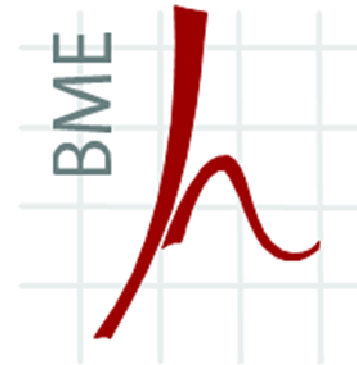
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások
svilmos@hit.bme.hu

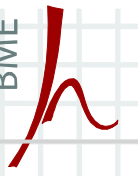

PROTOKOLLARCHITEKTÚRÁK

Mérnök-informatikus szak, BSc, 4. félév
2012/13 2.félév

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

Az anyag beosztása (1)

- Bevezető áttekintés, hálózatok és rendszerek példái.
- Alkalmazások és szolgáltatások. Követelmények a hálózattal szemben.
- Protokollarchitektúrák, referenciamodellek.
- A fizikai szintű kommunikáció alapjai.

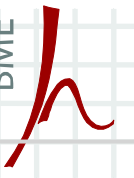
Gyakorlat.

- Többszörös hozzáférés.
- LAN-ok, LAN-ok összekapcsolása.
- BWA (WPAN, WLAN, WMAN).

Gyakorlat.

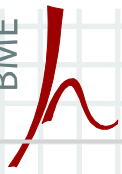
- Áramkörkapcs., csomagkapcs., hívásvezérlés, címzés.
- Routing.
- Ütemezés.
- IP.

Gyakorlat.

Tartalom

- Bevezetés, motiváció
- A protokollok kialakulása, jelölések
- Megvalósítás
- A protokollok szerepe a hálózatok leírásában

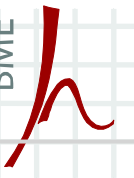
Bevezetés 1.

- „Protokoll”?
 - Más területeken: ***orvosi protokollok, diplomáciai protokollok***

- A számítógép-hálózatoknál is szükség van **viselkedési szabályok**, azaz **protokollok**
 - lerögzítésére
 - betartására

- Definíció:

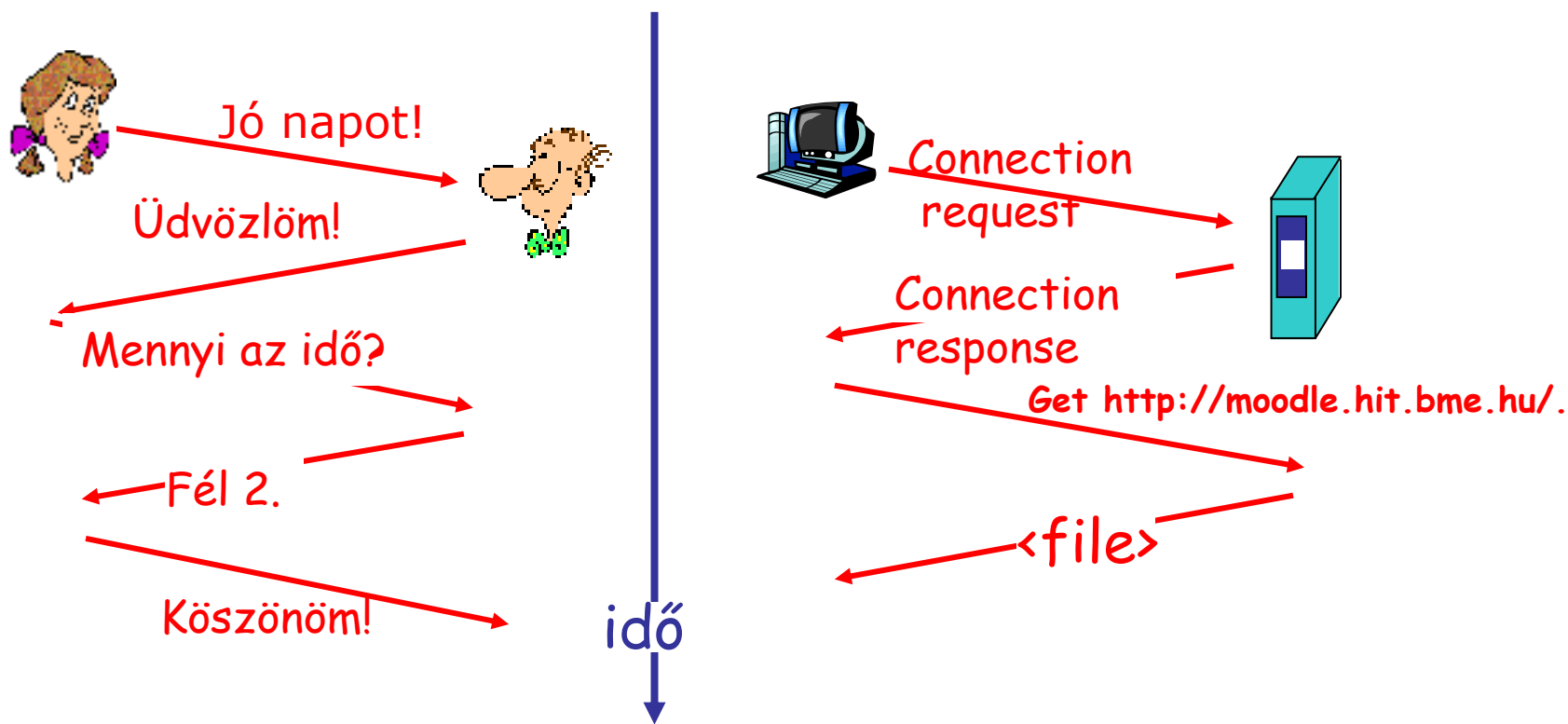
A protokoll két vagy több kommunikáló egység közötti üzenetcsere **formátumait** és az **üzenetek sorrendjét** határozza meg, valamint az üzenetek vételéhez kapcsolódó és egyéb események által kiváltott **tevékenységeket**.

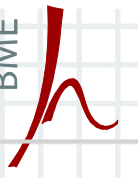
Bevezetés 2.

- Röviden:
 - Szintaxis (*syntax*) (formátum): adategységek formai leírása
 - Szemantika (*semantics*) (jelentés): az adatelemek értelmezése
 - Viselkedés (*behavior*): mit kell tenni valamely üzenet vételekor, küldésekor
- Helyesírás: protokoll és *protocol*
- **Módszer -> algoritmus -> protokoll** (l. pl. majd a routingnál: *linkállapot-módszer – Dijkstra-alg. – OSPF protokoll*)

Protokollok az emberi és a gépek közötti kommunikációban

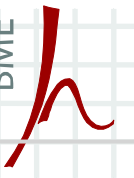
Ábrázolás forma: **Message Sequence Chart**

A protokoll két fő része

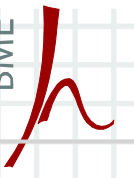
Két elkülöníthető rész:

- A továbbított információ alakja, formája
 - A protokoll **statikus** része
 - **Protocol Data Unit** (protokoll-adategység)
- Mi történik a továbbításakor?
 - A protokoll **dinamikus** része
 - Mit kell tenni az adott protokollüzenet vételekor
 - Rendellenes esetek kezelése is

Miért „protokollok”?

- Miért nem elég egyetlen protokoll?
 - Történelmi okai
 - Részfeladatokra tördelés
 - tevékenységek részekre bontása
 - az egyes részekre önálló szabályok
- Miért részekben, miért nem egyben?
 - egyszerűbb a tennivalók elvégzése
 - részenként lehet továbbfejleszteni
- Hogyan bontsuk részekre?
 - hány rész legyen?
 - hogyan viszonyuljanak egymáshoz?
 - vannak-e „természetes” határok?

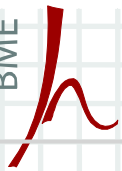

Részekre bontás ...

- Önálló, jellegzetes, gyakori feladatok (pl):
 - illeszkedés a jelátvivő közeghez
 - hardware-közeli feladatok megoldása, problémák kezelése
 - összeköttetéseken megbízható adattovábbítás
 - végpontok közötti információtovábbítás
 - kívánt végpontok azonosítása
 - kedvezőtlen forgalmi állapot kezelése

- Mindezekkel kapcsolatban az előforduló hibák kezelése is

- Részek – funkcionalitások – „**rétegek**”

Analógia: légi közlekedés szervezése

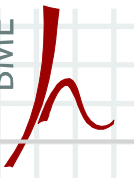
- Lépések sorozata

Analógia: légi közlekedés rétegezve

Rétegek: minden réteg egy szolgáltatást valósít meg

- a saját rétegen belüli tevékenységével
- támaszkodva az alatta lévő réteg által nyújtott szolgáltatásra

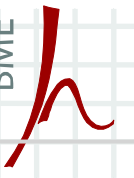

Hálózati architektúra és referenciamodell

- Hálózati architektúra: **protokollrétegek egymásra épülése**
 - számítógép-architektúra, szoftverarchitektúra

- Referenciamodell
 - csak a rétegek és azok feladatai, **maguk a protokollok nem**

- Szabványosításig jutott el az ún. **OSI-referenciamodell**
 - OSI: az ISO-ban kidolgozott referenciamodell (1983)
 - ISO – International Standardization Organization
 - OSI – Open System Interconnection – nyílt rendszerek összekapcsolása
 - 7 feladatcsoport, 7 réteg
 - a protokollok nem részei az OSI-nak, de kidolgoztak és szabványosítottak protokollokat is az egyes rétegekhez

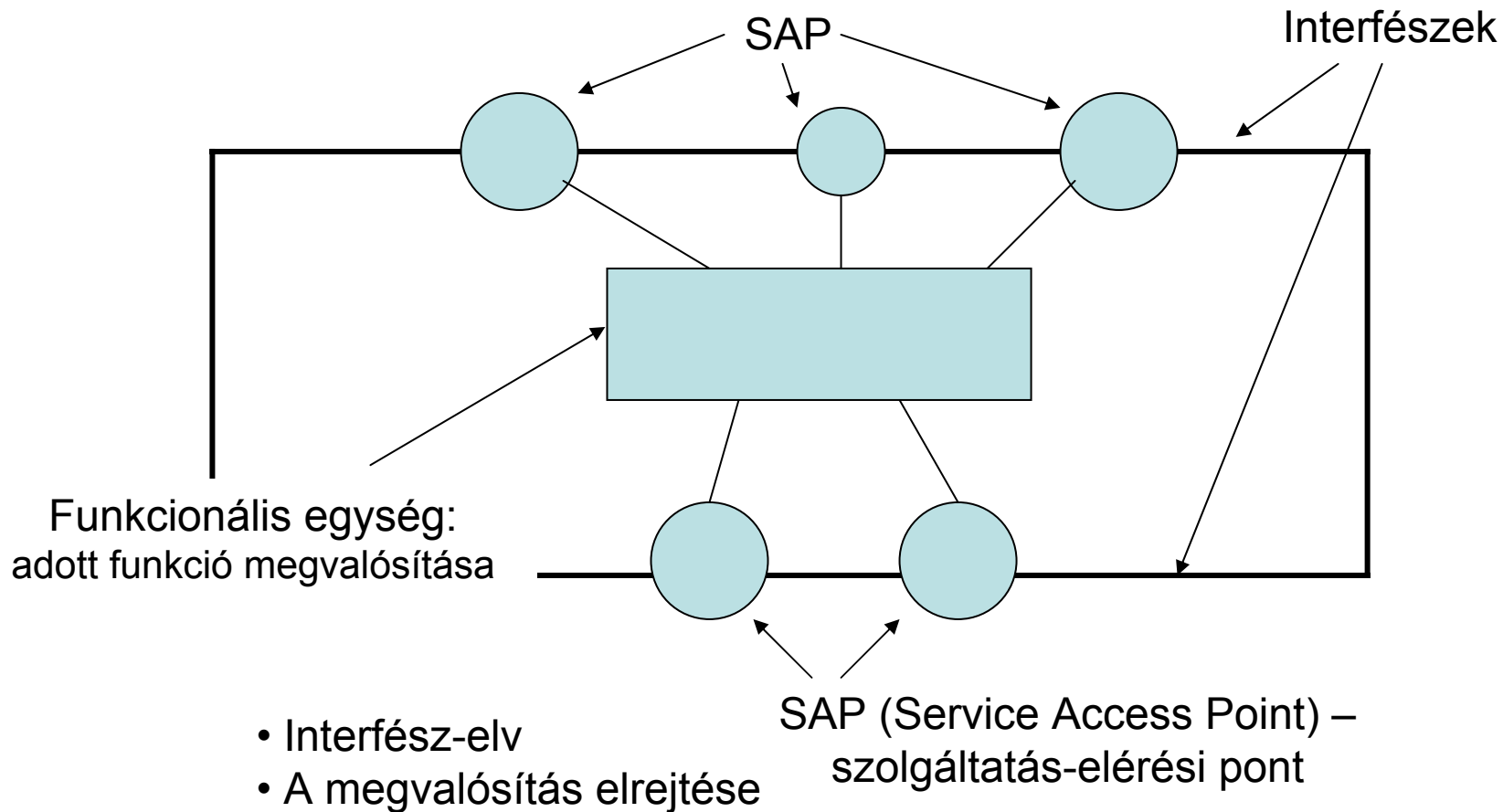

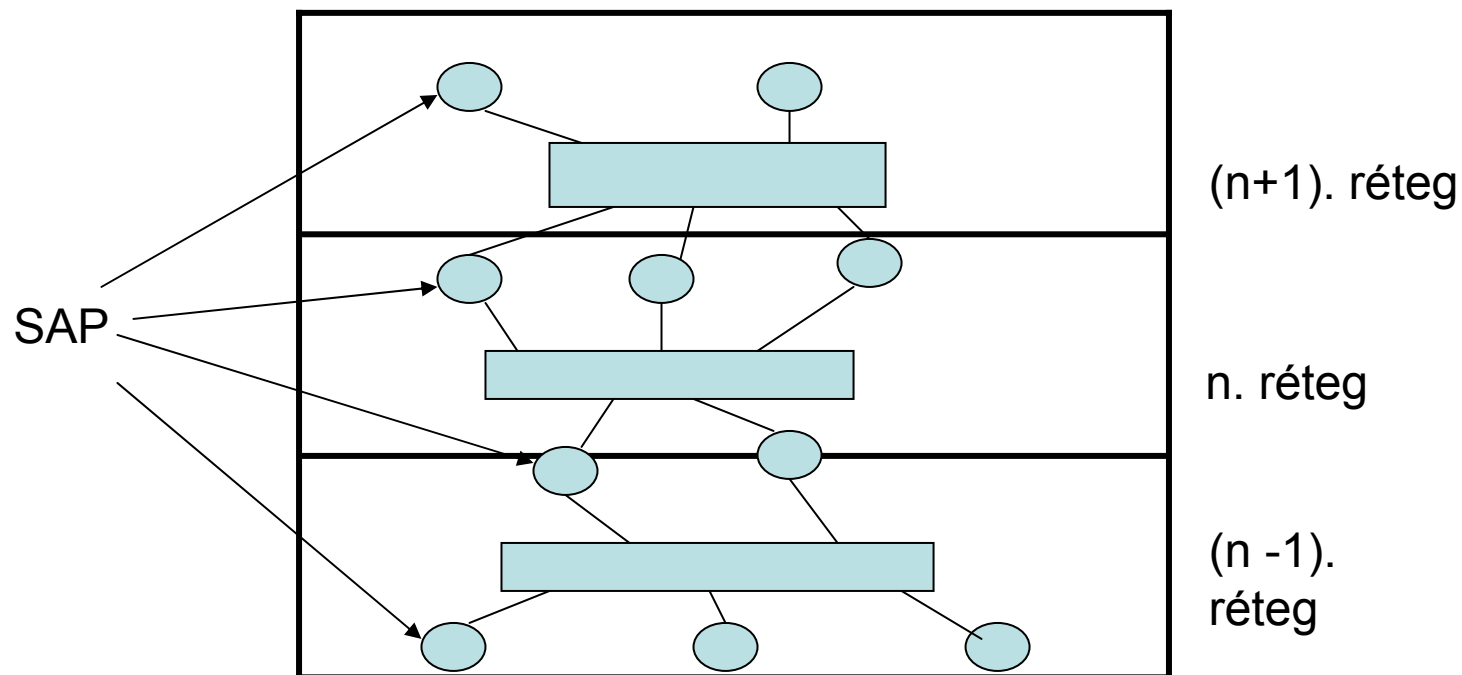
A rétegzett protokollarchitektúrák előnyei és hátrányai

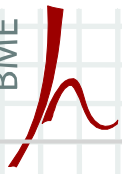
- Előnyök:
 - Nagyon összetett feladat **kezelhető részekre** bontható
 - Az egyes részek megvalósítása **független más részekről**, így könnyen módosítható
 - Feljebb lévő feladatoknak **közös kiszolgálást** nyújthat egy lejjebb lévő rész

- Hátrány:
 - Adott réteg működéséhez szükséges információk egy másik rétegben → megsérül a rétegstruktúra
 - **Feladatok duplikálása** elkerülhetetlen
 - hatékonyság rovására megy (pl. hibavédelem több rétegben is)

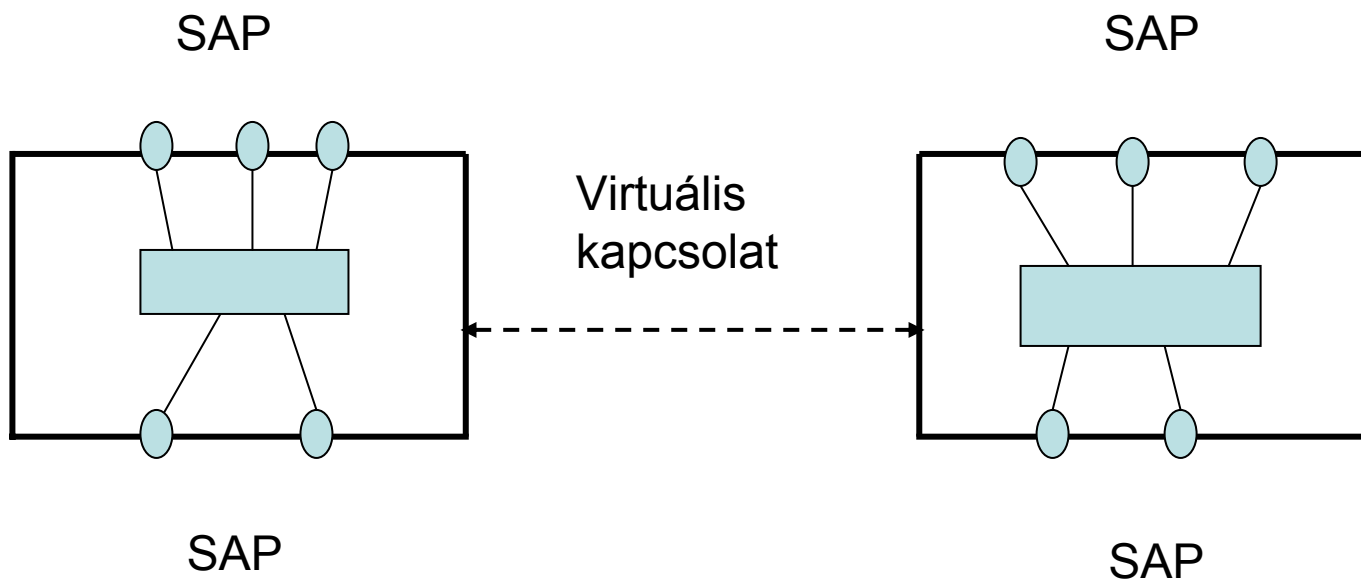
A réteg elve

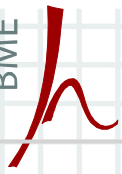

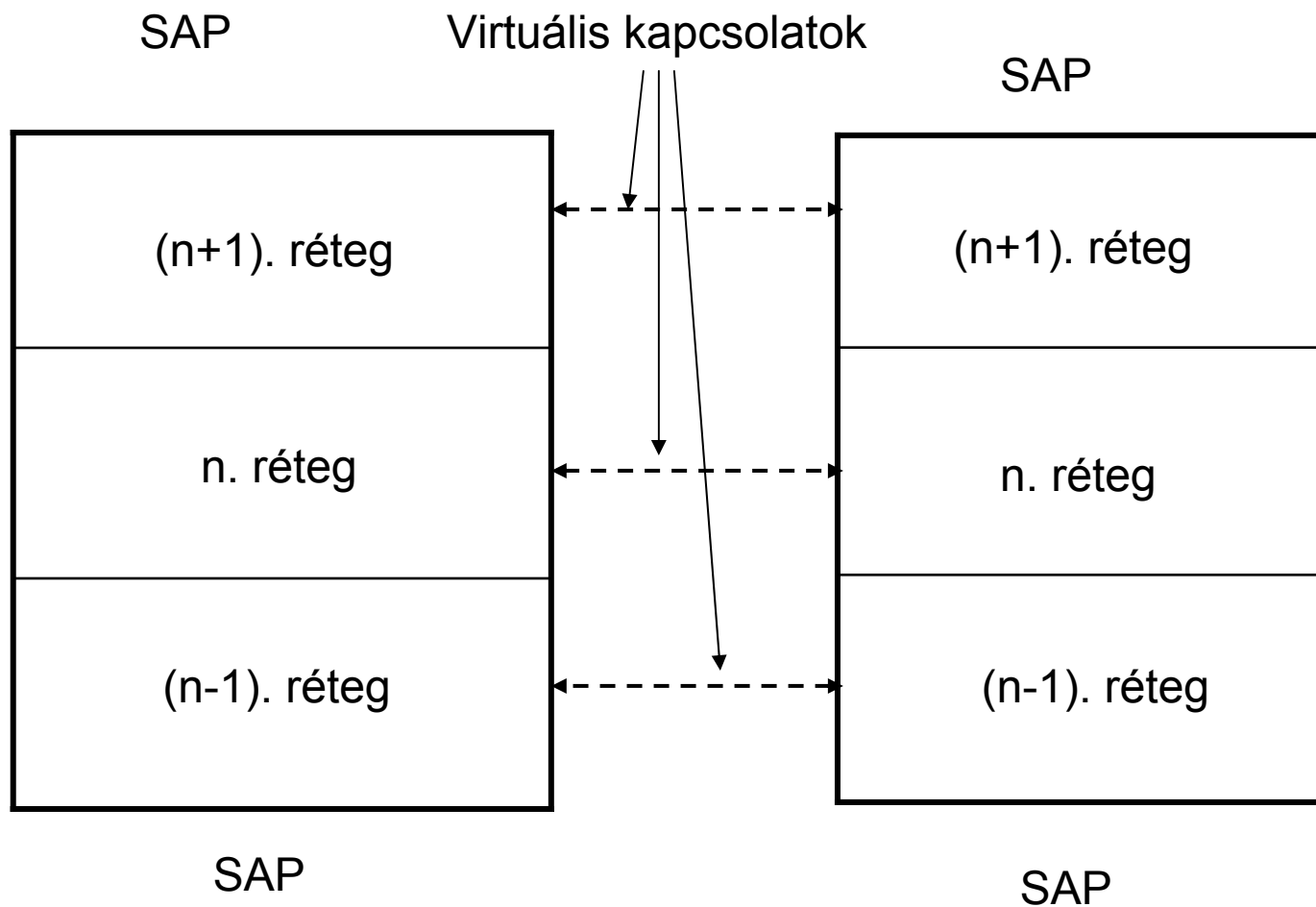

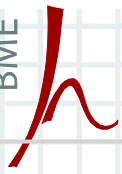
Kommunikáció azonos rétegek között

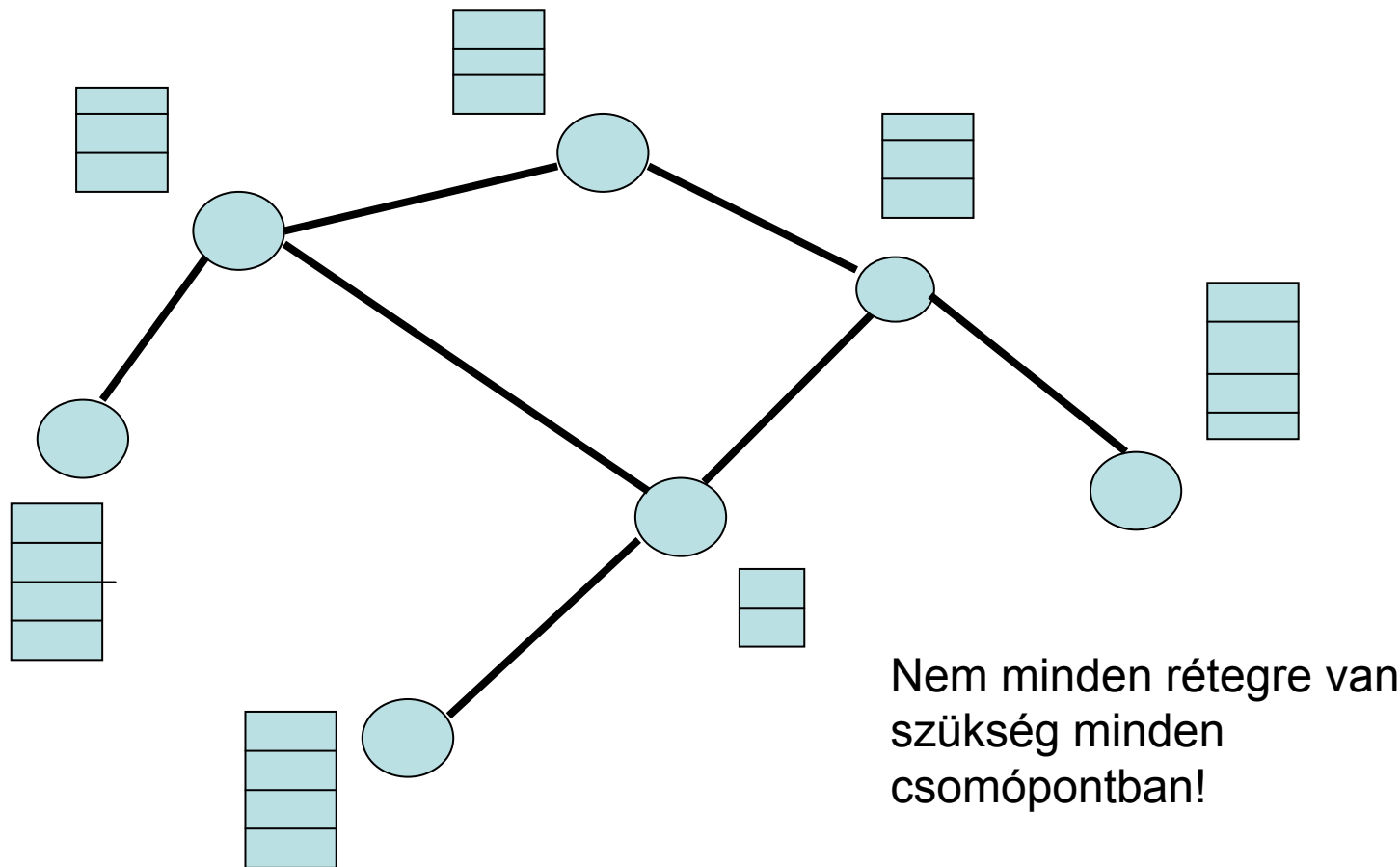

Protokollrétegek

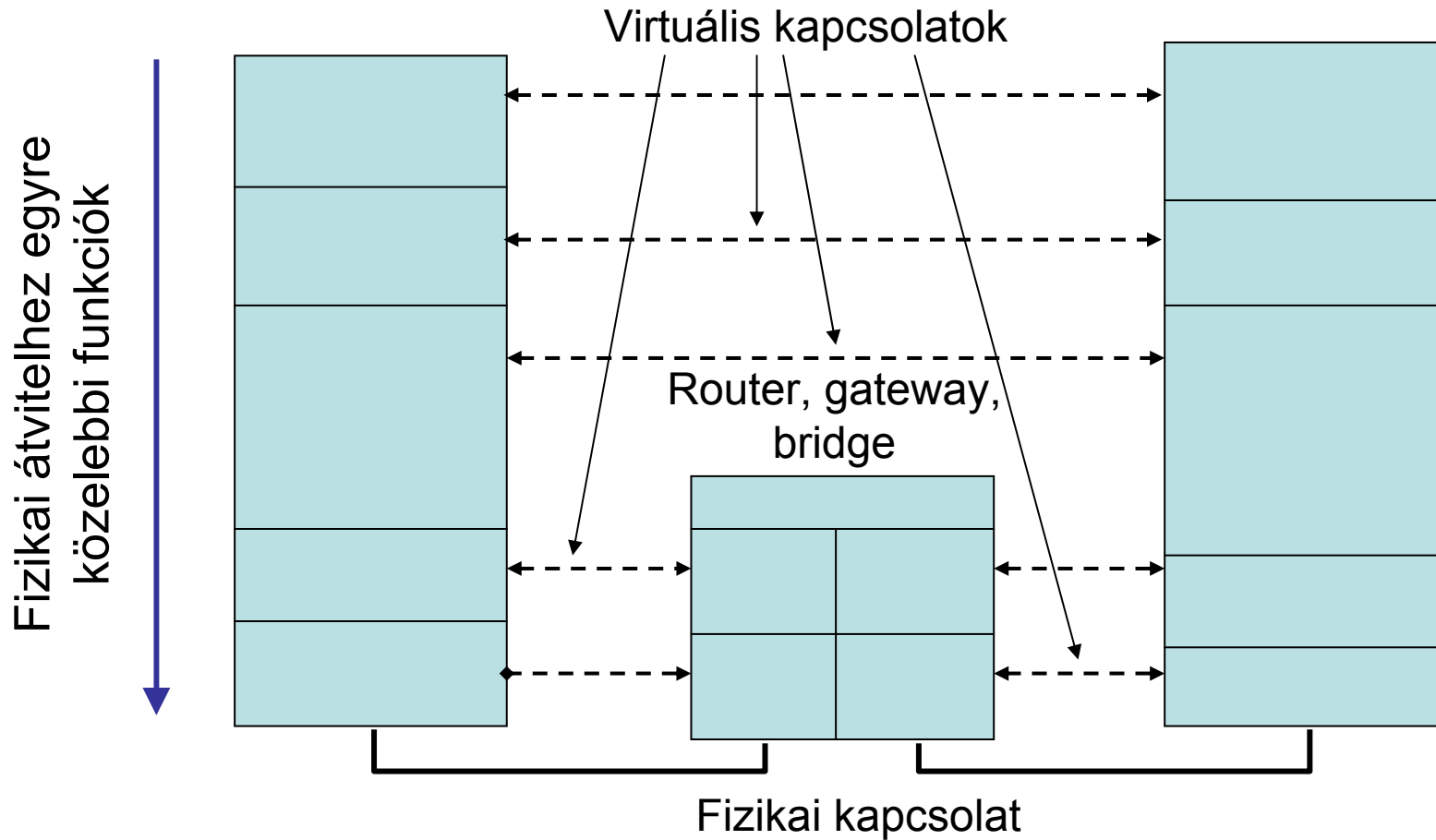

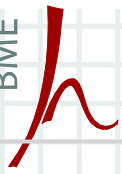
Protokollrétegek a hálózati csomópontokban

Nem minden rétegre van
szükség minden
csomópontban!

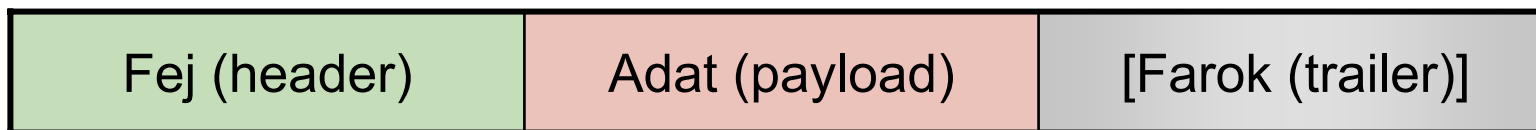
Protokollrétegek (1)

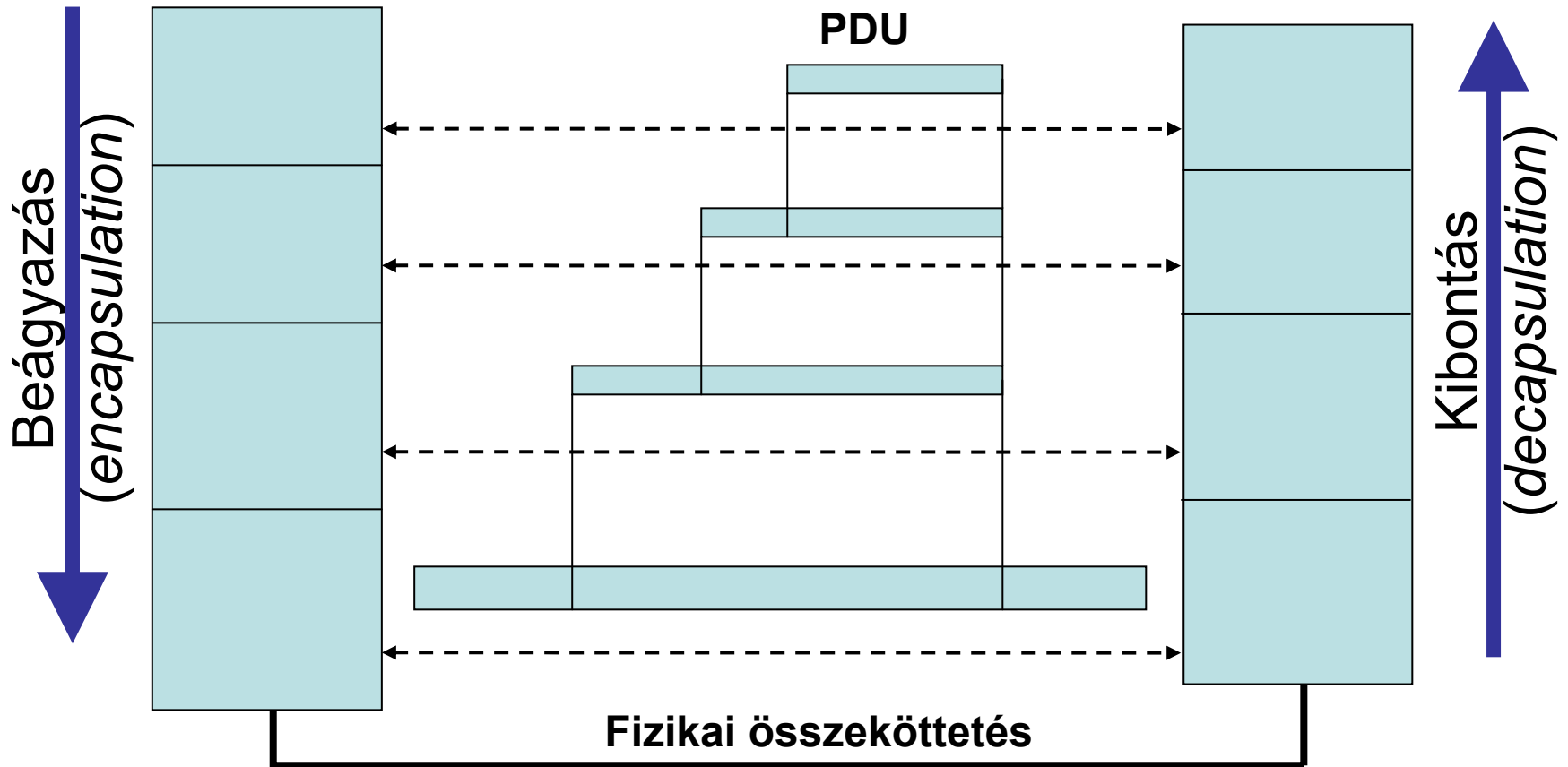
Protokoll-adategységek (PDU – protocol data unit)

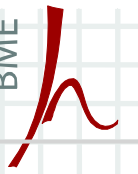
- Ezek kerülnek továbbításra a szomszédos rétegek között
- A PDU-k általános felépítése, tartalma

- A fejrészben és farokrészben található kiegészítő információk:
 - Címek, sorszámok, hibavédelem, egyéb opcionális paraméterek

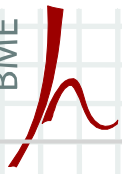
„Borítékolás” - beágyazás (encapsulation)

Service Data Unit (SDU)

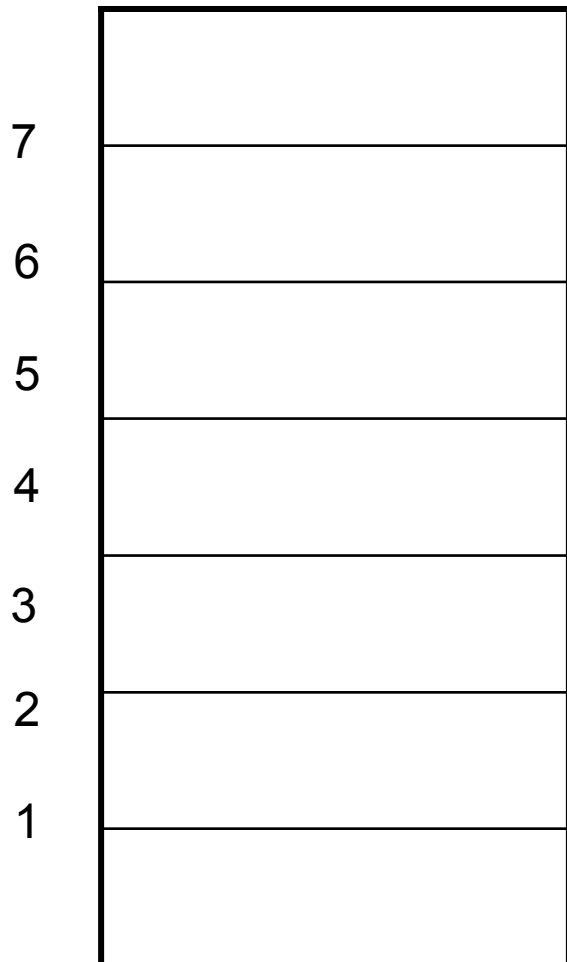
- Olyan adategység, amelyet egy OSI réteg egy alsóbb rétegnek küld és amit az még nem borítékol egy PDU-vá
- Ezt kapja meg a vele virtuális kapcsolatban álló réteg
- **Az n. réteg PDU-ja: az n-1. réteg SDU-ja**
 - Vagyis az SDU a PDU payload-ja
- Az n-1.réteg fejléctet és farokrészt ad rá, ezzel lesz az n-1.réteg PDU-ja

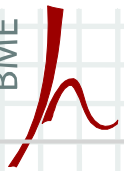
ISO OSI referenciamodell

ISO - International Organization for Standardization

OSI - Open Systems Interconnection

- **Alkalmazási réteg** (*Application layer*)
- **Megjelenítési réteg** (*Presentation layer*)
- **Viszonyréteg** (*Session layer*)
- **Szállítási réteg** (*Transport layer*)
- **Hálózati réteg** (*Network layer*)
- **Adatkapcsolati réteg** (*Data link layer*)
- **Fizikai réteg** (*Physical layer*)

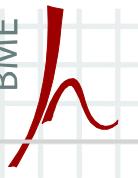

PDU elnevezések az OSI-modellben

- Szigorúan véve:
 - az adott réteg protokoll-adategysége
 - vannak/voltak „szabványos” elnevezések
 - 2. réteg: keret (*frame*)
 - 3. réteg: csomag (*packet*)
 - 4. réteg: szegmens (*segment*)
 - Feljebb (főként alk. réteg): üzenet (*message*)

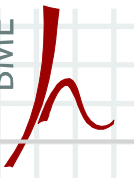
- Az egyszerűség kedvéért gyakran: mindent „csomag”-nak nevezünk

- A fizikai közeg specifikációja
 - pl. érintkezők kiosztása, használatos feszültség szintek, kábel specifikációk stb.
- Bitek, bitcsoportok továbbítása a fizikai csatornán
 - **vonali kódolás**: szimbólumreprezentáció
 - **moduláció**: vivő viszi át az információt
- Egyéb jelzések küldése a csatornára, ill. fogadása onnan
- Bitszinkronizáció végzése
- Csatlakozók típusának, méretének rögzítése

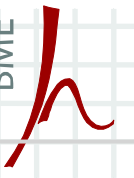
Adatkapcsolati réteg

- Bitsorozatok „keretezése”
 - Csomagok összeállítása
- Hibaellenőrzéshez szükséges adatok előállítása, vétel esetén ellenőrzése, esetleg javítása
- Adatkapcsolati címek kezelése (MAC címek)
- Közeghozzáférés vezérlése (Media Access Control)
- Forgalomszabályozás itt is lehet (manapság ritkán)
- Tipikusan itt működik: bridge, switch

- Fő különbség:
 - fizikai: egy készülék interakciója a fizikai médiummal
 - Adatkapcsolati: több készülék interakciója egy osztott médiummal
- Fizikai megmondja:
 - a készülék **hogyan adjon** a médium felett és egy másik készülék ezt **hogyan fogadja**
 - De nem mondja meg hogyan férjen a médiumhoz!

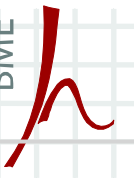
- Egyedi linkek logikai összeköttetése **végpontok közötti csatornává**
 - Akár több hálózaton át
 - Meghatározott QoS-t biztosítva a felsőbb rétegnek
- Logikai címezés: hálózati eszközök közötti kapcsolásokhoz
- Útvonalkeresés a hálózaton belül
- Forgalomirányítás, csomagjavítás
- Tipikusan itt működnek: útvonalválasztók

Adatkapcsolati-Hálózati összehasonlítás

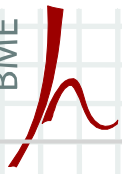
- Adatkapcsolati: **fizikai címzés**
 - MAC címek: gyártó fixen
- Hálózati: **logikai címzés**
 - hálózattervező határozza meg az értékeket

- Adatkapcsolati réteg egy hálózaton belül teremt kapcsolatot, hálózati réteg több hálózaton át!

- **Végpontok közötti megbízható kommunikáció**

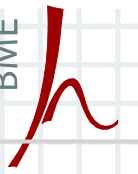
- A hálózati réteg „nyers” csomagtovábbítása felett:
 - Hibamentes összeköttetés létrehozása:
 - Hibás csomagok ismétlése
 - Duplikált csomagok eldobása
 - Csomagsorrend helyreállítása
 - Forgalomszabályozás
 - Alkalmazások adatfolyamainak multiplexálása

Szállítási réteg analógia

- Posta: kiküldi és rendszerezi a leveleket, csomagokat
- Megbízható szolgáltatást nyújt: nem veszhetnek el levelek következmények nélkül
- Viszont: csak a borítékát látja a levélnek, a tartalmát nem

- **Kapcsolat** irányának kezelése
 - Duplexitás kezelése
- Összeköttetés kezelése
 - **Kapcsolat** felépítése, lebontása
- Adatfolyam-szinkronizáció
 - az összefüggő adatfolyamok összehangolása
- Manapság: általában a szállítási rétegben implementálják

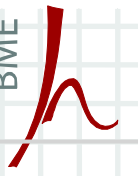

Duplexitás

- **Duplex:** kétirányú kommunikáció a két fél között
 - Pl. telefónia (mobil, vezetékes), távfelügyelet
 - Frekvenciaosztás, Full-duplex Ethernet

- **Szimplex:** egyirányú
 - Broadcast
 - Rakétavezérlés
 - Sputnik1, Pioneer 6

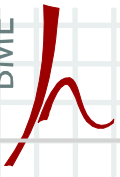
- **Félduplex:** kétirányú, de nem lehet egyszerre használni
 - Pl. Walkie-Talkie
 - Lehetnek allokált időrések is

Full duplex előnyei

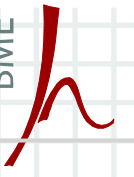
- Nincs ütközés: nem kell újraadni
- Nagyobb adatátviteli ráta
- A kommunikáló feleknek nem kell várni egymásra: kisebb késleltetés

- Ha meg kell osztani a fizikai médiumot: emulált full duplex
 - Idő osztásban (TDD): igazából fél-duplex csatorna
 - Frekvencia osztásban (FDD)
 - Előny-hátrány?

Megjelenítési réteg

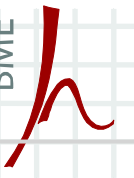
- Míg az előző rétegek a fejben lévő meta-adatokat kezelik, ez a réteg a felhasználói adatokat
- Adatábrázolás
 - az átvitt felhasználói információ szintaktikai ellenőrzése
 - „Syntax réteg”
 - szükség szerinti konvertálása
 - adatábrázolás
 - operációs rendszer miatti különbségek
- Adattömörítés
- Adattitkosítás
- Általában az alkalmazási rétegben van megvalósítva

Alkalmazási réteg

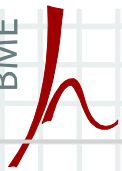
- A végpontokon futó alkalmazási programok
- Felhasználják az alsóbb rétegek szolgáltatásait, ők maguk csak a felhasználót szolgálják ki

- Fő feladatai:
 - kommunikációs partnerek azonosítása, elérhetősége
 - hálózati erőforrások elérhetősége
 - szinkronizáció a felhasználók között
 - formátum, biztonsági egyeztetés
- Implementációi: HTTP, FTP, SMTP

Az OSI referenciamodell szerepe, jelentősége

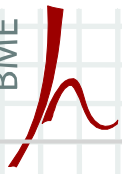
- Architektúraként nem valósult meg teljesen soha, és ma már a legtöbb OSI-protokoll sincs használatban
- Referenciamodellként továbbra is hasznos
 - a különböző létező architektúrák megértéséhez, bemutatásához
 - mintegy „mérőléc”-ként használva

Nem OSI-szerinti protokollarchitektúrák

- OSI: túl sok réteg a felső szinteken
 - *TCP-IP architektúra*
 - *Transmission Control Protocol – Internet Protocol*

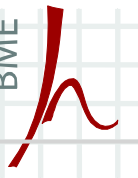
- OSI: túl kevés réteg az alsó szinteken
 - *IEEE (PAN) – LAN – (MAN) architektúra*
 - *(Personal – Local – Metropolitan Area Networks)*

1.példa: a TCP/IP protokoll-architektúra

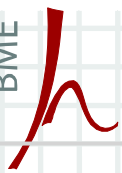
- Rétegek és viszonyítás az OSI modellhez

TCP/IP protokoll-architektúra

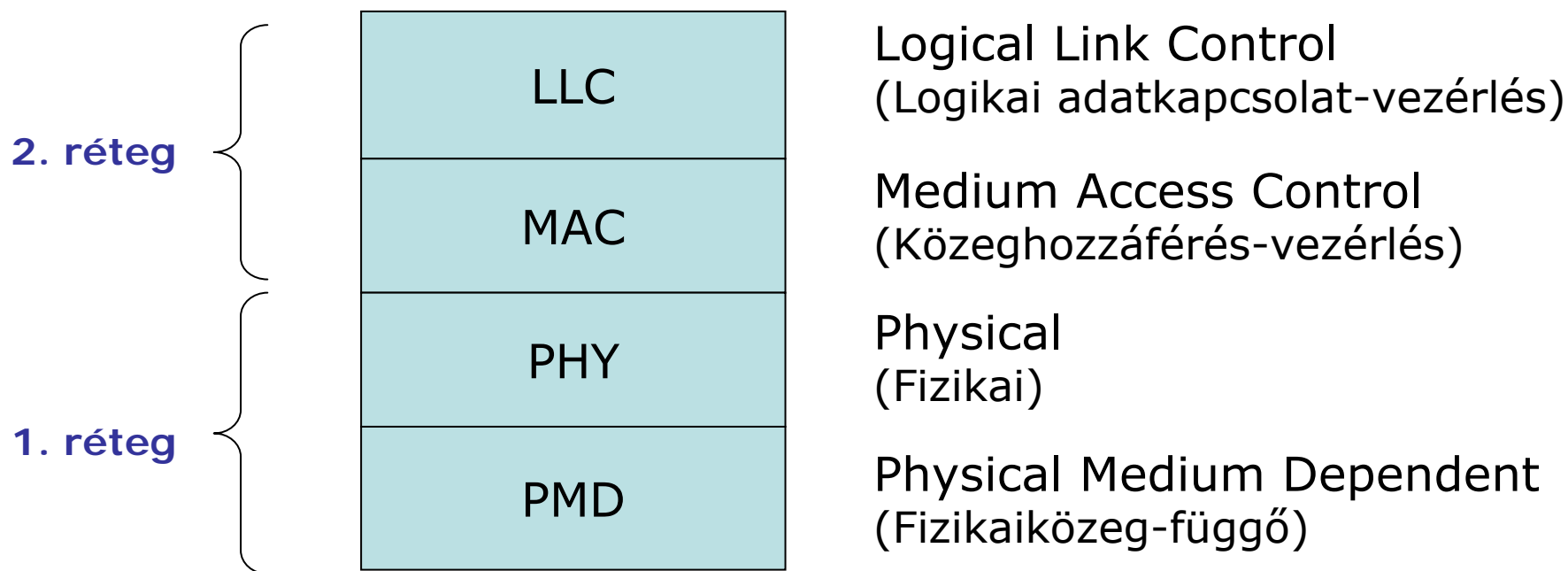
- RFC 3439 kimondja: „A rétegezés károsnak tekinthető!”
- Az IETF által koordinált protokoll-architektúra
- Már az OSI modell előtt használták, Internet világát tükrözi
 - Összeköttetésmentes csomagkommunikáció
- A protokolloknak nem kell megfelelni szigorúan rétegeknek, hogy el legyenek fogadva szabványként
- Az operációs rendszerek többsége mind TCP/IP-t használ

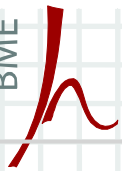

2. példa: az IEEE szerinti LAN-architektúra

*IEEE – Institution of Electrical and Electronic Engineers
802-es szabványosítási bizottság*

OSI

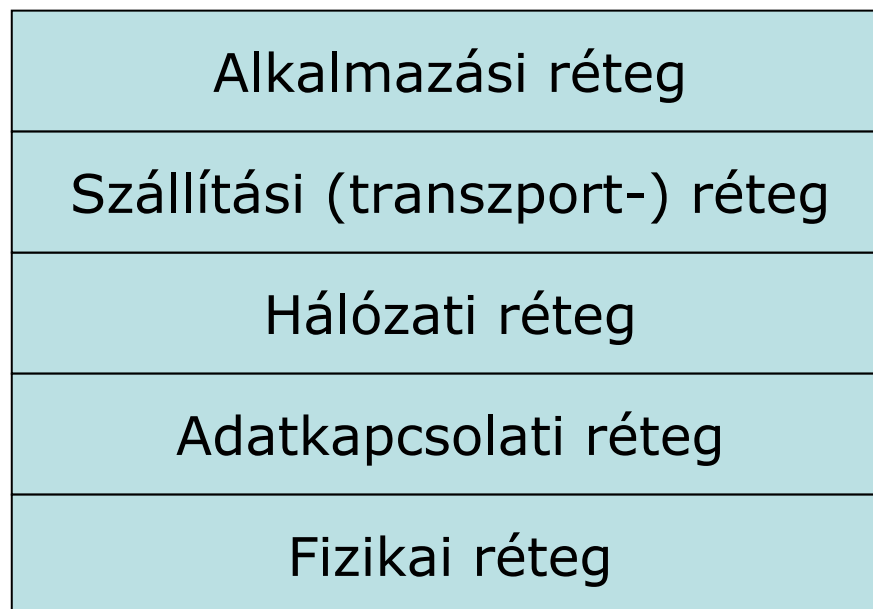

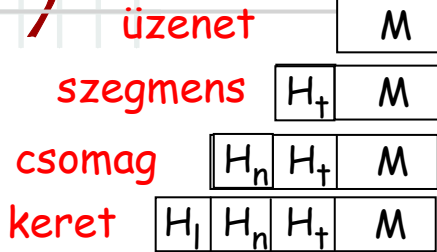

A gyakorlatban jól használható kombinált referenciamodell

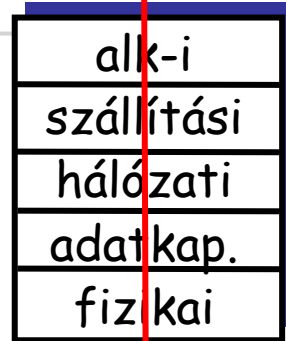
[Tanenbaum: Számítógép-hálózatok],
[Kurose-Ross: Computer Networking]

5 réteg, a felső három a TCP/IP-nek, az alsó 2 az OSI-nak felel meg

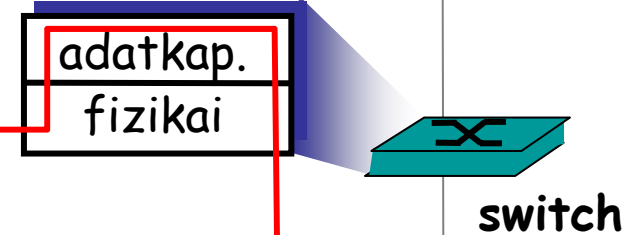

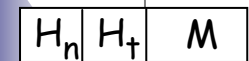
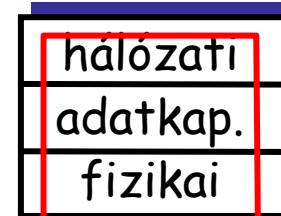
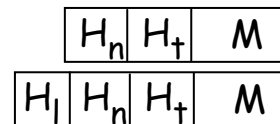
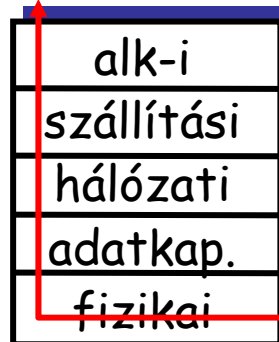
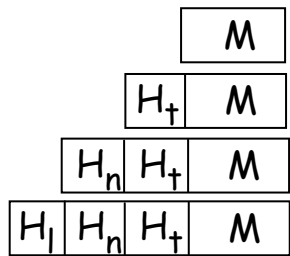
forrás

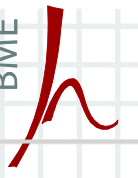

Beágyazás

rendeltetési hely

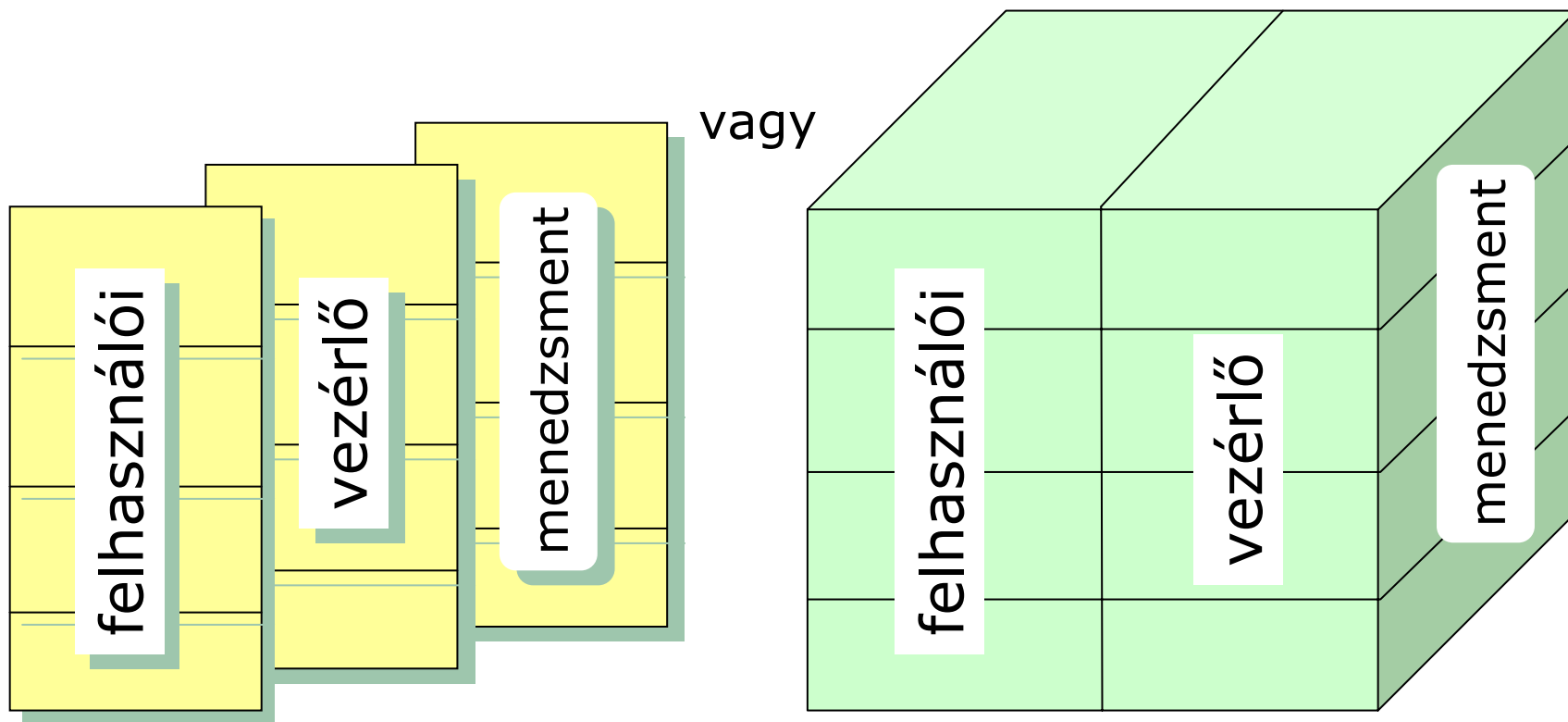

„Többsíkú” architektúrák

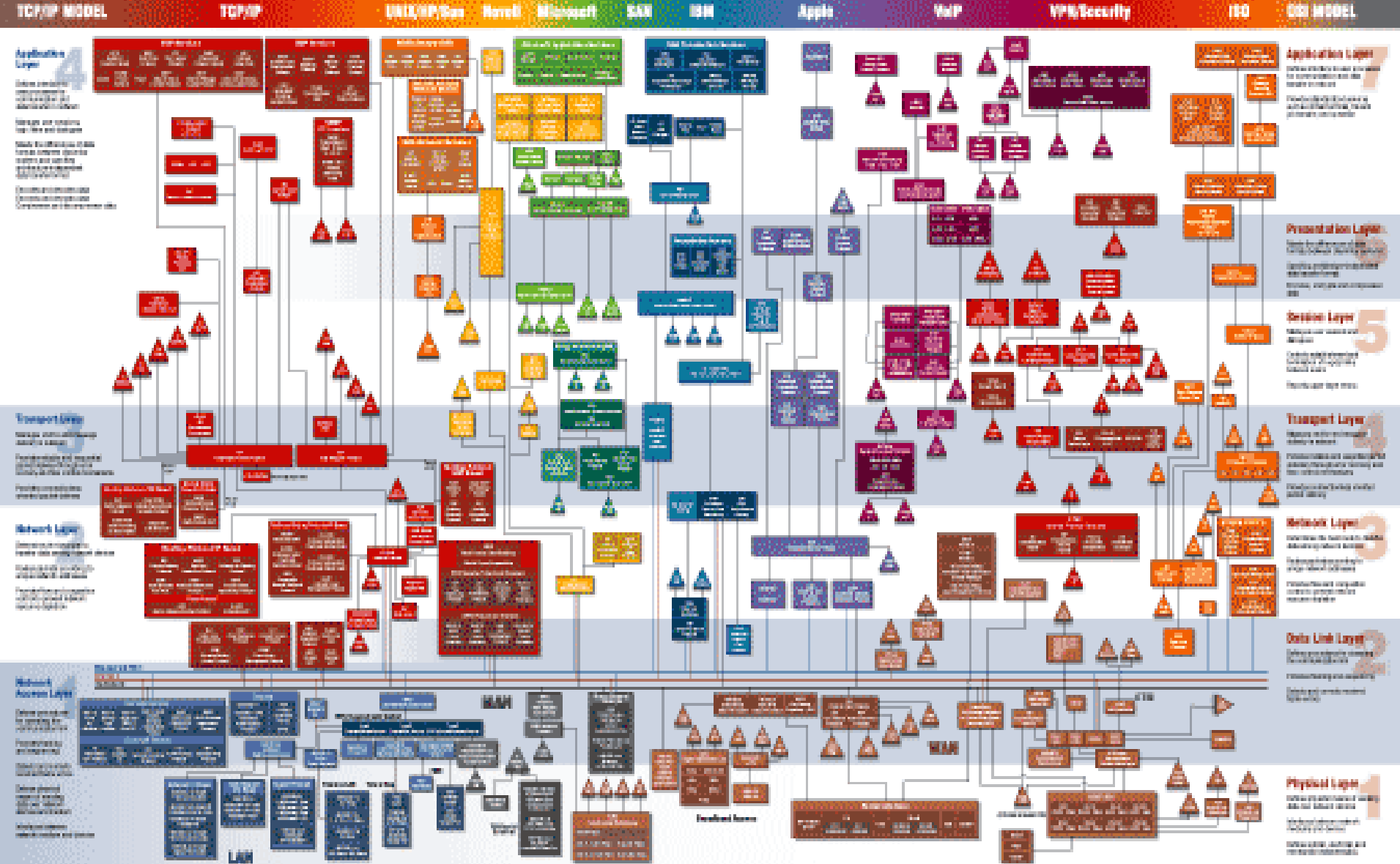
- Bizonyos feladatok egymásra épülnek, de vannak eltérő jellegűek
 - pl. az adatforgalom és a forgalomszabályozás
- Feladatcsoportok:
 - *felhasználói információ továbbítása*
 - *a felhasználói információ továbbításához szükséges ismeretek cseréje*
 - *a felhasználói információ továbbítására való képesség fenntartása, ellenőrzése*
- Felhasználói-, vezérlő- és menedzsment feladatcsoportok → „síkok”

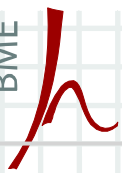
A háromsíkú protokollarchitektúra

- Mint egy épület ...

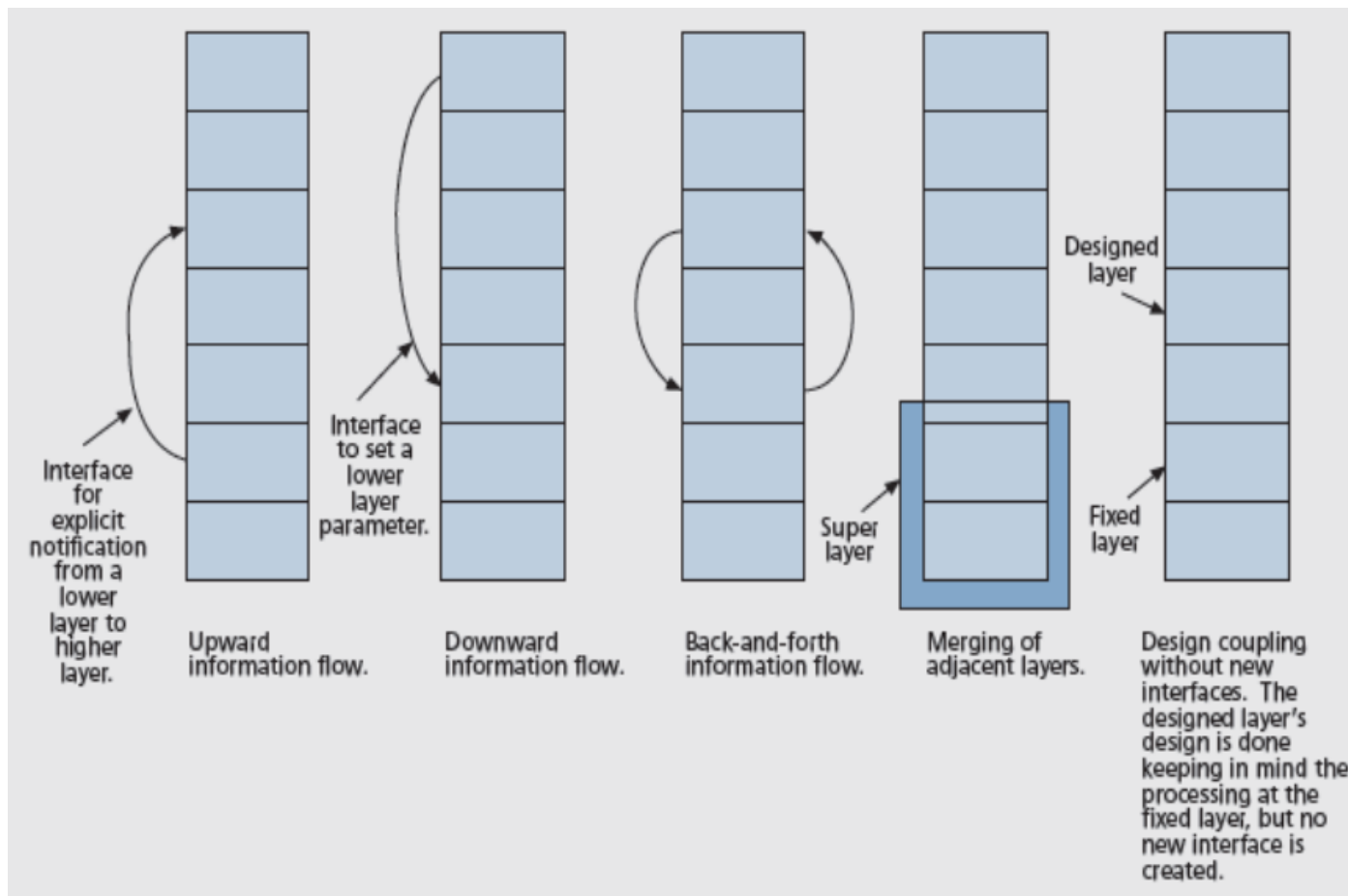
Network Protocols Map

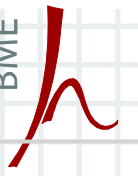

Cross-layer megközelítés

- Rétegezés: **nincs közvetlen kommunikáció a nem-szomszédos rétegek között**
- Cross-layer ezt az elvet sérti meg!

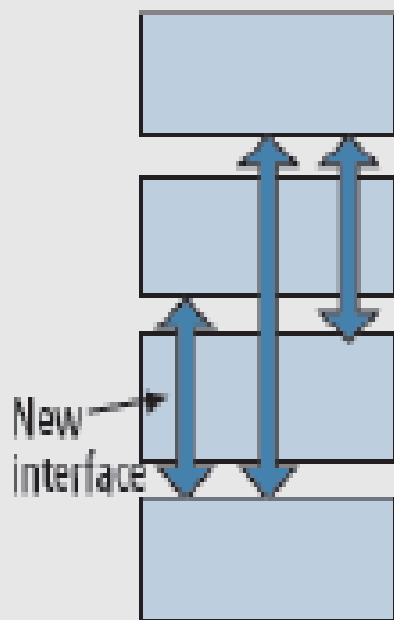

Cross-layer példák

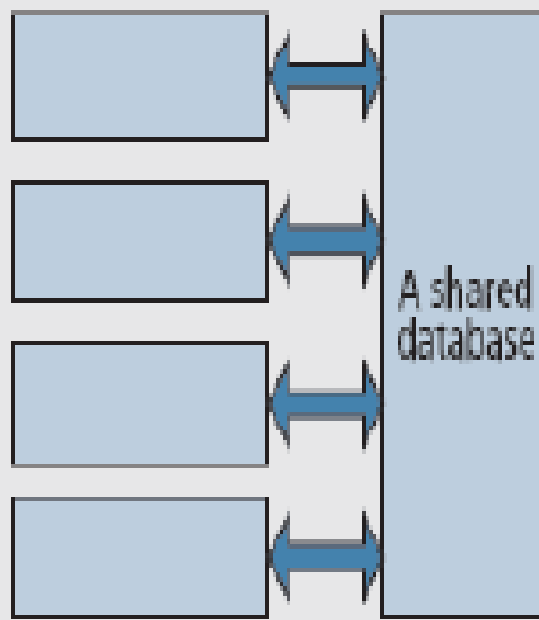
- Infó felfelé:
 - TCP nem tudja megkülönböztetni, hogy hibás csomagok vagy torlódás miatt van-e a csomagvesztés
 - Mondja meg ezt a szállítási rétegnek az alsóbb réteg

- Infó lefelé:
 - Alkalmazási réteg megmondja a fizikai rétegnek, hogy milyen késleltetést vár el

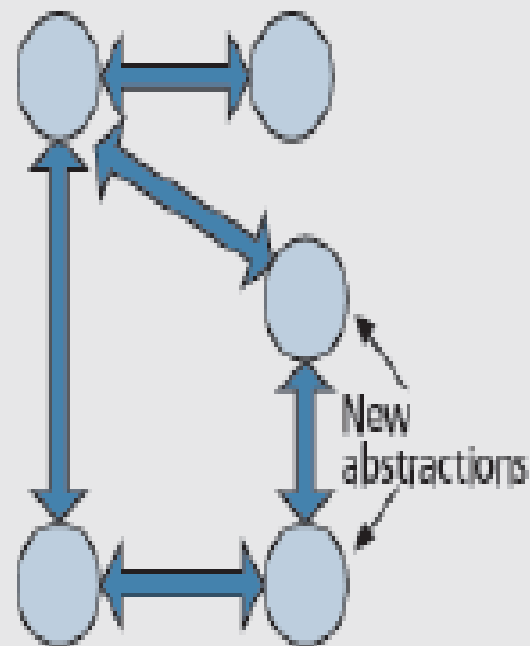
Direct communication between the different layers

a

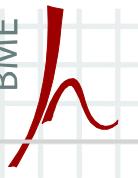
A shared database

b

Completely new abstractions (no more protocol layers)

c

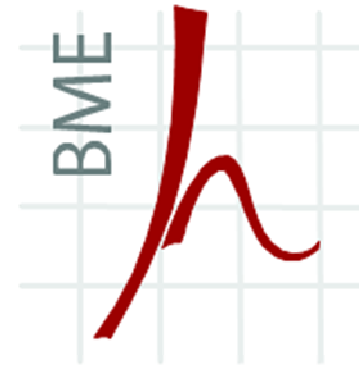

- Protokollarchitektúra
 - rétegek, rétegek közötti kommunikáció, adategységek, beágyazás

- Az OSI referenciamodell

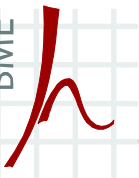
- Protokollarchitektúrák
 - TCP/IP
 - IEEE

- Többsíkú modellek

A következő anyagrész:

*Fizikai szintű kommunikáció
(most már mondhatjuk így is: **fizikai rétegbeli kommunikáció**)*

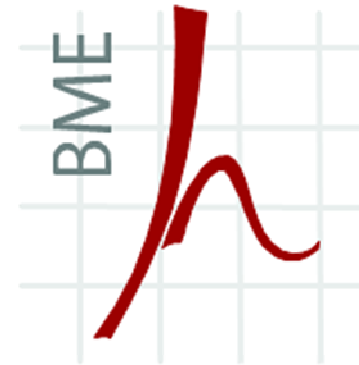
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

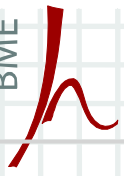

„FIZIKAI SZINTŰ” KOMMUNIKÁCIÓ 1.

Bitfolyamok továbbítása hírközlő
csatornákon

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

Az anyag beosztása (1)

- Bevezető áttekintés, hálózatok és rendszerek példái.
- Alkalmazások és szolgáltatások. Követelmények a hálózattal szemben.
- Protokollarchitektúrák, referenciamodellek.
- A fizikai szintű kommunikáció alapjai.

Gyakorlat.

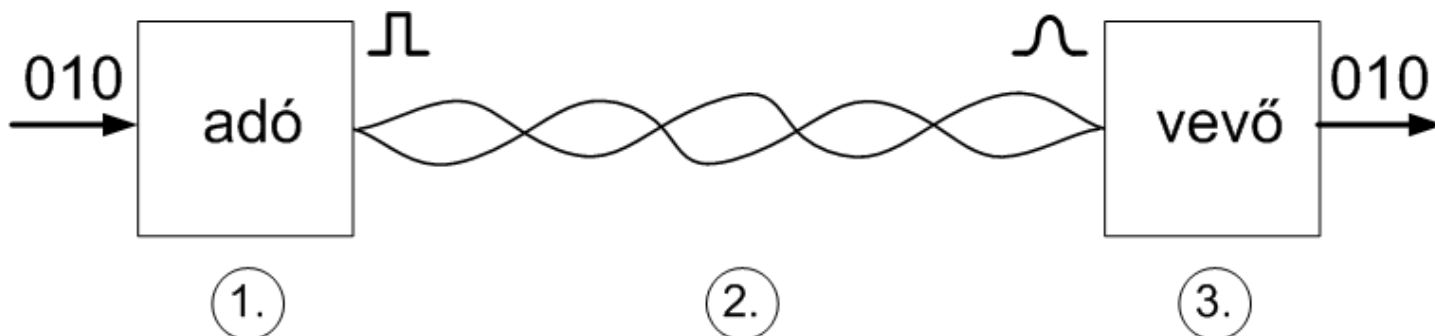
- Többszörös hozzáférés.
- LAN-ok, LAN-ok összekapcsolása.
- BWA (WPAN, WLAN, WMAN).

Gyakorlat.

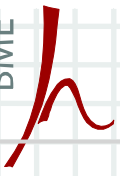
- Áramkörkapcsolás, csomagkapcsolás, hívásvezérlés, címzés.
- Routing.
- Ütemezés.
- IP.

Gyakorlat.

Mi az, hogy „fizikai szintű” átvitel?

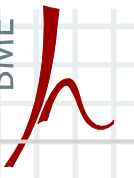

- A hálózatnak az a funkcionalitása, amely két csomópont között szimbólumok (bitek) továbbításával foglalkozik.
- Az adó a **szimbólumokat jelalakokkal** reprezentálja.
- Ezek kerülnek továbbításra a kommunikációs csatornán.
- A továbbítás során **torzulnak** és **zajok, zavarok** adódnak hozzájuk.
- A vevő feladata: a vett jelet kiértékelve, a kapott szimbólumsorozat a lehető legjobban megfeleljen az adó által küldött sorozatnak.

Miről lesz szó ebben a részben?

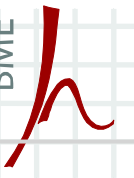
- **Bitfolyamok továbbítása hírközlő csatornákon**
 - *Alapfogalmak*
 - *Átvitel sávhatárolt csatornán*
 - *Átvitel zajos csatornán*
- **Digitális modulációs eljárások**
 - *ASK, FSK, PSK*
- **Többcsatornás átvitel multiplexeléssel**
 - *FDM, TDM*
- **Hírközlő csatornák a gyakorlatban**
 - *(Réz)vezetékes csatornák*
 - *Sodrott érpáras kábelek, strukturált kábelezés*
 - *Koaxiális kábelek*
 - *Fényvezetős (üvegszál) csatornák*
 - *Vezeték nélküli csatornák*

Szimbólumok átvitele hírközlő csatornán: alapfogalmak

- **bit, bitsebesség** (információátviteli sebesség) – bit/s
 - **szimbólum, szimbólum-sebesség, jelzési sebesség** – baud, Bd
 - **összefüggés a bitsebesség és a szimbólum-sebesség között:** hány bitnyi információt hordoz egy szimbólum?
 - **Bináris jelátvitel esetén: a két sebesség megegyezik.**
 - **Többosztú jelátvitel esetén: a bitsebesség többszöröse lehet a jelzési sebességnek.**
 - **Pl. 4-szintű impulzusoknak bitpárokat lehet egyértelműen megfeleltetni:**
 - **1. szint: 00**
 - **2. szint: 01**
 - **3. szint: 10**
 - **4. szint: 11**
- tehát kétszerese a jelzési sebességnek a bitsebesség.**

Példa: telefonos modem, 2400bit/s, 600 baud

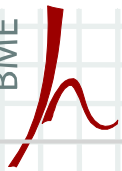

Növelhetjük-e tetszőlegesen a szintek számát?

- Elvileg igen, de

a gyakorlatban a csatornák

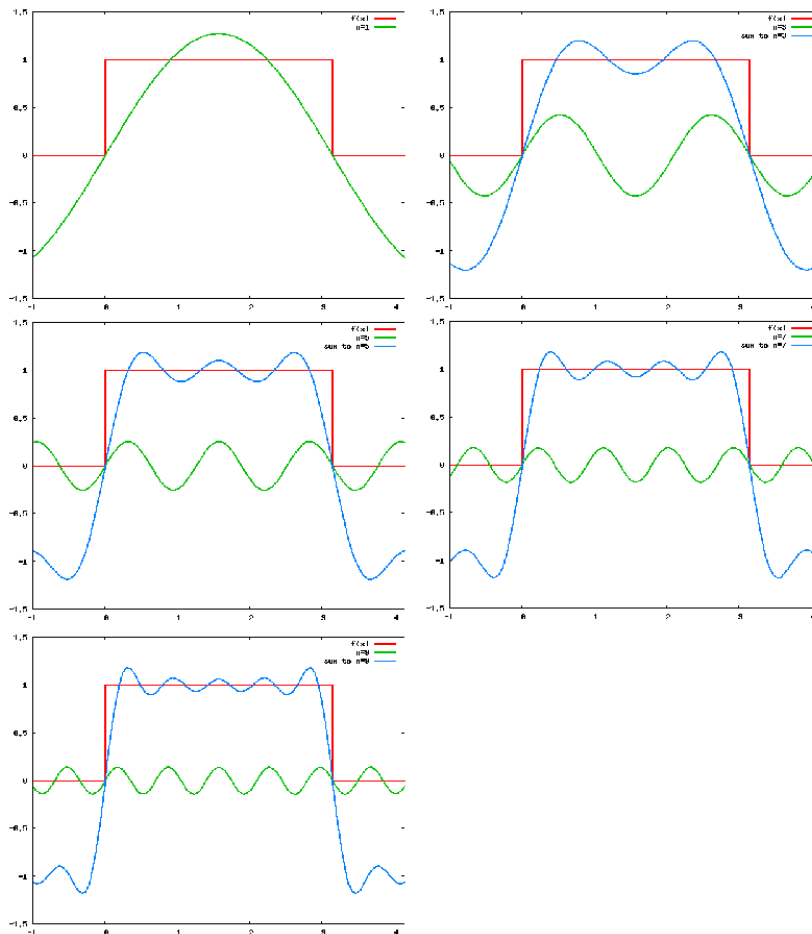
- **sávkorlátozottak**, ezért torzítják, elkenik a jeleket
 - **zajok és zavarok forrásai**: döntéskor hibákat okoznak
- Minél több szint: annál kisebb a „távolság” a szomszédos szintek között, és annál nagyobb az esély a tévesztésre

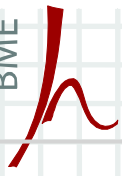
Fourier-sorfejtés*

Négyszögjel közelítése szinuszos hullámokkal

- Minden periodikus függvény: előállítható szinuszos és koszinuszos függvények összegeként
- A legkisebb összetevő frekvenciája megegyezik az eredeti jel ismétlődési frekvenciájával
- Az egyes összetevők frekvenciája ennek az alapfrekvenciának egész számú többszöröse

*:nem lesz számonkérve

Fourier-sorfejtés matematikája*

$$f(t) = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} [a_n \cos(n2\pi f_0 t) + b_n \sin(n2\pi f_0 t)] = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} [a_n \cos(n\omega_0 t) + b_n \sin(n\omega_0 t)]$$

Ahol

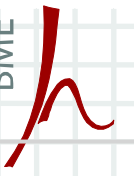
T_0 jelenti a függvény periódus idejét,

$f_0 = \frac{1}{T_0}$ a periodikus jel alapharmonikusa,

$\omega_0 = \frac{2\pi}{T_0}$ a periodikus jel alap körfrekvenciája.

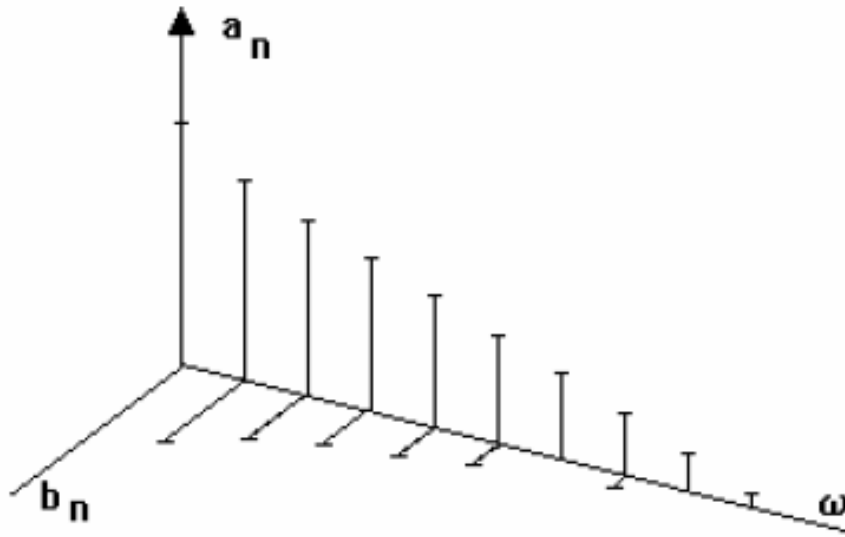
Az egyes együtthatók az alábbi módon határozhatók meg:

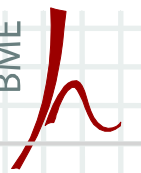
$$a_0 = \frac{1}{T_0} \int_{-\frac{T_0}{2}}^{\frac{T_0}{2}} f(t) dt \quad a_n = \frac{2}{T_0} \int_{-\frac{T_0}{2}}^{\frac{T_0}{2}} f(t) \cos(n\omega_0 t) dt \quad b_n = \frac{2}{T_0} \int_{-\frac{T_0}{2}}^{\frac{T_0}{2}} f(t) \sin(n\omega_0 t) dt$$

Fourier-sorfejtés*

- Folytonos, periodikus időfüggvényekhez **egy sorozat pár rendelhető**, és egyben **megadható az oda-vissza transzformáció is**
- A sorozatok frekvenciákhoz köthetők, tehát az idő (t) tartományból itt lehet áttérni az ω illetve az f tartományba

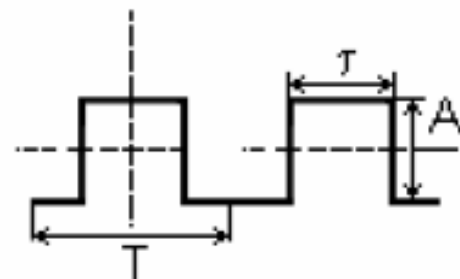

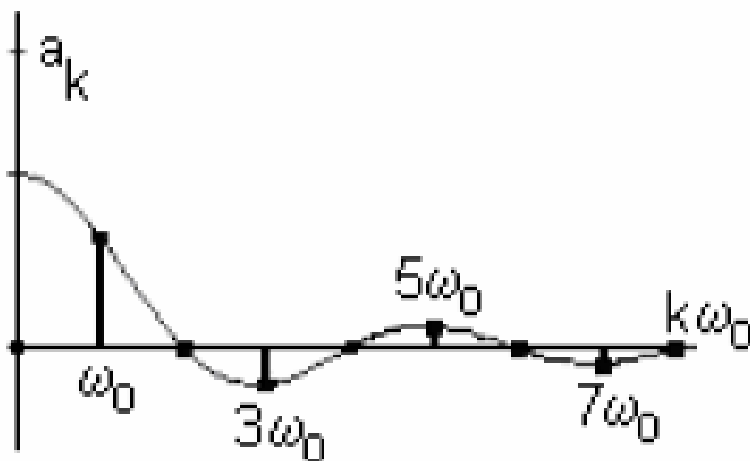
Négyszögjel esetén*

- Csak koszinus összetevők (ha origóhoz képes szimmetrikus):

$$a_k = \frac{2}{T} \int_{-\frac{\tau}{2}}^{\frac{\tau}{2}} A \cos\left(\frac{2\pi}{T} kt\right) dt$$

- Frekvenciaspektrum felharmonikusokból:

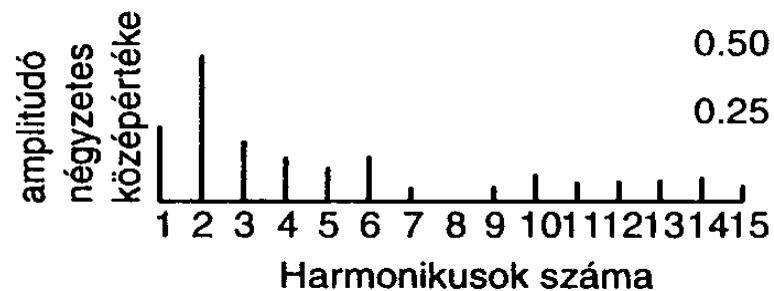
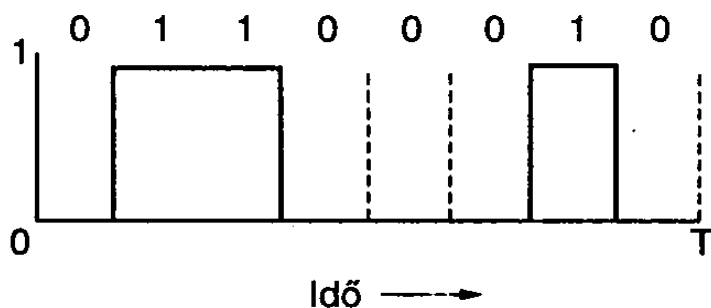

Négyszögjelek átvitele sávhatárolt csatornán

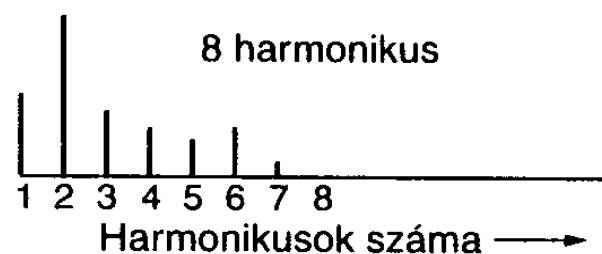
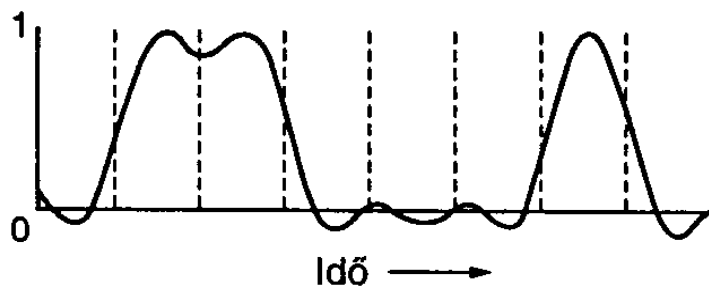
Fourier-sorfejtés:

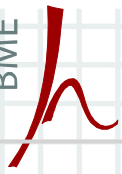
tagjai a „harmonikusok” (alap- és felharmonikusok)

Eredeti jel (nem sávhatárolt csatorna)

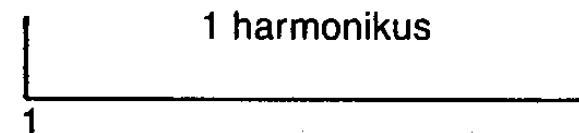
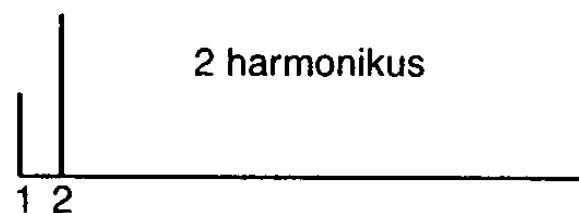
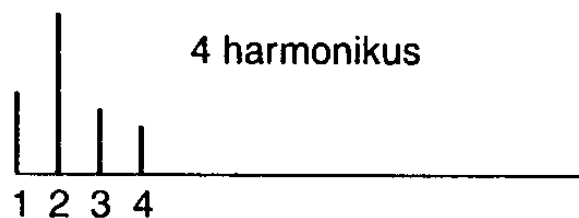
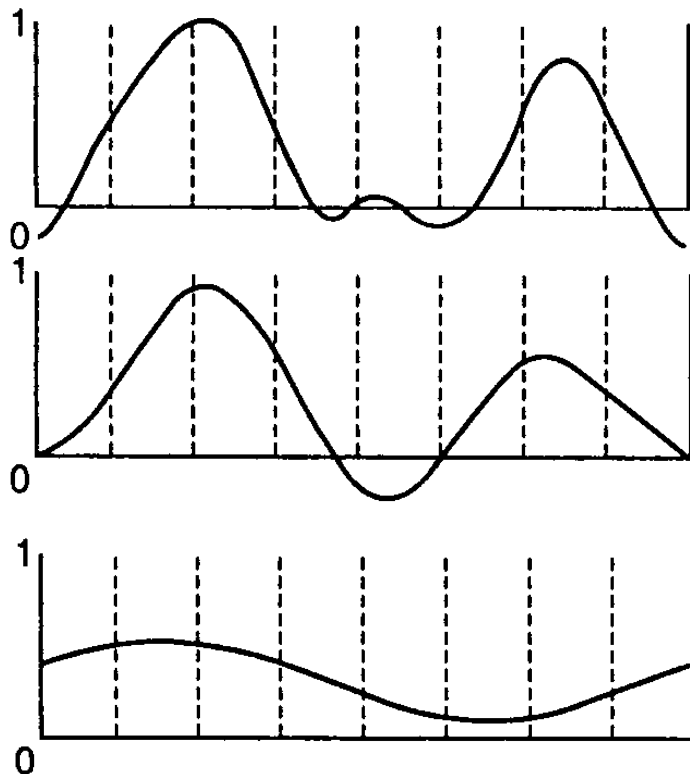
Sávhatárolt csatorna (csak 8 harmonikus)

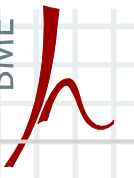

Négyszögjelek átvitele sávhatárolt csatornán

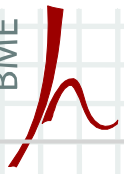
Diszperzív csatorna

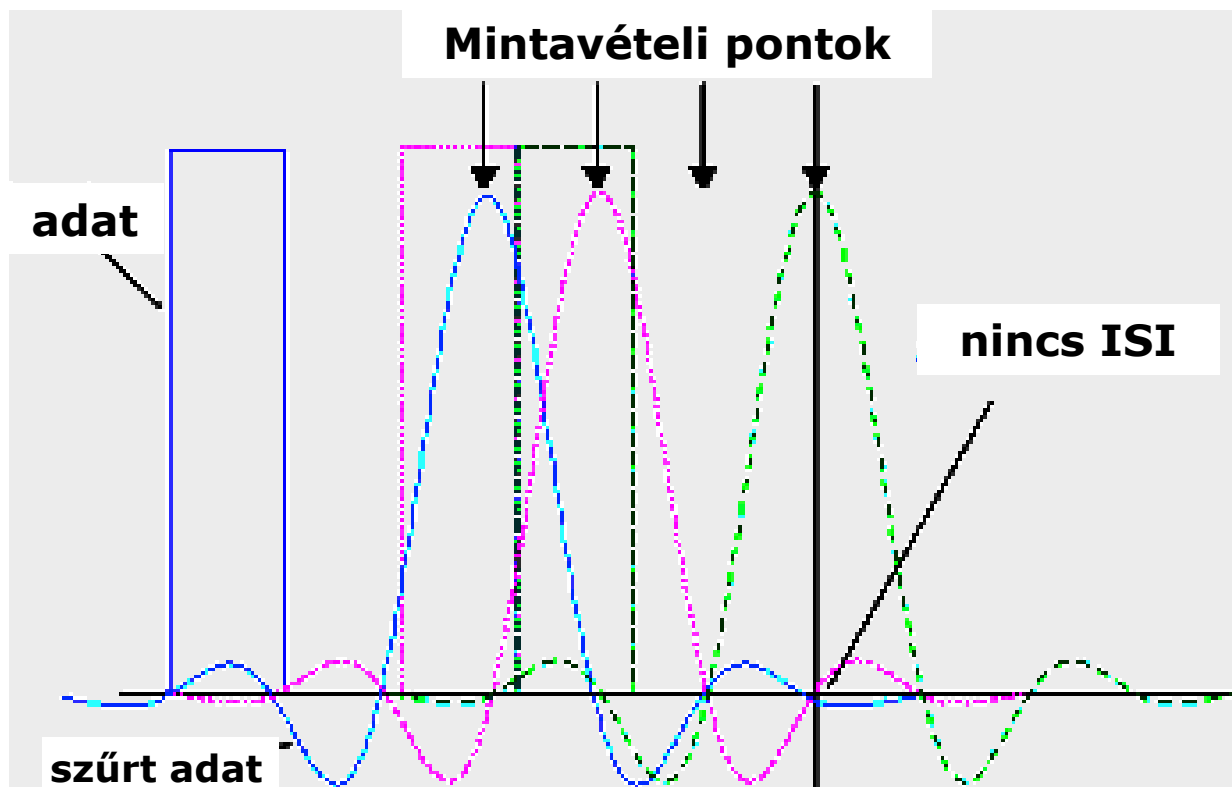
Mekkora sáv szélességre van szükség a jel átviteléhez?

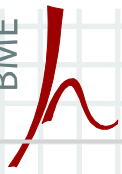
- Mi a probléma?
 - *Minél kisebb a sáv szélesség, annál jobban „elkenődik” a jel:*
diszperzív csatorna
 - *Ha csak egy impulzusunk lenne*
 - *elég nagy szétkenődést is megengedhetnénk*
 - *elég lenne, ha a jel közepén vett minta jól megkülönböztethető lenne a jel hiányától*
 - *Impulzussorozat esetén a szomszédosak egymásra hatnak és elrontják a döntést*
 - A jelenség neve: **szimbólumközi áthallás – inter-symbol interference (ISI)**
- A megoldás elve (**Nyquist-módszer**):
 - *Úgy csökkentsük a sáv szélességet, hogy közben tartsuk kézben a szimbólumközi áthallást*
 - *Nem baj, ha van, de ne befolyásolja a helyes döntést*

A szimbólumközi áthallásmentesség feltétele az időtartományban

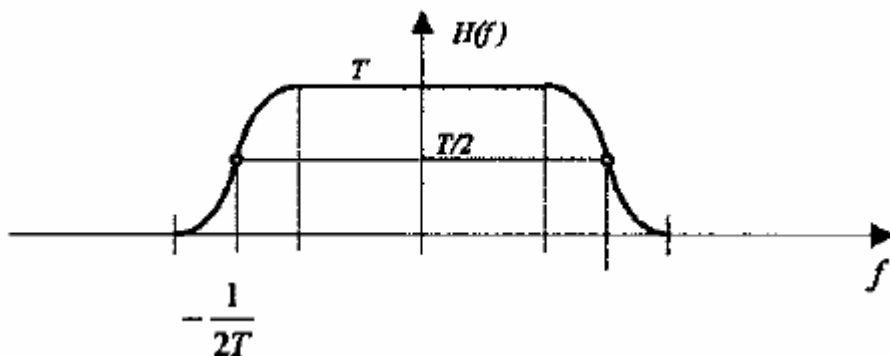
A mintavételi időpontban valamennyi szomszédos jelből származó minta értéke legyen zérus!

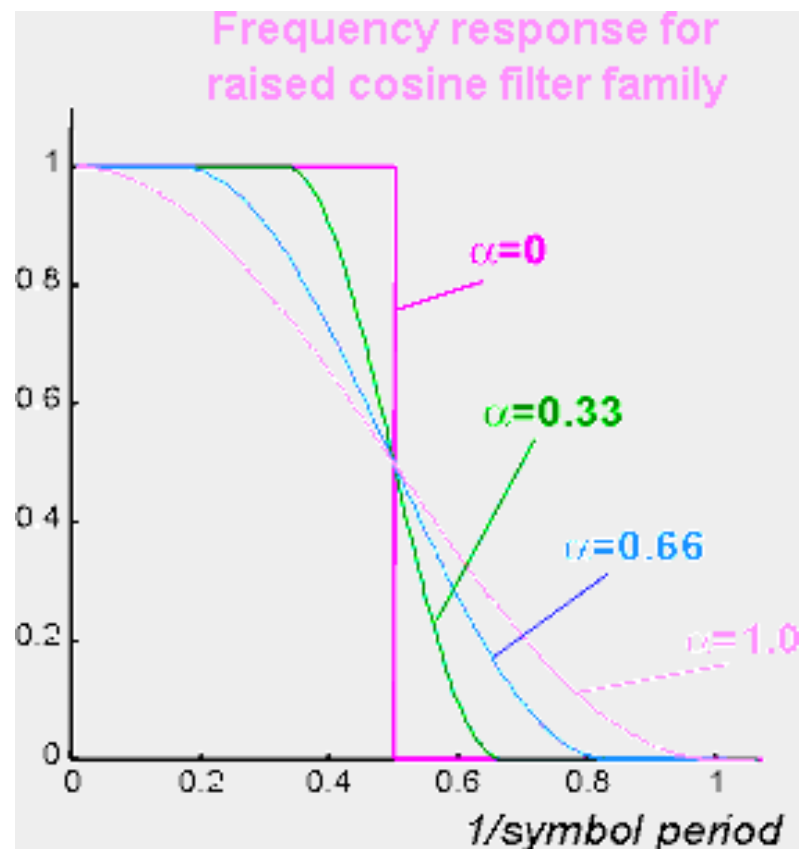

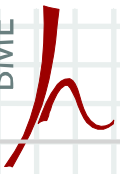
A szimbólumközi áthallás-mentesség feltétele a frekvenciatartományban

A jel spektruma a döntés előtt legyen szimmetrikus a jelzési frekvencia felére (Nyquist-frekvencia)

A Nyquist-kritériumnak eleget tevő spektrumalakok

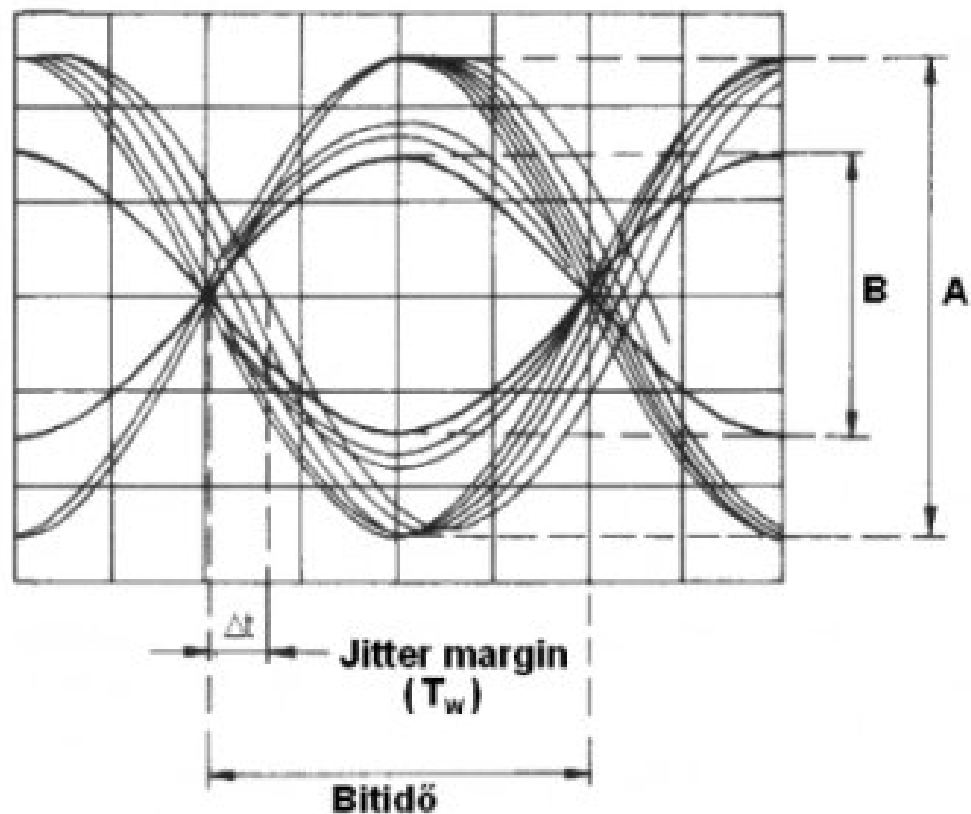

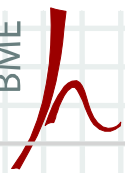
A szimbólumközi áthallás-mentesség feltétele a frekvenciatartományban

- Megjegyzés
 - *az előbbi feltétel egy **bebizonyítható tétel**, amellyel azonban itt nem tudunk foglalkozni*
- Hogyan teljesítsük a Nyquist-feltételt?
 - *a döntésre kerülő jel spektrumára kell, hogy teljesüljön*
 - *az átviteli úton több helyen formálódik a spektrum*
 - *a vevőben lévő szűrővel kell „helyretenni” az alakját, amelynek emiatt nem feltétlenül Nyquist-alakúnak kell lennie*
- **A szükséges legkisebb sáv szélesség tehát a jelzési frekvencia felének felel meg**, pl.
 - *1 MBaud-os átviteli sebesség – 0,5 MHz elvi sáv szélesség*
 - *pl. a szabványos telefoncsatornán, melynek sáv szélessége 3100 Hz, 6200 Baud-dal lehet elvileg kommunikálni*
 - *ez többszintű jelátvitelnél ...*

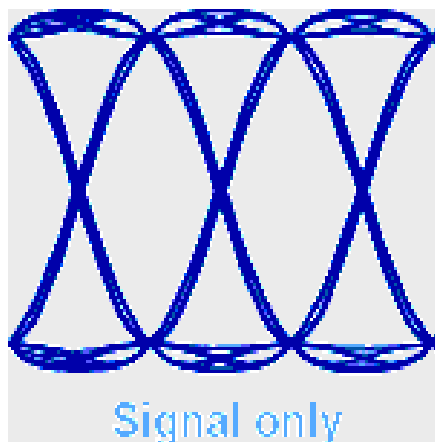
A szemábra (eye diagram)

- Oszcilloszkópos megfigyelés: egymás utáni jelalakok egymásra rajzolódnak
- Ha egy szimbólumidőre húzzuk szét a vízszintes tengelyt: szemre emlékeztet
- A szem tisztasága, nyitottsága a mintavételi időpontban jelzi, hogy mekkora esélyünk van a helyes döntésre

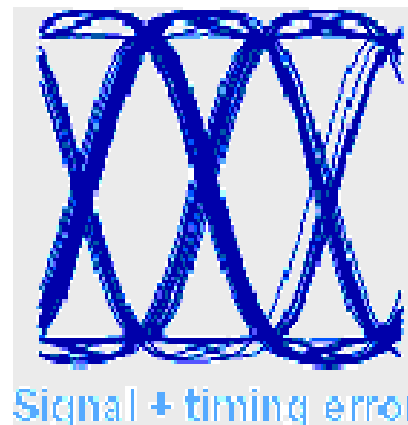

„Szemábrák”

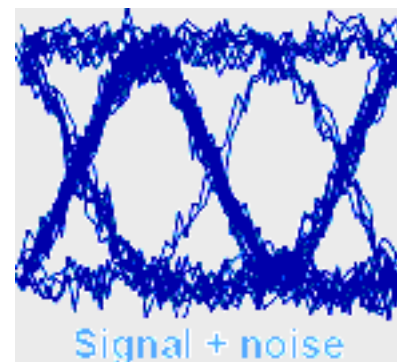

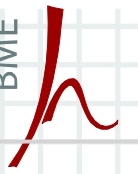
csak hasznos jel

**jel és
időzítési hiba**

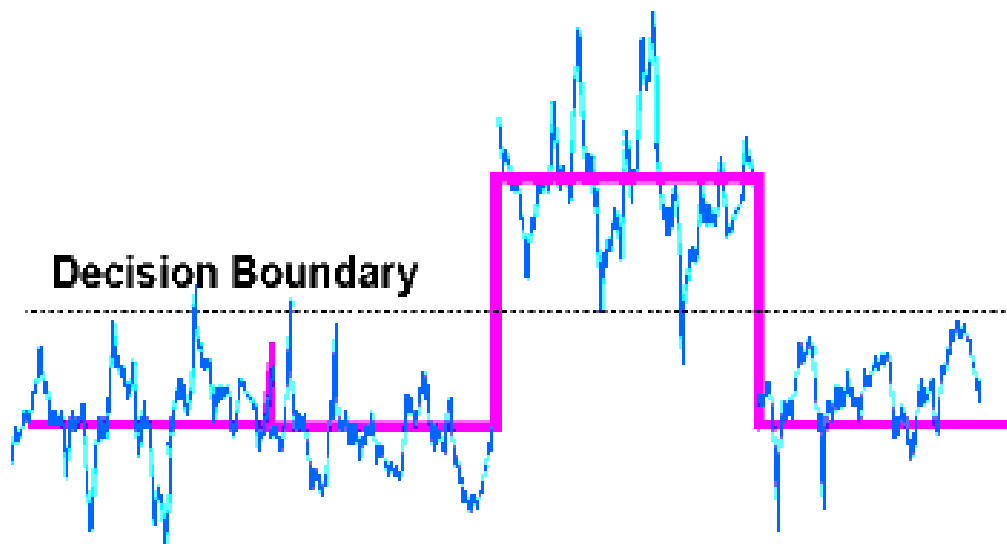
jel és zaj

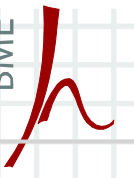

Átvitel zajos csatornán

- *Az ábra bináris: szimmetrikus jel és „ráülő” 0-átlagú additív zaj*
- *Ésszerű: döntési küszöb a fél jelmagasságon, ezzel összehasonlítva a mintákat döntünk*
- *Az additív zaj miatt tévesztések, minél nagyobb a zaj, annál többször.*

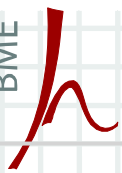

Átvitel zajos csatornán, hibavalószínűség (1)

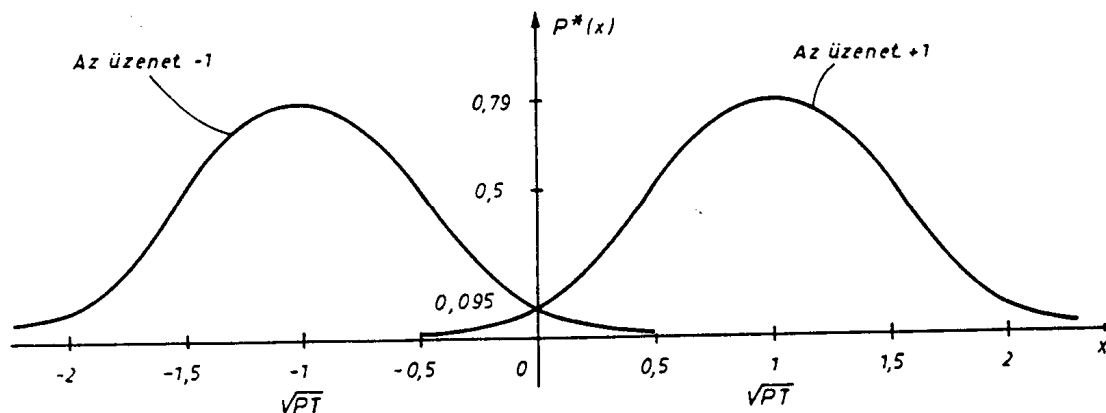
- A hibavalószínűség könnyen kiszámítható, ha a modellünk
 - *additív zaj*
 - *a zajminták nulla várható értékű, Gauss-i eloszlásúak*
 - *a zaj teljesítménysűrűség-spektruma konstans („additív fehér Gauss zaj”-modell)*
 - *Teljesítménysűrűség-spektrum: S [W/Hz]*

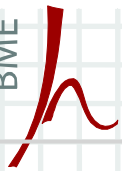
- Hibavalószínűség: sűrűségfüggvények „farkai” alatti területek (l. az ábrát)

Átvitel zajos csatornán, hibavalószínűség (2)

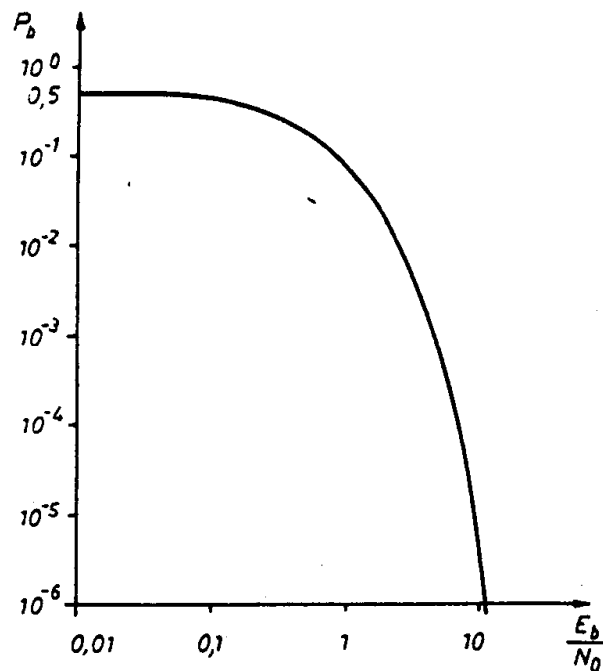
- A jel+zaj valószínűség-sűrűségfüggvényei a jel nagyságával eltolts Gauss-sűrűségfüggvények
- A döntési küszöb ebben az esetben 0
- A küszöb alatt -1-re, felette +1-re döntünk
- Az ellentétes jelalakra „ráült” zaj-sűrűségfv.-ek „átlógó” része alatti terület a hibavalószínűség

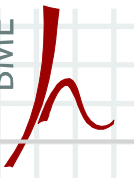

Átvitel zajos csatornán, hibavalószínűség (3)

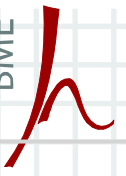
A hibavalószínűség kiszámítható és a Gauss-hibaintegrál segítségével kiértékelhető a jelenergia/zajteljesítmény sűrűségfüggvényében

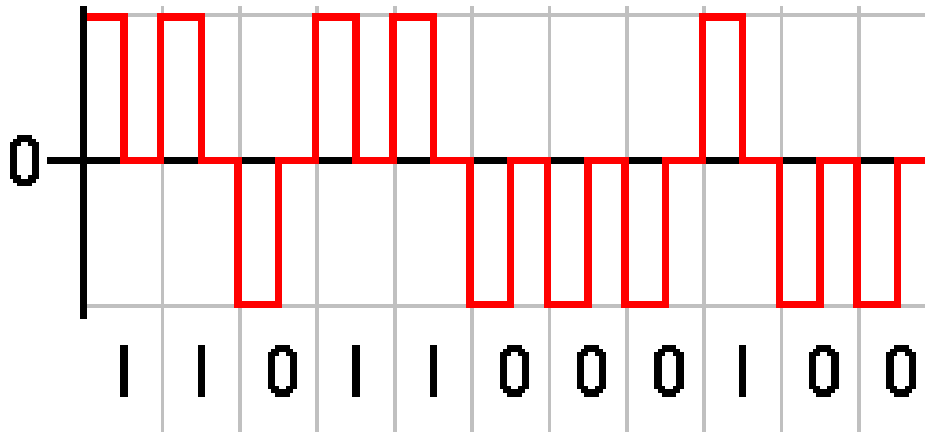
További gyakorlati kérdések impulzusátvitelnél

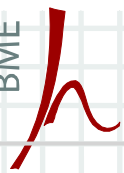
- Nullafrekvenciás komponens
 - Ne legyen DC tartalma a jelnek
 - Ezért kell bipoláris kódolás: AMI (Alternate Mark Inversion), értékkészlet: -1, 0, +1.
- Bitszinkron biztosításához órajel kinyerése
 - Ezért ne legyenek hosszú egyforma bitsorozatok
- Néhány, a gyakorlatban használt „vonali” kódolás (a következő ábrán)
- Vonali kódolás: **digitális alapsávi moduláció!**

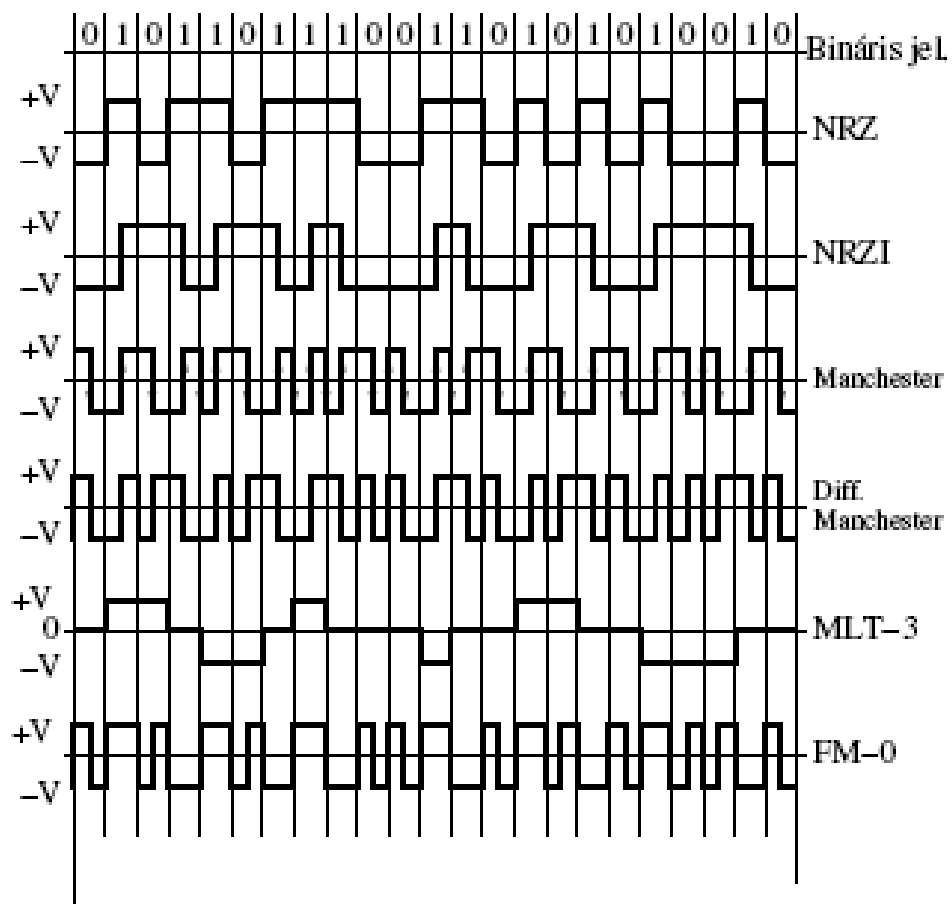
Return-to-zero (RZ)

- Két impulzus között mindig visszatér a nulla jelszintre
 - Még ha több 1 vagy 0 is jön egymás után
- Szinkron biztosított, de kétszer akkora sávszélesség kell ugyanakkora adatátviteli sebességhez, mint pl. a NRZ-nek
- Van DC komponens hosszú 0 vagy 1 sorozatok esetén

„Vonali” kódolások (1)

non-return-to-zero (NRZ)

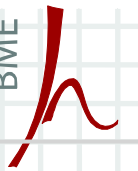
NRZ inverted (NRZI)

Manchester

Diff. Manchester

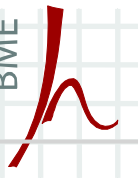
más kód 1.

más kód 2.

„Vonali” kódolások (2)

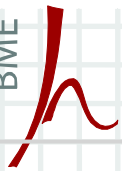
- **RZ**
 - + : megoldott a szinkron
 - : kétszeres sávszélesség kell mint NRZ-nek
- **NRZ**
 - + : fele annyi sávszélességre van szüksége mint pl. a Manchesternek vagy RZ-nek
 - : hosszú 1-es, v. 0-ás sorozat esetén a váltások hiánya miatt szinkronvesztés
- **NRZI**
 - + : ugyanaz
 - : Az 1-eseknél mindig van váltás a bitidő közepén, hosszú 0-ás sorozat itt is problémát okoz
 - Megoldás: bit stuffing pl. USB (6 1-es után 0)
- **Manchester**
 - 1-esnél felfelé, 0-ásnál lefelé váltás a bitidő közepén, egymás utáni azonos biteknél a bithatáron mindig váltás
 - Pl. Ethernetnél, RFID-nél használják
 - + : jól szinkronizálható, nincs DC komponens
 - : kétszeres bitsebességet igényel mint NRZ
- **Differenciális Manchester**
 - + : polaritás nem fontos, csak tranzíció: hibavédettebb
 - 0-nál a bitidő elején is és közepén is van váltás
 - Optikai tárolásra, token ring

„Vonali” kódolások (3)

- MLT (Multi-Level Transmit)-3
 - 3 feszültségszint: ciklusban mozog ha 1, 0-nál marad ugyanazon a szinten
 - + : kevesebb EM interferencia, kisebb sáv szélesség

- FM-0
 - minden bit határon váltás, 0-nál középen is
 - + : szinkron, nincs DC komponens
 - : több sáv szélesség

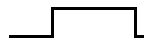

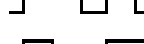

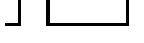

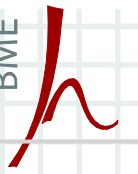
4B/5B kódolás

- Hatékonyabb kódolás: összeegyeztetni a jó szinkronizálhatóság és a kis sávszélesség-növekedés feltételeit

- 4B/5B kódolás
 - a bemeneti bitfolyam minden bit-négyesét 5 bites kóddal helyettesítjük
 - a 16 helyett 32 kombinációnk van, ezért megtehetjük, hogy:
 - csak azokat használjuk, amelyek jó tulajdonságú sorozatot eredményeznek
 - legalább 2 váltás a blokkban
 - a többiből 8-at használunk speciális jelzésekre, a fennmaradó 8-at nem használjuk fel (köv. ábra)

A 4B/5B kódolás illusztrációja (+NRZI)

Vonal állapot jelző				Adat szimbólumok			
	00000	Q	Quiet		11110	0	0000
	11111	I	Idle		01001	1	0001
	00100	H	Halt		10100	2	0010
Keret kezdet jelző					10101	3	0011
					01010	4	0100
	11000	J	Keret vég jelző		01011	5	0101
	10001	K			01110	6	0110
Keret vég jelző					01111	7	0111
					10010	8	1000
	01101	T	Terminator		10011	9	1001
Vezérlési állapot jelzők (Logikai 0/1 megfelelői)					10110	A	1010
					10111	B	1011
	00111	R	Reset		11010	C	1100
	11001	S	Set		11011	D	1101
					11100	E	1110
					11101	F	1111

Bitfolyamok strukturálása

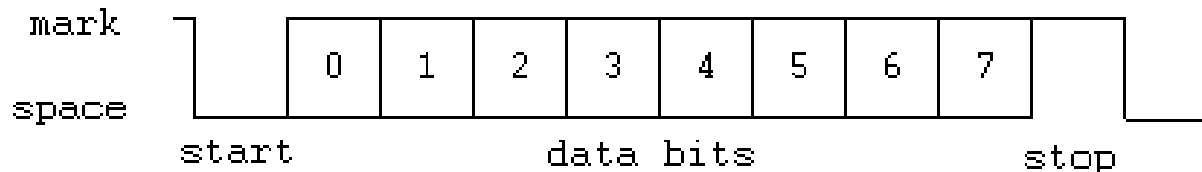
- Keretezés **hibavédelmi** és **szinkronizálási** célokra

- Szinkronizálás
 - bitszinkron
 - byte-szinkron
 - keretszinkron

- Hibajelzés, hibajelző kódok
 - Paritásellenőrzés
 - Ciklikus redundancia-ellenőrzés (CRC)

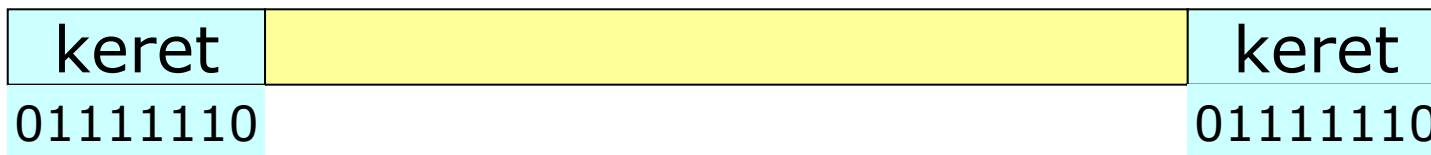
Aszinkron és szinkron átvitel

- A „start-stop” átvitel: aszinkron mód, órajel nem kerül továbbításra

- jól használható például text továbbításhoz (pl. telex gép), csak kis sebességre

- Szinkron átvitel

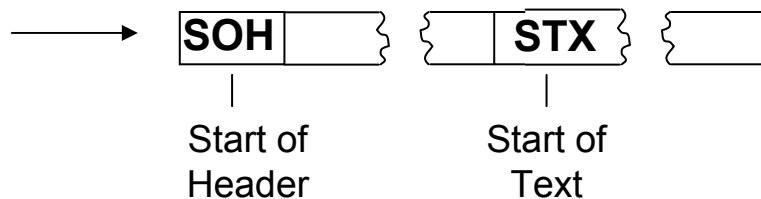

- bitbeszúrás

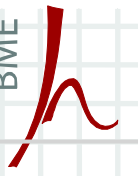
Szinkronizálás, hibajelzés

**Fejrész
azonosítása**

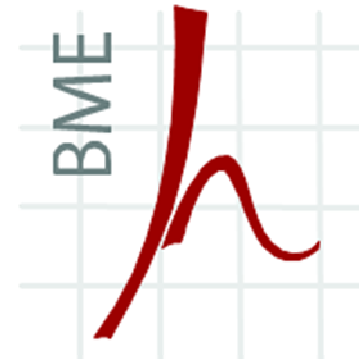

Hibajelző kódok: -paritás
 - ciklikus kód
 (CRC – cyclic redundant code)

Miről volt eddig szó?

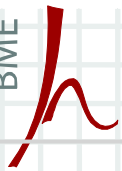
- Alapfogalmak
 - bitsebesség, jelzési sebesség, többszintű jelzések
- A véges sáv szélesség hatása impulzussorozat átvitelénél
 - szimbólumközi „áthallás”
 - a szimbólumközi áthallástól mentesség feltétele: Nyquist-kritérium, minimálisan szükséges sáv szélesség
- A zaj hatása
- További gyakorlati kérdések

„Fizikai szintű” kommunikáció

Bitfolyamok továbbítása hírközlő
csatornákon

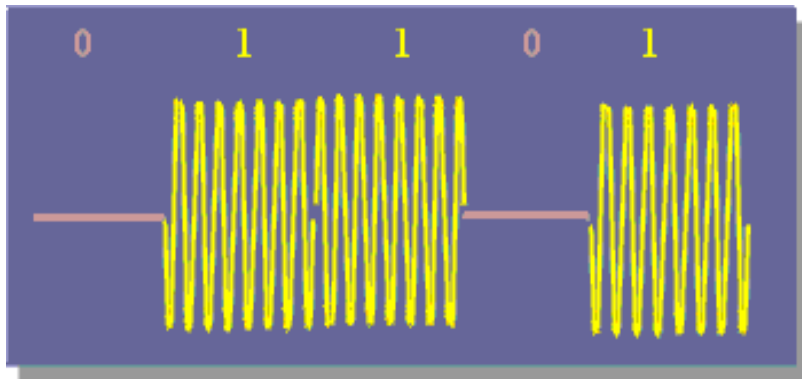
2. rész: Modulációs eljárások

Modulációs eljárások, digitális moduláció

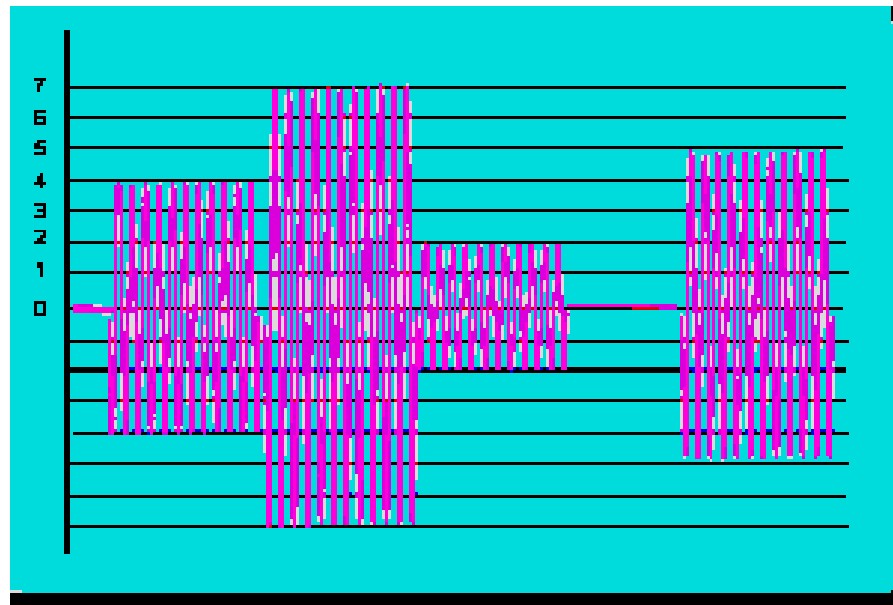
- „Moduláció”: a szimbólumsorozat továbbítására egy – a jelzési sebességnél általában nagyobb frekvenciájú - **szinuszos vivőt** használunk.
- A vivő valamely jellemzőjét változtatjuk a szimbólumoknak megfelelően, így
 - amplitúdóját: **ASK** (amplitude-shift-keying) – ki-bekapcsolásos moduláció (eredetileg: „billentyűzés”),
 - frekvenciáját: **FSK** (frequency-shift-keying),
 - fázisát: **PSK** (phase-shift-keying).
- A jel spektruma áthelyeződik **az „alapsávból” a vivő környezetébe.**

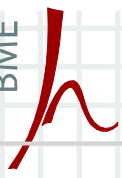
ASK (Amplitude Shift Keying) - amplitúdó moduláció

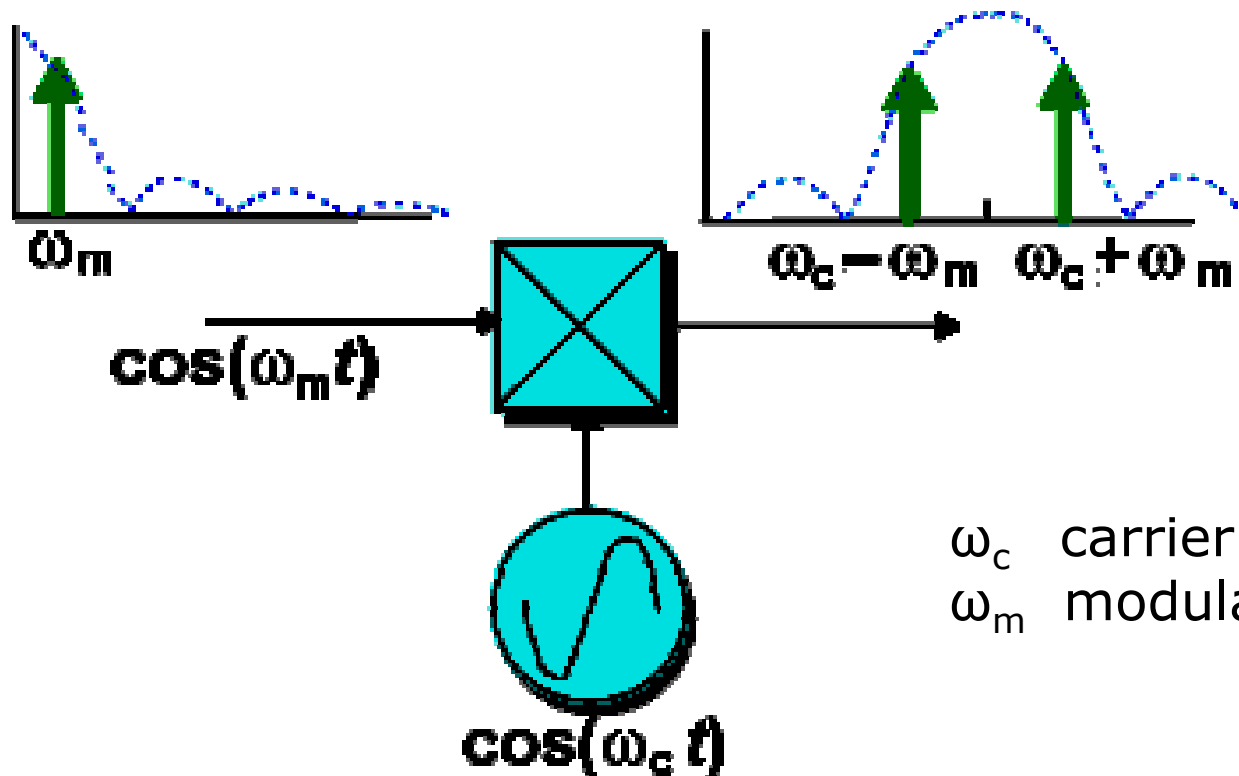
„0”: nincs vivő, „1”: van
(on-off-keying,
ki-bekapcsolásos moduláció)

Többszintű
ASK
-magas jel-zaj
viszony kell hozzá!

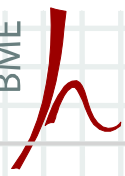

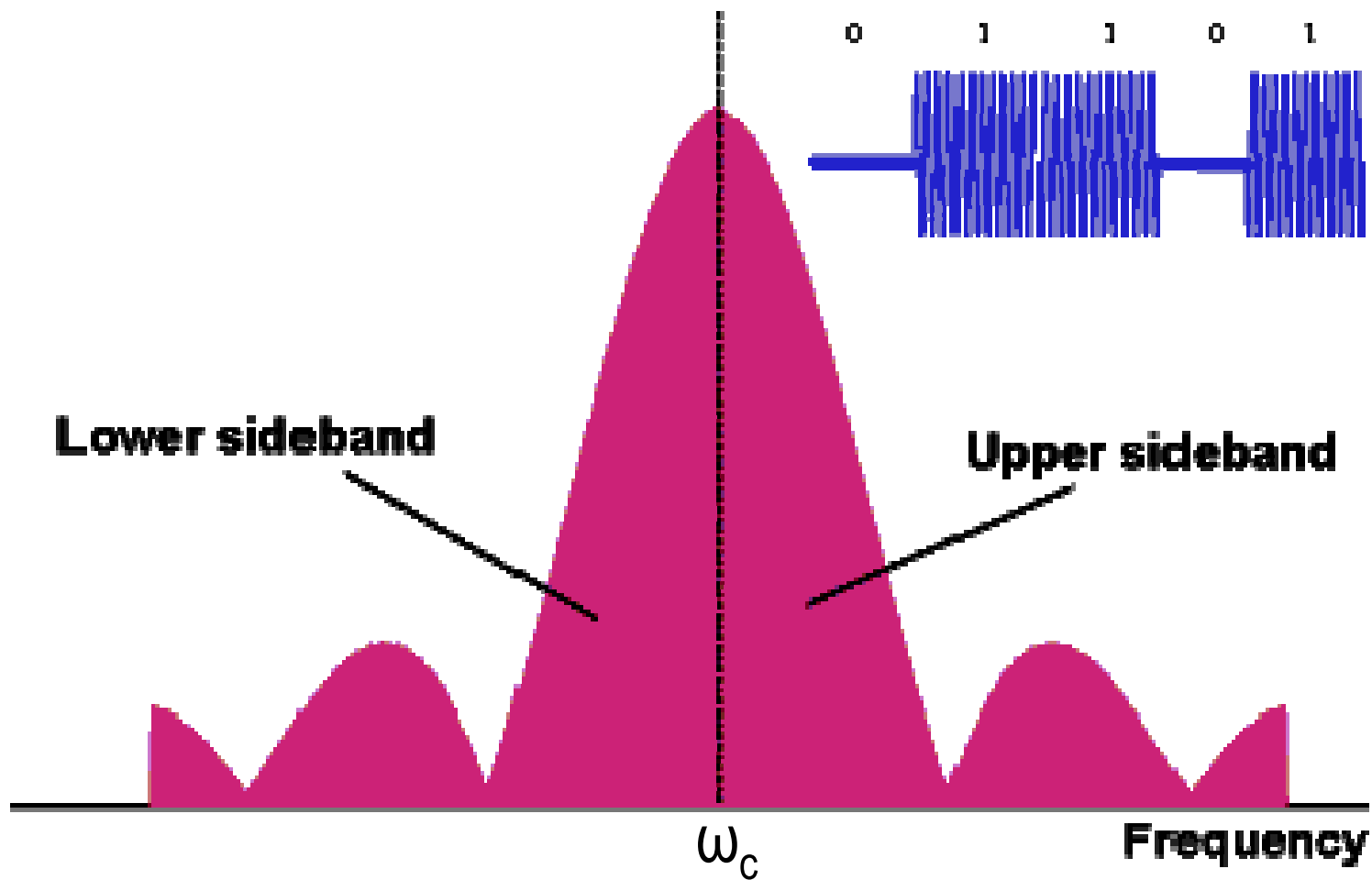
ASK jel spektruma: illusztráció szinuszos jelkomponenssel

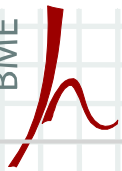

$$\cos \omega_m t \times \cos \omega_c t = 0,5 \cos (\omega_c - \omega_m) t + 0,5 \cos (\omega_c + \omega_m) t$$

ASK jel spektruma

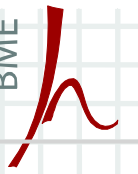
ASK előnyei-hátrányai

+:

- ASK moduláció és demoduláció is egyszerű, olcsó

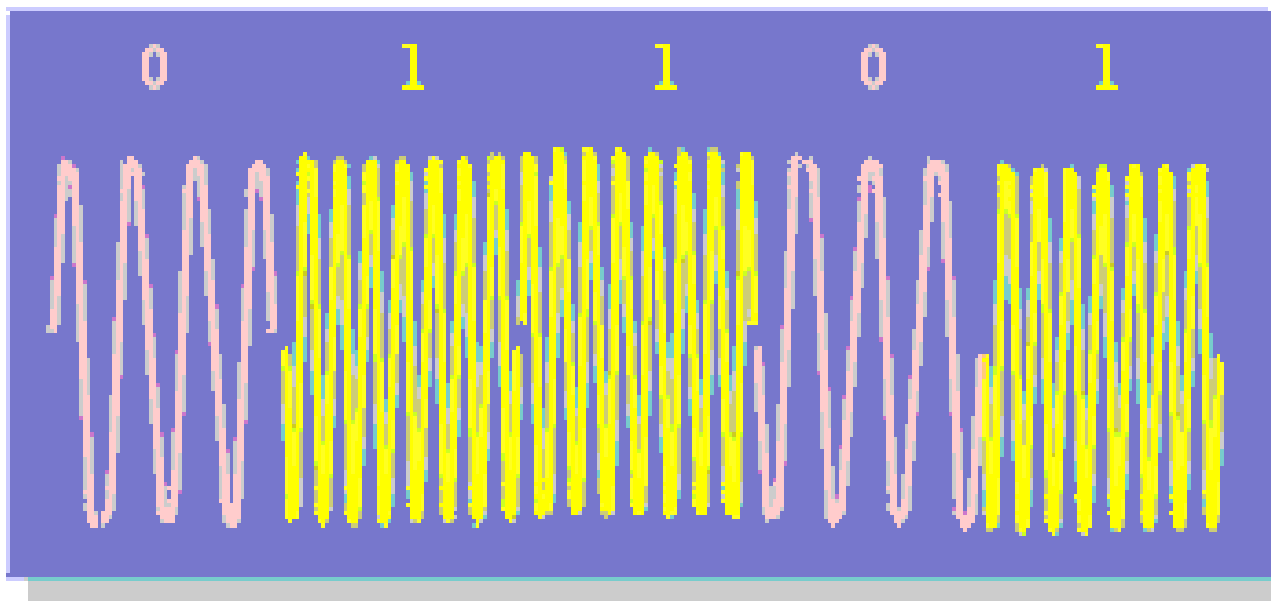
-:

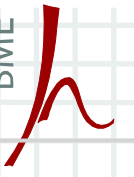
- Érzékeny a zajokra, a különböző terjedési utak körülményeire
- Felhasználás:
 - Digitális adat átvitele optikai kábelben
 - LED adónál 1: rövid fényimpulzus, 0: nincs fény
 - Lézernél 1: magas amplitúdójú fényhullám, 0: alacsony

„0” szimbólumnak f_1 frekvenciájú vivő
„1”-es szimbólumnak f_2 frekvenciájú felel meg

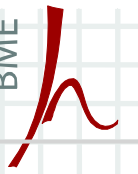
digitális frekvenciamoduláció: a vivő frekvenciáját
változtatjuk a moduláló jel szerint

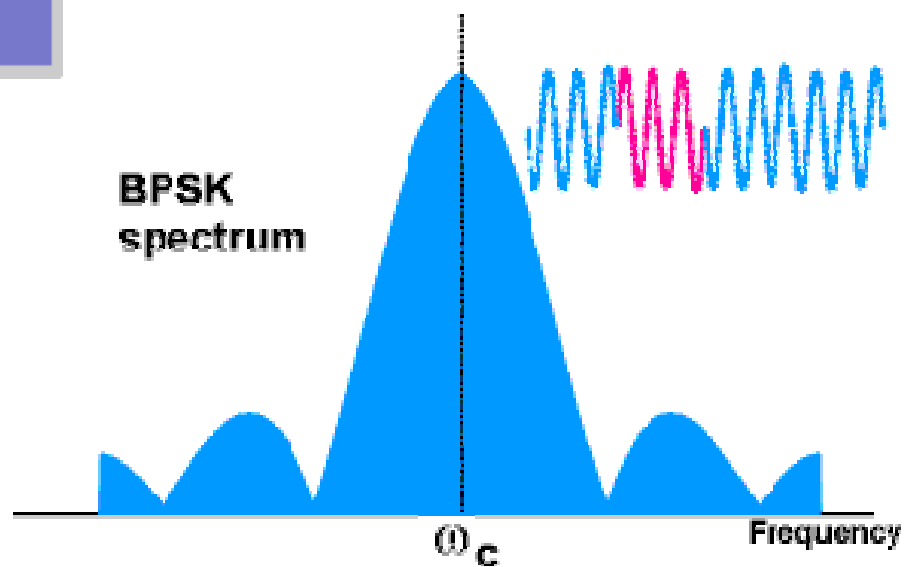
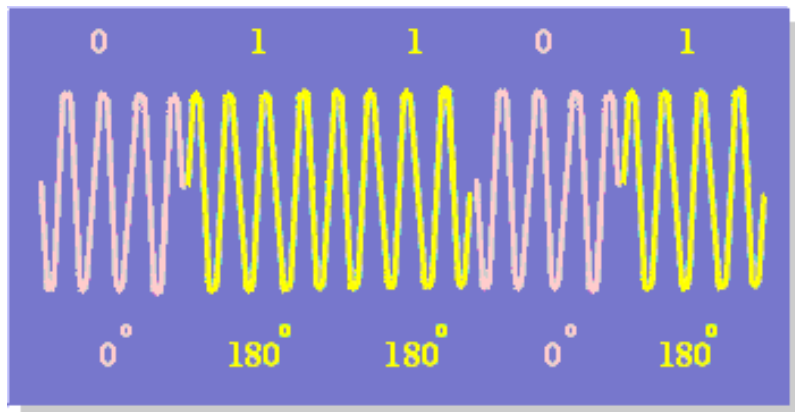
FSK előnyei-hátrányai

- + :
 - Egyszerű előállítás és demodulálás
 - Érzéketlenség a nem-lineáris erősítők torzítására
 - jó hatásfokú erősítők alkalmazásának lehetősége
 - gazdaságos akkumulátorhasználat a mobil készülékekben
 - : Sávzélesség kihasználása nem olyan jó mint PSK-nak
 - Népszerűek változatai:
 - AFSK (Audio FSK): telefonmodemek, alapsávban
 - GMSK (Gaussian Minimum Shift Keying): GSM!
- Használat: pl. távoli mérőóra leolvasás

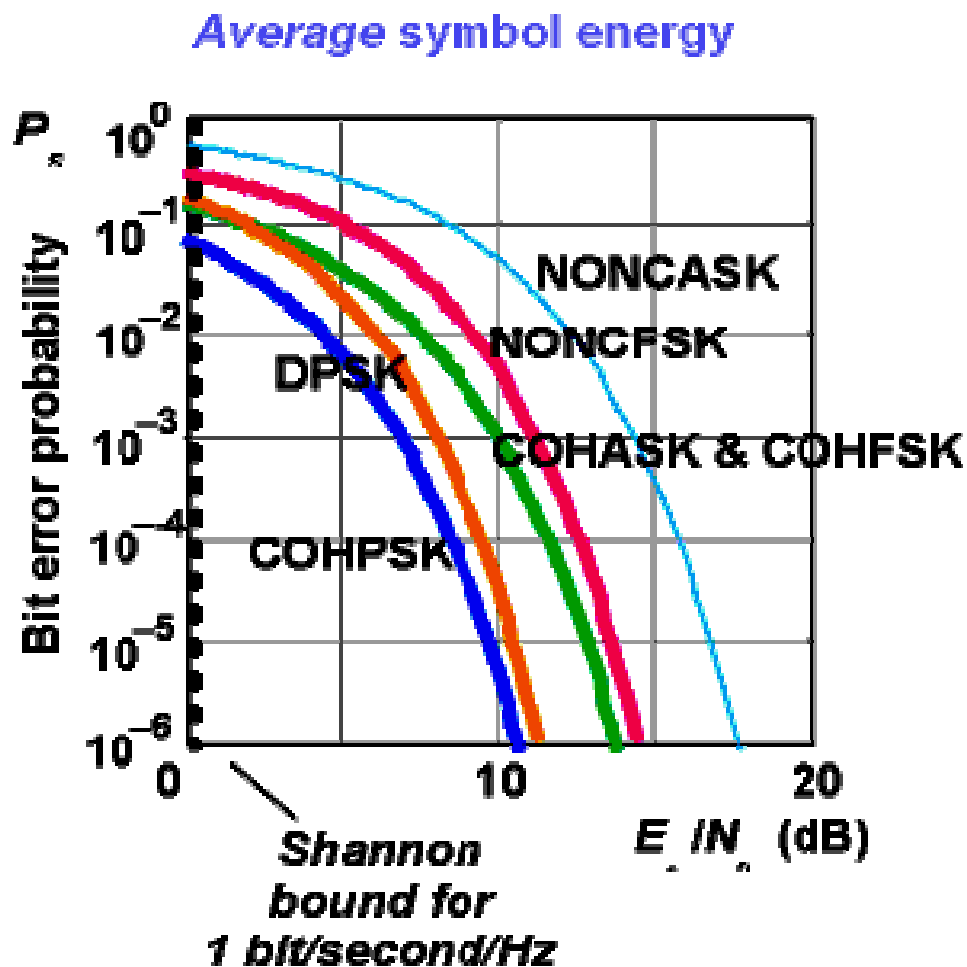

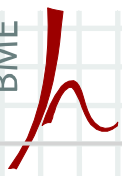
- **Folyamatos fázismoduláció:** nem ugrik vissza a kezdeti értékre, van memóriája a fázisnak
 - +: kisebb energiafogyasztás
 - +: magas spektrális hatékonyság
 - -: ismerni kell az előéletét
- Jel **Gauss szűrőn** megy át a modulátor előtt
 - kisebb oldalsáv, csökken a szomszédos frekvencia csatornák közötti interferencia

(Bináris) PSK jel az időtartományban és a spektruma

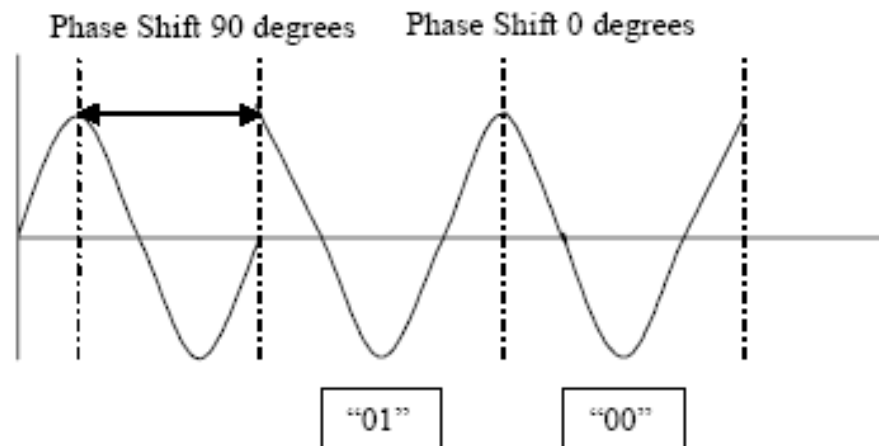
ASK, FSK és PSK hibavalószínűségei

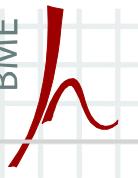

Többszintű PSK: QPSK (Quadrature PSK)

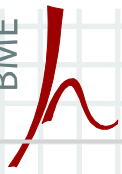
Symbol	Phase Shift
00	0 degrees
01	90 degrees
11	180 degrees
10	270 degrees

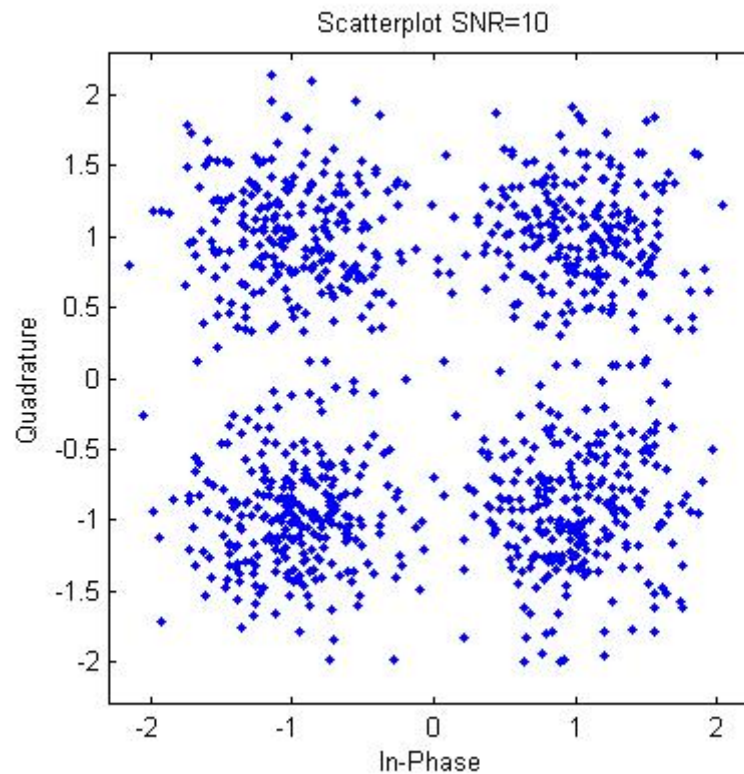
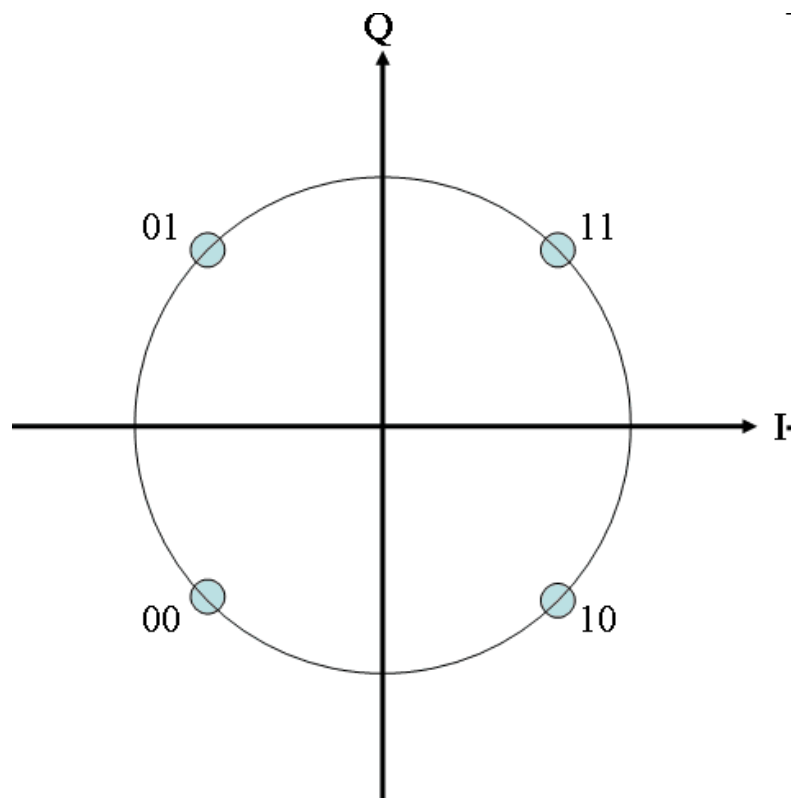

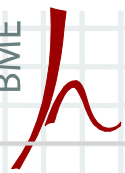
Konstellációs diagram

- Konstellációs diagramon komplex számmal ábrázoljuk az átviendő szimbólumot
- Kvadratúra vivők: modulálva a valós és képzetes résszel a sin illetve cos vivőt, mindkettőt átvisszük ugyanazon a frekvencián
 - kvadratúra moduláció
- Vevő: arra a szimbólumra választ, amelyhez a vett szimbólumnak a **legkisebb az euklidészi távolsága**
 - Hibás döntés: zaj másik konstellációs ponthoz viszi közelebb
- Olyan mint a szemábra

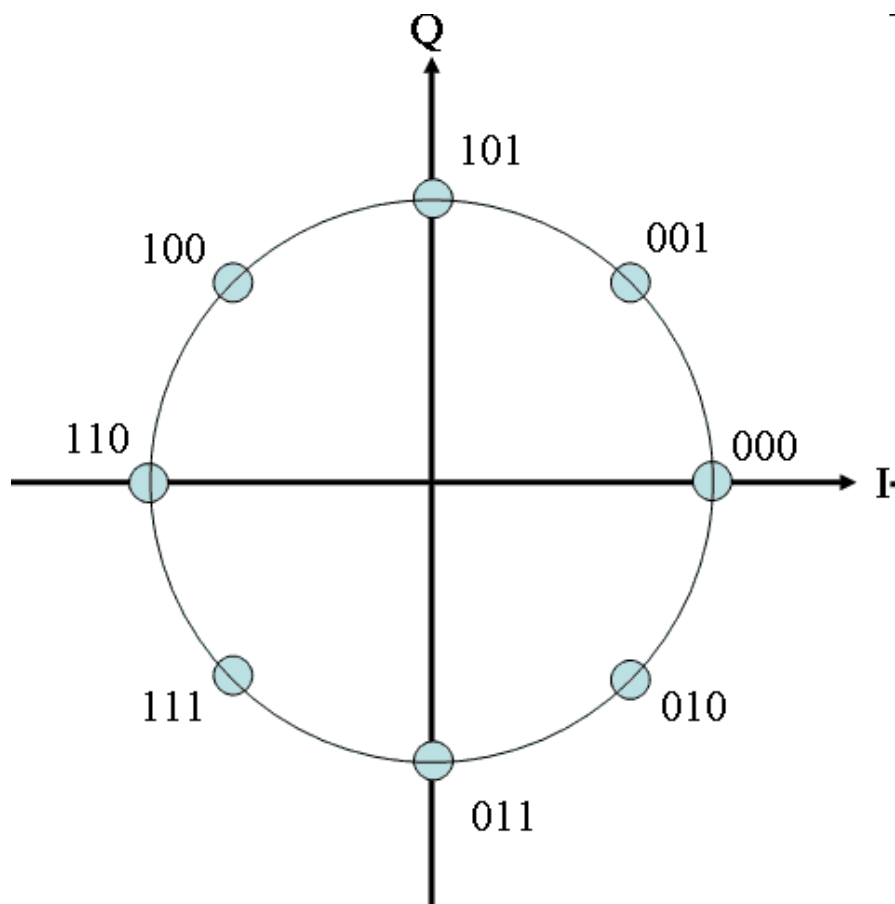

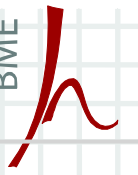
QPSK konstellációs diagram

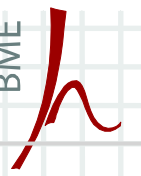
8PSK

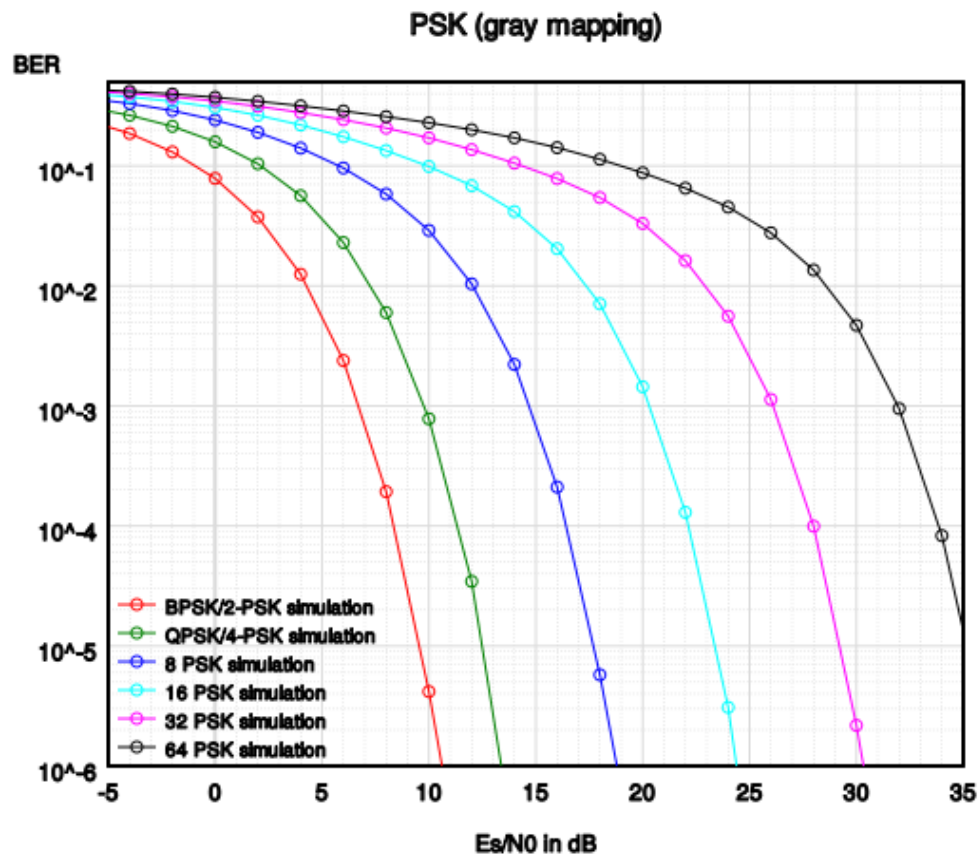
BPSK-QPSK-8PSK

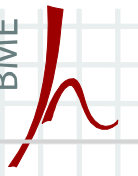
- **QPSK** megduplázza a BPSK adatsebességét
- Viszont nagyobb adóteljesítményre van szüksége ugyanahhoz a jel-zaj viszonyhoz!
- **BPSK**: hibatűrő, de alacsony adatsebesség
- **8PSK**: legmagasabb szintű PSK
 - 8 szint felett már magas a hibaarány, erre jobb a QAM

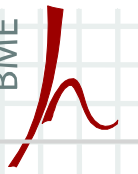
PSK hibarányok

- 8 PSK felett már túl nagy a hibarány!

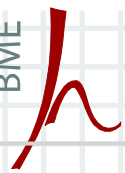

- **BPSK**: RFID (biometrikus útlevelek, American Express)
- **QPSK**: Bluetooth 2 (DQPSK)
- **8PSK**: Enhanced Data rates for GSM Evolution (EDGE), 2.5G

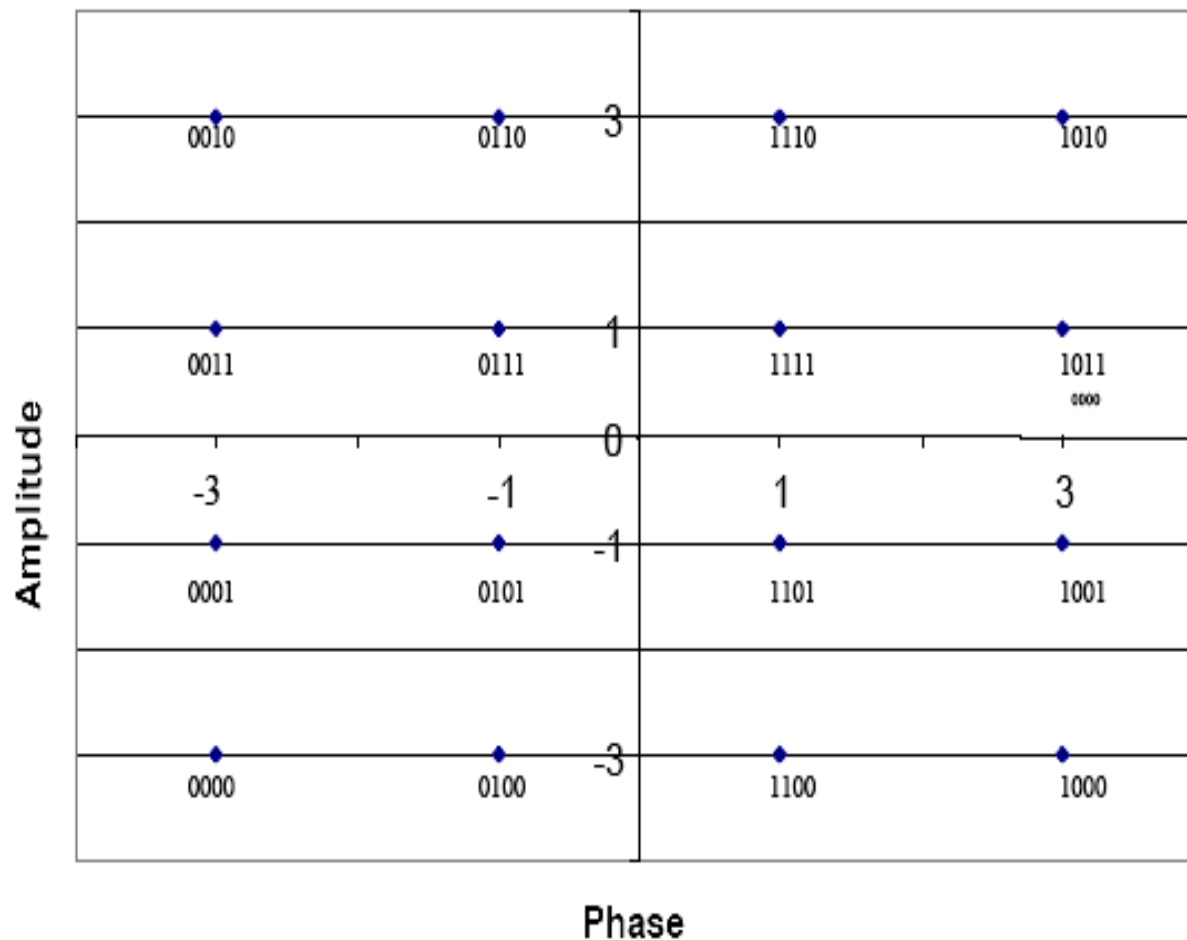

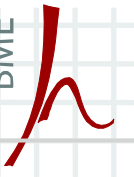
- Két, 90 fokkal eltolt vivőnek egyszerre moduláljuk az amplitúdóját, majd összeadva átküldjük a csatornán
- Olyan, mintha egy vivőnek egyszerre modulálnánk az amplitúdóját és fázisát is
- Leggyakoribb 16-QAM, 64-QAM, 128-QAM és 256-QAM
 - egyre nagyobb adatsebesség, de rosszabb hibaarány!

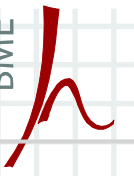
QAM konstellációs diagramm

Példa: 16QAM

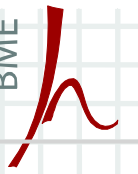

- 8PSK felett már érdemes áttérni a 16QAM-re
 - 8PSK csak 0.5dB-el ad jobb hibaarányt, de adatsebessége csak $\frac{3}{4}$ -e
 - Így néha QPSK után már 16QAM jön
- 64-QAM és 256-QAM: digitális kábel és földfelszíni tv

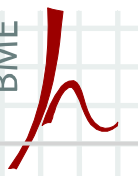
Adaptív moduláció

- A rádiós link állapotától függően vált modulációt
 - más adók interferenciája, vevő érzékenysége, adóteljesítmény
 - Ehhez szükség van az adónak csatornainformációra
- Pl. 3G mobil rendszereknél HSPA (High Speed Packet Access)
 - Zajos csatornánál QPSK
 - „Tisztább” csatornánál 16QAM

Multiplexelés (nyalábolás)

- Több csatorna jelét egyetlen jellé alakítani egy osztott csatornán
- Egy kommunikációs csatornát több magasabb szintű logikai csatornává
 - Minden jelfolyamhoz egy logikai csatorna
- Demultiplexelés: vevő oldalon elő tudják állítani az eredeti csatornákat

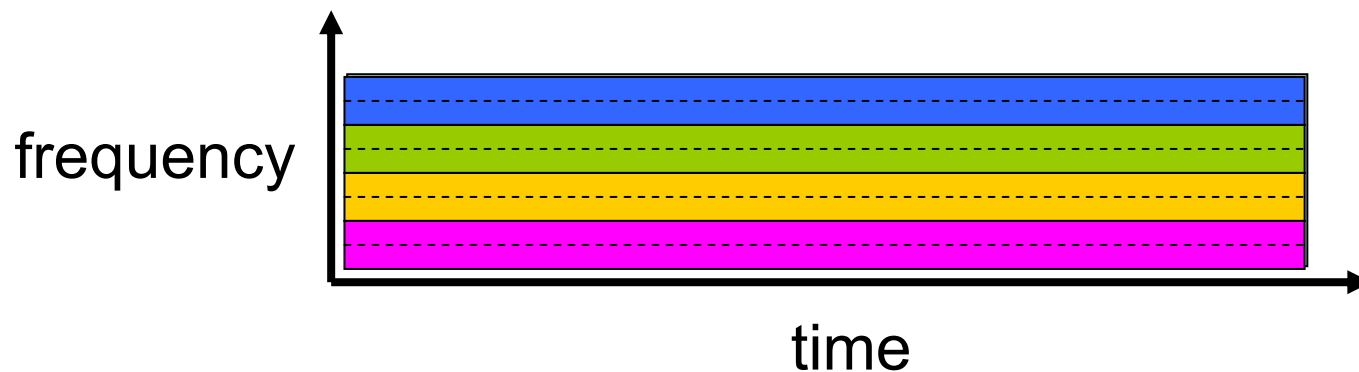

Multiplexelés: FDM és TDM

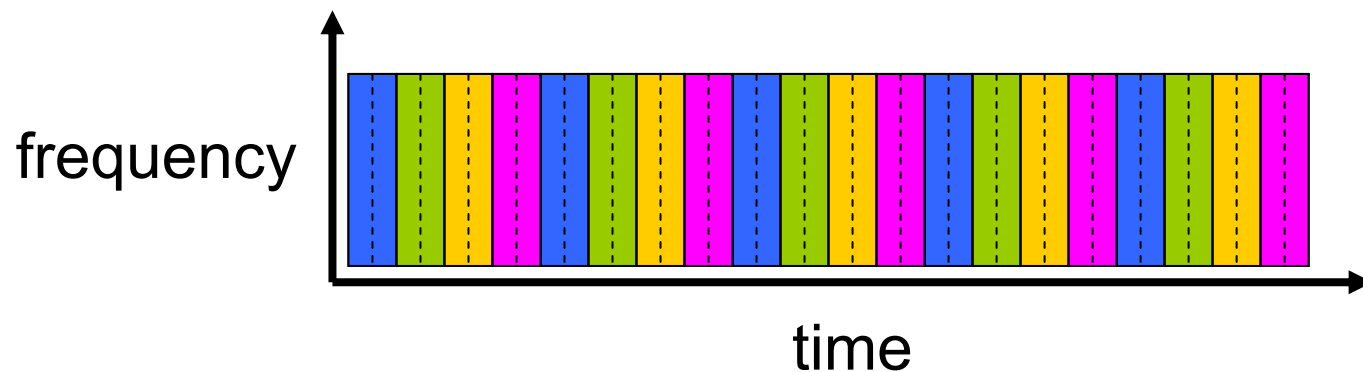
FDM

Példa:

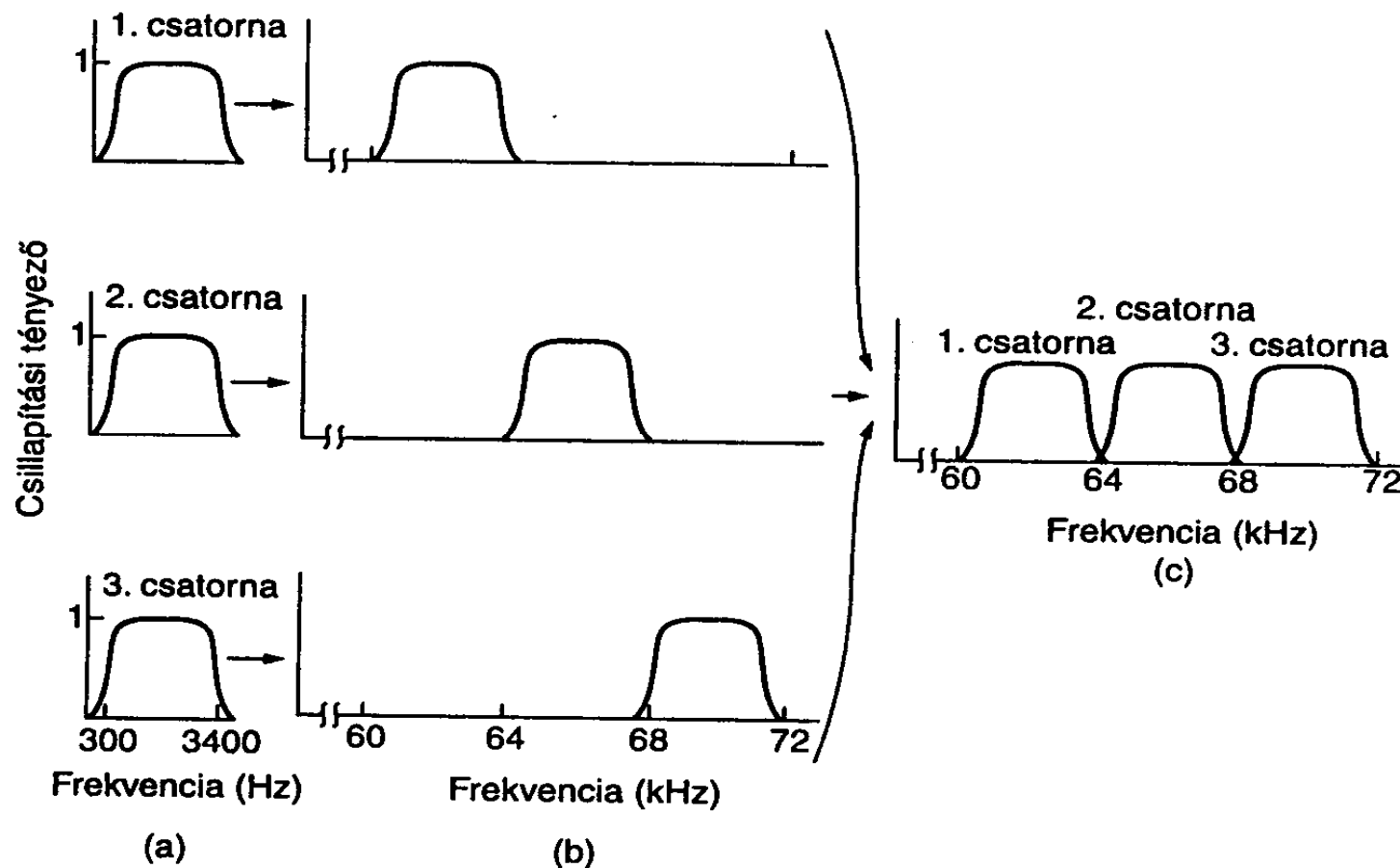
4 felhasználó

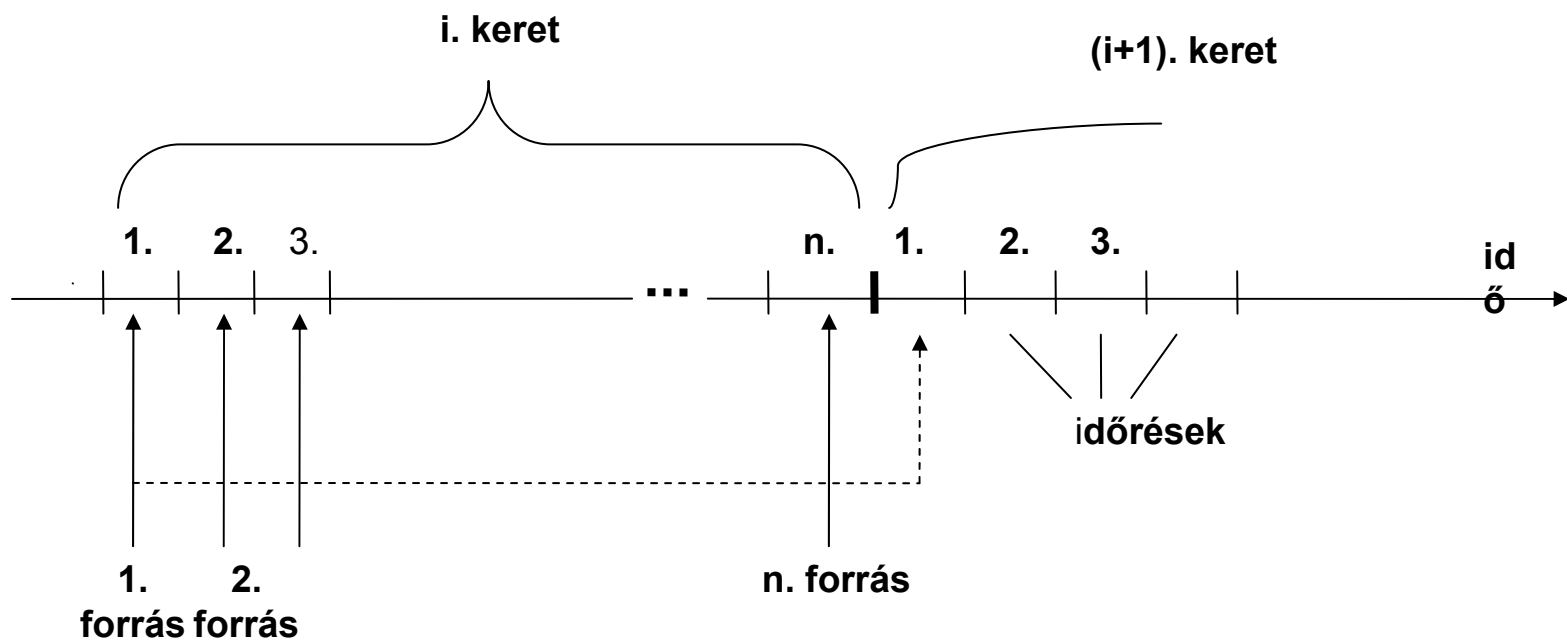
TDM

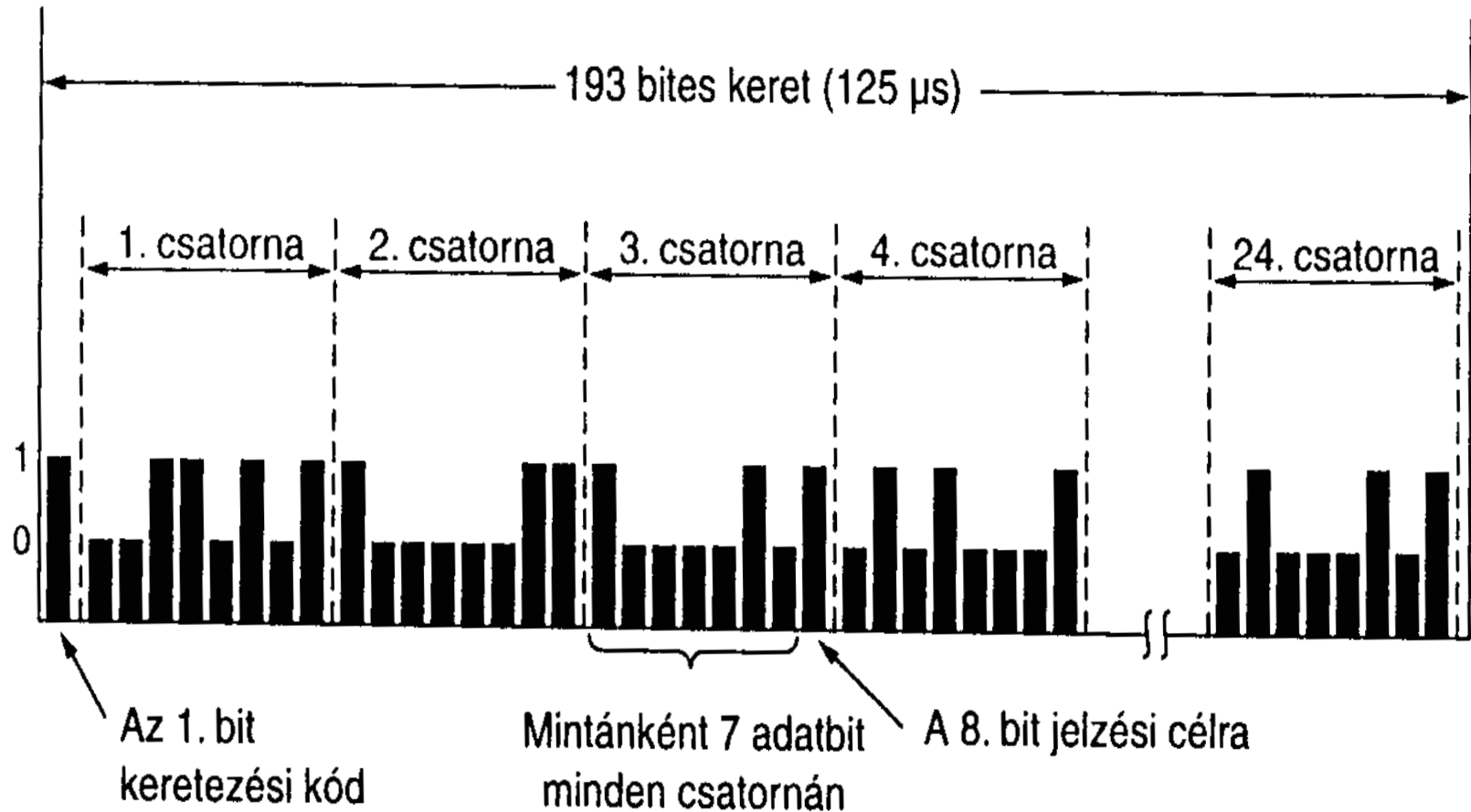
A frekvenciaosztású nyalábolás elve – - FDM – frequency division multiplexing

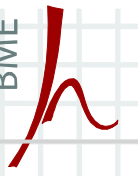

Időosztású multiplexelés – - TDM – time division multiplexing

Példa időosztású nyálábolásra beszédátviteli rendszerben (24 csatorna egyenként 8 bitjének multiplexelése)

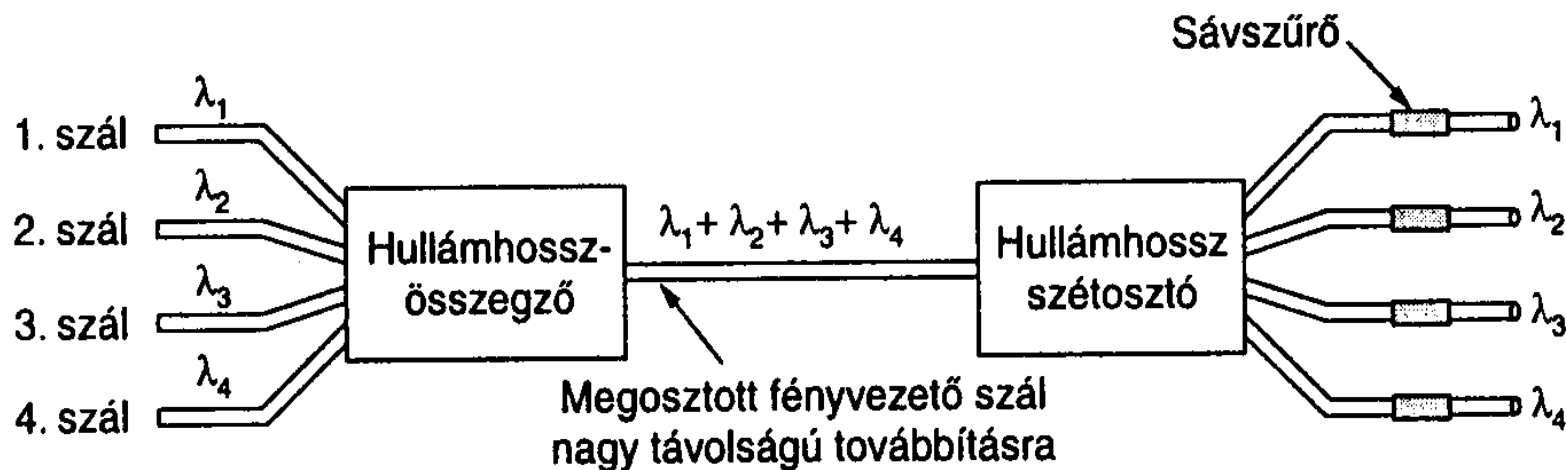
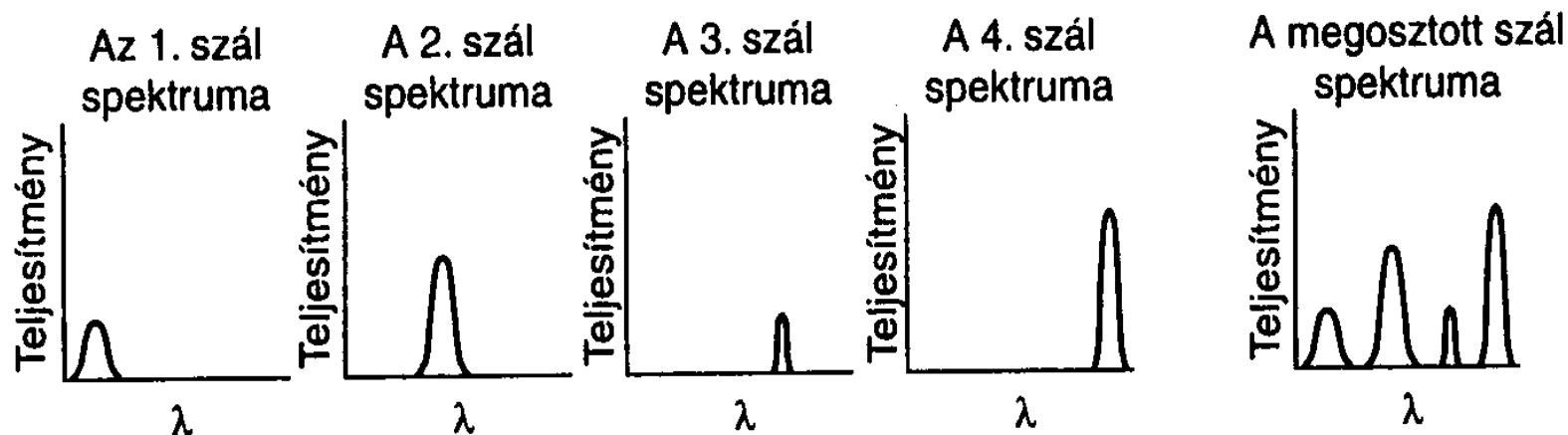

Hullámhossz-osztású multiplexelés

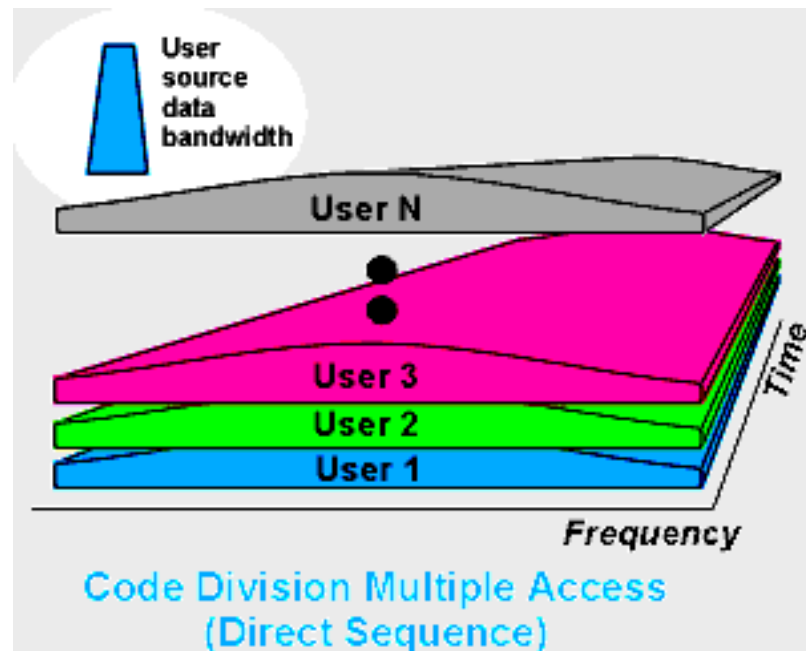
- Üvegszálon több eltérő hullámhosszú fényt viszünk át: több csatorna alakítható ki egy üvegszálon
- Végülis egy FDM technika, de üvegszálon WDM-nek nevezzük (rádiós csatornán FDM)
- Népszerű a szolgáltatóknál: újabb optikai kábelek lefektetése nélkül kapacitásnövekedés
 - Pl. mai rendszereknél 160 jel összefogásával 10Gbit/s helyett 1.6Tbit/s

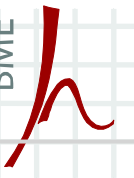
Hullámhossz-osztású nyalábolás (multiplexelés)

Kódosztású nyálábolás (CDM – code division multiplexing)

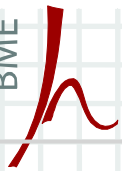
- A egyes csatornák jele sem frekvenciában, sem az időben nem különül el
- Hogy lehet ez?
- Akkor hogyan különböztetjük meg azokat?
- És mi az értelme ennek a furcsa „osztás”-nak?
- Nézzük az egyik módját, az ún. direct sequence CDM-et!

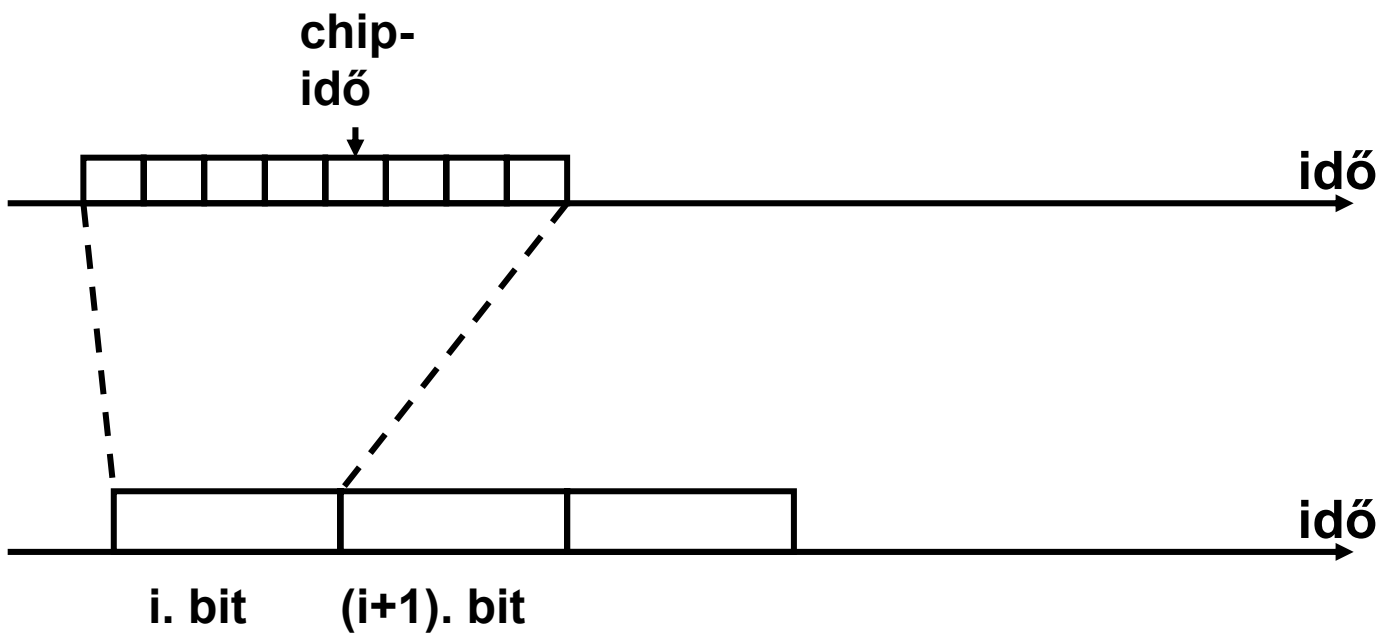

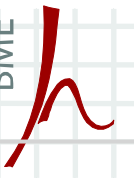
Kódosztású nyalábolás elve

- Analógia: beszélgető emberek egy helységben
 - TDM: egymást felváltva beszélnek
 - CDM: más nyelven beszélnek
- Alapelv: adatokhoz csatornánként speciális kódokat rendel (chip kód)
- Ezzel a szórt, széles sávú jellel (pseudozaj) kerül többszörözve átvitelre a jel, vevő oldalon visszaszorozzák vele (XOR művelet)
- Minden felhasználónak saját chip kódja, legyen ortogonális a többtől

A CDM elve és a „spektrumszórás” (spread spectrum)

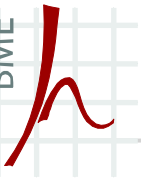

Szórt spektrum előnyei-hátrányai

- +:
 - Nehezen lehallgatható, zajnak tűnik a chip kód miatt
 - Nehezen blokkolható
 - Nem érzékeny a keskenysávú interferenciára illetve többutas terjedésre
 - Frekvencia újrafelhasználás pl. cellás rendszerekben
- -:
 - Nagyon pontos teljesítményszabályozás kell (közel-távol probléma)
 - Interferencia: ha nem pontos a szinkronizáció a chip határoknál
 - Bonyolultabb adó-vevő: ma már nem gond

- Megismertük szimbólumok jelekkel történő továbbításának alapvető problémáit:
 - Véges sávszélességű csatorna → diszperzió
 - Elektromos jelek feldolgozása → additív zaj
 - A forrás által küldött szimbólumok nem mindig azonosak a nyelőbe jutó szimbólumokkal
- Megismertük a jeleknek a csatorna rendelkezésre álló frekvenciasávjához történő illesztését:
 - Vonali kódolás
 - Moduláció
 - Nyalábolás (multiplexálás / multiplexelés)

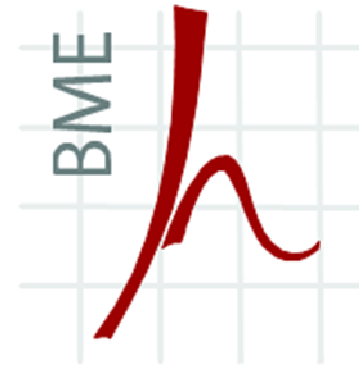
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

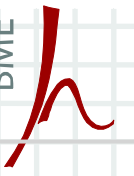

„FIZIKAI SZINTŰ” KOMMUNIKÁCIÓ

Hírközlő csatornák a gyakorlatban

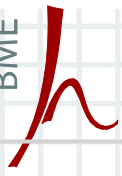
Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

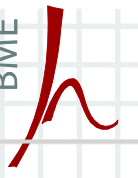
Az előző előadáson

- Megismertük szimbólumok jelekkel történő továbbításának alapvető problémáit:
 - Véges sáv szélességű csatorna → diszperzió
 - Elektromos jelek feldolgozása → additív zaj
 - A forrás által küldött szimbólumok nem mindig azonosak a nyelőbe jutó szimbólumokkal
- Megismertük a jeleknek a csatorna rendelkezésre álló frekvenciasávjához történő illesztését:
 - Vonali kódolás
 - Moduláció
 - Nyalábolás (multiplexálás / multiplexelés)

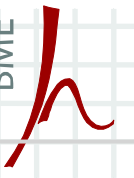
Hírközlő csatornák a gyakorlatban

- (Réz)vezetékes csatornák
- Fényvezetős (üvegszál) csatornák
- Vezetéknélküli csatornák
 - szabadtéri fényátvitel
 - infravörös átvitel
 - rádiós átvitel
 - földfelszíni
 - műholdas
 - ezen belül mobil

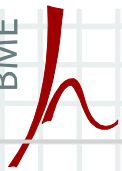
Jeltovábbítás fémvezetőkkel

- Két fémvezető és köztük dielektromos szigetelés
 - levegő is lehet: légvezeték
- Szakszerű elnevezés: **TEM-hullámvezető**
(transzverzális elektromos-mágneses)
- Fő típusai:
 - Szimmetrikus érpár
 - sodrott érpár
 - Koaxiális kábel

Sodrott érpár (Twisted pair)

- Két szigetelt, egymásra spirálisan felcsavart rézvezeték
 - UTP: árnyékolatlan (unshielded)
- A csavarás a két ér egymásra hatását küszöböli ki, illetve más külső EMI zavarokat
 - belső: crosstalk EMI
 - külső: pl. másik UTP pár
- Minél sűrűbb a csavarás, annál nagyobb az adatátviteli sebesség (és a méterenkénti ár is)

Sodrott érpárok

3-as kategóriájú sodrott érpár, árnyékolatlan
Cat3 UTP (unshielded twisted pair) – kb. 16 MHz-ig

*4 érpár
egy kábelben*

5-ös kategóriájú árnyékolatlan sodrott érpár
- kb. 100 MHz-ig

*sűrűbb sodrás,
jobb átviteli
jellemzők*

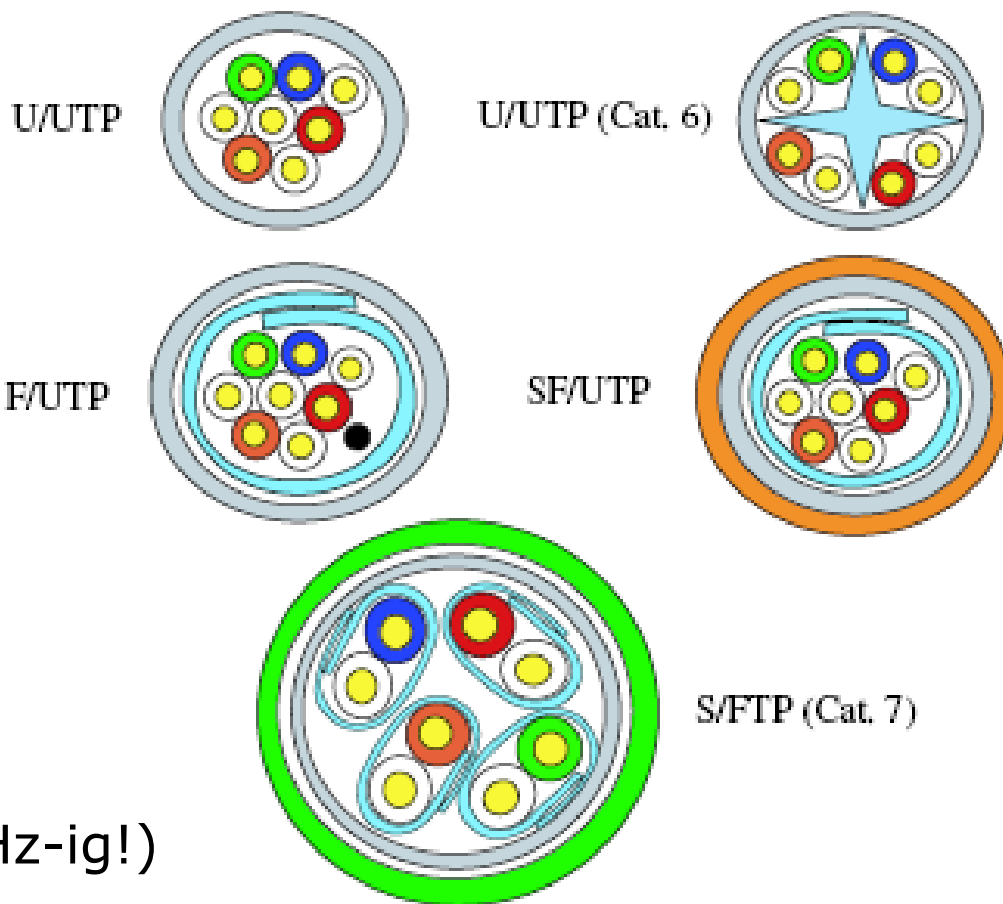
Sodrott érpáras kábelek

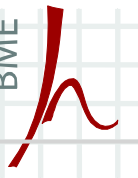
Jelölések:

S – shielded
(fémhálóval)

F – foiled
(árnyékolás
fémlemezzel)

Cat6, Cat7:
újabb, még
nagyobb sávsz.
nem terjedtek el
(250 illetve 600 MHz-ig!)

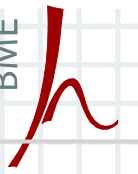

UTP előnye-hátránya

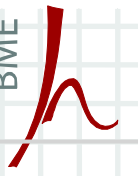
- +:
 - Vékony, rugalmas kábel: könnyű szerelés
 - Mérete miatt sok fér el belőle egy burkoló csatornában
 - A legolcsóbb LAN kábel

- -:
 - Komoly előírások a szereléskor az EMI miatt
 - Video átvitelnél a különböző hosszak miatt késleltetés
 - Átvitel párhuzamosan több éren: színtorzulás, szellemkép
 - Túloldalon kompenzálni kell a változó hosszakat, bonyolult

Strukturált kábelezés

- Döntően UTP-kábelezést használ
- Strukturált: **központi elosztókból** (ún. rendezőkből) **minden végponthoz külön kábel** megy
 - szemben pl. a végpontok felfűzésével egy kábelre
- Általános célú, telefon- és számítógép-hálózat kialakítására egyaránt alkalmas
- A végpontról nem kell előre eldönteni, hogy mit fogunk arra csatlakoztatni
- Könnyű átkonfigurálhatóság

A strukturált kábelezés fő elemei

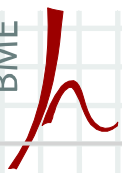
- **Főrendező**
 - az épület központi rendezője, itt csatlakozik pl. a telefon-alközpont

- **Gerinckábelezés** (újabban gyakran fényvezetős)

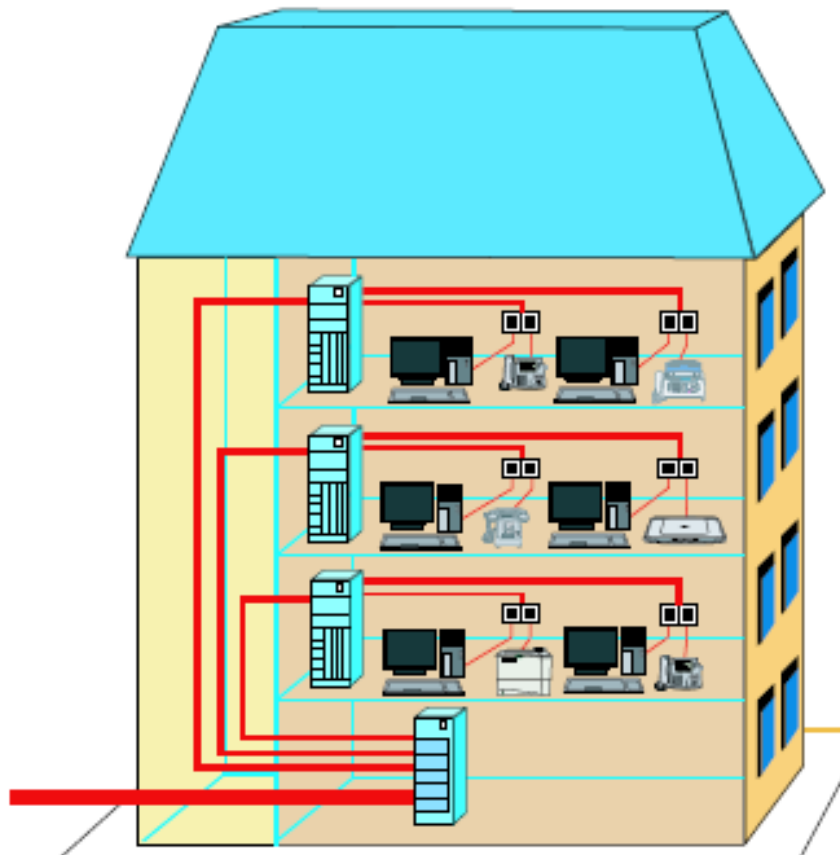
- **Alrendezők** (függőleges kábelezés)
 - a szintenkénti kábelezés elosztói

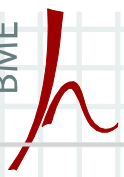
- **Vízszintes kábelezés**
 - többnyire sodrott érpáras
 - de helyettesíthető vezetéknélküli megoldással is (lásd később a vezetéknélküli lokális hálózati technikákat)

- **Csatlakozók**

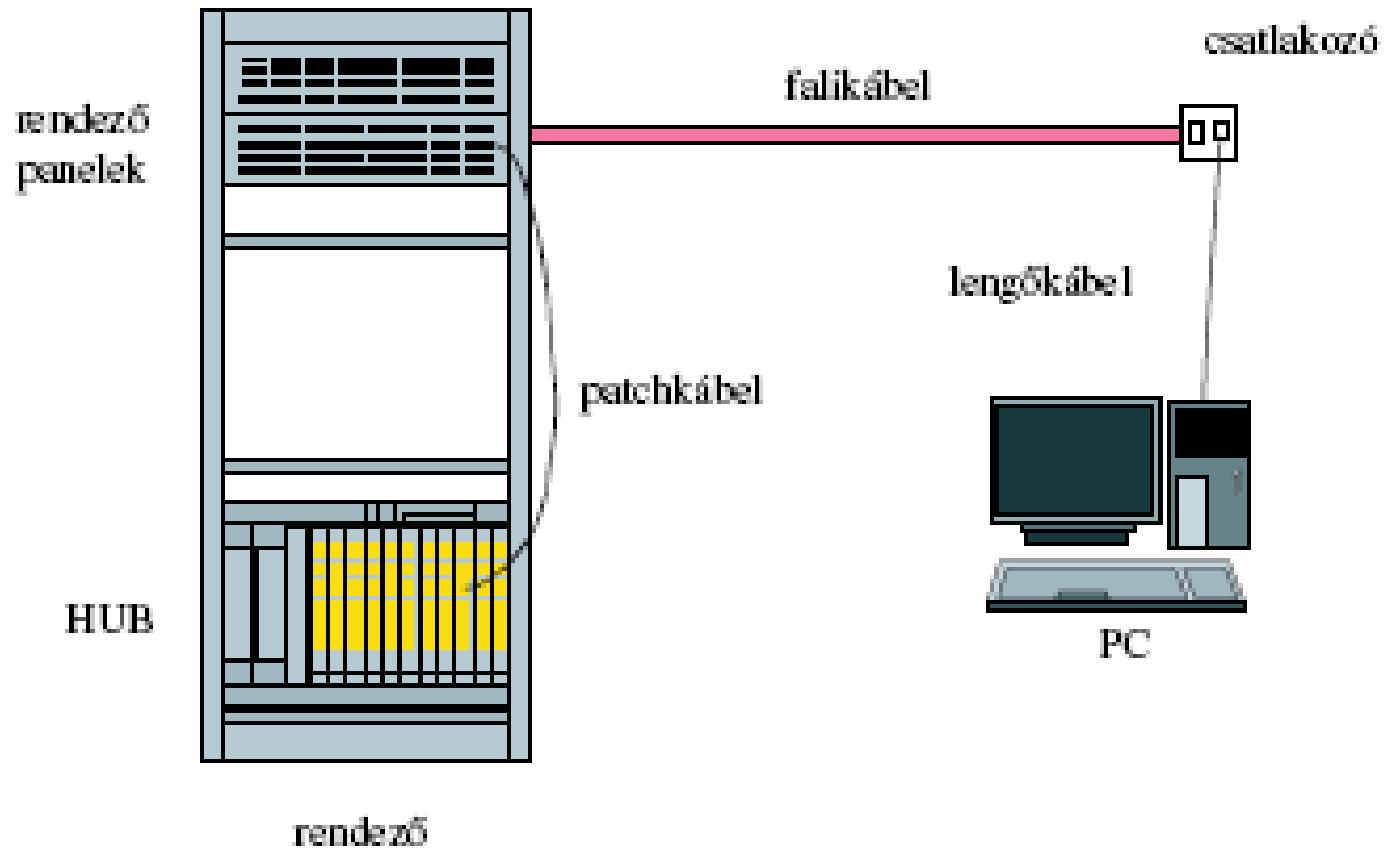

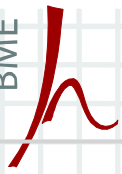
Illusztráció: Strukturált kábelezés többszintű épületben

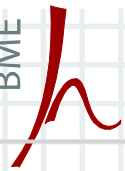
Illusztráció: a strukturált kábelezési rendszer elemei

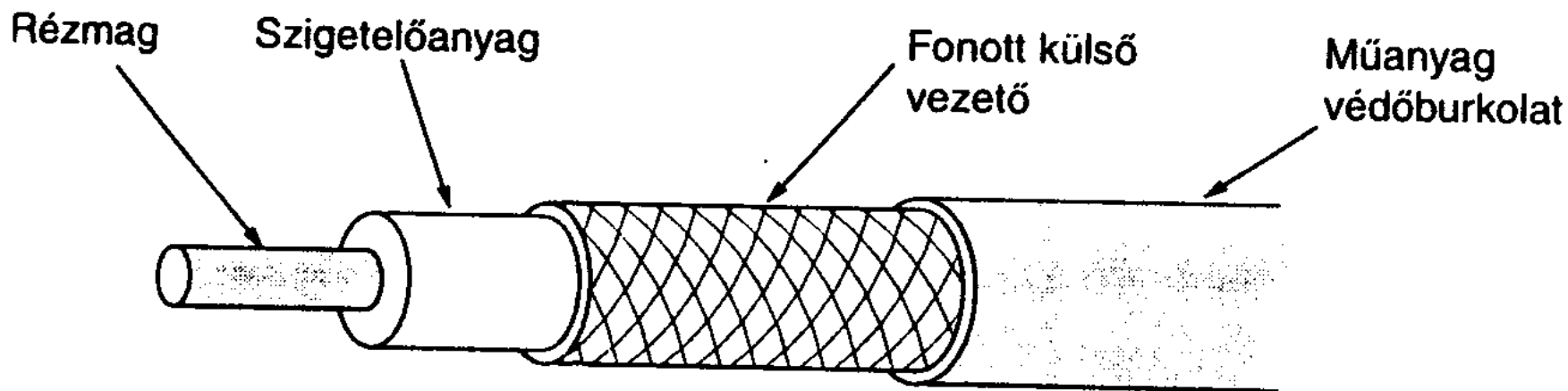

Koaxiális kábelek

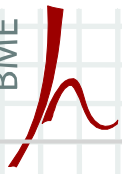
- Amennyiben egy vezeték magas frekvenciájú áramot visz át: antenna viselkedés
- Koaxiális kábel: egyik vezető körüleli a másikat, nincs kimenő rádió hullám a belsőből
 - Külső pedig le van földelve
- Ha változik a külső és belső közötti távolság: állóhullám alakulhat ki
 - Ezért közöttük félmerev műanyag dielektrikum

Koaxiális kábelek

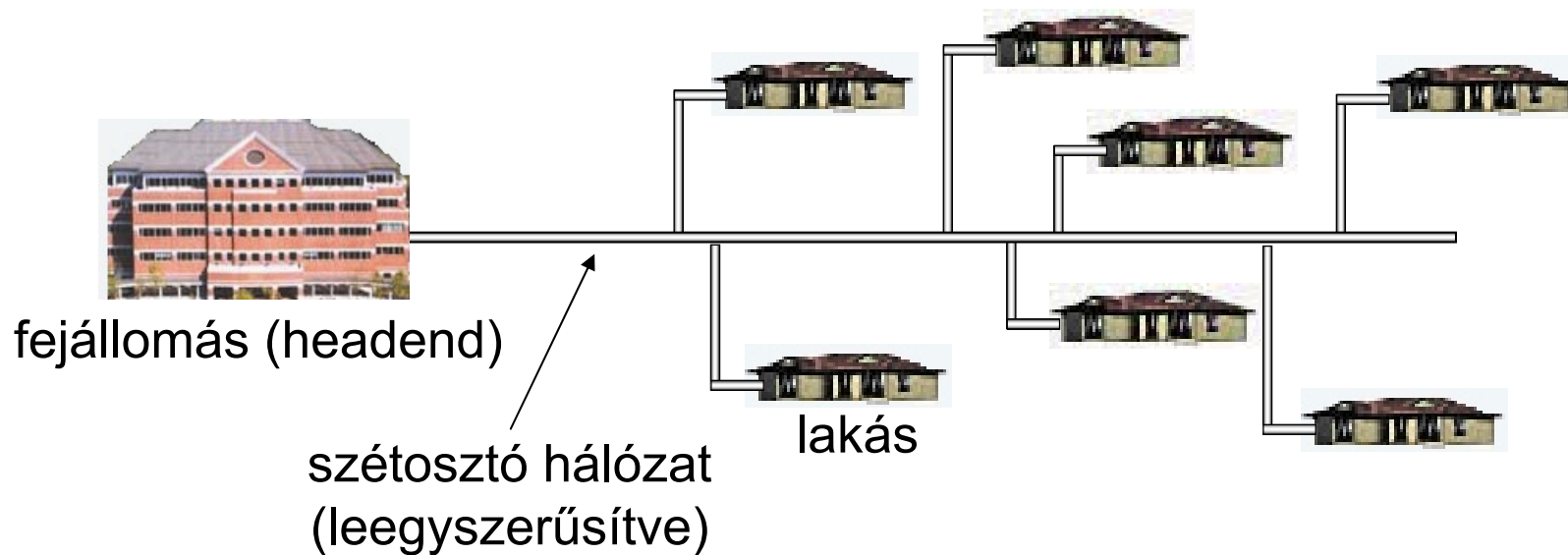

- Két végén lezárás a hullámimpedanciával (50 Ohm Ethernet, 75 Ohm kábel tv)
- Jó zavarvédelem és nagy sávszélesség
- Számítógép-hálózatokban ma már kevésbé használják
 - kábeltelevíziós rendszerekben fordul elő
 - vagy az optikai (fényvezető) átvitel szorítja ki, vagy kis távolságok esetén a sodrott érpár

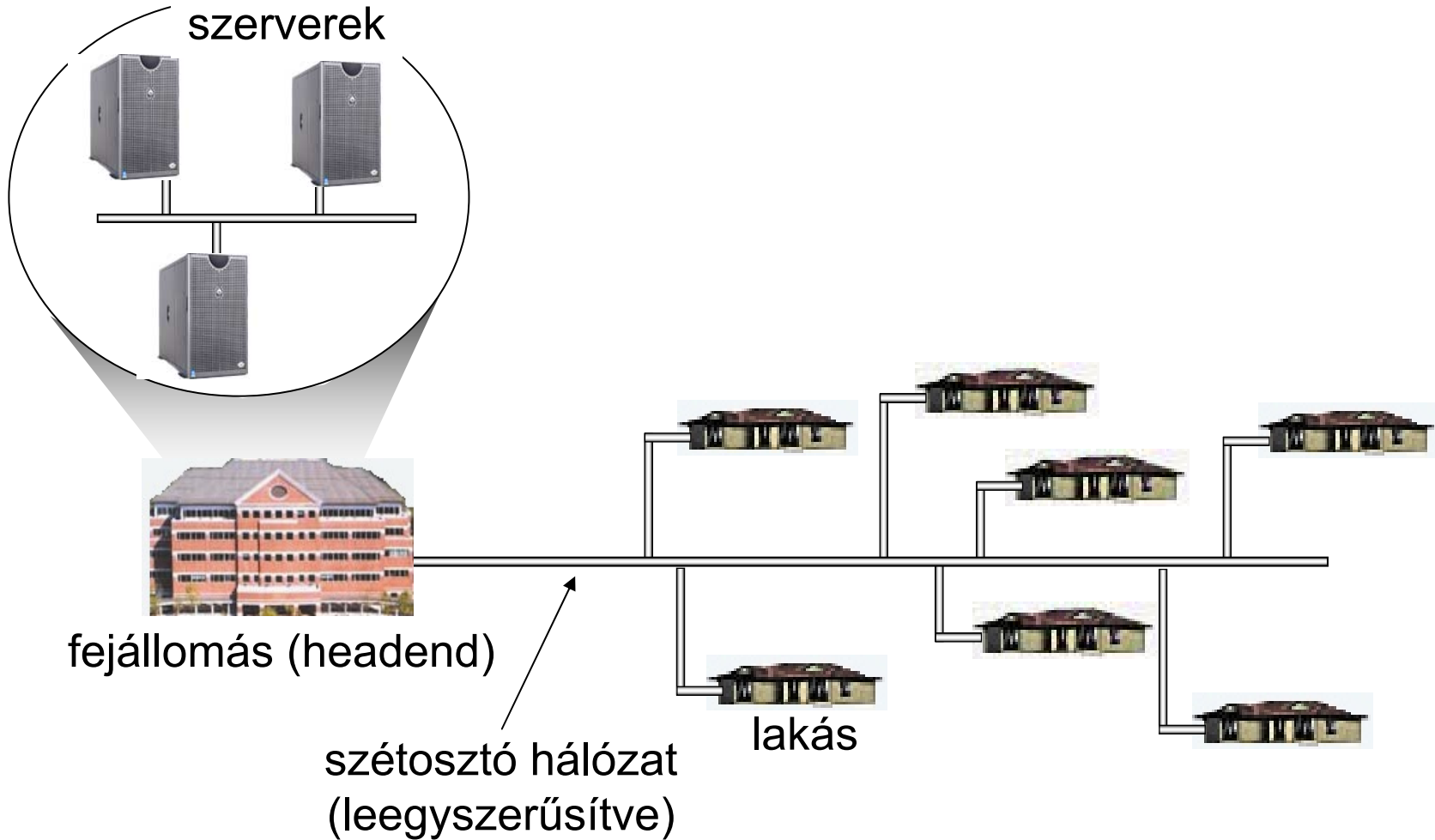

Kábeltévé-hálózat

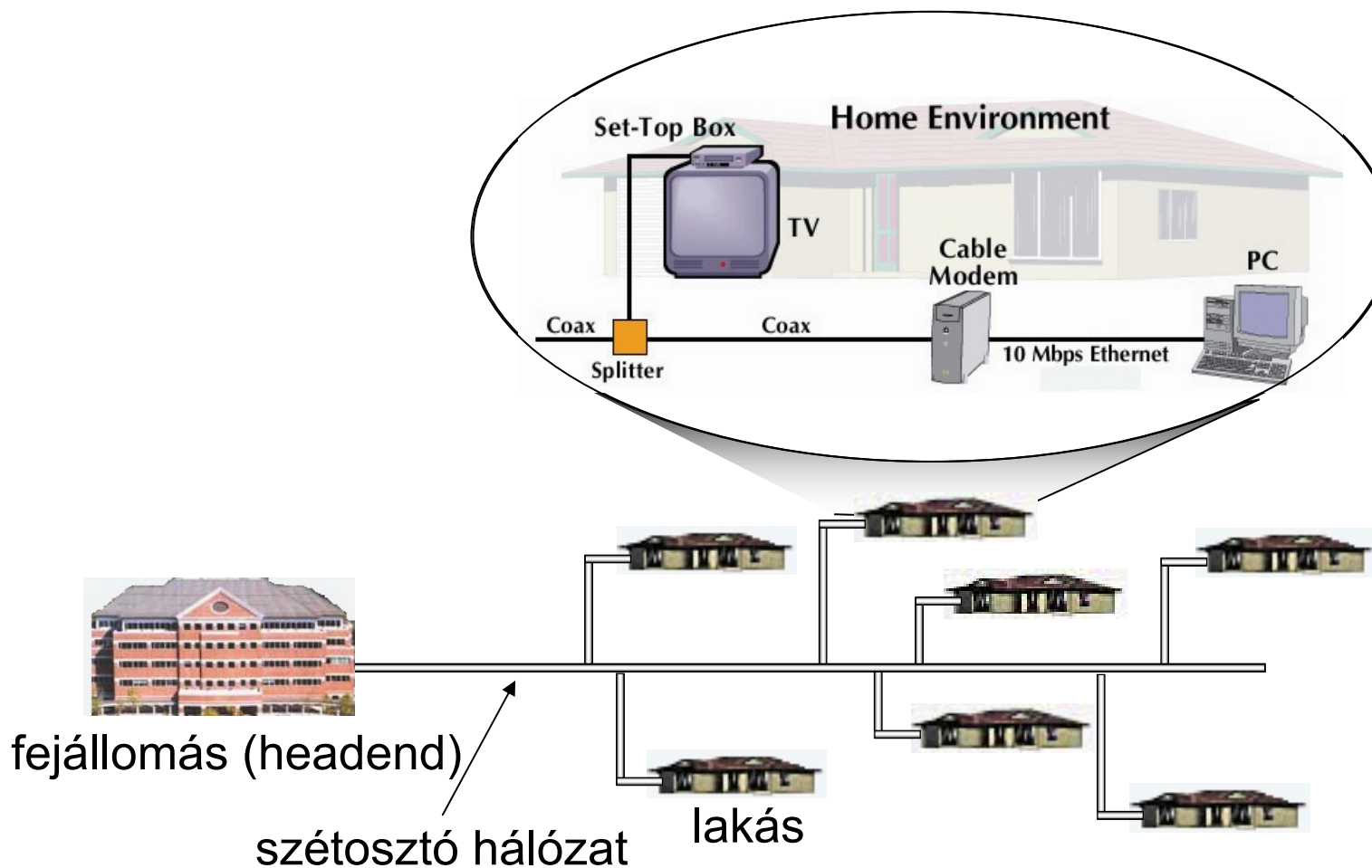
Tipikusan 500...5000 lakás

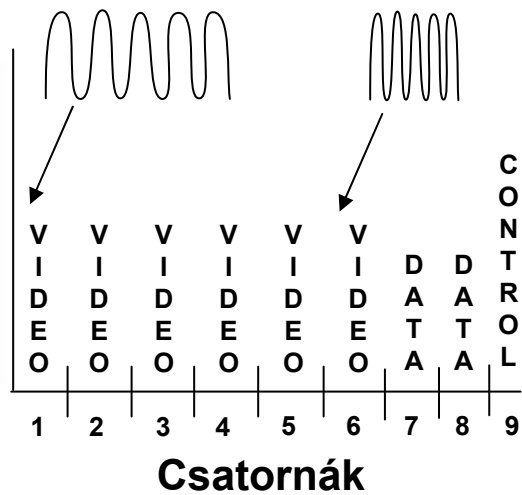
Kábeltévé-hálózat

Kábeltévé-hálózat

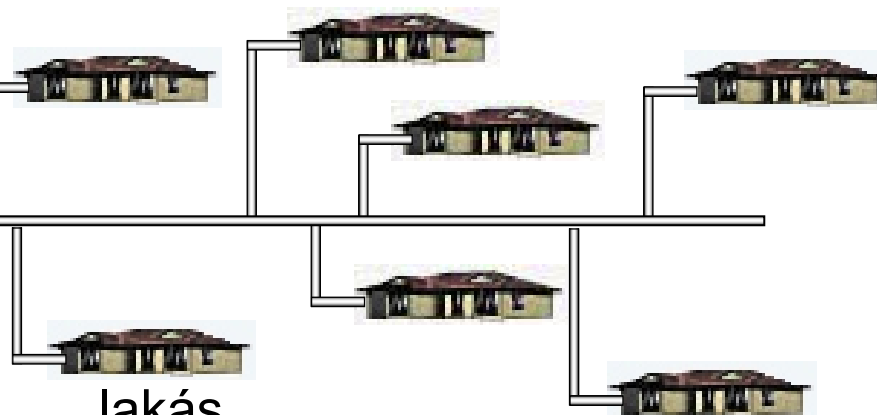

FDM:

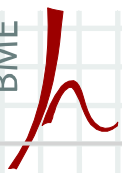

fejállomás (headend)

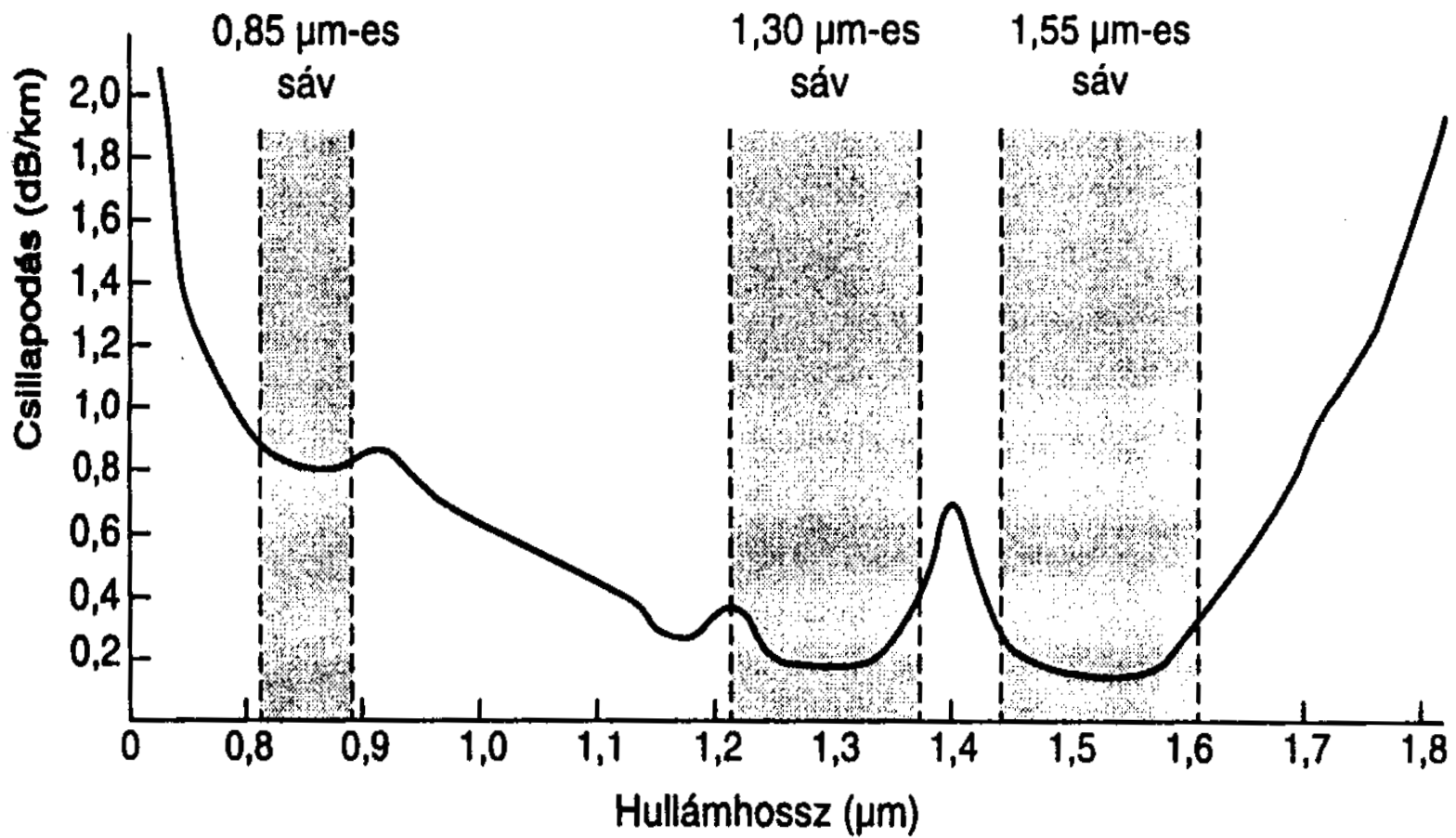
szétosztó hálózat

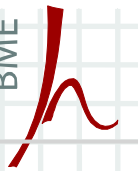

lakás

Átvitel a látható fény tartományában: optikai „ablakok”

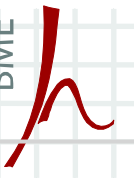

Optikai „ablakok”

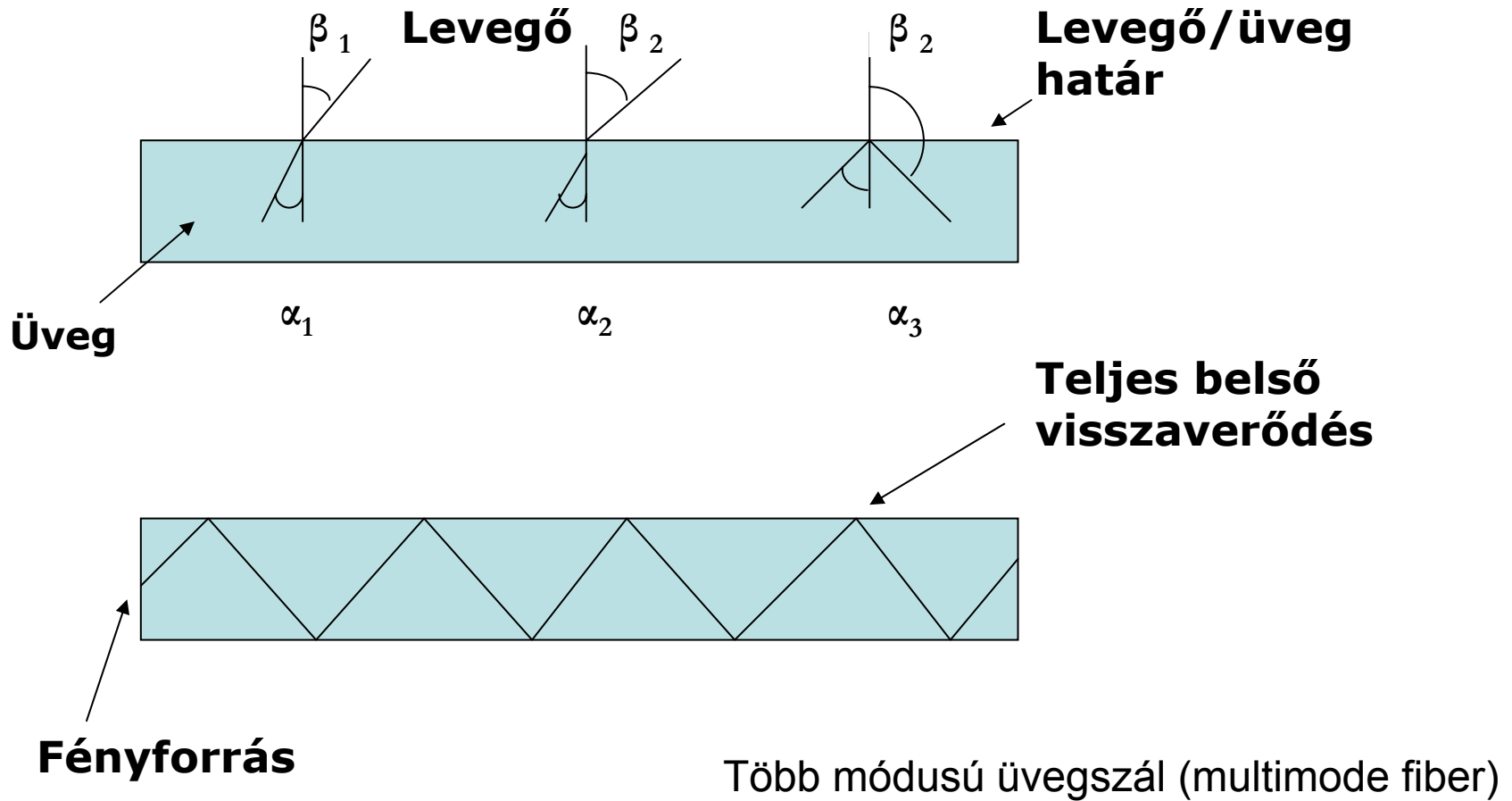
- **850 nm**
 - optikai távközlő rendszerek első generációja a 70-es évek végén.
 - 2-3 dB/km-es szálcsillapítás jellemzi
 - elérhető modulációs sebesség 100Mbit/s nagyságrendű
- **1310 nm**
 - a 80-as évek közepére második generációs rendszerek
 - 0.5 dB/km-es szálcsillapítás
 - átviteli sebesség Gbit/s-os nagyságrendbe nőtt
 - optikai szálnak itt van diszperziós minimuma
- **1550 nm**
 - ideális abszorpció szempontjából
 - 0.2 dB/km-es szálcsillapítás
 - néhányszor 10 Gbit/s-os nagyságrendű sebesség
 - hullámhosszosztásos (WDM – Wavelength Division Multiplex) rendszerek
 - sáv szélesség 120 nm, ami 15 THz frekvenciasávnak felel meg!

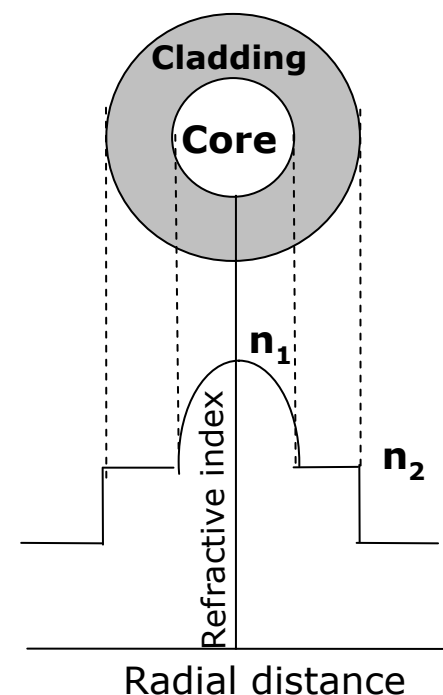
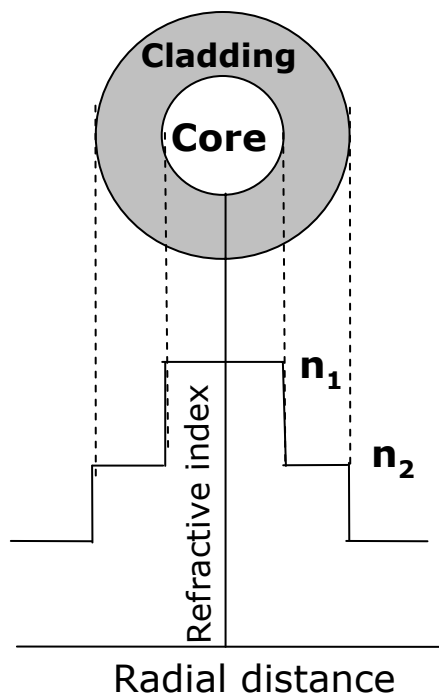
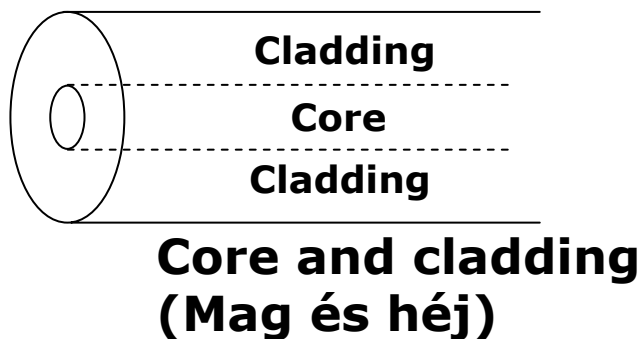
A fényvesztés három részből áll:

- Két közeg határán bekövetkező **visszaverődés** (reflexió)
 - határfelületek gondos összeillesztésével minimálisra csökkenhető
- Közegben létrejövő **csillapítás**
 - megfelelő anyagválasztással minimalizálható
- Közegek **határfelületén átlépő** fénysugarak
 - fénytörés (refrakció)
 - teljes visszaverődés jelensége!

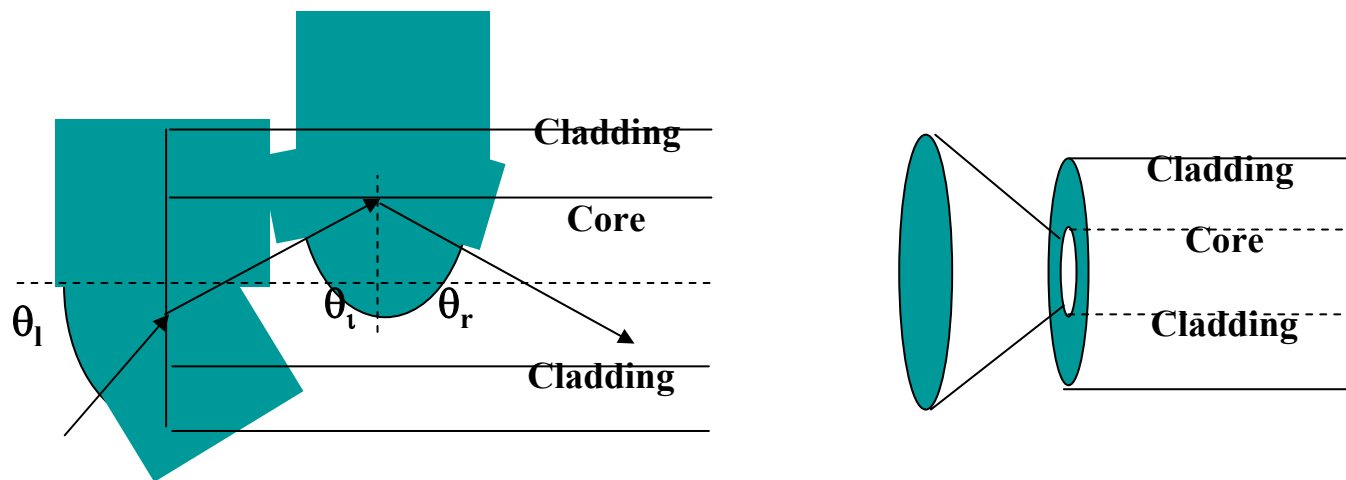
Terjedés üvegszálban

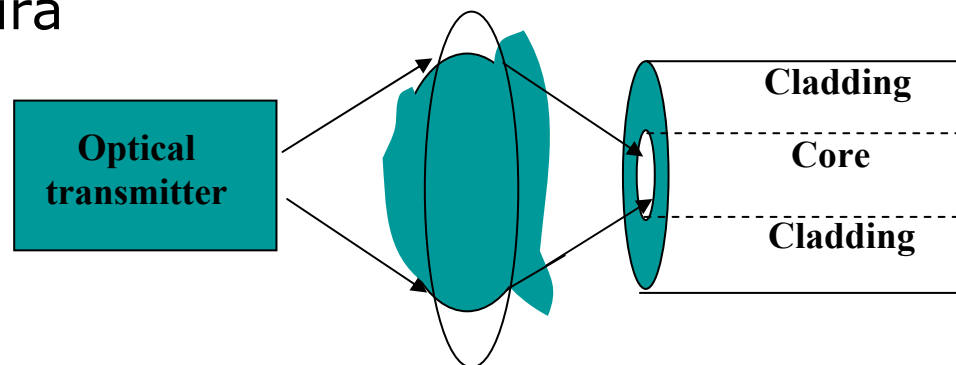

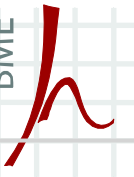
- a) step-index fiber (ugrásszerű törésmutató változás)
- b) graded-index fiber (fokozatos törésmutató változás)

A fénysugár betáplálása a szálba

Numerikus apertúra

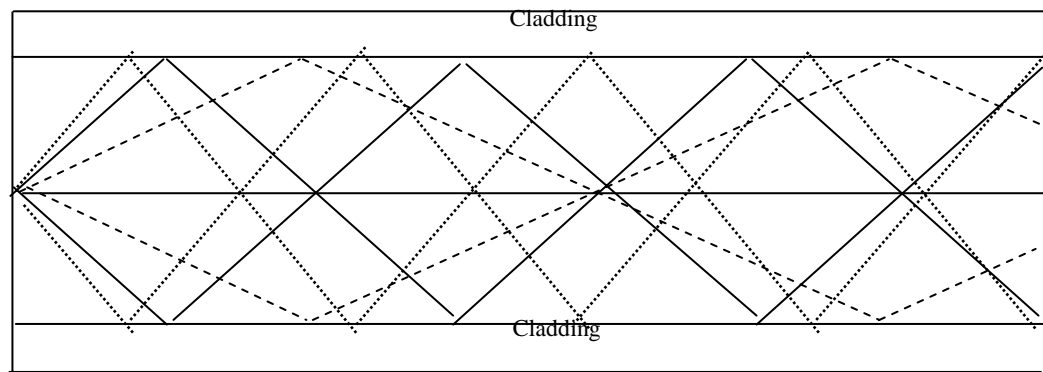

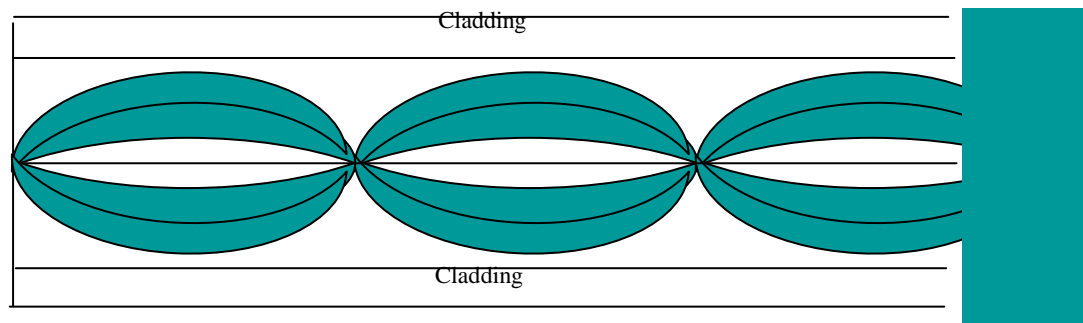
- A mag/héj (core/cladding) értékek a multimódusú szálban:
 - 50/125 μm ,
 - 62,5/125 μm ,
 - 100/140 μm

- Monomódusú szál esetén:
 - 9 vagy 10 / 125 μm

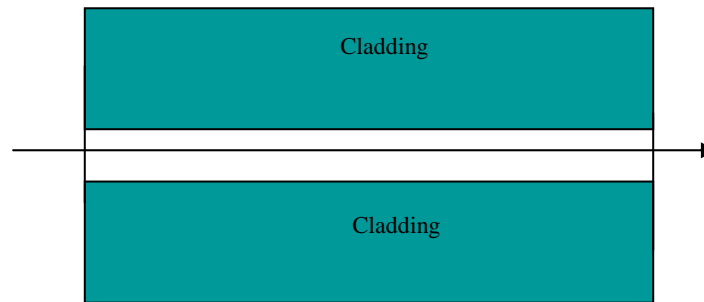
A módusok kialakulása

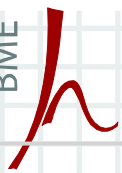
a) step-index fiber

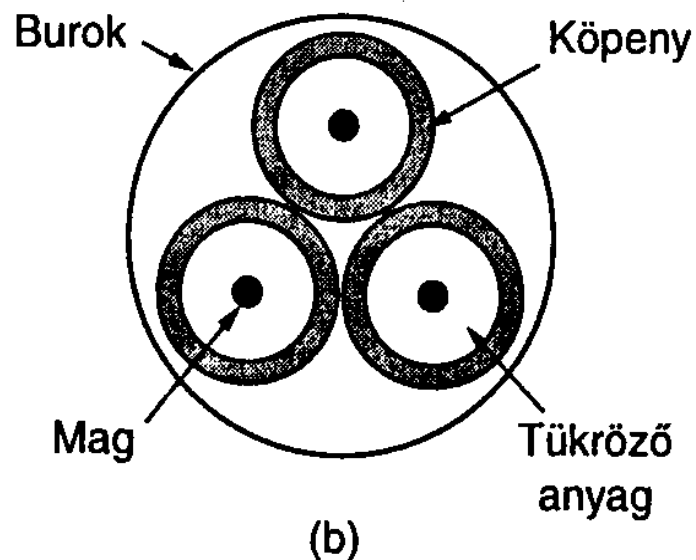
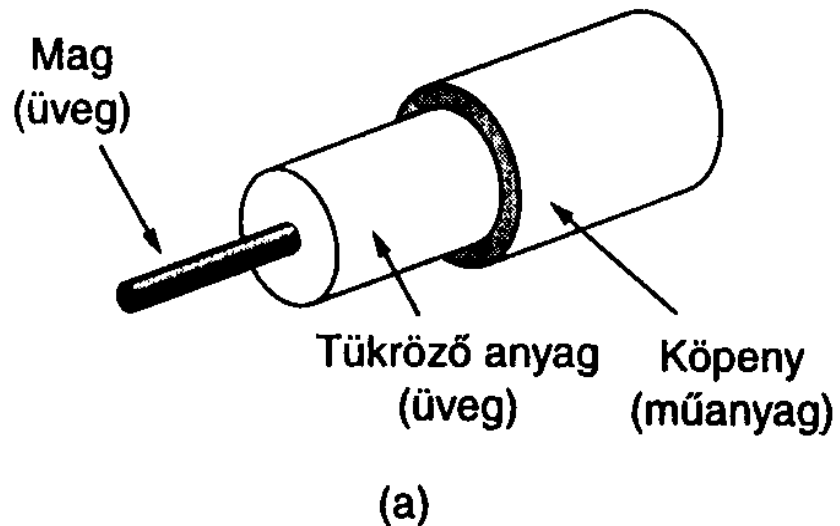
b) graded-index fiber

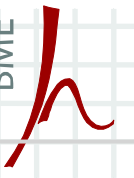

Ha a **mag átmérőjét a fény hullámhosszára** csökkentjük, akkor a fénysugár már verődés nélkül terjed: csak alapl módus terjed!

Üvegszálak kábelek konstrukciója

Optikai hálózati elemek

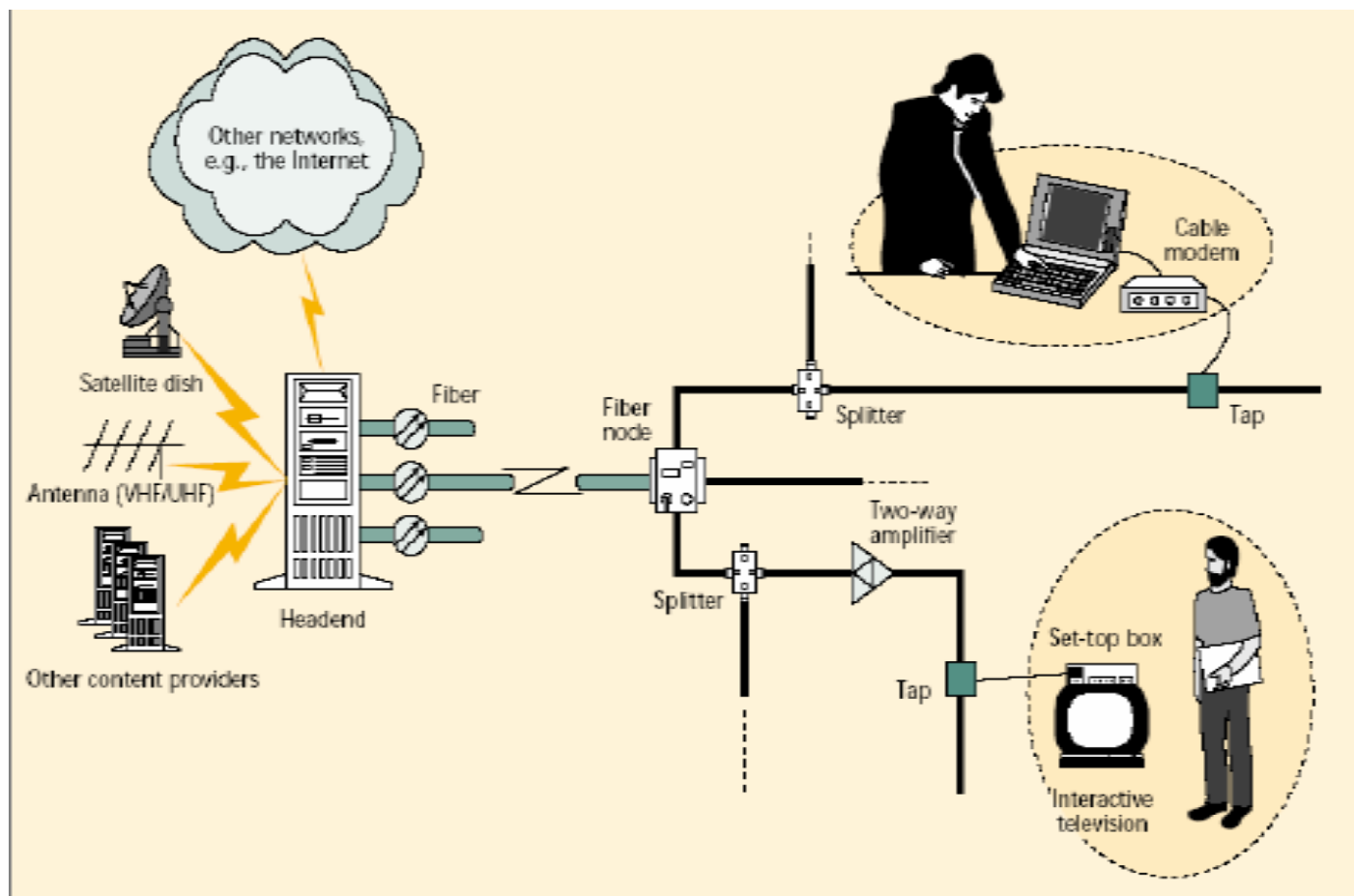
- Adók
 - LED
 - lézer

- Vevők
 - fotodióda

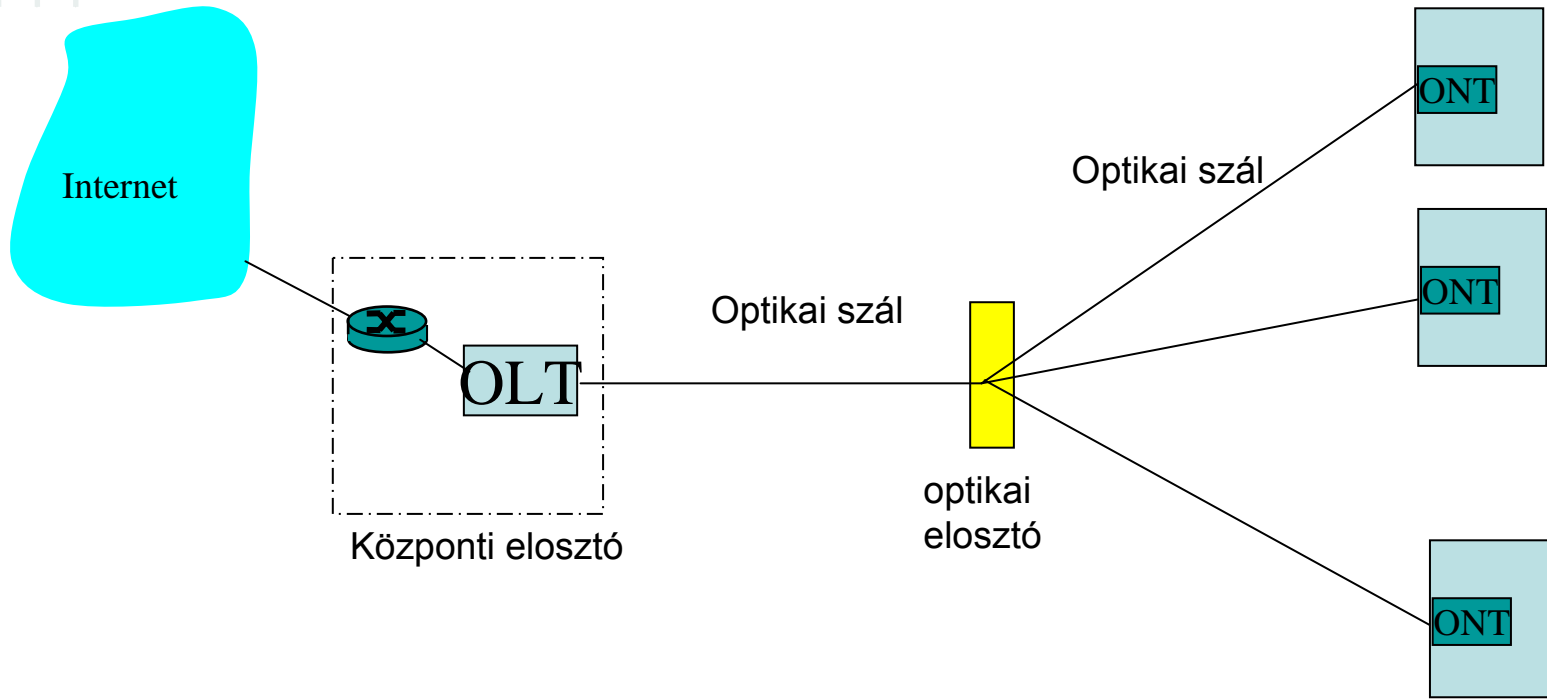
- Erősítő
- Szűrő
- Szétosztó-összegző

Példa üvegkábeles hálózatra: HFC

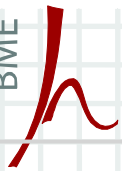
Hybrid fiber coax

Fiber to the Home (FTTH)

- Optikai szál a központi elosztótól az otthonig
- ONT: Optical network terminator
- OLT: Optical line terminator
- Magas adatátviteli sebességek: TV szolgáltatás, telefon, Internet

Mono vs. multimódusú

Monomódusú

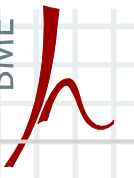
+

- : nincs módusdiszperzió
 - de van kromatikus és polarizációs!

-:

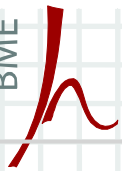
- kábel olcsóbb, de adó-vevővel drágább
- nagy optikai teljesítmény esetén szálégés

- Általában: kis távolságokra multimódusú (<500m),
nagyobbakra mono

Optikai átvitel előnyei

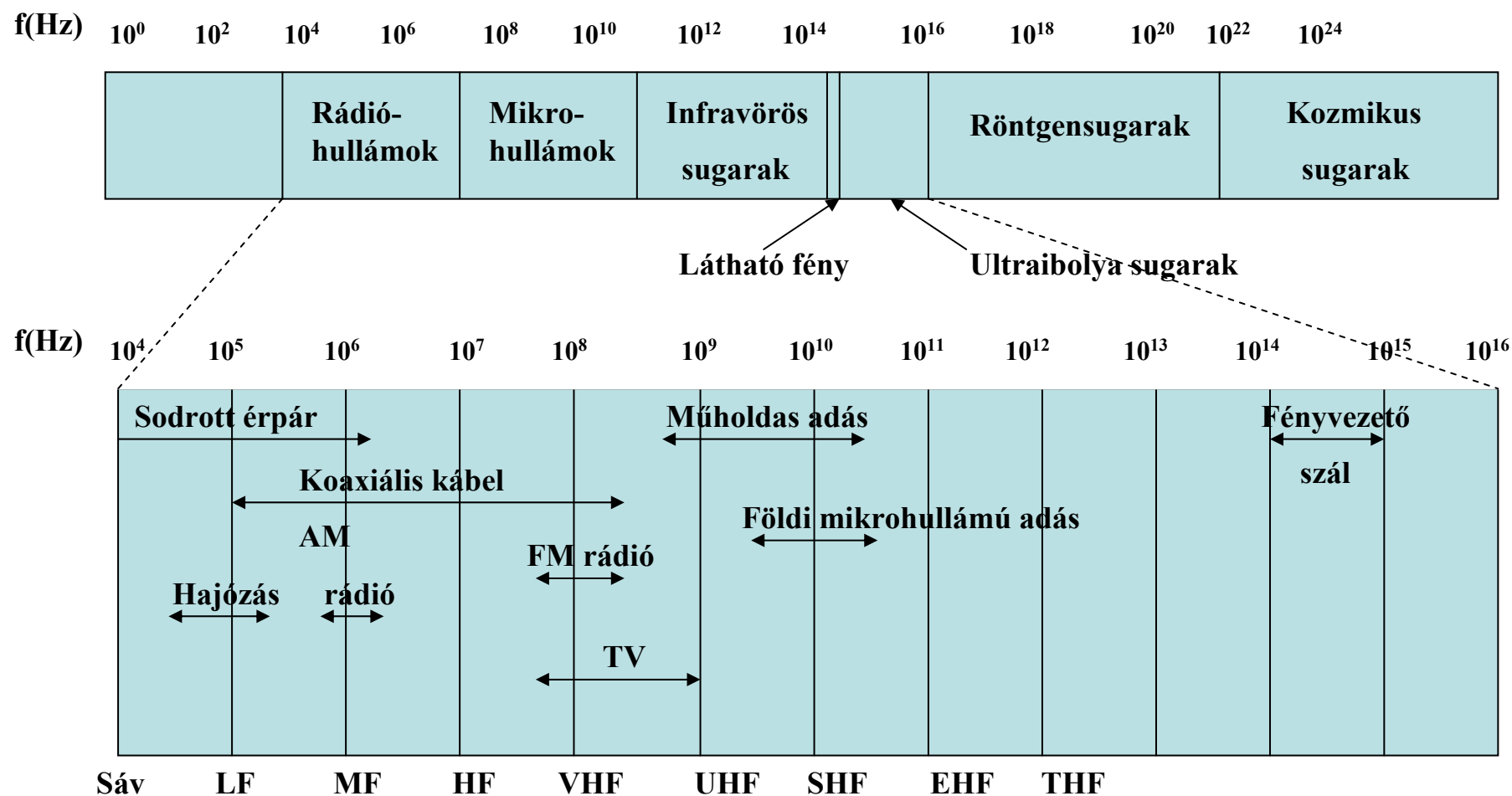
- +:
 - Nagy távolságokra nagy sáv szélesség
 - Nincs EMI, kisebb csillapítás mint fémvezetéknel: kevesebb ismételőállomás
 - Megbízhatóbb, mint a fémvezeték, lehallgatása költséges, könnyen felfedezhető
- -:
 - Diszperzió
 - Kromatikus
 - különböző hullámhosszú nyalábok különböző sebességgel terjednek
 - Módus
 - eltérő utak
 - Felső korlátot jelent az átvihető sáv szélességre és maximális távolságra!
 - Mhz km
 - Rekord: Bell Labs (Fr): 155 multiplexelt csatorna, egyenként 100 Gb/s, 7000 km-en (100 Petabit/s/km, 400 DVD másodpercenként Párizs és Chicago között 😊)

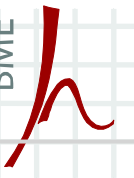

Rádiócsatornák

- Az elektromágneses hullámtartomány: az ultrahang- és a látható fény tartományai közötti rész
- Igen széles, és nem teljesen kihasznált sáv: ~10 kHz-től ~1 THz-ig (terahertz: 10^{12} Hz)
- Hullámterjedés a szabadban
- Az elektromos jel átalakítása elektromágneses hullámmá és viszont: adó- és vevő-antennák
- A hullámhossz nagyságrendjébe eső méretű antennák kellene
- Az antennák fő jellemzője: **antennanyereség**
 - az antenna a fő sugárzási irányában hányszoros teljesítménysűrűséggel (térerővel) sugároz egy ugyanakkora teljesítménnyel táplált izotrop antennához képest (dB-ben)

Az elektromágneses hullámtartomány

A hullámterjedést befolyásoló jelenségek

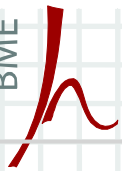
- **szabadtéri csillapítás**
 - a távolság négyzetével fordítottan arányos

- **visszaverődés (reflexió)**
 - bármilyen közegről, amely az adott frekvenciasávban visszaverő felületként szerepel

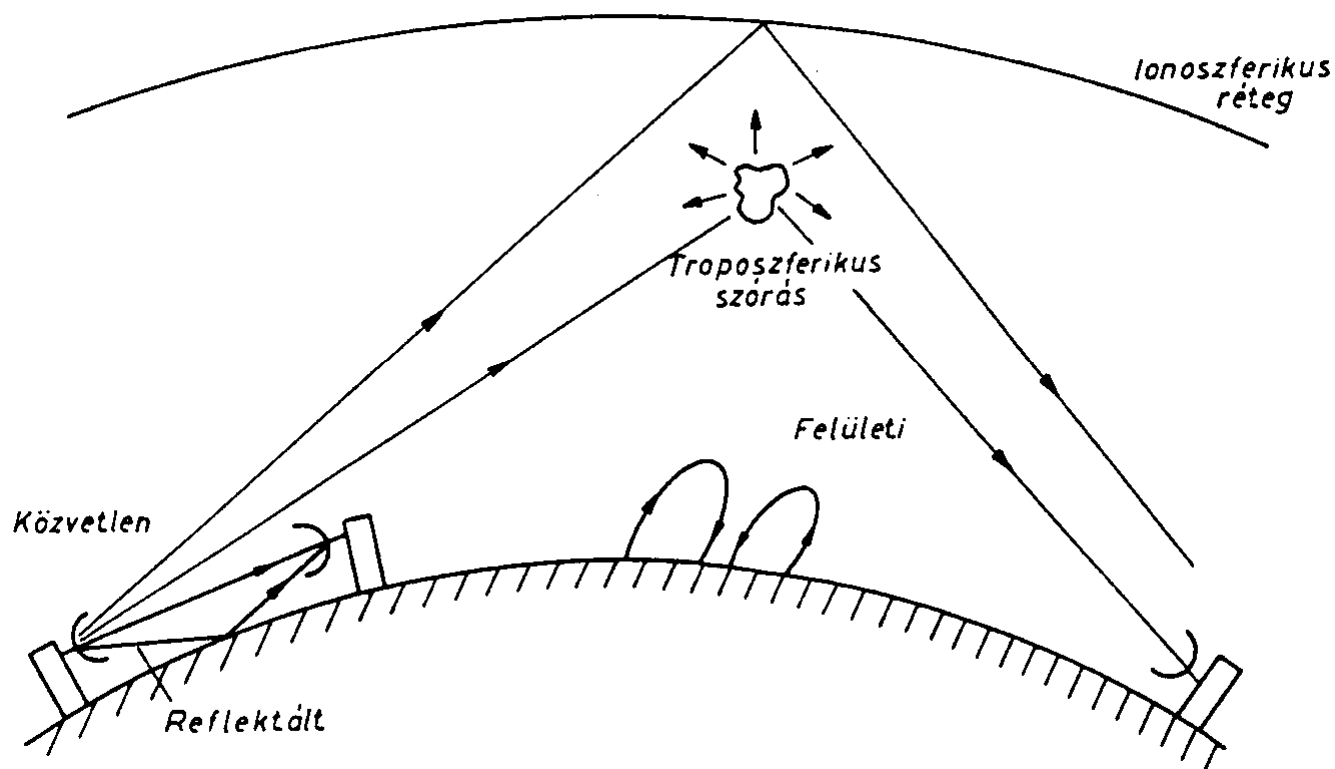
- **törés (refrakció)**

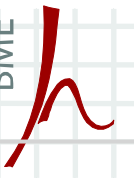
- **elhajlás (diffrakció)**

- **szóródás (scattering)**
 - az adott hullámhossznak megfelelő méretű részecskéket tartalmazó közegben, pl. troposzféra

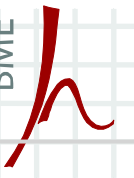
Fő hullámterjedési módok

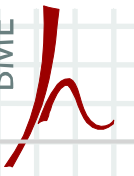

Zajok és zavarok a rádiócsatornában

- A rádiócsatorna „nyitottsága”
- **Zajok**
 - termikus zaj a vevő bemenetén
 - atmoszférikus zajok
 - kozmikus zaj, galaktikus zaj
- **Zavarok**
 - ipari zajok, zavarok
 - más rádiórendszerekből származó zavarok
- Sokszor ezek együttes hatásával kell számolni

- A vett jel nagyságát alapvetően a szabadtéri csillapítás befolyásolja
- Az adó- és a vevőantennák nyereségével lehet javítani
 - az antennák „irányítottak”
 - antennanyereség: a fő sugárzási irányba eső telj. sűrűség per az izotróp sugárzó telj. sűrűsége
- A zaj döntően a vevőkészülék bemenetén jelentkező termikus zaj
 - kismértékben a vett jelhez a csatornában adódott zajok és zavarok (kozmosz zaj, ipari zajok és zavarok)

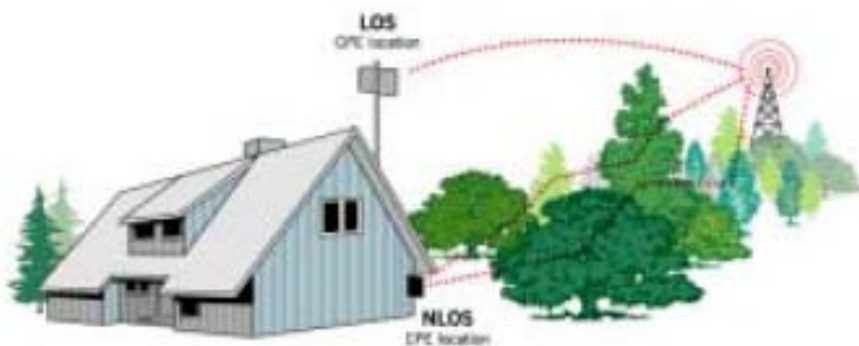
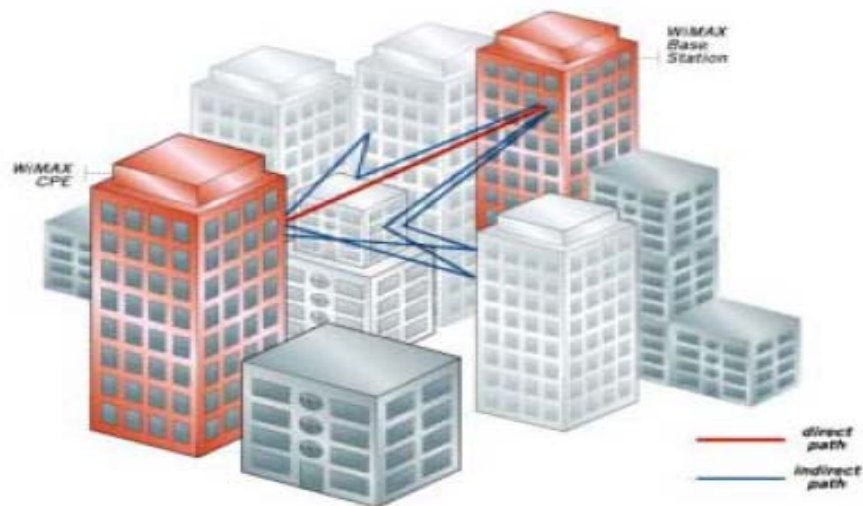
Frekvenciagazdálkodás

- A rádiócsatorna nyitottsága miatt kritikus a frekvenciasávok felosztása a felhasználók között

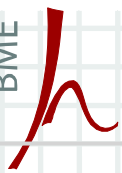
- Engedélyköteles és engedélyhez nem kötött sávok
 - Általában: engedély kell, kivétel:
 - ISM-sáv (industrial, scientific, medical)
 - ~2,4 GHz, ~5,6 GHz

- A szabályozás többszintű:
 - globális, Nemzetközi Rádiószabályzat
 - regionális, pl. EU irányelvek
 - nemzeti, Mo-n az NMHH (Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság)

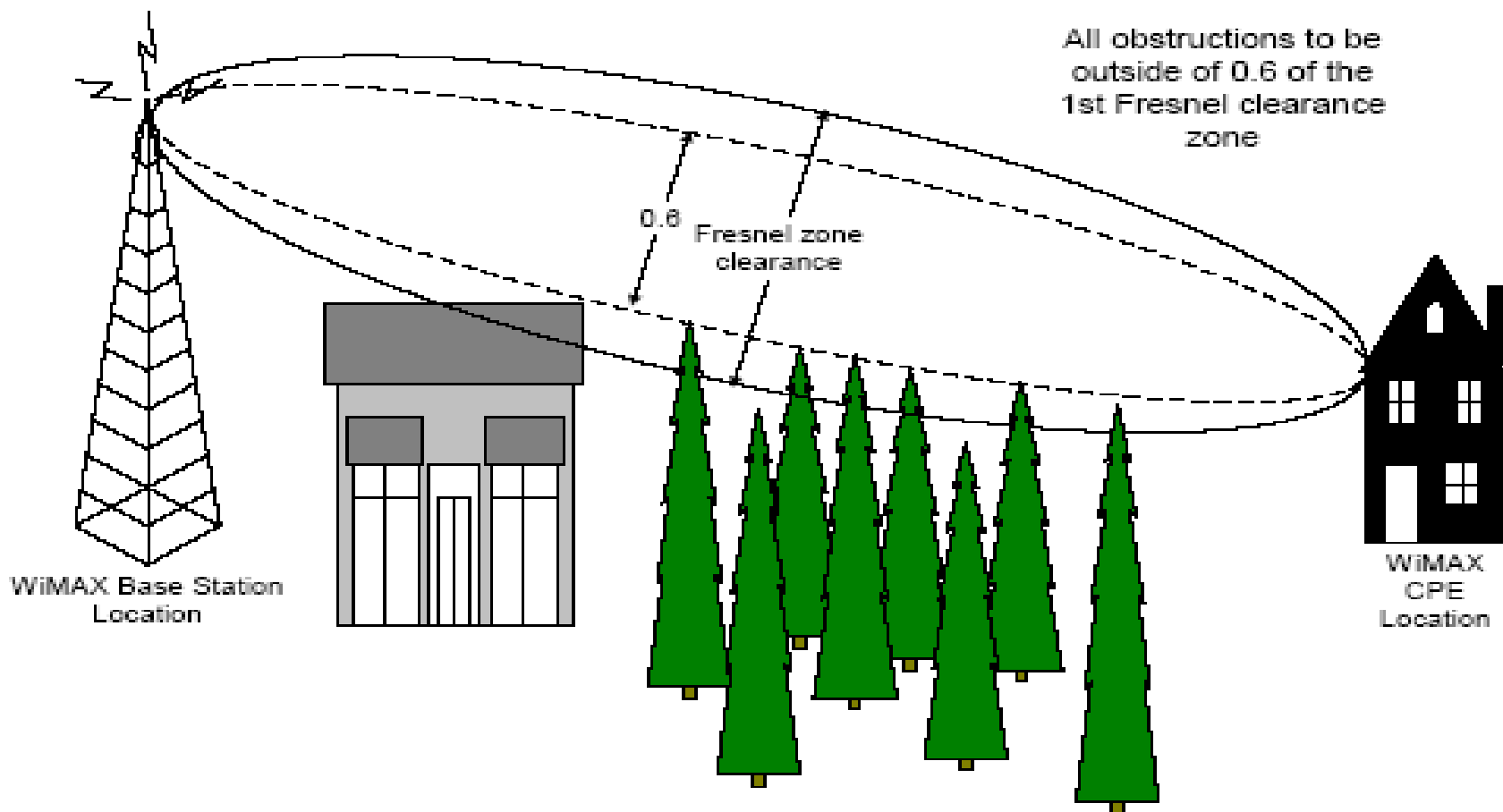
Nagyvárosi környezet:
visszaverődések az
épületekről, az épületek
árnyékoló hatása

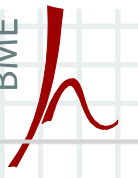

Rurális környezet:
csillapítás a növényzet
miatt

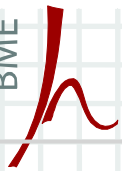
A közvetlen rálátás definíciója a Fresnel-zónának alapján

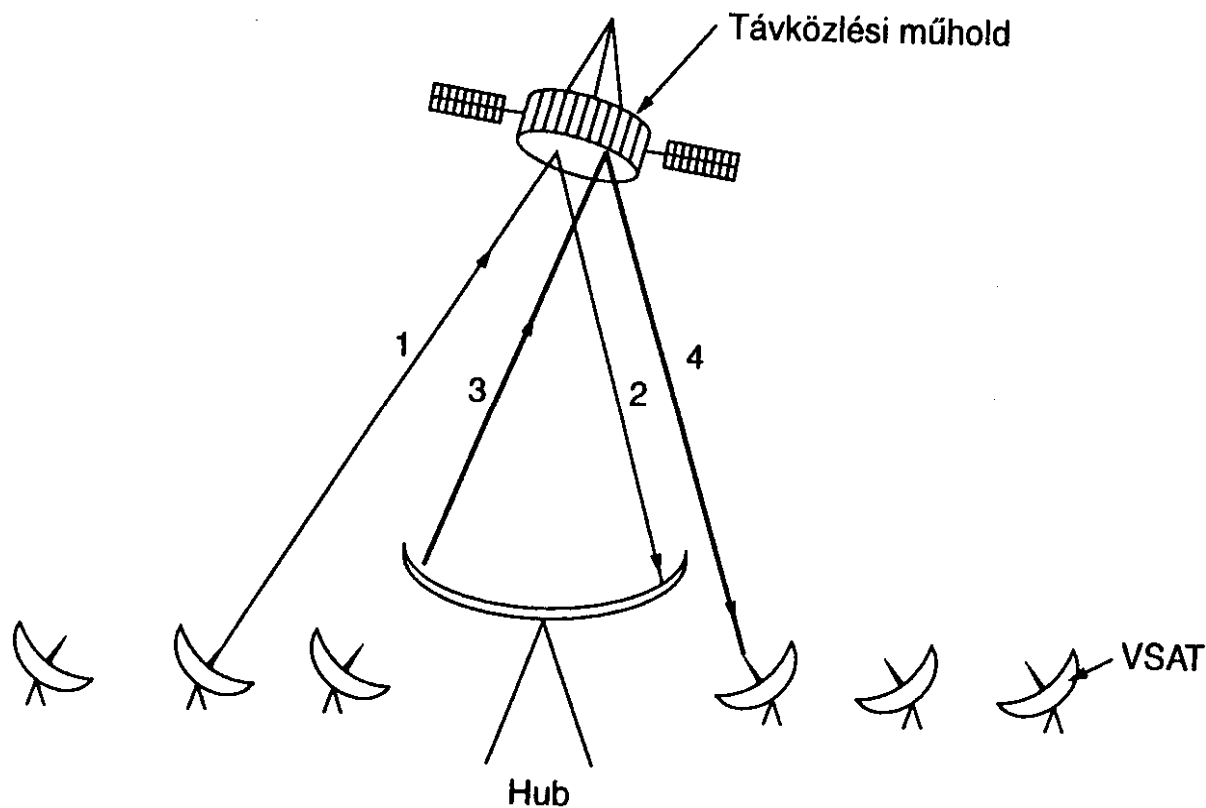

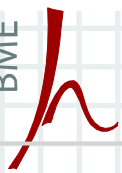
A többutas terjedés és következményei

- A különböző utakon terjedő jelek időben eltolva érkeznek a vevőbe, gyengítik egymást
 - a jelenség régi ismerős: **fading** (elhalkulás) a rövidhullámú rádiózásnál
- A többutas terjedés hatásának csökkentése: többszörös vétel
 - **diversity** az eljárás neve
 - több antenna és vevő egyidejűleg, és optimális kombinálás: **tér-diversity**
 - adás és vétel párhuzamosan több frekvencián: **frekvencia-diversity**

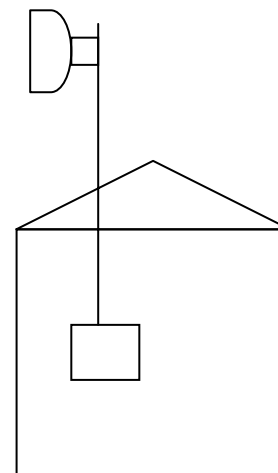
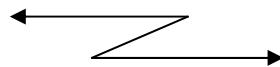
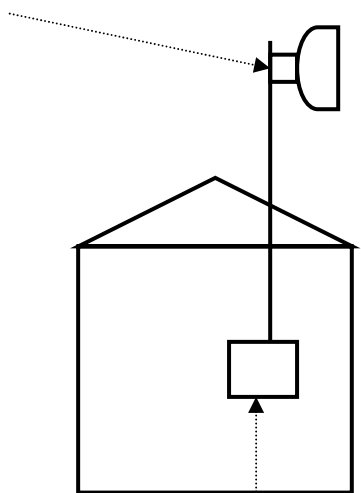
Példa: műholdas terminálhálózat, „hub” alkalmazásával

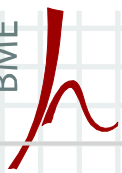

Példa: földfelszíni pont-pont mikrohullámú összeköttetés

**Külséri
egység**

**Beltéri
egység**

Példa: földfelszíni pont-pont mikrohullámú összeköttetés

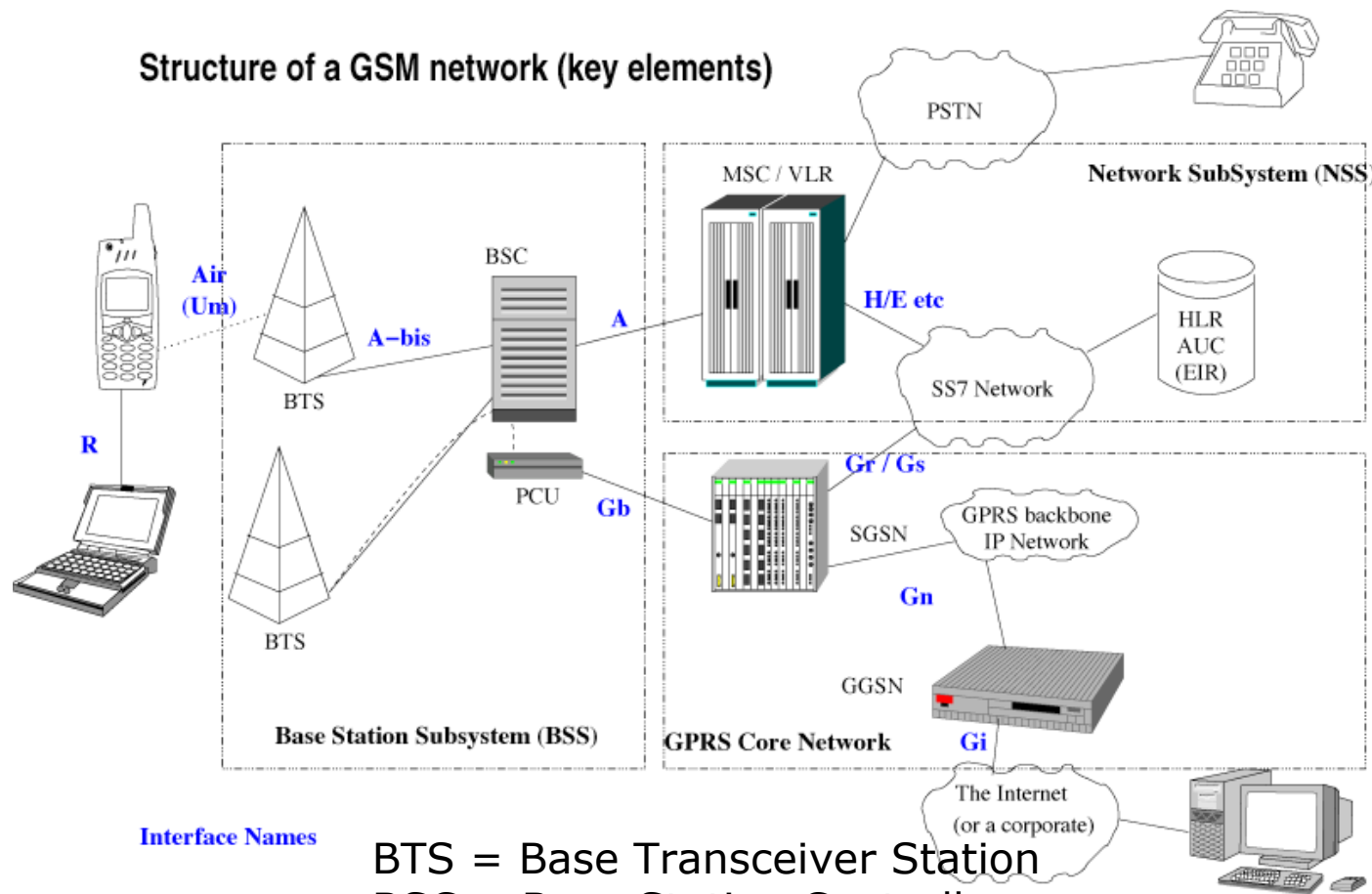
Kültéri egység

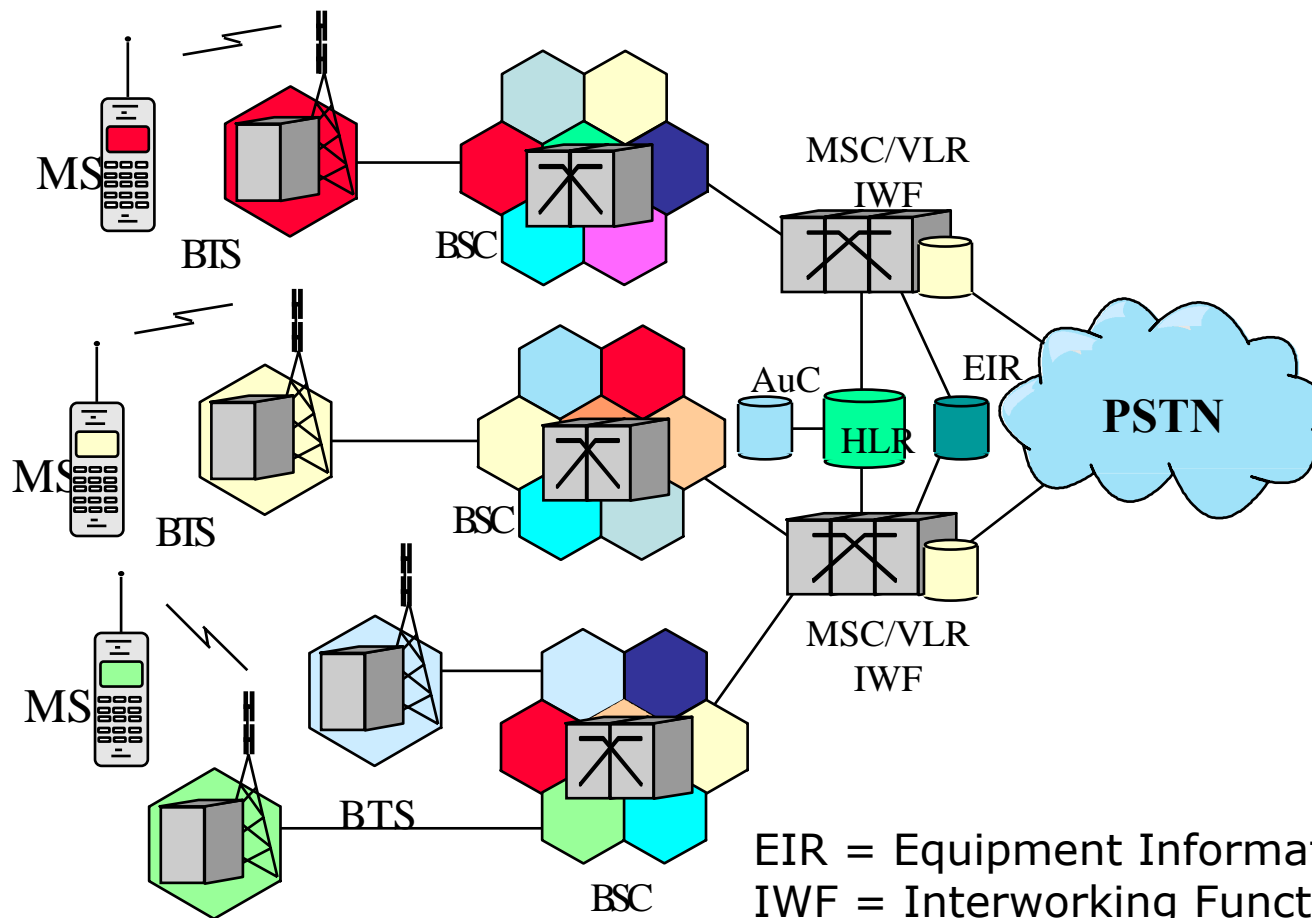
Beltéri egység

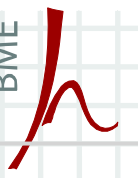

Példa: cellás mobil rádióhálózat

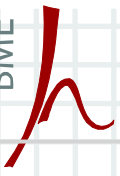
Példa: cellás mobil rádióhálózat

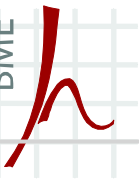
Összefoglalás: milyen fogalmakkal és tudnivalókkal ismerkedtünk meg?

- Bitfolyamok továbbítása hírközlő csatornákon
 - Alapfogalmak – *bit/s, Baud, jelalakok tulajdonságai*
 - Átvitel sávhatárolt csatornán – *mekkora sáv szélességre van szükség adott szimbólumsebességhez?*
 - Átvitel zajos csatornán – *hogyan kell jól dönteni, hogyan jelentkezik a zaj hatása (hibavalószínűség)*
- Digitális modulációs eljárások
 - ASK, FSK, PSK – *alapeljárások, többszintű moduláció*
- Többcsatornás átvitel multiplexeléssel
 - FDM, TDM – *több jelforrás egyetlen csatornán való átvitelének módszerei*
- Hírközlő csatornák a gyakorlatban
 - (Réz)vezetékes csatornák - *felépítés, jellemzők*
 - Sodrott érpáras kábelek, strukturált kábelezés
 - Koaxiális kábelek
 - Fényvezető (üvegszál) csatornák
 - Vezetéknélküli csatornák – *frekvenciatartomány, terjedés, földfelszíni és műholdas rádiócsatornák*

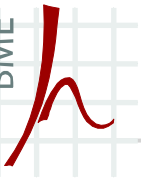
Összefoglalás: hol használjuk fel ezeket az ismereteket?

- A tárgyban a későbbiekben megismerendő számítógép-hálózati technológiák mindegyike valamilyen fizikai közegen történő adatátvitelt használ
- Az adott technológia tárgyalásának ismertetnek tételezzük fel az itt elmondottakat és hivatkozunk ezekre
- Ezen túlmenően több olyan alapfogalommal ismerkedtünk meg, amelyek későbbi tárgyakhoz, pl. a „*Távközlő hálózatok és szolgáltatások*” közös tárgyhoz és a *szakirány-tárgyakhoz* szükségesek

Csütörtökön gyakorlat, izgalmas példákkal!

- Késleltetés számítások
- Modulációk
- Többutas terjedés

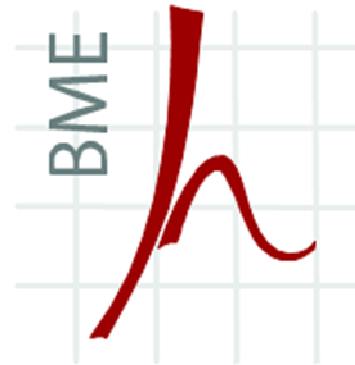
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

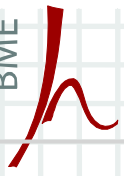

TÖBBSZÖRÖS HOZZÁFÉRÉS

Mérnök-informatikus szak, BSc, 4. félév
2012/13 2.félév

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

Az anyag beosztása (1)

- Bevezető áttekintés, hálózatok és rendszerek példái.
- Alkalmazások és szolgáltatások. Követelmények a hálózattal szemben.
- Protokollarchitektúrák, referenciamodellek.
- A fizikai szintű kommunikáció alapjai.

Gyakorlat.

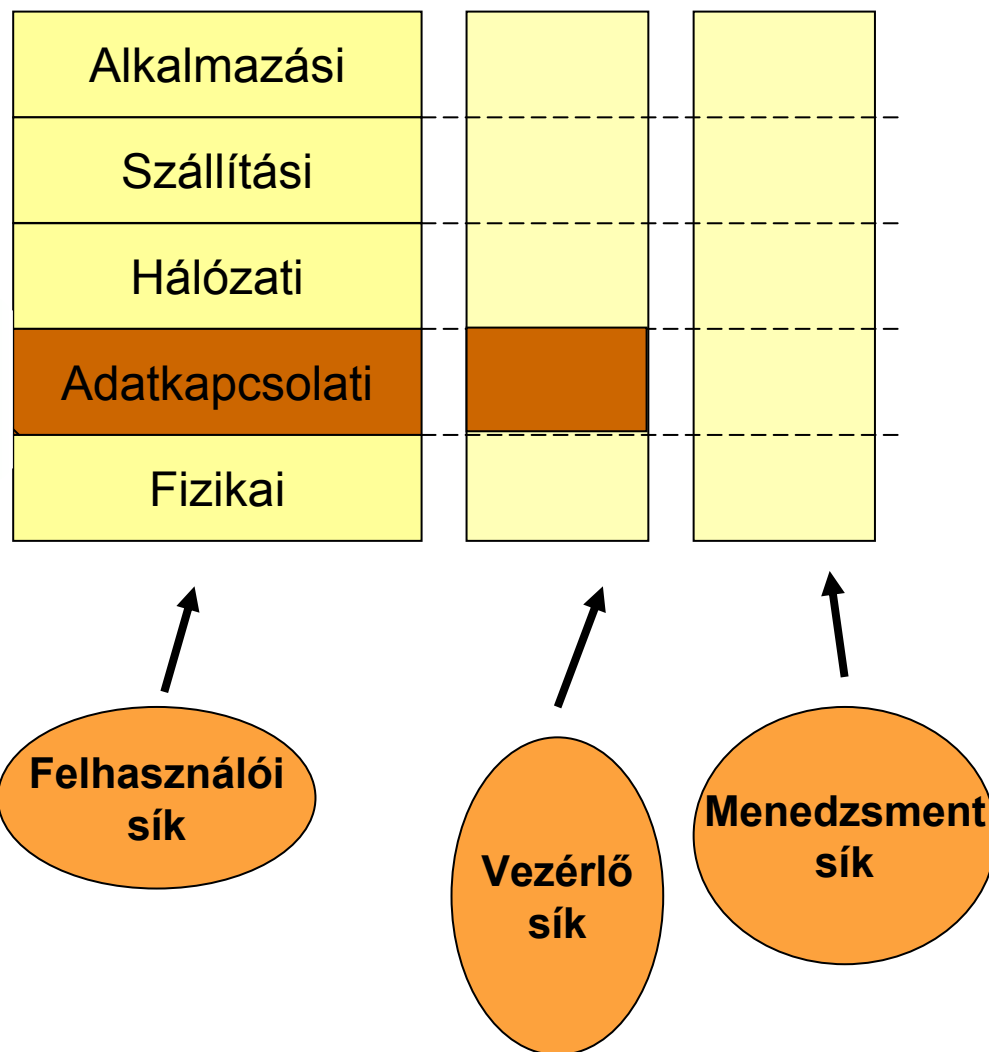
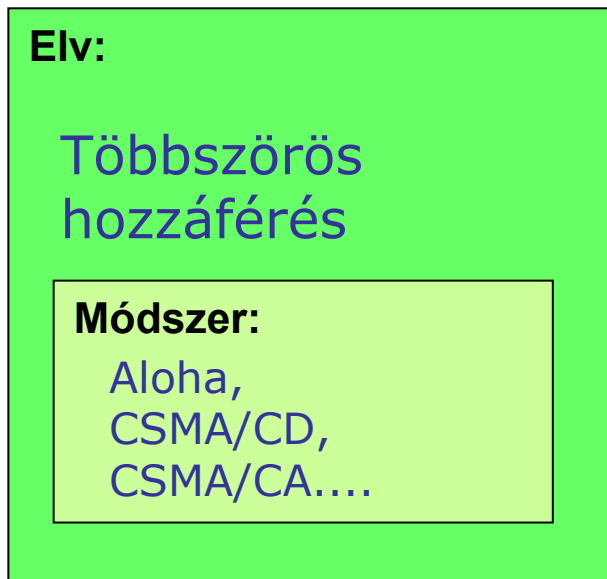
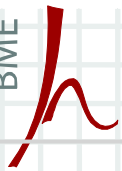
- Többszörös hozzáférés.
- LAN-ok, LAN-ok összekapcsolása.
- BWA (WPAN, WLAN, WMAN).

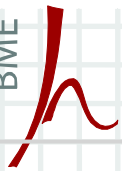

Gyakorlat.

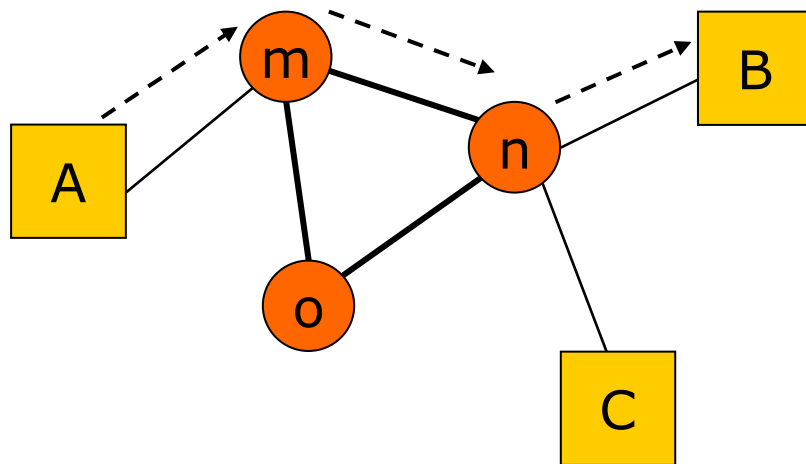
- Áramkörkapcsolás, csomagkapcsolás, hívásvezérlés, címzés.
- Routing.
- Ütemezés.
- IP.

Gyakorlat.

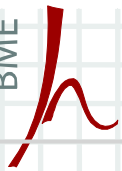
Mi az, hogy többszörös hozzáférés (multiple access)?

- Nemcsak ilyen hálózat van, hanem:

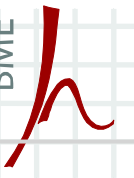
egy **közös átviteli közeg**, amelyhez minden végpont hozzáfér.

- Ez lehet vezetékes vagy rádiócsatorna.

Multiplexelés ↔ többszörös hozzáférés

- Multiplexelés:
 - közös csatorna
 - több forrás
 - mindegyik egy helyen, a csatorna bemenetén
- Többszörös hozzáférés:
 - közös csatorna
 - több forrás
 - szétszórtan, akár nagy területen is
 - Nevezik MAC-nek is (Medium Access Control)

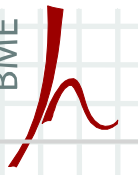

- A többszörös hozzáférés szerepe:
 - Takarékoskodás az átviteli közeggel,
 - különösen rádiócsatorna esetén.
 - Rugalmas hálózati elérés biztosítása.

- Mibe kerül ez nekünk?
 - szervezési („hozzáférési”) módszerek alkalmazása,
 - valamekkora erőforrás-felhasználás a szervezésre
 - sebességben
 - időben
 - frekvenciában

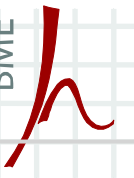
A közös csatorna fix megosztásának fő lehetőségei

- A megismert multiplexálási (nyalábolási) módszerek ...hozzáférési (... access) megfelelői:
 - FDMA TDMA CDMA
- FDMA
 - Ortogonális, de technikailag bonyolult
 - Hatékonyságát rontja a védősávok szükségessége
 - Alkalmazása elsősorban valós idejű átvitel esetben
- TDMA
 - Ortogonális, rugalmas megosztásra kiváló, mert könnyű különböző nagyságú rész-csatornákat kialakítani
- CDMA
 - Nem ortogonális, de bebizonyítható, hogy információelméleti értelemben a legjobb
- SDMA (*Space ...*): térben választjuk el a felhasználókat
 - Irányított antenna nyalábok (fázisvezérelt antennarács, smart antenna: pl. MIMO)

Példa: FDD-FDM-FDMA

- FDD (.....Duplex)
 - Pl. csatorna megosztása uplink-downlink irányba
- FDM (.....Multiplexing)
 - Fizikai rétegben több, kisebb sávszélességű csatorna átvitele egy közös nagyobb sávszélességű csatornán
- FDMA (.....Multiple Access)
 - Adatkapcsolati rétegben a felhasználók hozzáférése a csatornához, különböző földrajzi helyekről

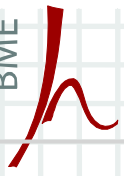
FDMA előnyök-hátrányok

+:

- Nincsenek időzítési problémák mint TDMA-nál
 - megfelelő pl. stream alapú átvitelre
- Nincs közel-távol probléma, mint CDMA-nál
- Fix mellett igény szerinti frekvenciasáv kiosztás is

-:

- Magas teljesítményű szűrők a hw-ben
- Frekvenciák közötti interferencia
 - védősávok használata

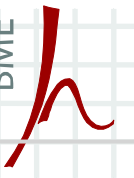
TDMA előnyök-hátrányok

+:

- Egy frekvenciacsatornát oszt meg több felhasználó között
- Itt sincs közel-távol probléma
- Dinamikus TDMA: igény szerinti időrés kiosztás
 - Pl. Bluetooth, WiMAX

-:

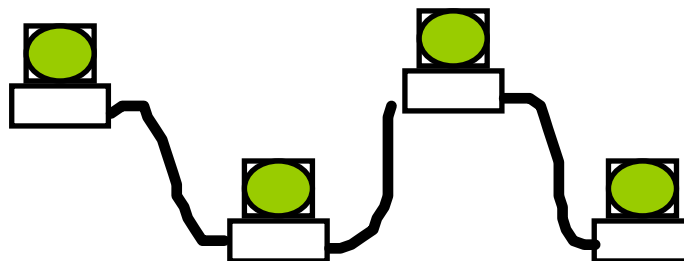
- Interferencia a használt frekvencián
- Szinkronizációs problémák
 - terminál mozgása esetén különösen nehéz, megkötés a cellaméretre
 - szinkronizációs időrések: rosszabb kihasználtság

TDMA kiemelése

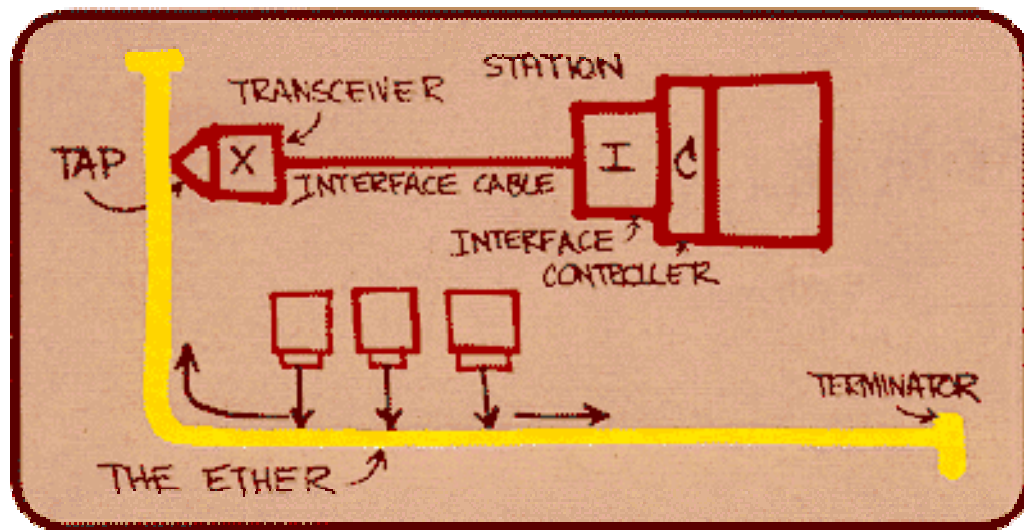
- Az előadás további részében TDMA típusú megosztással foglalkozunk
 - mivel csomagkapcsolású számítógép-hálózatokban ez terjedt el
- De sok más rendszerben ezek keverékét használják:
 - TDMA+FDMA+FDD: GSM mobil rendszerek
 - CDMA+FDD: UMTS mobil rendszerek

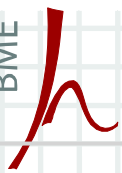
Példák közös csatornára: vezeték (koaxiális kábel)

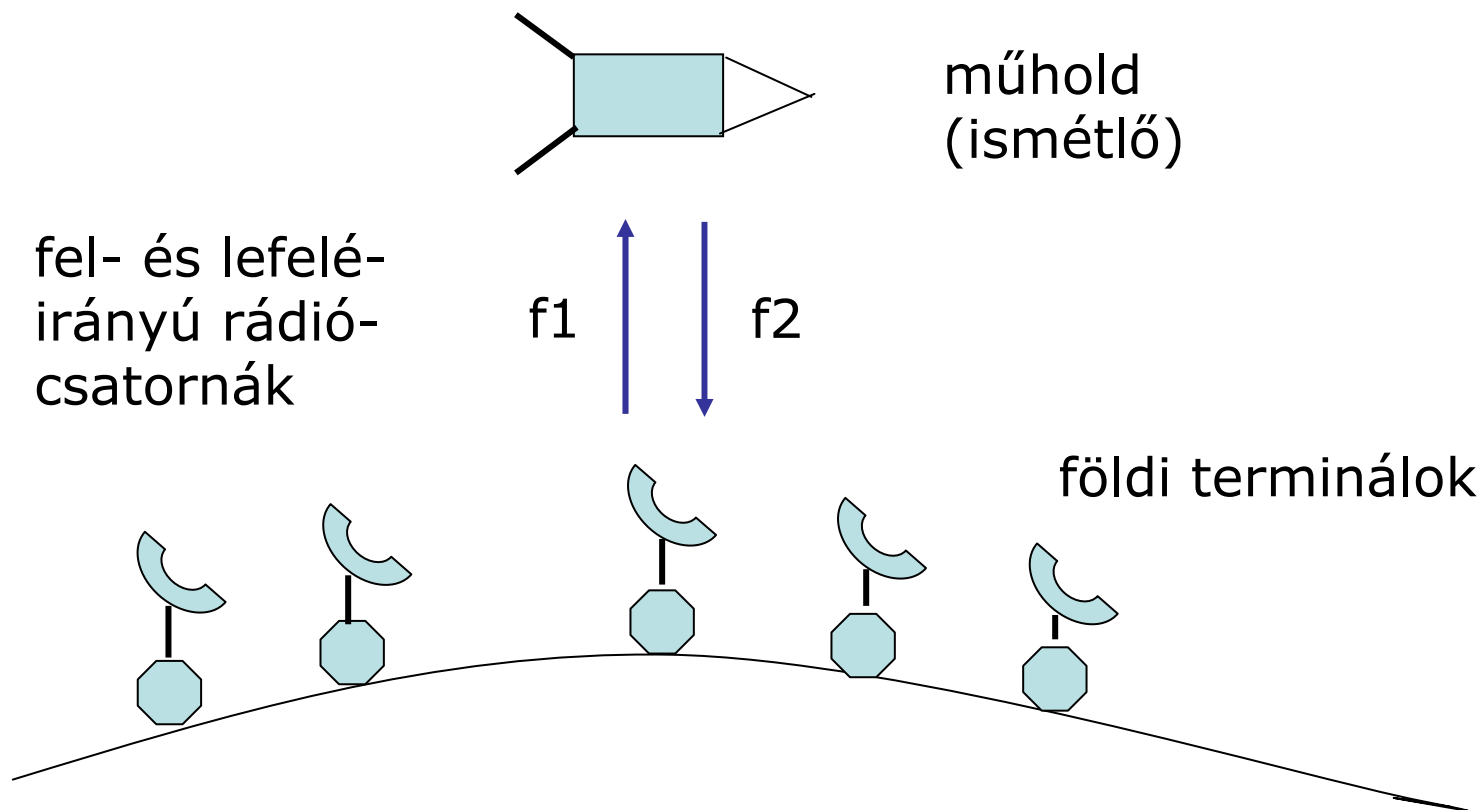
- „Vékony Ethernet”-kábelezés

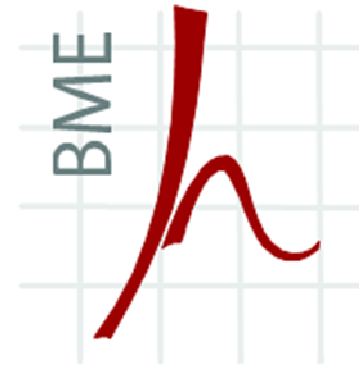
- „Vastag” Ethernet,
Az Ethernet elve
Robert M. Metcalfe
(1976)

Példák közös csatornára: műholdas ismétlőállomás

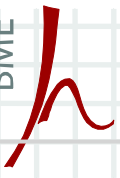

Eddig fix kiosztású hozzáférési technikák, következnek a véletlenszerű hozzáférési módszerek!

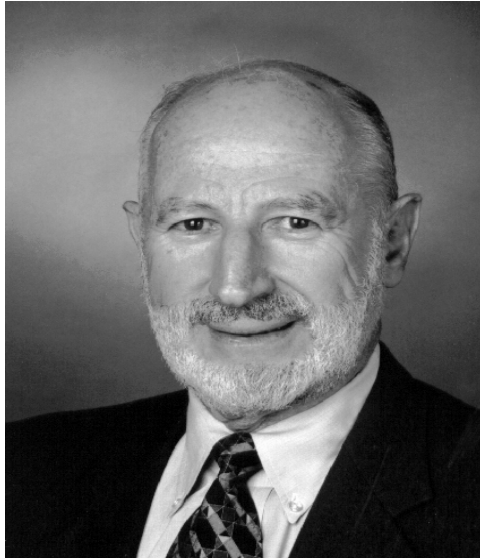
ALOHA? Hawaii köszöntés!

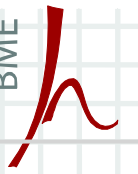
- ALOHA from Hawai: Elvis Presley koncertje (1973)
- Minden idők legnézetebb műholdas adása ami egy előadóhoz köthető

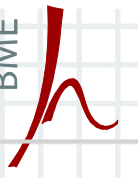
ALOHA?

- Norman Abramson, Univ. of Hawaii, HI, USA
- Aloha-eljárás és rendszer
- Az első rádiós csomagkapcsolt számítógép-hálózat, 1970!

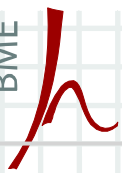

- Világ első csomagkapcsolt vezeték nélküli hálózata!
- Már nem használják ezt a hálózatot, de az itt használt eljárás volt az Ethernet egyik ötletadója (Metcalfe)
 - Sőt az ALOHA módszert továbbra is használják!
- Ötlet: összekötni amatőr rádiós linkekkel az egyetem távoli részét (szigetcsoport)
- Rávilágított, hogy meg kell oldani a közös csatorna hatékony megosztását
- 1973-ban elsőként kötötték össze az ARPANET-el

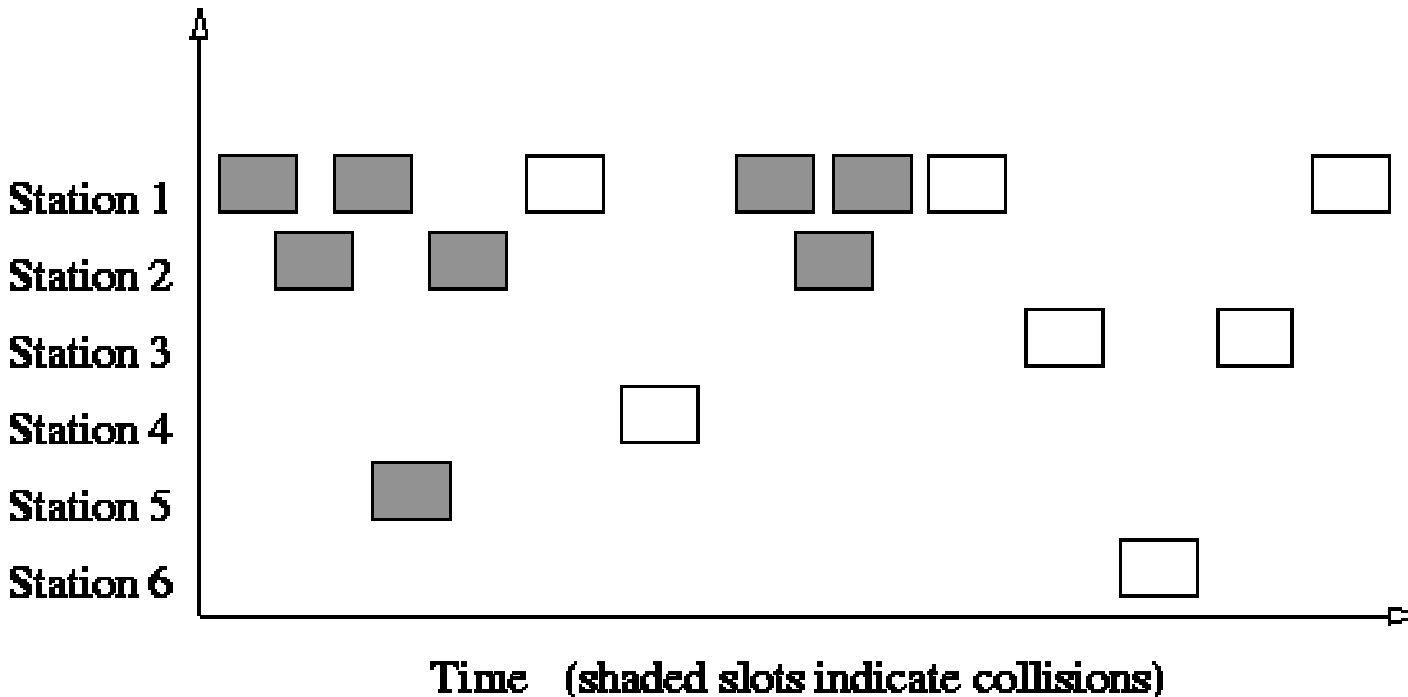
ALOHAnet

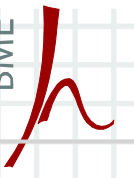
- **2 frekvencián** (uplink-downlink): **elosztó (hub)/csillag (star)** topológia elrendezésben
- **Kimenő csatorna**: szórt adás (broadcast), hub->kliensek
 - Csomagokban címekkel: csak a címzett kliens fogadta a csomagot
- **Bejövő csatorna**: kliens->hub
 - nyugtázva a sikeres vétel a hub által
 - nem érkezik nyugta: véletlenszerű idő után újraadás-> ütközések felderítése
- ARPANET-ben végpont-végpont kapcsolat: itt **minden kliens egy frekvencián** kommunikált a hubbal!
- **Börsztös forgalomra**

Szabad hozzáférés – random access

- Egyszerű (pure) Aloha-eljárás: teljesen kötetlen hozzáférés

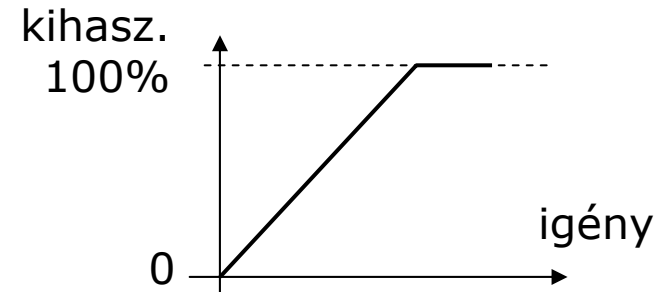
Az egyszerű Aloha-eljárás tulajdonságai (1)

- A szabály tehát:
 - mindenki akkor ad, amikor akar
 - óhatatlanul lesznek ütközések, ekkor egyik adása sem sikeres
 - az ütközésben résztvettek ismét próbálkoznak
 - Véletlen késleltetés múlva!
 - adás előtt **nem ellenőrzik** a csatorna foglaltságát
- Egyszerű, semmi szervezést nem igényel
- Ütközés detektálás: nyugtával (uplink-downlink frekvencia)

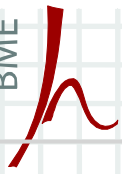
Nézzük meg ehhez, hogy általában mik a hozzáférési módszerek legfontosabb jellemzői!

A hozzáférési módszerek teljesítőképességének jellemzése

- **Kihasználtság (throughput):**
kiszolgált információ –
a fellépő igény függvényében

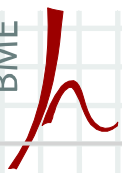
- **Kiszolgálási késleltetés:**
 - az igény jelentkezése és kiszolgálása közötti idő
- **Igazságosság (fairness):**
 - egyformán részesülnek-e az átbocsátóképességből, illetve
 - teljesül-e a jogosultság szerinti kiszolgálás?
- **Stabilitás:** reakció a túlterhelésre, a forgalom dinamikus változására

Gondok az egyszerű Alohával

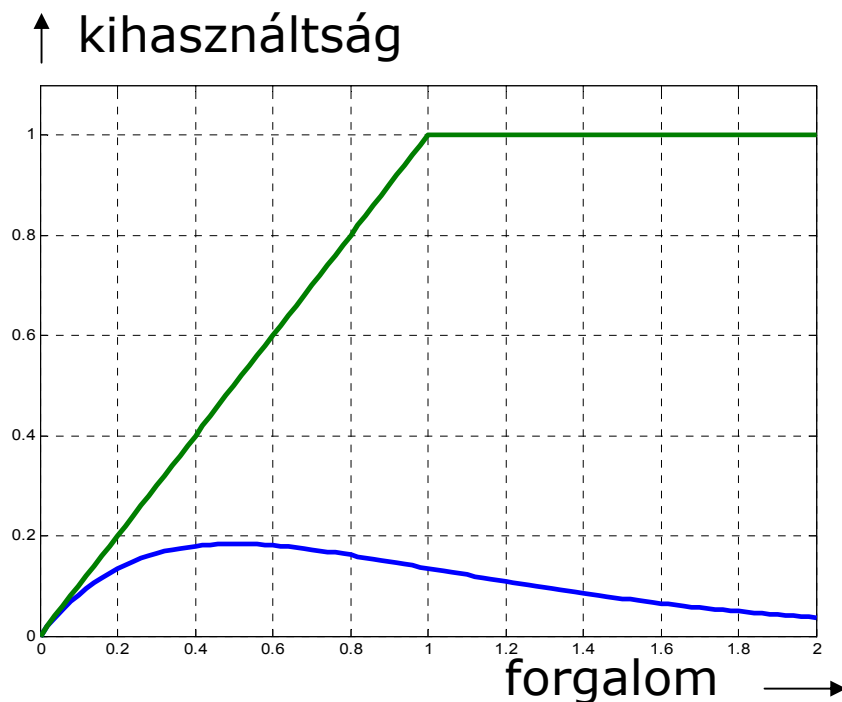
- **Egyik terminál sem figyeli**, hogy foglalt-e a csatorna adás előtt: ütközés!
- Véletlenszerű várakozás miatt egyetlen állomás sem kezdeményez adást: rossz kihasználtság!
- Ütközés után ismét próbálkoznak, a **visszatartó mechanizmus (backoff)** nagyban befolyásolja a
 - protokoll hatékonyságát
 - a csatorna kapacitását
- Tanenbaum: legjobb esetben az idő 18,4%-van hasznos átvitel:

$$\Pr[k] = \frac{G^k e^{-G}}{k!} \quad \longrightarrow \quad S_{pure} = G \cdot e^{-2 \cdot G}$$

Az egyszerű Aloha-eljárás tulajdonságai

- A kihasználtsága rossz
- Alapvetően instabil
- Késleltetése nem korlátos
- Fairness: egyenlősi hosszútávon

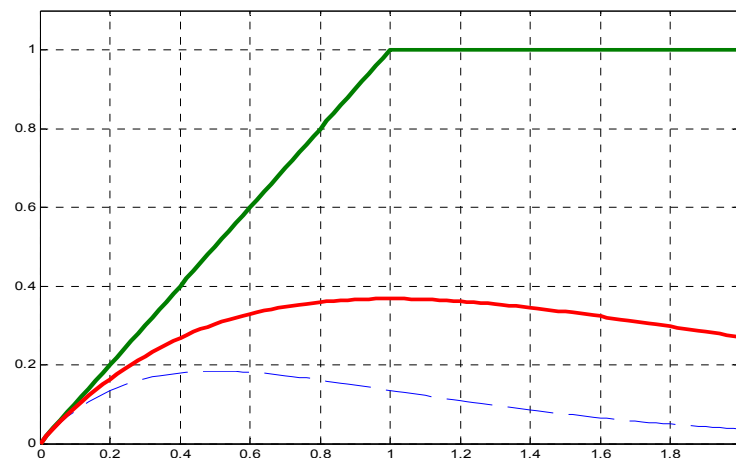

Réselt (slotted) Aloha

- Azonos hosszúságú csomagok időréshatárokon (szinkronjel):

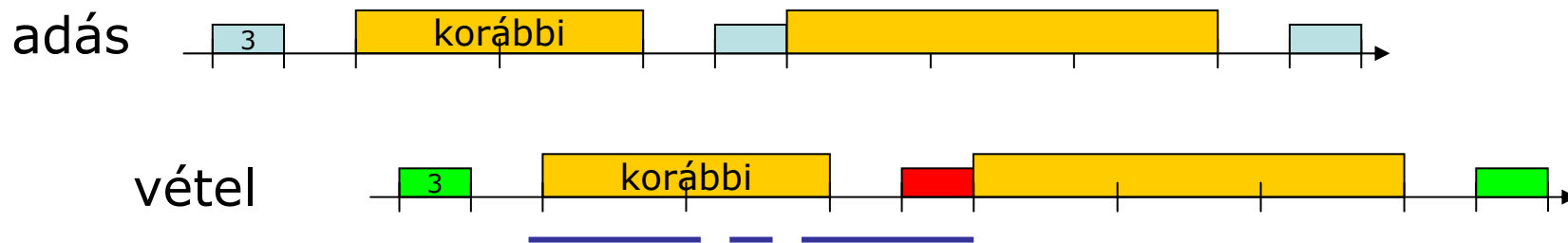

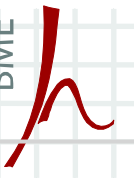
- Ennek köszönhetően csak egy időrésen belül lehet ütközés, nem nyúlnak át a következőbe
- A kihasználtság javul
- Késleltetés alig változik
- A stabilitási probléma változatlanul fennáll
- Fairness: mint előbb

Helyfoglaló Aloha

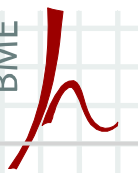
- A jellemzők javítására használjuk „helyfoglalást” (reservation)
- A csatorna egy részén igénybejelentés
- A felhasználók „visszahallják” az igényeket
- Mindegyikük egységes döntésre jut a hallottakból az átviteli csatorna használati jogosultságát tekintve
- Késleltetés szempontjából sokkal jobb mint a réselt Aloha

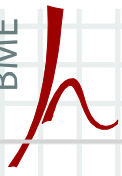
Aloha alkalmazása

- Ahogy növekszik a felhasználók száma és a forgalom: **rohamosan romlik a kihasználtsága**
- De bősztös forgalom esetén jobb mint fix kiosztású
 - 10%-os csatornaterhelés alatt
- Felhasználás (Réselt Aloha):
 - Műholdas rendszerekben (katonai)
 - RFID
 - Más eljárásokkal együtt: réselt-helyfoglaló Aloha (pl. GSM-GPRS)

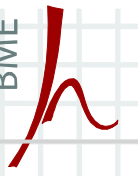
Vivőérzékeléses többszörös hozzáférés (Carrier Sense Multiple Access)

- A többszörös hozzáférés „vezérlése” a csatorna foglaltságának ellenőrzésére korlátozódik
- **Szabad csatorna** esetén:
 - a csatorna igénybevétele
- **Foglalt csatorna** esetén:
 - *majd később megpróbáljuk* (**nempersztens**)
 - várakozás a csatorna felszabadulására:
 - felszabaduláskor rögtön igénybe vesszük (**1-persztens**)
 - Ütközés: várakozás véletlenszerű ideig
 - p valószínűséggel adja a keretet ha szabadnak érzékeli a csatornát, időrés elején (**p-persztens**)

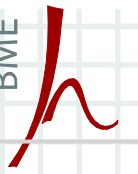

A vivőérzékelés jellemzői

- Egyszerű megvalósítás: csak a foglaltságot kell érzékelni
- Nagy kihasználtság: az átvitel egészen közel juthat a 100%-hoz
- Nagy érzékenység a terjedési késleltetésre: ameddig nem ér hozzánk a jel, nem észlelhetjük
- Túlterheltség esetén instabil lehet
- Az igazságos kiszolgálás megvalósítható

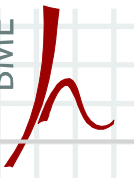

- Újabb visszacsatolás a csatornából adás közben: ütközés – Collision Detection - CD
- Vivőérzékelés ütközésdetekcióval: észlelt ütközés esetén leállítás
- Az ütközésdetekció vezetékes csatornán lehetséges
- Rádiócsatornán nem tudja az éppen használó detektálni az ütközést

CSMA/CD működése

- Vivőérzékelés: terminál csak akkor ad ha szabadnak érzékeli a csatornát
- Ha időközben ütközést detektál: küld egy **foglaltsági jelzést**, hogy ne legyen több ütközés
- Majd vár **exponenciális backoff** ideig (részletek Ethernetnél) és csak utána ad

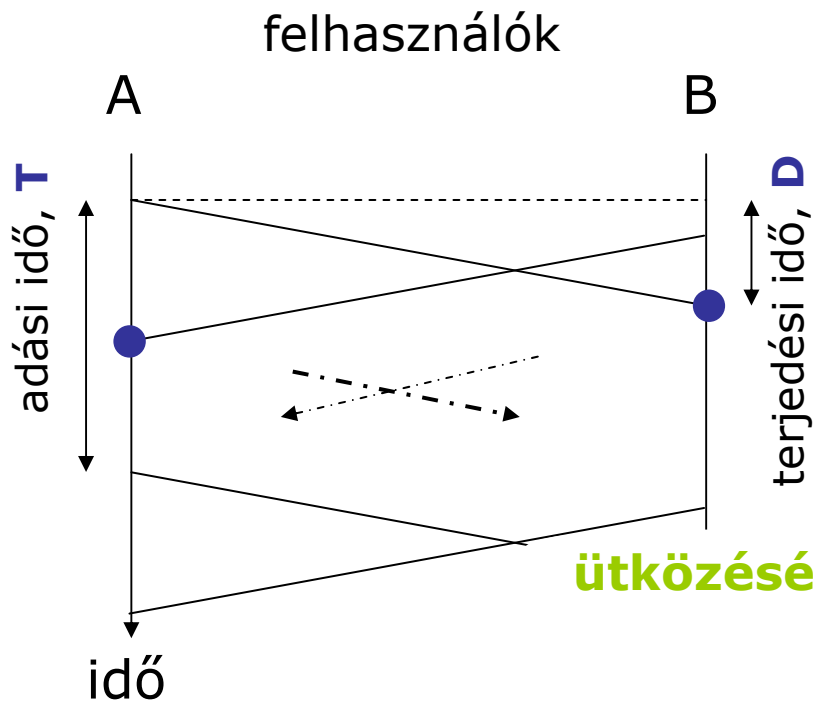

CSMA/CD hatékonysága

- CSMA hatékonyságának javítása:
 - Az ütközésdetektálás után rögtön leáll az adás
 - **Jam signal**: minden adó leáll
 - Újraadás csak **exponenciális backoff** után: csökkenti az újabb ütközés lehetőségét
 - Megvalósítása: lehet teljesen szoftver vagy hardver is
 - Csak fél-duplex esetén van értelme
 - full-duplexnél nem használják

Az $a=D/T$ paraméter értékének hatása

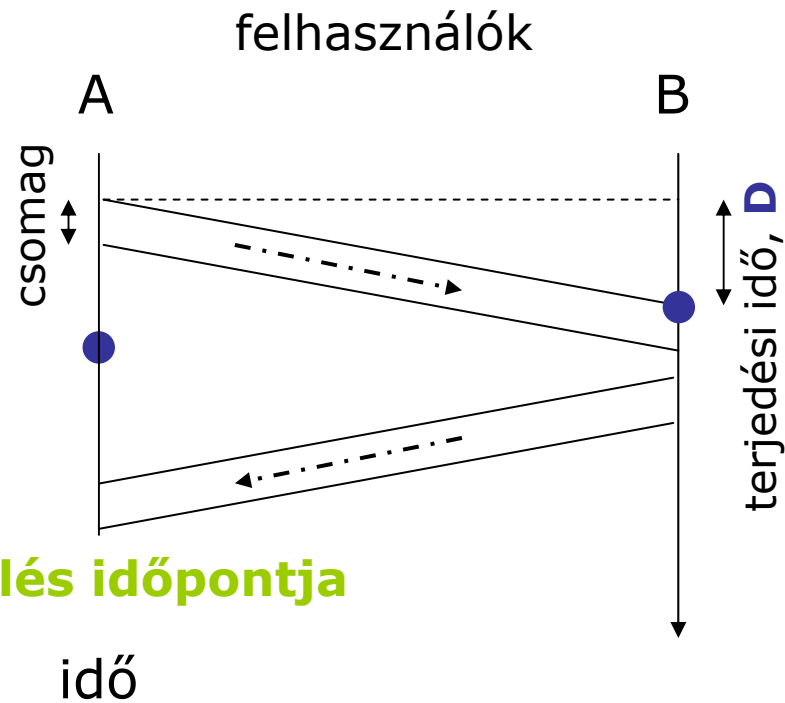
Kis a érték

T : adási idő

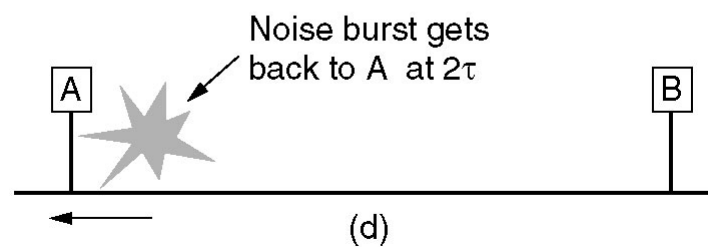
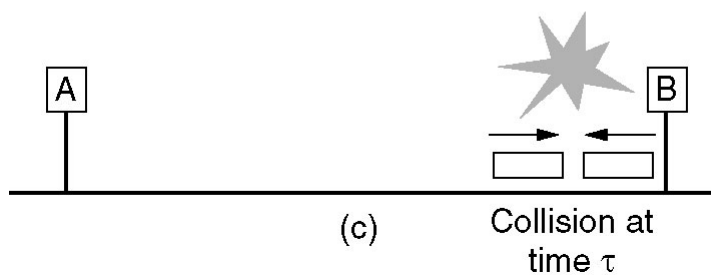
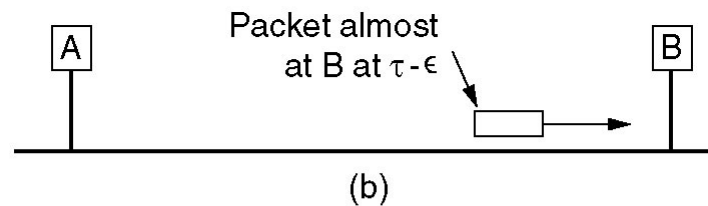
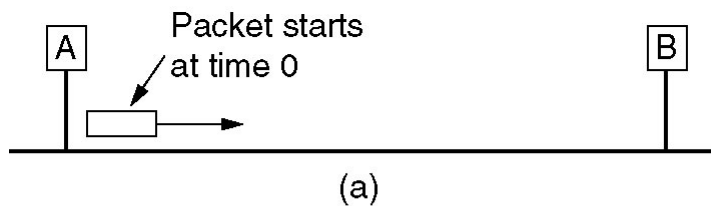
D : terjedési idő

Nagy a érték

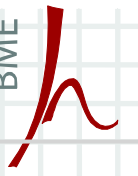

$2D \sim$ Round Trip Time, RTT

Legrosszabb eset

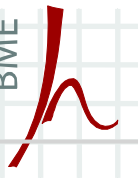

Akár 2τ ideig is eltarthat az ütközés detekció!

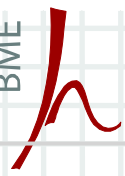
CSMA/CA (Collision Avoidance)

- Vivőérzékelés ütközésselkerülés (**Collision Avoidance, CA**): készülünk az ütközésveszélyes helyzetekre
- Ha szabad a csatorna:
 - küld egy jelzést a többi állomásnak, hogy adni készül vagy
 - vár egy további ideig és ha az idő lejártá után is még szabad a csatorna, akkor ad csak
- Ha foglalt a csatorna:
 - exponenciális backoff ideig elhalasztja az adást

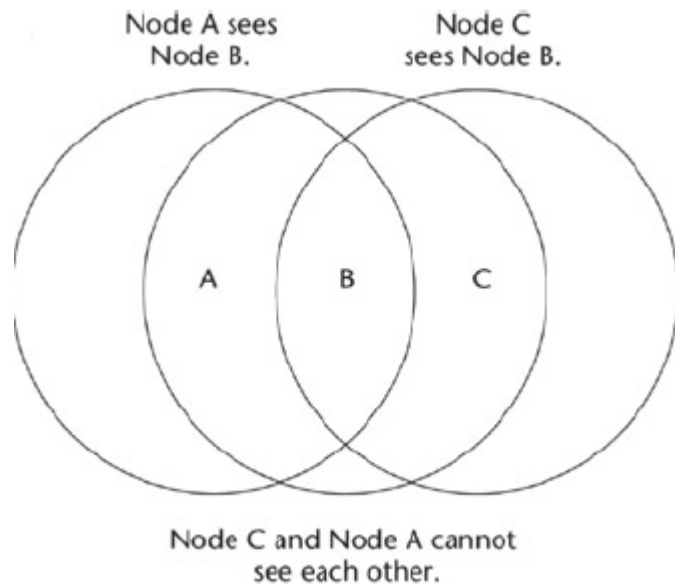
CSMA/CA használata

- Kevésbé „mohó” adók
- Ott használják, ahol a csatorna nem alkalmas CSMA/CD-re
 - pl. WLAN-ok
- rádiós átvitel esetén az adó nem tudja adás közben „hallgatni” a csatornát: nem lehetséges az ütközés detekció
- Vagy rejtett terminál probléma!

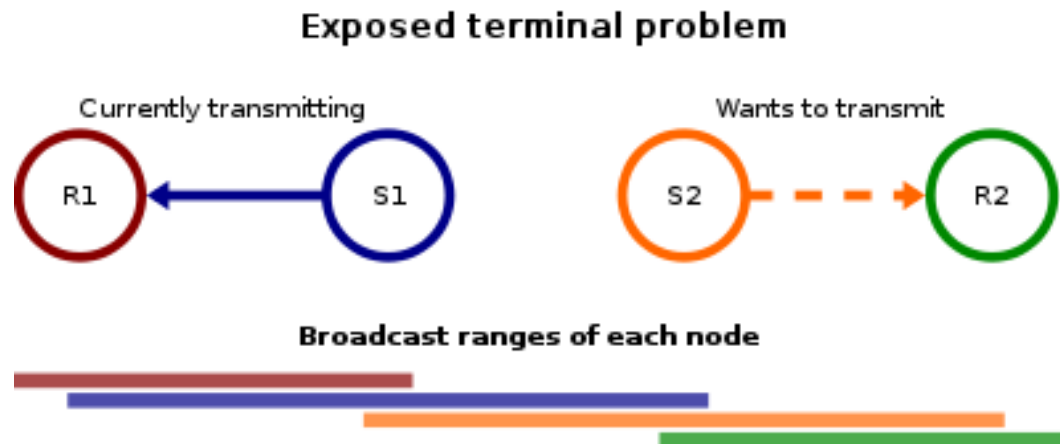
A „rejtett” terminál probléma

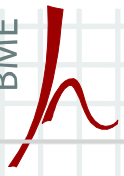
- Az „árnyékolt” felhasználó problémája: nem mindenki hall mindenkit
- Ha egy adást nem észlelünk, azt akaratlanul megzavarhatjuk

„Exponált” terminál probléma

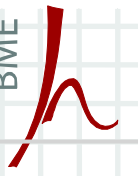
- Túl „jó helyzetű” felhasználó:
 - szomszédos (idegen) rendszerekből is észlelhet adást
 - nem meri használni a csatornát, mert úgy véli ütközést okoz

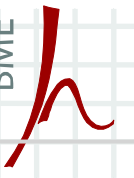
RTS-CTS

- Egy igénybejelentés (RTS) és egy nyugta (CTS) párbeszéd után történik adatátvitel
- Az átvitel hosszát tartalmazza a két üzenet (lásd majd a vezeték nélküli LAN-oknál)

Versenymentes MAC protokollok

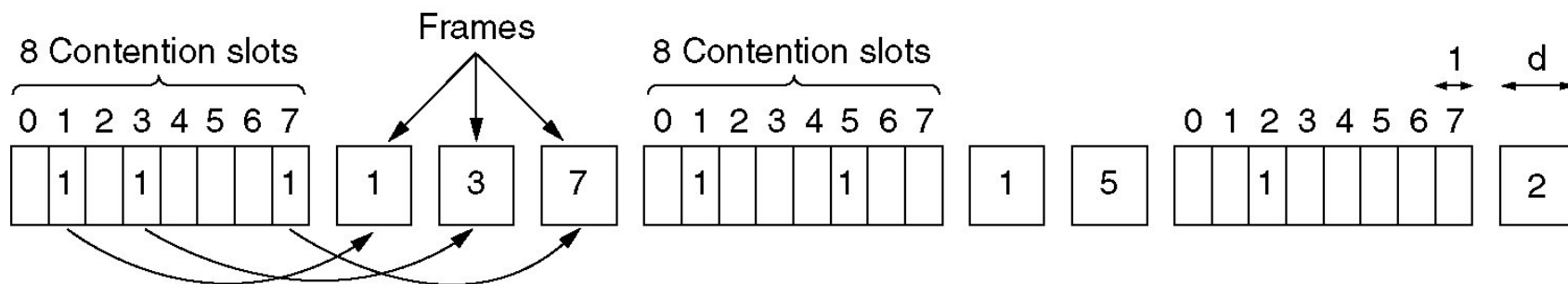
- CSMA/CD esetén nincs ütközés amikor az egyik állomás már lefoglalta a csatornát
- Viszont lehet ütközés a verseny helyzet idején
- Ezen ütközések kihatnak az átvitel hatékonyságára
- Ezért fejlesztettek ki verseny-mentes protokollokat (contention free):
 - Bit-térkép módszer
 - Bináris visszaszámlálás

Bit-térkép módszer

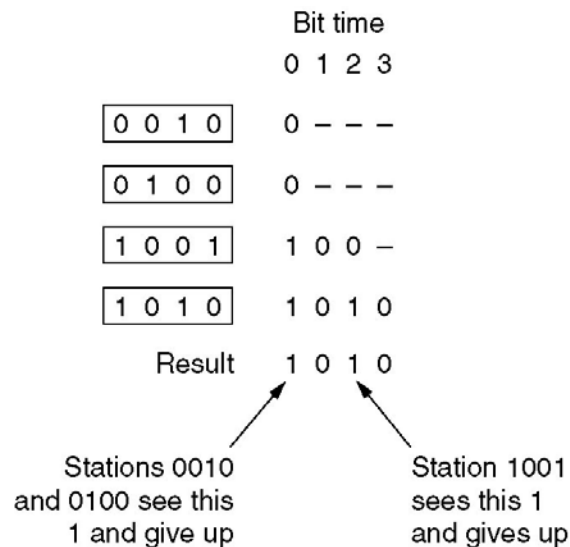
- N időrés: j. terminál a j. időrésben egy 1-es bittel jelzi, ha szeretne keretet adni
- Miután minden terminál nyilatkozott, minden egyes terminál tudja ki akar majd adni
- Így numerikus sorrendben adnak, **nem lehet ütközés**
- Hátránya: **alacsony forgalom** esetén **nem hatékony**
 - Pl. csak egy terminál szeretne adni, senki más, de ki kell várnia a bit-térkép végét
 - Sávzélesség pocsékolás kevés adó terminál esetén

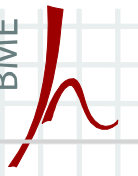
Bit-térkép módszer

Bináris visszaszámlálás

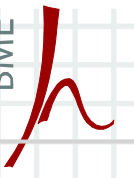
- Azon terminál amelyik keretet szeretne forgalmazni: bináris számként beírja a címét a fejlécbe
- Ha látja egy másik terminál, hogy a magasabb helyértéken az ő 0-ja helyén másnál 1 van, lemondja az adást
- Végén megmarad ki adhat, ez a folyamat ismétlődik
- Hátrány: nagyobb értékű címmel rendelkező adóknak előnye van
 - Sérül a fairness elv

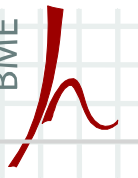
Verseny vs. versenymentesség

- Alacsony forgalom esetén a verseny javasolt: alacsony késleltetés
- Ahogy növekszik a forgalom egyre kevésbé jó a verseny: sok erőforrást emészt fel
- Ötvözni kell a verseny-mentes és verseny-alapú protokollokat!
 - Alacsony forgalom esetén verseny, magasabbnál nincs: protokollok korlátozott versennyel!
- Cél:
 - kis késleltetés alacsony terhelés esetén
 - nagy átvitel (throughput) nagy terhelés esetén

Protokollok korlátozott versennyel

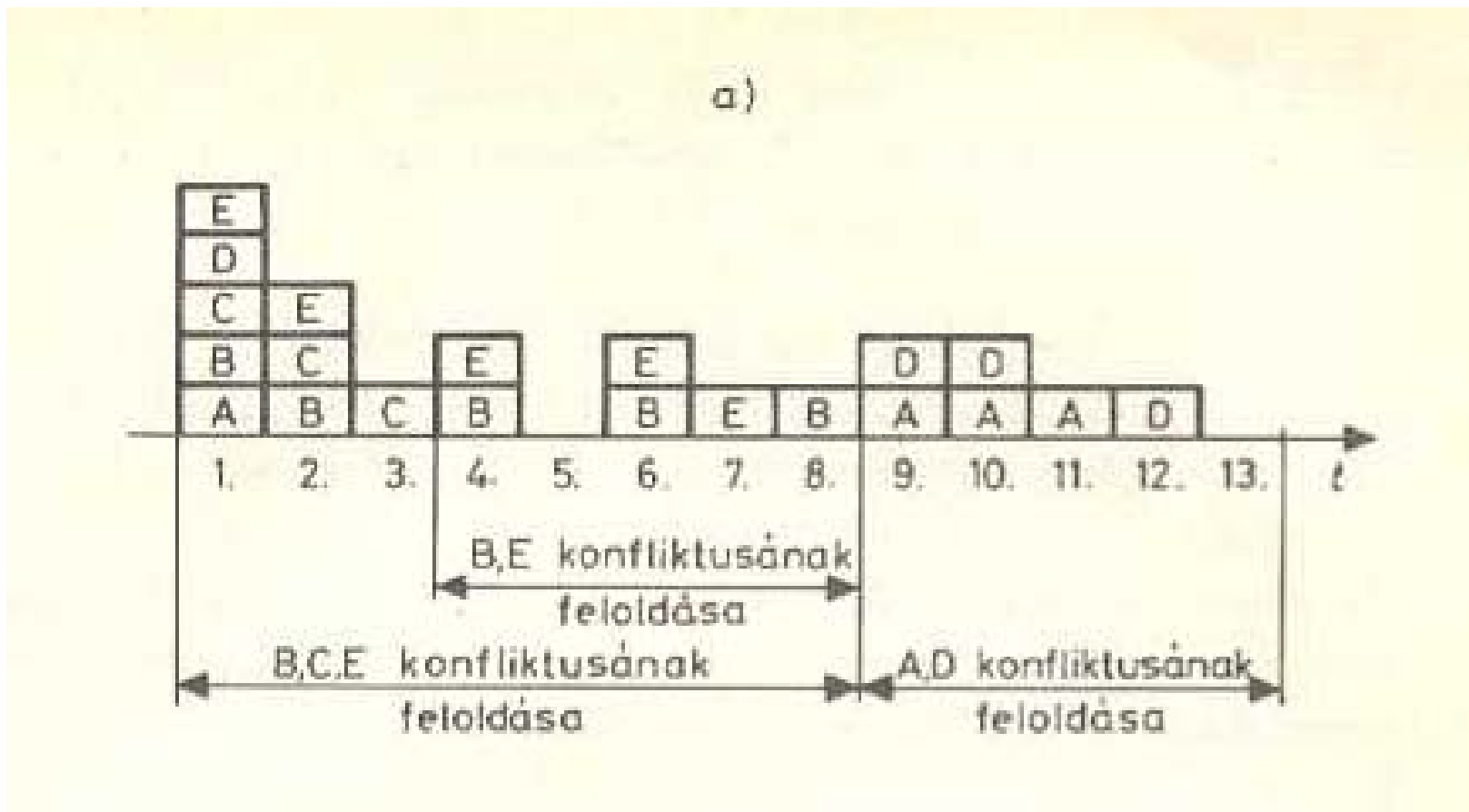
- A terminálok esélyét a csatornaszerzéshez úgy lehet növelni, hogy csökkentjük a versenyt
- Terminálok csoportokba (nem feltétlenül diszjunkt) sorolódnak
- Csak a j .csoport tagjai versenyezhetnek a j .időrésért
- Ha ütközés történt vagy senki sem akar küldeni a j .csoportból, akkor jön a $j+1$.csoport a $j+1$.időrésért

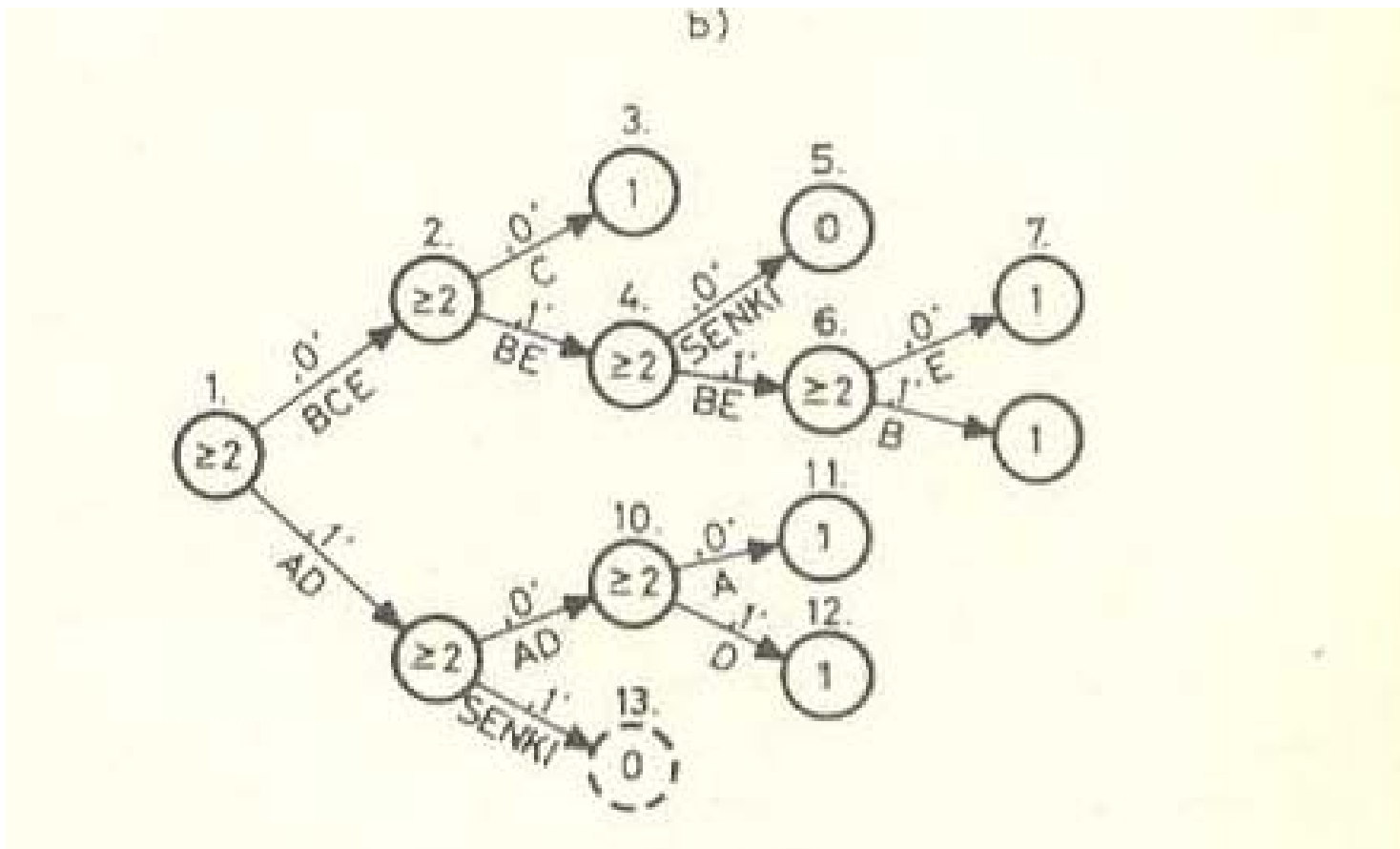
Adaptív fa protokoll

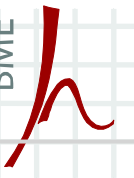
- Minden terminál versenyezhet a csatornáért
- Ha ütközés, két egyforma csoportra osztódnak a terminálok
 - Csak az egyik versenyez a következő időrésért
- Ha valaki megszerzi közülük, következő időrését a következő csoport versenyez
- Ha újra ütközés: újabb csoportfelezés

A Capetanakis-algoritmus működése - illusztráció

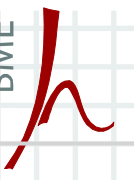
A Capetanakis-algoritmus működése – illusztráció

Milyen többszörös hozzáférésees módszerekről volt szó eddig?

- Teljesen (vagy majdnem teljesen) szabad (véletlen) hozzáférés:
 - Egyszerű Aloha
 - Réselet Aloha
 - Ezeknél: egyszerű visszacsatolás a csatornából (sikeres/nem sikeres)
- Vivőérzékeléses módszerek
 - visszacsatolás itt is + „a priori” információ („vivő” érzékelés)
- Közös jellemző: **nincs központi vezérlés**, koordináció

Központilag vezérelt többszörös hozzáférési módszerek

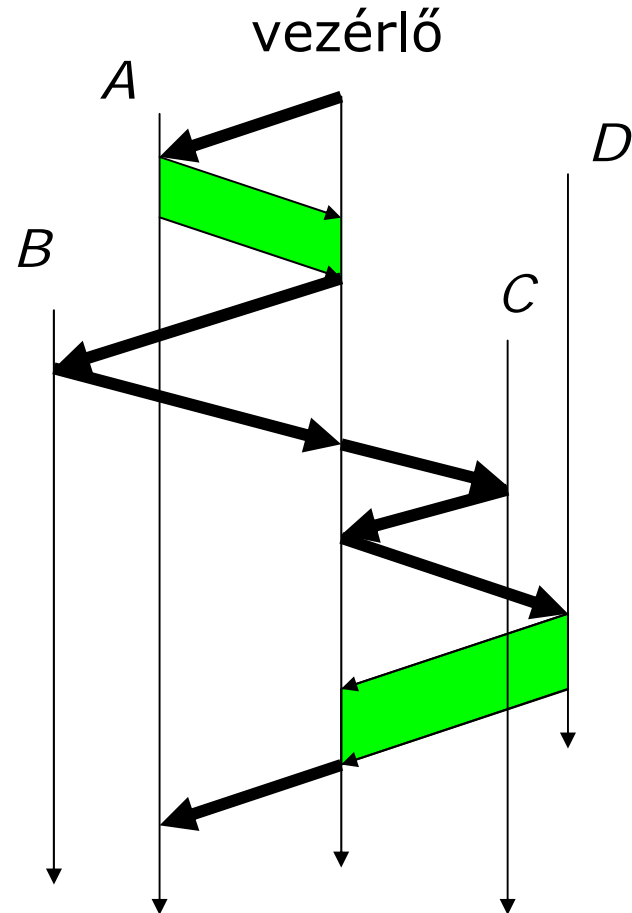
- Lekérdezés (polling): a vezérlő kérdése jelenti a csatornahasználati jogot

- Csoportos lekérdezés (probing): felhasználók nagyobb csoportját kérdezi a vezérlő
 - több igény esetén kezelni kell az ütközést

- Foglalás (reservation): a vezérlő az érkező igények alapján csatornahasználati jogosultságot jelöl ki.
 - Az igények gyűjtése:
 - egyedi „csatornákon”
 - „versenyben”

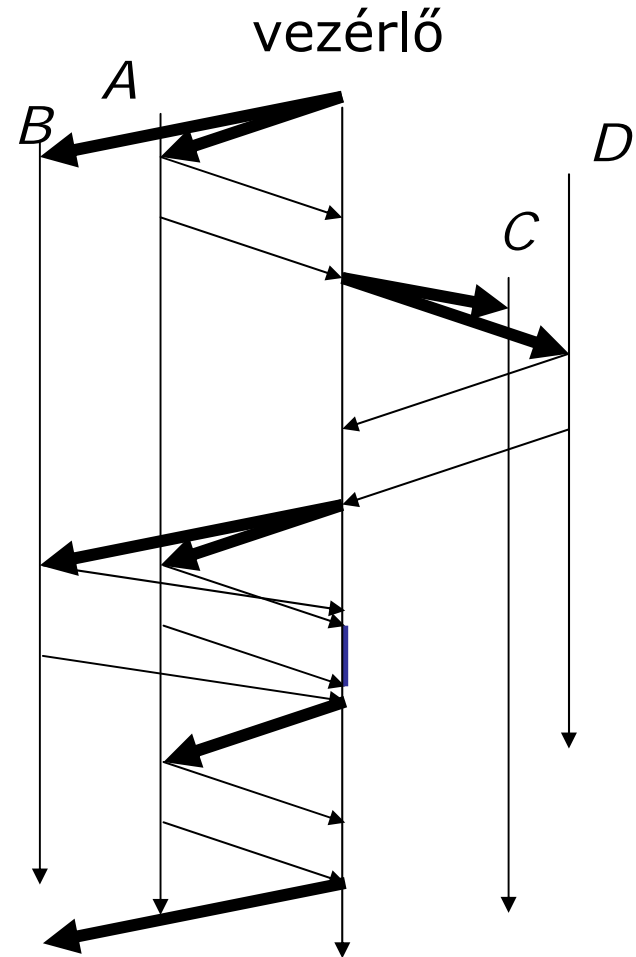
Lekérdezés (*Roll-call polling*)

- „körbekerdezés”: akinek van csomagja, az elküldi
- A csatorna információ-átvitelre használt a csomagtovábbítás alatt
- Egyébként a hozzáférés szervezése folyik
- Kihasználtság: a két időszak aránya
- Kiszolgálási késleltetés: a körbejárási idő fele
- A módszer stabil és fair

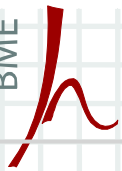
Csoportos lekérdezés (Probing)

- Csoportos lekérdezés:
 - Ütközés esetén:
 - részekre bontás
- Kihasználtság javul
- Kiszolgálási késleltetés csökken
- Stabilitás megmarad
- Igazságosság biztosítható

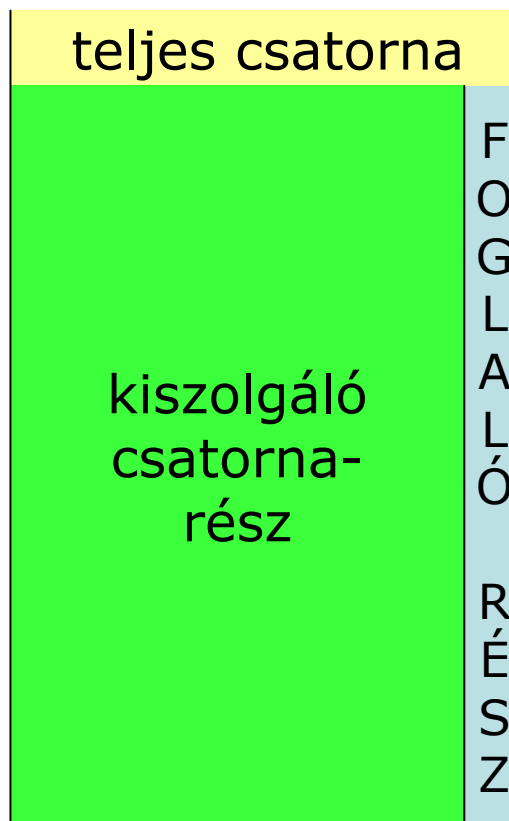
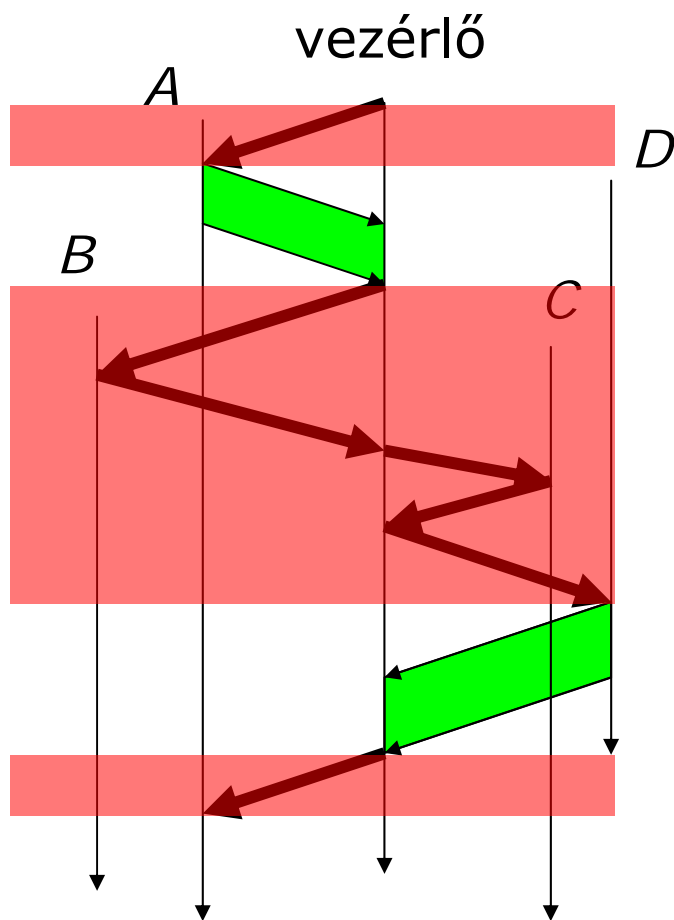

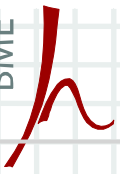
Helyfoglalás (Reservation)

- Ha nagy a körbefordulási idő, akkor a lekérdezés hatékonysága rossz
- Célszerű az átviteli csatornát megosztani:
 - foglalási és
 - átviteli részre
- A (hely)foglalási részben (kis hányad):
 - dedikált csatornarészek:
 - zavartalan igénybejelentés
 - verseny alapú elérés
- A vezérlő a beérkező igények alapján engedélyeket küld a felhasználóknak

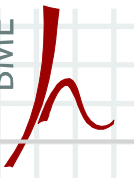
Foglalás: a csatorna megosztása

Polling elosztott vezérléssel: token passing (vezérjelátadás)

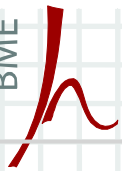
- A csatorna használatára való jogosultságot egy speciális üzenet (token) birtoklása jelenti
- Megfelelő szabályok alkalmazásával nagyon rugalmas kiszolgálást biztosít
- Kifinomult együttműködést igényel az állomások között
- Jó kihasználtságot ér el, korlátozott késleltetéssel, hasonlóan a lekérdezéshez
- Az igazságos csatornamegosztás biztosítható

A többszörös hozzáférés előnyei, hátrányai

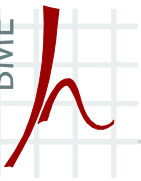
- Előnyök: (nagyon függ a használt közegtől)
 - Gazdasági: pl. kevesebb vezeték
 - Technikai: jobb teljesítőképesség
 - Rádiócsatorna esetén szinte nélkülözhetetlen

- Hátrányok:
 - Bonyolultabb algoritmusok (nem jelentős)
 - Illetéktelen hozzáférés az információhoz (kezelendő)

Összefoglalás

- Megismertük a multiplexeléstől (xDM) eltérő feladatot, a többszörös hozzáférést (xDMA)
- Megtanultuk, hogy vannak:
 - elosztott vezérléssel működő módszerei, és
 - centralizált módszerek
- Rádiócsatorna használata esetén meghatározó szerepük van
- Vezetékes csatorna esetén is lehet fontos szerepük, ahol a felhasználók busz, vagy gyűrű topológián helyezkednek el

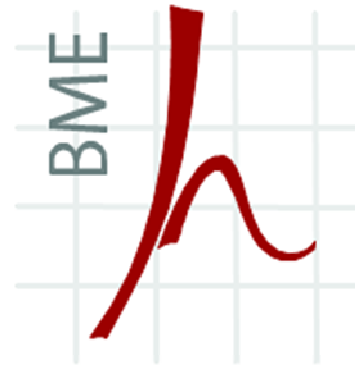
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

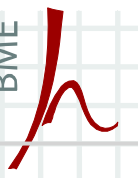

LOKÁLIS HÁLÓZATOK 1.RÉSZ

Az Ethernet (IEEE 802.3)

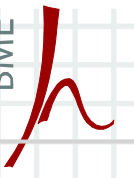
Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

A számítógép-hálózatok klasszikus osztályozása területi lefedés szerint

- WAN – *Wide Area Network* – nagy kiterjedésű hálózat
 - távolsági megkötés nélküli, **tetszőleges kiterjedésű** hálózat
 - akár **globális méretű** is lehet
- MAN – *Metropolitan Area Network* – városi/nagyvárosi hálózat
 - eredetileg: egy tipikus USA-beli **metropolitan area**, de nem feltétlenül város
 - **néhány tíz km**
- LAN – *Local Area Network* – helyi v. lokális hálózat
 - tipikusan **vállalaton, intézményen belüli** hálózat
 - max. **néhány km-es** távolságok
- PAN – *Personal Area Network* – személyi hálózat

I. Az „Ethernet”

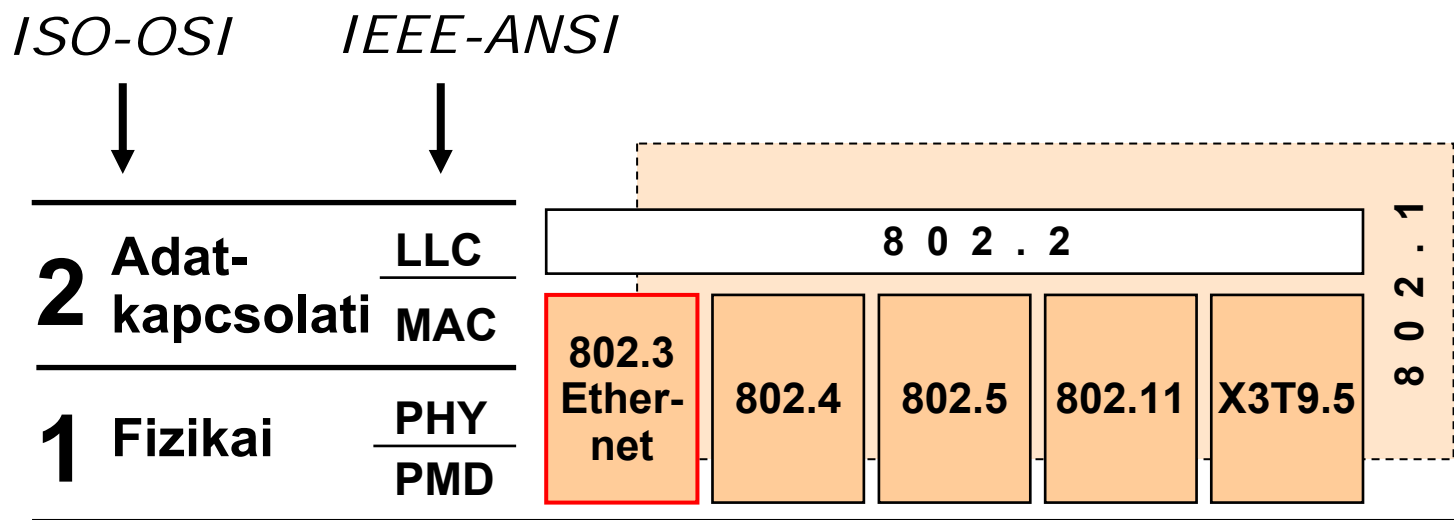
- IEEE 802.3 Ethernet (a „klasszikus” E.)
- *IEEE 802.3u Fast Ethernet*
- *IEEE 802.3z Gbit/s Ethernet*
- *IEEE 802.3ae 10 Gbit/s Ethernet*

II. További LAN-ok

- „Token ring” – 802.5
- FDDI (ANSI)

III. LAN-ok összekapcsolása

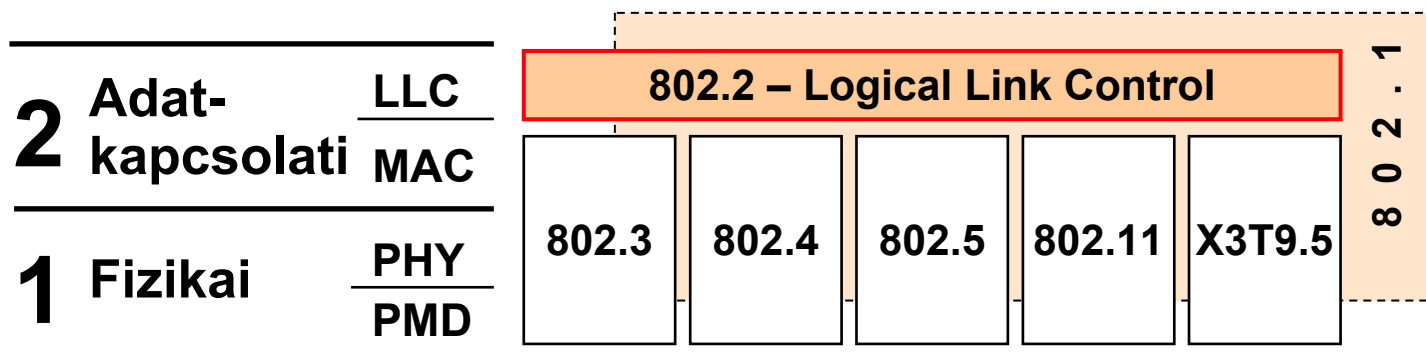
A lokális hálózatok architektúrája

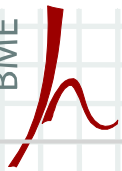
- LLC : Logical Link Control – Logikai adatkapcsolati
- MAC: Medium Access Control – Közeghozzáférési
- PHY: Physical – Fizikai
- PMD: Physical Medium Dependent – Fizikaiközeg-függő
- *802.1: közös funkciók valamennyi LAN-ra és MAN-ra pl. együttműködés, biztonság (interworking, security)*

Alrétegek
(sublayer)

IEEE 802.2 LLC – Logical Link Control

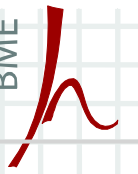

- Feladatai:
 - **A 3. rétegbeli protokoll számára megbízható átvitel biztosítása**
 - Forgalomszabályozás
 - Hibaérzékelés, -javítás
- Szolgáltatások:
 - Nyugtázatlan, összeköttetésmentes (datagram)
 - Nyugtázott, összeköttetésmentes (datagram)
 - Nyugtázott, összeköttetés-alapú
- **Nem biztos, hogy szükség van LLC-re (pl. az IP nem igényli)**
- Protokoll-overhead: a MAC-kerethez LLC fejléc adódik hozzá

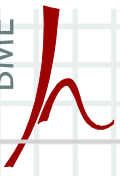
A 802.3 szerinti fizikai és MAC réteg: az Ethernet

- A Xerox Palo Alto Research Center fejlesztette ki: Robert Metcalfe
- A Digital Equipment, Intel, és Xerox mint DIX közös gyártói szabványa lett
 - Az IEEE az IEEE 802.3-ban szabványosította (jelentős változtatásokkal)
- Ezért két változat létezik:
 - Ethernet version 2 (DIX)
 - IEEE 802.3
 - Különbségek elsősorban a MAC keretben
- Topológia: **logikailag (és eredetileg fizikailag is) busz**

Ethernet vs. Token bus-Token ring

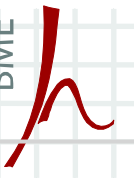
- Komoly verseny volt a három között (80-as évek)
- Ethernet sikere: CSMA/CD
 - Előny: mindenki hallott mindenkit a csatornán
 - Hátrány: minimum csomagméret és útvonalhossz összerendelve
- Metcalfe sikertörténete: 3Com

Ethernet – jelölésrendszer

A	B	C
10	Base	5
1000	Base	T

- „A” rész: Adatsebesség
 - **1 = 1 Mbit/s**
 - **10 = 10 Mbit/s, ...**
- „B” rész:
 - **Base = alapsávi (baseband) átvitel**
 - **Broad = „szélessávú” (broadband) átvitel**
- „C” rész:
 - Átviteli közeg:
 - T = twisted pair
 - FX/LX/SX = fibre optics
 - CX = shielded balanced copper
 - T4 = 4 pair twisted pair
 - T2 = 2 pair twisted pair
 - Szegmenshossz:
 - 2=185 m
 - 5=500 m

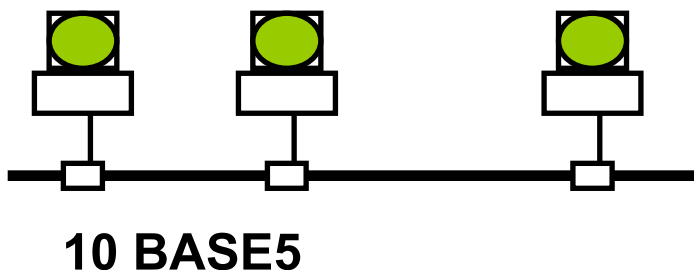

A fizikai réteg feladatai

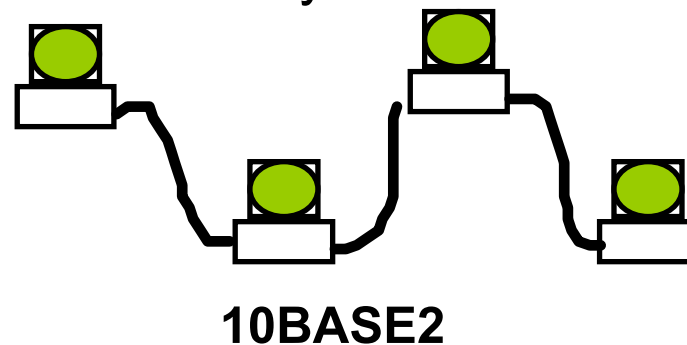
- Bitfolyamok adása és vétele
- Vivőérzékelés
- Ütközésészlelés
- A jelek kódolása és dekódolása
- „Előke” / „előtag” (preamble) generálása
- Órajel generálása a szinkronizáláshoz

Kábelezési megoldások

„Eredeti” vastag (yellow) kábeles

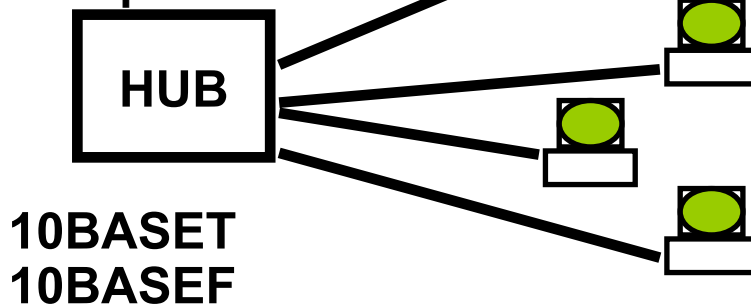

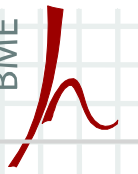
Vékony kábeles

Aktív hubos

hub = „sokkapus” ismétlő

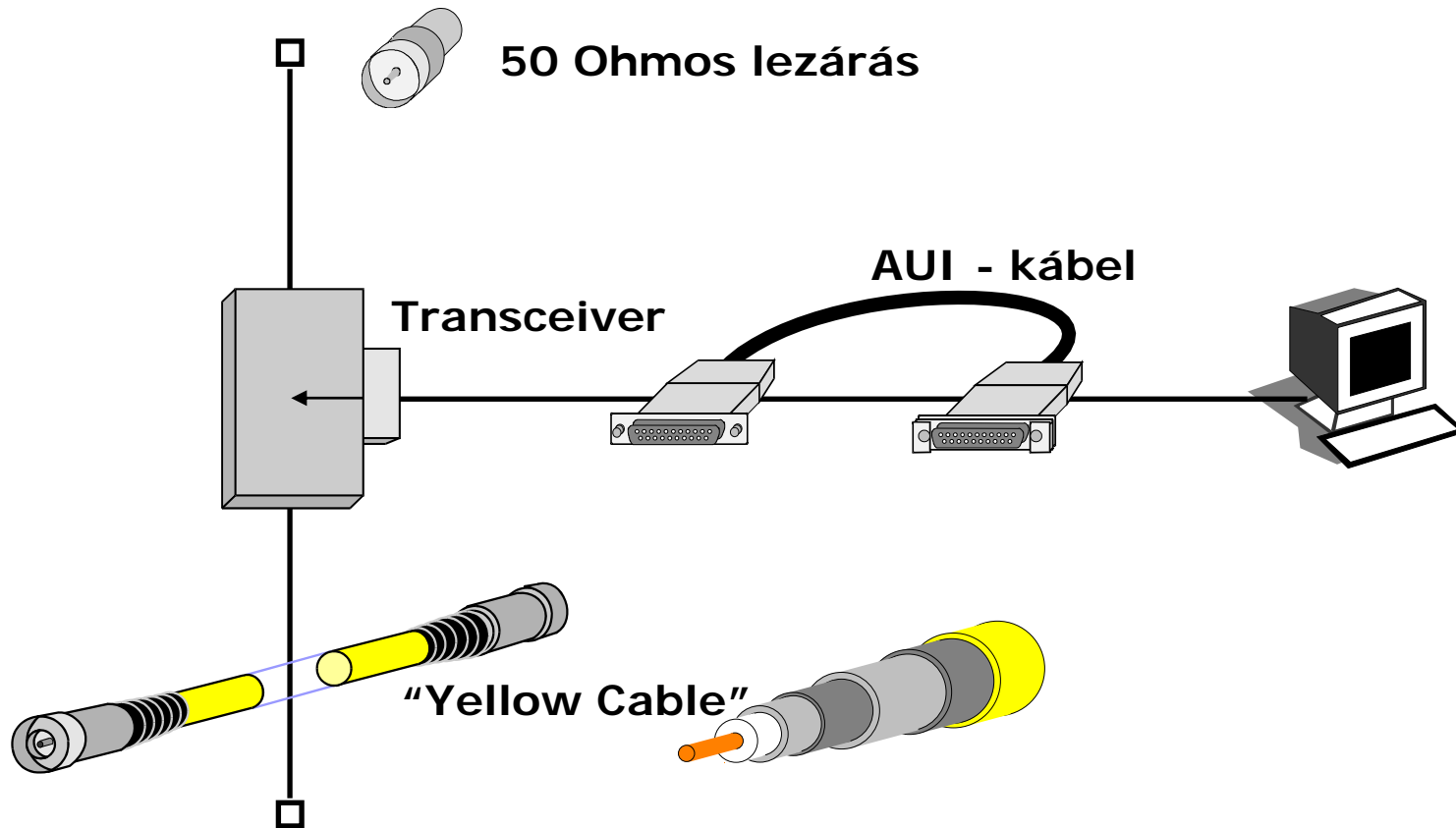

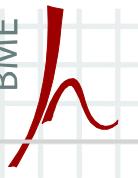

10 Base 5 (Vastag Ethernet)

- Első kábelezési megoldás: koaxiálisra tervezve
 - „Kerti locsolócső”: tűzvédelem
- Állomás csatlakoztatása: vámpír csatlakozóval
- Alapsávú, de létezett szélessávú változat is
 - 10Board36, eltűnt
- CSMA/CD
- Rövid maximális szegmens: időzítés és jelcsillapítás miatt
 - Max 100 adó; 2.5 méterenként

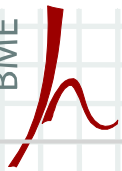
Ethernet kábelezés: 10 Base 5

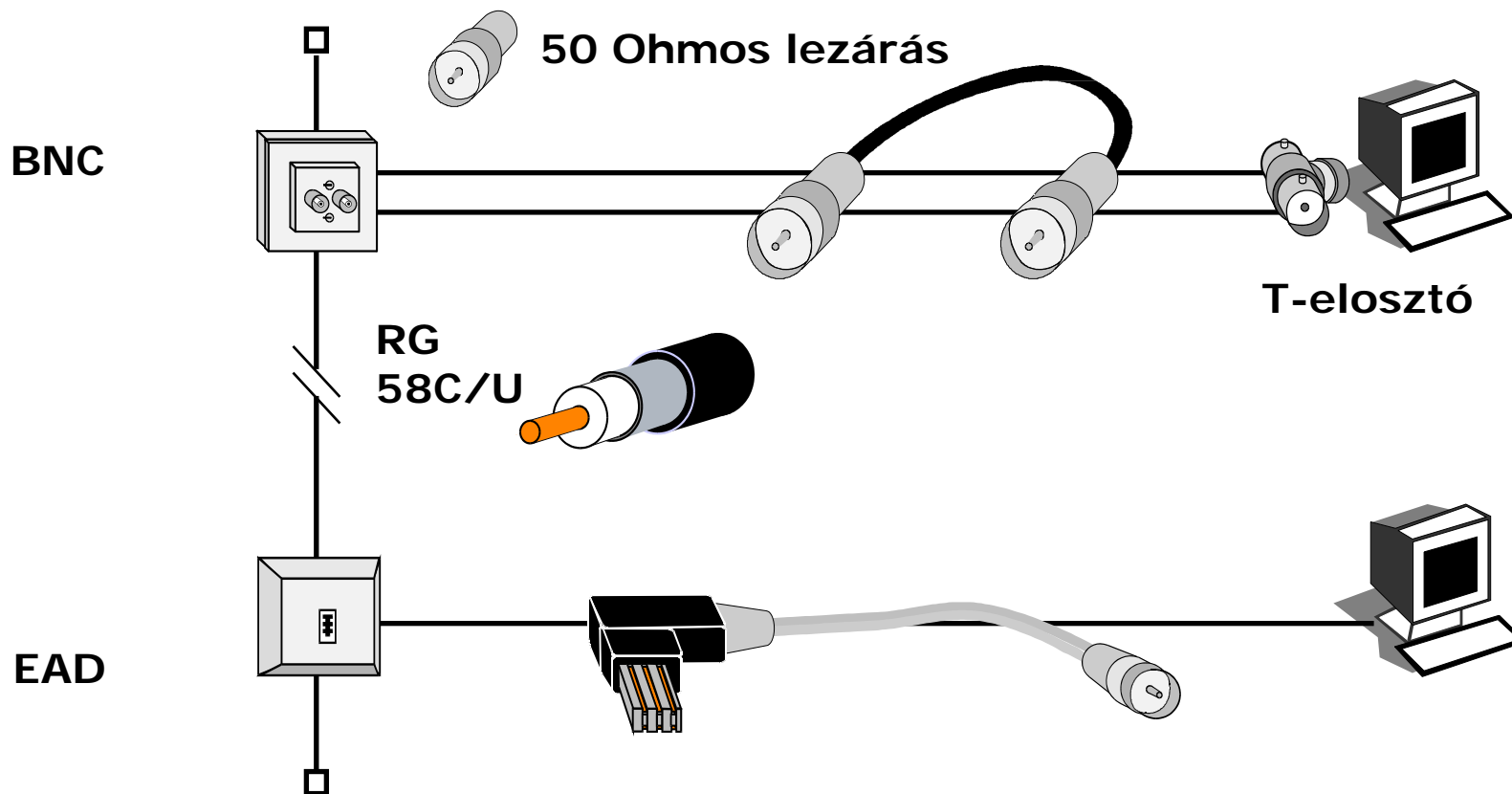

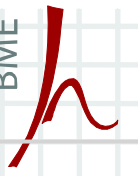
10 Base 2 (Vékony Ethernet)

- BNC csatlakozók, T elosztók, vékony koaxiális kábel
- Max. 30 adó per szegmens
- Sok csatlakozó: sérülékeny, ilyenkor teljes kommunikáció leáll!
 - Kiváltotta a 10BaseT (hubos megoldás)
 - Előnye: olcsóbb mint a hubos megoldás
 - Hátránya: nehéz lenyomozni a hibát
- Kis otthoni hálózatokra jó lenne, de már teljesen eltűnt, ahogy a 10Base5 is

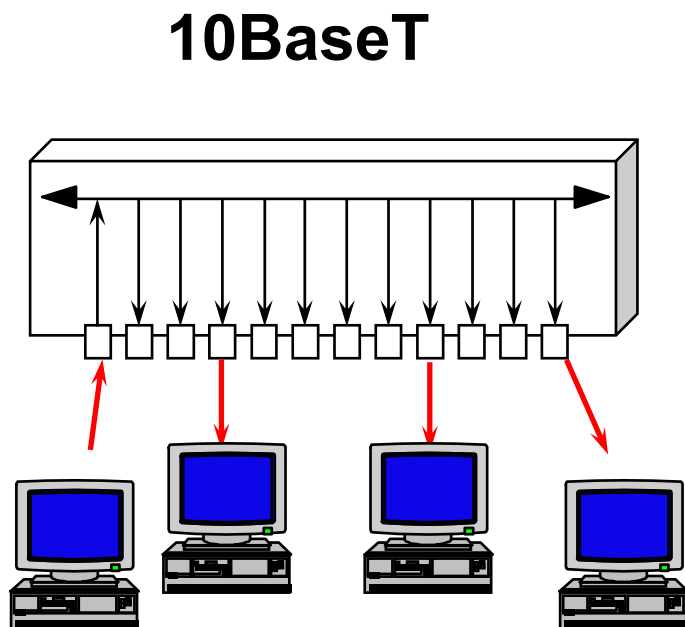
Ethernet kábelezés: 10 Base 2

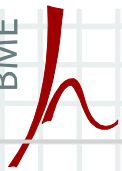
Ethernet jelismétlő (repeater)

- Több szegmens összekötése
- **5-4-3 szabály** (10Mb/s)
 - 5 szegmens
 - 4 ismétlő
 - 3 szegmensen terminálok
- Ütközés: minden porton jam jelzés (ütközési tartomány)
- Kábel meghibásodás: csak az adott szegmensen
 - Rosszul csatlakozott terminál blokkolása
- Nem ismétlik a preamble-t, újat generálnak

- Sokkapus ismétlő (multiport repeater) / hub
- Valamely porton észlelt jel a hátlapra jut, onnan minden egyes porton adásra kerül
- Csavart érpárok (2 pár), RJ45 csatlakozó

Az esetleges ütközés a hubban jön létre !

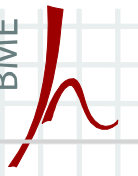
Half-duplex: CSMA/CD

+:

- Tudja kezelni az ütközéseket
 - jam jelet sugároz ki
 - letilt portokat

-:

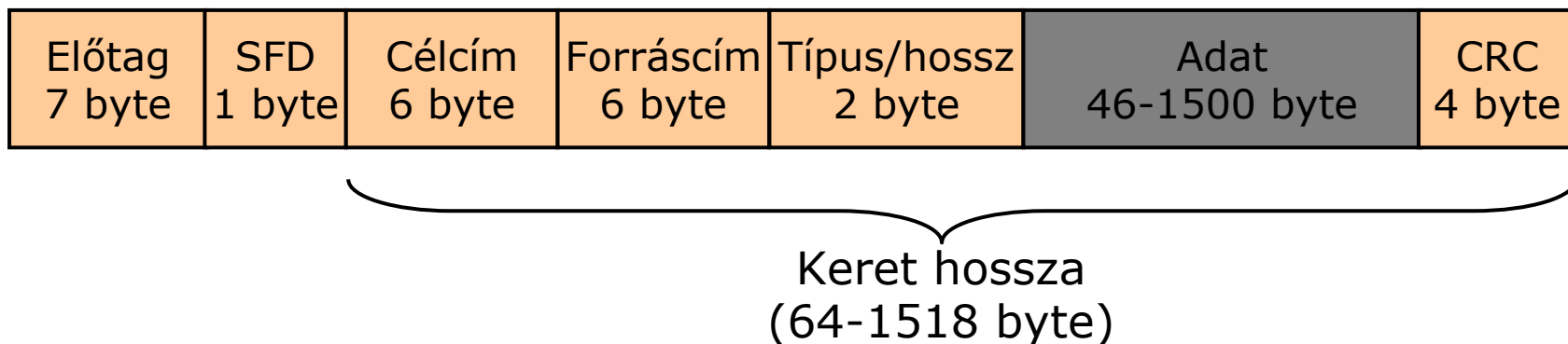
- Minden keret minden portra
 - Korlátozott terminálszám
- Korlátozott hubszám
- Minden összekötött szegmens **egy sebességen és ugyanazon keretezéssel** működhet csak
- Megoldás: **bridge** (híd) és **switch** (kapcsoló) az adatkapcsolati rétegben

Hubok alkalmazása

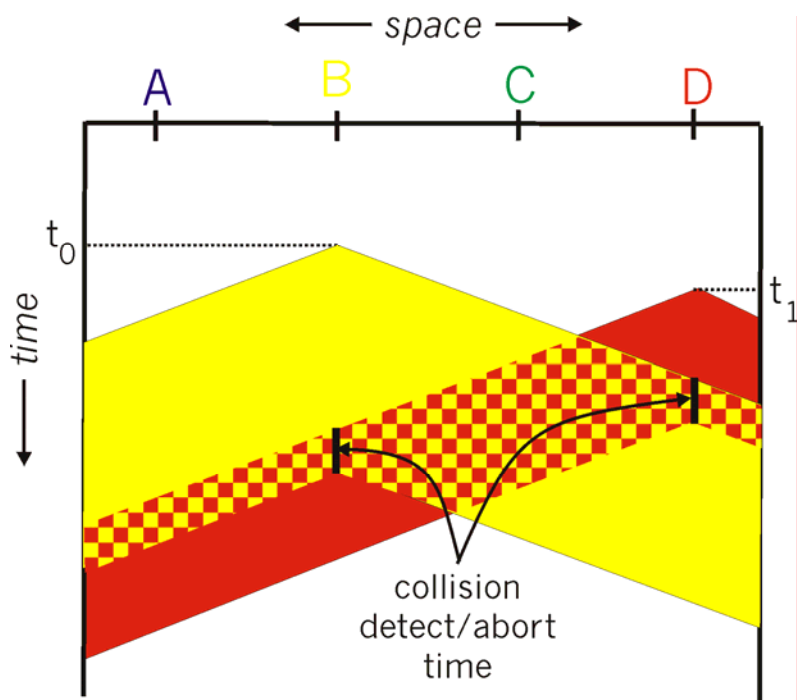
- A switchek olcsóbbá válásával elvesztették jelentőségüket
- Pár helyen alkalmazzák még őket:
 - Régi 10Base2 és 10Base5 szegmensek illesztése a mai hálózathoz
 - Protokoll analizátor illesztése a hálózathoz
 - Olyan switch-nél hol nincs STP (Spanning Tree Protocol), 2 port összekötése megbénítja a hálózatot, hubnál csak ez a rész esik ki

Medium Access Control – az Ethernet-keretek felépítése

- Előtag, preamble (7 byte): 10101010...
- SFD (Start Frame Delimiter) – keret kezdete (1 byte)
- Célcím (6 byte), pl. 00:DA:07:9B:43:1B
- Forráscím (6 byte)
- Típus/hossz (2 byte): az adatmező hossza vagy típusa (1500 alatt vagy 1536 felett)
- Adat: min. 46 byte, max. 1500 byte
- CRC - ellenőrző összeg (4 byte)

Min. csomaghossz, „résidő”: az ütközések biztos érzékeléséhez

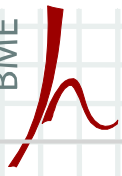

- Grafikus ábrázolás: az ütközési területnek folytonosnak kell lennie a busz mentén

- Legkedvezőtlenebb esetben is (két állomás a busz két végén) minden állomás érzékelje az ütközést:

$$T = \frac{2L}{C}$$

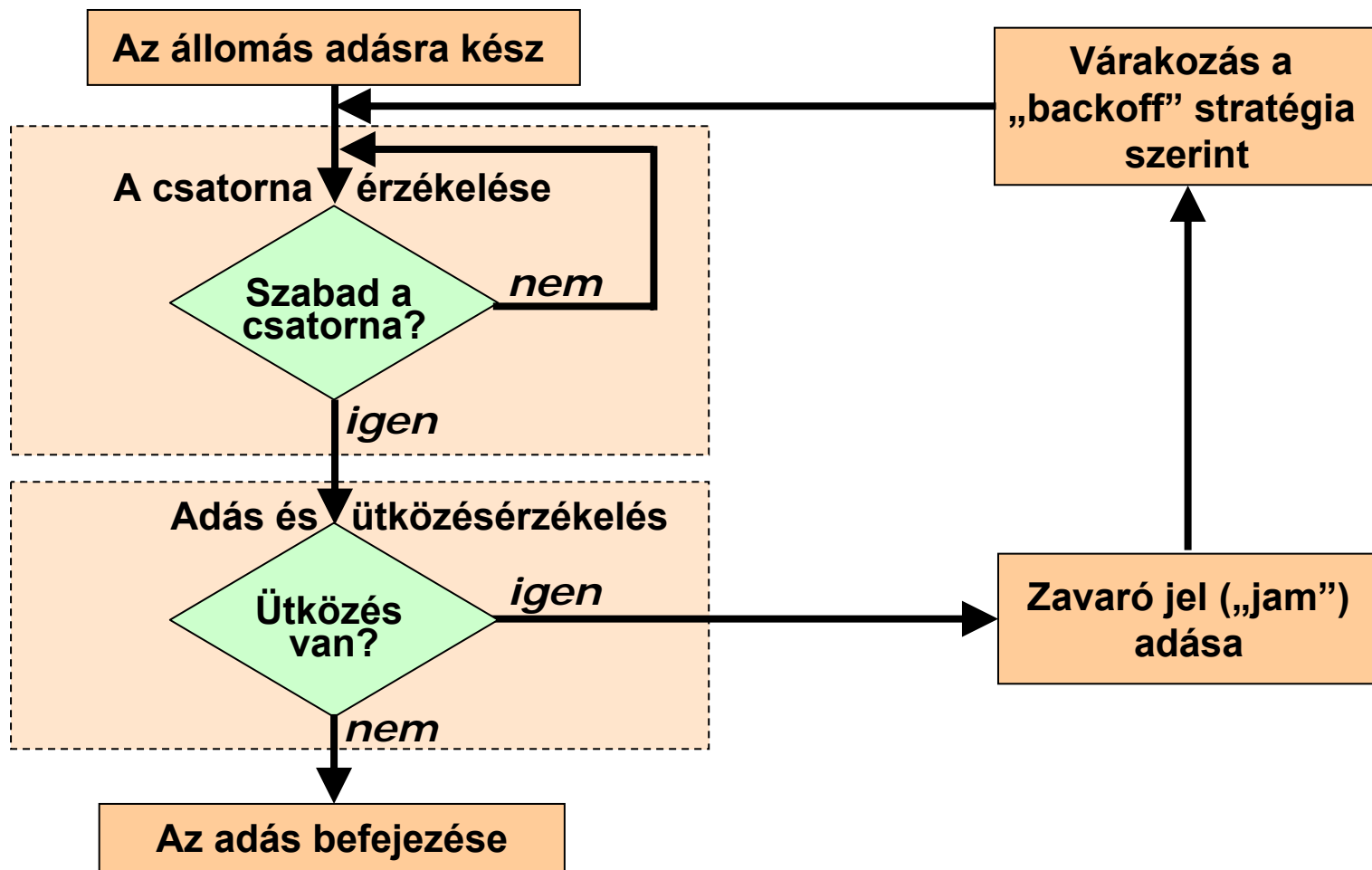
- L: szegmens (busz) hossza
 - C: jelterjedési sebesség
 - T: „résidő”
-
- Résidő = 51.2 μ s (2 * (2.5 km + 4 ismétlő késleltetése), 512 bit átvitelének ideje 10 Mb/s Ethernet esetén
 - Ezért minimális kerethossz 64 byte

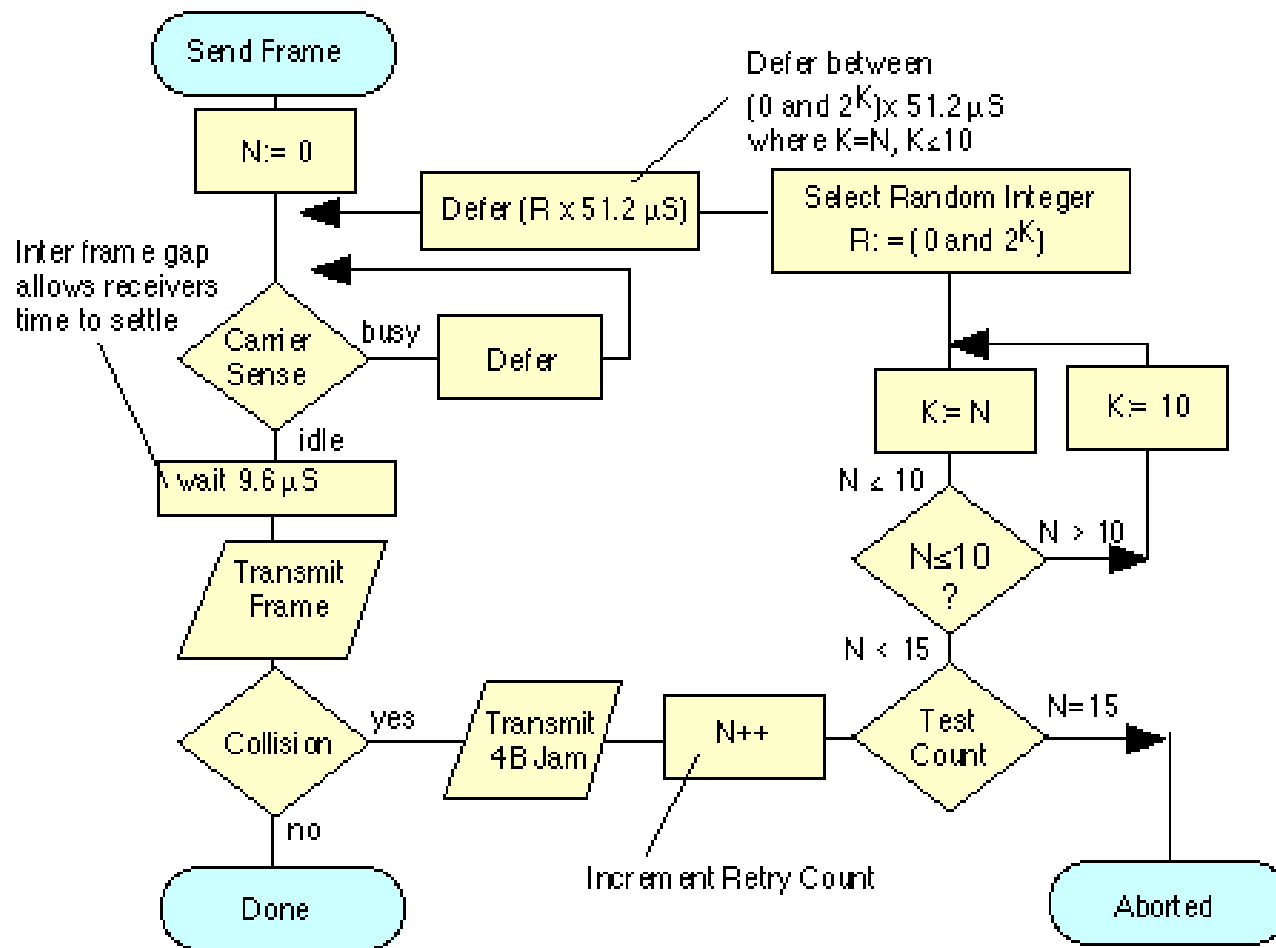
Medium Access Control – CSMA/CD

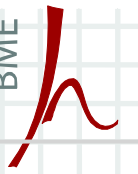
- Carrier Sense Multiple Access with Collision Detection (CSMA/CD)
 - Az állomás figyeli a csatornát, a „**vivőt**” (carrier sense)
 - Ha nem érzékel adást, elkezd küldeni a keretet
 - Ha kettő vagy több állomás ad, mindegyik abbahagyja az adást: **ütközésérzékelés** (collision detection)
 - Valamekkora (véletlen) **késleltetést** („backoff” time) követően az állomás újból megkísérli az adást
- A CSMA/CD-hoz szükséges, hogy
 - **adás előtt** vivőt érzékeljünk (carrier sensing – CS)
 - **adás alatt** érzékeljük, hogy más is ad (collision detection - CD)

Medium Access Control – a CSMA/CD elvi folyamatábrája

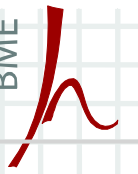
Az Ethernet MAC-protokollja

Magyarázatok a MAC-protokollhoz

- Interframe gap (keretek közötti idő): 96 bit (9,6 μ s 10 Mbit/s-nél)
- Retry count (ismétlésszám): N , $N=1\dots 15$
- Véletlen késleltetésszám: R
 - R -et a $0,2^K - 1$ intervallumból sorsoljuk, ahol $K=N$, ha $N \leq 10$, és $K=10$, ha $N > 10$
 - 1. ütközés után: sorsoljuk R -et a $\{0, 1\}$ -ből; a késleltetés $R \cdot 512$ bitidő (1 bitidő 0,1 μ s 10 Mbit/s-nál)
 - 2. ütközés után: R -et a $\{0, 1, 2, 3\}$ -ből
 - ...
 - 10. ütközés után: R -et a $\{0, 1, 2, 3, 4, \dots, 1023\}$ -ből (Ez kb. max. 52,4 ms-ot ad.)
- Jam (zavarás): 32-48 bitnyi ideig, hogy minden állomás biztosan érzékelje az ütközést (CRC hiba)

LAN-ok - tartalom

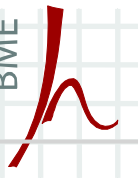
■ I. Az „Ethernet”

- *IEEE 802.3 Ethernet (a „klasszikus” E.)*
- IEEE 802.3u Fast Ethernet
- IEEE 802.3z Gbit/s Ethernet
- IEEE 802.3ae 10 Gbit/s Ethernet

II. További LAN-ok

- „Token ring” – 802.5
- FDDI (ANSI)

III. LAN-ok összekapcsolása

Kapcsolt Ethernet

- Nagyobb forgalom kezelése a buszsebesség növelése nélkül
- Bridge (híd), kapcsoló (switch) bevezetése: nagyobb sebességű Ethernet
- MAC címek alapján szűrik/irányítják a szegmenseken belüli/közötti forgalmat
- Több szegmens összekapcsolása, eltérő szegmensebességek
- Kicsit többet a kapcsolókról a „LAN-ok összekapcsolása” részben

- Fast Ethernet
 - (IEEE 802.3u)
- Gigabit Ethernet
 - (IEEE 802.3z)
- 10Gb Ethernet
 - (IEEE 802.3ae)

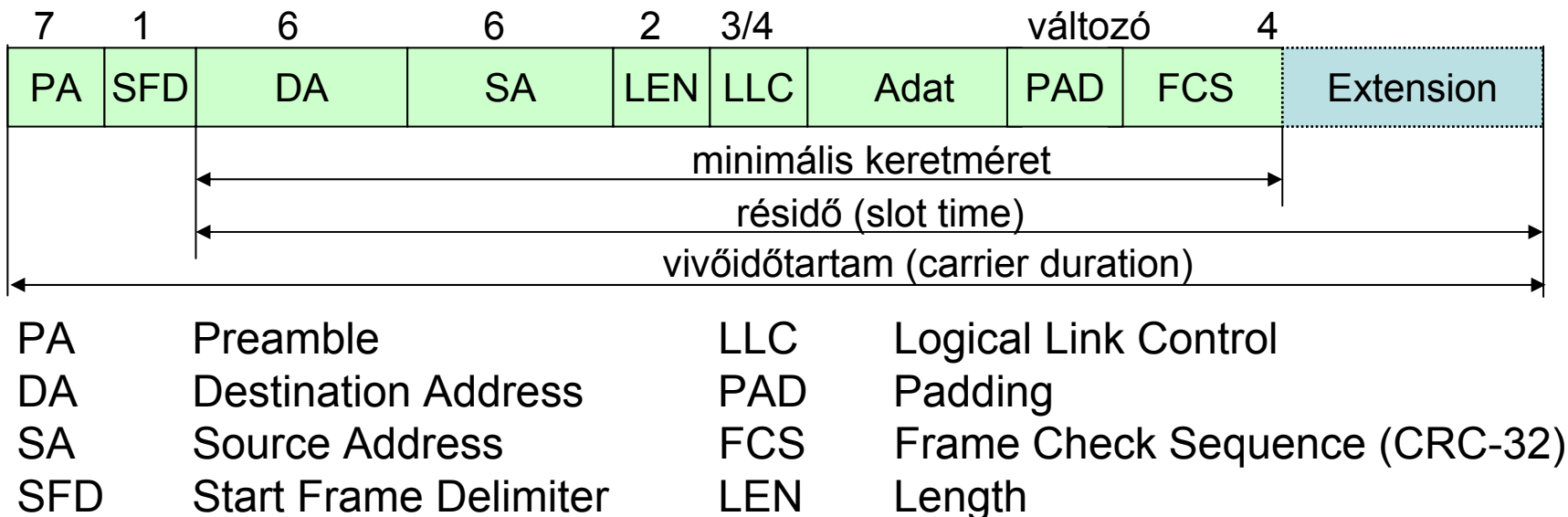
Jellemzők	10/100 Mbit/s	1 Gbit/s	10 Gbit/s
<i>Fizikai közeg</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ UTP ▪ üvegsz. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ koax ▪ UTP ▪ üveg 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ üveg ▪ (rézv.)
<i>Résidő (slot time) [byte]</i>	64	512	NINCS CSMA/CD MAC PROT.
<i>Küldési próbálkozás</i>	16		
<i>Visszalépési algoritmus korlátja</i>	10		
<i>Minimális keretméret [byte]</i>	64		
<i>Maximális keretméret [byte]</i>	1518		

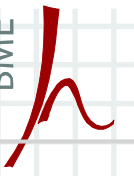
100 Base-X

- Különböző médiumokra (X) tervezték:
 - Category 5 árnyékolatlan (UTP) kábel
 - Category 5 árnyékolt (STP) kábel
 - Optikai szál
- Mindegyik más fizikai médiumfüggő alréteggel rendelkezik
- Az FDDI hálózatra kifejlesztett **4B5B** (4B/5B) **bit kódolást** adaptálták rá
- Különböző sebességű linkek: bridge-k megjelenése

IEEE 802.3z Gigabit Ethernet – Megnyújtott keretformátum

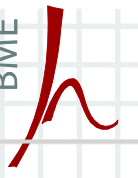
- „Félduplex” üzemmód:
 - Mint a klasszikus Ethernet, de sokkal rövidebb keretidők
 - Két megoldási lehetőség:
 - **Megnövelt kerethossz**
 - **Vivő kiterjesztés** (Carrier-extension) bitek hozzáadása a keretekhez
 - Ezt választották, mert ezzel nem változott a szabvány
- Ma tipikusan full duplex switchekkel

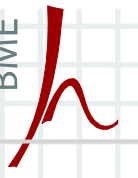
IEEE 802.3ae - 10 Gbit/s Ethernet (XGE) - Áttekintés

- Ez a legújabb az Ethernet-családban, 2002 közepén hagyták jóvá
- 10 Gigabit-Ethernet Alliance (<http://www.10gea.org>)
- IEEE 802.3ae:
 - további 10-szeres sebességnövelés a GbE-hez képest
 - az Ethernet alkalmazási területének kiterjesztése a WAN-okra
- Kizárólag **full duplex switchekkel, nincs többé CSMA/CD**
- Főként üvegszál, de van rézvezetékes változata is
 - 7 különböző PHY-réteg

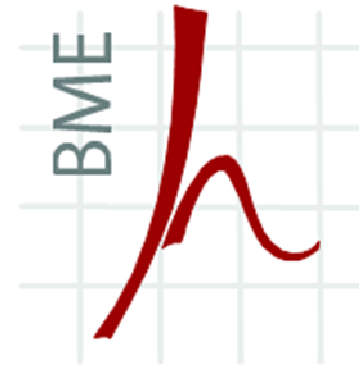
Ethernet jövője

- 10 Gb Ethernet elterjedőben, pl. adatközpontok összekötésére
- 40 Gb és 100 Gb Ethernet: megszületett a szabvány 2010-ben, 802.3ba
- Metcalfe próféta: 2015-ig Terabit Ethernet, viszont ehhez teljesen új féle Ethernet szabványok

IEEE 802.3 Ethernet – összefoglalás

- Az Ethernet nagy fejlődésen ment át
 - Sebességben 3 nagyságrend!
 - Lefedési/alkalmazási területet illetően: LAN-tól a WAN-ig
- A különböző IEEE 802.3 szabványok közös tulajdonságai:
 - Keretformátum
 - Címzés
- Különböző lehet
 - a közeghozzáférés
 - a CSMA/CD fokozatos kivonása
 - a fizikai közegek
 - koaxiális kábeltől a monomódusú üvegszálig
- Megvalósítás szempontjából mindegyik változatra igaz:
 - Könnyű telepítés
 - Költséghatékonyság

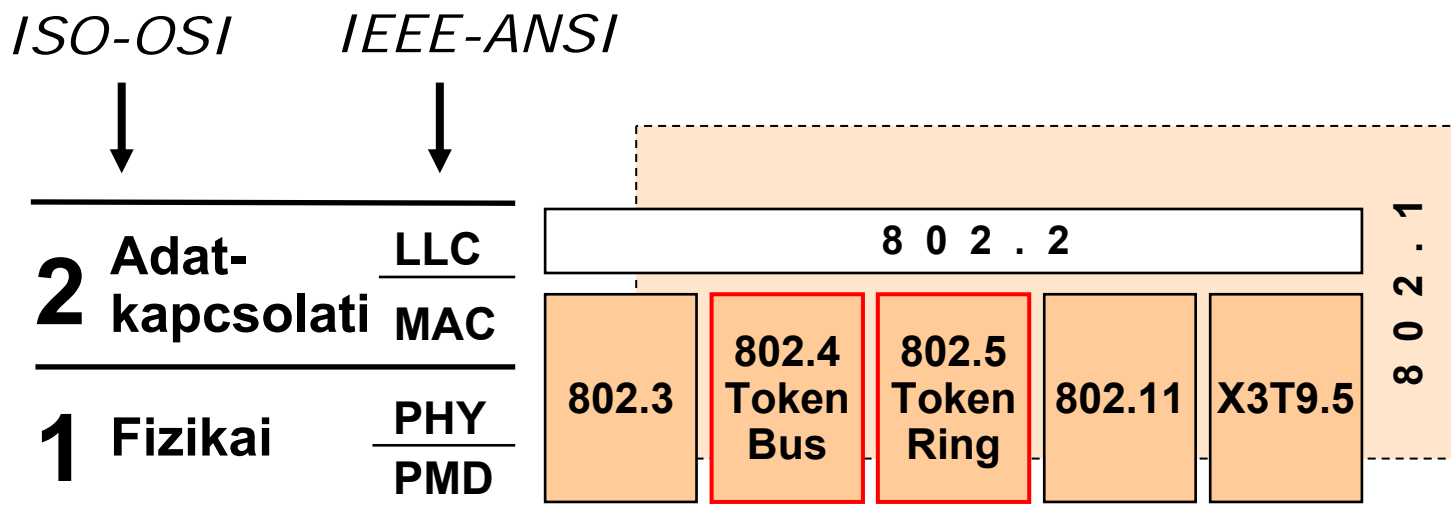
Lokális hálózatok II. rész

További lokális hálózatok:

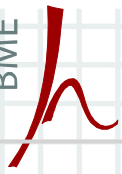
- Token bus (IEEE 802.4)**
- Token ring (IEEE 802.5)*
- FDDI (ANSI)*
- FiberChannel (ANSI)**

* nem tárgyaljuk

A lokális hálózatok architektúrája

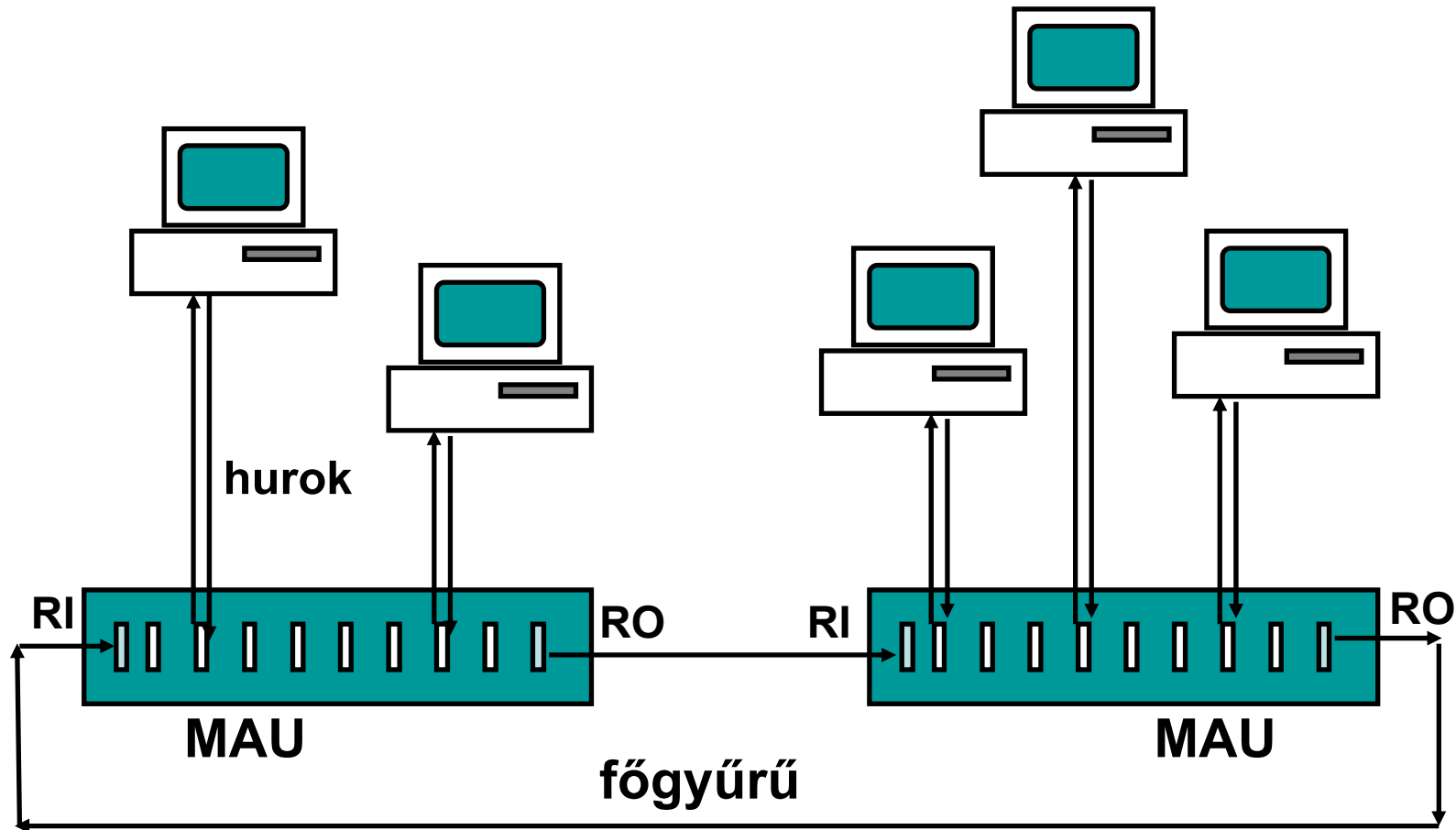
- LLC : Logical Link Control
- MAC: Medium Access Control
- PHY: Physical
- PMD: Physical Medium Dependent
- *802.1: közös funkciók valamennyi LAN-ra és MAN-ra
pl. együttműködés, biztonság (interworking, security)*

További LAN-ok

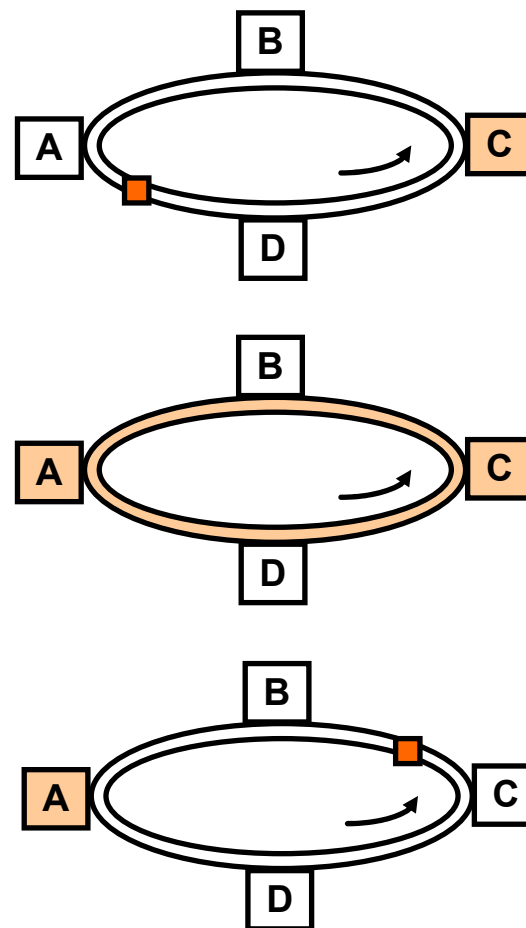
- 802.4: Token bus (vezérjeles busz)
 - Talán a legjobb MAC protokoll, de bonyolult
 - A kezdeti ipari alkalmazások után kihalt (General Motors)
- 802.5: Token ring (vezérjeles gyűrű)
 - Az IBM hatására szabványosították
 - Még létezik, de csak nagyon kevés helyen
- ANSI FDDI
 - FDDI – Fiber Distributed Data Interface
 - A LAN-oknál egy nagyságrenddel nagyobb sebességet és lefedettséget biztosít
 - Gyűrű-topológia és MAC-protokoll
 - Még létezik pár helyen, de kifutóban
- *Mivel az alkalmazott megoldások és közeghozzáférési protokollok érdekesek és tanulságosak, röviden foglalkozunk ezekkel is*

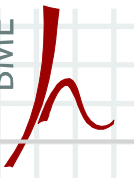
Token ring az IBM kábelezési rendszerén

Az IEEE 802.5 szerinti tokenes protokoll működése

- Az adni kívánó állomás kivárja, míg megérkezik hozzá a token
 - a token egy speciális rövid keret, 3 Byte
 - megsérti a differenciális Manchester kódolást
- A tokent átírja üzenetkeretre, és kiegészíti az adatokkal
- Az állomások kimenetükre másolják a bemeneten jött adatokat
- A címzett feldolgozza a neki szóló keretet, továbbítja, mint a többi állomás
 - azzal a különbséggel, hogy a címzett a válasz biteket is beállítja a keret végén.
- A küldő kivonja a csomagot a gyűrűről
- A küldő új tokent indít útra

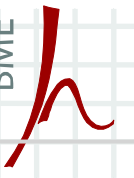

Monitor állomás

- Egy monitor állomás, többi standby állomás

- Monitor felügyeli:
 - egy token a gyűrűn
 - órajel biztosítása
 - levenni sokáig keringő kereteket

- Új monitor kijelölése versennyel ha:
 - nincs token vagy
 - nincs monitor

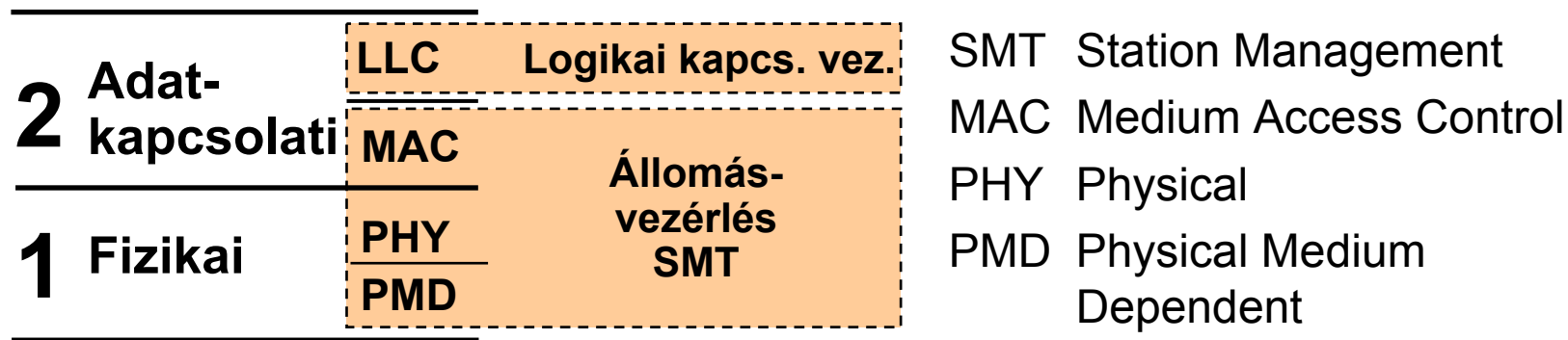
A vezérjel továbbadása

- **Lassú gyűrű: (4 Mbps)**
 - Egyszerre csak 1 keret van a gyűrűn
 - A vezérjelet a feladó állomás csak a keret visszaérkezése után továbbítja

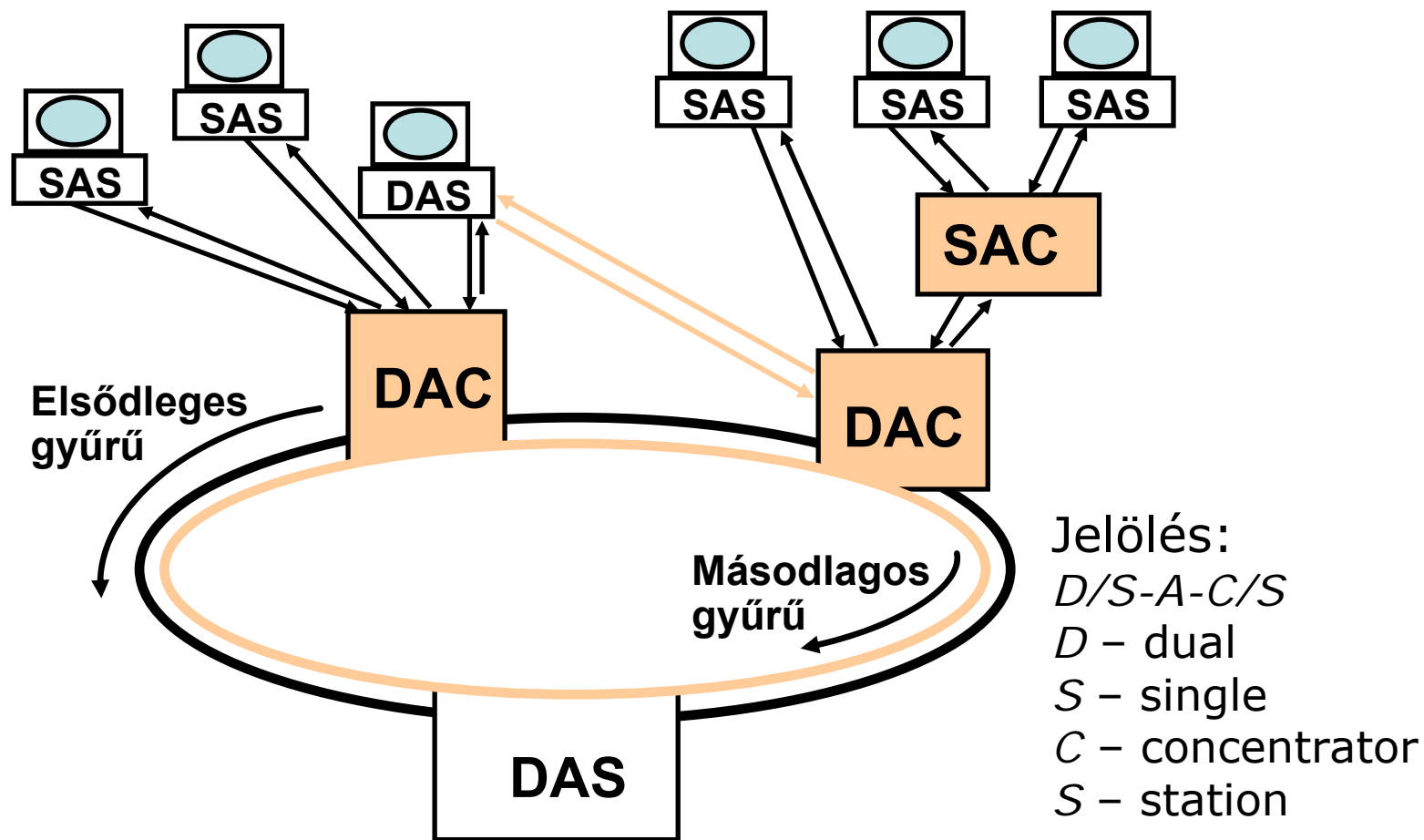
- **Gyorsabb gyűrű: (16 Mbps)**
 - Egyszerre több keret van a gyűrűben
 - A vezérjelet a feladó állomás a keret elküldése után azonnal továbbítja (early token release)

FDDI - Fiber Distributed Data Interface

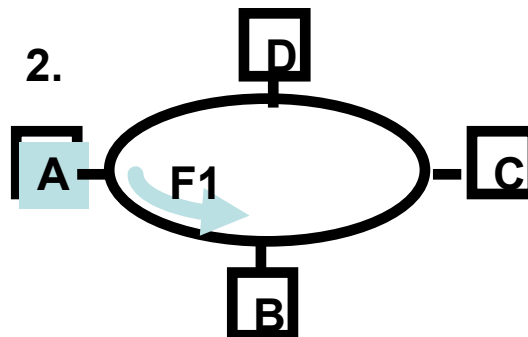
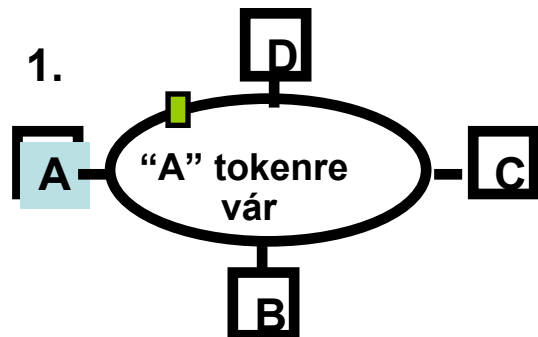
- Két optikai szál as gyűrű, melyekben az adatforgalom ellentétes irányú (tartalék meghibásodás esetén)
- Több-módusú üvegszálak, 4B/5B kódolás
- A LAN-okhoz képest nagyobb sebességgel és területi lefedéssel (100 Mbit/s, 100-200 km), MAN-ra is jó
- Tokenes közeghozzáférési protokoll
- Logikai gyűrű, fizikai gyűrű- és fa-topológia

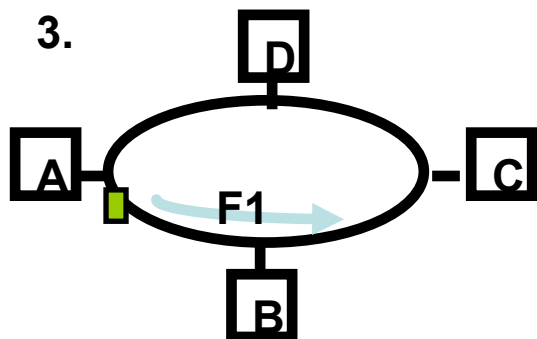
Az FDDI topológiája

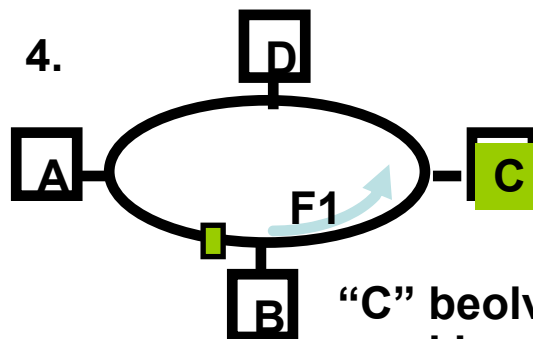
Az FDDI tokenes protokolljának működése

“A” a token helyett F1-et küldi C-nek

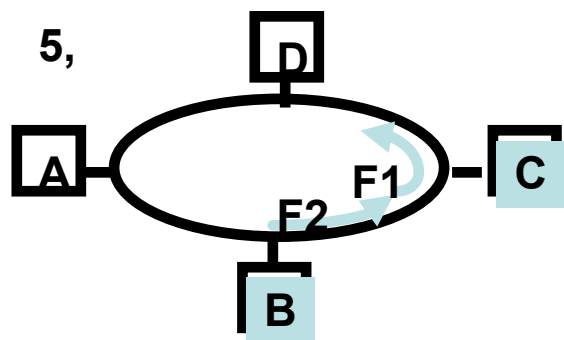

F1 után azonnal továbbadja a tokent

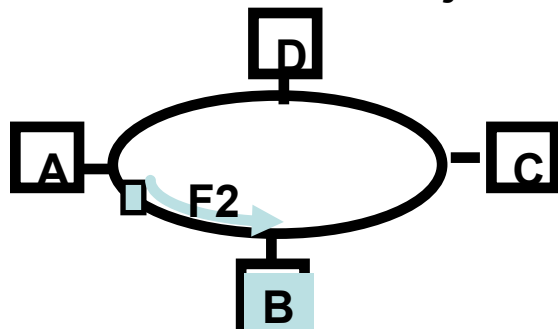

“C” beolvassa a neki szóló F1-et és másol

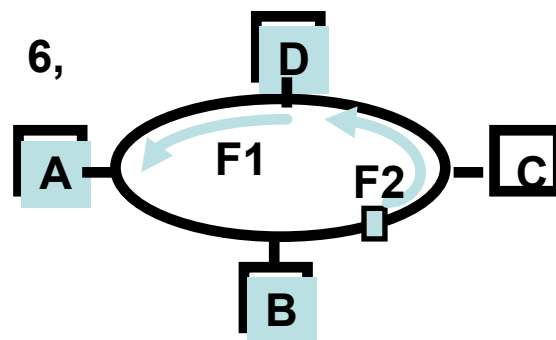
Az FDDI tokenes protokolljának működése

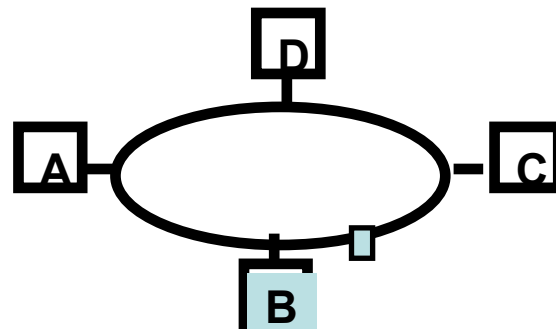
“C” tovább másol
“B” a tokent kivonja és ad

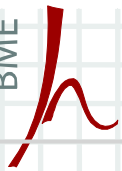
“B” kivonja F2-t

“B” továbbadja a tokent, “D” másol
“A” kivonja F1-et

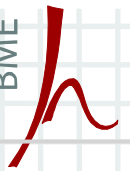

“B” elengedi a kapott tokent

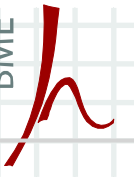
FDDI vs. token ring

- Token ring: egy állomás addig nem állít elő új vezérjelet, amíg kerete a gyűrű körbejárása után vissza nem ért (lassú gyűrű)
- FDDI: a keret elküldésének pillanata után már új vezérjelet bocsáthat ki a gyűrűre
 - Pl. 1000 állomás, 200 km optikai szál: jelentős késleltetés lenne enélkül
 - egy nagy gyűrűben akár több keret is keringhet egyszerre

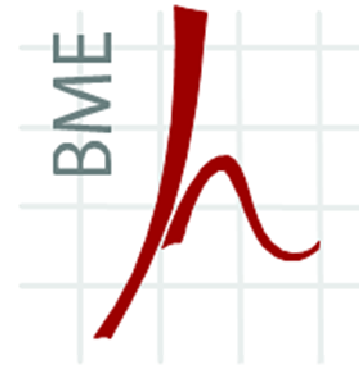
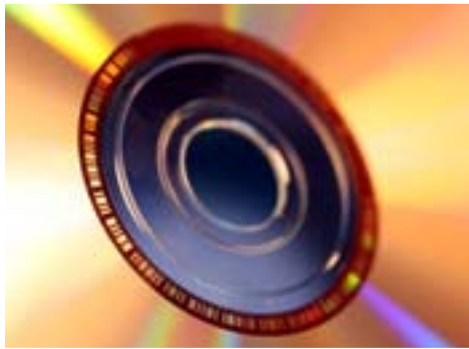
Az FDDI MAC protokollja a „timed token ring” protokoll

- Az állomások megállapodnak egy megcélzott TRT-ben (Token Rotation Time)
 - TRT = a gyűrű teljes késleltetése + adási idők
- Ez felső korlátot ad a késleltetésre
- Némelyik állomás adási “kvótával” rendelkezik
 - A hozzá érkező tokent a kvóta idejéig megtarthatja, ezalatt adhat
 - Ez a „szinkron” forgalom
- A kvótán felül csak akkor adhat egy állomás, ha „belefér” TRT-be
 - Ez az „aszinkron” adás

FDDI alkalmazása

- 90-es évek elején népszerű volt
 - Ethernet akkor csak 10Mb/s, token ring 4Mb/s vagy 16Mb/s
- Fast Ethernet már jóval olcsóbb volt, Gigabit Ethernet pedig gyorsabb és olcsóbb

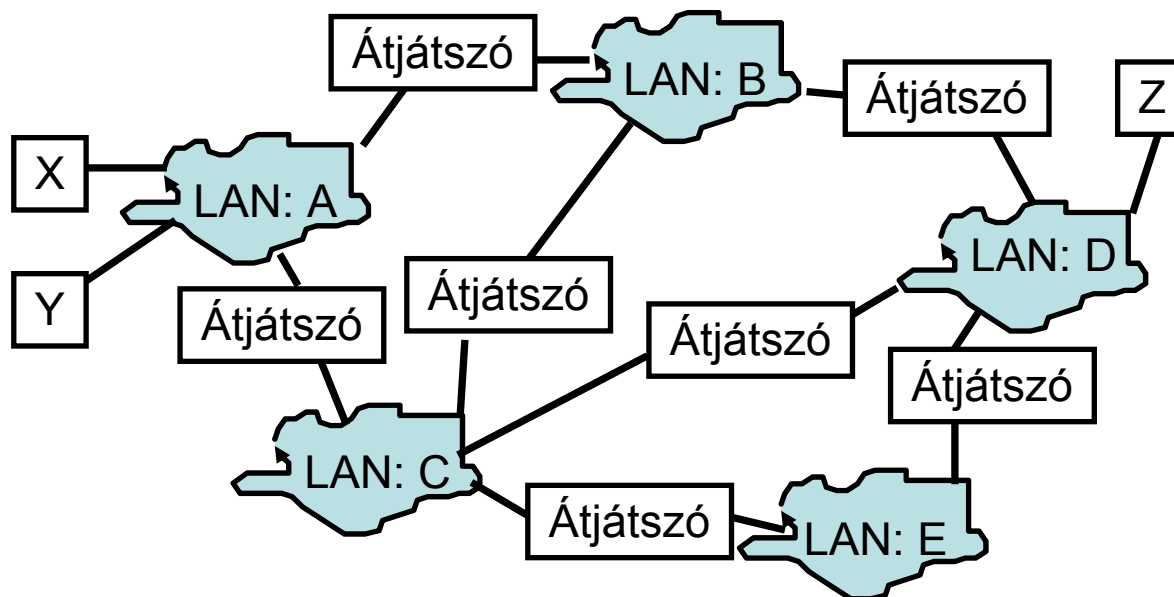

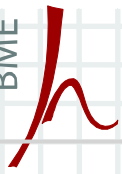
Lokális hálózatok III. rész

LAN-ok összekapcsolása

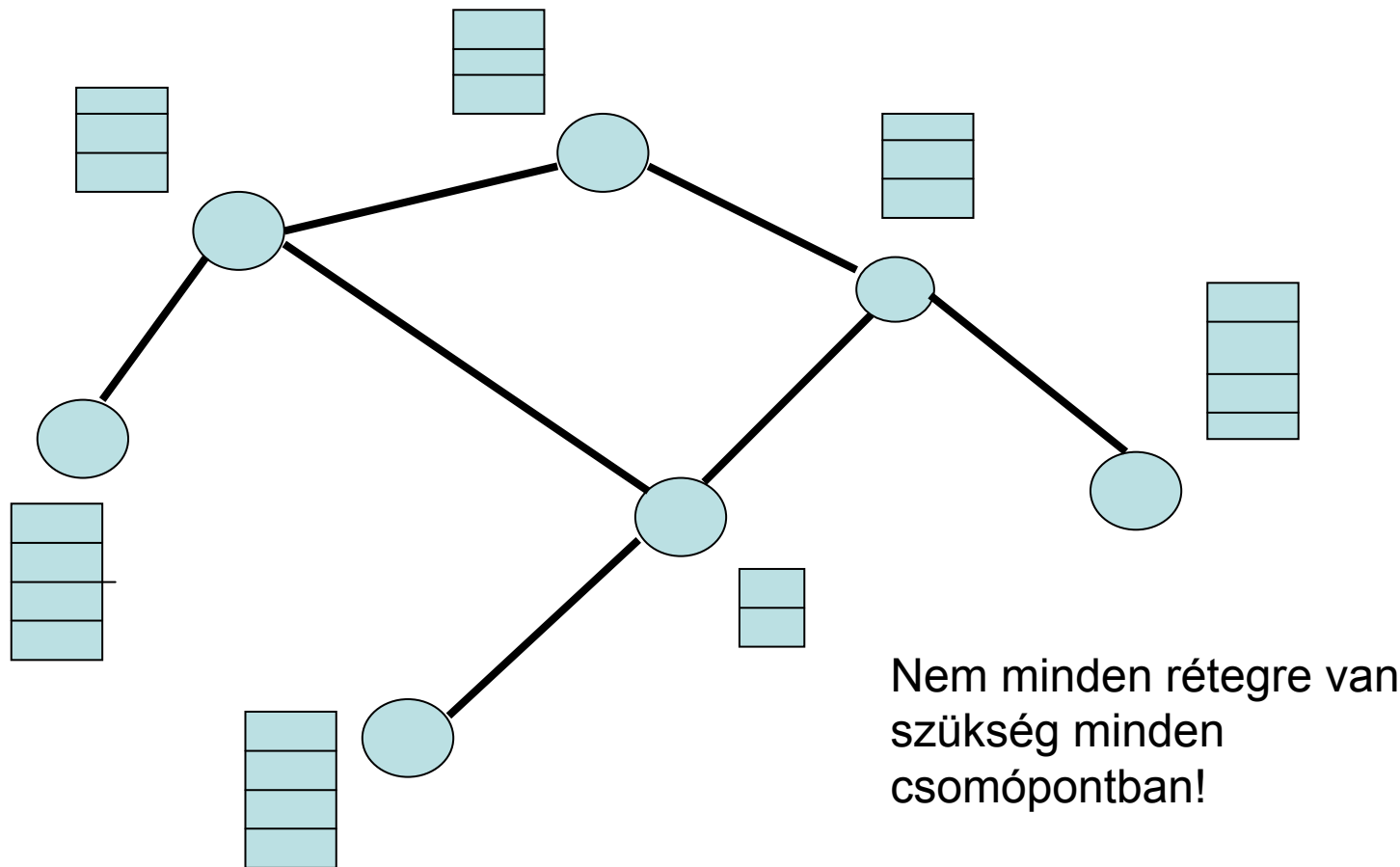
A LAN-ok korlátainak átlépése

- Korlátok:
 - távolság
 - állomások száma
 - állomások típusa
- LAN-ok kiterjesztése:
 - A LAN-korlátokat egy **átjátszó** segítségével átléphetjük

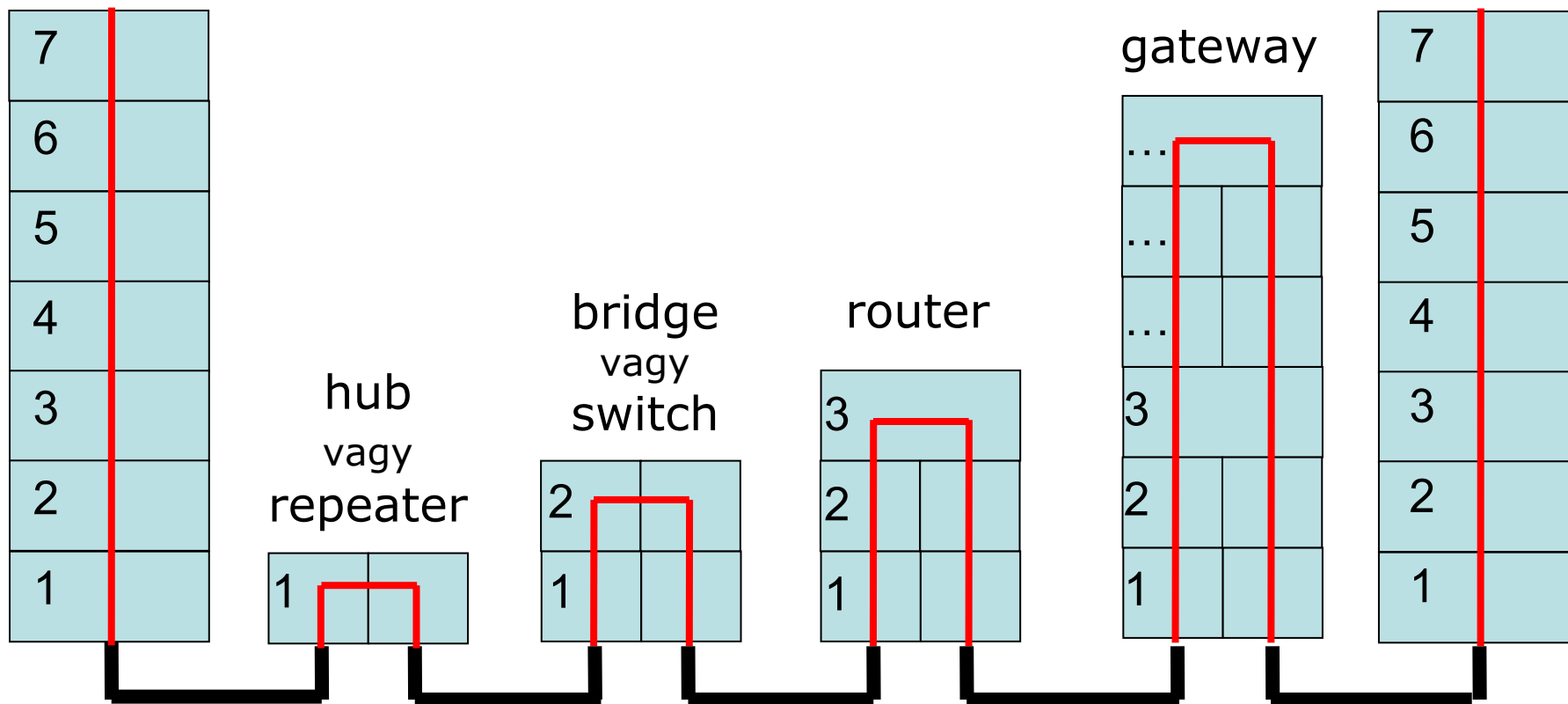

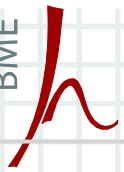
Protokollrétegek a hálózati csomópontokban

Nem minden rétegre van
szükség minden
csomópontban!

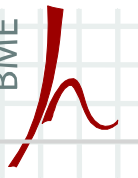
Különböző képességű átjászók

Átjátszó eszközök megnevezése

Angol név	Magyar név	OSI max . réteg	Tipikus port-szám	Funkcionalitás
repeater	jelismétlő	L1	2	jelerősítés, -továbbítás
hub	többportos jelismétlő	L1	4-16	jelerősítés, -továbbítás minden porton; több eszköz összekapcsolása
bridge	híd	L2	2-8	nem ütköző szegmensek összeköttetése; továbbítás csak a szükséges porton; átviteli közegek közötti konverzió újraakerekezéssel
switch	kapcsoló	L2	4-32	nem ütköző szegmensek összeköttetése; továbbítás csak a szükséges porton, azonos közegen, újraakerekezés nélkül
router	útválasztó	L3	2-10	útválasztás L3 címek alapján
gateway	átjáró	>L3	2-4	protokollkonverzió, -együttműködés

Bridge-ek és switchek

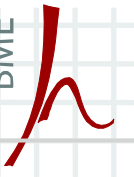
- Nagyon hasonló a kettő:
 - Adatkapcsolati rétegbeli összeköttetés
 - Többféle sebességet is képesek kezelni

- Történetileg:
 - Először: híd
 - Később: kapcsoló a LAN-okban (kapcsolt Ethernetben)

- Az összeköttetés
 - Híd: tipikusan LAN-szegmenseket köt össze
 - Kapcsoló: LAN-szegmensek és egyedi munkaállomások is összeköthetők

- A híd képes lehet különböző LAN-okat összekötni
 - pl. Ethernetet token ringgel

- Az eszközök megvalósítása tipikusan „tárolj és továbbíts” (store and forward) (közös memória, kapcsolómátrix nélkül)

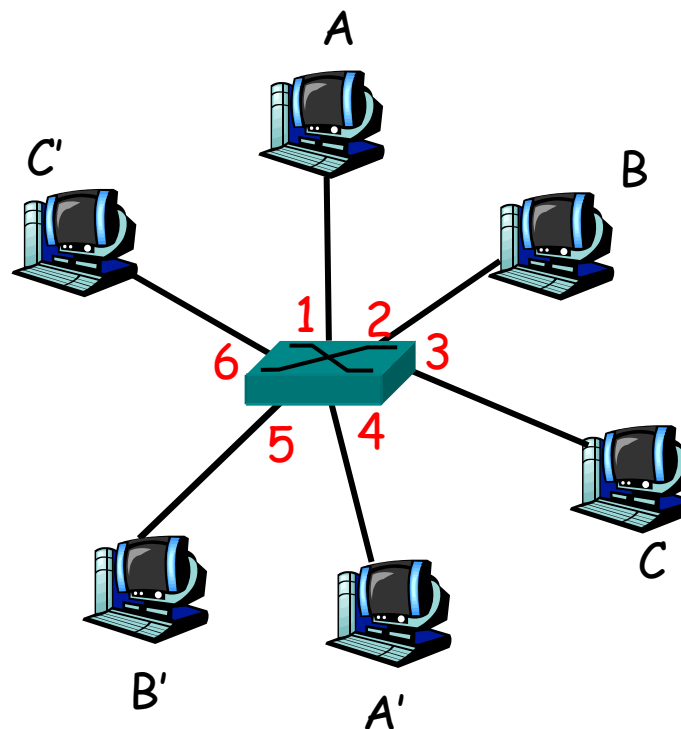

Switch - kapcsoló

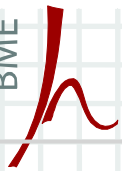
- Adatkapcsolati rétegbeli eszköz
 - tárolja és továbbítja az Ethernet-kereteket
 - megvizsgálja a keretfejrészt és szelektíven továbbítja a keretet a MAC célcím alapján
 - a keretek továbbításakor CSMA/CD-t használ (ha nem full duplex)
- Transzparens
 - a végpontok nem tudnak a kapcsolók jelenlétéről
- Plug-and-play, self-learning
 - a kapcsolókat nem kell konfigurálni

Switch: több kapcsolat egy időben

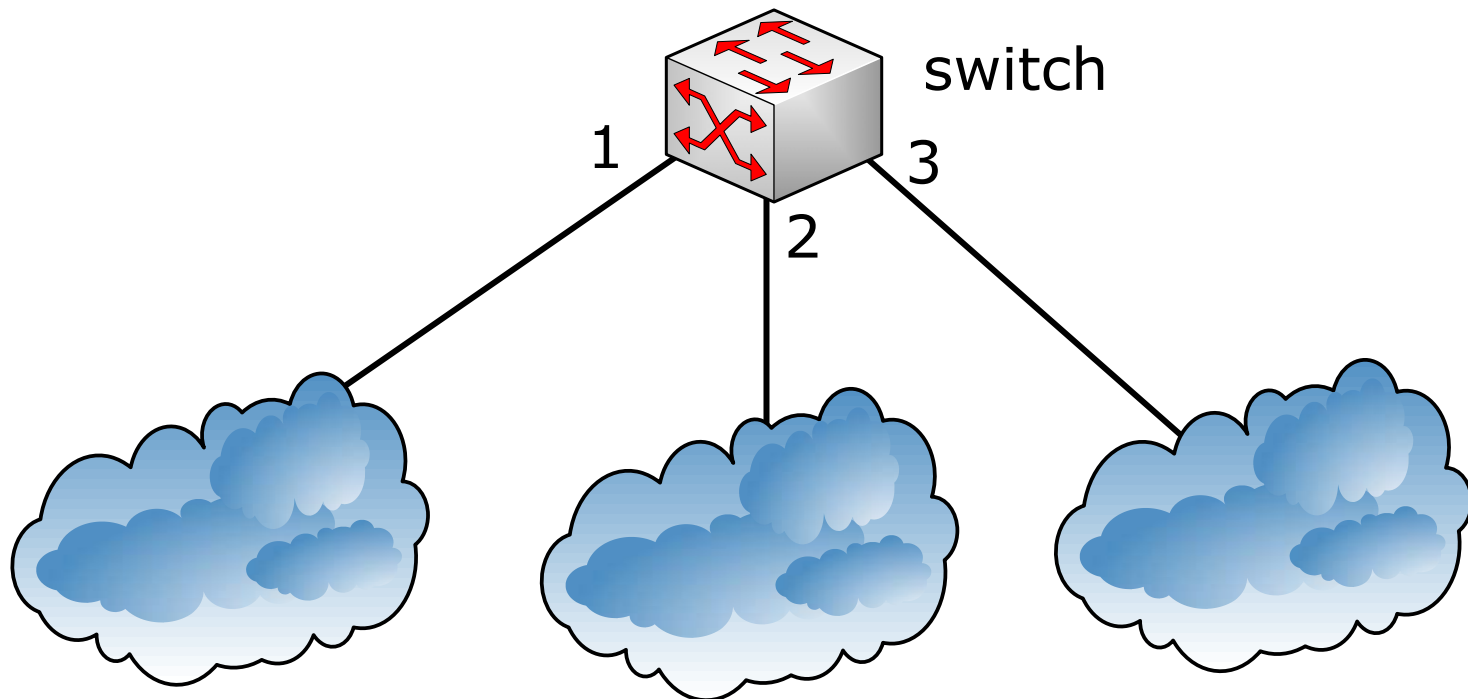
- Hosztok számára dedikált, közvetlen kapcsolat a switch-hez
- Switch pufferelem a csomagokat
- Ethernet protokoll van alkalmazva minden bejövő linken, de nincs ütközés, full duplex
 - Minden link egy saját ütközési tartomány
- **switching:** A-A' és B-B' között kapcsolat egyidőben, ütközés nélkül
 - Hub-al nem lehetséges

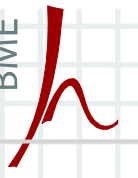
*switch 6 interfésszel
(1,2,3,4,5,6)*

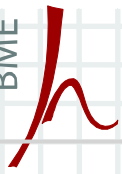
Kerettovábbítás szegmensek között

Hogyan határozza meg a kapcsoló, hogy melyik szegmensre kell továbbítania?

- Van kapcsolótáblája (switching table)
- Bejegyzés a táblában:
 - (MAC Address, Interface, Time Stamp)
 - régi bejegyzéseket eldobja
- Megtanulja, hogy melyik végpontokat melyik interfészen keresztül tudja elérni
- Amikor vesz egy keretet, megtanulja azt, hogy hol, melyik szegmensen van a küldő
 - bejegyzi a küldő/szegmens párokat a táblába

Szűrés/továbbítás

Amikor a kapcsoló vesz egy keretet:

megnézi a switching table-t a MAC cél-cím alapján

if van bejegyzés az adott MAC cél-címre

then{

if a cél azon a szegmensen van, ahonnan jött a frame

then eldobja a keretet

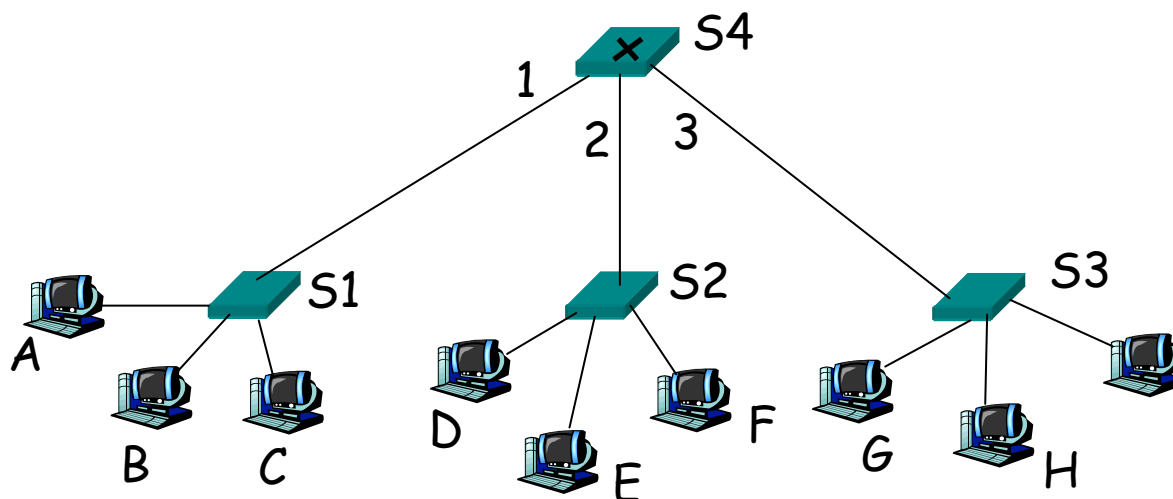
else továbbítja a megadott interfészre

}

else elárasztás

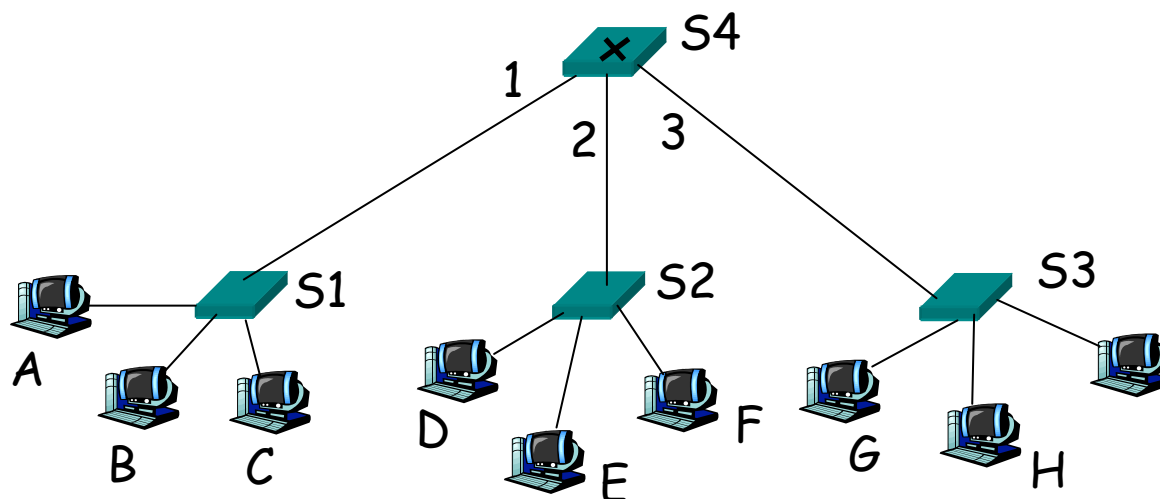
*továbbítás minden interfészre,
kivéve azt, amelyről érkezett*

address	interface
A	1
B	1
E	2
G	3
I	

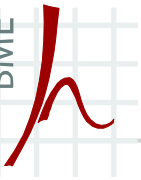
- A kapcsoló vesz egy C-től D-nek menő keretet
 - bejegyzi a táblába, hogy C az 1-es interfészen érhető el
 - mivel D nincs benne a táblában, továbbítja a keretet a 2 és 3 interfészre
- D veszi a keretet

Példa (folyt.)

address	interface
A	1
B	1
C	1
E	2
G	3
I	

- A kapcsoló veszi a keretet D-től
 - bejegyzi a táblába, hogy D a 2-es interfészen érhető el
 - mivel C benne van a táblában, továbbítja a keretet az 1-es interfészre (csak oda)
- C veszi a keretet

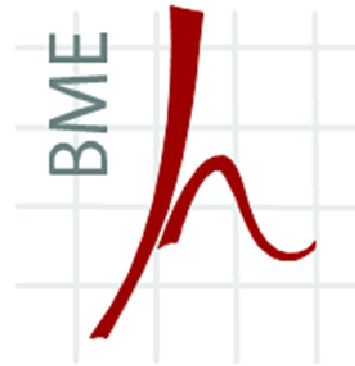
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

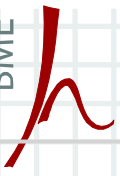
Vezeték nélküli LAN-ok IEEE 802.11

WLAN – Wireless Local Area Network
Wi-Fi – Wireless Fidelity

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

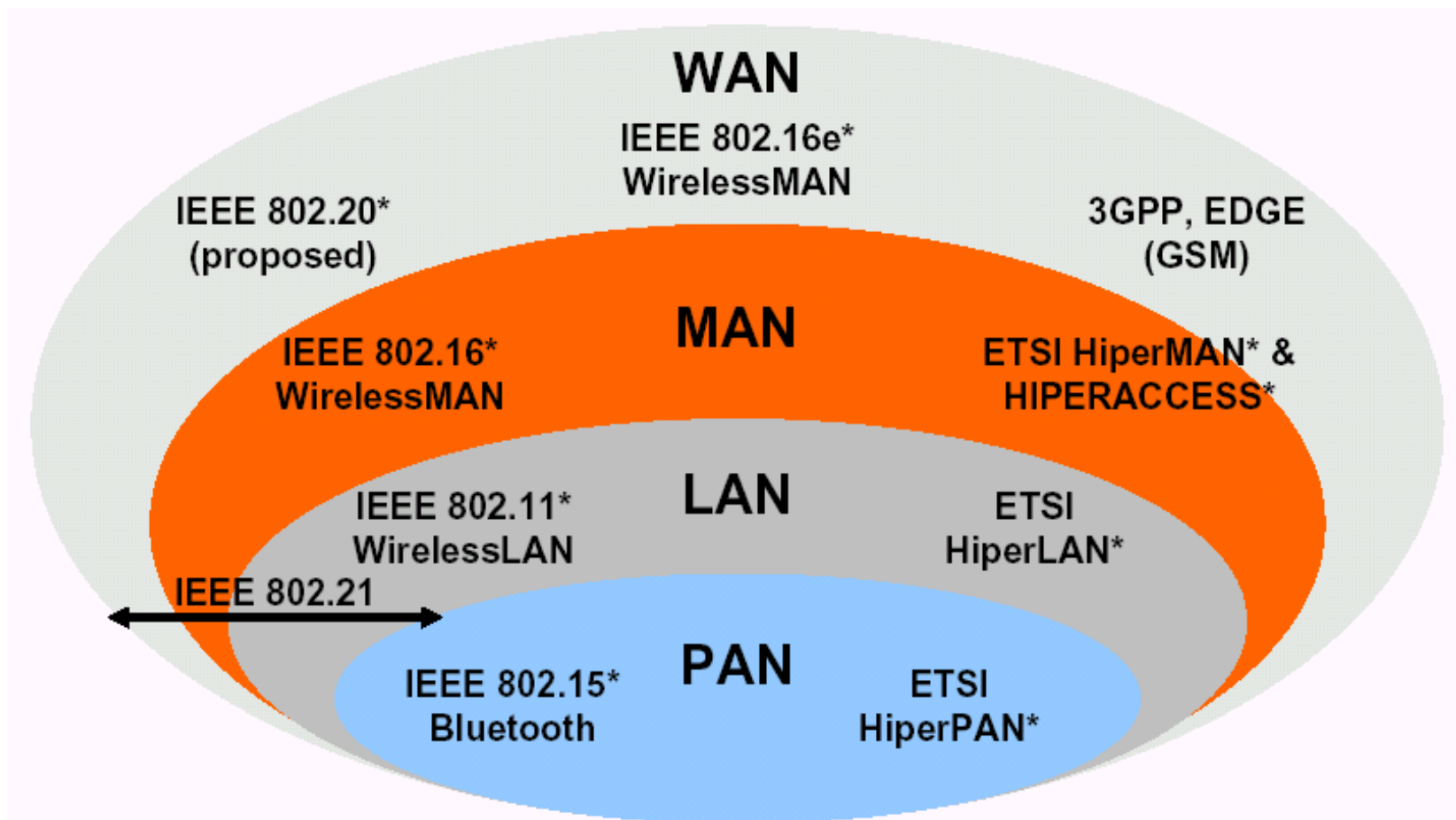

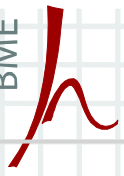

A számítógép-hálózatok klasszikus osztályozása területi lefedés szerint

- WAN – *Wide Area Network* – nagy kiterjedésű hálózat
 - távolsági megkötés nélküli, tetszőleges kiterjedésű hálózat
 - akár **globális méretű** is lehet
- MAN – *Metropolitan Area Network* – városi/nagyvárosi hálózat
 - eredetileg: egy tipikus USA-beli metropolitan area, de nem feltétlenül város
 - **néhány tíz km**
- LAN – *Local Area Network* – helyi v. lokális hálózat
 - tipikusan vállalaton, intézményen belüli hálózat
 - max. **néhány km-es** távolságok
- PAN – *Personal Area Network* – személyi hálózat

Vezetéknélküli hálózatok osztályozása kiterjedésük szerint

A wireless LAN-ok jellemzői

WLAN jellemzők:

- pár száz méter
- 1-2 Mbit/s-től a 100 Mbit/s-ig
- ISM sávban (engedélymentes): 2,4 GHz, 5,8 GHz

Jellegzetes alkalmazások:

- Épületen belüli LAN-ok részeként
 - kórházak, áruházak, hotelek, egyetemi campus, műemlék-épületek
- Közeli épületek közötti kapcsolat, pl. utca felett
- Otthoni iroda, kisvállalati iroda (SOHO – small office – home office)
- Nyilvános Internet-elérési pont

WLAN-kártya

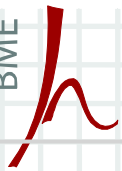
asztali számítógépekbe (PCI, ISA)

hordozható eszközökbe (PCMCIA)

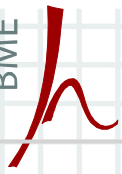
AccessPoint (AP)

802.11-es szabványok

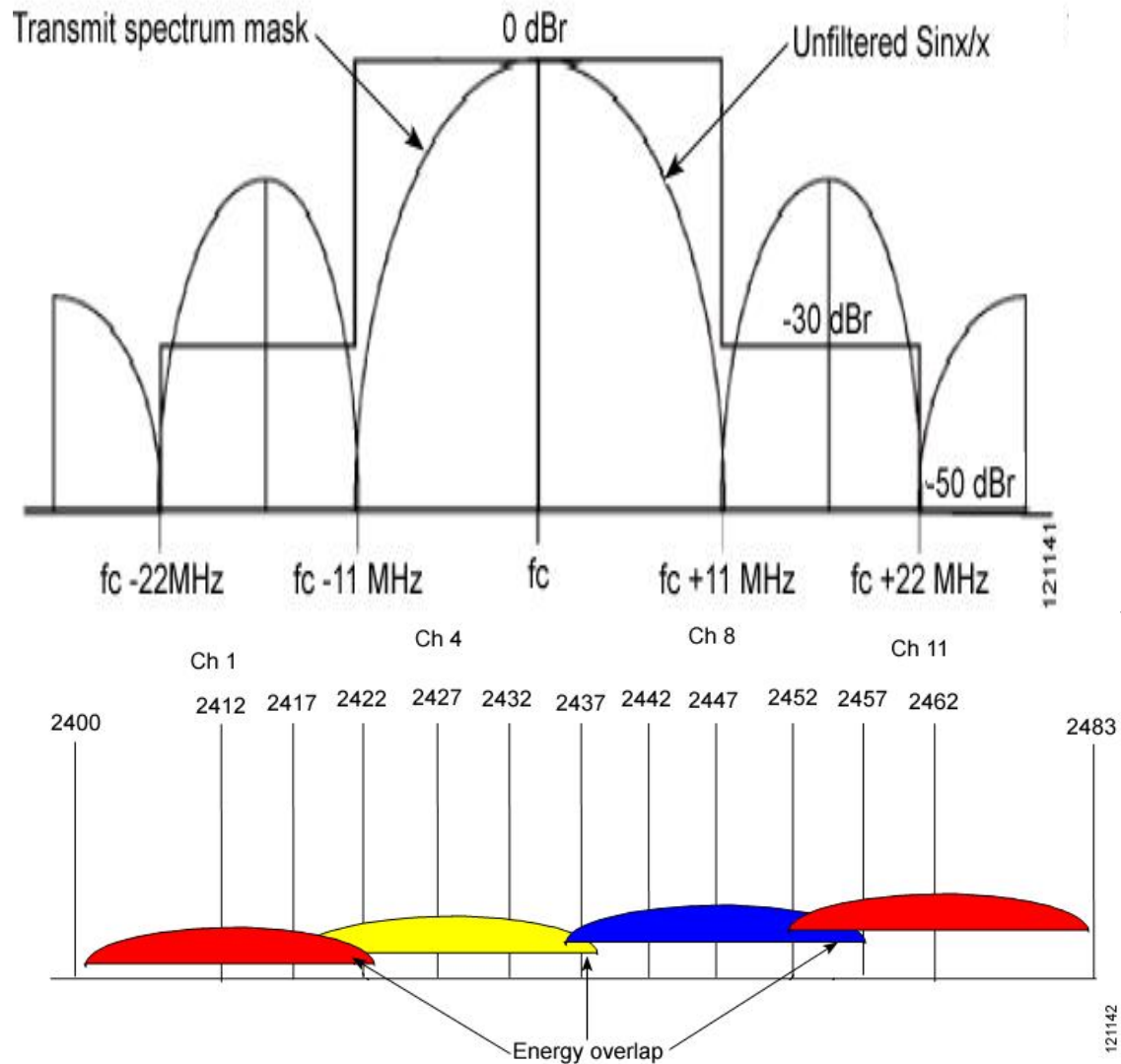
- **Különböző alszabványok**
 - 802.11 – 1-2 Mbit/s, 2,4 GHz, FHSS/(DSSS/infra)
 - 802.11a – 54 Mbit/s, 5 GHz, OFDM
 - 802.11b – 11 Mbit/s, 2,4 GHz, DSSS, 11-13 csatorna
 - 802.11g – 54 Mbps, 2,4 GHz, OFDM / DSSS, 13 csatorna
 - 802.11n – akár 600 Mbit/s, 2,4/5 GHz, OFDM MIMO
 - 802.11ac- fejlesztés alatt, 5GHz, max 1Gbps, multi-user MIMO, 256QAM
- **További alszabványok fontos kiegészítő funkciókra**
 - 802.11e – QoS-támogatás
 - 802.11h – automatikus teljesítményszabályozás (ATPC)
és dinamikus csatornaválasztás (DFS)
 - 802.11i – adatbiztonság, titkosítás (pl: AES titkosítás)
 - 802.11j – 802.11a - HiperLAN2 együttélés
 - 802.11s – mesh-üzemmódú működés

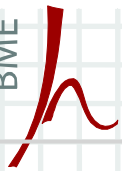

Csatornák (2,4Ghz)

- Pl. egy felosztás: 2.4000–2.4835 GHz sávban:
 - 13 db 22 MHz-es csatorna, egymástól 5 MHz-re a középfrekvencia
- Spektrális maszk minden csatornára (átlapolódás miatt)
 - Frekvencia közepétől 30dB-es csillapítás +/-11Mhz-re
- Egyszerre lehet használni pl. 1.,6.,11.csatornát átlapolodás nélkül
 - Közel-távol probléma akkor is gond lehet!
- Így is interferencia: mikrosütő, cordless telefon, Bluetooth
- 5Ghz-es sávban 23 nem átlapolódó csatorna

Spektrális maszk, 802.11b

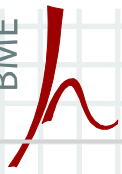
802.11 szabványok

Logical Link Control (LLC)

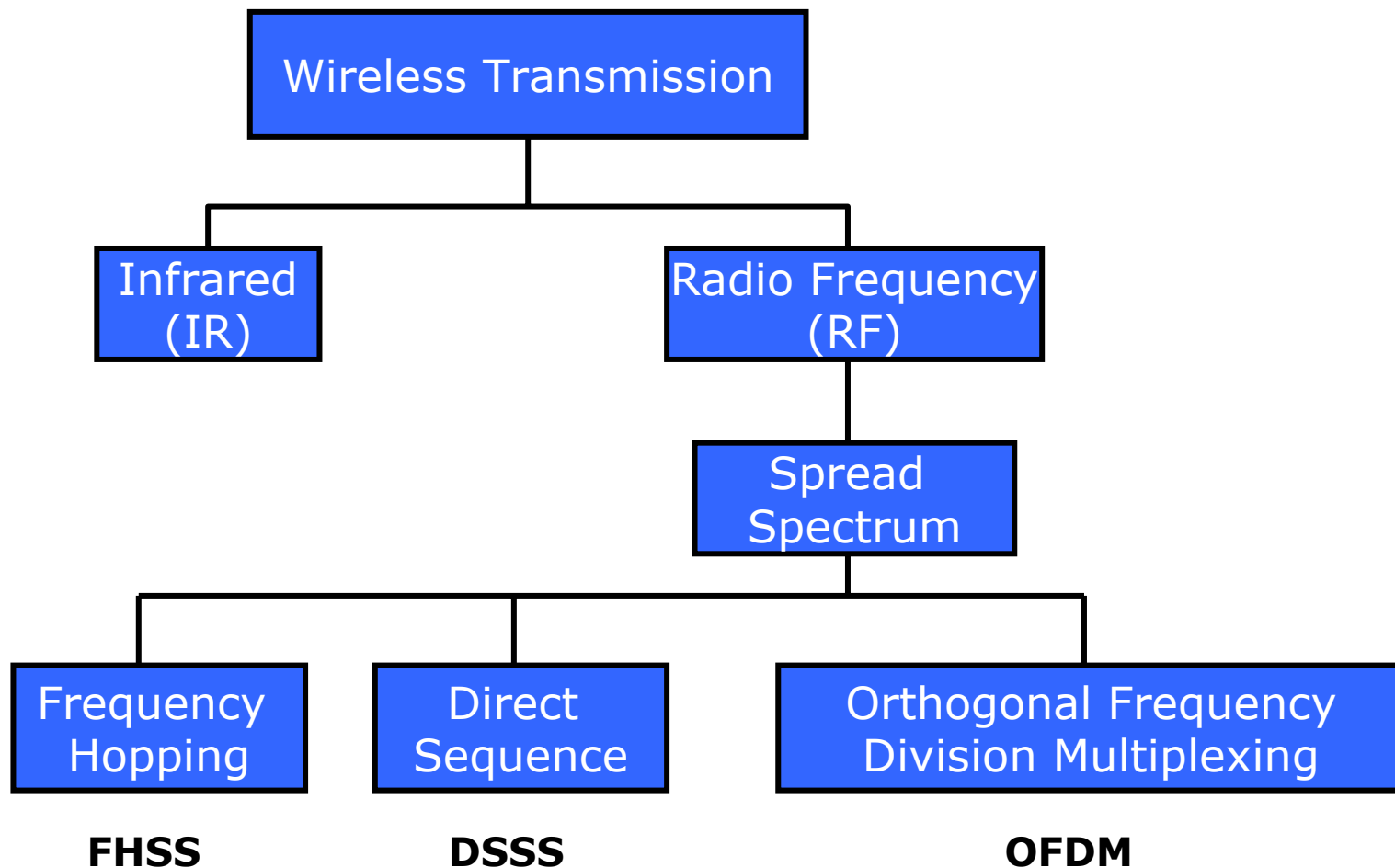
Media Access Control (MAC)

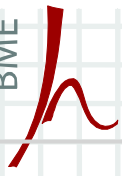
802.11 infrared	802.11 FHSS	802.11 DSSS	802.11a OFDM	802.11b HR-DSSS	802.11g OFDM
--------------------	----------------	----------------	-----------------	--------------------	-----------------

Szabványváltozatok a különböző rétegeknek megfelelően

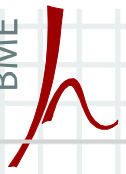
A vezeték nélküli kommunikáció fizikai formái

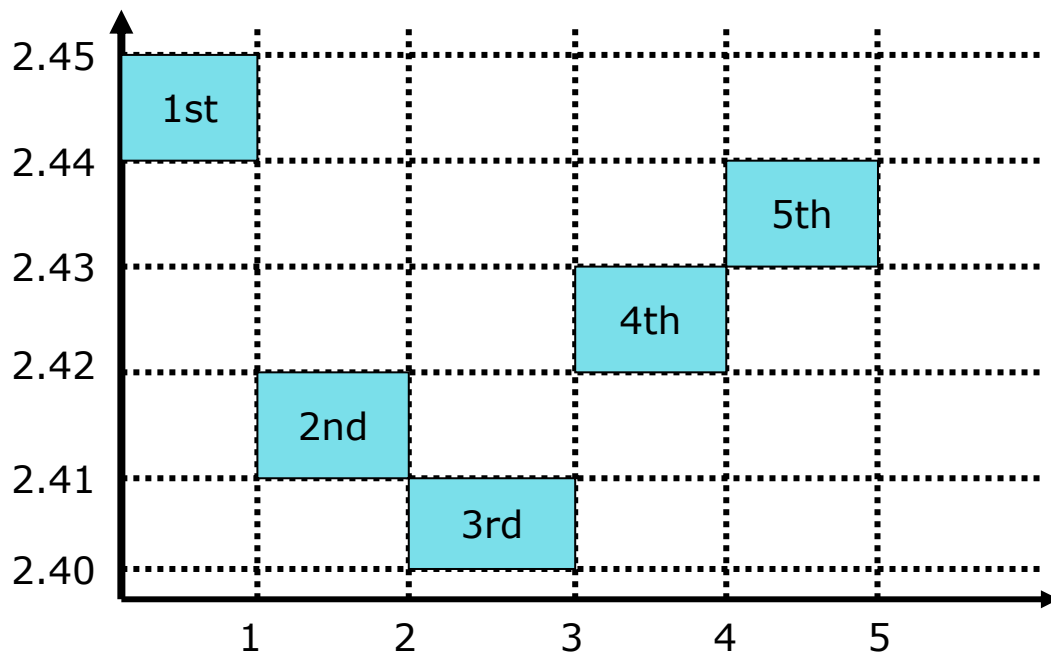

DSSS: detekció, zavarvédettség

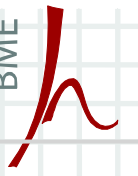
- Detekció: **korrelációs vevő**, a kódolásnál alkalmazott álvéletlen jelsorozattal, szinkronban
 - A korrelációs detektor maximumot ad az adott chip-időn belül és alacsony értékeket más helyeken
 - A zajjal, zavarokkal nincs korreláció
 - Többutas terjedés esetén az interferáló jelekkel kicsi a korreláció
- A **chip-frekvencia („processing gain”)** megválasztása
 - Hosszú kód: jó zavarvédettség
 - Rövid kód: kisebb sáv szélességigény
- IEEE 802.11 : 11 bites szórás
 - FCC: min. 10 az ISM sávban
 - 11-es érték nem túl nagy: **mérsékelt zavarvédettség, de jó sáv szélesség-gazdálkodás**

Frequency Hopping Spread Spectrum (FHSS) *

- Több frekvenciát használ
- Példa:
 - 10 MHz helyett 50 MHz-et használ
 - Az első bit (vagy bitek egy csoportja) 2,44 GHz-en, a második bit 2,41 GHz-en, míg a harmadik bit 2,30 GHz-en kerül kiküldésre

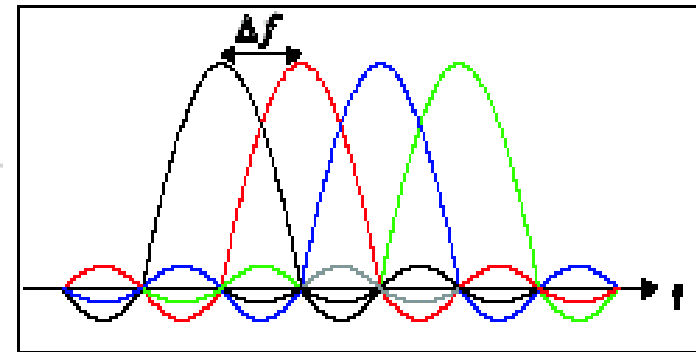

FHSS: fő paraméterek

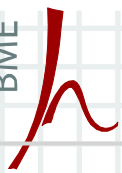
- Lassú és gyors frekvenciaugratás
 - Bitsebesség $>$ vagy $<$ a hopping-sebességnél

- A 2.4 GHz ISM sávban:
 - Min. 75 frekvencia használata
 - Max. 400 ms egy frekvencián, ha 400, akkor 2,5 ugrás/s;
 - FHSS \leftrightarrow DSSS
 - Különböző sáv szélesség igény és adatsebességek
 - FHSS védettebb a keskenysávú zavarokkal szemben
 - mivel az egész ISM sávra kiterjed, a DSSS csak egy részére

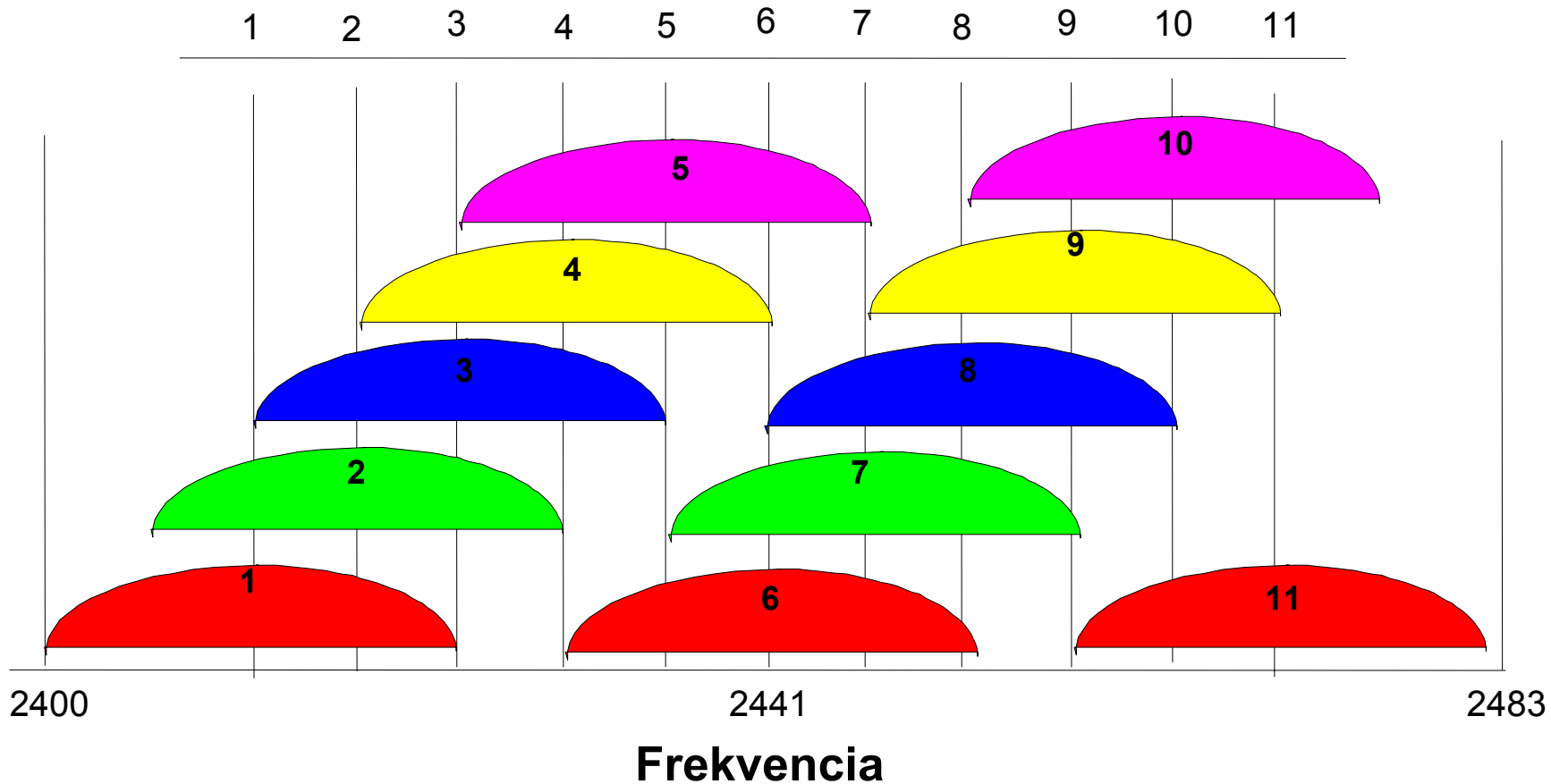
Orthogonal Frequency Division Multiplexing

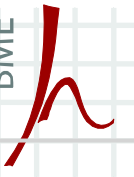

- A sáv felosztása sok részsávra
 - ezekben továbbítjuk a párhuzamosított jelfolyamot
 - részsávon belül QAM (16 v. 64) vagy PSK (B v. Q)
- A spektrum hatékony kihasználása: **„ortogonális” vivőkkel**
 - a sávok nem diszjunktak, a spektrumok „össze vannak tolva”, egymásba átlógnak
 - viszont szétválaszthatók, mert eleget tesznek a **Nyquist-elv**nek

Csatornakiosztás

OFDM előnyei-hátrányai

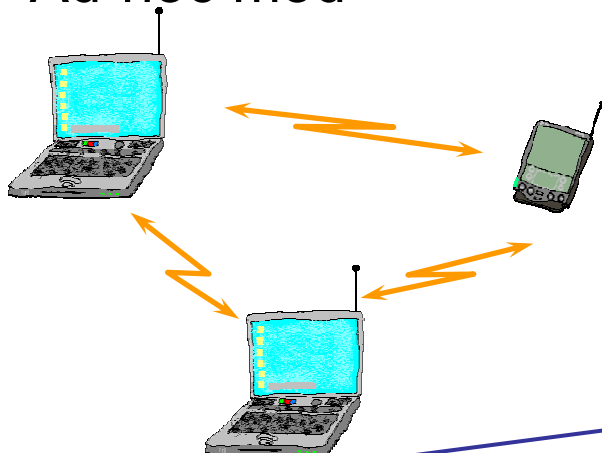
+:

- Jó védetség a ISI, keskenysávú interferencia és frekvencia szelektív fading ellen
- Magas spektrális hatékonyság

-:

- Érzékeny a Doppler-effektusra és frekvencia szinkronizációra

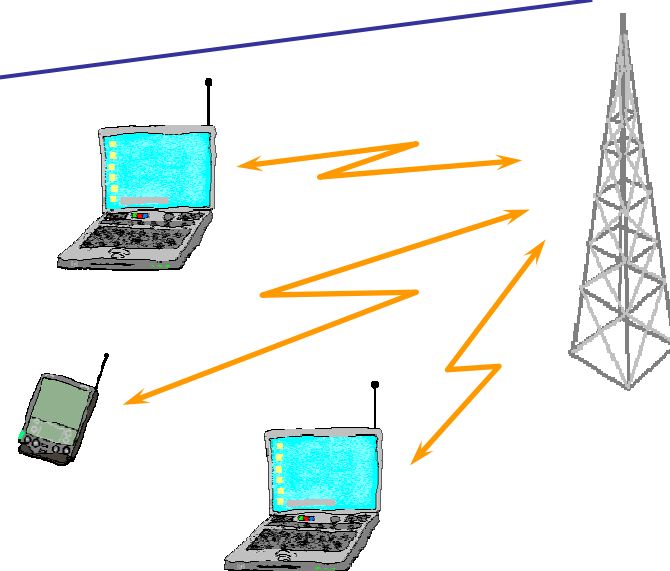
Ad-hoc mód

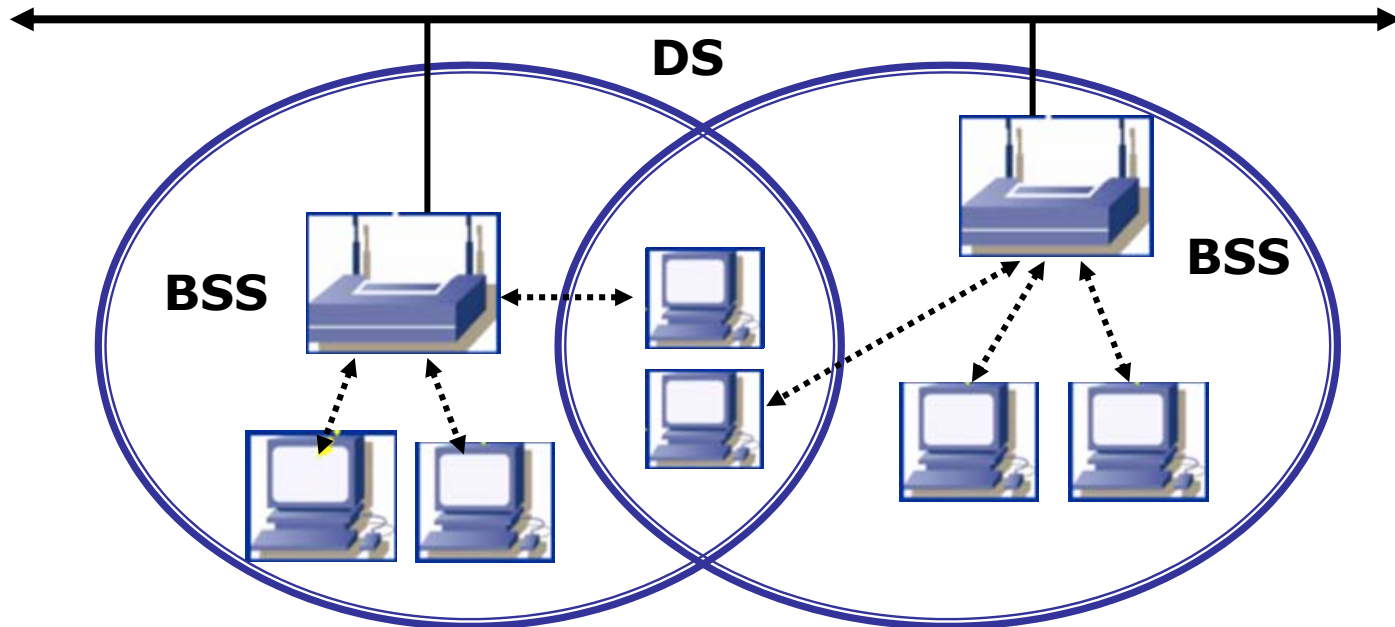
- Részei: csak kliensek
- Kommunikáció: **peer-to-peer**
- Eseti hálózatok esetén

Infrastruktúra mód

- Részei: Access Point (AP) + kliensek
- Kommunikáció: csak **AP-kliens**
- AP: kapcsolat a vezetékes és a vezeték nélküli hálózat között

WLAN-ok topológiája (BSS és ESS)

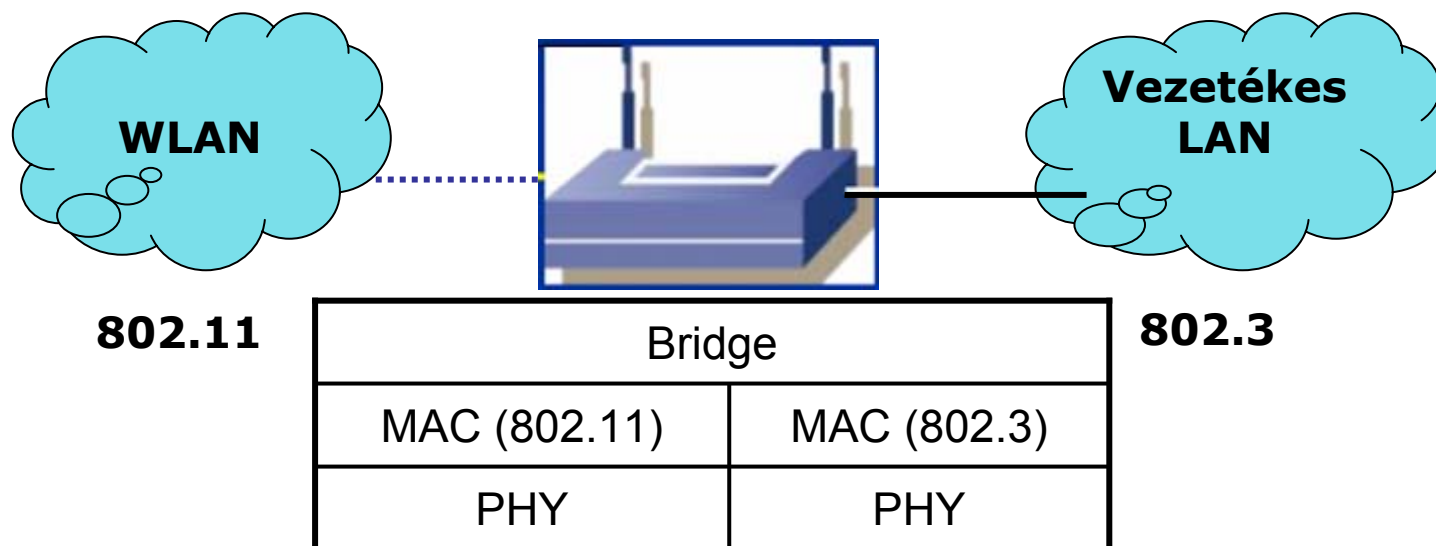

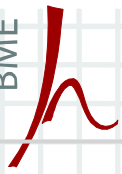
Basic Service Set (BSS) – egy cella

Extended Service Set (ESS) – több cella

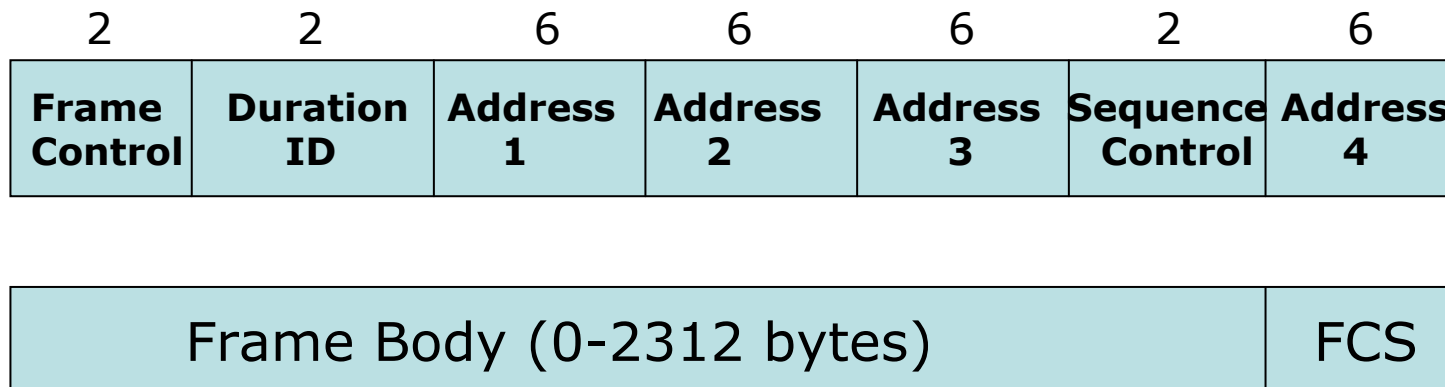
Distribution System (DS) – elosztóhálózat (gerinc)

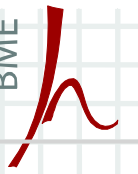
Wireless Access Point (WAP) – Bridge

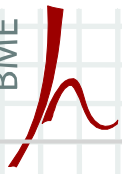
802.11 keretformátum

Vezérlési keretmező (Frame control)

- Protokoll verzió (2bit)
- Típus (2 bit): vezérlési, adat vagy menedzsment keret
- ToDS-FromDS (1-1 bit): elosztóhálózatba/ból
 - BSS-en belüli kommunikáció esetén 00
- További bitek:
 - fragmentáció
 - újraadott keret
 - teljesítményszabályozás stb.

802.11 címek

To DS	From DS	Address 1	Address 2	Address 3	Address 4
0	0	DA	SA	BSSID	N/A
0	1	DA	Sending AP	SA	N/A
1	0	Receiving AP	SA	DA	N/A
1	1	Receiving AP	Sending AP	DA	SA

DS: Distribution System

BSSID: Basic Service Set ID

DA: Destination Address (Célcím)

SA: Source Address (Forráscím)

11-22-33-01-01-01

11-22-33-02-02-02

A1: 11-22-33-01-01-01

DA

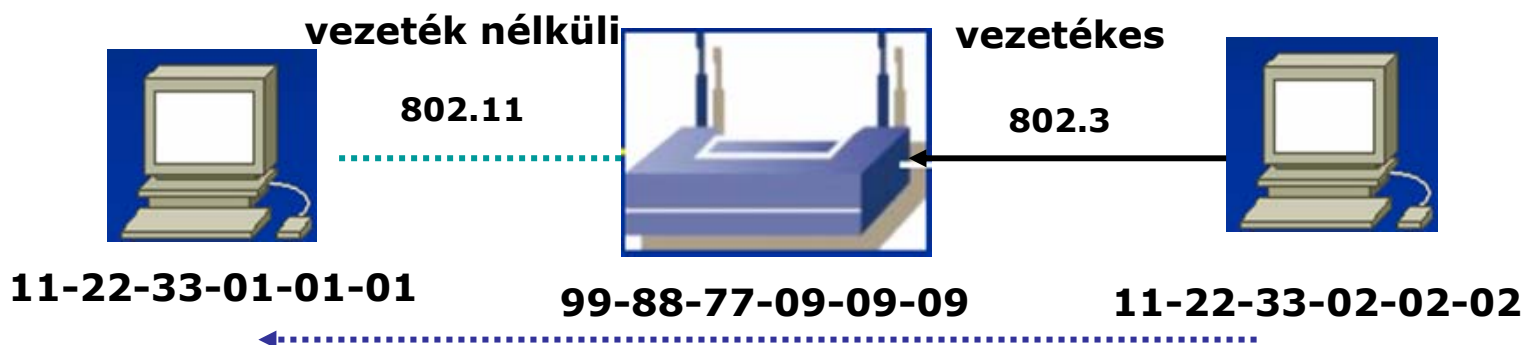
A2: 11-22-33-02-02-02

SA

A3: BSS ID

A4: nem használt

„01”-eset (vezetékesből vezeték nélkülibe)

A1: 11-22-33-01-01-01

A2: 99-88-77-09-09-09

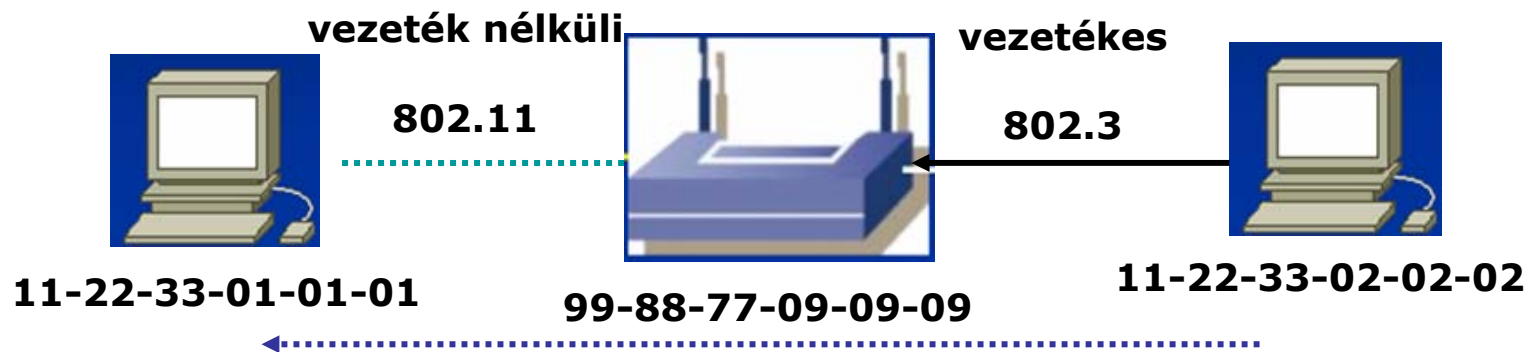
A3: 11-22-33-02-02-02

A4: nem használt

DA: 11-22-33-01-01-01

SA: 11-22-33-02-02-02

„10”-eset (vezeték nélküliből vezetékesbe)

A1: 99-88-77-09-09-09

A2: 11-22-33-01-01-01

A3: 11-22-33-02-02-02

A4: nem használt

DA: 11-22-33-02-02-02

SA: 11-22-33-01-01-01

„11”-eset (vezeték nélküli összekapcsolás)

11-22-33-01-01-01 99-88-77-09-09-09 99-88-77-08-08-08 11-22-33-02-02-02

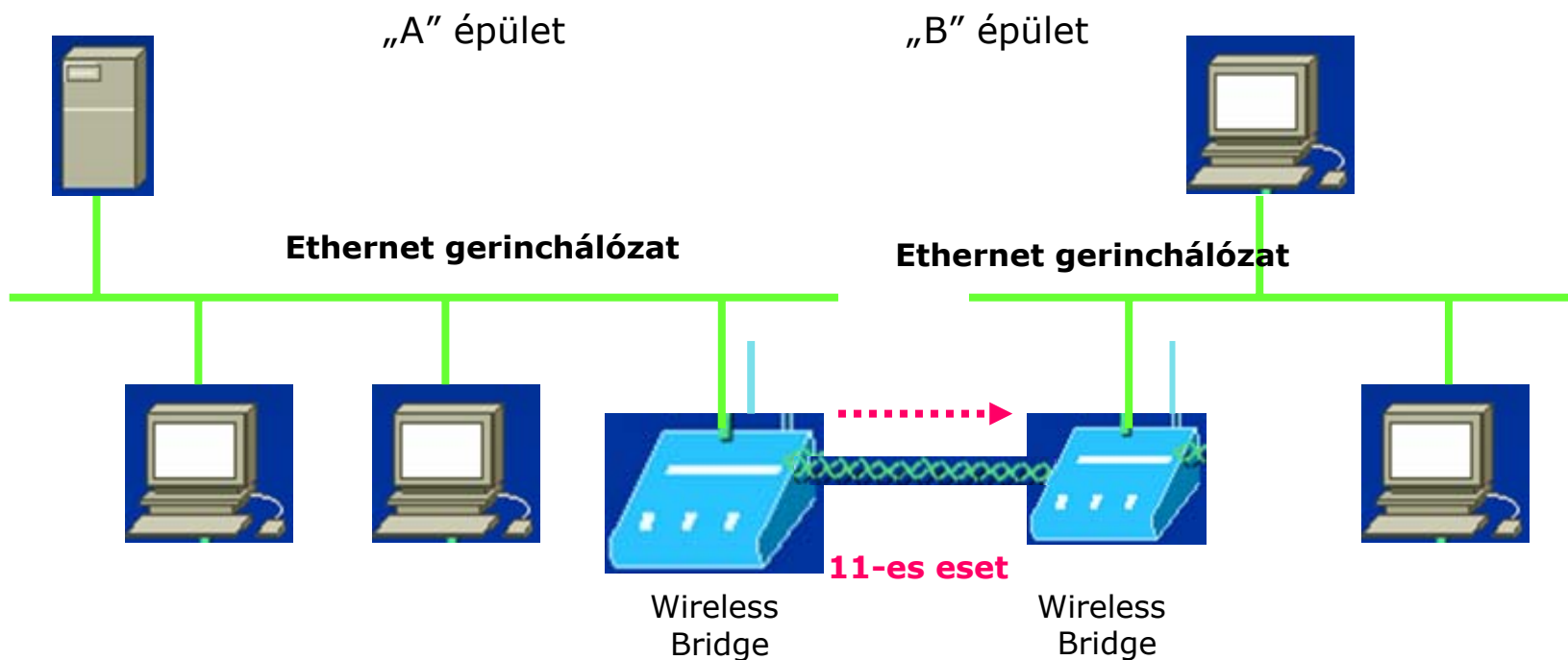

DA: 11-22-33-02-02-02
SA: 11-22-33-01-01-01

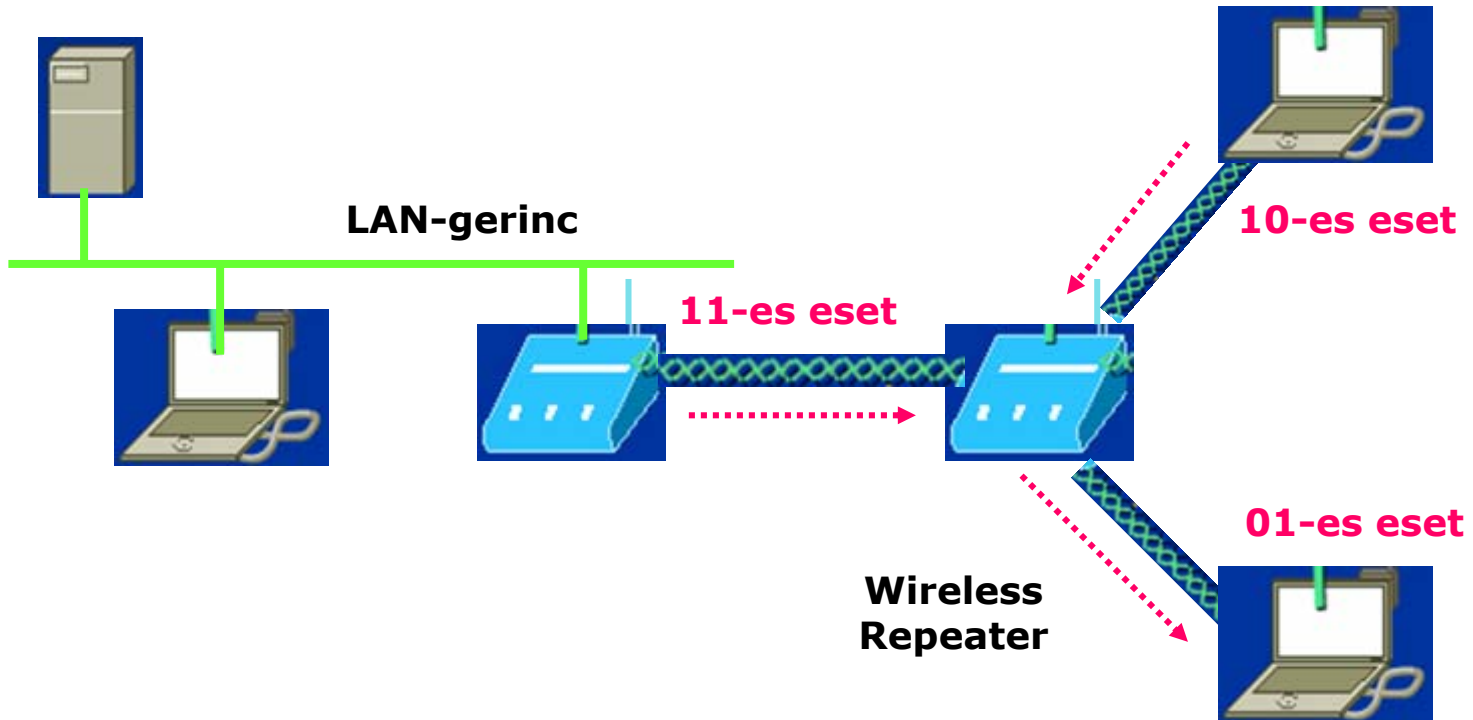
A1:99-88-77-08-08-08
A2:99-88-77-09-09-09
A3:11-22-33-02-02-02
A4:11-22-33-01-01-01

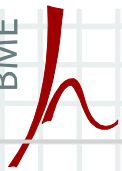
DA: 11-22-33-02-02-02
SA:11-22-33-01-01-01

Vezeték nélküli híd (bridge)

Vezeték nélküli ismétlő (repeater)

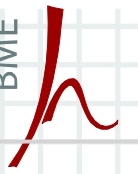

802.11 MAC-réteg- Hozzáférési módszerek

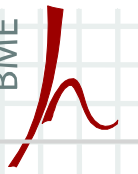
- Carrier Sense Multiple Access/Collision Avoidance – CSMA/CA
 - Nem CSMA/CD (802.3), **CS, de nem CD**
 - Vezeték nélküli LAN-okban nem lehet ütközést detektálni

- Két hozzáférési módszer:
 - **Distributed Coordination Function (DCF)**
 - **Point Coordination Function (PCF)**

Distributed Coordination Function (DCF)

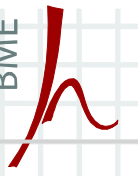
- A MAC alsó alrétege
- CSMA/CA
 - Collision Avoidance – Ütközés-elkerülés
- Nincs ütközésdetekció
 - az állomások nem képesek észlelni a máshonnan érkező jelek által létrehozott ütközést
- Különböző értékű IFS-ek (Inter Frame Space)
 - Short IFS (SIFS) – rövid IFS vezérlőüzenetek számára
 - PCF IFS (PIFS)
 - DCF IFS (DIFS) – adatkeretek számára

- **SIFS:**
 - Magas prioritású adások esetén: ők férnek legelőbb a csatornához
 - Pl. SIFS után: ACK, CTS
 - Konstans értékű (10 v. 16 μ s)
 - Reduced IFS (RIFS): 802.11n szabványban, még rövidebb

- **PIFS:** PCF képes AP várakozási ideje
 - PIFS = SIFS + Részidő

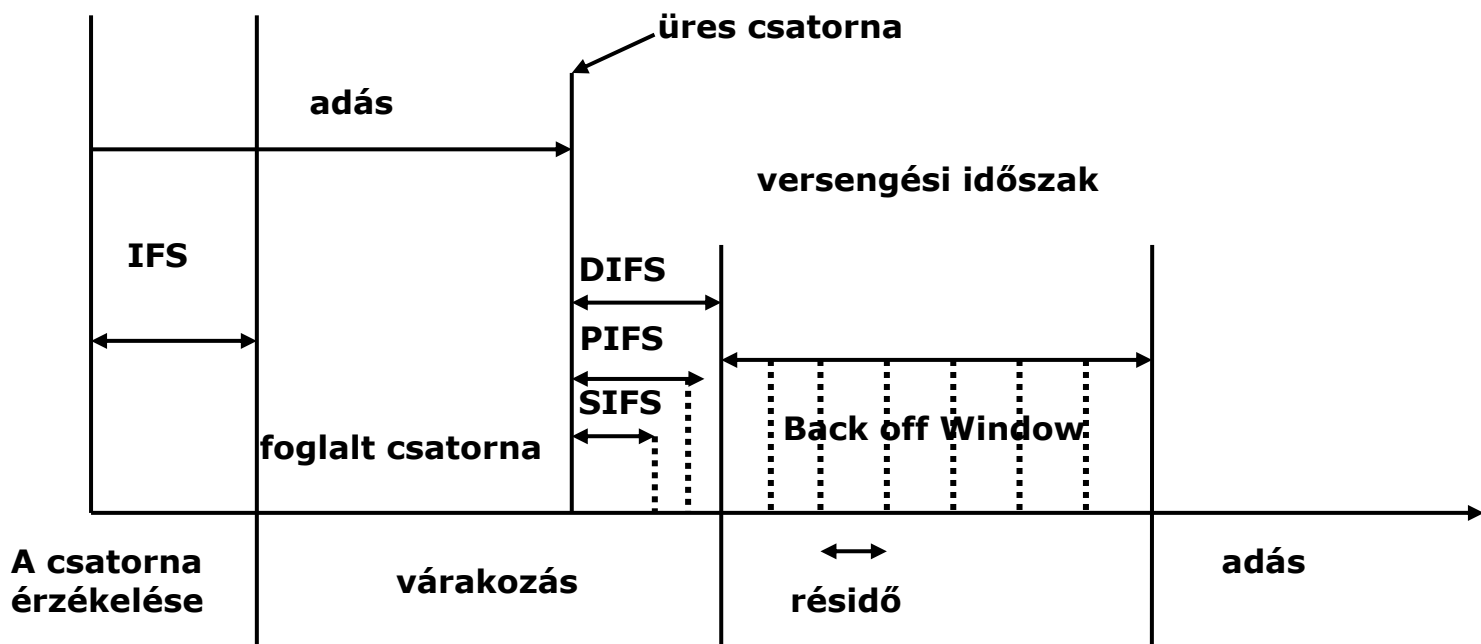
- **DIFS:** adatkereteknek
 - DIFS = SIFS + (2 * Részidő)

DCF algoritmus

- Ha a csatorna szabad, az állomás vár, hogy szabad maradjon (D)IFS ideig. Ha igen, ad.
- Ha a csatorna foglalt (vagy már az elején, vagy azzá válik az IFS alatt), az állomás tovább figyel.
- Amikor a csatorna szabadabbá válik, az állomás vár (D)IFS ideig, majd egy véletlen késleltetést választ. Amikor az letelik, megkezdheti az adását.
- Sikeres adás esetén ACK-ot vár a vevőtől.

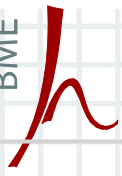
CSMA/CA (DCF)

DIFS: DCF IFS

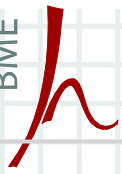
PIFS: PCF IFS

SIFS: Short IFS

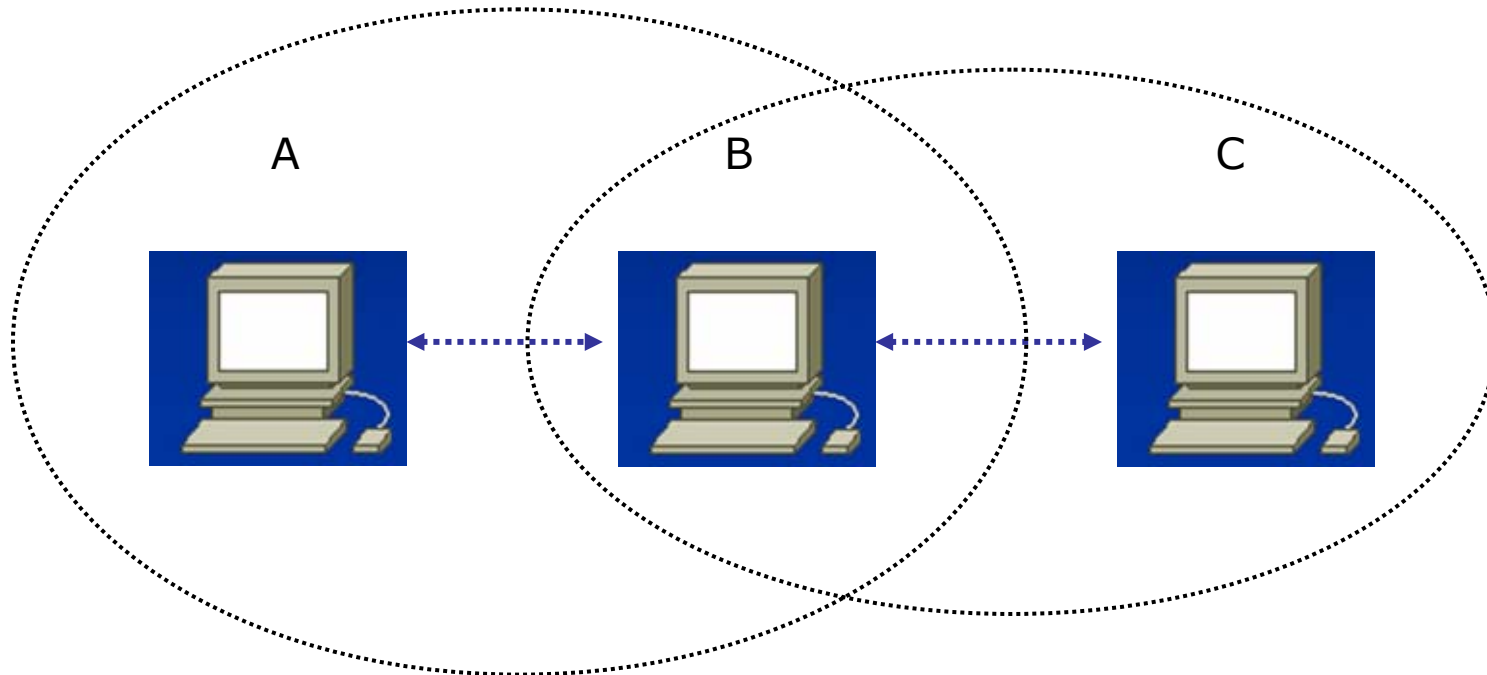

Az exponenciális backoff algoritmus

- $\text{Backoff_Time} = \text{INT}(\text{CW} * \text{RND}()) * \text{Slot_Time}$
 - CW – Contention Window
 - Kezdetben 31, majd 63, 127 stb. A késleltetést itt résidőben (Slot_Time) mérjük
 - Résidő
 - Úgy kerül megválasztásra, hogy azalatt az állomás biztosan érzékelhesse a csatorna foglaltságát
 - 20 μs (DSSS), 50 μs (FHSS)
 - RND()
 - Véletlen számot generáló függvény 0 és 1 között

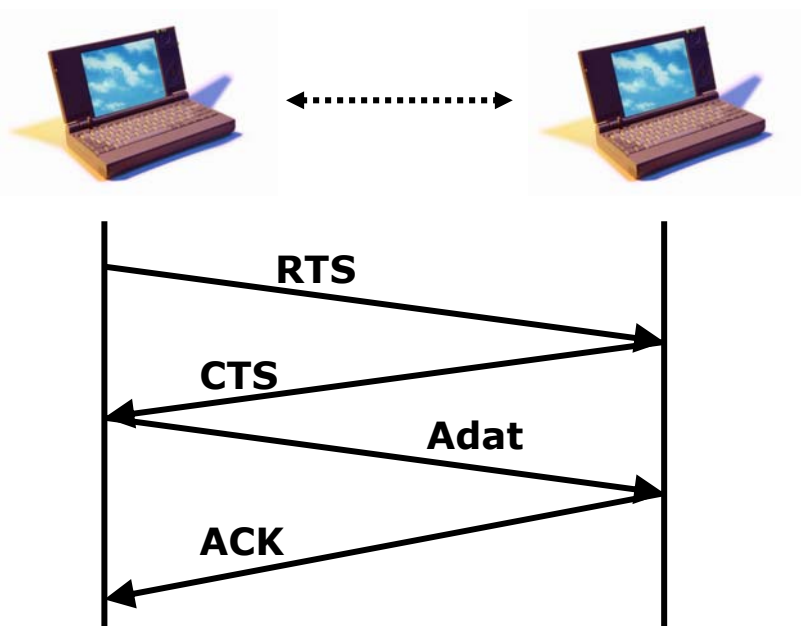

A rejtett állomás problémája

A kommunikál B-vel. C nem tud erről, ezért ő is elkezd B-nek üzeneteket továbbítani. Ez B-nél ütközéshez vezet.

Megoldás: RTS/CTS Handshaking

RTS – Request To Send
(küldés kérése)

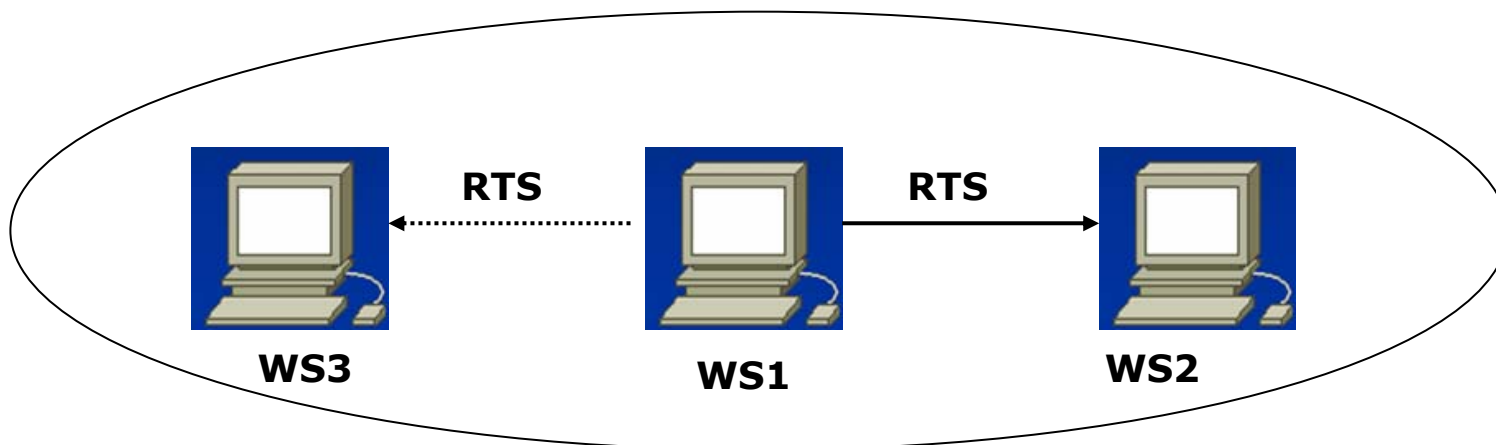
CTS – Clear To Send
(szabad küldeni)

ACK – ACKnowledgement
(nyugta)

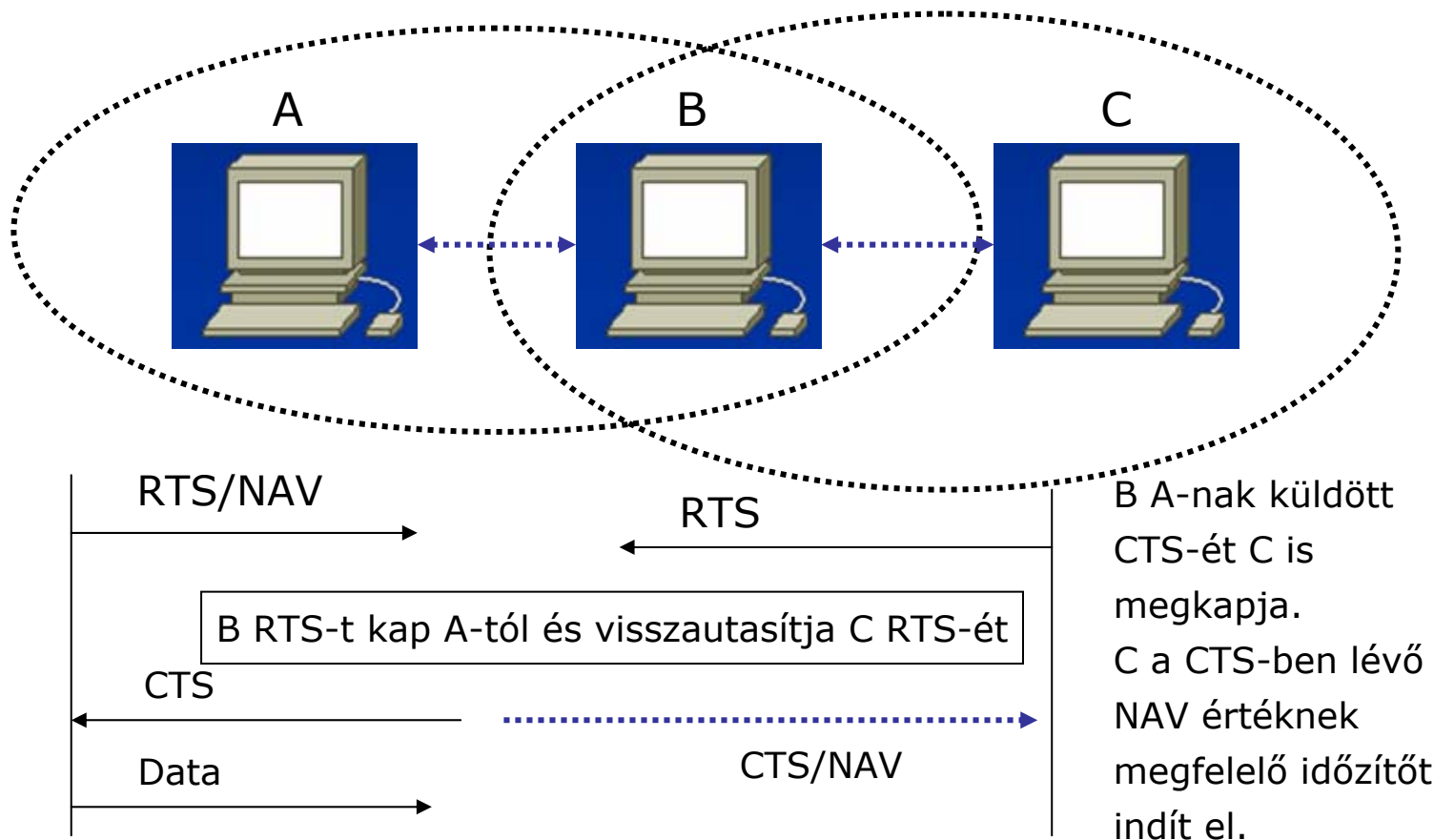
- A WLAN-oknál opcionális eljárás

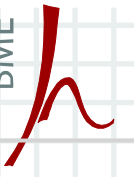
Network Allocation Vector (NAV)

- Minden RTS keret tartalmazza azt az időt, ameddig az állomás el akarja foglalni a csatornát
- NAV: számláló a többi állomásnál, amelyeknek NAV ideig várniuk kell, mielőtt megnéznék, hogy a csatorna szabad-e
- Amikor az állomás (WS1) RTS-t (vagy CTS-t) küld, a többi (WS2 és WS3) elindítják a NAV-ot

RTS/CTS + NAV: Megoldás a rejtett állomás problémájára

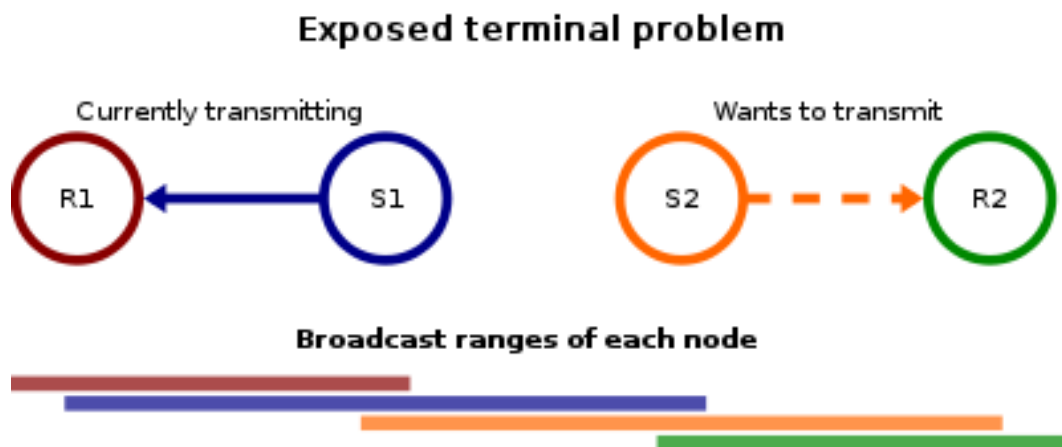

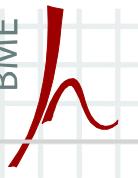

- Fizikailag foglalt
 - Az állomás foglaltnak érzékeli a rádiócsatornát
- „Virtuálisan” foglalt
 - Az állomás RTS-t vagy CTS-t vesz, amely jelzi hogy a csatorna foglalt lesz a NAV időtartamán

Exponált terminál probléma

- RTS/CTS csak akkor oldja meg, ha az állomások szinkronizáltak és egyezik a csomagméretük és adatrátájuk
- Ha hall a szomszédos állomástól RTS-t, de CTS-t nem: exponált terminál lehet, így adhat
- Gyakorlatban nem oldja meg

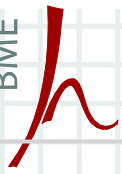

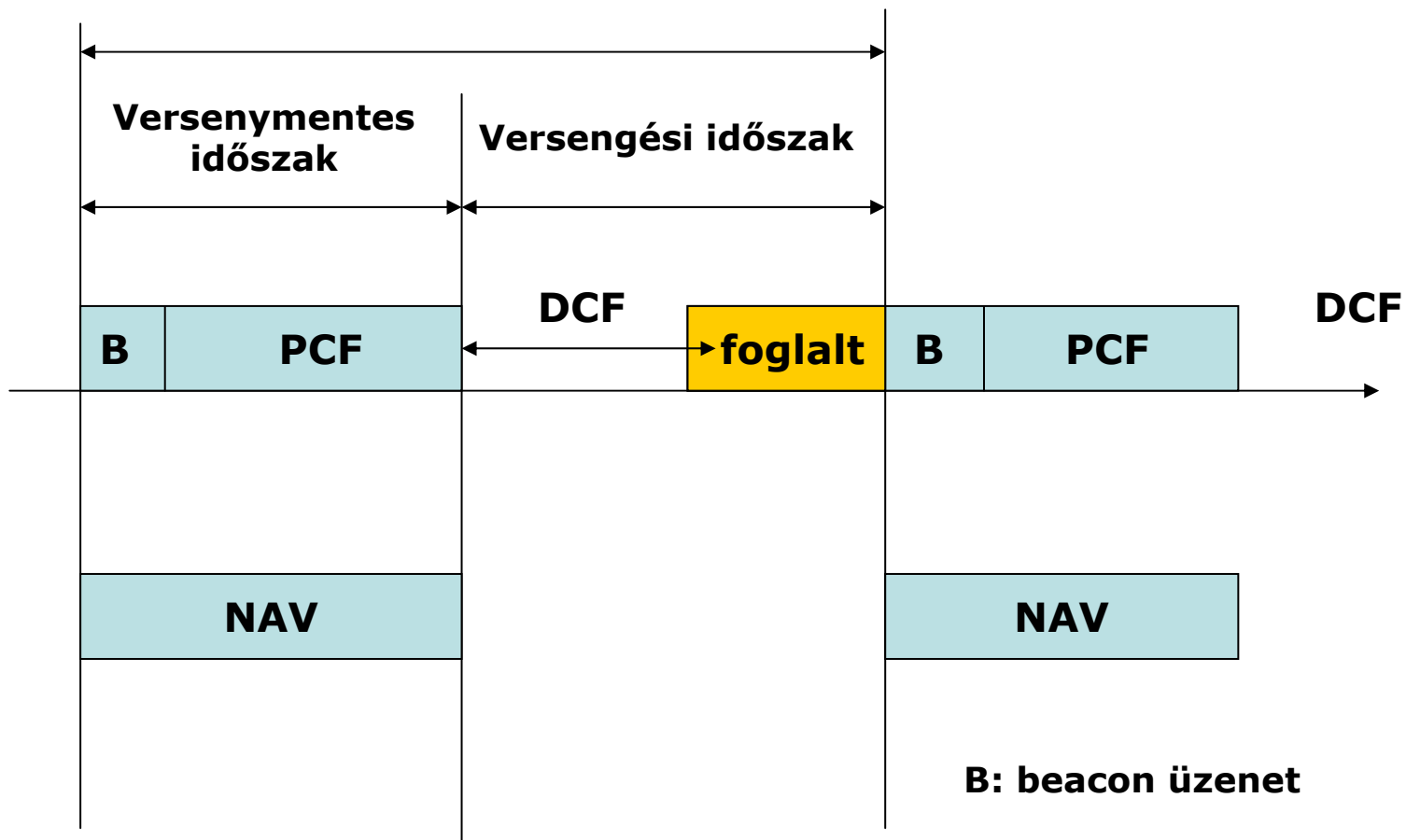
RTS/CTS értékelése

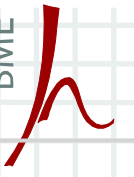
- WLAN-oknál opcionális eljárás
- Előnyös használni, ha
 - a rejtett állomás probléma fennállhat
 - nagy verseny van
 - sok nagy forgalmú állomás
 - a rövidebb keretek (RTS/CTS) ütköznek, nem a hosszabb adatkeretek
- Hátrány
 - Kisebb a felhasználható adatsebesség
 - RTS/CTS-re fordított idő kiesik
 - Jelentősen megnőhet a késleltetés

- 1) Opcionális és ha van, a DCF „felett”, azzal együttesen valósítják meg
- 2) Egyetlen AP vezérli a hozzáférést
- 3) Az AP által küldött jelzőüzenet (beacon) hatására az állomások beszüntetik a DCF működést
- 4) Az AP lekérdezi sorban az állomásokat
 - ⇒ Garantált a maximális késleltetés
- 5) Egy állomás csak akkor adhat, ha kérdezik
- 6) Prioritásokat is lehet az állomásokhoz rendelni, így időérzékeny alkalmazások is támogathatók

A PCF időbeli működése

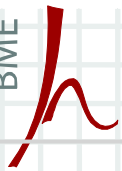
DCF vs. PCF

- DCF hátrányai:
 - Sok kommunikáló terminál esetén sok ütközés
 - Nincsenek proritások, nincs QoS
 - Ha egyszer megszerzi egy terminál a csatornát, sokáig tarthatja

- PCF:
 - Van QoS, de nem elterjedt

Szolgáltatásminőség biztosítása (QoS) a WLAN-okban: a 802.11e szabvány

- **HCF – Hybrid Coordination Function**
- Kétféle MAC-módszer, DCF-PCF analógia
- Forgalmi osztályok (Traffic Category): pl. e-mail alacsony, Voice over WLAN magas prioritású
 - **EDCA – Enhanced Distributed Channel Access**
 - Versenyzés: prioritásos kevesebb ideig vár
 - Van itt is versenymentes idő: hang és video számára
 - **HCCA – HCF Controlled Channel Access**
 - Mint PCF, de AP bármikor elrendelhet versenymentes periódust, egyébként EDCA verseny
 - Nem csak állomás, hanem **forgalomosztály ütemezés** is
 - Előre veszi a magasabb prioritású osztályt (**per-session service**)
 - Legbonyolultabb CF, állomásokon DCF felett is működhet, AP-n új ütemező kell, ritkán valósítják meg

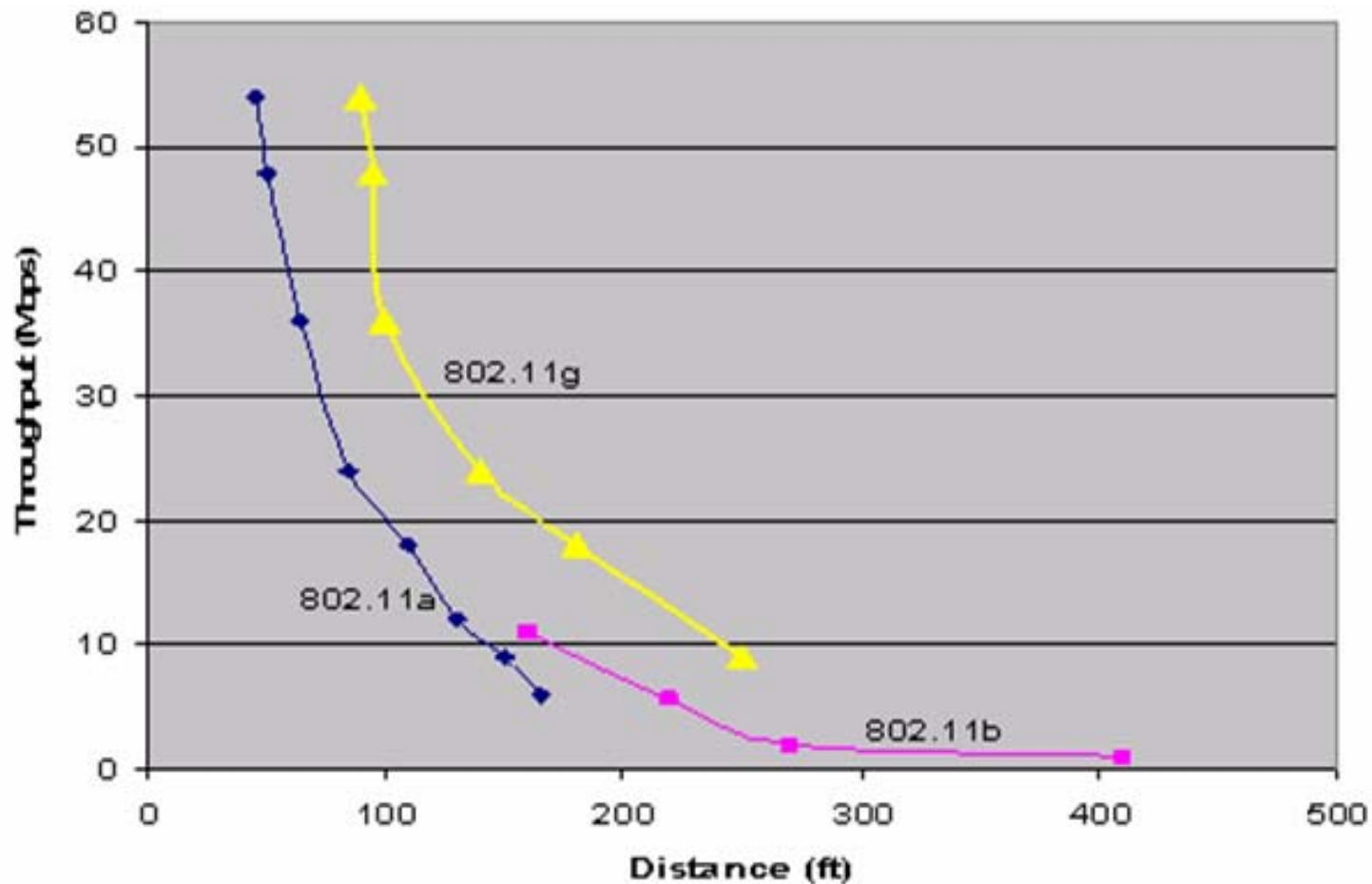
WLAN-ok teljesítőképessége

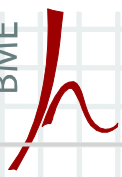
	802.11b	802.11a	802.11g
Elméleti maximális sebesség [Mbit/s]	11	54	54
UDP [Mbit/s]	7,1	30,5	30,5
TCP [Mbit/s]	5,9	24,4	24,4

A teszt laboratóriumi körülmények között zajlott 10 m-nél kisebb távolságból.

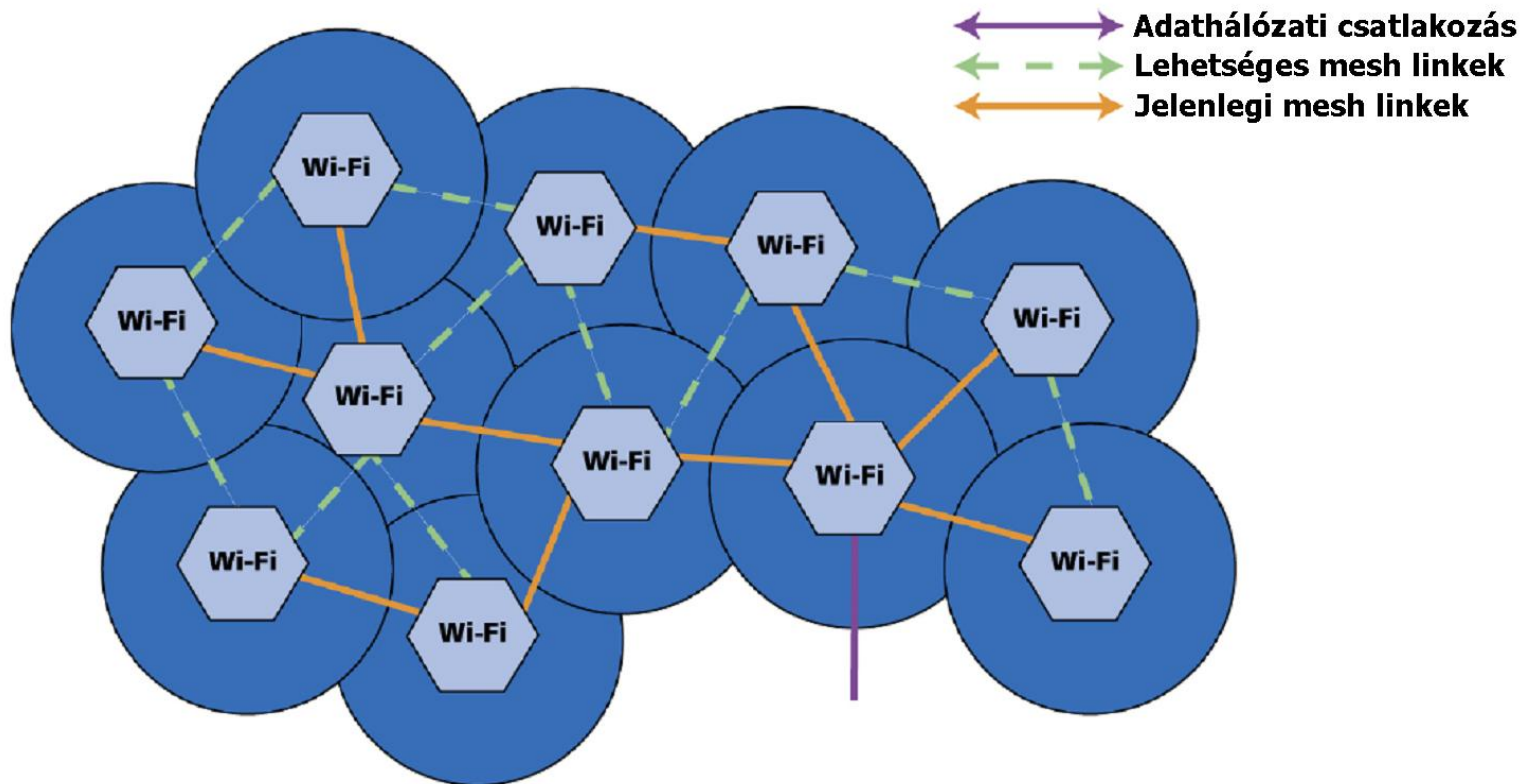
"WLAN Testing with IXIA IxChariot", IXIA White Paper

A WLAN teljesítőképessége (átvitel)

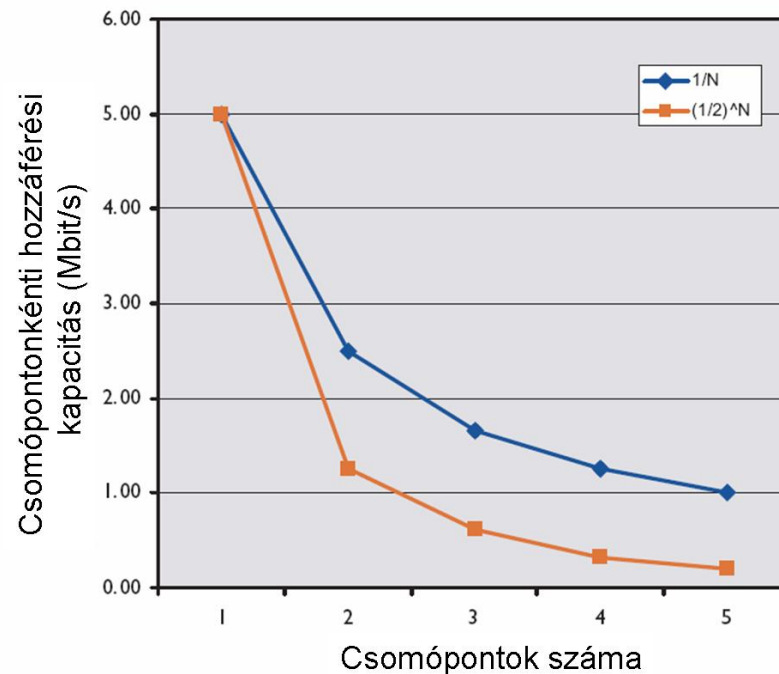
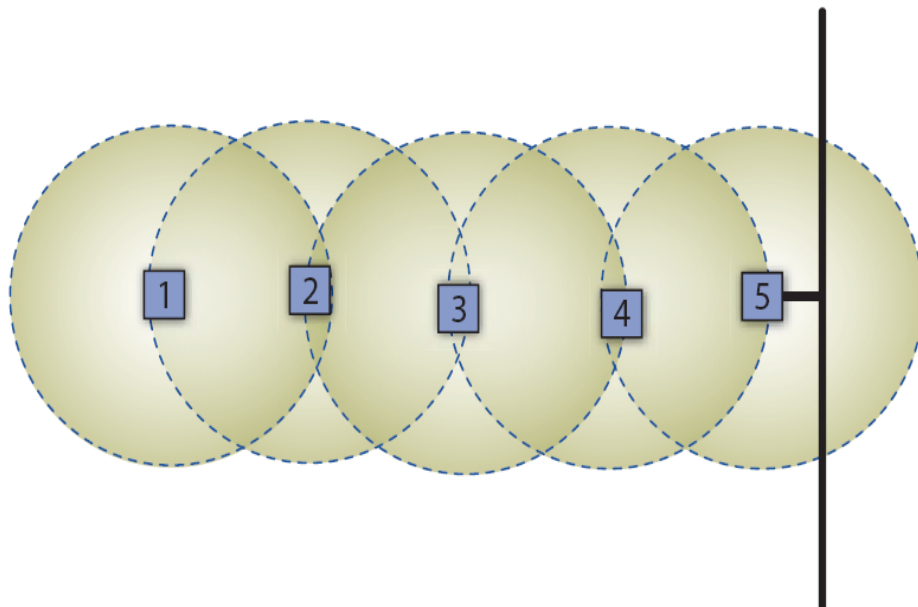

Mesh-hálózatok kialakítása WLAN- eszközökből: a 802.11s szabvány

Az ad-hoc mód továbbfejlesztésének tekinthető.

Láncba kapcsolt mesh csomópontok: a hozzáférési kapacitás csökkenése

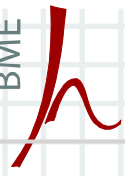

Megoldás: duális ill. többszörös rádiók

Igen nagy sebességű WLAN: a 802.11n szabvány

- Elméletileg akár 600 Mbit/s
 - 4 adatfolyam, 64QAM, 40Mhz csatorna esetén
- MIMO technikával
 - Több adó és több vevő antenna
 - 2X2:2, 3X3:2, 4X4:4
(adó/vevőantenna/adatfolyam száma)
- Keret aggregáció (overhead csökkenés)
- Zajosabb csatornán illetve nem közvetlen rálátás (NLOS) esetén jobb vétel

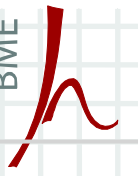

Az eddigi szabványok és az 'n'

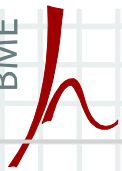
	802.11a	802.11b	802.11g	802.11n
Standard approved by IEEE	January 2000	December 1999	June 2003	Expected in 2007
Maximum data rate	54 Mbps	11 Mbps	54 Mbps	600 Mbps
Different data rate configurations	8	4	12	576
Typical range	75 feet	100 feet	150 feet	150 feet
Modulation technologies (1)	OFDM	DSSS, CCK	DSSS, CCK, OFDM	DSSS, CCK, OFDM+
RF band	5 GHz	2.4 GHz	2.4 GHz	2.4 GHz and 5 GHz
Number of spatial streams and antennas	1	1	1	Up to 4
Channel width	20 MHz	20 MHz	20 MHz	20 MHz or 40 MHz
Number of channels	23	3	3	26

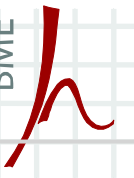
802.11 b, g, n együttélése

- Az 'n' szabványra az 5MHz-es sáv a javasolt (de nem írja elő kizárólagosan a szabvány)
- 'n' hálózatnak együtt kell élnie a 'b/g' meglévő hálózatokkal
- Praktikus megoldás: duál rádiós AP
 - 5MHz: 'n'
 - 2,4MHz: 'b/g'

WLAN biztonság

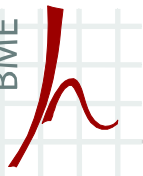
- Evolúció
 - WEP (Wired Equivalent Privacy): kezdeti könnyen feltörhető titkosítás
 - WEP2, WPA (Wi-Fi Protected Access) : WEP továbbfejlesztései, kicsit erősebbek annál, de nem kell a WEP-hez képest hardverválttatás
 - WPA2: erős titkosítás és hitelesítés új hardveren, 802.11i definiálja
- Jótanácsok
 - Használaton kívüli WLAN-eszközök kikapcsolása
 - SSID közzététel tiltása
 - MAC-cím alapú szűrés
 - WEP, WEP2, WPA, WPA2 engedélyezése
 - lehetőleg egyéni (nem PSK) kulccsal

Összefoglalás a lokális hálózatokról

- I. Az „Ethernet”
 - IEEE 802.3 Ethernet (a „klasszikus” E.)
 - IEEE 802.3u Fast Ethernet
 - IEEE 802.3z Gbit/s Ethernet
 - IEEE 802.3ae 10 Gbit/s Ethernet
- II. Két további IEEE 802-es szabványú LAN és egy ANSI-szabványú, amely átmenet volt a MAN felé
 - „Token bus” – 802.4
 - „Token ring” – 802.5
 - FDDI (ANSI)
- III. LAN-ok összekapcsolása

- Vezeték nélküli LAN-ok
 - az IEEE 802.11-es család

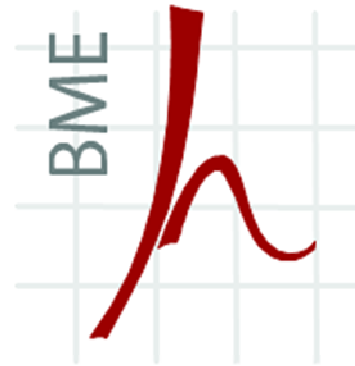
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

BWA- Broadband Wireless Access- szélessávú vezeték nélküli hozzáférés

WLAN – Wireless LAN

WPAN – Wireless PAN

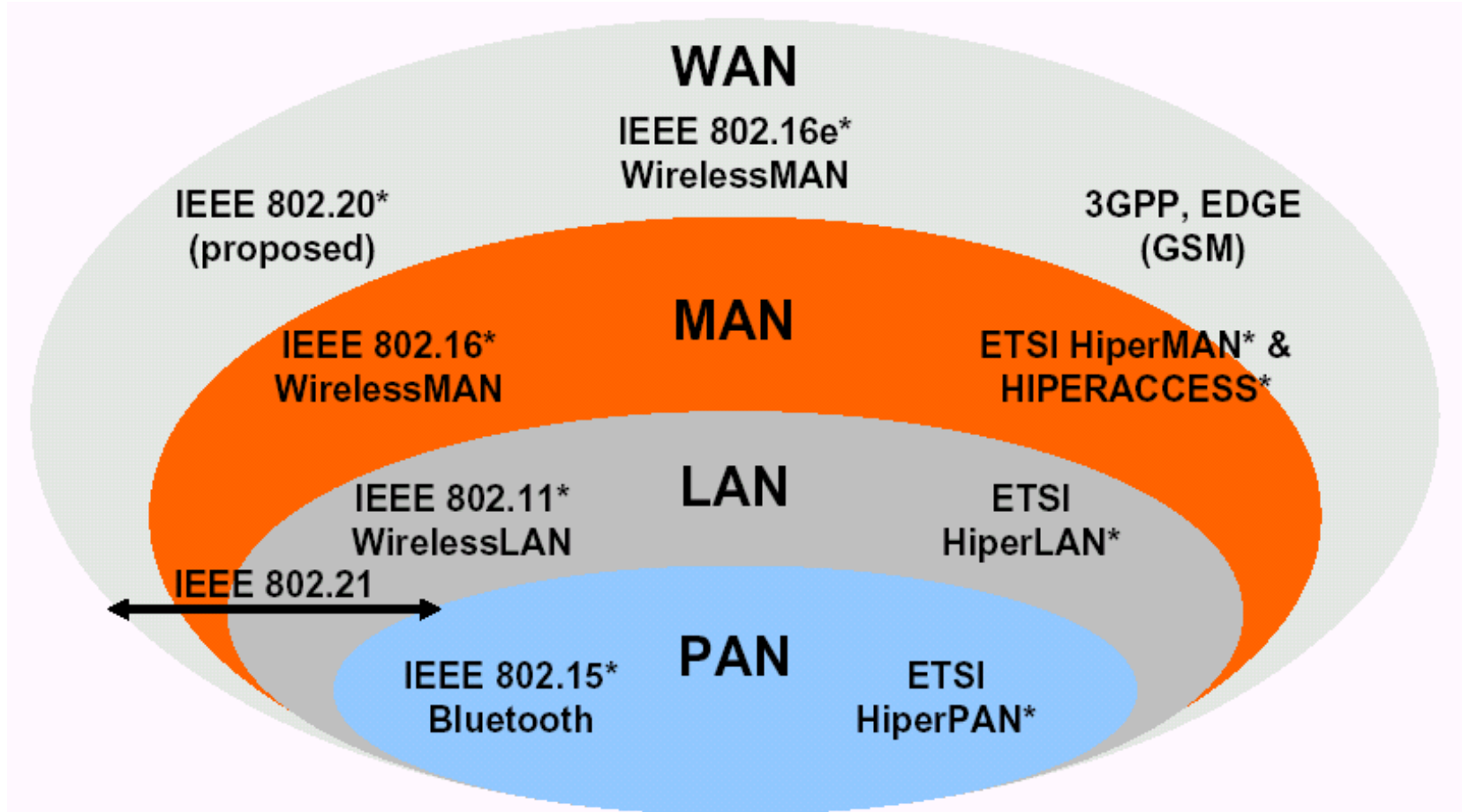
WMAN – Wireless MAN

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

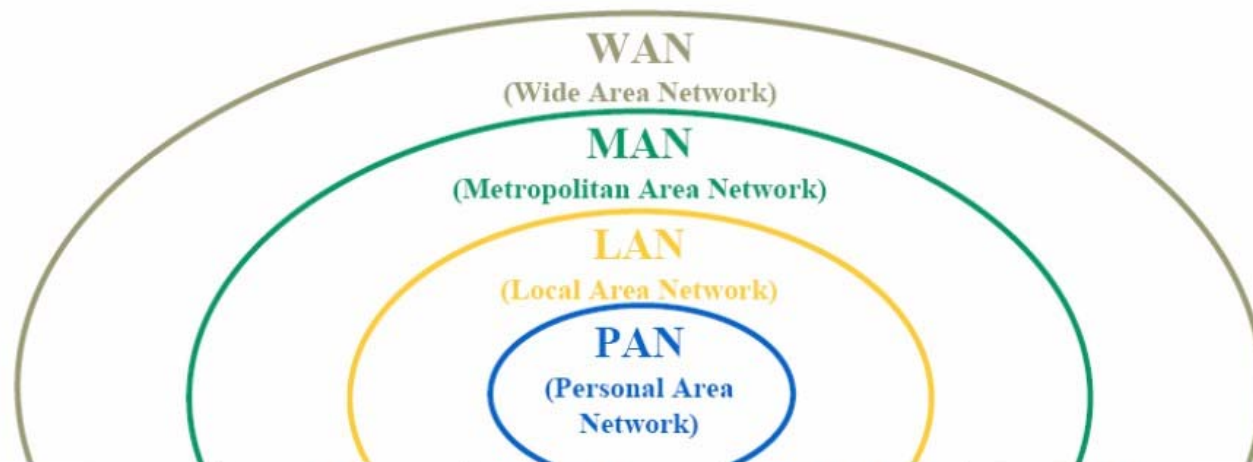
BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék

svilmos@hit.bme.hu

Vezeték nélküli hálózatok osztályozása kiterjedésük szerint

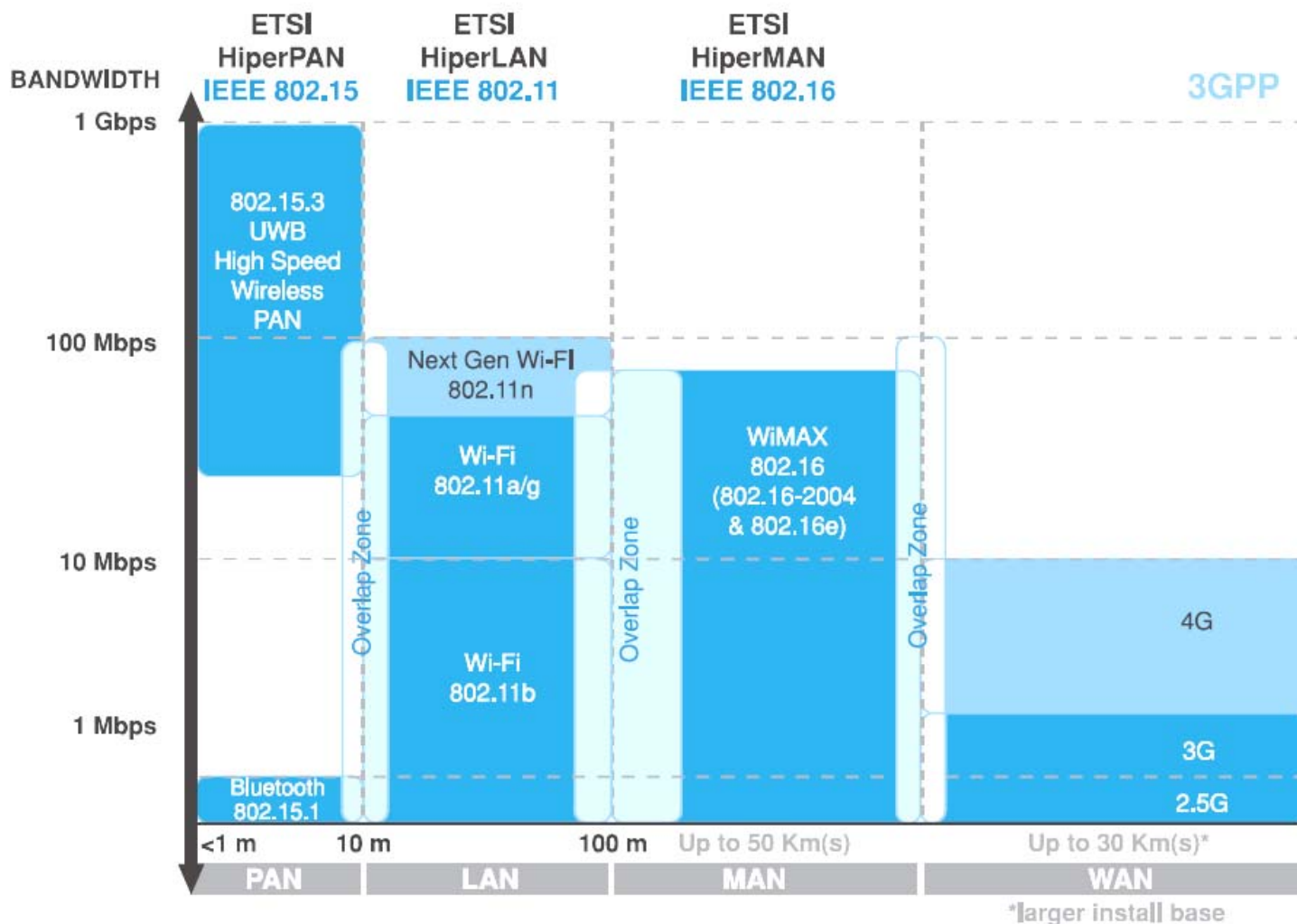

PAN, LAN, MAN, WAN

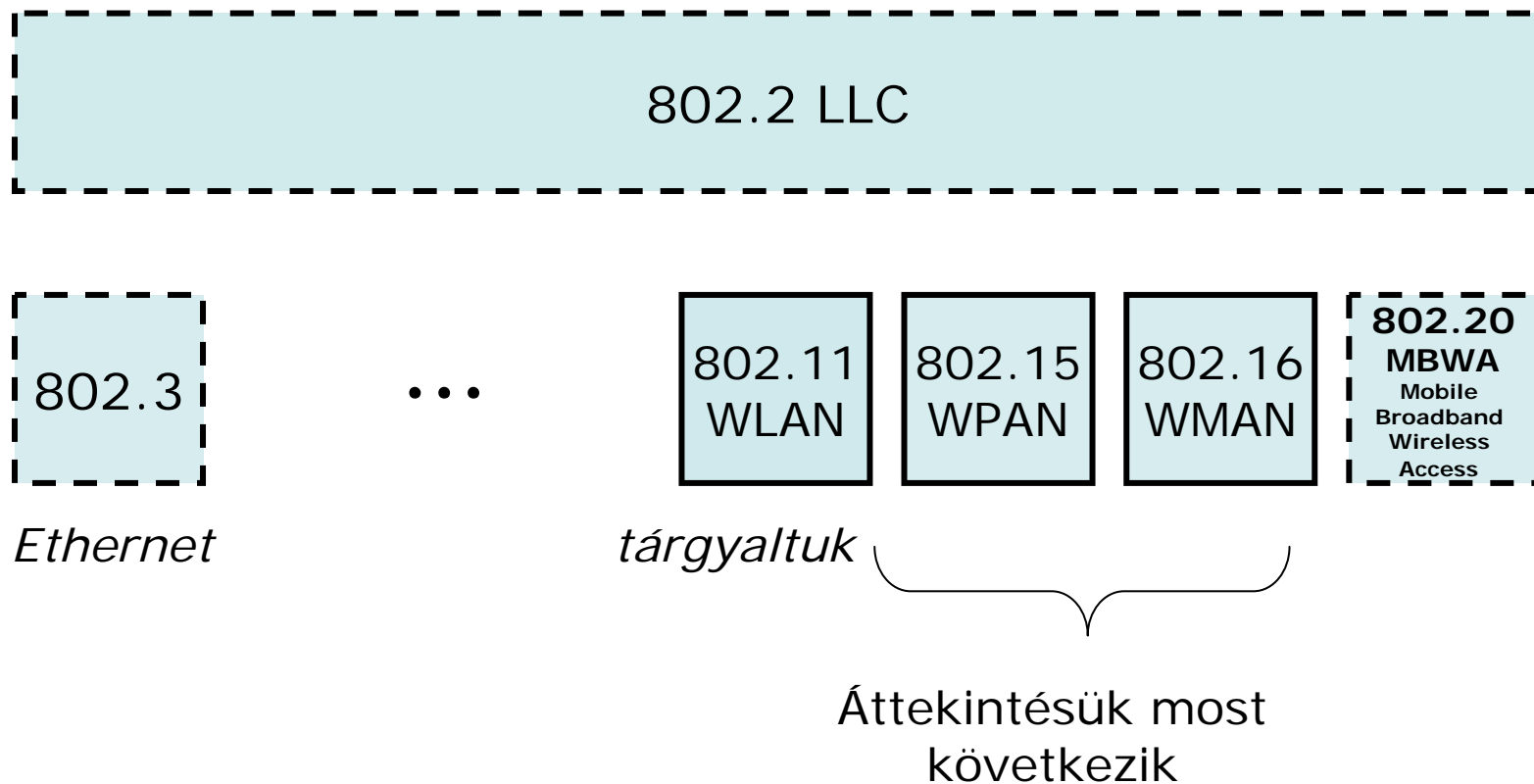

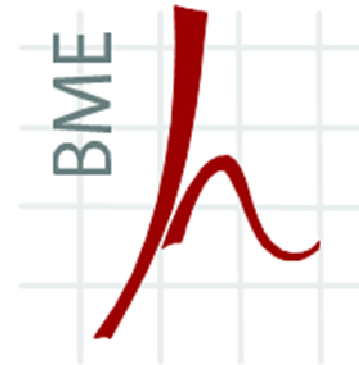
	PAN	LAN	MAN	WAN
Szabványok	Bluetooth	802.11a,b,g Hiperlan2	802.16, MMDS, LMDS	GSM, GPRS, UMTS
Sebesség	< 1 Mbps	2 – 54+ MBPS	22+ Mbps	10-384 kps
Távolság	Rövid	Közepes	Közepes- hosszú	Hosszú
Alkalmazások	Peer-to-peer és eszközök közötti	Magán és vállalati hálózatok	Gyors, „last mile” elérés	PDA, mobiltelefonok, cellás elérés

Szélessávú vezeték nélküli hozzáférési technikák összehasonlítása

Az IEEE.802.xx BWA-k architektúrája

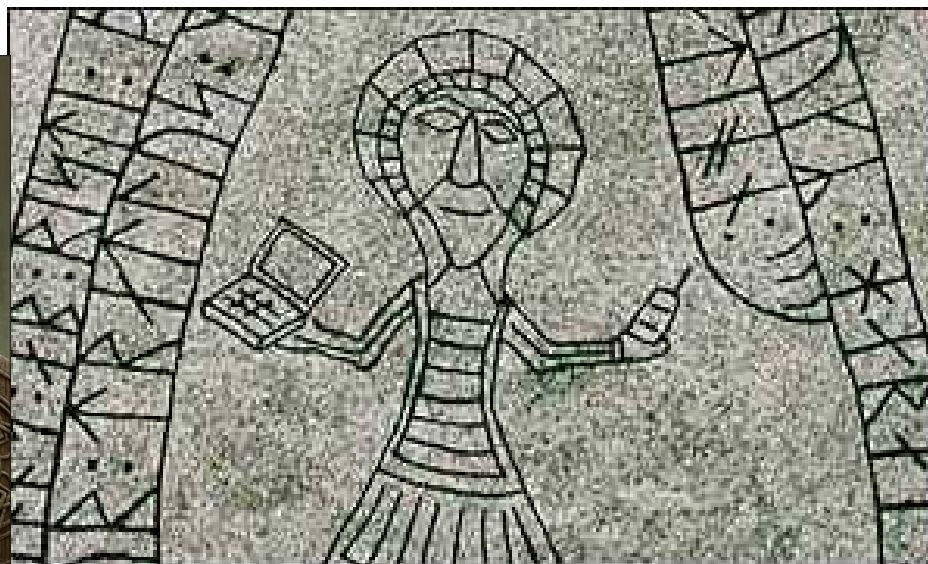

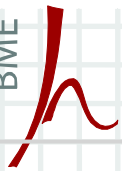
Bluetooth – IEEE 802.15.1

Bluetooth névadás

- **Kékfogú ('bla-tand') Harald**
(Harald Blatand Gormsen) (940 - 981)
középkori viking király
(hasonló mint nálunk Szent István)

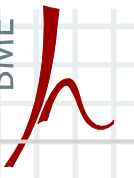

Wireless Personal Area Networks – WPAN – IEEE 802.15.1 (Bluetooth)

- Alapja a Bluetooth specifikáció
 - Bluetooth: az Ericsson kezdeményezése 1998-1999-ben, majd csatlakozott az IBM, Toshiba, Nokia, Intel,...
 - Bluetooth SIG (Special Interest Group)
 - Ma 18 ezer cég a tagja!

- Célkitűzések:
 - olcsó eszközök (1-2 cm-es modul, pár \$)
 - rövidtávú kommunikáció (10 m)
 - max. 1 Mbit/s

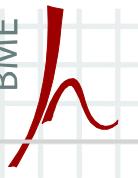

- Bluetooth a mobilban: telefonhívások „least-cost routing”-gal
 - telefonhívás házon belül a mobilról, de Bluetooth-kapcsolat segítségével a vezetékes telefonról

- Internet-elérés mobilról és PDA-ról
 - Bluetooth-csatlakozás a notebookhoz, vagy desktop-hoz, ami LAN-ra vagy WLAN-ra csatlakozik, vagy ADSL-lel a nyilvános hálózaton keresztül

- Vezetéknélküli csatlakozások széles köre
 - fejhallgató
 - mobil kihangosító az autóban
 - fényképezőgép és notebook
 - PDA és notebook szinkronizálása

- Iparban: gyógyászati műszerek, bar kód olvasók, vezérlésben: infravörös kapcsolat kiváltása, lokalizációs rendszerek (RTLS), szenzorhálózatok

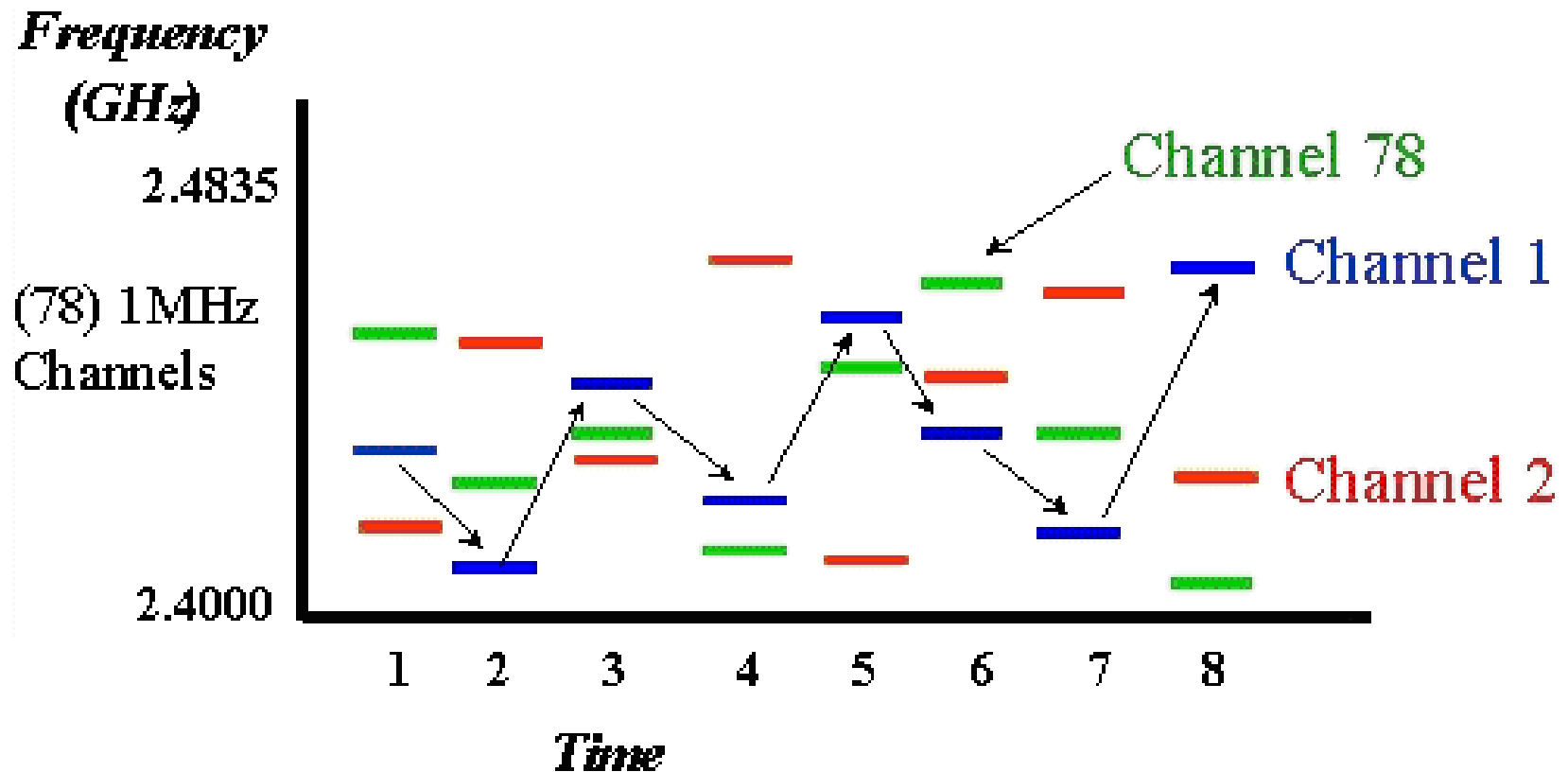
A rádiós interfész jellemzői

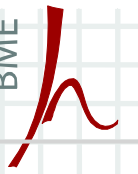
- Teljesítmény és távolság

Megnevezés	Teljesítmény [mW]	Teljesítmény [dBm]	Távolság [m]
Class 1	100	20	100
Class 2	2,5	4	10
Class 3	1	0	1

- **A 2,4 GHz-es ISM-sávban**
- **Frekvencia-ugratás**
 - 1600-szor mp-nként
 - álvéletlen jelsorozattal a kb. 2,4 GHz-nél kezdődő 79 MHz-es sávon belül: $79 \times 1 \text{ MHz}$
- **TDD**, 625 μs -os időrések, adás-vétel időben egymás után
 - master-slave, felváltva
 - Master órája alapján: páros időrésben master, páratlanban slave ad

Frekvenciaugratás a Bluetoothban

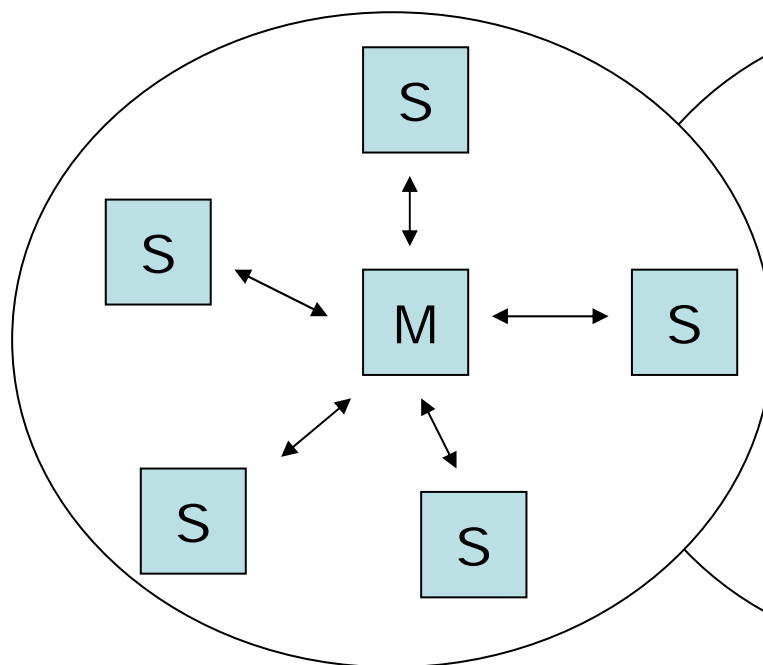
Használt modulációk

- Alapráta (Base Data Rate):
 - GFSK (Gaussi FSK): 1Mbit/s

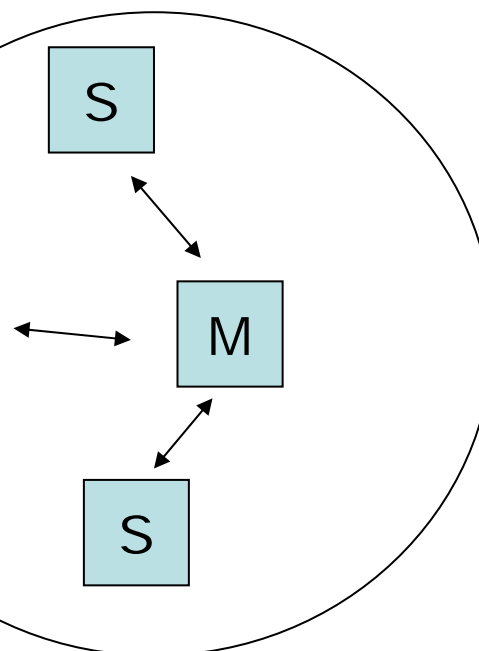
- Megnövelt adatrata (Enhanced Data Rate)
 - Bluetooth 2.0
 - $\pi/4$ -DQPSK: 2Mbit/s
 - 8DPSK: 3Mbit/s

- A kettő kombinációja BR/EDR radio

1. piconet

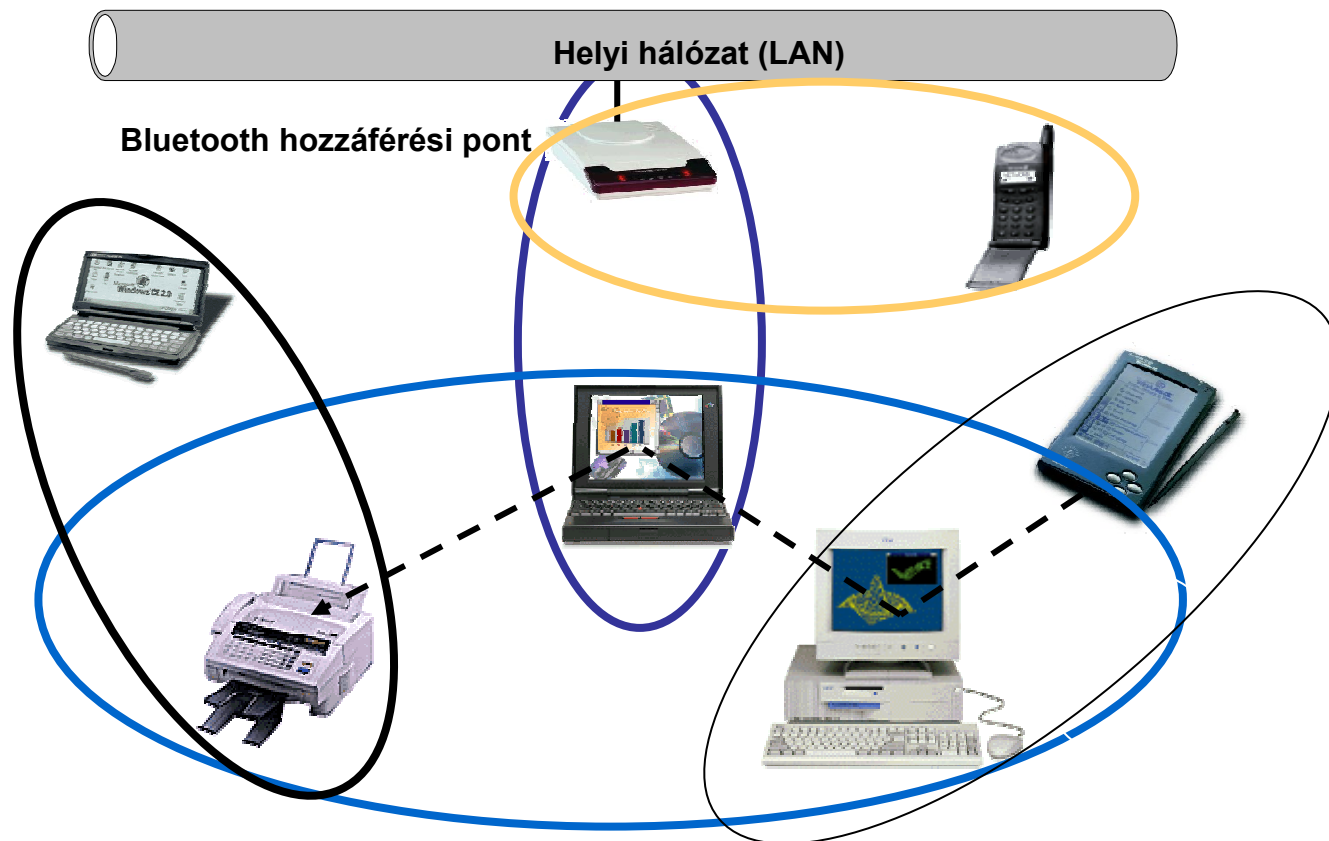

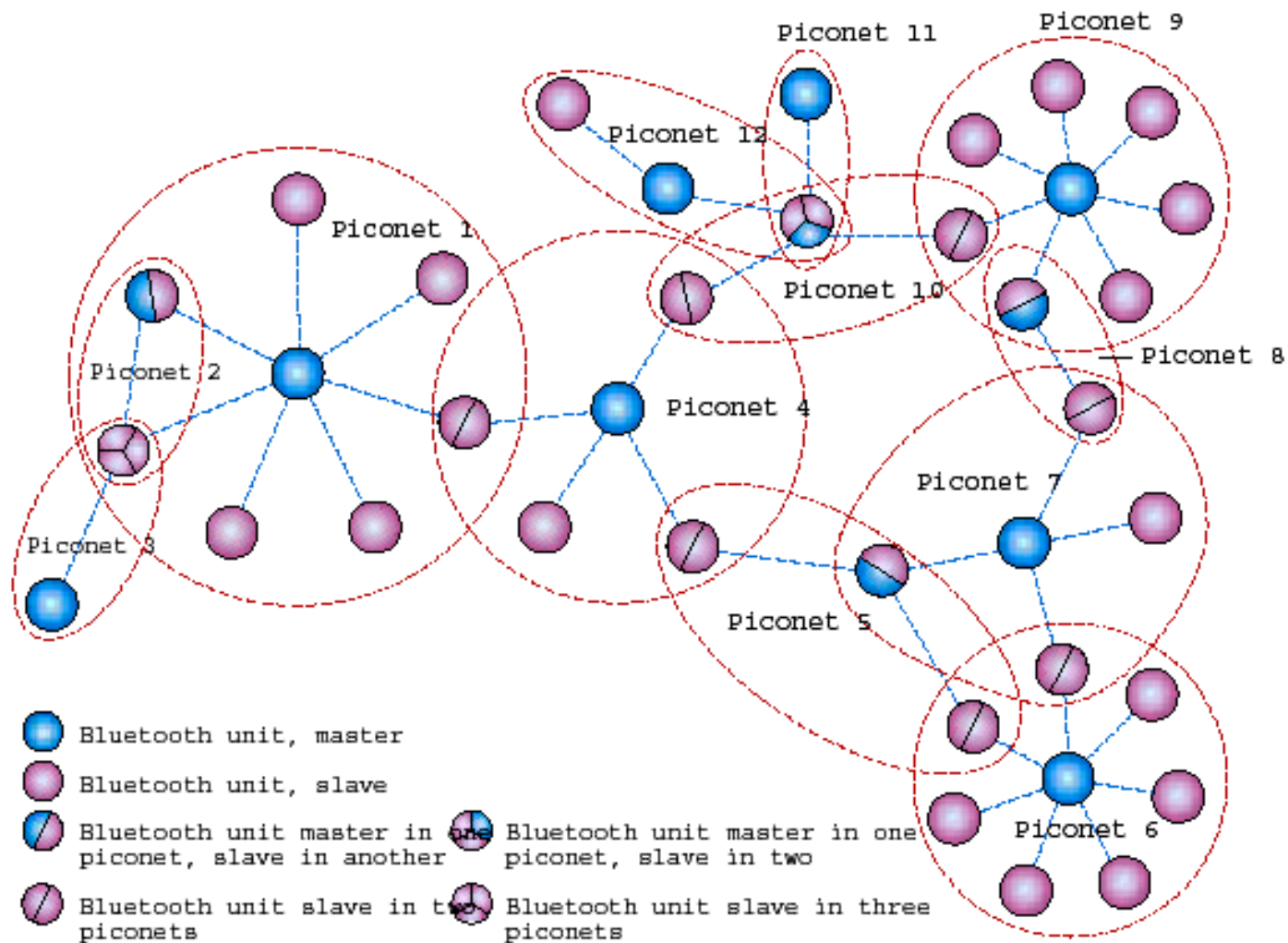
2. piconet

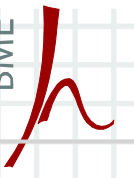

Max. 8 aktív állomás (255 „parkolt”)

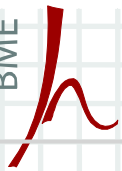
M - master
S - slave

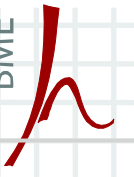
- Piconet: legfeljebb 8 aktív állomás egyszerre
- 1 master, a többi slave
- Scatternet: piconetek hálózata, dinamikus, ad-hoc alapon
- Van olyan node, amely >1 piconethez tartozik
- A Bluetooth nem rendelkezik a scatternetek kiépítésének módjáról

Hálózatszervezés, kommunikáció (folyt.)

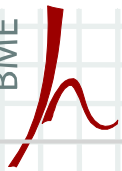
- Szinkronizációs eljárás az elején
 - a slave-ek megtudják a master azonosítóját
 - **órájukat összevetik**: képessé válnak a közös frekvencia-ugratásos sorozat előállítására

- Master megmondja: **melyik slave melyik időrásben**
- Hívásfelépítés:
 - *Inquiry*: további Bluetooth- eszközök felderítése a hatótávolságon belül
 - *Page*: felépíteni a kapcsolatot
 - pairing
- Kétféle összeköttetés:
 - SCO (*Synchronous Connection Oriented*) – hangátvitel, előre lefoglalt időrések
 - ACL (*Asynchronous Connectionless*) - adat

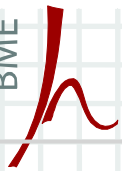
Bluetooth verziók

- Bluetooth 1.0
 - Interoperabilitási problémák
- 1.2
 - adaptív frekvencia ugratás
- 2.0
 - Enhanced Data Rate: 3Mbit/s!
 - kisebb energiafogyasztás
- 3.0
 - 24Mbit/s-ig, HS: vezérlési infók Bluetooth linken, adat WLAN-on
- 4.0
 - alacsony fogyasztású, orvosi és sportfelügyelet
 - Bluetooth Smart
- Jövő
 - Broadcast hirdetések pull módon
 - Automatikus scatternet konfiguráció
 - QoS: audio és video

Nagysebességű PAN-ok → IEEE 802.15.3

- Célkitűzés: médiakommunikáció
 - digitális kamera – tv, MP3 ide-oda, videójátékok
- Új PHY specifikáció 55 Mbit/s-ig (11,22,33,44,55 Mbit/s), kb. 10 m-ig
- Másik munkacsoport: még nagyobb sebességek (110, 200, 480 Mbit/s) – házimozsi, játékok
- A rádiós rétegre több lehetőség, egyik lehetőség az UWB

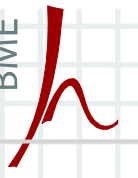

Nagy sávszélesség vs. SNR

- Shannon csatorna-kapacitással összefüggő egyenlete

$$C = B \cdot \log(1 + \text{SNR})$$

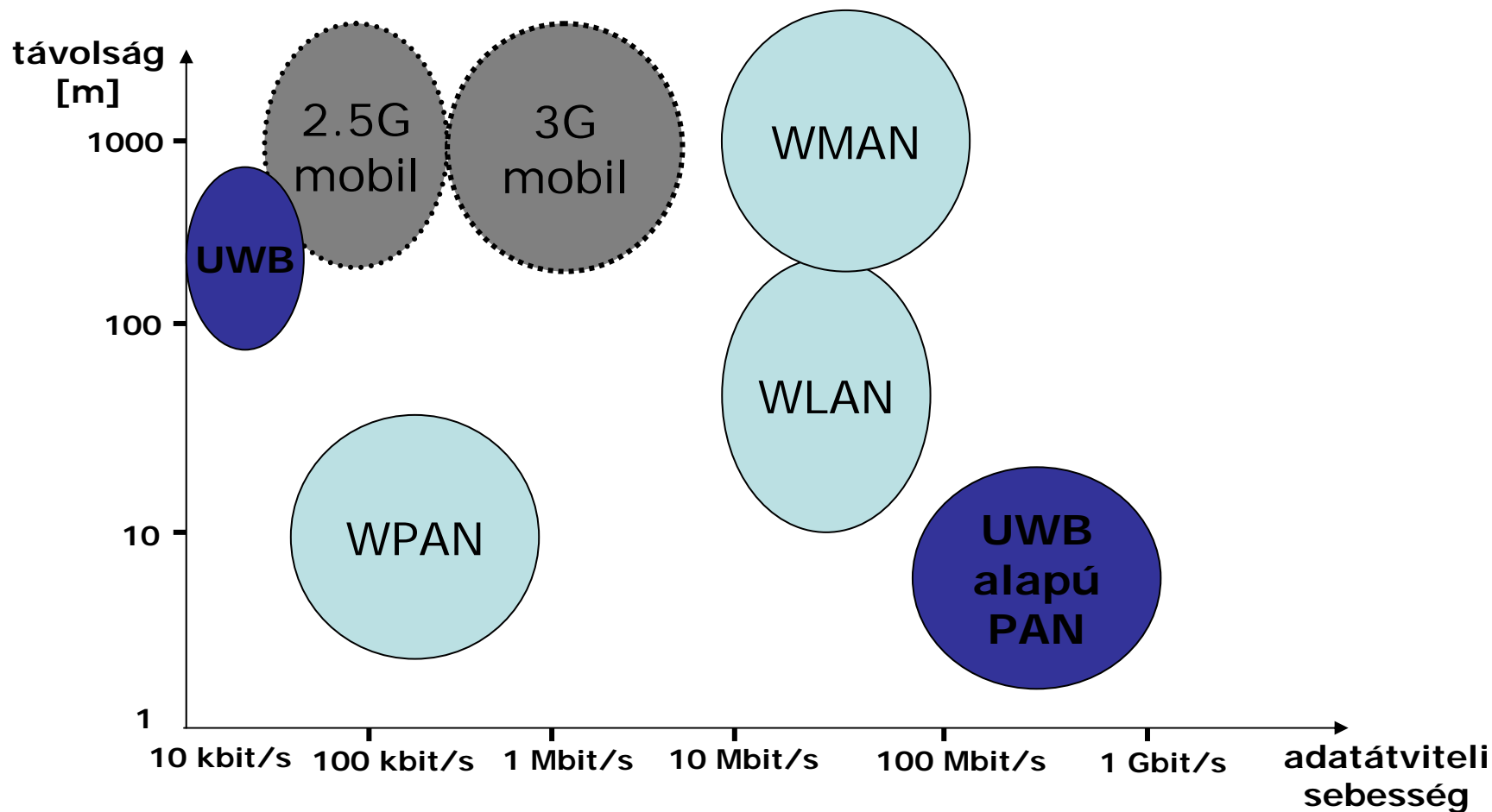
- Sávszélesség növelésével az adatátviteli sebesség lineárisan, míg a jel-zaj viszony növelésével csak logaritmikusan növekszik
- Konklúzió: „jobban megéri” a sávszélességet növelni, mint az SNR-t

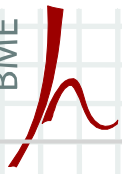

UWB (Ultra-Wideband)

- Nagy sávszélesség: min (>500 Mhz, sávközép+20%)
- Nincs vivő, igen rövid (pár ns), széles spektrumú impulzusok, kis teljesítmény
- Jelentős mértékben ellenáll a többutas terjedésnek
- FCC (USA) a 3,1...10,6 GHz-es sávban engedélyezi
- ETSI, CEPT (Európa) hasonlóan
- Széleskörű elterjedésétől még évekre vagyunk

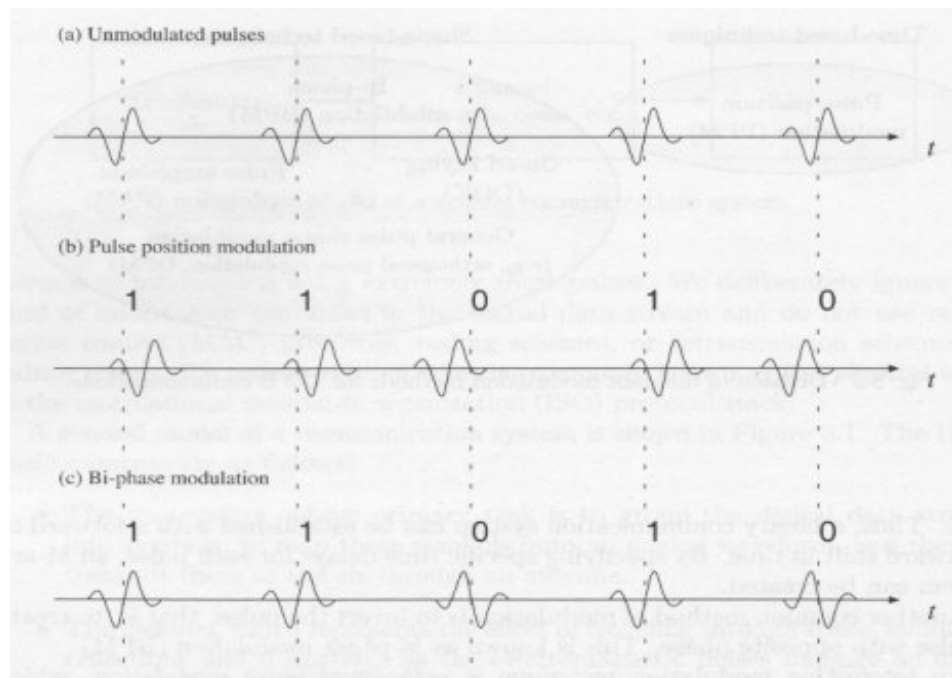
Az UWB helye – a kétféle UWB

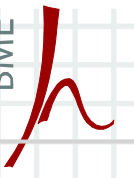

UWB modulációs technikák

- Time-based (idő-alapú)
 - UWB impulzusokat adott egyenlőközű időintervallumokhoz képest korábban, vagy késleltetve küldjük
 - egyszerű, de az impulzusok nanoszekundum pontosságú előállítására szükség van
- Shape-based (jelforma-alapú)
 - ellenfázisú impulzusokkal

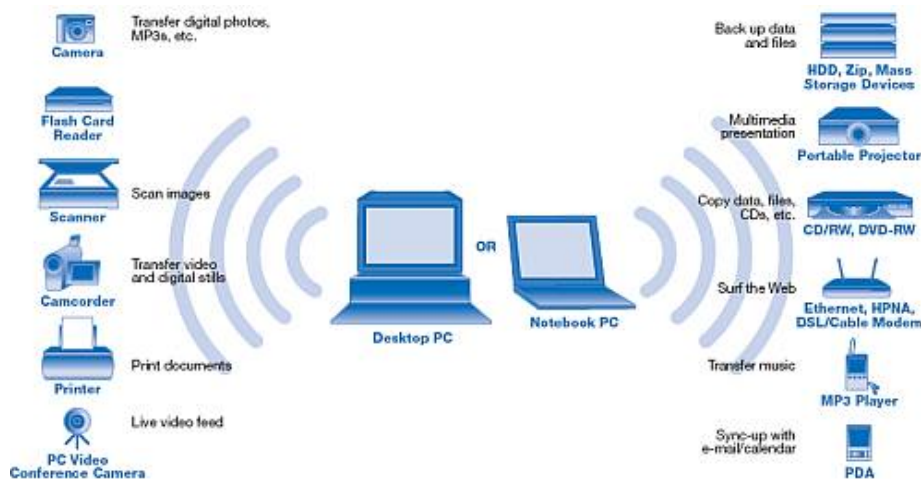

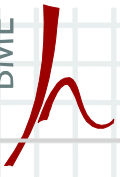
Adatátviteli sebesség

- Tipikus adatátviteli sebesség: 100 - 500 Mbps (~vezetékes Ethernet vagy az USB sebessége)
- Három szabványos adatátviteli sebesség létezik:
 - 110 Mbps 10 m-es minimális távolság esetén
 - 200 Mbps 4 m-es
 - 480 Mbps, ha kisebb
- Alacsony spektrális hatékonyság [bps/Hz], de magas területi hatékonyság [bps/m²]

- Digitális Otthon
 - Wireless USB

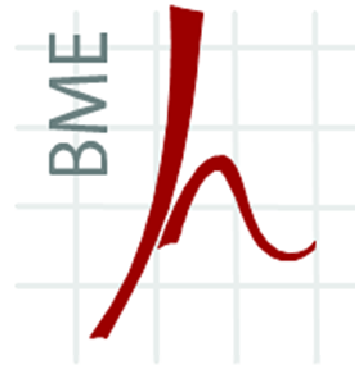

- "Road Side Markers" (útszéli adóvevők)
 - információk az autósoknak pl. az időjárásról, az útviszonyokról vagy az aktuális útépitési munkálatokról
- "Through-the-wall Intrusion Sensor"
 - 1 W-os impulzusok segítségével képes érzékelni embereket akár több falon keresztül
- Eddig főleg katonai célokra használták

EMC összeférhetőség

- Legnagyobb nehézség: az impulzusok sávközép-frekvenciájának és sávszélességének pontos kézben tartása
- WLAN sávval átlapolódnak
- Ha a távolság $> 50\text{cm}$ \Rightarrow nem tapasztalható szignifikáns csökkenés az IEEE 802.11b csatorna jel-zaj viszonyában.
- Ha a távolság $< 50\text{cm}$ \Rightarrow az IEEE 802.11b csatorna jel-zaj viszonya 10-15 dB-el csökken

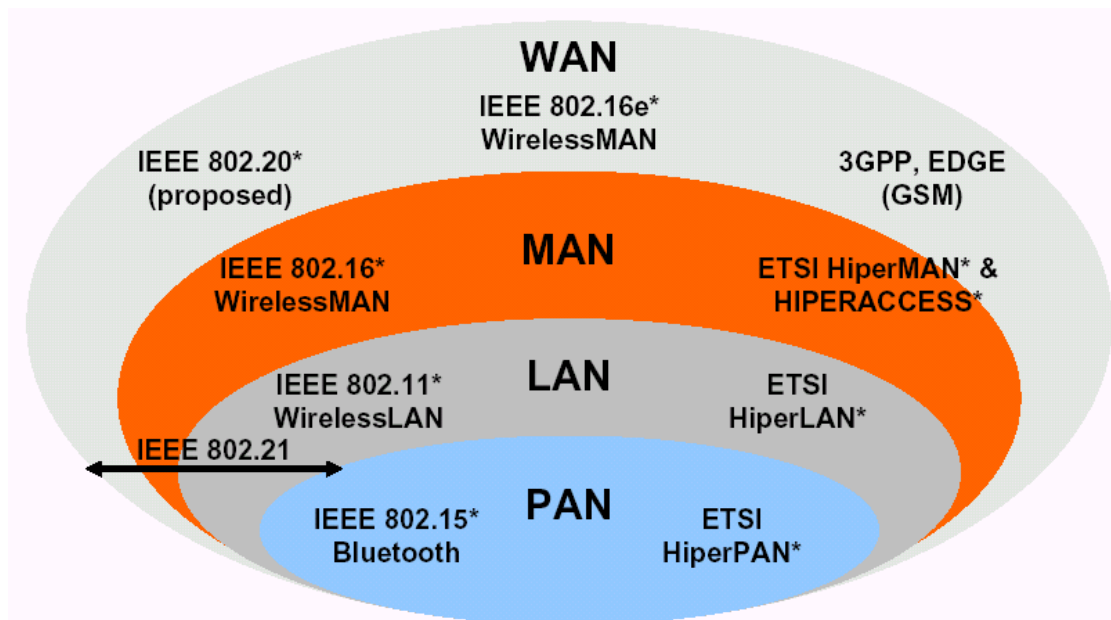
WiMAX – IEEE 802.16

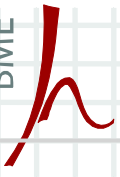
Egy WMAN technológia

Nagyvárosi vezeték nélküli hálózat – WMAN és WiMAX

- WMAN – Wireless Metropolitan Area Network – IEEE 802.16
- **WiMAX - Worldwide Interoperability for Microwave Access**

- WLAN: IEEE 802.11x
 - Wi-Fi – WiFi Alliance (Wi-Fi – „wireless fidelity” a Hi-Fi mintájára)

- WMAN: IEEE 802.16x
 - WiMAX – WiMAX Forum – „Worldwide Interoperability of Microwave Access”

- *Wi-Fi Alliance és WiMAX Forum: együttműködés a gyártók és a piac más szereplői között*
 - a technikák bevezetésére,
 - a szabványokkal való kompatibilitás tanúsítására
 - a különböző gyártók közötti együttműködés tanúsítására

A WIMAX alkalmazási területei

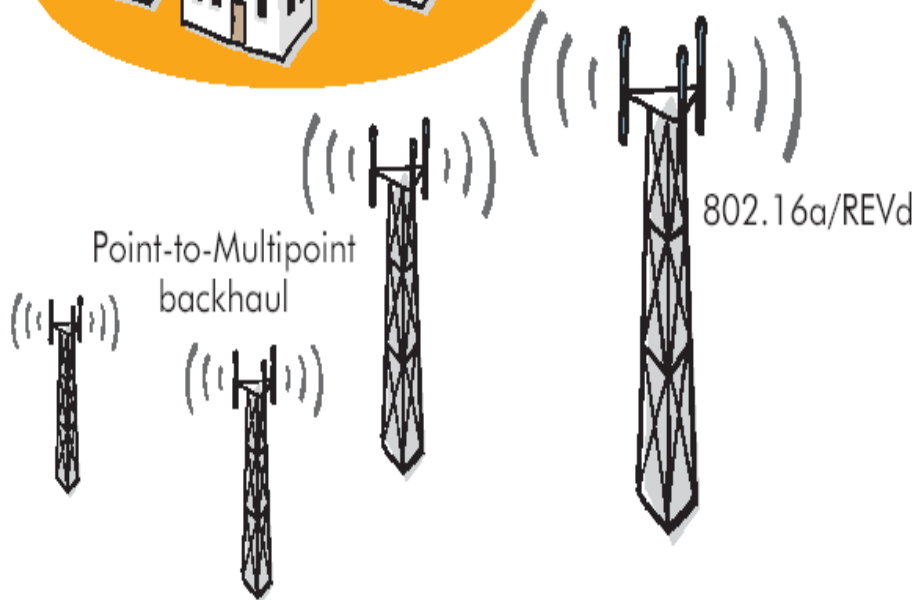
Residential & SoHo

Wireless DSL

Enterprise

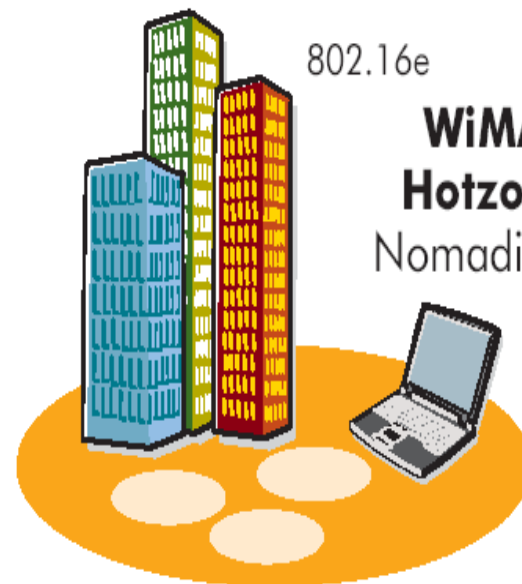
IP service & T1/E1

802.16e

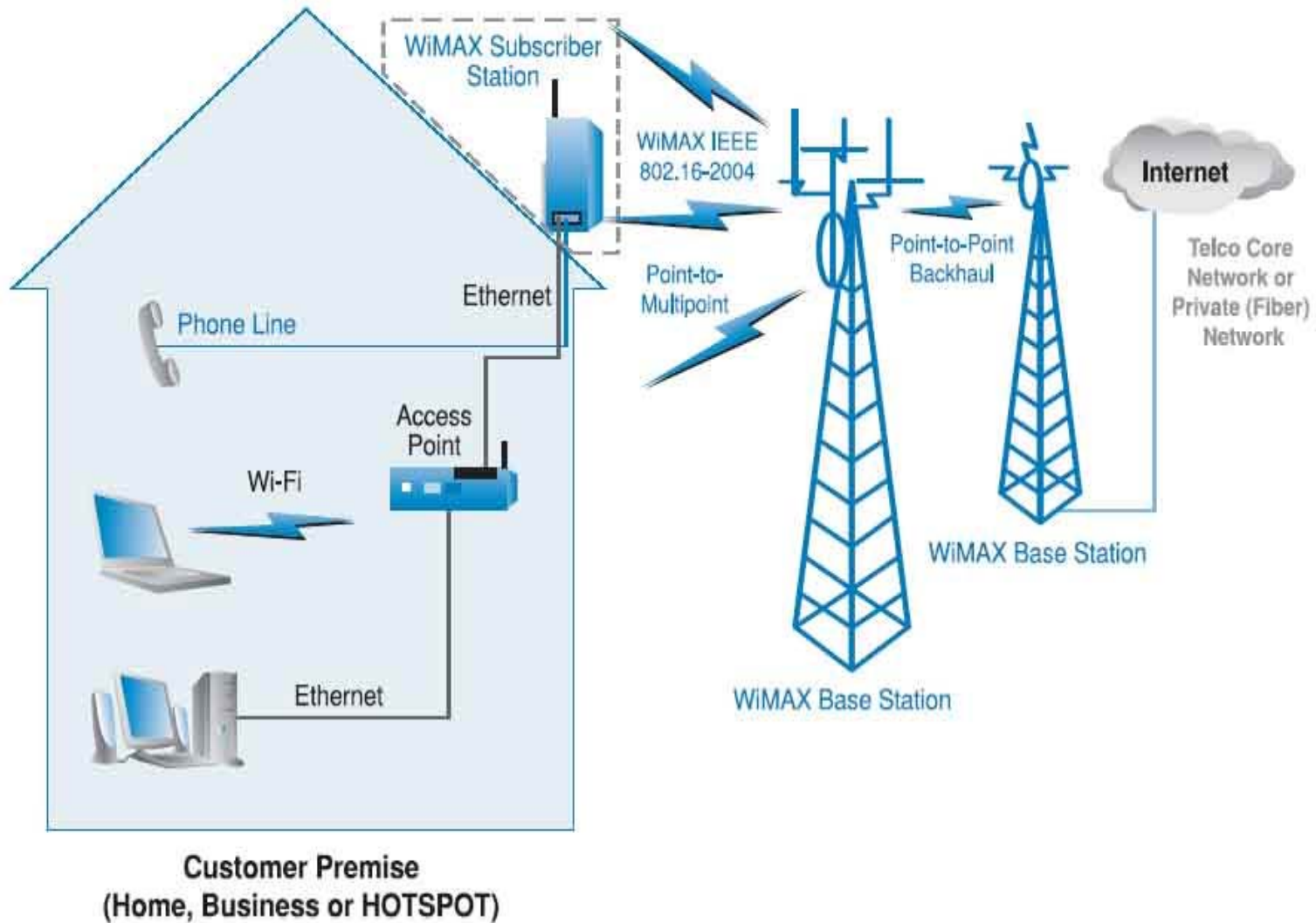
WiMAX Hotzones

Nomadic DSL

WiFi Hotspots

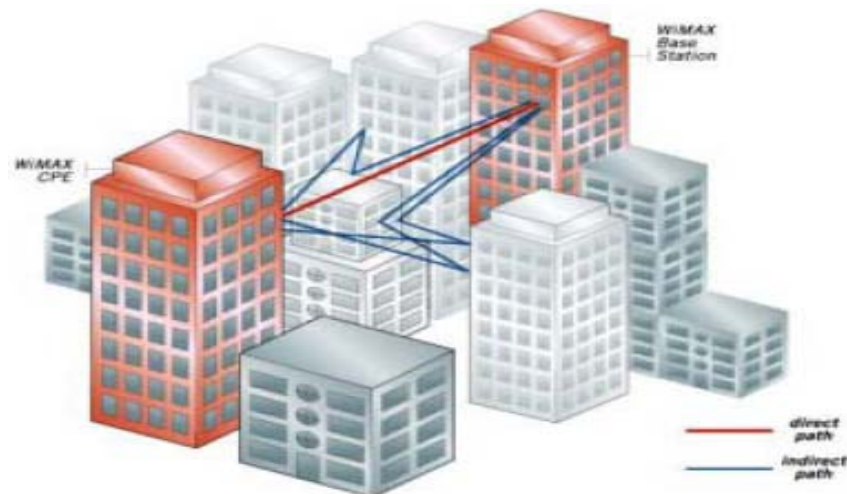
WIMAX alkalmazási területei: „hot zone”

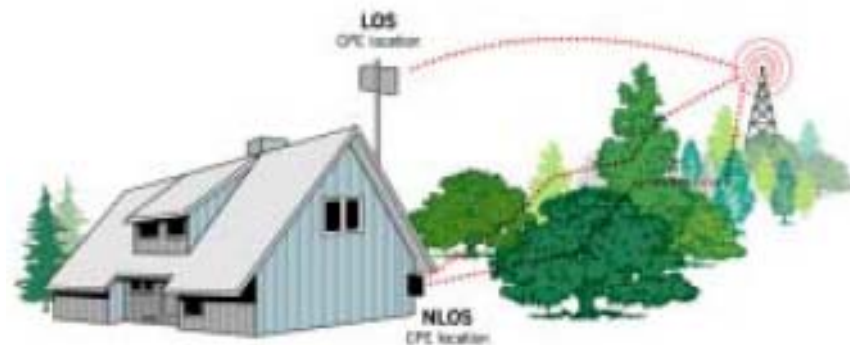
- LOS (line-of-sight)
 - Közvetlen rálátás
 - Nincs takarás a Fresnel-zónában

- NLOS (non-line-of-sight)
 - Nincs közvetlen rálátás (direkt jelút) csak reflektált hullámok
 - Így több jelút: többutas terjedés

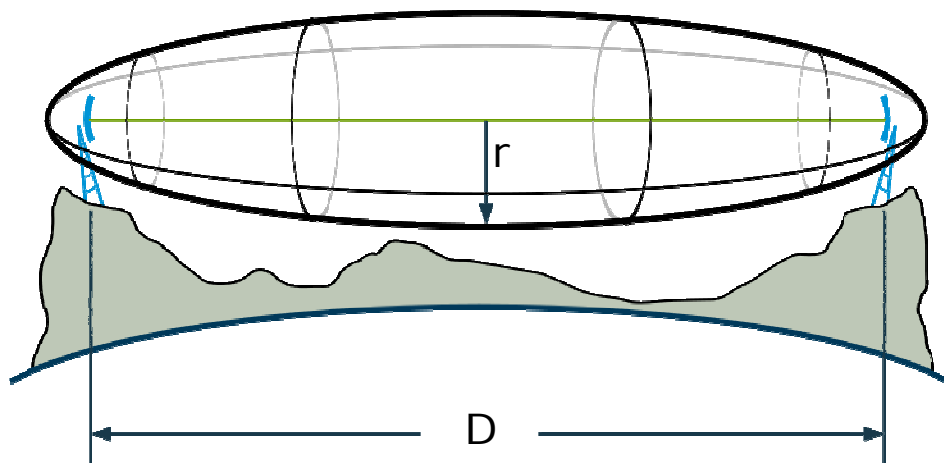
- WiMAX-ban
 - speciális technikával a reflektált hullámok felhasználásával történik a vétel, ha nincs is direkt út (NLOS)

Közvetlen és többutas terjedés városi és rurális környezetben

Fresnel zóna *

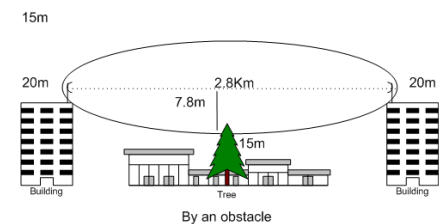
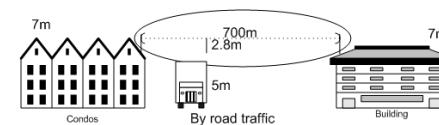
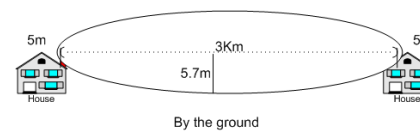
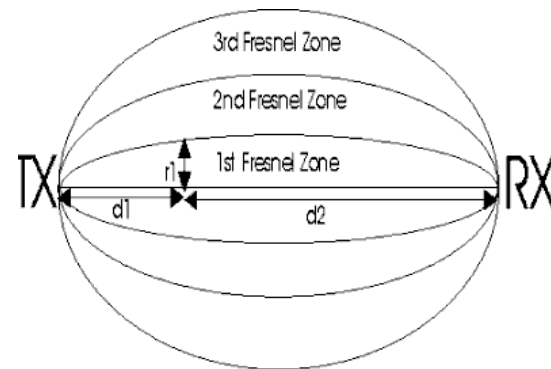

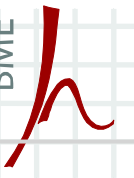
$$r = 17.32 \sqrt{\frac{D}{4f}}$$

r : Fresnel zóna sugara [m]

D : távolság [km]

f : frekvencia [GHz]

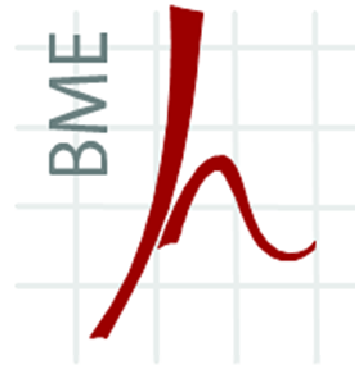

WiMAX szabványok, verziók

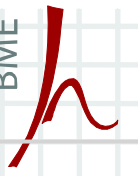
- „Fix” WiMAX
 - 802.16d, vagy IEEE 802.16-2004
 - OFDM

- „Mobil” WiMAX
 - 802.16e
 - +MIMO

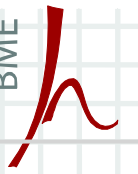
A WIMAX működése

Fizikai és közeghozzáférési réteg

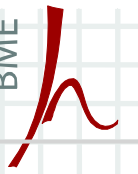

Fizikai réteg: OFDM

- Többvívős modulációs/multiplexálási technika
- A rendelkezésre álló sávszélességet alvívőkre osztják
- A felhasználói adat soros-párhuzamos átalakítás és szimbólumformálás után
 - Külön alvívőkön kerül továbbításra
 - Ezeken alacsonyabb szimbólumsebességű moduláció
 - Kiküszöbölhető az ISI
- **Adaptív moduláció:**
 - BPSK-QPSK-16QAM-64QAM

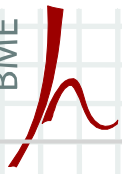

- A WLAN-al ellentétben: **ütemező algoritmus**
- Csak egyszer kell versenyezni, utána minden állomásnak a bázisállomás fog időrést biztosítani
- Időrés csökkenhet-nőhet, de csak az adott felhasználó használhatja
- Így lehet QoS-t is biztosítani
 - pl. VoIP-ot előnyben részesíteni a web böngészéssel szemben
- **Beengedés-szabályozás**: biztosítja, hogy az új adatfolyam ne rontsa a meglévők minőségét

- Időosztásos duplex
(Time Division Duplex – TDD)
 - félduplex kapcsolat
 - egyetlen csatorna: időben megosztva használják a kommunikáló felek.

- Frekvenciaosztásos duplex
(Frequency Division Duplex – FDD)
 - WiMAX esetén 50 vagy 100 MHz-re lévő - frekvenciák
 - duplex (full-duplex)

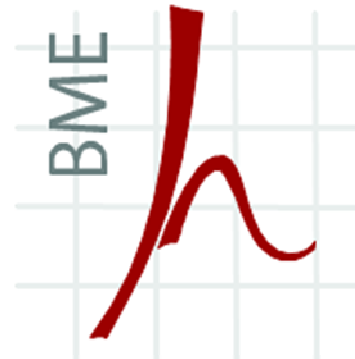
- Engedélyköteles:
 - 2,500-2,690 GHz (MMDS) – csak USA
 - 3,410-3,600 GHz (ETSI) – csak EU

- Engedélymentes:
 - 5,725-5,850 GHz (U-NII)
 - Egyelőre katonai célokra használt

 - Automatikus teljesítményszabályozás (TPC) ajánlott

Szolgáltatás
minősége
garantálható

QoS nem
garantált

MAC réteg

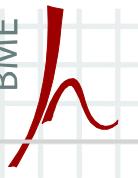
Biztonság, közeghozzáférés, QoS

Majd későbbi QoS előadásnál!

Wi-Fi - WiMAX összevetés

Table 4- Comparison of WiMax and Wi-Fi Technologies

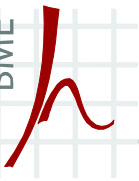
	WiMax (802.16a)	Wi-Fi (802.11b)	Wi-Fi (802.11a/g)
Primary Application	Broadband Wireless Access	Wireless LAN	Wireless LAN
Frequency Band	Licensed/Unlicensed 2 G to 11 GHz	2.4 GHz ISM	2.4 GHz ISM (g) 5 GHz U-NII (a)
Channel Bandwidth	Adjustable 1.25 M to 20 MHz	25 MHz	20 MHz
Half/Full Duplex	Full	Half	Half
Radio Technology	OFDM (256-channels)	Direct Sequence Spread Spectrum	OFDM (64-channels)
Bandwidth Efficiency	≤5 bps/Hz	≤0.44 bps/Hz	≤2.7 bps/Hz
Modulation	BPSK, QPSK, 16-, 64-, 256-QAM	QPSK	BPSK, QPSK, 16-, 64-QAM
FEC	Convolutional Code Reed-Solomon	None	Convolutional Code
Encryption	Mandatory- 3DES Optional- AES	Optional- RC4 (AES in 802.11i)	Optional- RC4 (AES in 802.11i)
Access Protocol	Request/Grant	CSMA/CA	CSMA/CA
- Best Effort	Yes	Yes	Yes
- Data Priority	Yes	802.11e WME	802.11e WME
- Consistent Delay	Yes	802.11e WSM	802.11e WSM
Mobility	Mobile WiMax (802.16e)	In development	In development
Mesh	Yes	Vendor Proprietary	Vendor Proprietary

A WiMAX összefoglalása

- „Wi-Fi nagyban”
 - Eddiginél nagyobb adatsebesség (~70 Mbit/s)
 - Nagy távolságok (~50 km) áthidalása

- Minőségi különbségek
 - Közvetlen rálátás nélkül is jól működik
 - Többutas terjedés ellen „véd”
 - QoS-támogatás

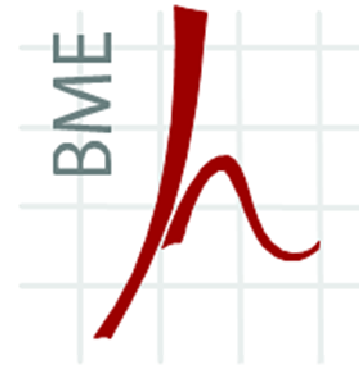
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

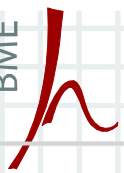

KAPCSOLÁS, JELZÉS, CÍMZÉS

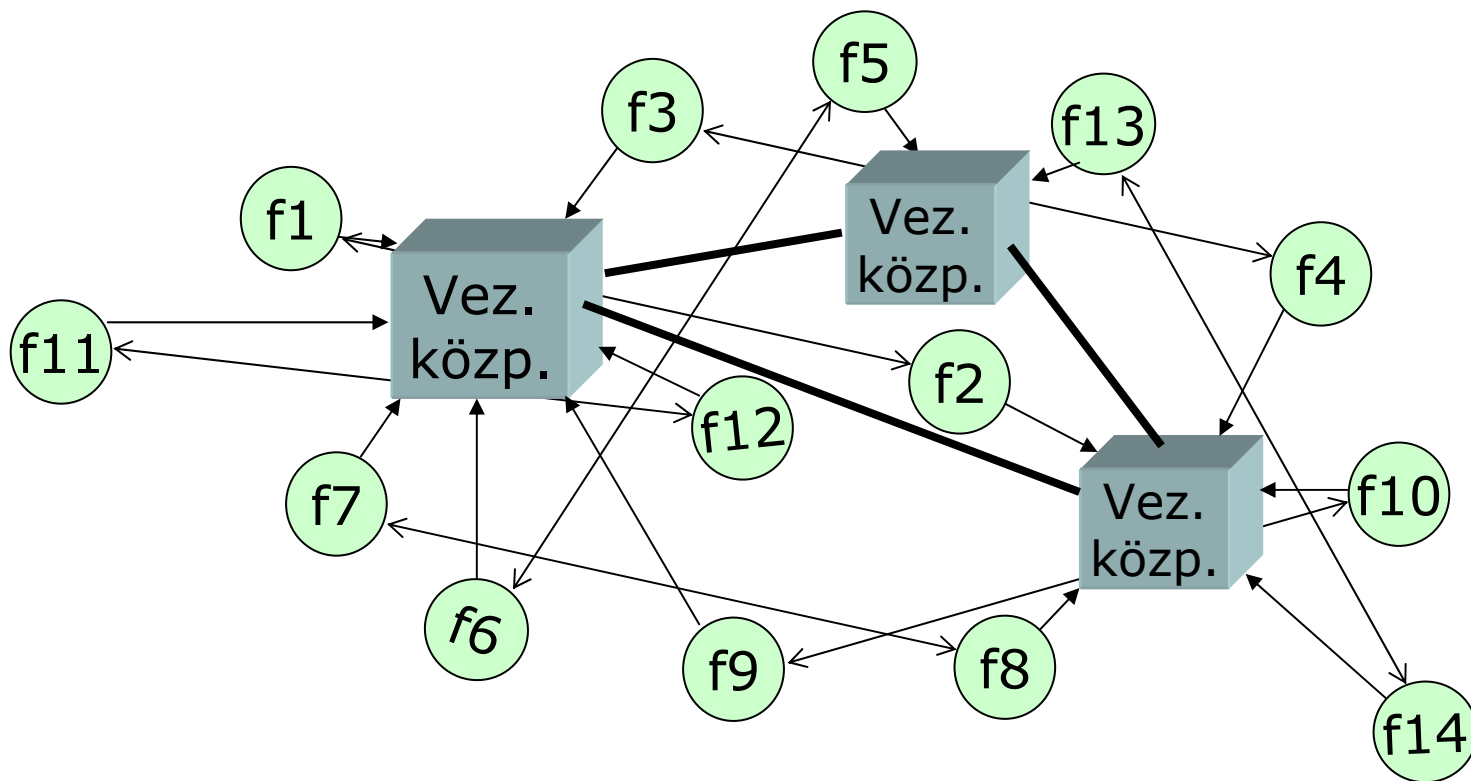
(„Elmélet”, alapelvek és módszerek)

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

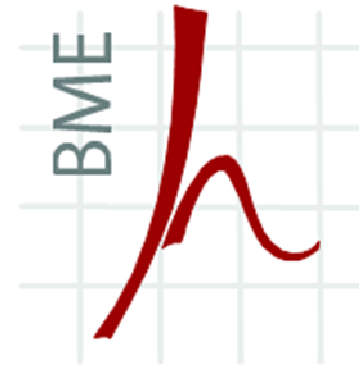

Hálózat?

Szövevényes kuszaság!

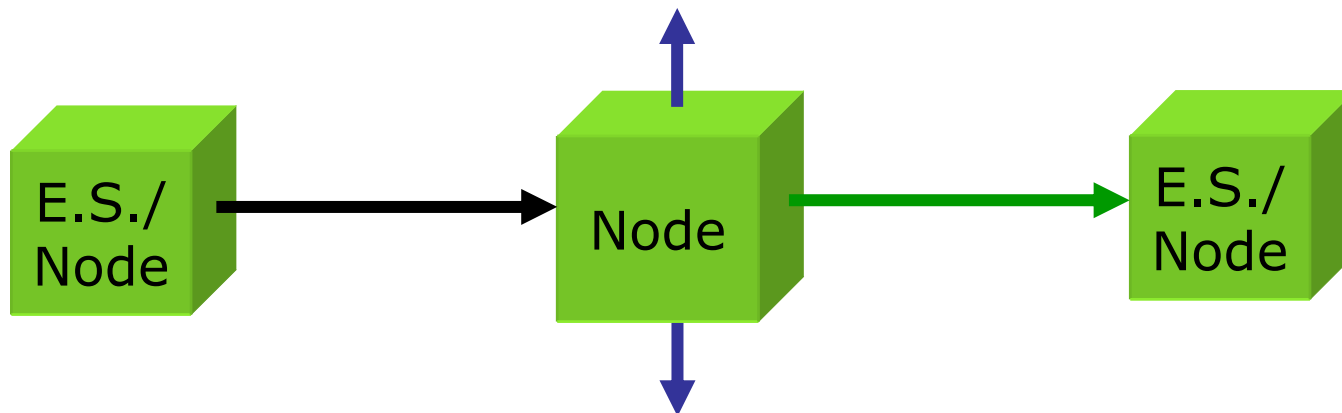
De hogyan működik?

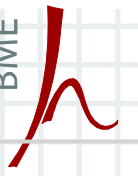
Kapcsolás

*Áramkörkapcsolás,
hullámhossz-kapcsolás,
üzenetkapcsolás,
csomagkapcsolás,
virtuális áramkörkapcsolás.*

- **Kapcsolás:** azon eljárások, technikák összessége, amelyek kapcsolt számítógép-ill. távközlési hálózatokban két, nem szomszédos csomópont között „kapcsolatot” hoznak létre

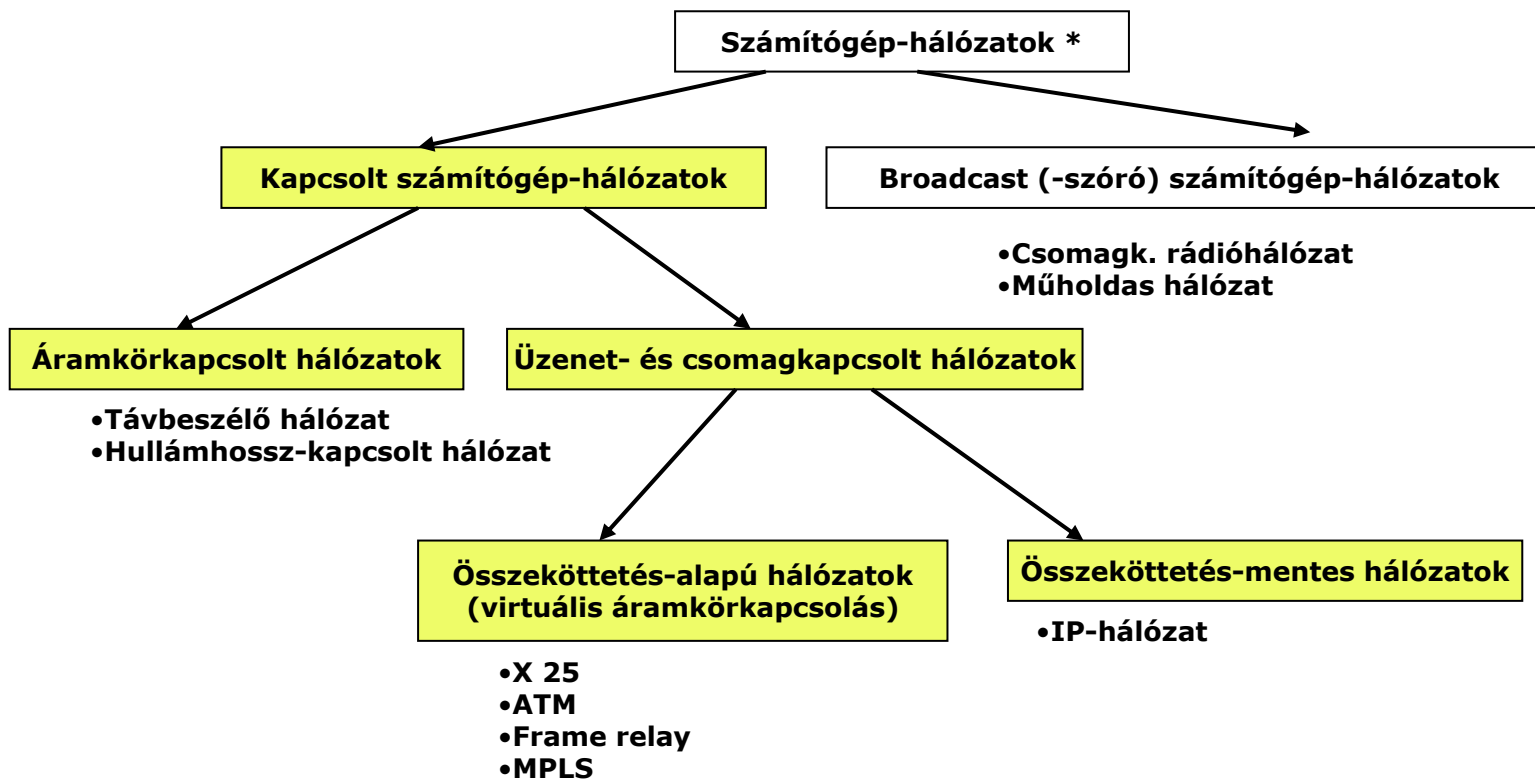

* E.S. =End System, végpont, felhasználói végpont

Milyen fajta kapcsolások léteznek?

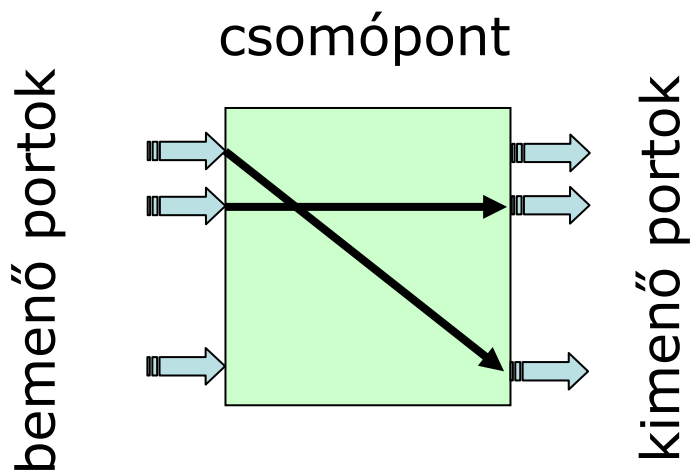
- Áramkörkapcsolás – **circuit switching**
- Hullámhossz-kapcsolás (*~áramkörkapcsolás*)
- Üzenetkapcsolás – **message switching**
- Csomagkapcsolás – **packet switching**
 - *az üzenet- és a csomagkapcsolás rokonok*
- Virtuális áramkörkapcsolás
(*üzenet- ill. csomagkapcsoláson belül*)

* általában: kommunikációs hálózatok – communication networks

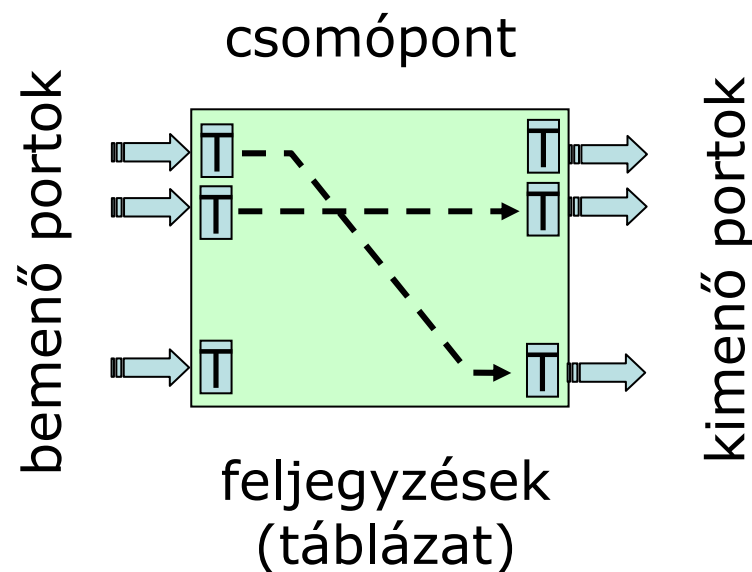
Az áramkör- és a csomagkapcsolás

- Áramkör-kapcsolás

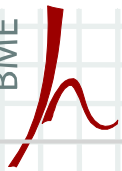

- Fizikai kapcsolat

- Csomagkapcsolás

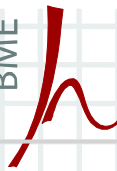

- Logikai kapcsolat

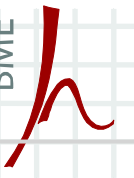
Összeköttetés alapú és összeköttetés-mentes hálózatok

- Összeköttetés alapú hálózat
 - a tényleges adatátvitel előtt
végpontok közötti összeköttetés
(end-to-end connection)
 - ehhez külön jelzések!
- Összeköttetés-mentes hálózat
 - végpontok közötti adatátvitel **előzetes összeköttetés létrehozása nélkül** történik

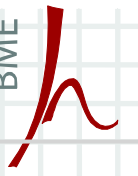
Áramkörkapcsolás/vonalkapcsolás

- Fizikai kapcsolat a küldő és a célállomás között
- A kapcsolat jellemzően nem állandó
 - **fel kell építeni** és az összeköttetés végén **le kell bontani**
- Minden felhasználói információ ugyanazon a **dedikált fizikai útvonalon** halad
- Valós idejű információátvitelre kiváló
- Továbbítás alatt a csomópontok **az adatokat nem tárolják**
- **Torlódás csak az összeköttetés felépítése során** léphet fel, az adatátvitel során nem

Áramkörkapcsoló csomópontok

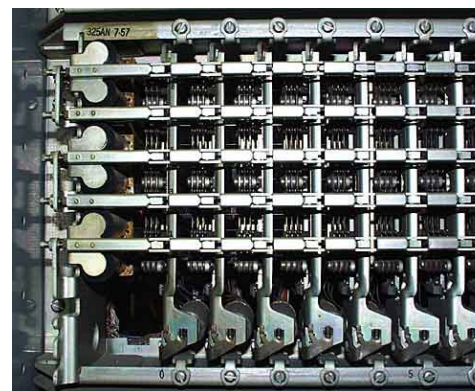
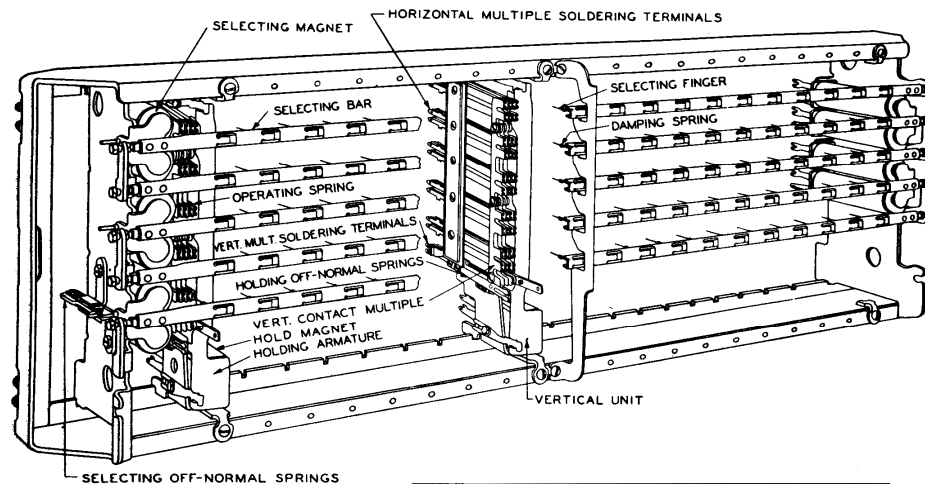
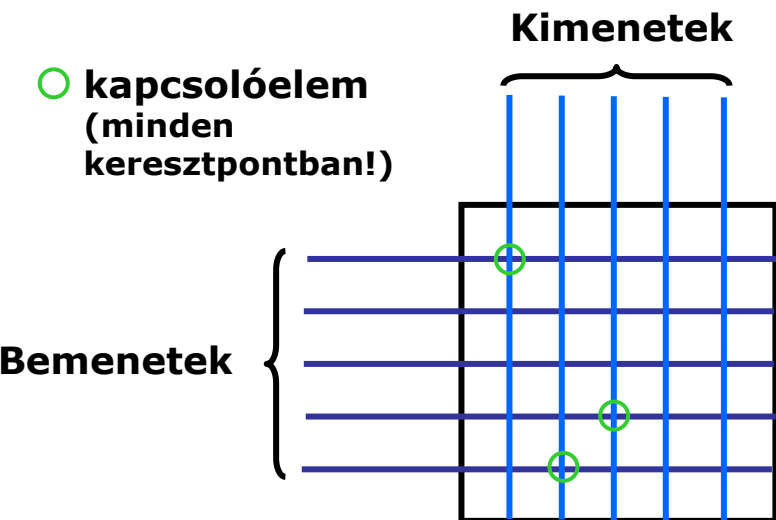
- Fizikai szintű kapcsolatokat kell létesíteni
- Kapcsolók általános felépítése
 - **kapcsolóelem**
 - a tényleges kapcsolást végzi
 - változatos megvalósítási módok, ezek szerint osztályozzák is a kapcsolókat
 - **kapcsolóvezérlő**
 - kiválasztja az(oka)t a kapcsolóelem(eke)t, amely(ek) működésbe lép(nek) kapcsoláskor
- Blokkoló és blokkolásmentes kapcsológépek
 - belső és külső blokkolás
 - többfokozatú kapcsológépek

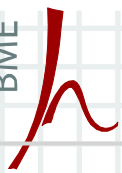
„Blokkolás” a kapcsolókban

- **belső blokkolás** (internal blocking): a kért kimenet szabad, de nincs útvonal a bemenettől a kimenetig
- **kimeneti blokkolás** (output blocking): két bemenet ugyanazt a kimenetet akarja használni, ilyenkor az egyik kimenet blokkolt lesz
- az egyszerű crossbar (keresztpontos) kapcsolóban nincs belső blokkolás
- ha megengedünk blokkolást, akkor hatékonyabb kapcsológépeket készíthetünk
 - több fokozat alkalmazásával és a ki-bemenetek közötti útvonalak létesítésével

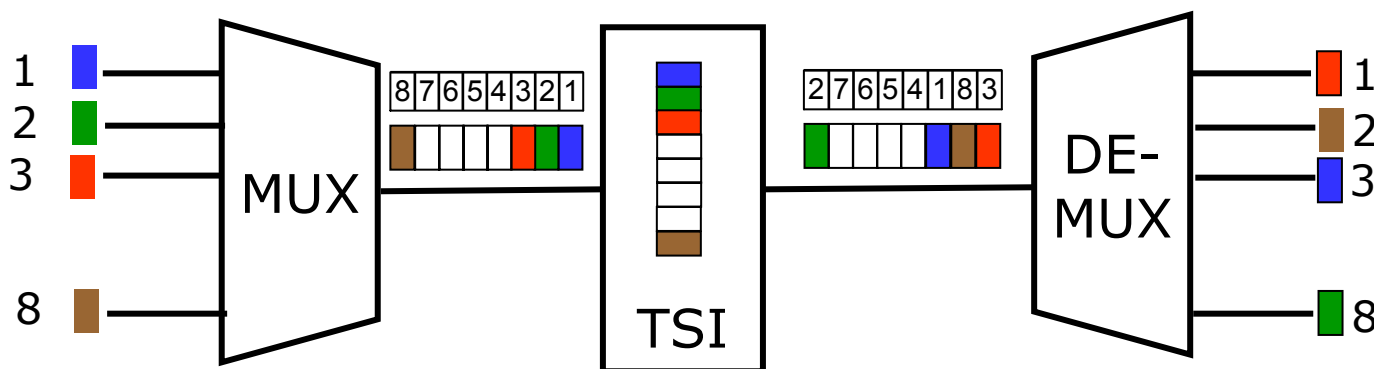
Egy régi kapcsológép: a keresztpontos (crossbar) kapcsoló

**5 x 5-ös kapcsoló elvi rajza,
korai elektromechanikus (jelfogós)
kapcsoló szerkezeti rajza és fényképe**

Időosztású kapcsológépek: kapcsolás időrészcseréléssel

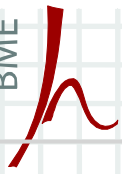
TSI – Time Slot Interchanger

- Az **időosztású multiplexálás** elvének felhasználása
- A TDM jel beírása memóriába adott sorrendben, kiolvasás eltérő sorrendben = kapcsolás
- Korlátos számú csatornát tud csak kapcsolni, ezért kombinálják a térosztású elvvel

- WDM emlékeztető:

- A felső adó λ_1 , az alsó pedig λ_2 hullámhosszú fényt bocsát ki, ezeket a multiplexer egyetlen üvegszálra multiplexálja, majd az átviteli út végén a demultiplexer a λ_1 hullámhosszúságú jelet a felső, a λ_2 -t pedig az alsó vevőhöz irányítja

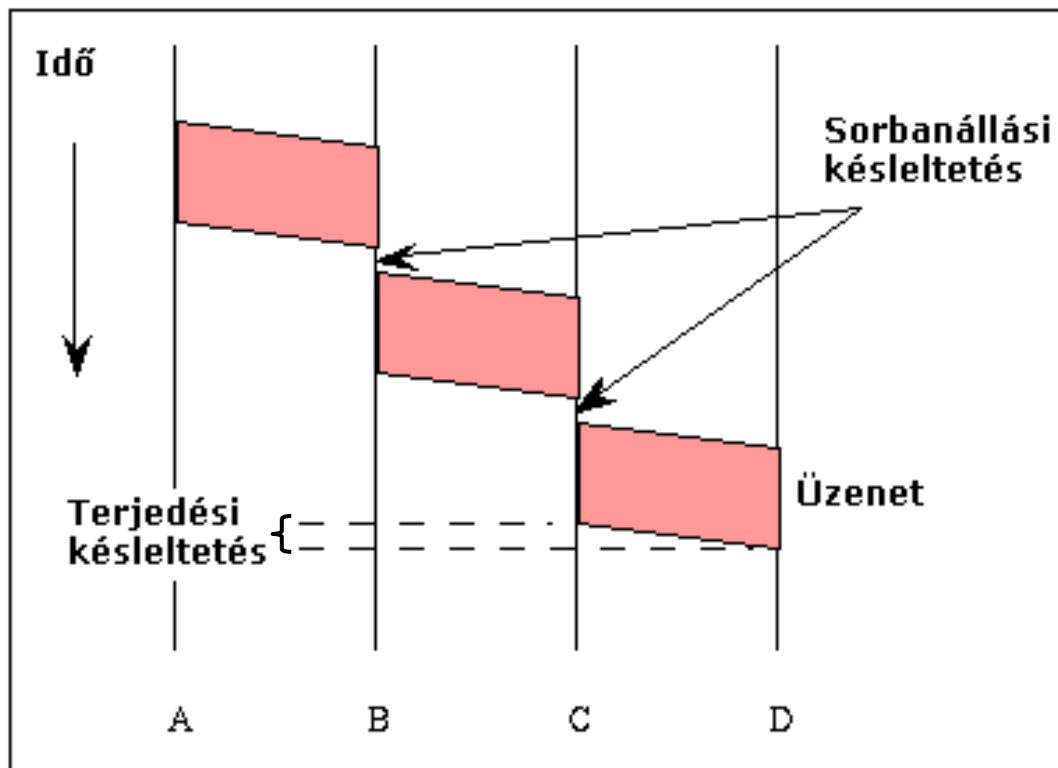

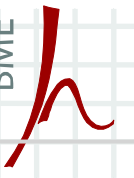
Üzenetkapcsolás

- Az egész üzenet egyetlen egységként egyik csomóponttól a szomszédos másikig
- A csomópontok időlegesen tárolják, majd továbbítják az üzenetet: **store-and-forward**
- Megvalósításához
 - az üzenetben **cím rész**
 - a csomópontokban **átmeneti tárolás** kell

Az átvitel folyamata üzenetkapcsolással

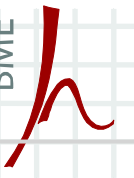
- Egy üzenet átvitele A és D csomópont között három lépésben: az AB, BC és CD szomszédos állomások közötti kapcsolatok sorozatán keresztül
- B és C csomópont esetleg nem azonnal továbbítja az üzenetet, várakozási sorba helyezi, majd a kimeneti csatorna felszabadulásakor továbbküldi

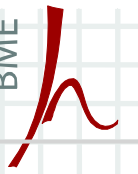
Üzenetkapcsolás

- Előnye:
 - az adatcsatornákat a kommunikáló eszközök megosztva használják, **javul a csatorna kihasználtsága**
 - **késleltetés blokkolás helyett**
 - az üzenetekhez elsőbbség (**prioritás**) rendelhető
 - támogatja az üzenetszórást (**broadcast**)
- Hátránya:
 - a fellépő késleltetések miatt gond a valós idejű átvitel (élő hang ☹, mozgóképek ☹)
 - adatátvitelre jó, amikor a késleltetésre kevésbé vagyunk érzékenyek
- Tulajdonképpen ez a fajta kapcsolat volt az ARPANET hálózatban

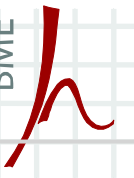
Csomagkapcsolás

- Az üzenetet a küldő kisebb részekre, **csomagokra** tördeli
- A csomag tartalmazza:
 - a küldő csomópont azonosítóját/címét
 - a címzett csomópont azonosítóját/címét
 - a csomag „helyét” az üzenetben
- A csomagokat a küldő egymás után elküldi a hálózaton át a címzettnek
- A közbeeső csomópontok a bennük lévő cím alapján továbbítják a csomagokat, **akár egymástól különböző útvonalon**
- A csomagok az **eredetitől eltérő sorrendben is** érkezhetnek a címzethez
- A címzett a csomagokban található információ alapján visszaállítja a helyes csomagsorrendet

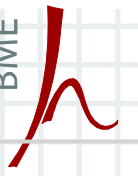
Csomagkapcsolás

- Csomagkapcsolt hálózatok csomóponti eszközei:
 - **kapcsoló** (switch): olyan csomópont, amely a csomagokat ugyanazon helyi hálózat más csomópontjaihoz továbbítja
 - **útválasztó** (router): két vagy több hálózat között továbbítja a csomagokat
- Csomagkapcsolás megvalósítható:
 - összeköttetés-mentes módon: **datagram** kapcsolás
 - összeköttetés alapú módon: **virtuális áramkörkapcsolás**

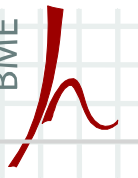
Datagram-kapcsolás

- Minden csomag önálló egység
- Minden csomag tartalmazza a rendeltetési hely teljes (**globálisan egyedi**) címét
- A két végpont közötti csomópontok
 - megvizsgálják a csomag **fejrészét**
 - kiválasztják az útvonal **következő szakaszát**
- A választás során két tényező:
 - melyik az a csomópont, amely a csomagot a lehető legrövidebb úton juttatja rendeltetési helyére
 - hol található szabad csomópont, amely képes a csomag fogadására

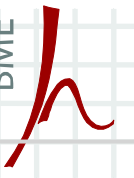
„Blokkolás” a csomagkapcsolókban

- **Belső és kimeneti torlódás** egyaránt lehetséges
- A torlódás átmeneti, fellépte előre nem látható
- Elkerülésének módjai:
 - **túlbiztosítás** (overprovisioning): a belső kapcsolatok gyorsabbra választása, mint a bemenetek sebessége
 - **pufferelés**: csomagok késleltetésére
 - **visszaduzzasztás** (backpressure): kapcsoló vezérlő arra kényszeríti a csomagok küldőjét, hogy ideiglenesen függessze fel a küldést
 - csak korlátozott ideig hatásos
 - **párhuzamos kapcsolás**: több párhuzamos útvonal kialakítása a bemenetek és a kimenetek között
 - a túltartalékolás térbeli megfelelője

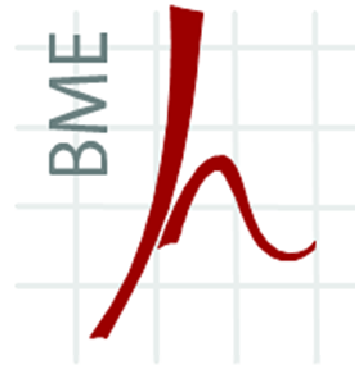
Virtuális áramkörkapcsolás

- A küldő és a cél végpontok között egy, a hálózat csomópontjai közötti **szakaszokból álló összeköttetés** létesül
- Analógia az áramkörkapcsolással:
 - két végpont között **minden csomag ezt az útvonalat** használja
 - viszont nem valódi fizikai kapcsolat, innen a virtuális áramkörkapcsolás (virtual circuit switching) elnevezés
- A virtuális áramkörkapcsolásnál is megtalálható a
 - **kapcsolat felépítés**
 - **adatátvitel**
 - **kapcsolat lebontás**
- A virtuális áramkörhöz egy helyi, az adott csomóponton érvényes azonosító
 - **virtuális áramkör azonosító** (Virtual Circuit Identifier, VCI)

Csomagkapcsolás vs. áramkörkapcsolás

- Áramkörkapcsolás
 - dedikált használat, más nem használhatja
 - ideális: ha adatokat sorrendhelyesen és állandó sebességgel kell továbbítani, például telefonátvitel
- Csomagkapcsolás
 - az átviteli csatornák és egyéb erőforrások használata **nem dedikált**, több összeköttetés is használhatja ugyanazt a csatornát
 - ideális: lökészerű átvittel járó és a késleltetéseket jól tűrő adatok
 - például elektronikus levelek, weboldalak továbbítására

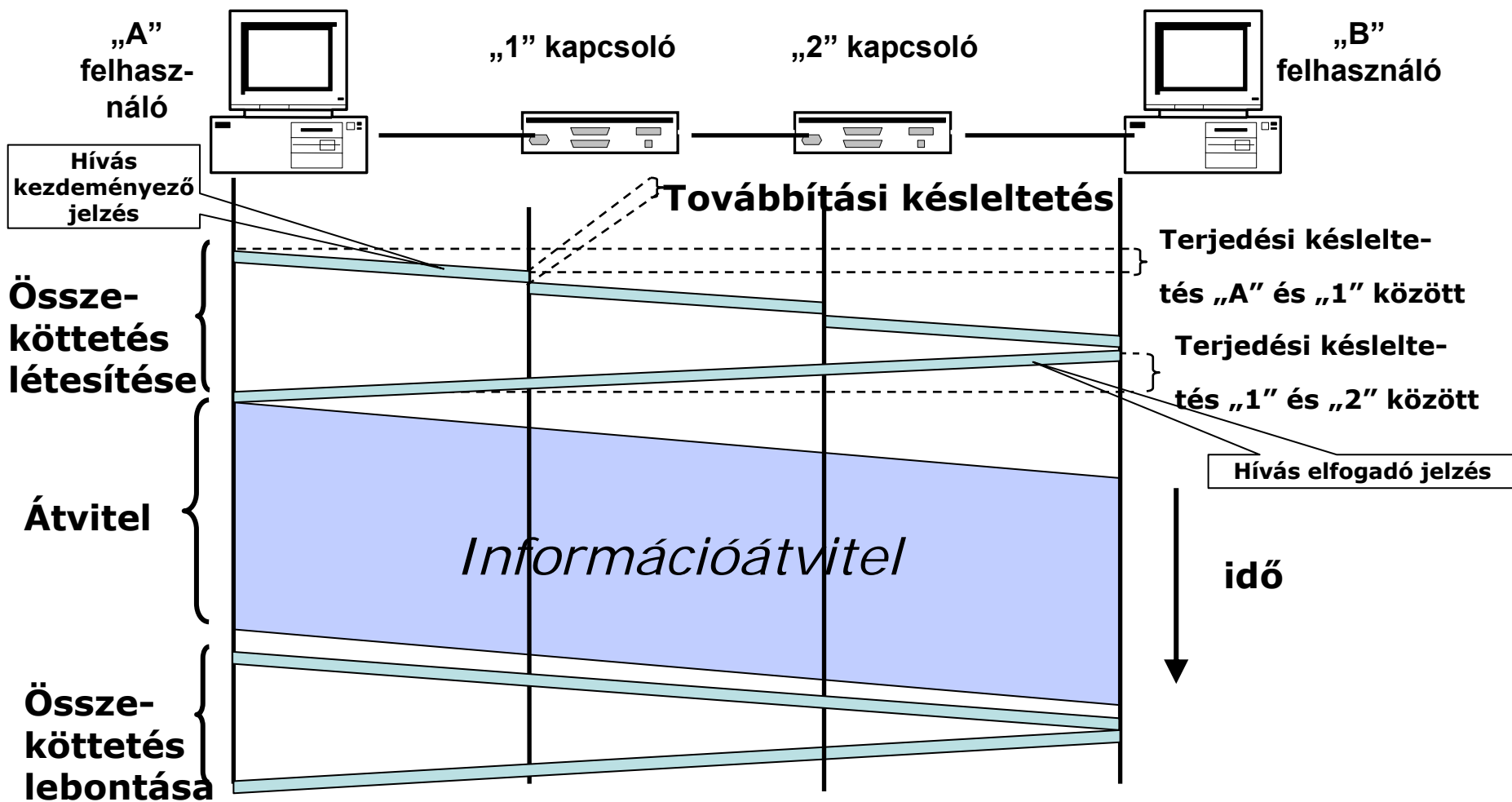

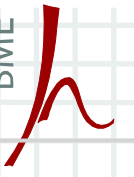
Jelzés

Signaling

*Áramkörkapcsolásnál és virtuális
áramkörkapcsolásnál*

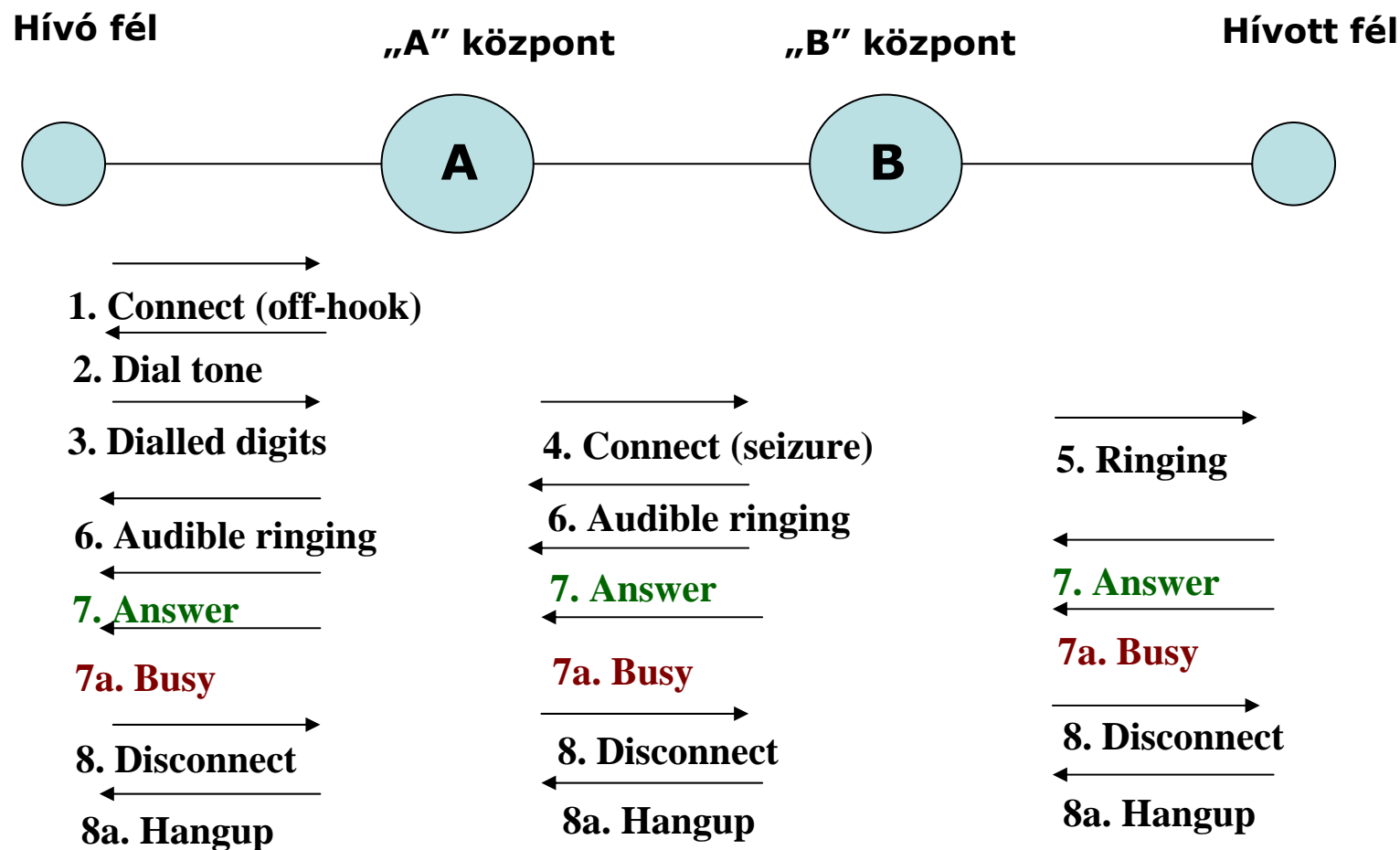
A működés fázisai áramkörkapcsolásnál

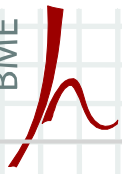

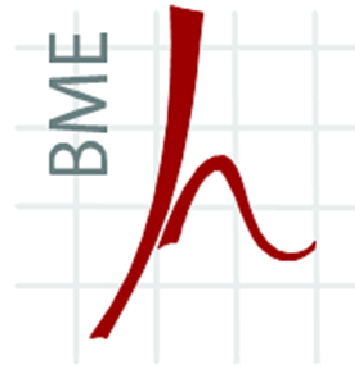
- „Hívások” (kapcsolatok, **összeköttetések**) létrehozása, fenntartása, lebontása
- Az ehhez szükséges jelzések rendszere
- Hívásvezérlő protokollok (valamely szabvány szerint)
- Angolul: call processing, call control systems/algorithms/protocols

Jelzésátvitel, közönséges telefonhívás

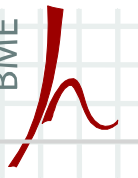

- 2 féle jelzésátvitel:
 - **Sávon belüli (in-band)**
 - hagyományosan a telefóniában, ma is megvan még az analóg előfizetői vonalon (előf. „hurokban”)
 - **Sávon kívüli (out-of-band)**
 - a jelzések továbbítása külön csatornákon/hálózaton
- sávon kívüli jelzésátvitel → „közös csatornás” jelzésátvitel - common channel signaling (CCS)
 - rugalmasság, jobb sávzélesség-kihasználás
 - Észak-Amerikában különálló hálózatként valósult meg
 - az ISDN-ben: külön digitális csatornákon

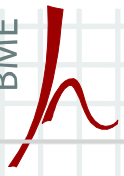

Elnevezés és címzés

Naming and addressing

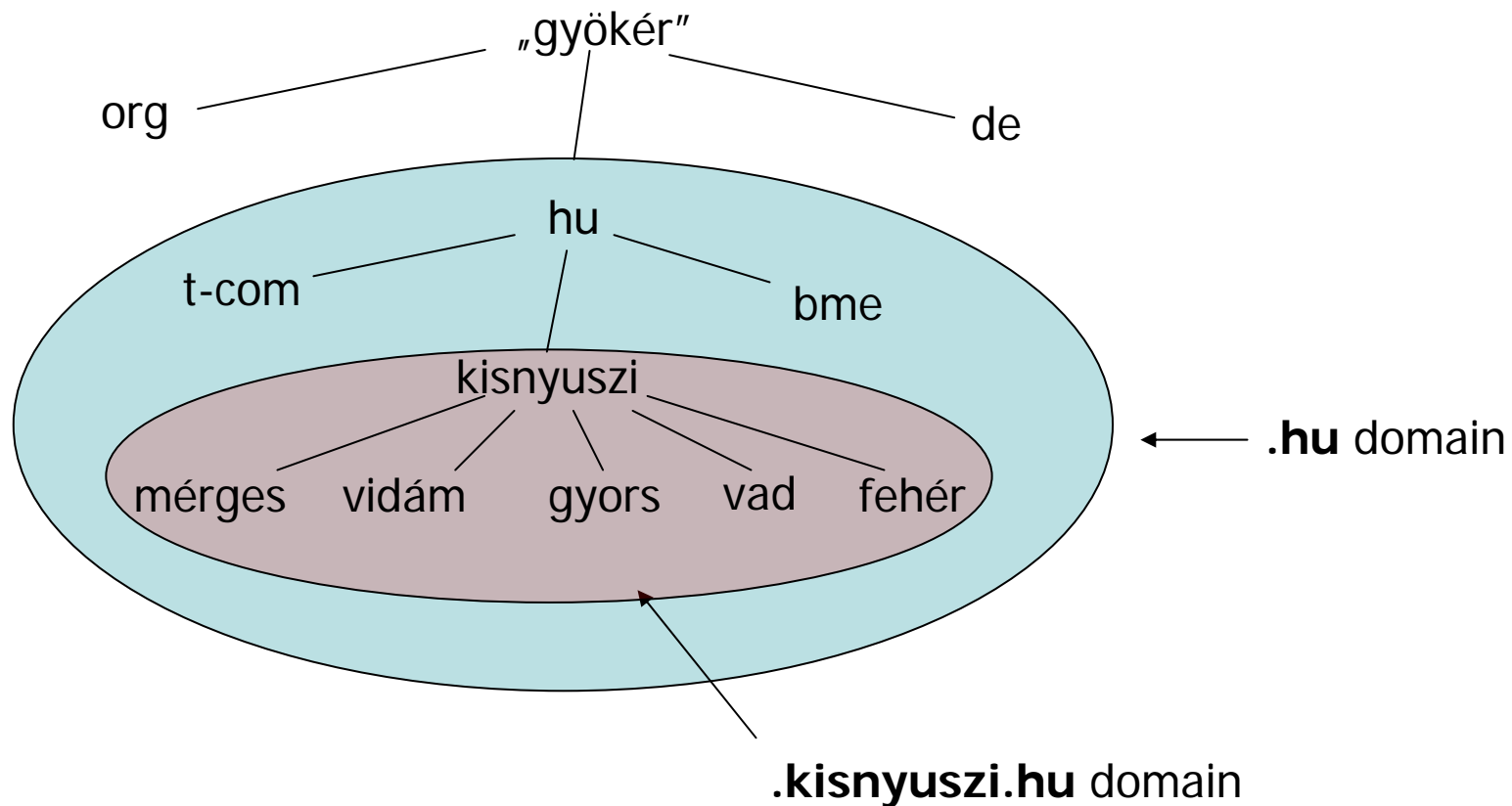

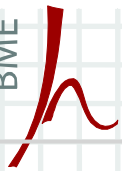
- Elnevezés (naming): egyedi név hozzárendelése a hálózat végpontjaihoz
 - Pl.: *diana.create-net.it*
- Címzés: egyedi cím hozzárendelése
 - Pl.: *213.21.183.196*
- Név-cím átalakítás: **címfeloldás**
- Miért kell mindkettő?
 - emberi tényező
 - előnyös a nevek és címek „szétcsatolása”

Nevek hierarchikus használata

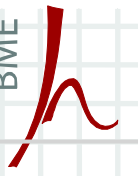
- Hogyan osszuk ki a neveket?
- Hierarchikus névadás
 - egy és több névadó
 - magasabb rendű névadó **prefixet** és **jogot ad** a további névadásra
 - pl. „a”, a.a, a.b, a.c (elválasztás pontokkal)
- Névtér (name space)
 - Tartományokra bontása (**domains**)
- Globális hatóság a csúcpszintű tartományban (**top-level domain**)
- Névadó hatóságok az egyes tartományokra
- Ezt használja a telefonhálózat és az Internet is

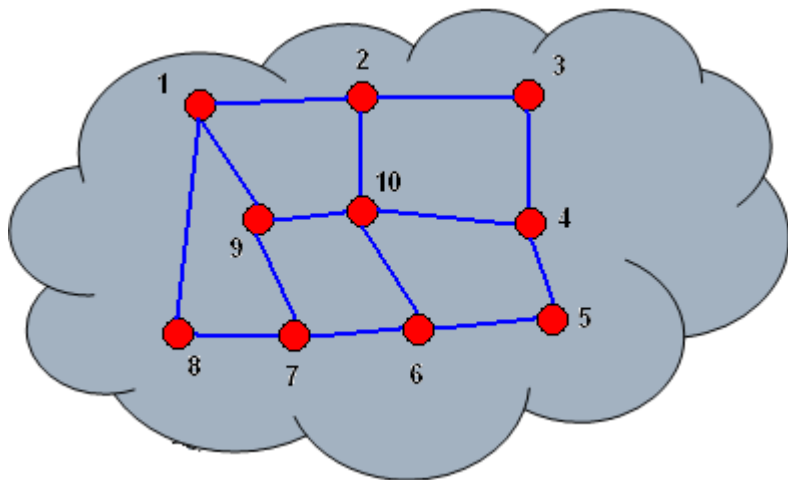
Névhasználat az Interneten

- Internet: DNS – Domain Name System
- Root domain: az üres string a záró pont után:
hit.bme.hu.
- Top level domains: a név utolsó része
 - Az [IANA](#) adminisztrálja (Internet Assigned Numbers Authority)
 - [country code top-level domains \(ccTLD\)](#), pl. **.hu**
 - [generic top-level domains \(gTLD\)](#): pl. .org, .edu, .net, .com, .gov, .mil
 - eredetileg: a szervezetek egy-egy csoportja az USA-ban, ma már világszerte csaknem szabadon felhasználható, a .gov és a .mil csak az USA-ban
 - [infrastructure top-level domains](#): egy van, az .arpa

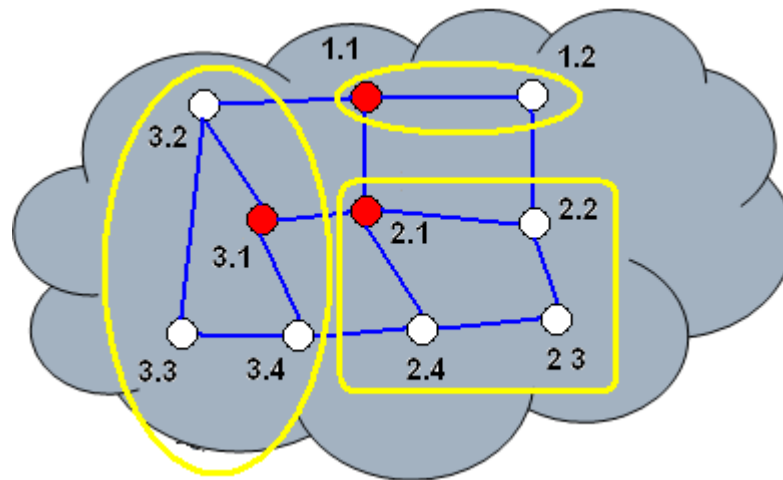
- A névhez hasonlóan
 - a címek is globálisan egyediek
 - hasonló okból célszerű ezeket is hierarchikusan szervezni
- A **hierarchikus** szervezésnek további oka az, hogy a hálózatokban egyszerűbbé teszik az **útvonalválasztást**
 - „lapos”, egyszintű címzésnél minden csomópontban nagy útvonalirányító tábla kell (routingtábla)
 - hierarchikus címzésnél nem mindenhol kell nagy
 - mivel alhálózatok alakíthatók ki,
 - csak a határokon kell nagy routingtábla

Címek aggregálása

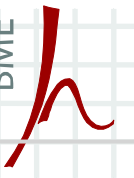
Hierarchia nélküli (flat) címzés

- Minden csomópontban nagy irányító tábla
- Minden táblában 9 bejegyzés

Hierarchikus címzés

- Címek csoportosíthatók
- Néhány csomópontban kell csak nagy irányító tábla

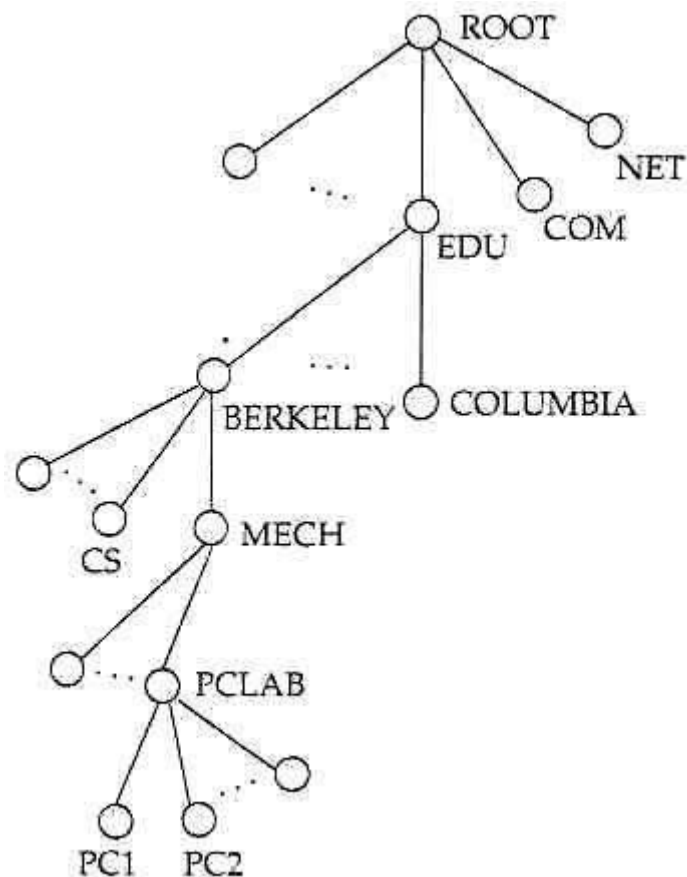

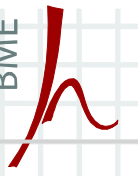
Csoportosítás nélküli hierarchia

- Van olyan globális, hierarchikus címzés, amely nem prefix jellegű
- Ilyen az Ethernet lokális hálózatokban használt címzés
- Ethernet-cím: az Ethernet adapter(kártya) egyedi címe
- 6 byte, 48 bit
- 3 byte-os része a gyártó kódja, a másik három az adapteré

Névfeloldás – *name resolution*

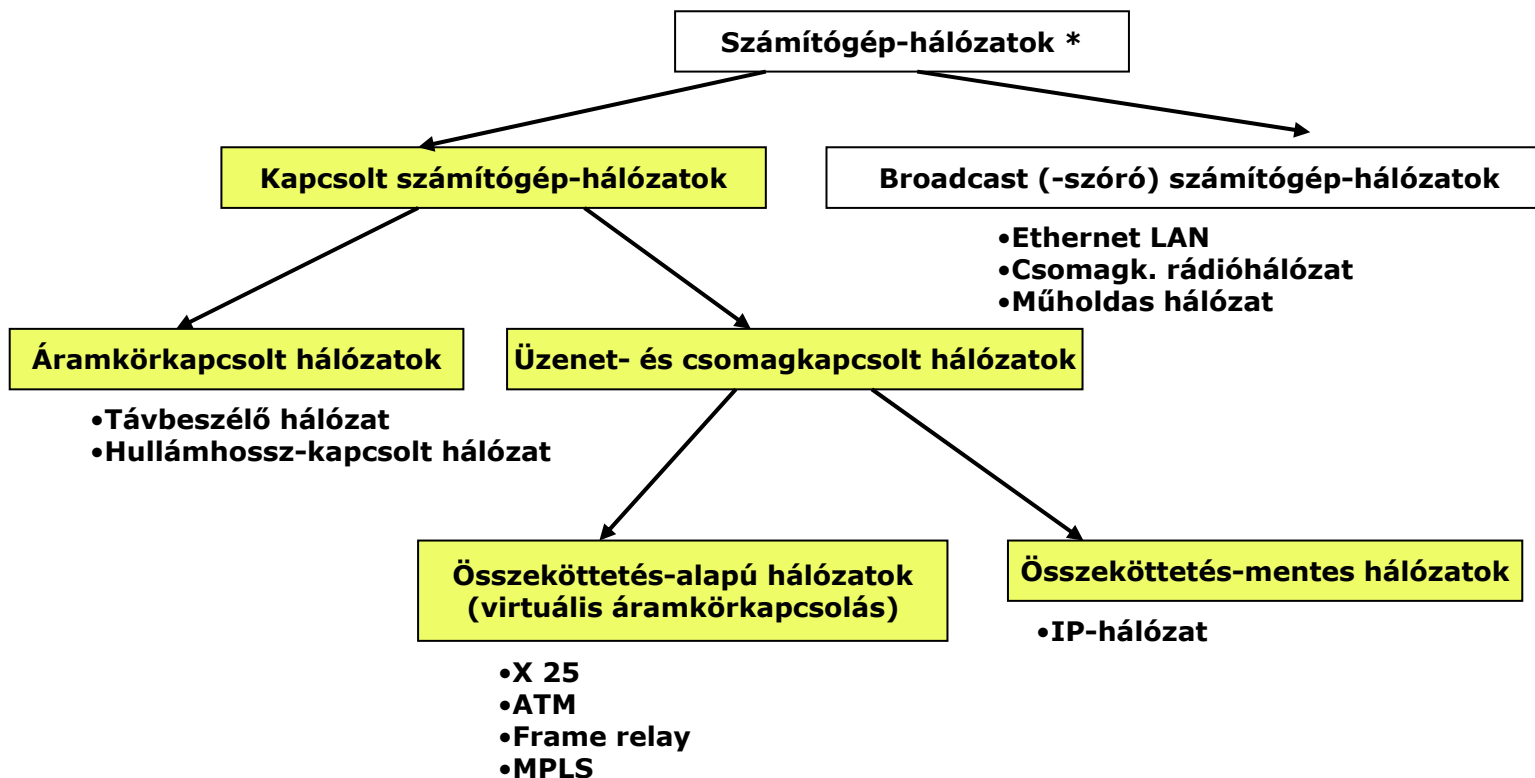
- Névszerverek – **name servers**
- Az Interneten a hierarchikus név- és címrendszer felhasználásával a **DNS – Domain Name System** végzi.
- Elvileg először a rootnak megy a kérés, az továbbítja az aktuális tartományba, az azt kezelő névszervernek
- A terhelés csökkentése:
 - szerver-replikáció: a DNS-ben egyazon tartományban több névszerver kezeli a kéréseket
 - cache-elés: amikor a végpont vagy ügynöke felold egy nevet, tárolja az eredményt az ismételt kérések számára

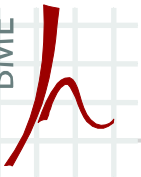

Címzés több szinten

- Címzés lehetővé teszi a hálózatok közötti útvonalválasztást és csomagtovábbításhoz szükséges
- Az egyes hálózatokon belül gyakran egy másik szinten is van címzés
 - pl. az Ethernet LAN-ban a hálózati kártyáknak saját címzésük van
- *Tehát többszintű a címzés*
 - *címeket kezelünk a hálózati architektúra különböző rétegeiben*
- Az Ethernet LAN címzését az IEEE 802.3 szabványa határozza meg
 - hierarchikus, de nem prefix tulajdonságú címzés
- Átalakítás kell a hálózati és adatkapcsolati rétegbeli címek között: címfeloldás (l. később az IP-részben)

* általában: kommunikációs hálózatok – communication networks

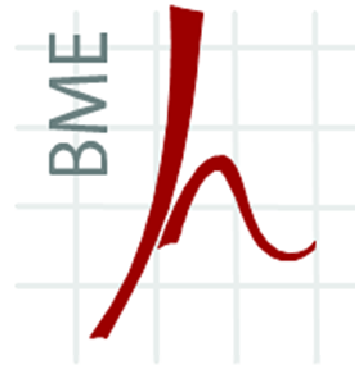
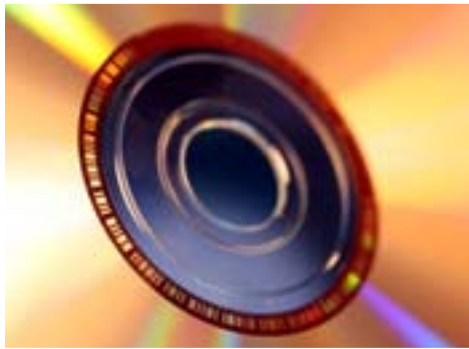
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

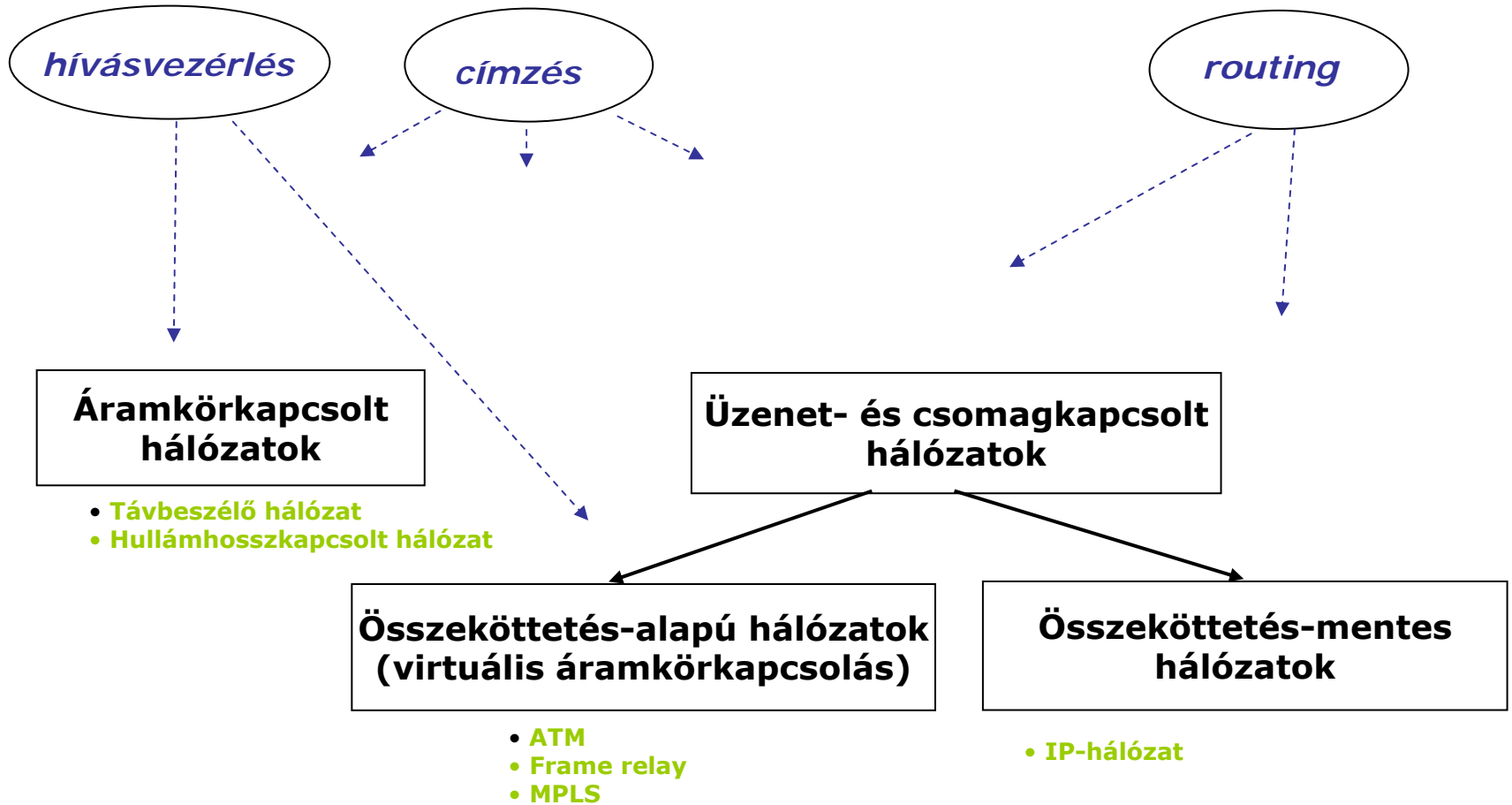
ROUTING

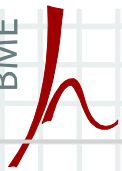
Útvonalválasztás

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

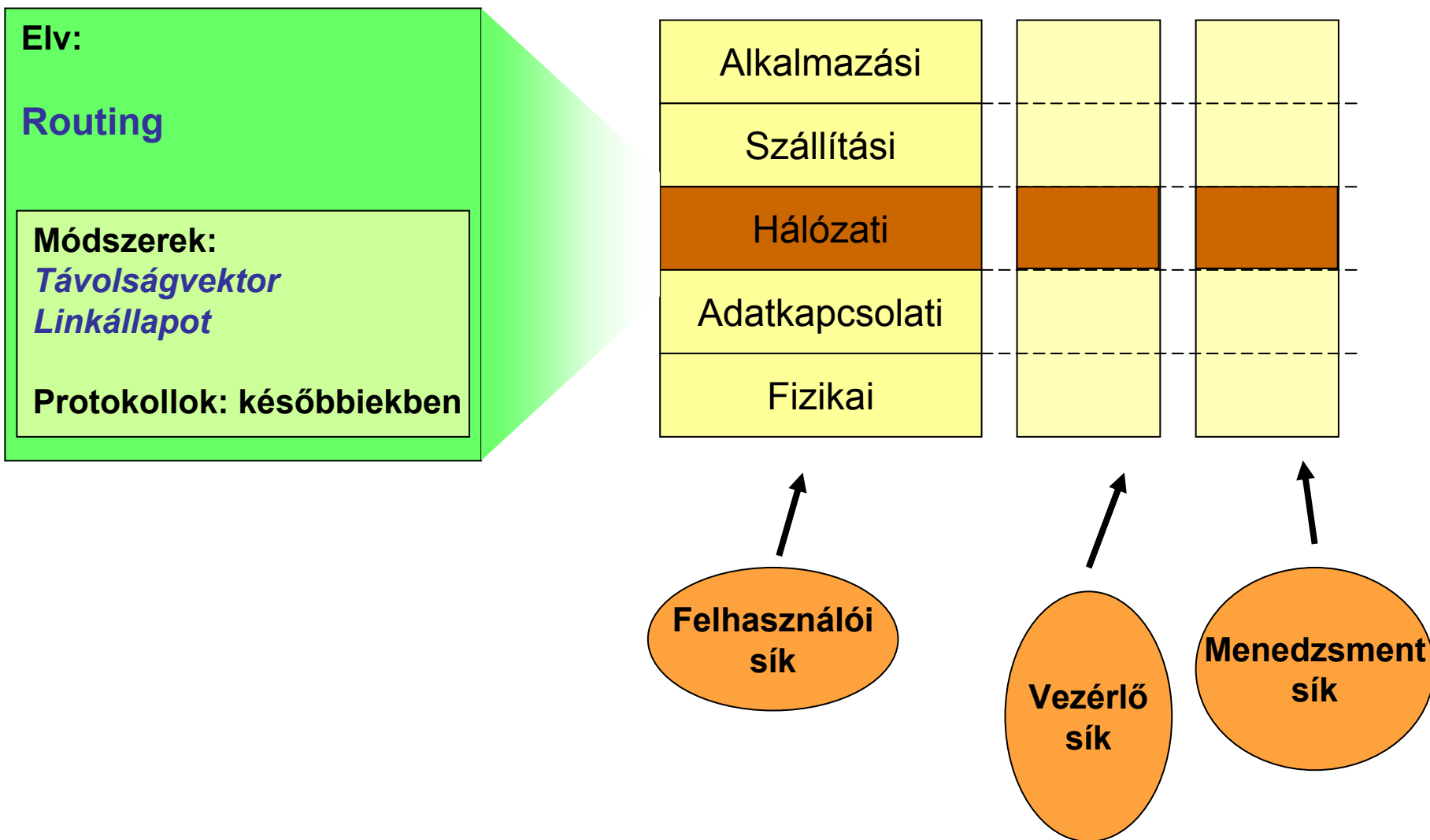
BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

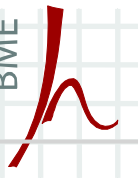
További nagyon fontos funkció a kapcsolt hálózatok működtetéséhez

Elv, módszer, protokoll

Az elnevezésről...

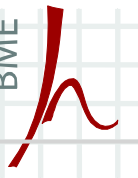
.fr Routage

.de Routing

.ru Маршрутизация (marshrutizatsiya)

A Tanenbaum: Computer Networks könyv magyar fordításában: „forgalomirányítás”

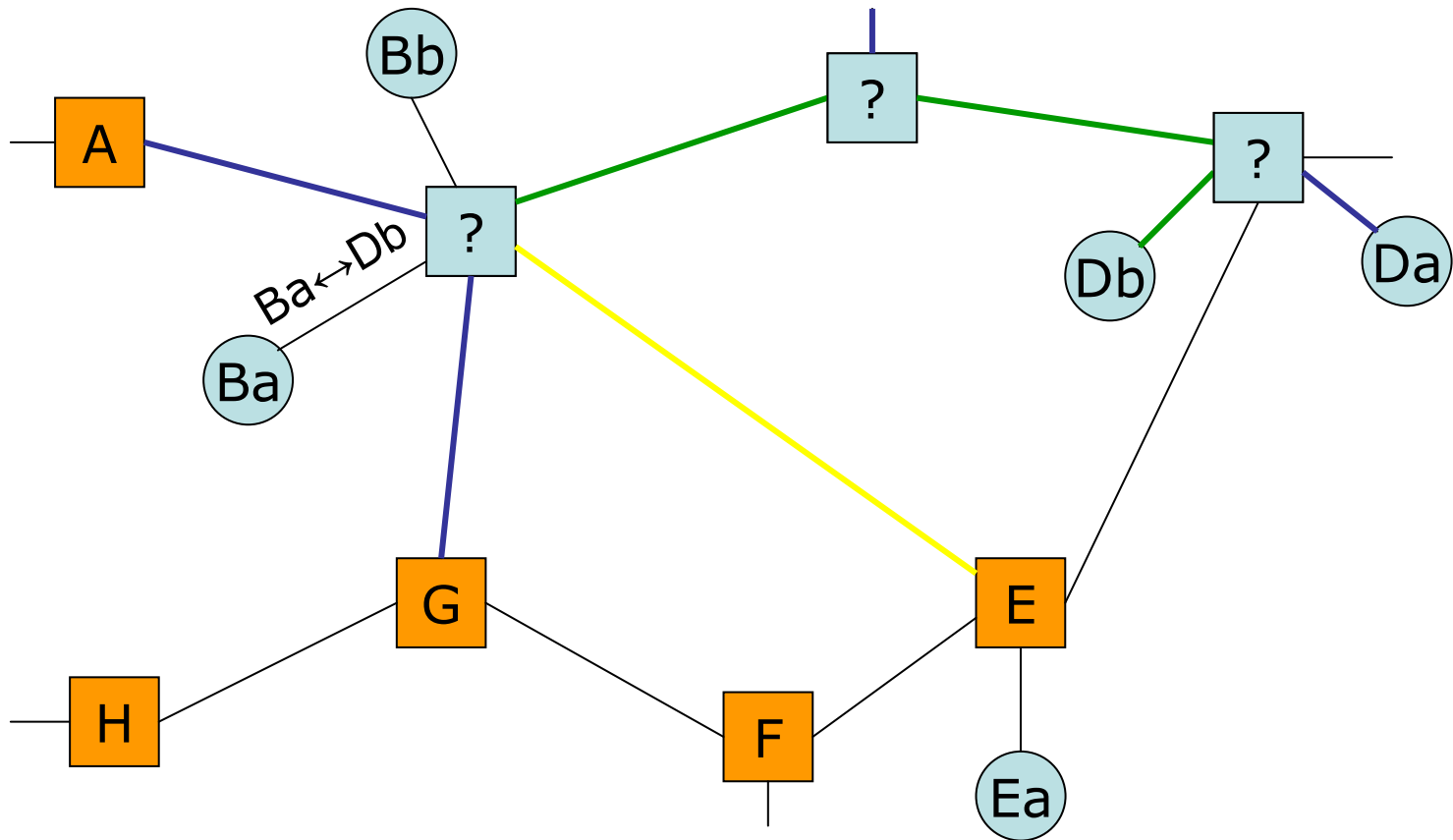
Nálunk (általában): routing

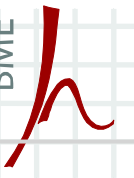

Mi a routing?

- *Az a mechanizmus, mely segítségével a szállítandó információ a **megfelelő úton** kerül továbbításra a végpontok között*
 - *szűkebb értelemben: csak az útvonalválasztás, útvonalkijelölés*
 - *tágabb értelemben: ideértjük a csomópontokban a csomagok **továbbítását is***
- A feladat érdekessége:
 - Általában **nem állandó** a hálózat felépítése: adaptív módon
 - Gyakran „**nagy**” a **hálózat mérete**: nincs pontos és aktuális információ a hálózat állapotáról.
- Ez a feladat egyaránt felmerül az összeköttetés-alapú és –mentes hálózatokban
 - ö. a.: útvonalkijelölés
 - ö. m.: útvonalválasztás
- Ide tartoznak az útvonalválasztó **módszerek, algoritmusok** és az azokat megvalósító **protokollok**

Bevezetés: a feladat értelmezése

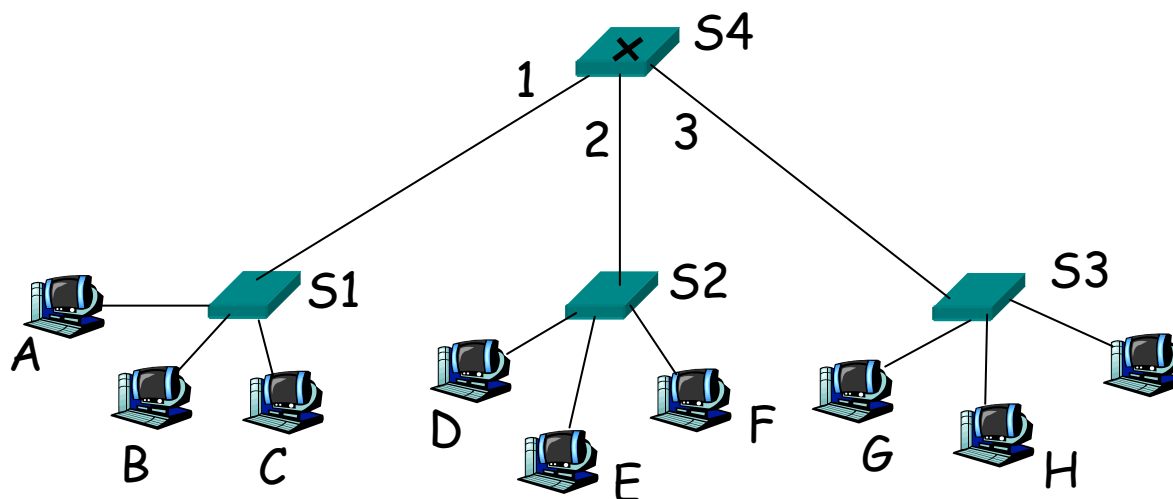

Különbség bridging és routing között

- Bridging (bridge vagy switch által végezve):
 - Nem tudja hol van pontosan az adott cím
 - A fogadott keretek forráscíme alapján bejegyzés a táblában:
 - MAC Address, Interface, Time Stamp
 - régi bejegyzéseket eldobja
 - Megtanulja, hogy melyik végpontokat melyik interfészen keresztül tudja elérni

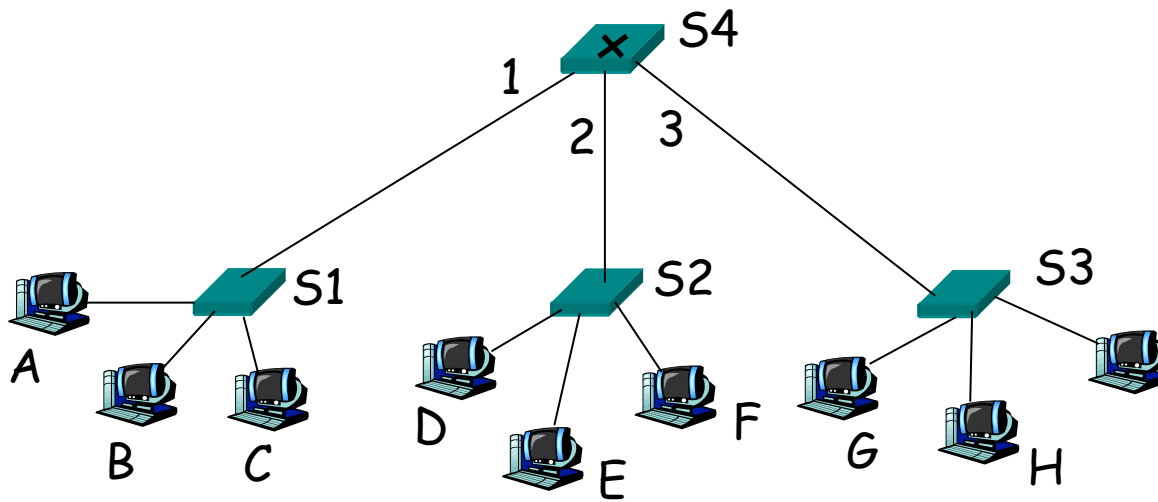
Példa bridging-re (LAN előadásról)

address	interface
A	1
B	1
E	2
G	3
I	

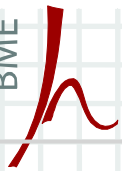
- A kapcsoló vesz egy C-től D-nek menő keretet
 - bejegyzi a táblába, hogy C az 1-es interfészen érhető el
 - mivel D nincs benne a táblában, továbbítja a keretet a 2 és 3 interfészre
- D veszi a keretet

Példa bridging-re (folyt.)

address	interface
A	1
B	1
C	1
E	2
G	3
I	

- A kapcsoló veszi a keretet D-től
 - bejegyzi a táblába, hogy D a 2-es interfészen érhető el
 - mivel C benne van a táblában, továbbítja a keretet az 1-es interfészre (csak oda)
- C veszi a keretet

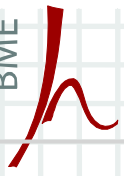

Bridging fajtái

- **Transzparens (vagy tanuló) bridging:** előző példában bemutatott
 - pl. Ethernetnél

- **Forrás által vezérelt bridging + transzparens**
 - A küldött csomag fejlécében fel vannak sorolva az útvonal bridge-i és szegmensei, amit érinteni kell
 - Vezérjeles gyűrűnél használatos

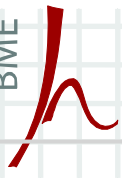
 - Első küldés esetén:
 - **Broadcast csomag** minden irányban, feljegyzik az útvonalat sorban, visszaküldik
 - Ahány lehetséges útvonal, annyi csomag jön vissza, pl. **legrövidebbet** választja
 - **Maximális hopszám** után eldobás (hurok elkerülése)
 - **Forgalom kiegyenlítés:** leterhelt eszközök nem vesznek részt benne

Különbség bridging és routing között

- Bridging:
 - Adatkapcsolati rétegben MAC címek alapján
 - Nem tud különbséget tenni hálózatok között
 - Elárasztást használ: csak helyi hálózatokban

- Routing:
 - Hálózati rétegben, IP címek alapján
 - Skálázhatóbb megoldás
 - Erről lesz szó a továbbiakban!

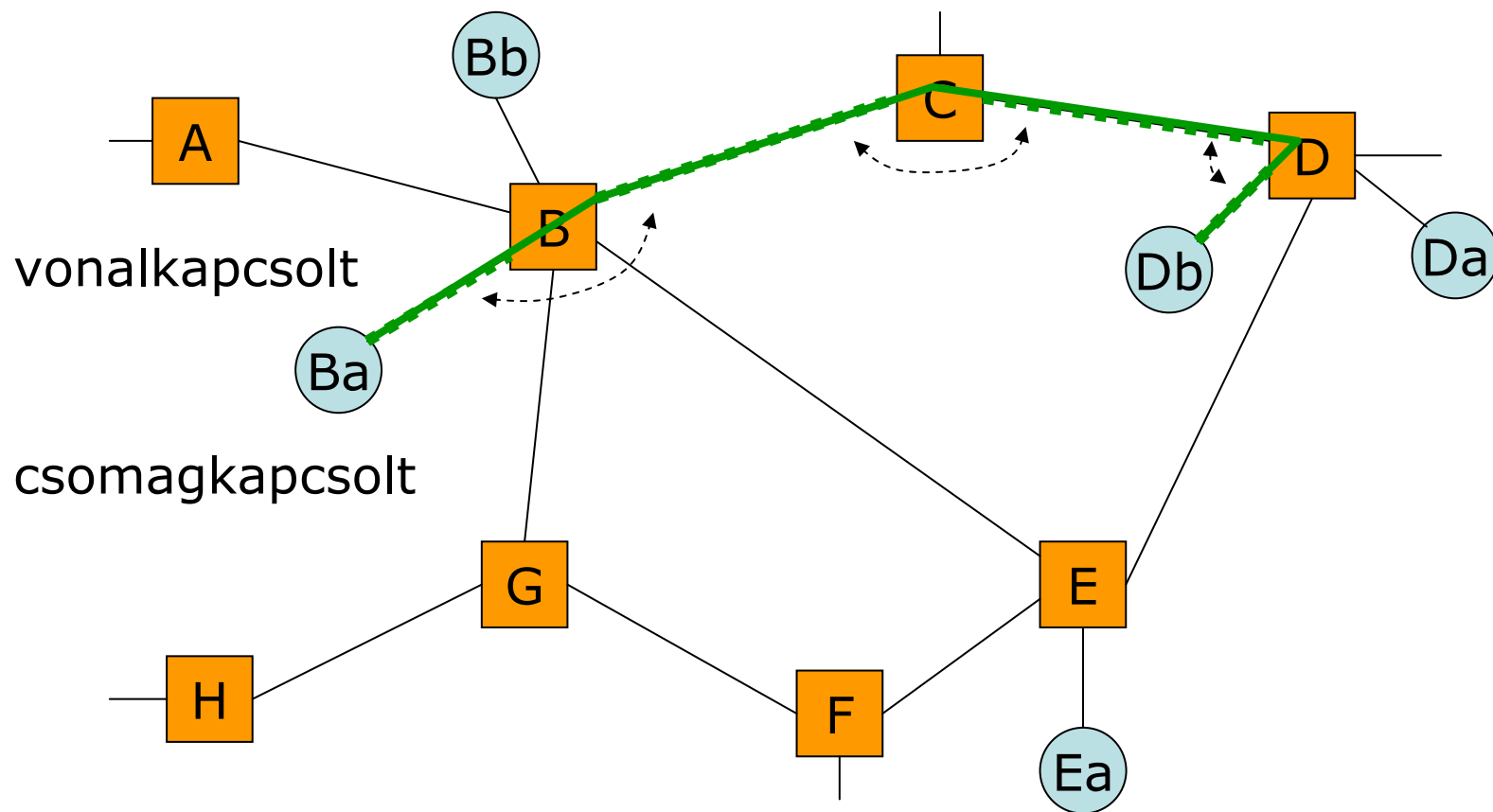
Mi tehát a feladat?

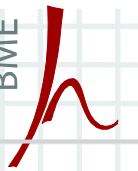
- **Megismerni, nyilvántartani** a hálózat felépítését:
 - csomópontok
 - összekötések (link)
 - lehetséges útvonalak

- **Összeköttetés-alapú eset:**
 - Csomópontokban felhalmozott ismeretek alapján
 - az útvonal kiválasztása lépésről-lépésre
 - **feljegyzése** az érintett csomópontokban
 - értesítés a kommunikáló végekhez, hogy elkészült az útvonal, megkezdhető a kommunikáció.

- **Összeköttetés-mentes:**
 - nincs külön útvonalkialakítás előre
 - a csomópontok a megfelelő útvonalat a csomag továbbításával **egyidejűleg** választják meg

Összeköttetés-alapú /-mentes

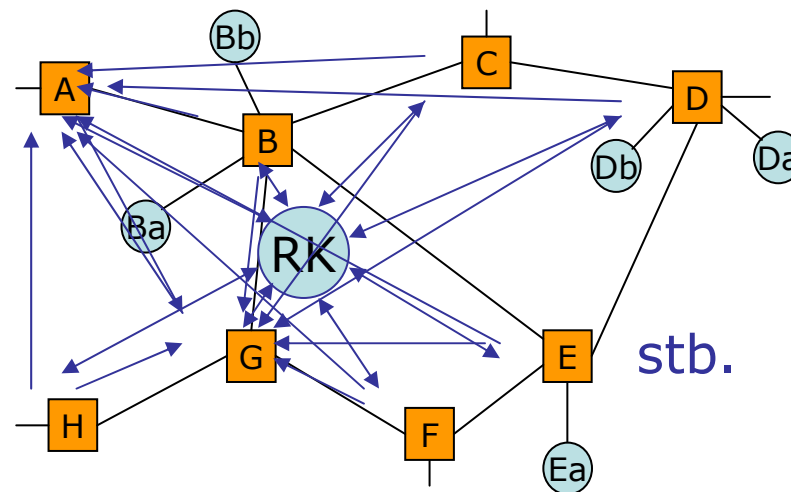
Mi tehát a feladat?

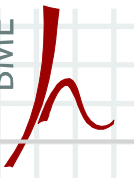
- **Áramkörkapcsolt eset:**
 - **állandó átviteli csatorna** létrehozása **az összeköttetés időtartamára**
- **Összeköttetés-alapú eset**
 - virtuális csatorna létrehozása a **csomópontokban történt feljegyzésekkel**
 - honnan hová kell tenni a csomagot
- **Összeköttetés-mentes eset:**
 - a csomópontok **minden egyes csomagra újból elvégzik az útválasztást**
 - **nincsenek állandó feljegyzéseik**
- *Utóbbi esettel foglalkozunk, a teljesség kedvéért megemlítve az előző kettőt*
- **Mi kell az útválasztáshoz?**
 - A hálózat felépítésének (csomópontjainak és linkjeinek) megismerése és nyilvántartása
 - Ezen ismeretek biztosítása a csomópontok számára

- Útvonalkijelölés ill. útvonalválasztás:
 - a csomópontok táblázatai alapján

Cél-végpont	következő csomópont
...	...

- A táblák kitöltése:
 - manuálisan
 - automatikusan:
 - centralizáltan
 - elosztottan

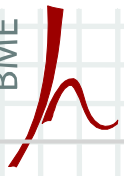

■ Centralizált:

- egy ponton összegyűjtjük a hálózatról megszerezhető valamennyi ismeretet
- meghatározzuk az egyes csomópontok útvonaltábláinak bejegyzéseit
- továbbítjuk azokat a csomópontokhoz.

■ Elosztott esetben

- valamennyi csomópont egyénileg gyűjt információt a hálózatról
- saját útvonaltábláját készíti el

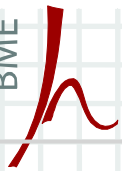
Centralizált előnyei-hátrányai

+

- egyetlen kép a hálózatról, minden útvonal-tábla „konzisztens” lesz
 - De nem valós helyzetre!

-

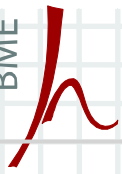
- nagy hálózatnál közben megváltozhat az állapota
- sérülékenység („*single point of failure*”)
 - Megoldás lehet: tartalékolás

Elosztott előnyei-hátrányai

- +
 - Kevésbé sérülékeny

- - Nincs egységes kép a hálózatról
 - Eltérő „nézőpontok” a csomópontokban

Az útvonal-adatbázis kialakítása

- **Statikus routing**

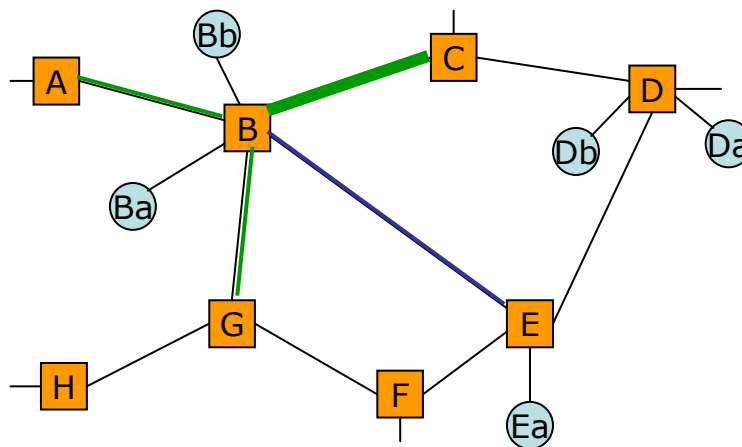
- Előre becsült forgalmi viszonyok alapján útvonaltáblák centralizált kialakítása és szétosztása
- A hagyományos telefonhálózatokra alkalmazható
 - mivel itt a forgalom jól előrejelezhető
 - a hálózat amúgy is központilag menedzsel

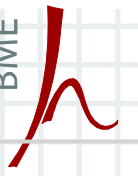
- **Dinamikus, adaptív routing**

- Az aktuális forgalmi helyzet állandó figyelése és az annak legjobban megfelelő útvonaltáblák kialakítása
- Adathálózatokra jellemző
 - az Internet esetén elosztott változatban
 - a forgalom nem jósolható jól előre
 - nincs egységes hálózatfelügyelet

A gyűjthető információ

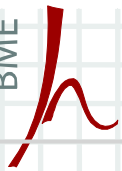
- Csomópontok közötti összekötések, linkek:
 - pl.: $B-A$, $B-C$, $B-E$, $B-G$
 - nem működik: pl.: $B-E$
 - $B \rightarrow Ba, - \rightarrow Bb$
- Linkek jellemzői:
 - *átv. seb., pl.*
 - $B-A$: 2 Mbit/s
 - $B-C$: 10 Mbit/s
 - $B-E$: 2 Mbit/s
 - *Forgalom (sorhossz):*
 - $B-A$: 2
 - $B-C$: 0
 - *Terhelés %-ban*
 - *Kiszolgálási díj*

Információ -> routingtáblák

- Ha a hálózat valamennyi csomópontjáról megvan az információ: meghatározható, hogy **bármely két felhasználót milyen útvonalon célszerű összekötni**.
- Célszerű: pl. legrövidebb
- A célszerű utakból
 - **kiolvashatjuk az egyes csomópontok által kialakítandó útvonal darabot**
 - meghatározhatjuk az **útvonaltáblákat**, amelyek bejegyzései lényegében útvonaldarabokat képviselnek.

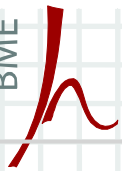

A routing módszerrel szembeni követelmények

- **Minél kisebb méretű útvonaltábla:**
 - Kisebb tár, olcsóbb csomópont
 - Gyorsabb keresés a táblában, gyorsabban működő csomópont
 - Kisebb routingforgalom

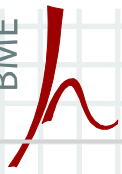
- **Robosztusság:**
 - Hibás tábla esélyének minimalizálása, mert a hibás tábla okozhat:
 - „fekete lyukat”
 - hurkot
 - oszcillációt

- **Optimális útvonalak kijelölése:**
 - az út optimalitása az igénytől függő, lehet optimális a
 - legrövidebb (*miben mérjük?*)
 - legmegbízhatóbb
 - legolcsóbb

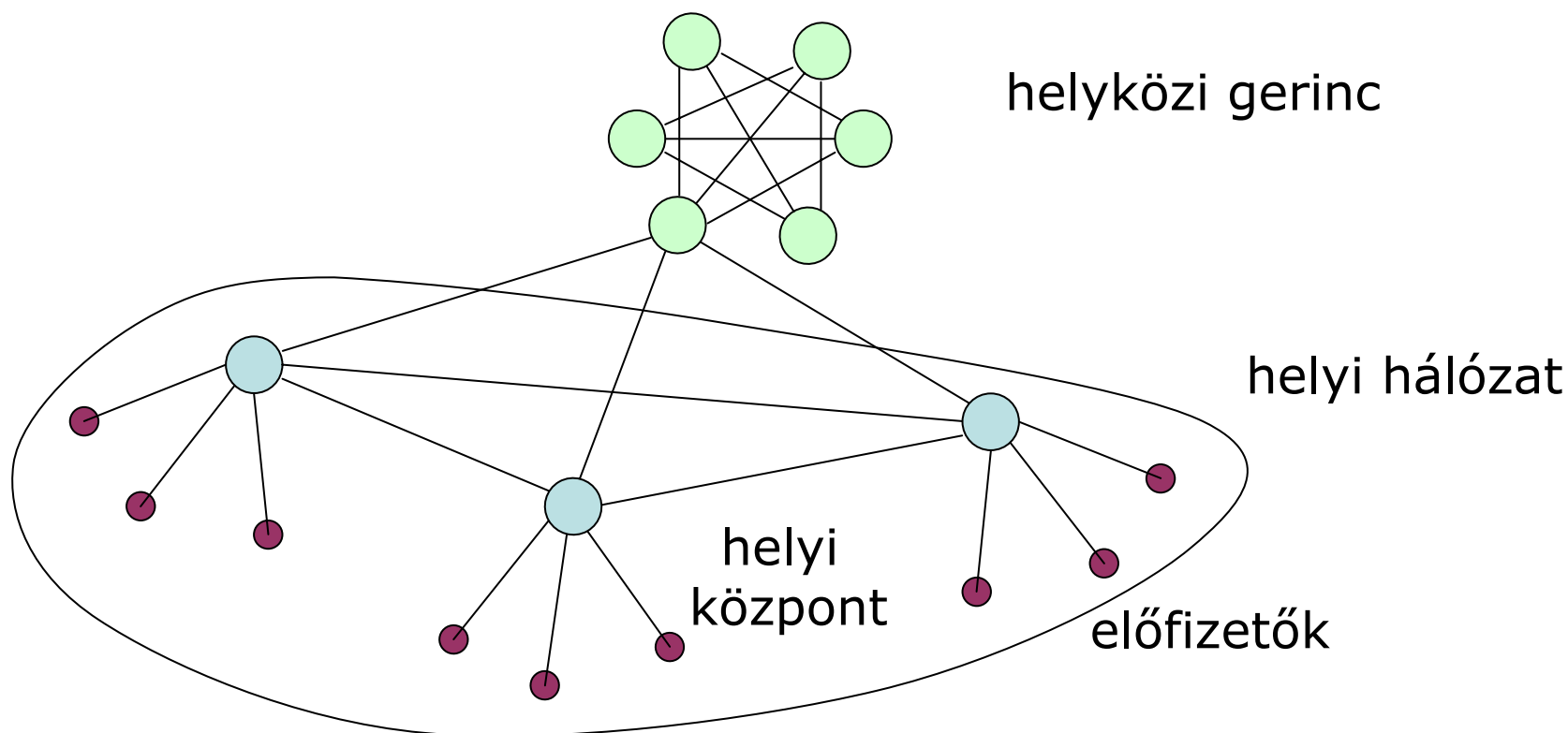
A megoldások csoportosítása

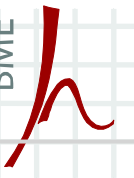
- Centralizált
- Tényleges forgalomtól függő
- Egyutas
- Lépésenkénti
- *Elosztott*
- *Forgalomfüggetlen*
- *Többutas*
- *Forrás általi*

Routing a telefonhálózatokban

- A telefonhálózat leegyszerűsített struktúrája

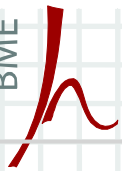

Routing a telefonhálózatokban: a blokkolás minimalizálása

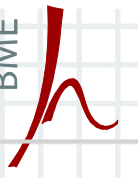
- **Útvonalkijelölés**
 - helyi hívások: nincs útvonal
 - a helyi központok szintjén közvetlen útvonal, vagy kétlépéses egy helyközin keresztül
 - távolsági hívás
 - mindkét helyi központ ugyanahhoz a távolságihoz van bekötve
 - másik távolsági központon keresztül

- **Az alkalmazott routing:**
 - centralizált táblakitöltés, a becsült forgalom függvényében
 - két útvonal a távolsági központ számára:
 - közvetlen a hívott távolsági központjával
 - közvetett utak
 - **tartaléknak, ha a közvetlen út trónkvonalai foglaltak**, ezért a hívást blokkolni kellene

Routing a számítógép-hálózatokban

- „Routing az összekötöttség – **connectivity** – maximalizálására”: katonai célok eleinte!
- Legyen a módszer **elosztott**!
 - Az útvonaltáblák kialakítását végezzék maguk a csomópontok
- Két alapvető **módszer**:
 - „distance-vector” – *Bellman-Ford algoritmus*
 - „link-state” – *Dijkstra algoritmus*
- A módszerek különböznek abban, hogy:
 - milyen információt gyűjtenek
 - hogyan gyűjtik az információt
 - hogyan terítik ezt később

A módszerek lényege

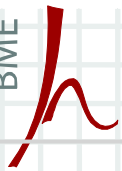
- Információgyűjtés, és -terítés történik
- „Kinek, mit mondunk?”:

- „Távolságvektor” módszer (*distance-vector*):

A csomópontok elmondják a **hálózatról alkotott elképzeléseiket**
a **szomszédaiknak**

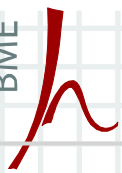
- „Linkállapot” módszer (*link-state*):

A csomópontok elmondják **mindenkinek** a **szomszédaikról nyert tapasztalataikat**

A „távolságvektor” módszer

- A gyűjtött információ és a gyűjtés módja:
A csomópontok elmondják a **hálózatról alkotott elképzeléseiket** a **szomszédaiknak**
- Az „elképzelések”:
 - melyik csomópont milyen távol van
 - egy lista (vektor) melynek elemei
 - csomópontazonosító – távolság párok
- A távolságvektorát közli mindegyik csomópont valamennyi szomszédjával
- A távolság mérése?

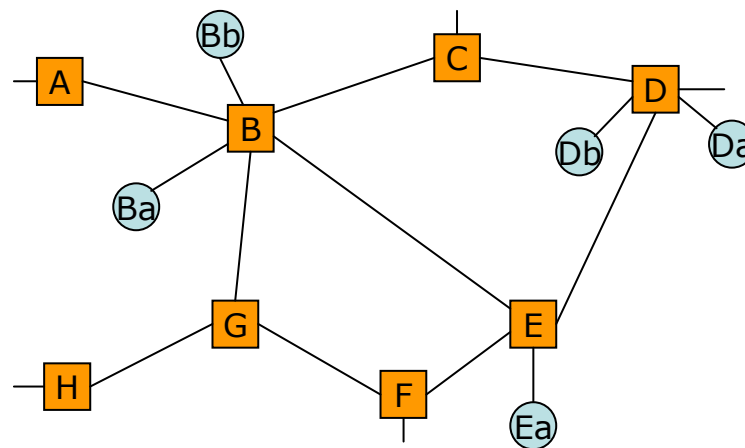
A „távolságvektor” módszer: a távolság mérése

- Legegyszerűbb esetben ez lehet a **lépések** (*ugrások, hop-ok*) száma
- Súlyozás:
 - *a link átviteli sebességével*
 - *a sorbanállási hosszal*
 - *a költséggel*
- *Szóhasználat: távolság = költség*
- Így a távolságvektor elemei **az adott csomópont által elképzelt költségek a hálózat többi (ismert) csomópontjához**

A Bellman – Ford algoritmus (1)

■ Példa:

<i>A</i>	B,1				
<i>B</i>	A,1	C,1	E,1	G,1	∞
<i>C</i>	B,1	D,1			
<i>D</i>	C,1	E,1			
<i>E</i>	B,1	D,1	F,1		

B-hez megérkezik
C üzenete:

<i>B</i>	A,1	C,1	D,2	E,1	G,1	∞
<i>C</i>	B,1	D,1				

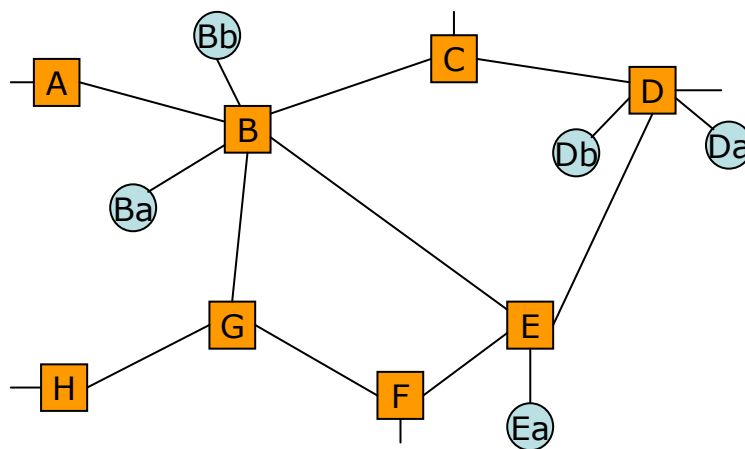
B-hez megérkezik
E üzenete:

<i>B</i>	A,1	C,1	D,2	E,1	F,2	G,1	∞
<i>E</i>	B,1	D,1	F,1				

(∞ - a hálózat még nem látott része)

A Bellman – Ford algoritmus (2)

- Ha a csomópont a beérkező üzenetből kideríti, hogy **rövidebb útra van lehetőség**, akkor **végrehajt egy cserét a vektorban**.
- Példa: *D* üzenete eljutott *E*-hez, majd *F*-hez, majd *G*-hez, és innen *B*-hez.
 - *F* táblázatába bekerült *D* két lépéssel,
 - *G* táblázatába így *D* már 3 lépéssel szerepel,
 - ezért *B* úgy látja, hogy *D* a *G*-n keresztül 4 lépéssel érhető el.
- Ha ezután érkezik hozzá *E* vagy *C* üzenete, amelyekben *D* egy lépéssel szerepel, akkor nyilván lecseréli a bejegyzést, mert $2 < 4$.
- Bebizonyítható, hogy a fenti algoritmus konvergens, de vannak tranziensei

Az útvonaltábla kialakítása a távolságvektor alapján

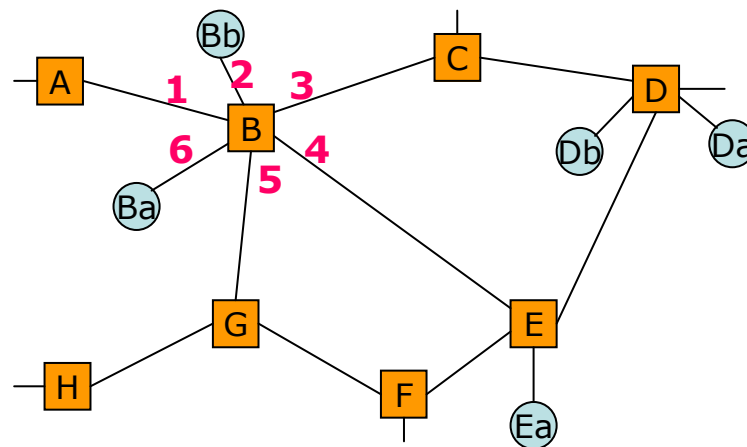
■ Például:

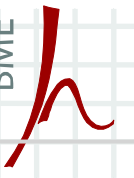
- B távolságvektora

$B \mid A,1 \mid C,1 \mid D,2 \mid E,1 \mid F,2 \mid G,1 \mid \infty$

- Sorszámoztuk B portjait
- Kitölthetjük B útvonaltábláját:

Ba	6	közvetlen
Bb	2	közvetlen
Da	3	
Db	3	
Ea	4	

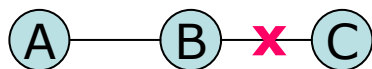

A távolságvektor módszer alapproblémája (1)

▪ A végtelenig számolás

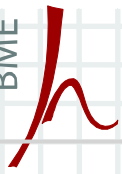
- meghibásodások léphetnek fel
 - a csomópontok tévesen korigálhatják távolságvektorukat
 - nem tudják, hogy a kapott távolságvektorokat a szomszédaik milyen módon, lépésekkel hozták létre
 - ‘routing by rumor’
 - egyre növelik egy adott csomóponthoz való távolságukat
 - elvileg végtelenig
 - konkrét megvalósításoknál véges számig
- Következmény: egymásnak irányítják az el nem érhető csomóponthoz tartó forgalmat, ezzel túlterhelnek linkeket

- Példa a végtelenig számolásra:

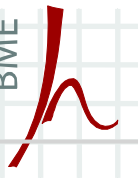
- A B - C link megszakad
- B kijavítja a bejegyzését
- B és A kicserélik elképzeléseiket és korigálnak:
- Ha ismét cserélnek és korigálnak:

	C táv	Köv. lépés
A	2	B
B	1	C
A	2	B
B	∞	-
A	∞	-
B	3	A
A	4	B
B	∞	-

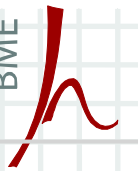
A távolságvektor módszer javítási lehetőségei

- **Split horizon**: megtiltja a csomópont számára az útvonal hirdetését azon interfész felé, ahonnan tanulta
- **Route poisoning**: hirdeti a csomópont, hogy elérhetetlen az útvonal, törölni kell a táblákból
 - Pl. ha maximális hopszám 15, 16-ra állítja
- Kettőt együtt alkalmaznak
- **Holddown timer**: amikor értesül a csomópont, hogy elérhetetlen egy útvonal, indít egy időzítőt
 - amíg le nem jár, nem foglalkozik azon útvonal hirdetményeivel
 - vagy megjavul ez idő alatt az útvonal, vagy új útvonalat keres
- Növekszik a konvergencia idő, további komplexitás!

További problémák

- Nem jól skálázódik
 - Ezért tipikusan egy területen belül használják (később lesz róla szó)
 - Pl. egy ISP hálózatán belül
- A hálózati topológia változását nem elég gyorsan követi
 - Mivel a frissítések csomópontról csomópontra terjednek

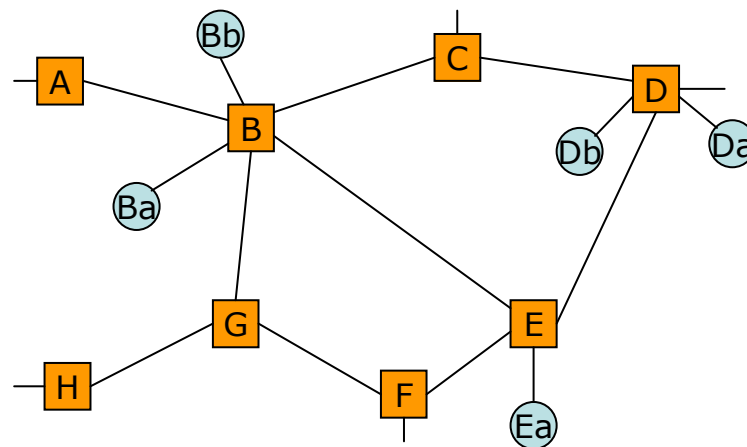
A „linkállapot” módszer

- A gyűjtött információ és a gyűjtés módja:
A csomópontok elmondják **mindenkinek a szomszédaikról nyert tapasztalataikat**
- A „tapasztalatok”:
 - a **szomszédokhoz vezető linkek aktuális állapota**: ez pontosan ismerhető!
 - a link költsége valamilyen mérték szerint
- Az **információ elküldése mindenkinek „elárasztással”**:
 - elküldik a szomszédokhoz, amelyek továbbadják (kivéve azon a linken, amelyen érkezett)
- *A linkállapot-információk alapján a legrövidebb utak kiválasztása*

A küldött információ és „védelme”

- Például: a *B* csomópont

B	A	1
B	C	1
B	E	2
B	G	1
B	Ba	0
B	Bb	0

- Védelem a téves információ ellen:
 - **sorszám és életkor**, növelés/csökkentés
 - régi bejegyzések elévülése
- Védelem a hibák és rosszakarat ellen:
 - hibavédő kódolás és autentikáció (hitelesítés), jelszavas azonosítással
- **Hogyan történik a linkállapotok alapján az utak kiszámítása?**
A Dijkstra-algoritmussal

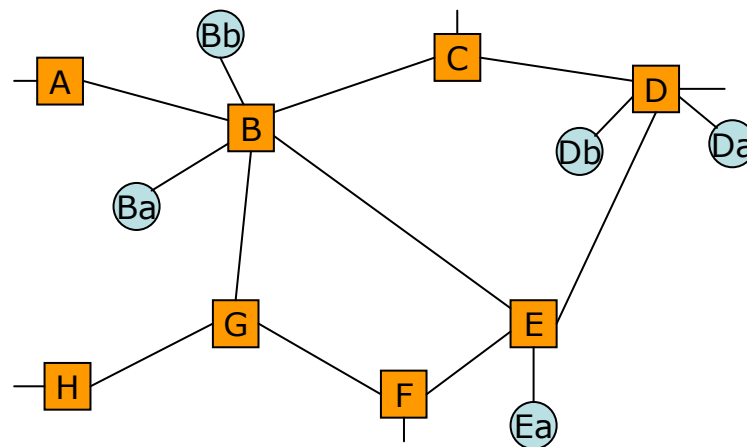
A Dijkstra algoritmus

- Példa: B csomópont

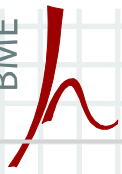
- P és T halmazok

B	C(B,1) E(B,2)
	D(C,2) D(E,3)

- Ha T halmaz üres,
akkor vége van

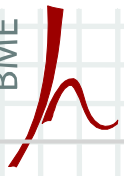

C	B	2
C	D	1
D	C	2
D	E	1
E	B	2
E	D	1
E	F	1

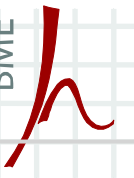
Magyarázat a Dijkstra-algoritmus illusztrációjához

- P (permanent) és T (temporary) halmazok nyilvántartása az adott csomópontban.
- Induláskor csak \mathbf{B} van a P -ben.
- T -be betesszük az ismert szomszédainkat.
- Akkor teszünk be egy szomszédot T -be
 - ha még nincs ott
 - vagy ott van, de kisebb költséggel is elérhető, ekkor lecseréljük.
- T -ből a legkisebb költségűt átvisszük P -be, ha még nincs ott.
- Ha T kiürül, készen vagyunk

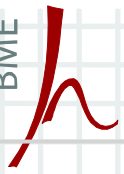
Távolságvektor vs. Linkállapot

- Távolságvektor alapú protokollok:
 - Rosszabbul skálázódnak
 - Lassabb konvergencia
 - Hopszámban adják meg a költséget, nem veszik figyelembe az egyéb paramétereket
 - pl. linkkapacitás
 - Kisebb hálózatokban használják őket
- Manapság a linkállapot alapú módszerek dominálnak tartományon belüli routing esetén

Routing tábla metrikák

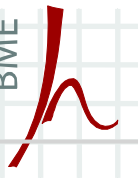
- A metrika az adott routing algoritmustól függ
 - Linkkapacitás
 - Késleltetés
 - Hopszám
 - Megbízhatóság
 - Csomagvesztési ráta
 - MTU stb. kombinációja

A hierarchikus routing

- Kiterjeszthetők („skálázhatóak”) a routing-algoritmusok egyszintű (flat) hálózat esetén?
- N csomópontja és E linkje esetén kimutatható:
 - A legrövidebb út számítása: $O(E \log E)$
 - Az útvonaltábla mérete: $O(N)$
 - Nem lehet hierarchia nélkül egy Világháló:

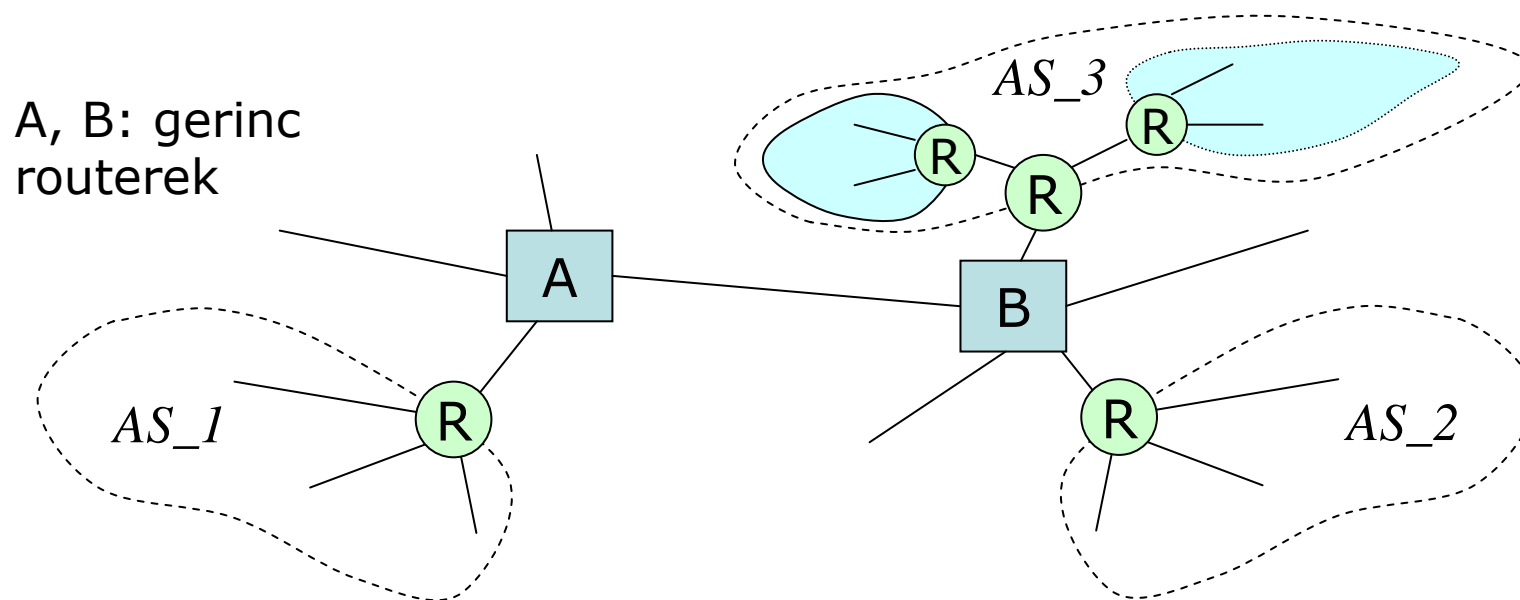
# csomópont	Táblahely	Számítási idő
1	1	$O(0)$
1.000	1.000	$O(3.000)$
1.000.000	1.000.000	$O(6.000.000)$
100.000.000	100.000.000	$O(800.000.000)$
10.000.000.000	10.000.000.000	$O(100 \text{ milliárd})$

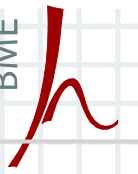

Az autonóm rendszerek

- Megoldás: a hálózat szegmentálása
- **Autonóm rendszerek** kialakítása
 - önállóan oldanak meg routingfeladatokat
 - a külvilág felé egyetlen elérési pontként szerepelnek
- Az autonóm rendszer (AS)
 - olyan egység, amelyen belül **egységes routing policy** érvényesül
 - egyetlen hálózat, vagy hálózatok csoportja
 - közös hálózatadminisztrátor kezeli
 - egyetlen szervezeti egység (pl. egyetem, üzleti vállalkozás) megbízásából
- Gyakran **routing-domain**-nek is nevezzük
- Globálisan egyedi azonosító: **ASN (Autonomous System Number)**, a IANA-tól

- Egy autonóm rendszer a többi autonóm rendszer számára képviseli az általa képviselt csoporto(ka)t
 - az ún. **határ-router**eken keresztül érhető el
- Az egész csoport **egyetlen bejegyzés** lesz az útvonaltáblákban

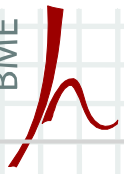

- **Multihomed AS**
 - Több mint egy AS-el van összekötve
 - Meghibásodás esetén sem lesz elvágva
 - Viszont nem enged átmenő forgalmat más AS-ek között

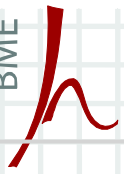
- **Stub (csonk) AS**
 - Csak egy másik AS-el van összekötve
 - Gyakorlatban többel is van peering, csak nem nyilvános

- **Tranzit AS**
 - Csak átmenő forgalmat szolgálnak ki
 - Összes ISP ilyen

AS-k közötti útvonalválasztás

- Multihomed és tranzit AS esetén több útvonal közül választhat más AS-ek felé
- Sok esetben nem a linkkapacitás vagy késleltetés számít, hanem az üzleti kapcsolatok a szomszédos AS-el
- **Hot-potato** (forró krumpli) elv:
 - minél rövidebb legyen az út a saját AS-én belül
 - annak ellenére, hogy lehet összeségében így hosszabb lesz az út
- **Cold-potato**:
 - minél hosszabb ideig a saját hálózatán belül akarja tartani a forgalmat, szinte a felhasználóig
 - szolgáltatás minőségi garanciákat nyújthat

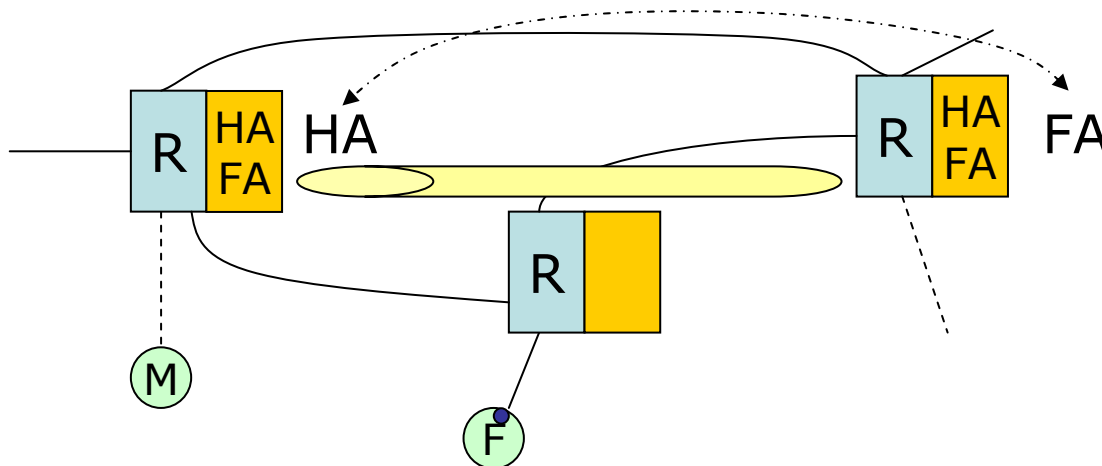

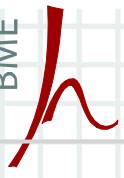
Mobil végpontok kezelése

- Eddig: egy végpontot a csomóponthoz való kapcsolata definiálja
 - pl. Ba, Bb: a B csomóponthoz kapcsolódó végpontok
- A végpontok átmozoghatnak más csomópont környezetébe, más autonóm rendszerbe
 - mozgás: vándorló (nomádikus) végpont, mobil végpont
- A többi végpont csak a mozgó csomópont eredeti (pl. Ba) címét ismeri
 - jó lenne, ha nem is kellene tudnia, hol van aktuálisan Ba
- Ezért a hálózatnak kell kezelnie Ba mozgását – ez a mobil routing feladata

Konkrét megvalósítás az IP protokollnál: mobil IP (lásd később)

- Elv: „kiegészítések” a csomópontokon:
 - Mobil ügynök:
 - Home agent = hazai ügynök
 - Foreign agent = idegen ügynök

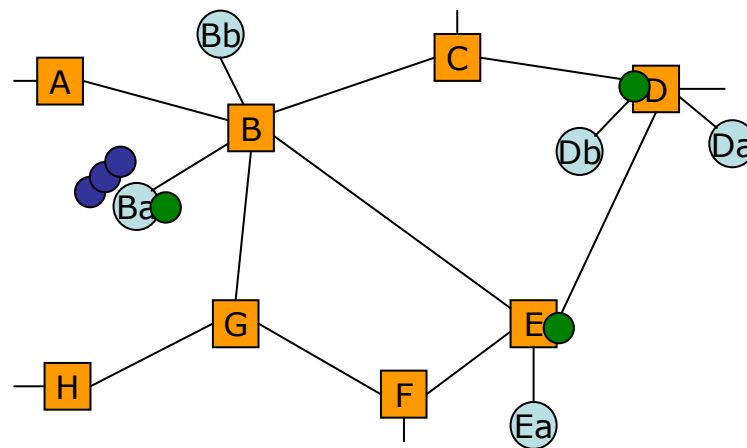

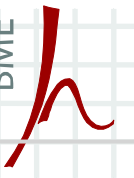

Multicast routing

- Egy másik érdekes járulékos feladat az alap routinghoz képest: ***multicast routing***
- Nem egyetlen végponthoz/címre kell eljuttatni a csomagokat, hanem egyidejűleg többre
 - a gyakorlatban: adat-beszéd-videókonferencia
- *Elnevezés:*
 - ***broadcast*** - (műsor)szórás mintájára, mindenkinek a hálózaton
 - ***multicast***: egy csoportnak
 - ***anycast***: egy valakinek a csoportból (pl. aki a legközelebb van a forráshoz)
 - ***unicast***: egy adott végpontnak
- Magyarul: *többesadás*

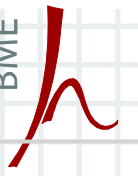
- Példa:
 - $Ba \rightarrow Da, Db$ és Ea
 - Három unicast
 - Multicast
- Megoldandó feladatok:
 - Címzés
 - Csoportkezelés
 - Útválasztás segítése

A többescímzés, csoportazonosítás

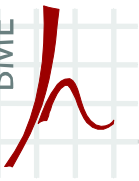
- Azonosítsuk a csoportot!
- A hálózat végpontjait azonosítják a
 - Fizikai címeik
 - Logikai címeik
 - ezt tartják a csomópontok nyilván az útvonaltábláikban
- A csoport azonosítására használhatnánk a csoport tagjainak címlistáját is...
- Jobb: a csoportot **egy**, az egyedi logikai címhez hasonló **azonosító** különbözteti meg: **csoport-cím!**
- A csoport létezésének feltétele: legalább egy aktív információforrása legyen

Multicast routing, módszerek

- A csoport résztvevői a hálózatban:
 - Sűrű elhelyezkedés:
 - Elárasztás + lemondás (flood-and-prune)
 - Legrövidebb útvonalra alkalmazása
 - Csoportlemondás
 - Forráslemondás
 - Ritka elhelyezkedés:
 - Explicit csatlakozás
 - Gerincalapú fa alkalmazása (Core Based Tree)
- Elhelyezkedés-független
 - A kettő ötvözete

- Routing:
 - **Az a mechanizmus, mely segítségével a szállítandó információ a megfelelő úton kerül továbbításra a végpontok között**
 - szűkebb értelemben: az a folyamat, amelynek eredményeként a csomópontokban létrejönnek az útvonaltáblák
- Két fő módszer és két algoritmus az útvonaltáblák létrehozására:
 - Távolságvektor (distance-vector) – **Bellman-Ford**
 - Linkállapot (link-state) - **Dijkstra**
- Kiegészítések szükségesek:
 - Mobilitás biztosítására
 - Pont-multipont, multipont-multipont kommunikáció esetén
- A routingsot megvalósító *protokollokat* később tárgyaljuk

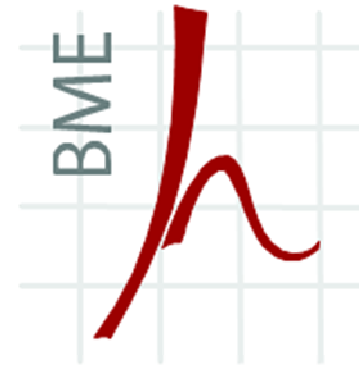
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

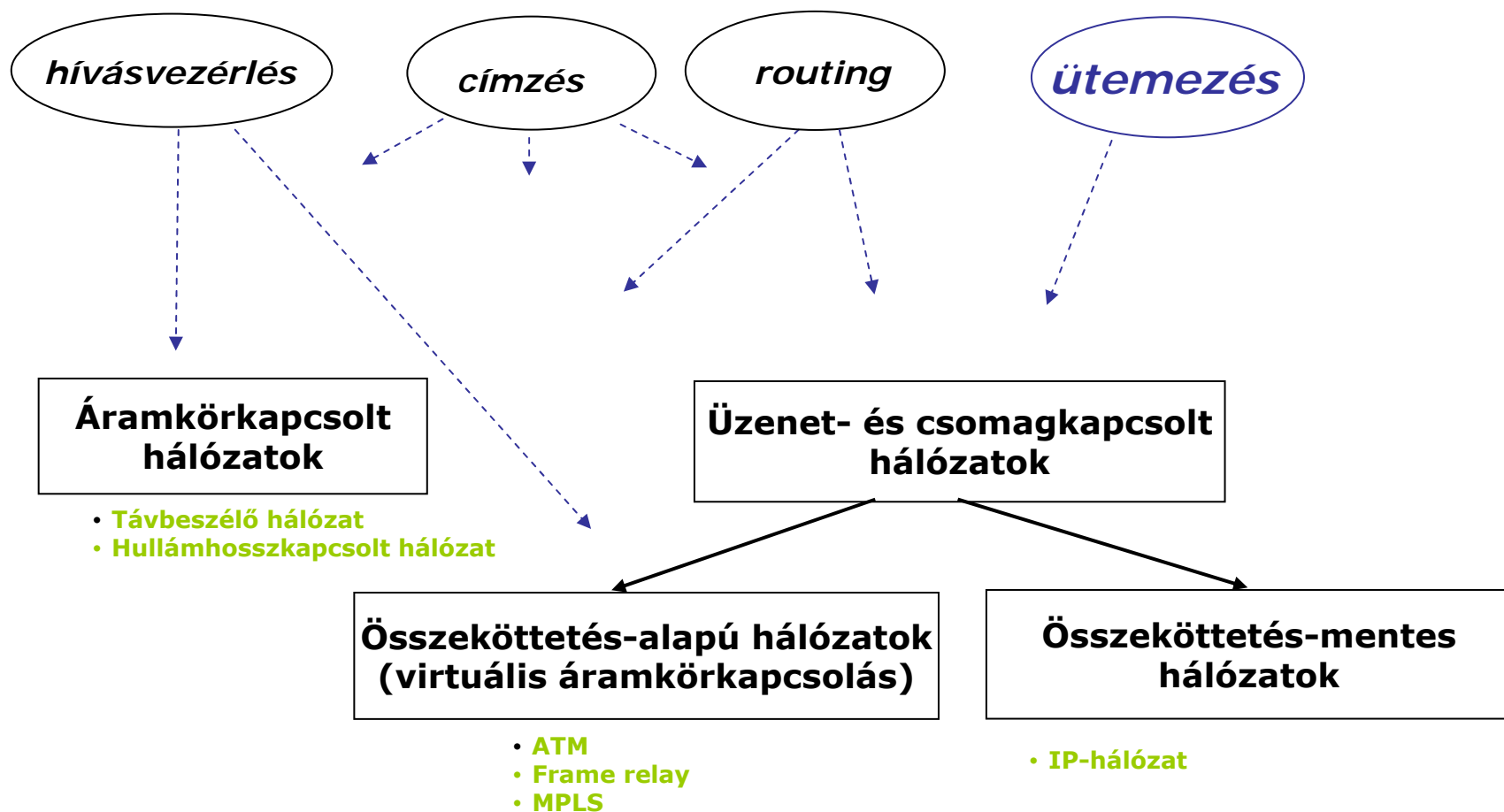
FELADATÜTEMEZÉS, CSOMAGKEZELÉS

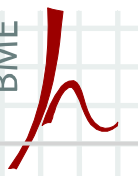
Scheduling

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

További nagyon fontos funkció a kapcsolt hálózatok működtetéséhez

Elv:

Ütemezés
(packet scheduling)

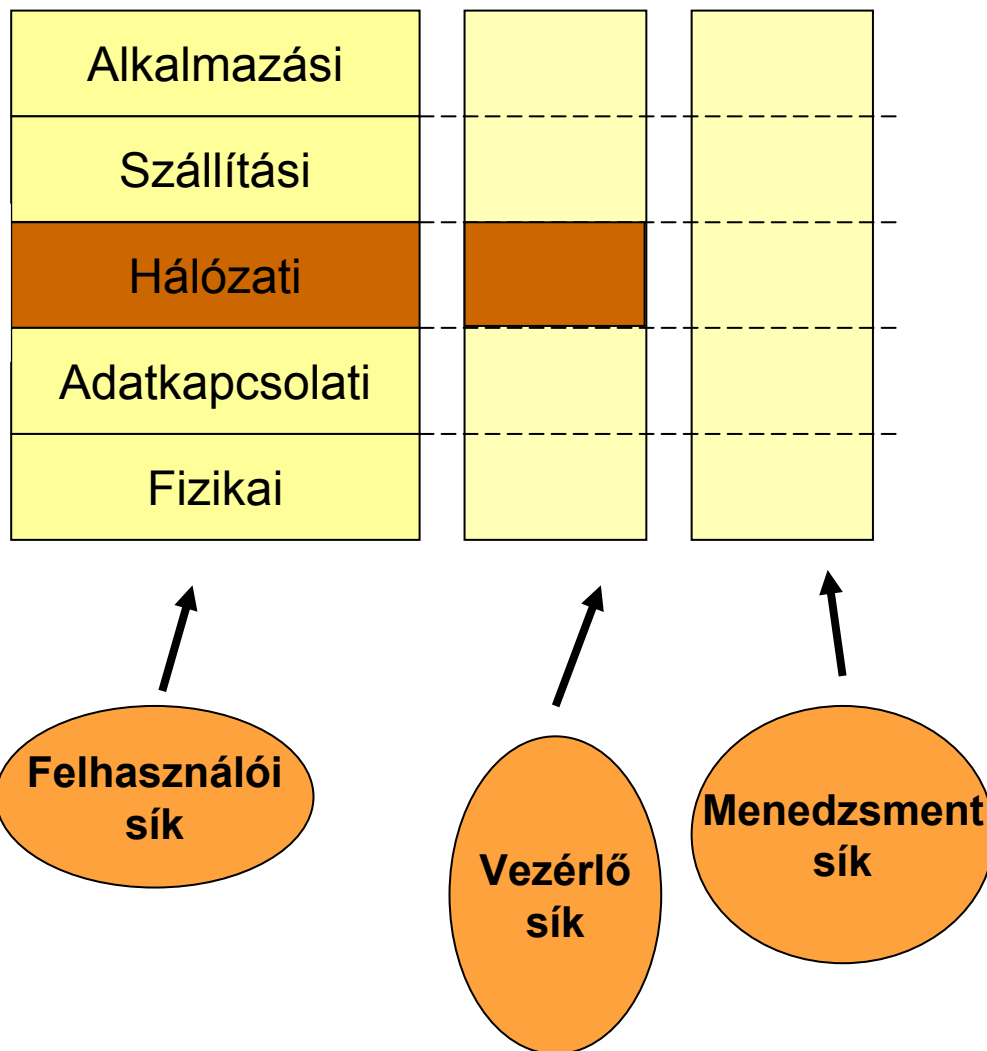
Módszerek:

GPS

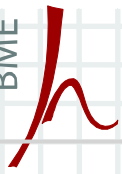
Weighted round robin

Deficit round robin

WFQ

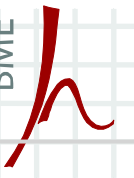

Meg kell jegyezni, hogy cross-layer megoldásai is vannak!

Mi az, hogy „scheduling”, ütemezés?

- Több területen is megjelenő problémára megoldás
- **Véges erőforrás:**
 - időnként nagyobb mértékben kellene igénybe venni, mint amekkorára az képes
 - máskor viszont nincs eléggé leterhelve
 - **Ha igaz, hogy hosszú idejű átlagban képes az igények kiszolgálására: ütemezés!**
(ha nem akkor erőforrás bővítés kell)
- Időnként tehát **várakozni kell** az erőforrásra
 - Milyen **elvek, stratégiák alapján** képezzünk sort, sorokat a várakozókból, ahhoz, hogy
 - **adott kiszolgálási feltételek, elvárások** a lehető legjobban teljesüljenek

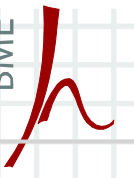
Scheduling a hálózatokban

- Csomagkezelés a hálózat csomópontjaiban
 - **Csomag jön → cél-cím → csomag megy**

- Véges erőforrások:
 - **A linkek átviteli képessége**
 - **A csomópontok tárolási képessége**
 - tárolás, sorbaállítás, átrendezés
 - **A csomópontok feldolgozási képessége**

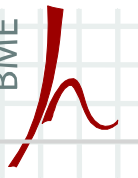
- Jól van méretezve az a hálózat, amelynél ez előfordul?
 - nagyszámú igény adja össze a teljes igénybevételt
 - általában kiegyenlítik egymást
 - eltekintve kilógó esetekről, amelyekre jó becslést lehet adni, ez a
 - **statisztikus multiplexelés**

- és így jobban járunk, mintha a csúcsra méreteznénk ez a
 - **statisztikus nyereség**

Miről lesz szó ebben a részben?

- *Bevezetés*
- *Követelmények*
- *Lehetőségek*
- *A „best effort” kiszolgálás ütemezői*
- *Ütemezés garantált kiszolgálás esetén*
- *Csomageldobás*

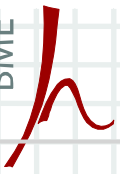

Bevezetés

- **Verseny** az osztott használatú erőforrásokért
 - Miért verseny, miért nem FCFS (first-come-first-served)?

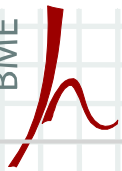
- Feladatütemezési módszer kell:
 - Az **igazságos megosztáshoz**
 - lehet egyenlő, de nem feltétlenül az egyenlősi az igazságos
 - A **kiszolgálási minőség** garantálásához
 - különböző típusú forgalomnak különböző elvárásai vannak

- A módszer két független összetevője:
 - **Kiszolgálási sorrend meghatározása - késleltetés**
 - **Kiszolgálásra várakozók túlcsoordulásánál igényeldobási „stratégia” - veszteségi arány**

Miről van szó tehát, amikor ütemezésről beszélünk hálózatokban?

- A hálózatokban osztott:
 - az átviteli képesség
 - a csomópontok tárolói
- A feladatütemezés helye:
 - a csomópontok tárolóiban
- A forgalom **statisztikus ingadozását** kezeljük az ütemezéssel

Miért van szükség (nem triviális) ütemezésre?

- **Legalább kétféle alkalmazást kell kiszolgálni**
 - **Rugalmas (elasztikus) vagy késleltetéstűrő alkalmazások**
 - *elviselik a véges és változó ábocsátóképességet (pl. file-átvitel)*
 - igazságos megosztás
 - *„best effort” igény (~ legjobb szándékú)*
 - **Merev, vagy intoleráns alkalmazások**
 - *garantált szolgáltatást igényelnek*
 - *pl. a beszéd állandó 64 kbit/s-os csatornát*
 - *korlát a késleltetésre, garantált átviteli sebesség, korlát a veszteségi arányra*
 - *garantált szolgáltatású igény*

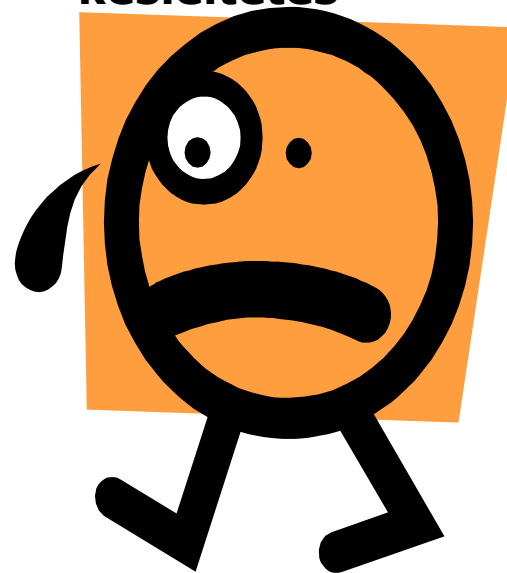
Megőrzési törvény (Conservation Law)

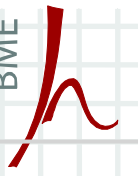
- Triviális ütemezés: FCFS
- de mindenfajta igaz, hogy:
az átlagos késleltetések forgalom részarányával súlyozott összege = konstans
- *Valakinek előnyt csak mások rovására lehet biztosítani*
- Bármely **munkamegőrző (work-conserving)** ütemező csak ugyanazt az összeget osztogathatja
- „Szorgalmas” vs. „Lusta” ütemező

$$\sum_{i=1}^N \rho_i \cdot q_i = \text{konstar}$$

forgalom-
részarány

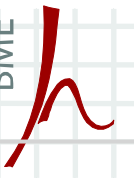
átlagos
késleltetés

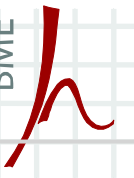
Alapvető követelmények

- Egyszerű megvalósíthatóság
- „Best effort” kiszolgálásnál:
 - **Igazságosság (fairness)** biztosítása
 - **Védelem (protection)** biztosítása
- Garantált kiszolgálásnál:
 - **Teljesítménykorlátok (performance bounds)** biztosítása
 - Egyszerű és hatékony **beengedés-szabályozás (admission control)**

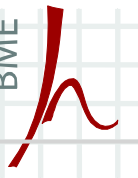
Egyszerű megvalósíthatóság

- Nagysebességű hálózat → gyakori csomagtovábbítás
- Csomagonként csak néhány műveletre van lehetőség
- Ha N a kiszorgálandó igények száma:
 - a csomagonkénti feldolgozási időigény **ne exponenciálisan**, hanem **lineárisan** nőjön N függvényében
- Elsődleges korlát az állapotok nyilvántartása (pl. pointer a sorban):
 - az ehhez szükséges memória és
 - elérési idő

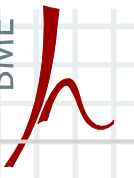
Igazságosság és védelem

- Erőforrás elosztás *igazságos* legyen:
 - A részesedés **a költségviselés arányában** történjen
- Amennyiben valaki megkísérel **jogosulatlan előnyhöz** jutni, legyen megakadályozva ebben → *védelem* a többieknek

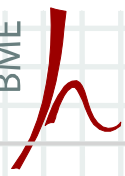
Igazságosság és védelem

- Gyakori eset: egyenlő jogosultságok, de vannak, amelyek igénye kisebb a többiekénél
 - logikus, hogy a „kis” felhasználóknak adjuk oda, amennyit akarnak
 - a fennmaradót igazságosan a nagyok között
- Ez a max-min igazságos megosztás elve:
 - Erőforrás-kiosztás az igények növekedése szerint
 - Senki sem kap többet a kértnél
 - A kielégítetlen igények egyenlően osztoznak a maradékon
- Ezt formalizálva, kapjuk a **max-min algoritmust**

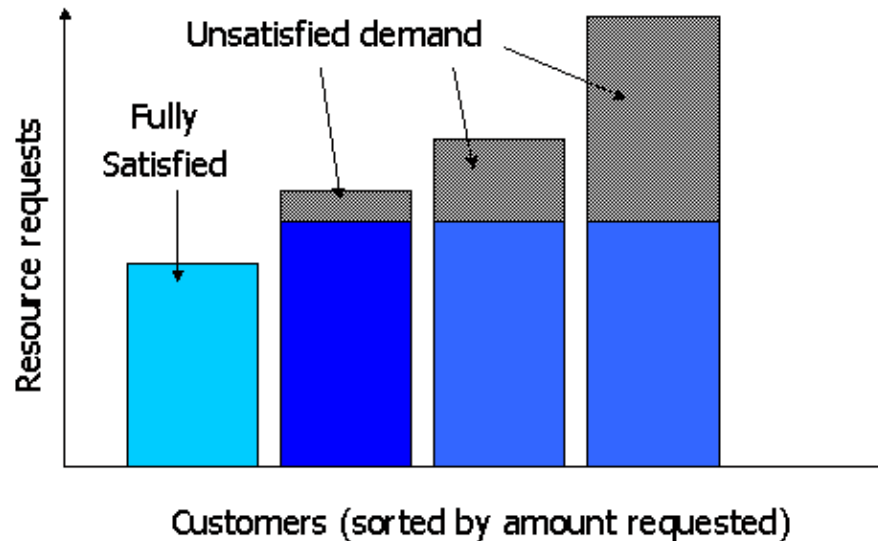
Példa max-min algoritmusra

- 4 forrás: 2; 2,6; 4; 5 igényekkel
- 10 kapacitású erőforrással.
 - **1. lépés: mindenki 2,5.**
 - **a 0,5-öt egyenlően elosztjuk a 3 között, ez $\sim 2,66$ -ot ad**
 - **a $\sim 0,06$ -ot a 2 között,**
 - **végül az 1-es 2-t, a 2-es 2,6-ot, a 3-as és 4-es $\sim 2,7$ -et kap**

Max-min szemléltetése

Water-Filling Analogy

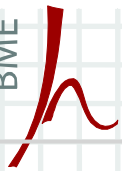
- Például 15 egységnyi erőforrásra 5 pályázó
- Jogosultságaik aránya
- Igényeik:
- Normalizált súlyok:
- Az E kivételével mindenki elégedetlen:
- Szétosztjuk súlyaik arányában, D is OK:

A	B	C	D	E
1/15	2/15	3/15	4/15	5/15
2	4	7	5	2
1	2	3	4	5
				+3

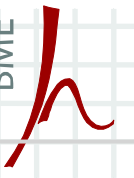
$$1,3+2,6+3,9+5,2+2=15$$

$$+0,2$$

Ez még szétosztható

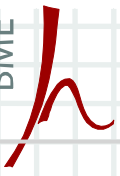

- Eljárások hol nem teljesül az igazságosság (fairness):
 - Néha magas átbocsátóképesség
 - De instabil szolgáltatásminőség
 - Felhasználók viselkedésének függvényében
 - Ha gyakran instabil: elégedetlen felhasználók

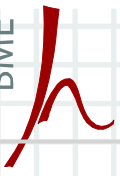
Max-min előnyei

- Összehasonlítva az egyenlő felosztással:
 - Jobb erőforráskihasználtság
 - mivel egyenlő felosztás esetén nem használjuk az egyes felhasználók maradékát
- Egyéb előnyök:
 - „Rosszul” viselkedő (nagy méretű csomagok vagy börsztös átvitel) felhasználók magukat büntetik, nem más
- Ezt az elvet használja (lásd később):
 - Round robin
 - Fair Queuing

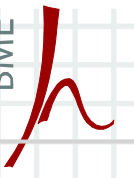
Maximális átbecsátóképcsségű ütemezés

- **Maximum throughput scheduling**
- Prioritás azon folyamok számára, amelyek a „legolcsóbbak” a hálózat szempontjából
 - „Legolcsóbb”: legkisebb hálózati erőforrás/átvitt információ
 - Pl. rádiós hálózatoknál: prioritás az alacsony csillapítású felhasználóknak (magas SNR)
 - „Drága” felhasználó: távol van a bázisállomástól
- Költségfüggvényt számol, pl. csillapítást felhasználókhoz
- Legjobb erőforrás kihasználás, de !

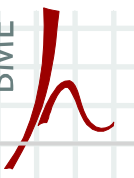
Gondok a maximális átbocsátóképességű ütemezéssel

- Többi felhasználó folyamának meg kell várni míg a „legolcsóbbak” kiszolgálásra kerülnek
 - **Éheztetés (starvation)**
- Hiába ad jobb erőforrás kihasználást mint a max-min, nem teljesül a fairness elv
 - Elégedetlen felhasználók
 - Szolgáltató profitja ettől is függ

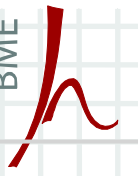
Proportional fair

- Kompromisszum a max-min és maximális átboacs.ü. között
- Előnye van az „olcsóbb” folyamoknak, de „drágábbak” is kapnak egy adott kiszolgálási szintet
- Minden felhasználóhoz egy prioritási szint
 - Fordítottan arányos a várható erőforrás használatukkal
 - PI. Weighted Fair Queuing (lásd később)

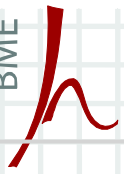
„Merev” alkalmazások: teljesítménykorlátok biztosítása

- Teljesítmény, teljesítőképesség - *performance*
- Akár felhasználónkénti kiszolgálási **teljesítménykorlát garantálása**
 - a megőrzési törvényen belül
- Szerződés: felhasználó ↔ szolgáltató
- Egyrészt kiszolgálási garancia, másrészt használati kötelezettségvállalás
- Garancia nem csak egyetlen ütemezőre, hanem elvileg az egész hálózatra
 - **végpontok közötti garancia, igen nehéz feladat**
 - **mivel ütemezés csomópontokon**

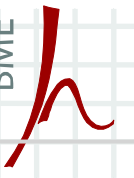
Teljesítménykorlátok fajtái

- Determinisztikus:
 - Az összeköttetés valamennyi csomagjára teljesülnie kell
Egyszerű ellenőrzés, de rossz kihasználtság
- Statisztikus:
 - A csomagok adott hányadára teljesül
 - N egymás utáni csomagból egyre nem teljesül
Bonyolult ellenőrzés, de jó kihasználtság

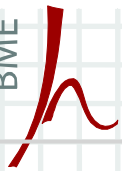

Gyakran használt teljesítménykorlátok (teljesítőképeség-jellemzők, QoS-paraméterek)

- Sáv szélesség
 - garantált minimális sáv szélesség az összeköttetésre
- Késleltetés
 - Legrosszabb eset
 - minden más összeköttetés a lehető legrosszabbul „viselkedik”
 - Átlagos érték
 - az adott összeköttetés csomagjainak késleltetését átlagoljuk
 - Csomagok adott hányadára vonatkozó jellemző
 - pl. a csomagok 99%-a kisebb késleltetésű lesz, mint a 99-percentilis késleltetésérték
- Késleltetés-ingadozás
 - kiegyenlítési lehetőség a vevőben, de nem lehet akármekkora
- Csomagvesztés

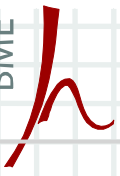

- A teljesítménykorlátok (QoS paraméterek) csak **beengedésszabályozás (admission control)** alkalmazásával biztosíthatók
- Gyorsan kell eldönteni, hogy újabb igény még kiszolgálható-e
- Nem eredményezheti azt, hogy a hálózat nem lesz kihasználva a lehetséges mértékben
- Például FCFS esetén
 - Legnagyobb késleltetésre garancia:
 - Létszámkorlát és limitált borszt-méret
 - Kis kihasználtság!

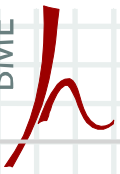
Miről volt szó eddig és mi következik?

- *Bevezetés*
 - *fogalmak, a megőrzési törvény*
- *Követelmények*
 - *megvalósíthatóság*
 - *igazságosság*
 - *teljesítménykorlátok, beengedésszabályozás*
- *Lehetőségek*
 - *prioritások...*
- *A „best effort” kiszolgálás ütemezői*
 - *GPS elv*
 - *Round-robin, súlyozott round-robin*
 - *Weighted Fair Queueing*
- *Ütemezés garantált kiszolgálás esetén*
- *Csomageldobási stratégiák*

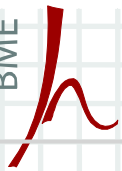
- Négy alapvető szabadsági fokunk van a tervezésnél
 - Prioritási szintek száma (A)
 - Az egyes szinteken
 - munkamegőrző (work-conserving) vagy nem munkamegőrző (non-work-conserving) módot használjunk-e? (B)
 - Igények csoportosítási (aggregálási) mértéke az egyes szinteken belül (C)
 - Kiszolgálási sorrend az egyes szinteken belül (D)

- n szint esetén a k -adik szintű igényt akkor elégíti ki csak az ütemező, ha nincs kiszolgálásra váró igény a $k+1$, $k+2$, ..., n szinteken
- Magasabb prioritási szint = kisebb késleltetés
- Egyszerű a megvalósítása
- Jól számolható a teljesítőképessége
- Probléma: minden áron előnyben részesítés, a magasabb szintű igény „**kiéhezteti**” az alacsonyabb szintűeket
- Megoldás: megfelelő beengedésszabályozás
- **Gyakorlatban: max. 3 prioritási szint**

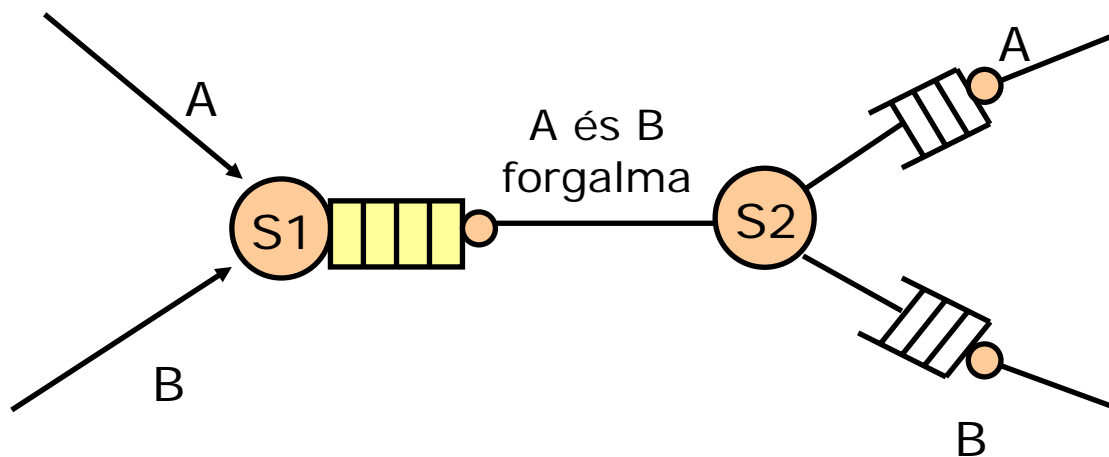

(B) Work-conserving és non-work-conserving kiszolgálás („szorgalmas” vagy „lusta” kiszolgáló)

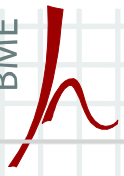
- **Work-conserving:** csak akkor tétlen a kiszolgáló, ha nincs várakozó igény (csomag)
- **Non-work-conserving:** vannak tétlen időszakai akkor is, ha van várakozó igény
- Miért jöhet egyáltalán szóba a „lusta”?
- A kivárási előnyös lehet a forgalmi jellemzőkre
- Csak az „esedékessé” váló csomagokat továbbítjuk
 - Csökken a tároló iránti igény
 - Csökken a késleltetés ingadozása
 - Egyszerűsödik a vállalható teljesítménykorlát meghatározása
 - De nagyobb teljes késleltetés

Példa: amikor a nem munkamegőrző kiszolgálás hasznos lehet

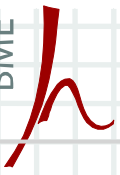

- „A” beérkezési folyamata az S2 kimeneti pufferébe attól is függ, milyen „B” viselkedése az S1-nél
- „B” forgalma feltartóztathatja „A” csomagjait, így amikor azok végre elhagyják S1-et, csomósodva érkeznek meg az S2 kimenetére

Nem-munkamegőrző kiszolgáló

- Az esedékessé válás időpontjainak meghatározása
 - pl. a „rate descriptor” alapján
- Szükség van-e ilyen kiszolgálóra?
 - Viszonylag új technika, egy évtizeddel ezelőtt még kutatási kérdés volt
 - Értékelés:
 - csökkenti a *késleltetés ingadozást* az átlagos késleltetés megnövelése árán és a *kapcsolók tárigényét*
 - **korrekt forgalomjellemezést** kíván meg a forrásoktól, és azt, hogy **ahhoz tartsák is magukat**

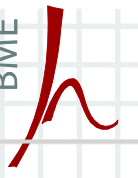

Nem-munkamegőrző kiszolgáló alkalmazása

- Csomagformázás (packet shaping):
 - Korlátozza a folyam „kijátszásának” rátáját a kimenő interfészre
 - Pl. multimédia forgalom esetén néha nem éri meg siettetni a továbbítást
 - Hang nem lesz előbb kijátszva, mint ahogy felvették

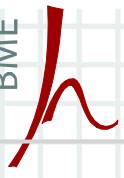
- Gyakorlatban nem alkalmazzák

- Lehetséges ötvözni a munkamegőrzővel
 - Munkamegőrző használja a kapacitását ameddig a nem-munkamegőrző szünetel

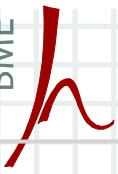
Hol tartottunk: tervezési lehetőségek

- Négy alapvető szabadsági fokunk van a tervezésnél
 - Prioritási szintek száma (A)
 - Az egyes szinteken
 - munkamegőrző (work-conserving) vagy nem munkamegőrző (non-work-conserving) módot használjunk-e? (B)
 - Igények csoportosítási (aggregálási) mértéke az egyes szinteken belül (C)
 - Kiszolgálási sorrend az egyes szinteken belül (D)

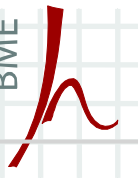
(C) Igények csoportosítása

- Összeköttetések összevonása (aggregation) és közös kezelése
- Két véglet:
 - **valamennyi igény együttes jellemzése** – ugyanazt a szolgáltatásminőséget kapják
 - **minden egyes összeköttetésre saját QoS** biztosítása
- Csomagkapcsolt hálózaton technikailag nem lehet erőforrással győzni az egyedi igények kezelését
 - szemben a telefonhálózattal, ahol azonosak az igények
 - mindenekelőtt a kapcsolók ütemezői által kezelt állapotváltozók mennyisége a kritikus
 - ha összeköttetésenkénti, akkor megengedhetetlenül nagy lehet

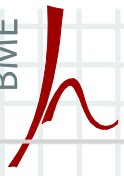
Igények csoportosítása: osztályba sorolás

- Közbenső eset: osztályokba sorolás
 - az adott osztályba sorolt összeköttetések ugyanazt a szolgáltatásminőséget kapják
- Nincsenek védve egymástól
 - mivel ütemező nem tud különbséget tenni az osztály összeköttetései között, ha egy megsérti a „szerződést”, mindenki rosszabb kiszolgálást kap → **kiszolgáltatottság**
- Torlódás kezelése
 - mivel ..., ha egy csoporttag okozza is a torlódást, mindegyik jelzést kap, hogy fogja vissza magát
- Jó lenne megoldani, hogy csak az értelmezze, amelyik okozta

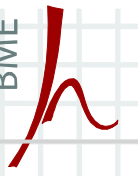
(D) Kiszolgálási sorrend (prioritási szinten és csoporton belül)

- Érkezési sorrendben történő kiszolgálás (FCFS) \leftrightarrow érkezéstől eltérő sorrendű kiszolgálás
- A FCFS hátrányai:
 - Nem engedi meg a kivételt, pl. késleltetés érzékeny összeköttetések csomagja számára
 - Nem biztosít védelmet, nem *max-min* elvű
 - Erőszakosságra ösztönöz
- A nem-FCFS ütemező előnyös, de bonyolult
 - Meg kell határozni, és jelezni a sorrendet (tagging)

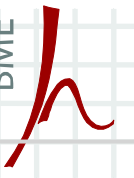
A „best effort” kiszolgálás ütemezői

- Általánosított processzormegosztás (GPS) - **elmélet**
- Súlyozott „round-robin” – **innenről gyak. közelítések**
- „Deficit round-robin”
- A WFQ – weighted fair queueing *vagy* PGPS – Packet-by-packet GPS
~ súlyozott igazságos sorképzés ill.
csomagonkénti GPS

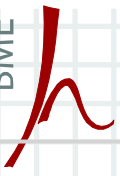
A GPS (Generalized Processor Sharing) elve

- A **max-min** igazságosság megvalósítása
- Egy **alapelv** kimondása csupán: úgy lehetne igazságosan megosztani az erőforrást, ha sorban mindenkinek egy 0-hoz tartóan kicsiny elemi „szeletét” végeznénk el a feladatából
- **Elvileg megoldjuk** a GPS-szel az igazságos kiszolgálás problémáját, de mit lehet tenni **a gyakorlatban?**
- **A GPS közelítéseit** alkalmazhatjuk, és a GPS-hez viszonyíthatjuk azok tulajdonságait

A GPS

- Mintha mindegyik csomag **külön logikai sorban** lenne
- Mindenki **egymás után kap egy parányi kiszolgálást**, majd „körben” folytatódik
- Akinek nincs igénye az kimarad
- Különböző jogosultságok esetén a nullához tartóan kis kiszolgálás a súlyok arányában különböző lesz
- Kimutatható, hogy a GPS max-min értelemben **fair kiszolgálást** nyújt
- A GPS egy **absztrakció**
- A kérdés: mennyire közelíti egy valóságos ütemező a GPS-t?

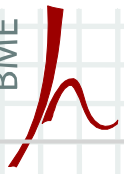

Súlyozott körbekerdezés (Weighted round-robin)

- A round-robin a GPS legegyszerűbb közelítése
- Jó, ha azonos csomaghosszak és azonos súlyú összeköttetések
- Kiszolgálás körben **csomagonként**,
 - különböző súlyokkal,
 - különböző csomaghosszakkal

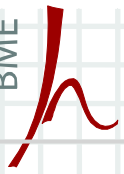
Hátrányai

- Átlagos csomaghossz jó közelítésű ismerete kell
 - IP hálózatokban ez nem könnyű, változó csomagméretek!
- *Rövid időszakra nagyon igazságtalan lehet*

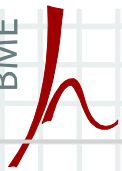
Példa súlyozott körbekerdezésre

- Pl. három összeköttetés:
A, B, C
- átlagos csomaghosszak:
50, 500, 1500 byte
- súlyok: 0,5:0,75:1
- Hány csomagot/byte-ot szolgálunk ki az egyes összeköttetésekből egy körben?
- súly/csomaghossz:
1/100; 3/2000; 1/1500
- normalizált súly/csomaghossz:
60, 9, 4
(3000, 4500, 6000 byte)

„Deficit round-robin”

- Előre ismeretlen átlagos csomaghosszra
- Definiálunk
 - egy **kiszolgálási adagot**, *kvantumot* (byte-okban mérve)
 - egy **számlálót**, amely a felhasználó „hitelét” számolja
- A sor elején álló csomagot akkor szolgáljuk ki, ha az nem hosszabb, mint az adag
 - ha hosszabb, az adagot hozzáadjuk a számlálóhoz
 - és a következő körben ennek vizsgálata alapján döntünk

Példa deficit round robinra

▪ Példa:

	A	B	C
--	---	---	---

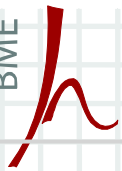
Kiszolgálási adag: 100

<i>Csomaghossz:</i>	<i>150</i>	<i>80</i>	<i>120</i>
---------------------	------------	-----------	------------

<i>Hitelszámláló:</i>	<i>1. kör 100</i>	<i>20</i>	<i>100</i>
-----------------------	-------------------	-----------	------------

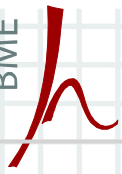
	<i>2. kör 50</i>	<i>0</i>	<i>80</i>
--	------------------	----------	-----------

- *1. kör: B (marad 20 hitele), A és C kimarad*
- *2. kör: A és C, mert*
megmaradó hitel: hitel + adag – csomaghossz
- *akinek nincs igénye, az elveszti a hitelt*

A WFQ (Weighted Fair Queueing)

- Alapötlet: kiszámítjuk (szimuláljuk) a csomagok távozási időpontjait, mintha GPS szerint szolgáltuk volna ki azokat, és ezt a sorrendet alkalmazzuk a kiszolgálásra
- Nem a távozási időpont, hanem a sorrend érdekes
 - ezért a távozást jellemző értéket így **befejezési számnak (finish number)** nevezik
- (Legyen bitenkénti kiszolgálás)
- **Ciklusszám (round number)** – pozitív nem egész szám
 - az aktív felhasználók számának reciprokával arányos
- **Ciklushossz:** arányos az aktív felhasználók számával
- Ha ismerjük a ciklusszámot, a **befejezési szám** kiszámolható:
- $F(i,k,t) = \max[F(i,k-1,t), R(t)] + P(i,k,t)$
 - $F(i,k,t)$ – az i -edik felhasználó befejezési száma t időpontban
 - $P(i,k,t)$ – az i -edik felh. t -ben beérkező k -adik csomagjának hossza
 - $R(t)$ – ciklusszám a t -ben

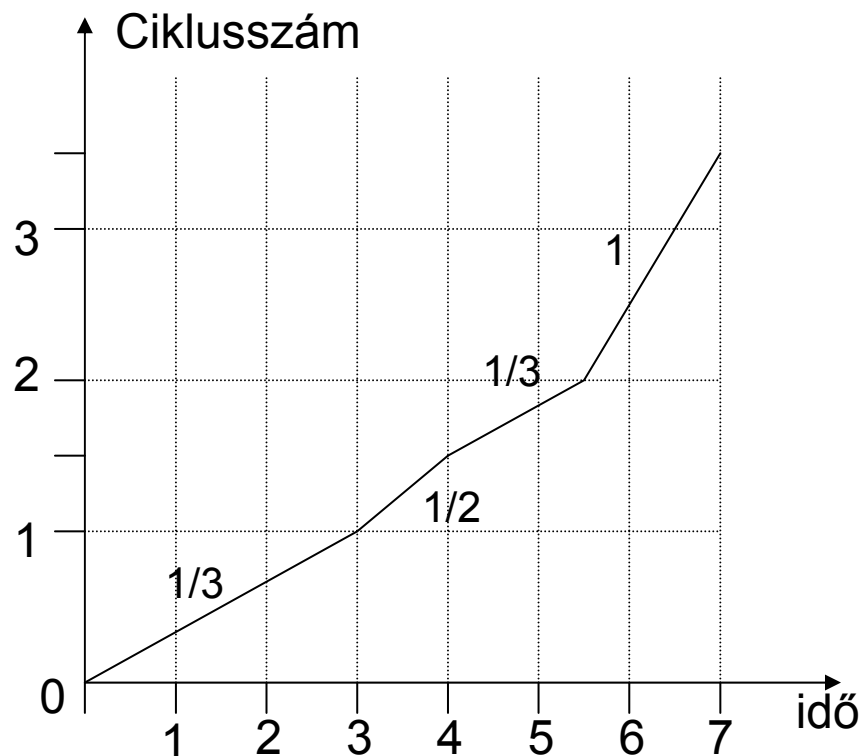
Hogy jön ki a WFQ összefüggés?

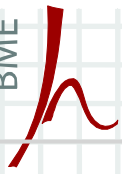
- *Inaktív* felhasználónál a befejezési szám:
 - az aktuális ciklusszám plusz a csomagméret
 - pl. ha egy 10 bites csomag érkezik, amikor a ciklusszám 3, a kiszolgálása akkor befejeződik be, amikor a ciklusszám 13 lesz
- *Aktív* felhasználó csomagja beérkezésekor annak befejezési száma:
 - a sorában lévő csomagok közül a legnagyobb befejezési számú plusz a csomagméret
 - pl. ha a 10 bites csomag beérkezésekor a sorban van egy 20-as befejezési számú, akkor 30 lesz
- Kombinálva ezt a két állítást:
$$F(i,k,t) = \max[F(i,k-1,t), R(t)] + P(i,k,t)$$

Példa a WFQ működésére

$$F(i,k,t) = \max[F(i,k-1,t), R(t)] + P(i,k,t)$$

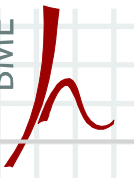
- A, B, C, 1; 2; 2 a csomaghosszak t=0-ban és A még generál egy 2 hosszút t=4-ben
- Kiszárgálás:
1 csomagegység/időegység
- $R(0)=0$
- $F(A,1,0) = \max[F(A,0,0), R(0)] + P(A,1,0) = \max[0,0] + 1 = 1$
- $F(B,1,0) = F(C,1,0) = 2$
- A első csomagjával kezdjük
- majd B vagy C, ami t=3-ban fejeződik be
- a harmadikat t=3-ban kezdjük és 5-ben fejeződik be
- t=4-ben A második csomagja
- A második csomag finish no-hoz kell tudnunk a round no-t, t=4-ben
- A görbe menetéből...

A WFQ értékelése

- Súlyozott esetben a befejezési szám:
$$F(i,k,t) = \max[F(i,k-1,t), R(t)] + P(i,k,t)/w(i)$$
- Az aktuális ciklusszám meghatározása jelent gondot:
egy kieső (kiszolgált) felhasználó megváltoztatja a ciklus-szám
változási sebességét → felgyorsul a kiszolgálás → „láncreakció”
következik/-het be
- Egyre általánosabb a használata a korszerű routerekben

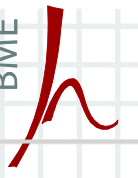
Csomageldobás

- Nem csak a kiszolgálási sorrendről, hanem a tárolhatatlan csomagok kezeléséről is dönteni kell
 - csomageldobás

- Milyen alapon működjön a csomageldobási stratégia?
 - Csoportosítás (aggregálás): összeköttetésenként, vagy csoportonként

- Eldobási prioritások
 - Előbb dobja el az alacsony prioritású csomagokat

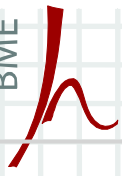
- Korai eldobási stratégiák
 - Early Random Drop
 - Random Early Detection

Early Random Drop és Random Early Detection

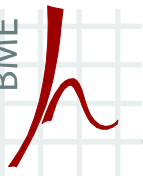
- Korai véletlen eldobás
 - Sorhossz nagyobb, mint *eldobási küszöb* →
 - azonos és állandó valószínűségű eldobás

- Véletlen korai detektálás
 - küszöb az átlagsorhosszra
 - borsztökre nem érzékeny
 - az eldobás valószínűsége arányos a sorhosszal
 - nem-kooperatív felhasználók csomagjainak jelölése

Miről volt szó a scheduling részben?

- *Bevezetés*
 - *fogalmak, a megőrzési törvény*
- *Követelmények*
 - *megvalósíthatóság*
 - *igazságosság*
 - *teljesítménykorlátok, beengedésszabályozás*
- *Lehetőségek*
 - *prioritások...*
- *A „best effort” kiszolgálás ütemezői*
 - *GPS elv*
 - *Round-robin, súlyozott round-robin*
 - *Weighted Fair Queueing*
- *Ütemezés garantált kiszolgálás esetén*
- *Csomageldobási stratégiák*

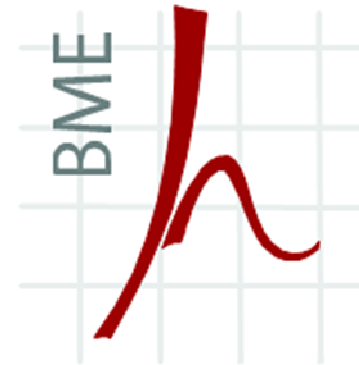
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

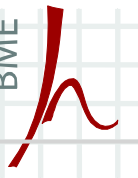

IP – Internet Protocol

IP címzés, routing, IPv6, IP mobilitás

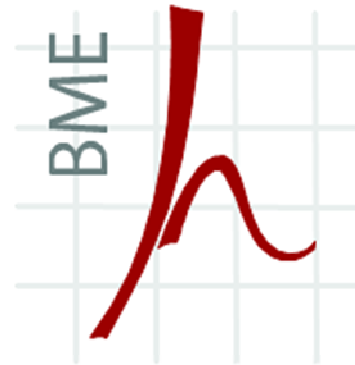
Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

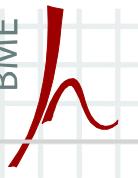
IP - Áttekintés

- Bevezetés
 - A TCP/IP protokollarchitektúra
 - Az IP feladata és jellemzői
- Címzés
- Az IP csomag szerkezete
- Routing
- IP segédprotokollok
- IPv6
- Mobil IP megoldások

IP – Bevezetés

Az IP, mint hálózati protokoll

Az Internet és az IP rövid története

- 1969 – ARPANET, „az Internet őse”
- 1974 – Az IP és a TCP alap gondolata
 - Protokollarchitektúra az NCP kiváltására az ARPANET-en
 - „A Protocol for Packet Network Interconnection” (Vinton G. Cerf, Robert E. Kahn)
 - Az „Internet” kifejezés megjelenése (Internet Protocol Suite)
- 1980 – IPv4 (Internet Protocol version 4)
 - Az első, széles körben használt IP és TCP verziók megalkotása
 - DoD (Department of Defense) által támogatott szabványok: IP (RFC 760), TCP (RFC 761)
 - 1983. január 1: Flag day, NCP → TCP/IP
- Alapvetően ma is ezt használjuk!

TCP/IP architektúra és az ISO/OSI rétegmodell

ISO/OSI

Alkalmazás
Megjelenítési
Viszony
Szállítási
Hálózati
Adatkapcsolati
Fizikai

TCP/IP

Alkalmazás
Szállítási / Host-to-host (TCP/UDP/...)
Internet (IP)
Hálózati interface/ Hálózati hozzáférési

Gyakorlati

Alkalmazás
TCP/UDP/...
IP
LLC
MAC
PCS & PMA
PMD

IP: Internet Protocol

TCP: Transmission Control Protocol

UDP: User Datagram Protocol

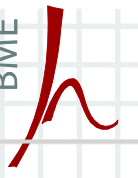
LLC: Logical Link Control

MAC: Medium Access Control

PCS: Physical Coding Sublayer

PMA: Physical Medium Attachment

PMD: Physical Medium Dependent

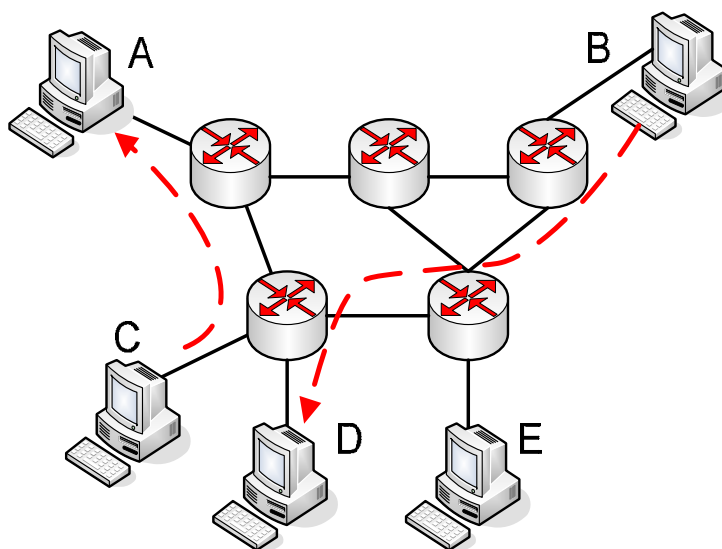

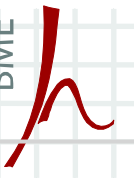
ISO OSI vs. IETF

- OSI 7 réteget a gyakorlatban nem szokták megvalósítani
- IETF szerint: Internet protokolljainak és architektúrájának fejlesztése továbbra sem lesz OSI alapú!
- Nálunk: 5 réteg, TCP/IP modell használata, de
 - interface réteg= adatkapcsolati réteg + fizikai réteg

Az IP feladata

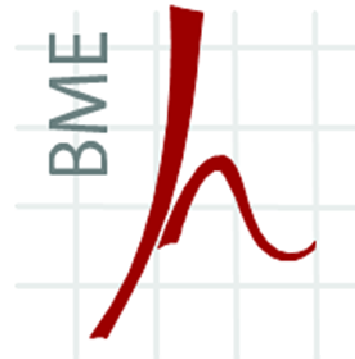
- Hálózati protokoll
 - Adattovábbítás a hálózat végpontjai között
- Két fő funkció
 - **Címzés (addressing) és útvonalválasztás (routing)**
 - Tördelés/fragmentálás (fragmentation)

Az IP jellemzői

- Csomagkapcsolt
 - Összeköttetés-mentes (connectionless)
 - „Best effort” – nincs garancia
 - A csomagokra igaz:
 - Elveszhetnek
 - Duplikálódhatnak
 - Sorrendjük megváltozhat
 - Meghibásodhatnak (nincs hibaészlelés és -javítás)
 - Egyéb **NEM** nyújtott szolgáltatások:
 - Torlódáskezelés
 - Ütemezés
 - Titkosítás és hitelesítés
- } Datagram típusú

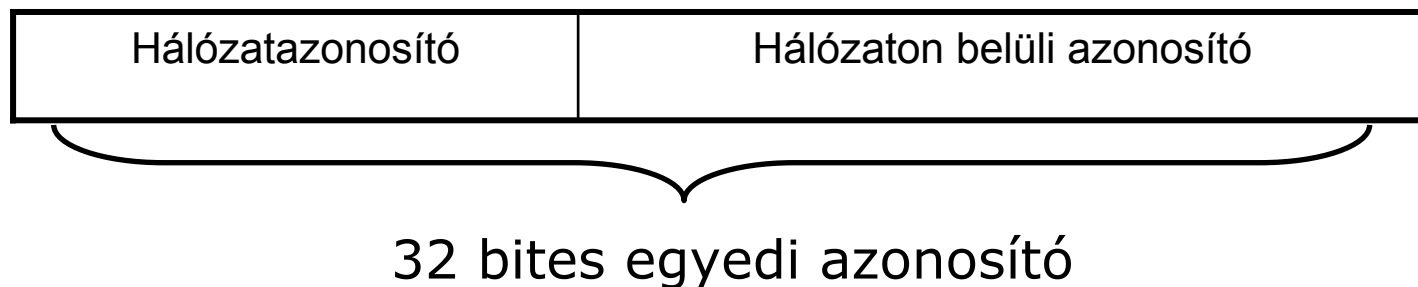

IP – Címzés

IP-címek és címosztályok

Az IPv4-cím felépítése

- 4 bájtos cím (32 bit)
 - $2^{32} \approx 4 \cdot 10^9 \Rightarrow$ kimerült!
- Jelölések
 - Bináris: 10110000 10010011 00111110 11100001
 - „Dotted decimal”: 176.147.62.225
- Cím = Hálózatazonosító + Egyedi azonosító

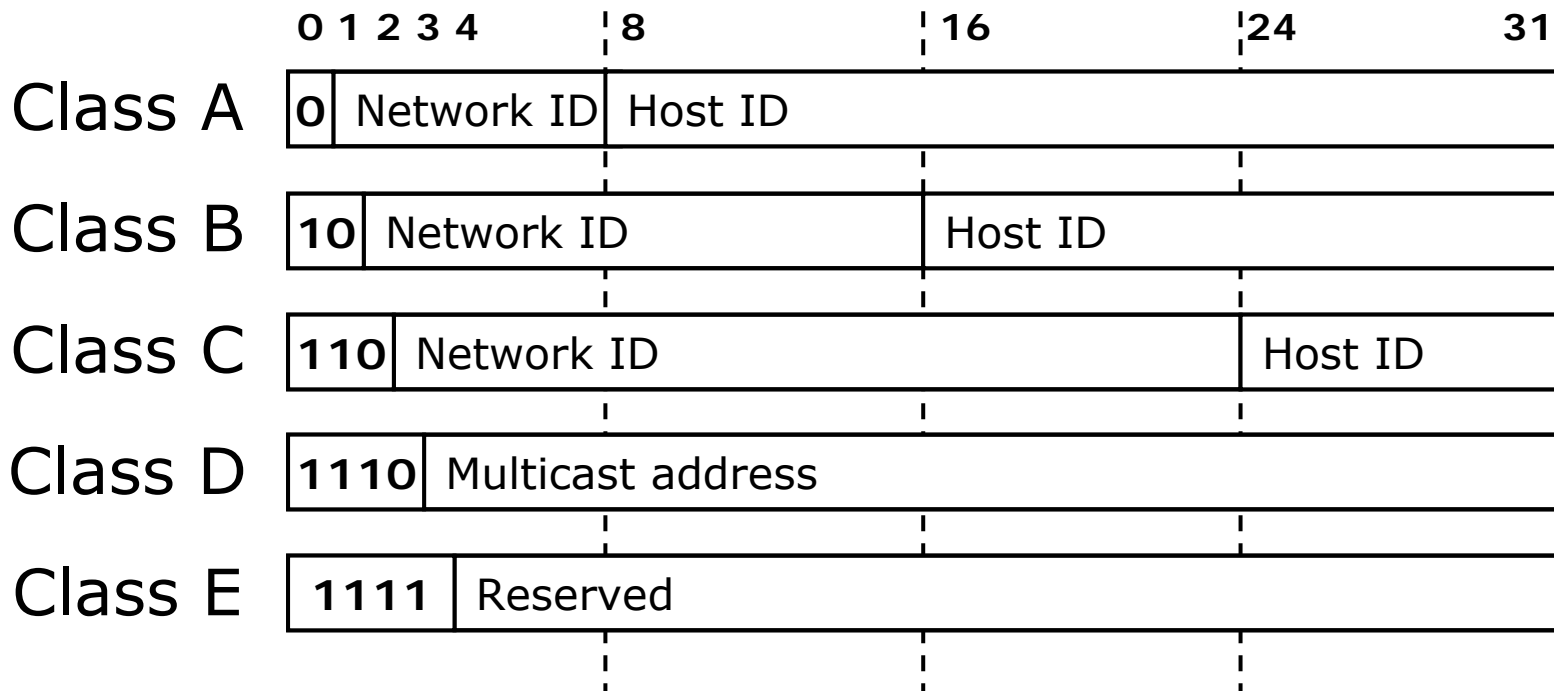
- Eleinte első 8 bit hálózati, majd bevezették a címosztályokat (1981)
- Különböző méretű hálózatoknak más méretű IP-cím tartományok

Osztály	Hálózatazonosító bitjeinek száma*	Hálózatok száma*	Hálózaton belüli címek száma*
A	8	126	16777214
B	16	16382	65534
C	24	2097150	254

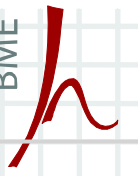
- Az IP-címeket kezelő szervezet (IANA: Internet Assigned Numbers Authority) osztja ki
- Alatta 5 Regional Internet registry
 - A és B osztályú címet kaphatnak tipikusan:
 - Országok
 - Internet-szolgáltatók (ISP: Internet Service Provider)
 - Egyetemek

- A, B és C osztályú címek
 - Egyedi címzésre (unicast)
- D osztály
 - Többes címzésre (multicast) (később részletesen)
 - Fenntartott címtartomány:
224.0.0.0-től 239.255.255.255-ig
- E osztály
 - Fenntartott osztály és címtartomány
240.0.0.0-től 255.255.255.255-ig

A címosztályok címkiosztása

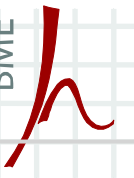

- Osztályazonosító prefix
- Diszjunkt címtartományok

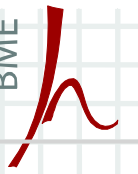
Speciális címek

- Host ID: csupa 0
 - Hálózat címe
 - Az adott hálózat eszközei opcionálisan kezelhetik
- Host ID: csupa 1
 - Broadcast cím
 - A hálózaton mindenkinek szól
- E kettő miatt csak $2^{N_{host}} - 2$ számú terminált lehet megcímezni
- 127.0.0.0 - 127.255.255.255
 - Loopback cím
 - A helyi gépet azonosítja: localhost
 - Pl. vonaltesztelésre

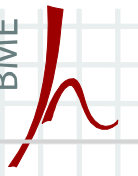
Problémák a címosztályokkal

- Egyes nagy cégeknek, egyetemeknek A osztályú címek, amit nem használtak ki (16 millió cím)
 - B kicsi lett volna nekik
- Ugyanez középcégeknek: C túl kicsi, B túl nagy
- Gond a routing aggregációval
- Nem skálázható az osztályokon alapuló rendszer!

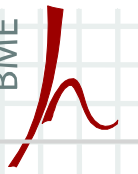
Privát címtartományok

- Első megoldás az IPv4 címtartomány kimerülésre
- Ötlet: pl. cégen belül nem kell globálisan egyedi IP cím ha nem kommunikál kifelé
- Nem kell hozzá RIR jóváhagyás
- Ha kifelé is szeretne: Network Address Translation (NAT)
- Privát IP-címtartományok (RFC 1918)
 - Csak helyi hálózaton (Interneten nem) érvényes címek
 - 10.0.0.0 – 10.255.255.255 (1 db A osztály)
 - 172.16.0.0 - 172.31.255.255 (16 db B osztály)
 - 192.168.0.0 - 192.168.255.255 (256 db C osztály)

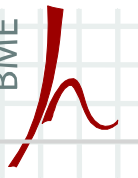
Gondok privát címtartománnyal

- Késleltette az IPv6 bevezetését
- Megsérti a végpont-végpont konnektivitás elvét
 - Sőt egyes Internet protokollokra nem is működik
- Privát hálózatok egyesítése: címduplikáció
 - Újracímezés
 - NAT közöttük
- Privát címek kiszivárgása az Internetre
 - Rosszul konfigurált privát hálózat
 - Komoly terhelés a névszervereknek
 - Blackhole anycast névszerverek
 - Határ routerek szűrik

Példák: IP-címek

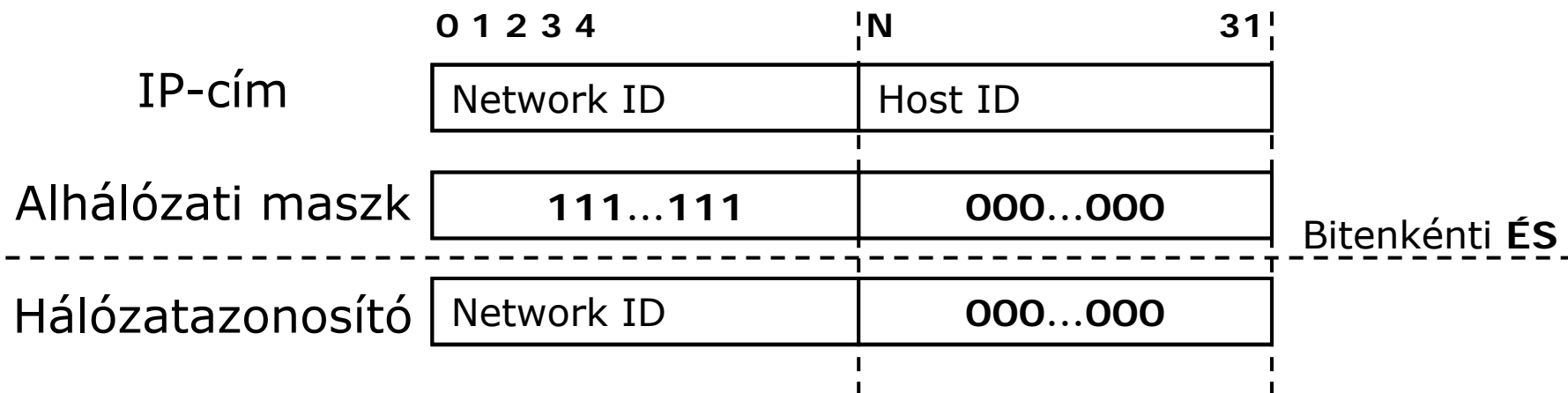
- Milyen IP-címek az alábbiak?
 - 152.66.115.35 (www.bme.hu)
 - Első bitjei: 10... \Rightarrow B osztályú cím
 - Utolsó 16 bitje nem csupa 0 vagy 1 \Rightarrow egyedi cím
 - 195.199.23.255
 - Első bitjei: 110... \Rightarrow C osztályú cím
 - Utolsó 8 bitje csupa 1 \Rightarrow broadcast cím
 - 10.97.15.255
 - Első bitje: 0... \Rightarrow A osztályú cím
 - Utolsó 24 bitje nem csupa 0 vagy 1 \Rightarrow egyedi cím
 - Privát címtartománybeli \Rightarrow globálisan nem használható
- Mi legkisebb és legnagyobb C osztályú cím?
 - 11000000 00000000 00000000 00000000 \Rightarrow 192.0.0.0
 - 11011111 11111111 11111111 11111111 \Rightarrow 223.255.255.255

Címosztályok általánosítása

- Osztály alapú nem skálázható, plusz IPv4 címtartomány kimerülés
- **CIDR – Classless Inter-Domain Routing**
 - VLSM – Variable Length Subnet Mask
 - Osztályok eltörlése: a cím 32 bitje tetszőleges helyen lehet kettéosztva hálózat- és végponti azonosítóra
 - A címből nem lehet megállapítani, hol lett kettéosztva \Rightarrow alhálózati maszk
- Subnetting
 - Alhálózatokra osztás vagy aggregálás
 - 1 db A osztályú \Leftrightarrow 256 db B osztályú
 - 1 db B osztályú \Leftrightarrow 256 db C osztályú
 - Már nem lehet a prefix alapján megállapítani

Alhálózati maszk (Subnet mask)

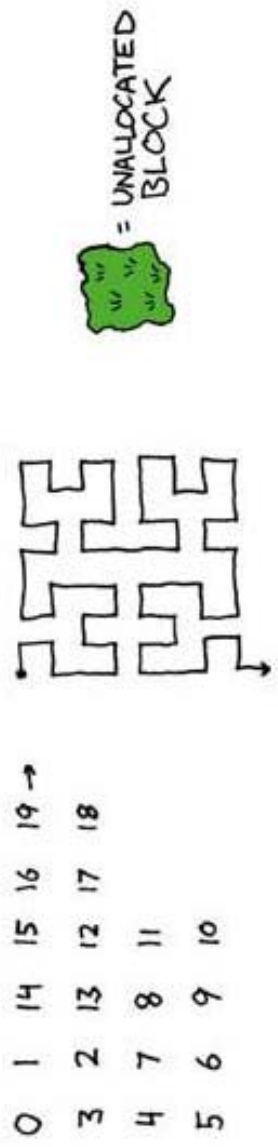
- Jelölés a hálózat egyértelmű azonosítására
 - <hálózat IP-címe> / <alhálózati maszk egyeseinek a száma>
 - Így pl. a BME hálózata: 152.66.0.0 /16
(alhálózati maszkja 255.255.0.0)
 - Hasonlóan:
 - A osztály: /8
 - B osztály: /16
 - C osztály: /24

MAP OF THE INTERNET

THE IPv4 SPACE, 2006

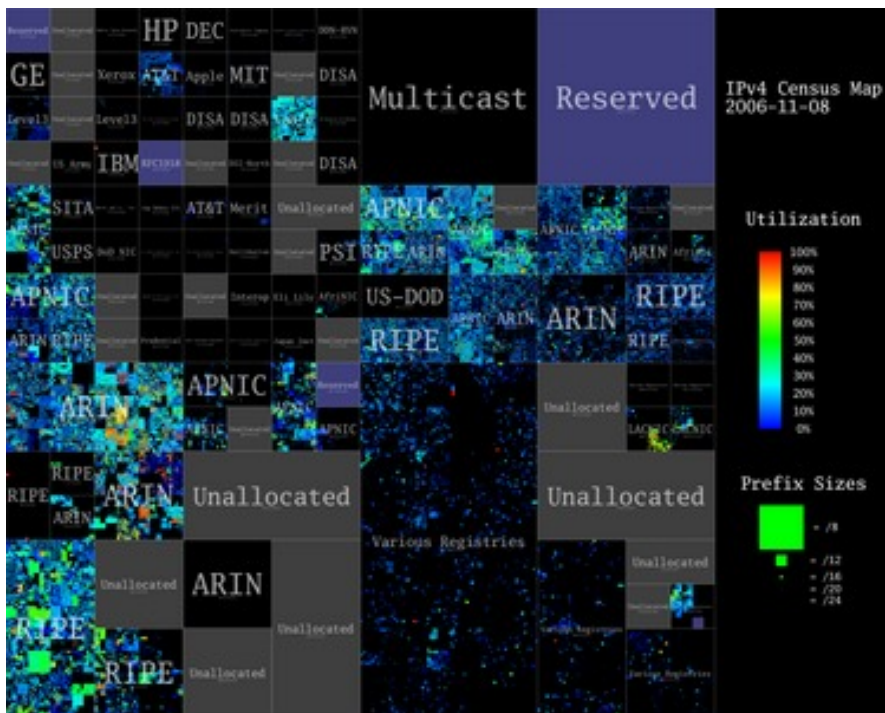

THIS CHART SHOWS THE IP ADDRESS SPACE ON A PLANE USING A FRACTAL MAPPING WHICH PRESERVES GROUPING -- ANY CONSECUTIVE STRING OF IPs WILL TRANSLATE TO A SINGLE COMPACT, CONTIGUOUS REGION ON THE MAP. EACH OF THE 256 NUMBERED BLOCKS REPRESENTS ONE /8 SUBNET (CONTAINING ALL IPs THAT START WITH THAT NUMBER). THE UPPER LEFT SECTION SHOWS THE BLOCKS SOLD DIRECTLY TO CORPORATIONS AND GOVERNMENTS IN THE 1990's BEFORE THE RIRs TOOK OVER ALLOCATION.

IPv4 címtartomány kimerülése

2006

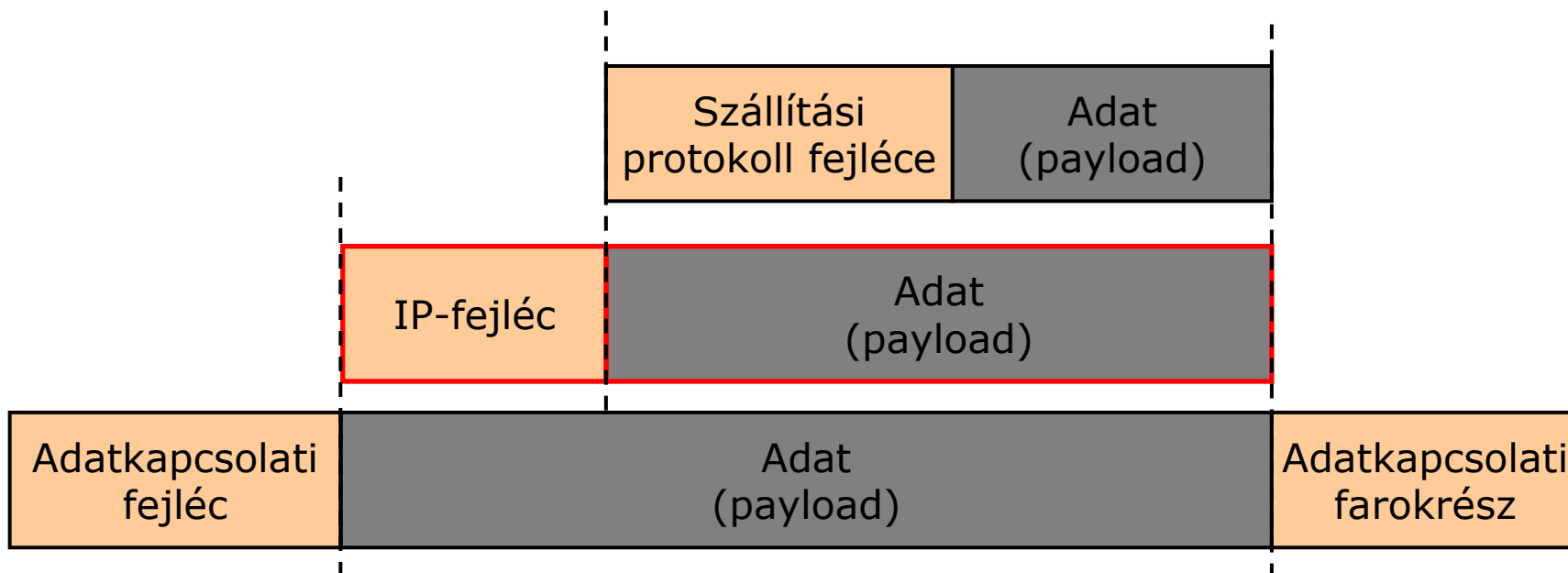
2012

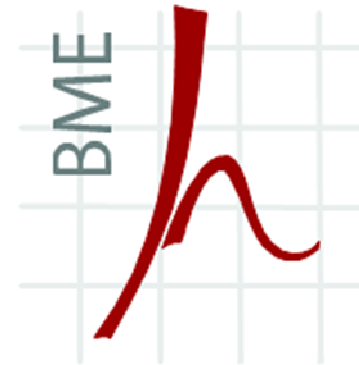

- Bevezetés
 - A TCP/IP protokollarchitektúra
 - Az IP feladata és jellemzői
- Címzés
- Az IP csomag szerkezete
- Routing
- IP segédprotokollok
- IPv6
- Mobil IP megoldások

Az IP-csomag szerkezete és „helye”

- Az IP-csomag két része:
 - IP-fejléc / fejrész (IP header)
 - Adat (payload)
- Az IP-csomag alsóbb rétegbeli protokoll adatrészébe ágyazódik be
- Az IP-csomag adatrészébe magasabb rétegbeli protokollüzenet (PDU) kerül

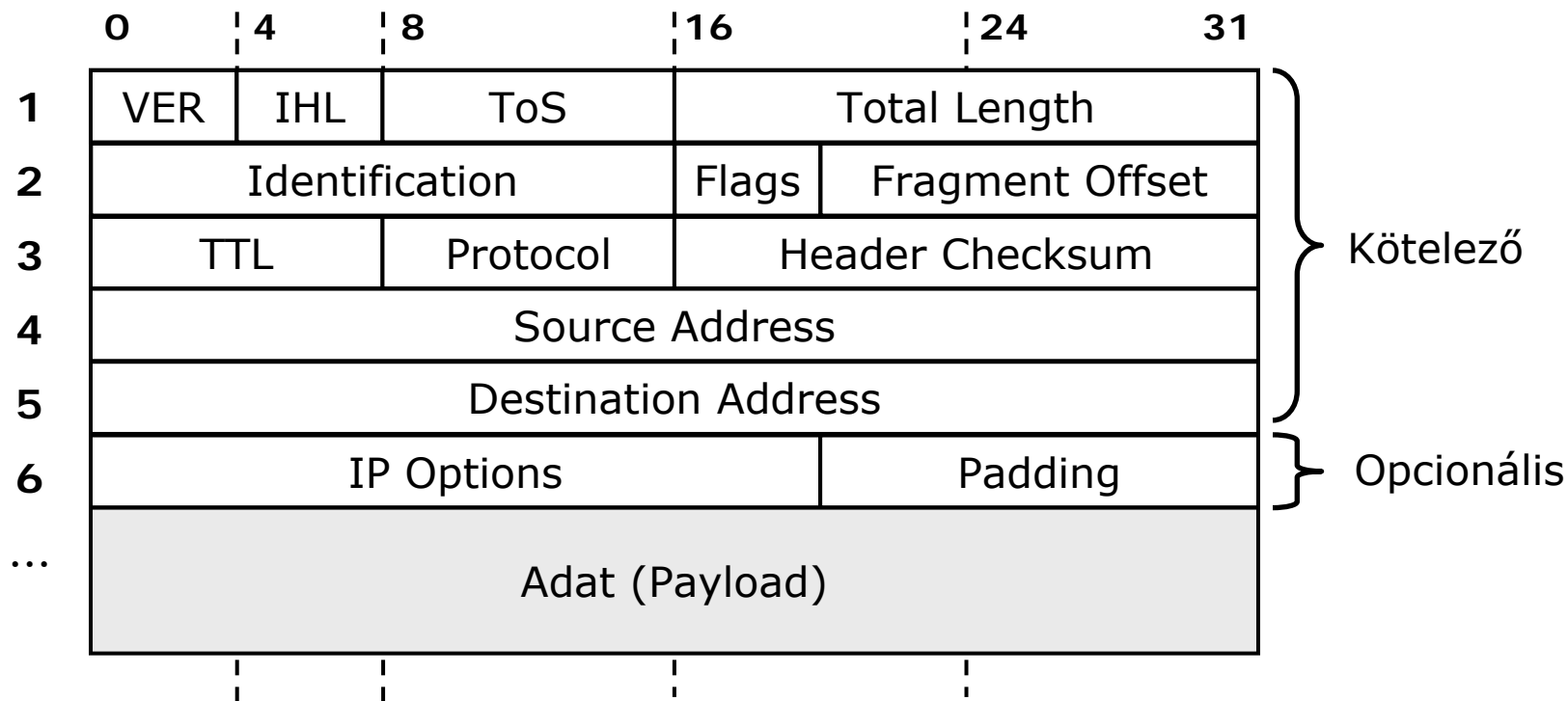

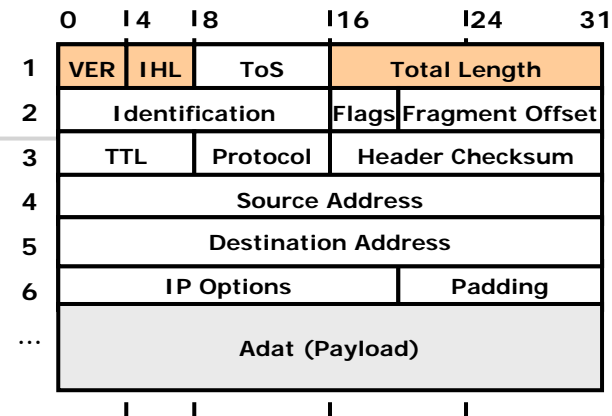
IP - Fejléc

Az IP fejléc szerkezete

Az IP fejléc szerkezete

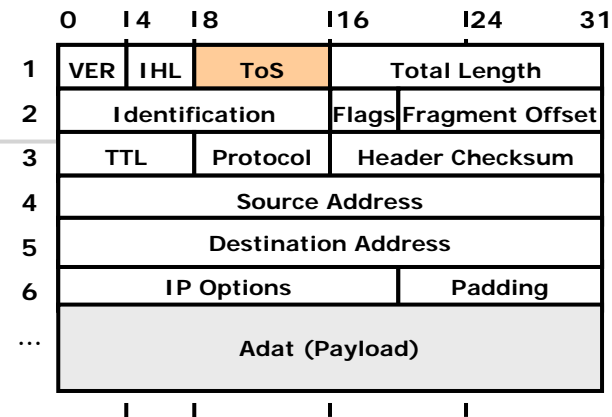

Az IP fejléc mezője I.

- VER – Version (4 bit)
 - Az Internet Protocol verziójának száma
 - Tipikus értéke: IPv4: 4, IPv6: 6
- IHL – Internet Header Length (4 bit)
 - Az IP fejléc mérete **32 bites szavakban**
 - Értéke:
 - Minimum: 5 (20 byte)
 - Maximum: $2^4-1=15$ (60 byte)
- Total Length (16 bit)
 - A teljes IP csomag mérete **bájtokban**
 - Értéke:
 - Minimum: 576 (IP-fejléc 20 + 512 adat + 44 IP-opciók és az alsóbb réteg fejlécei)
Ilyen méretű csomagot tördeletlenül kell továbbítani!
 - Maximum: $2^{16}-1=65535$ (max. 65515 bájt adat)

Az IP fejléc mezője II.

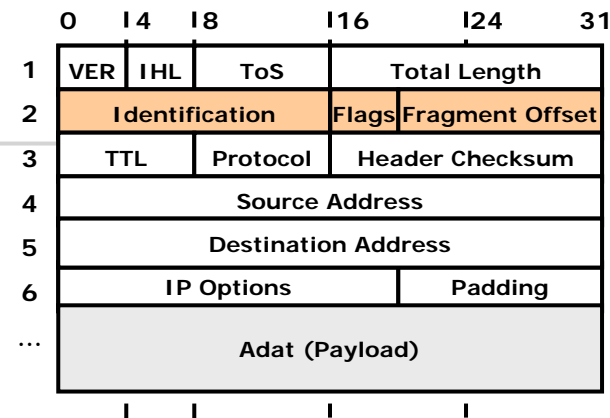

- ToS (Type of Service) (8 bit)
 - QoS osztályok, paraméterek jelzésére (RFC 791)

Bitek	Jelentés
0-2	Precedencia Példák: „network control” „priority” „routine”
3	Késleltetés (normal/low)
4	Throughput (normal/light)
5	Reliability (normal/high)
6-7	Fenntartott

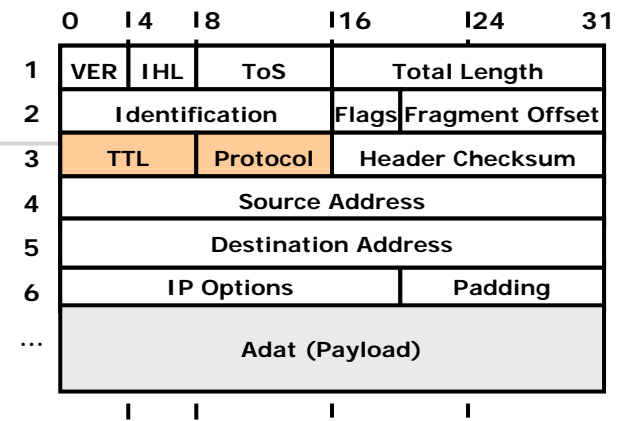
- A legtöbb router nem támogatja, de jövőben várható
- Leggyakrabban felhasználás:
 - DSCP – Differentiated Services Code Point (RFC 2474)- 6bit: **DiffServ** (lesz róla szó később!)
 - ECN – Explicit Congestion Notification (RFC 3168)- 2bit

Az IP fejléc mezőjei III.

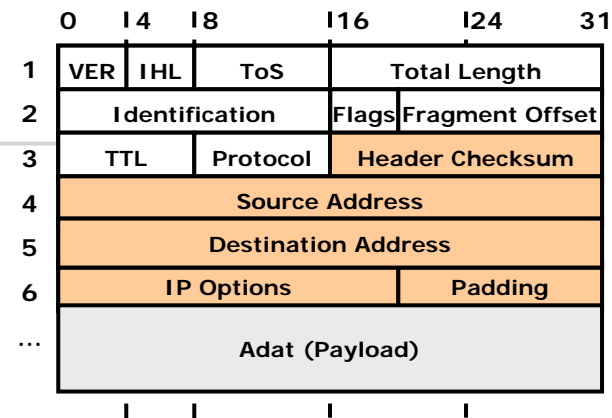
- **Identification (16 bit)**
 - Az IP-töredékek egyedi azonosítása
- **Flags (3 bit)**
 - 0: Fenntartott
 - 0-nak kell lennie
 - „Evil bit” (RFC 3514) (áprilisi tréfa 2003-ban)
 - 1: DF – Don’t Fragment
 - 1: ha tördelni kellene, el kell dobni
 - Ezt használják az MTU (Maximum Transmission Unit) Path Discovery néhány TCP verzióban és az IPv6-ban
 - 2: MF – More Fragment
 - 1: ha nem az utolsó töredék
 - 0: utolsó töredék vagy nem tördelt csomag
- **Fragment Offset (13 bit)**
 - Az eredeti csomagban lévő kezdőpozícióját adja meg e töredékben lévő adatnak **8 bájtos egységekben**
 - $(2^{13}-1) \times 8 = 65528 > 65515$ bájt (max. adat)
(így a maximális méretű csomag is tördelhető)

Az IP fejléc mezői IV.

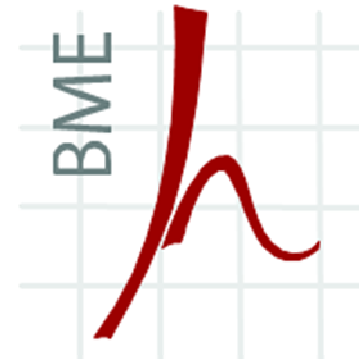

- **TTL – Time To Live (8 bit)**
 - Csomag élettartama
 - Eredetileg másodpercben
 - Gyakorlatban **hopszámban** mérve (hop count)
 - Minden továbbításnál csökkenteni kell ez értékét legalább 1-gyel
 - Ha a csökkentés után az értéke nem >0, akkor el kell dobni
- **Protocol (8 bit)**
 - Az adatrészben lévő protokoll azonosítója
 - PI: (kezdeti lista az RFC 790-ben)
 - 1: Internet Control Message Protocol (ICMP)
 - 2: Internet Group Management Protocol (IGMP)
 - 6: Transmission Control Protocol (TCP)
 - 8: Exterior Gateway Protocol (EGP)
 - 17: User Datagram Protocol (UDP)
 - 89: Open Shortest Path First (OSPF)
 - 132: Stream Control Transmission Protocol (SCTP)
 - Az IANA felügyeli ezeket az azonosítókat

Az IP fejléc mezői V.

- **Header Checksum (16 bit)**
 - Az **IP fejléc** minden 16 bites szavának összegére számolt egyes komplementum
 - A csomag érkezésekor ellenőrizni kell a helyességét, és továbbítás esetén újra kell számítani
 - Új TTL minden lépésben, és fragmentáció is lehet
- **Source / Destination Address (2 x 32 bit)**
 - Az IP-csomag feladójának és címzettjének az IP-címe
 - NAT miatt lehet nem a feladó tényleges címe
- **IP Options**
 - Ritkán használt opcionális része a fejlécnek
 - Segítségével például a csomag útjának lehet kijelölni
 - SSRR: Strict Source (Record) Route – pontos út kijelölése
 - LSSR vagy LSRR: Loose Source (Record) Route – kötelező útba ejtendő csomópontok kijelölése
 - Legtöbb router biztonsági okokból eldobja
- **Padding**
 - Az IP Options részt egészíti ki 4 bájt többszörösére

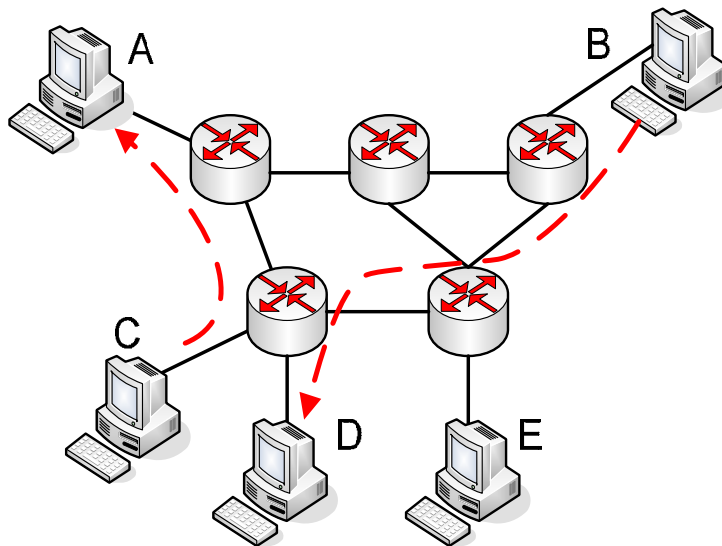

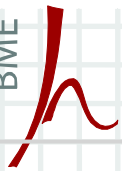
IP - Útvonalválasztás

Az IP routing működése

Az IP feladata

- Hálózati protokoll
 - Adattovábbítás a hálózat végpontjai között
- Két fő funkció
 - **Címzés (addressing) és útvonalválasztás (routing)**
 - Tördelés (fragmentation)

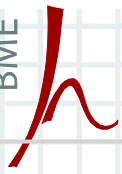

A csomagtovábbítás alapelve

- Az IP jellemzői
 - Csomagkapcsolt
 - Összeköttetés-mentes (connectionless)
 - „Best effort” – nincs garancia
- **„Hot potato”-elv**
 - Minél gyorsabban továbbítsuk
 - Csak a következő csomópontot kell ismernünk (**hop-by-hop**)
 - Előnyei:
 - Kis erőforrásigény
 - Egyszerű, ezért gyorsan továbbítható
 - Gyors, ezért nem kell tárolnunk a csomagokat
 - » kis memóriaigény
 - „Kevés” ismeret a hálózatról
 - Datagram szolgáltatásra tökéletesen alkalmas
 - nem vállal garanciát, nincs szükség nyugtázásra és egyéb hibakezelésre ⇨ gyorsasága megmarad

} Datagram típusú

Továbbításhoz szükséges információk

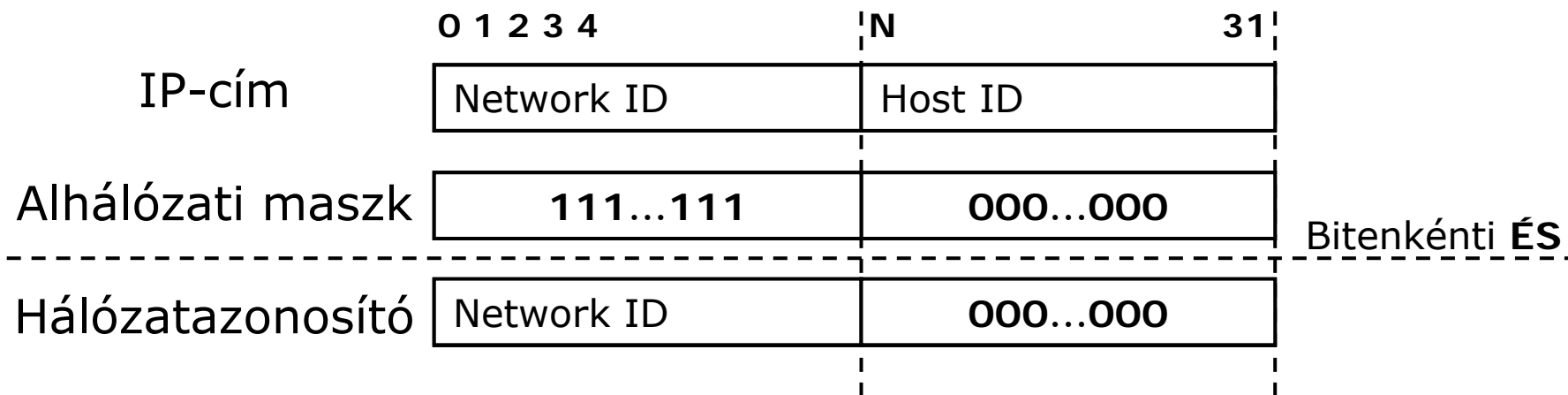
- Kinek küldjük tovább?
 - Cél címe alapján \Rightarrow csomag tartalmazza
 - Saját ismeret alapján \Rightarrow
útvonal-irányítási táblázat (routing table)
 - Hogyan küldjük tovább?
 - Mekkora egységekben?
 - Mekkora érkezik? \Rightarrow csomag határozza meg
 - Mekkora továbbítható? \Rightarrow
a következő hálózat MTU-ja (Maximum Transmission Unit) határozza meg
 - Milyen QoS biztosításával?
 - „Best effort” – nincs garancia
 - Opcionális megoldás:
ToS mező felhasználásával egyéb protokollok és mechanizmusok
- Routing
(útválasztás,
útvonal-
irányítás)
- Tördelés
(fragmentation)
- QoS

Útválasztó tábla (Routing table)

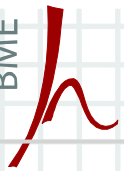
- Szükséges információk
 - Hova tart?
 - Merre küldjük tovább?
 - Ki a következő csomópont?
 - Melyik interfészen kell továbbítani?

Hálózat címe	Alhálózati maszk	Interfész	Közvetlenül kapcsolódó	Következő csomópont
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>

Alhálózati maszk (Subnet mask)

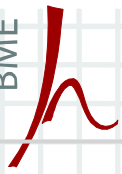
- Jelölés a hálózat egyértelmű azonosítására
 - <hálózat IP-címe> / <alhálózati maszk egyeseinek a száma>
 - Így pl. a BME hálózata: 152.66.0.0 /16
(alhálózati maszkja 255.255.0.0)
 - Hasonlóan:
 - A osztály: /8
 - B osztály: /16
 - C osztály: /24

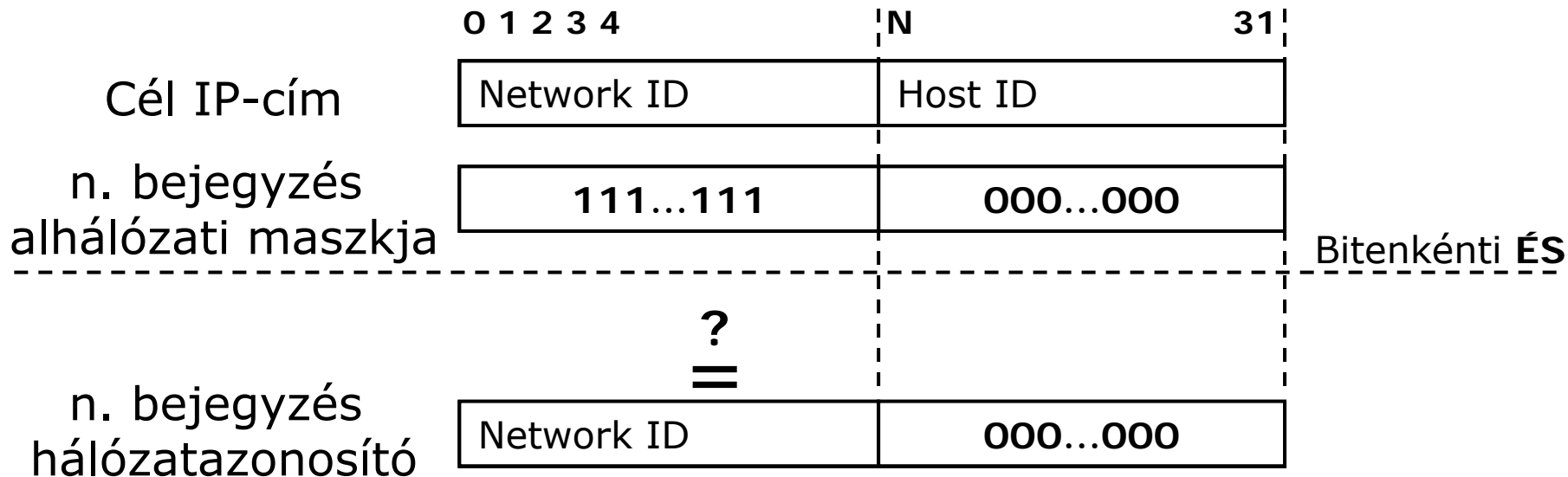
Útválasztó tábla (Routing table)

Merre megy?		Merre küldjük?		
Hálózat címe	Alhálózati maszk	Interfész	Közvetlenül kapcsolódó	Következő csomópont
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>

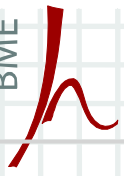
- Táblázatban szereplő hálózatok közül melyikbe megy?
- Az ahhoz tartozó interfészre küldjük ki

Hálózat kiválasztása

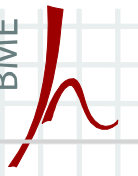

- A cél IP-cím akkor tartozik egy hálózatba, ha a hálózatazonosító résszel megegyezik

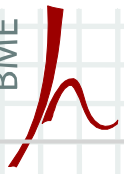
Keresés az útválasztó táblában

- Ha több hálózatra is illeszkedik: **leghosszabb egyezőséget** kell választani!
 - leghosszabb hálózati maszk
- Az útválasztó tábla összes bejegyzését végig kell nézni \Rightarrow rosszul skálázódik
 - Általában bináris fával implementálják
 - \Rightarrow n számú bejegyzésben lineáris keresés helyett csak a cím hosszában logaritmikus
- Keresés csak akkor, ha az nem saját cím

Alapértelmezett útvonal (Default route)

- Erre megy a csomag, ha nem ismeri a célhálózatot
- Minden címet tartalmazó hálózat
 - Ehhez a hálózati cím: 0.0.0.0/0
- Az alapértelmezett átjáró és elnevezése
 - A fenti bejegyzéshez tartozó következő csomópont IP-címe
 - **Alapértelmezett átjáró (default gateway, DG)** név nem szerencsés
 - Átjáró: általában alkalmazás rétegbeli továbbító
 - Helyette inkább a router / útválasztó/ útvonalválasztó
- Nem feltétlenül van ilyen
 - Ha másra nem illeszkedik, akkor a célhálózat ismeretlen, így a csomagot eldobja
- Végpontokon gyakran csak két bejegyzés szerepel:
 - Helyi hálózat (helyi végpont közvetlenül elérhető)
 - Alapértelmezett útvonal (minden más távoli hálózaton)

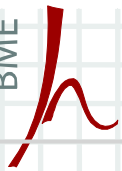
Metrikák szerepe az útválasztásban

- Metrika (mérték): Egy számérték, amely a hálózati utak közötti preferenciát adja meg

- Metrika alapja lehet például:
 - Elérhetőség
 - Terheltség
 - Késleltetés

- Metrika típusa
 - Statikus
 - Manuálisan megadott
 - Dinamikus
 - A link vagy a hálózat állapotától függően automatikusan változó

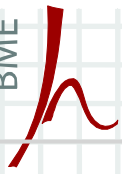
- A jobb metrikával rendelkező kapcsolaton küldjük ki a csomagot!

Megfelelő bejegyzés kiválasztva

Hálózat címe	Alhálózati maszk	Interfész	Közvetlenül kapcsolódó	Következő csomópont
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>
<IP-cím>	</N>	<azonosító>	<igen/nem>	<IP-cím>

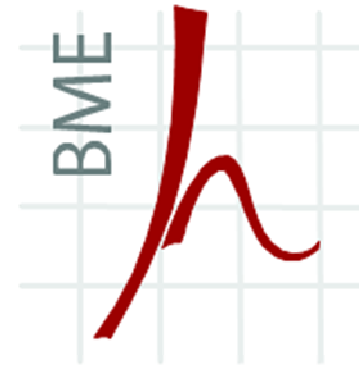
- Mi a stratégia, ha
 - Közvetlenül (nincs következő csomópont!)
 vagy
 - nem közvetlenül kapcsolódik a hálózat?

Teendők helyi és távoli hálózat esetén

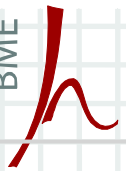
- Közvetlenül kapcsolódó (helyi) hálózat
 - A címzettnek közvetlenül küldeni
 - Ehhez a címzett **adatkapcsolati rétegbeli címére** van szükség

- Nem közvetlenül kapcsolódó (távoli hálózat)
 - Az útválasztónak kell küldeni
 - Az IP-címet tilos módosítani
 - Csak **adatkapcsolati rétegben** kell az útválasztónak címezni
 - Ehhez szükség van az adatkapcsolati címére

IP – ARP/RARP

Kapcsolat az adatkapcsolati címek felé

ARP – Address Resolution Protocol

- Ha ismerjük az IP-címet, és a hozzá tartozó adatkapcsolati rétegbeli címre van szükség
 - RFC826

- Szinte minden adatkapcsolati és hálózati réteget támogat
 - Token Ring, FDDI, ATM, IEEE802.3, IEEE802.11

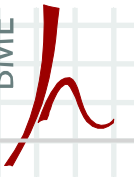
- Működése:
 - **Broadcast** kérés: „Kinek az IP-címe a ...?”
 - Az IP-cím tulajdonosa válaszol

- Az ARP üzeneteket közvetlenül az adatkapcsolati réteg protokolljának küldjük (**Nem IP-csomag!**)

Az ARP fejléce

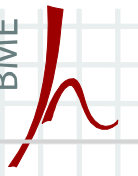
0 - 15 bits		16 - 31 bits
Hardware Type		Protocol Type
HLen (1 byte)	PLen (1 byte)	Operation
Sender HA (bytes 1 - 4)		
Sender HA (byte 5- 6)		Sender PA (byte 1 - 2)
Sender PA (byte 3 - 4)		Target HA (byte 1 -2)
Target HA (bytes 3 - 6)		
Target PA (bytes 1 - 4)		
RARP header structure		

- Hardware Type
 - Ethernet: 0x0001
- Protocol Type
 - IP: 0x8000
- HLen
 - Ethernet: 6 byte
 - TokenRing: 2 vagy 6 byte
 - FDDI: 2 vagy 6 byte
- PLen
 - IP: 4 byte
- Operation
 - ARP request = 1
 - ARP reply = 2
 - RARP request =3
 - RARP reply =4
- Sender Hardware Address
 - <MAC-cím>
- Sender Protocol Address
 - <IP-cím>
- Target Hardware Address
- Target Protocol Address

Névfeloldás ARP-vel

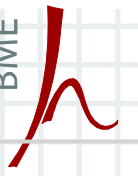
- „A” szeretné megtudni „B” MAC-címét
 - 1. „A” üzenete
 - Operation: ARP Request = 1
 - Sender HA: <A MAC-címe>
 - **Megegyezik a keret fejlécében találhatóval**
 - Sender PA: <A IP-címe>
 - Target HA: 00:00:00:00:00:00 (ismeretlen)
 - **A keret MAC címében FF:FF:FF:FF:FF:FF !!! (broadcast)**
 - Target PA: <B IP-címe>
 - 2. „B” válasza
 - Operation: ARP Reply = 2
 - Sender HA: <**B MAC-címe**>
 - Most már nem 00:00:00:00:00:00 (ismeretlen)
 - Megegyezik a keret fejlécében találhatóval
 - Sender PA: <B IP-címe>
 - Target HA: <A MAC-címe>
 - Target PA: <A IP-címe>

ARP tábla

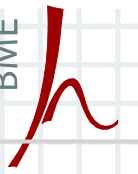
- Címpárok: Adatkapcsolati rétegbeli és IP-címek
- Két bejegyzéstípus
 - Statikus
 - Manuálisan felvitt bejegyzés
 - Dinamikus
 - ARP címfeloldás eredménye
 - **Gyorsítótár (cache)** funkció: ne kelljen mindig lekérdezni
 - Egy idő után elévül és törlődik

<i>HW-cím</i>	<i>IP-cím</i>	<i>típus</i>
<MAC-cím1>	<IP-cím1>	statikus
<MAC-cím2>	<IP-cím2>	dinamikus

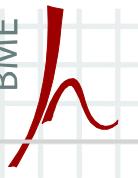
ARP egyéb alkalmazásai

- **ARP próba (probe)**
 - Mielőtt használni kezdene egy IPv4 címet, felderíti, hogy nem használja-e más
 - Broadcast ARP kérés, küldő IP címe csupa nulla, saját címét kérdezi le
 - *IPv4 Address Conflict Detection* (RFC 5227)
- **ARP hirdetmény**
 - Ha változik MAC vagy IP címe, küld egy *gratuitous ARP* üzenetet, hogy mások tudják frissíteni az ARP táblájukat
 - TPA=SPA és THA=0 (request) vagy TPA=SPA, THA=SHA (reply)
 - Pl. operációs rendszer betöltésnél ha változott a hálózati kártya
 - vagy terheléselosztásra (több hálókártyánál)

RARP – Reverse ARP

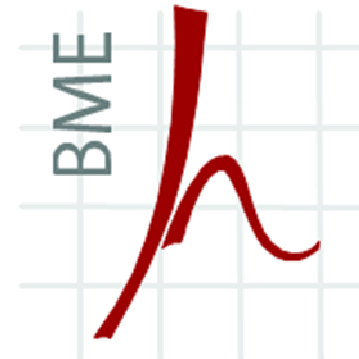
- Adatkapcsolati rétegbeli címből IP-címet
- Felhasználási terület
 - Hálózatmenedzsment
 - Permanens tár nélküli eszközök
 - Semmi ismeretük nincs a hálózatról
 - Hálózatról töltődik be az operációs rendszer
 - IP-cím nélküli kezdeti kommunikáció
- RARP kiszolgálók
 - RARP broadcast üzenetekre válaszolnak
- RARP helyett ma sokkal elterjedtebb megoldások
 - Bootstrap Protocol (BOOTP): hálózatról történő betöltésre
 - Dynamic Host Configuration Protocol (DHCP): IP-cím kérésére

Útválasztó tábla karbantartása

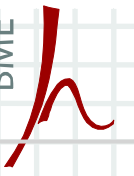
- Manuálisan
 - Minden hálózati operációs rendszer által támogatott

- Automatikusan
 - A tábla felépítéséhez szükséges információkat az útválasztók megosztják egymással
 - ⇒ útválasztó protokollok (routing protocols)

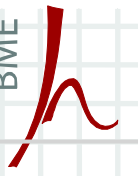
IP – Útvonalválasztó protokollok

Útvonalválasztó táblák építése automatikusan

Útválasztó protokollok feladatai

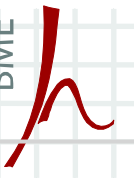
- Útvonal-irányítási információk begyűjtése
- Hurokmentes útvonal-irányítás
- Újabb csomópontok és hálózatok csatlakoztatásának biztosítása
- Csomópontok és hálózatok leválasztásának kezelése

- **Ad hoc** routing protokollok
 - Kis és gyorsan változó hálózatokra
 - Szenzor és egyéb vezeték nélküli hálózatokra

- **Interior Gateway Protocols (IGPs)**
 - Autonóm rendszereken (AS) belül
 - Kisebb hálózatokon

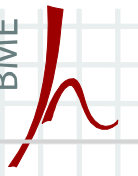
- **Exterior Gateway Protocols (EGPs)**
 - Autonóm rendszerek (AS) között
 - Az Internet routing protokollja

*

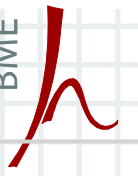
- Működési mód szerint
 - Proaktív
 - Folyamatosan karbantartott táblákkal
 - Reaktív
 - Igény szerinti célfelderítés
 - Hibrid
 - A fenti kettő együttes alkalmazása

- Alkalmazási terület szerint
 - Hierarchikus
 - Földrajzi elhelyezkedés alapján
 - Multicast
 - Energiatakarékos

IGP routing: A „távolság-vektor” módszer

- A gyűjtött információ és a gyűjtés módja:
A csomópontok elmondják a **hálózatról alkotott elképzeléseiket** a **szomszédaiknak**
- Az „elképzelések”:
 - melyik csomópont milyen távol van
 - egy lista (vektor) melynek elemei
 - csomópont azonosító – távolság párok
- A távolság-vektorát közli mindegyik csomópont valamennyi szomszédjával

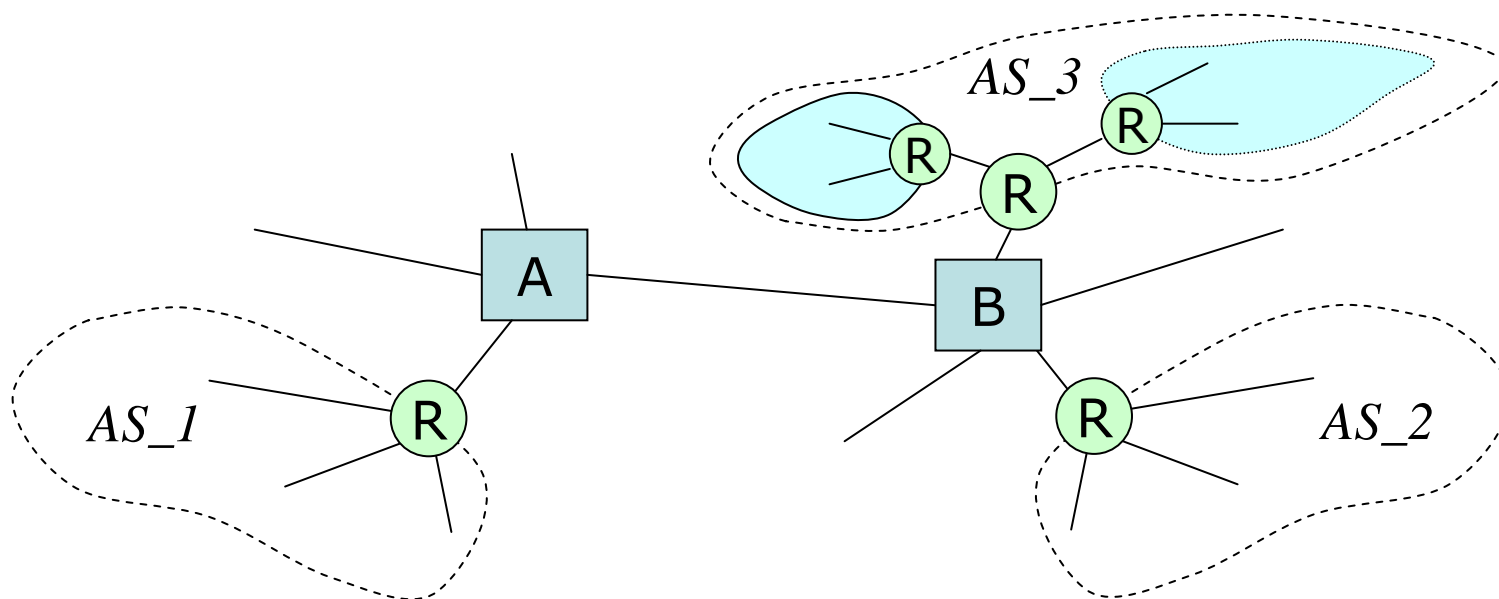

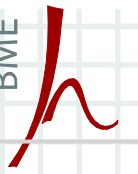
IGP routing: Az „összekötés-állapot” módszer

- A gyűjtött információ és a gyűjtés módja:
A csomópontok elmondják **mindenkinek** a **szomszédaikról** **nyert tapasztalataikat**
- A „tapasztalatok”:
 - a szomszédokhoz vezető linkek **aktuális állapota** (ez pontosan ismerhető)
- Az információ elküldése „mindenkinek” a korlátozott (felügyelt) *elárasztás*-sal:
 - elküldik a szomszédokhoz, akik továbbadják
 - **kivéve azon a linken, amelyen érkezett**

Autonóm rendszerek

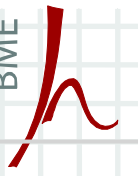
- Egy autonóm rendszer a többi autonóm rendszer számára jelzi az általa képviselt csoporto(ka)t
- Az egész csoport egyetlen bejegyzés lesz az útvonal-táblában

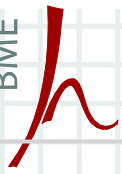
Interior Gateway Protocols (IGPs)

- Autonóm rendszereken (AS) belül
 - Távolság-vektor:
 - RIP (Routing Information Protocol)
 - IGRP (Interior Gateway Routing Protocol)
 - EIGRP (Enhanced Interior Gateway Routing Protocol)
 - Összekötés-állapot:
 - OSPF (Open Shortest Path First)
 - IS-IS (Intermediate System to Intermediate System)

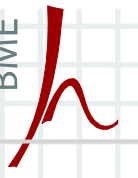

Alkalmazásuk

- **RIP:** nem preferált
 - Lassan konvergál, nem skálázódik jól
 - Update: 30s
 - Hopszám limit korlátozza a hálózat méretét
 - Max 15
 - De könnyen konfigurálható
 - Metrika: hopszám
- **IGRP:** Cisco specifikus
 - Javította RIP hibáit
 - Max 255 hop
 - Többféle metrika figyelembe vétele
 - Már nem használják
- **EIGRP:** IGRP javítása (VLSM)
 - Gyorsabb konvergencia
 - Hurokmentes működés
 - 6 metrika kombinációja

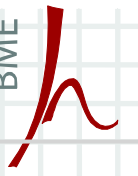
- Elterjedtebbek az összeköttetés-állapot módszerek
 - OSPF: nagy céges hálózatokban
 - Nagyon gyorsan konvergál
 - Többféle metrika
 - Hierarchikus: gerinc - routing tartományok, köztük határ routerek
 - IS-IS: nagy kiterjedésű ISP hálózatokban

OSPF vs. IS-IS

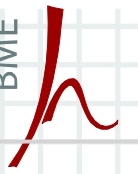
- OSPF (2-es verzió):
 - IPv4 forgalom irányítására tervezték: népszerűbb
 - több fejlesztés, alkalmazás
 - Át kellett specifikálni IPv6-ra (OSPFv3)

- IS-IS:
 - OSI fejlesztés, nem IP csomagokban
 - Nagyobb kiterjedésű hálózatokra (ISP)
 - Több routert támogat adott területen
 - Mivel nem IPv4 specifikus, könnyebb átállás IPv6-ra

Exterior Gateway Protocols (EGPs)

- Autonóm rendszerek (AS) között
- Példák:
 - EGP (Exterior Gateway Protocol)
 - Sokáig az Internet EGP-je, ma már nem használt
 - BGP (Border Gateway Protocol)
 - 1995-től használt EGP (BGPv4)
- Címaggregáció (supernet)
 - Gyorsabb keresés
 - Gyorsabb terjesztés

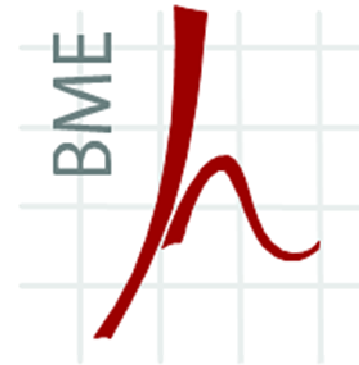

BGP routing alapelv

- **Path vector protocol (Útvonal-vektor protokoll)**

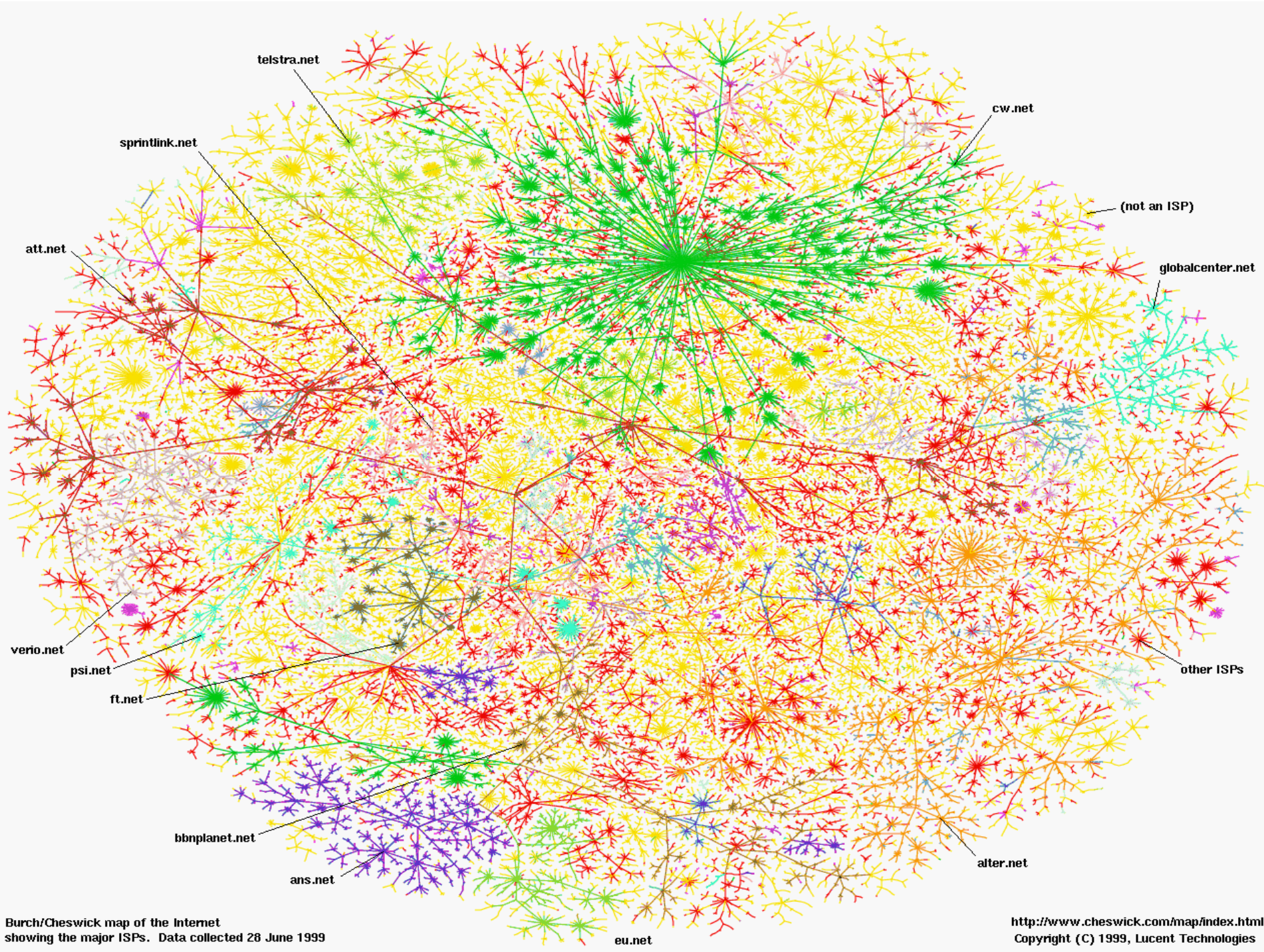
- Routing tábla bejegyzés:
 - Célhálózat
 - Következő router
 - **Útvonal a célhálózatiig**

- A **teljes útvonal** dinamikus nyilvántartása
 - AS határ routerek végzik: útvonal-vektor üzenetekkel (Path Vector Message) frissítés, hirdetve a többi AS elérhetőségét
 - **Útvonal-vektor üzenet: AS-ek sorozata a célhálózat felé**
 - Minden AS határ router fogadáskor megnézi megfelel-e a saját szabályainak
 - Ha igen, módosítja a routing tábláját és az útvonal-vektor üzenetet
 - Következő router: saját ID-je, illetve útvonal-vektorba AS száma

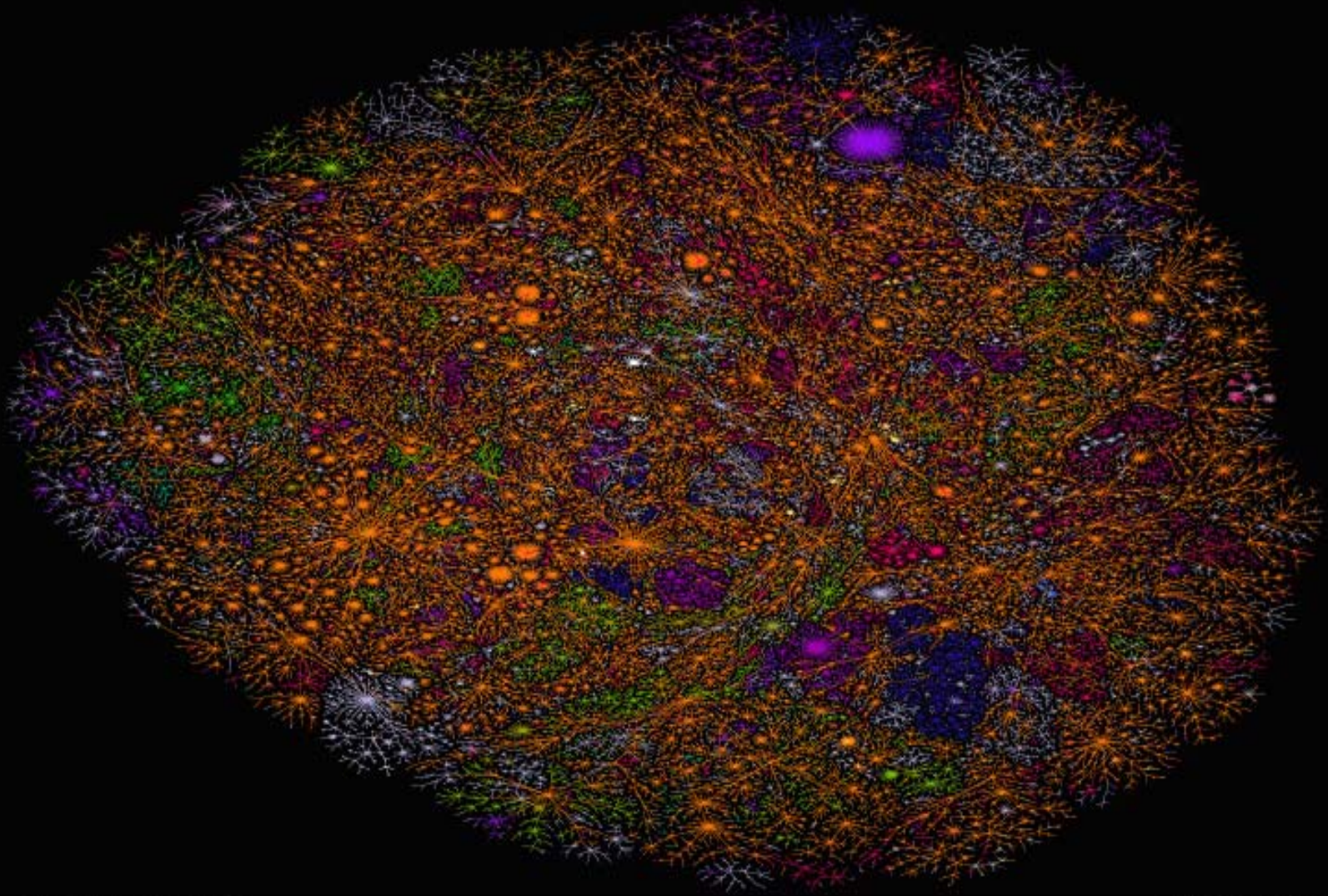

Hogyan néz ki az Internet?

Valóban decentralizált?

The Internet: 2002

Graph by the Rand and ISI Networks. Nodes by area flag and degree flag.

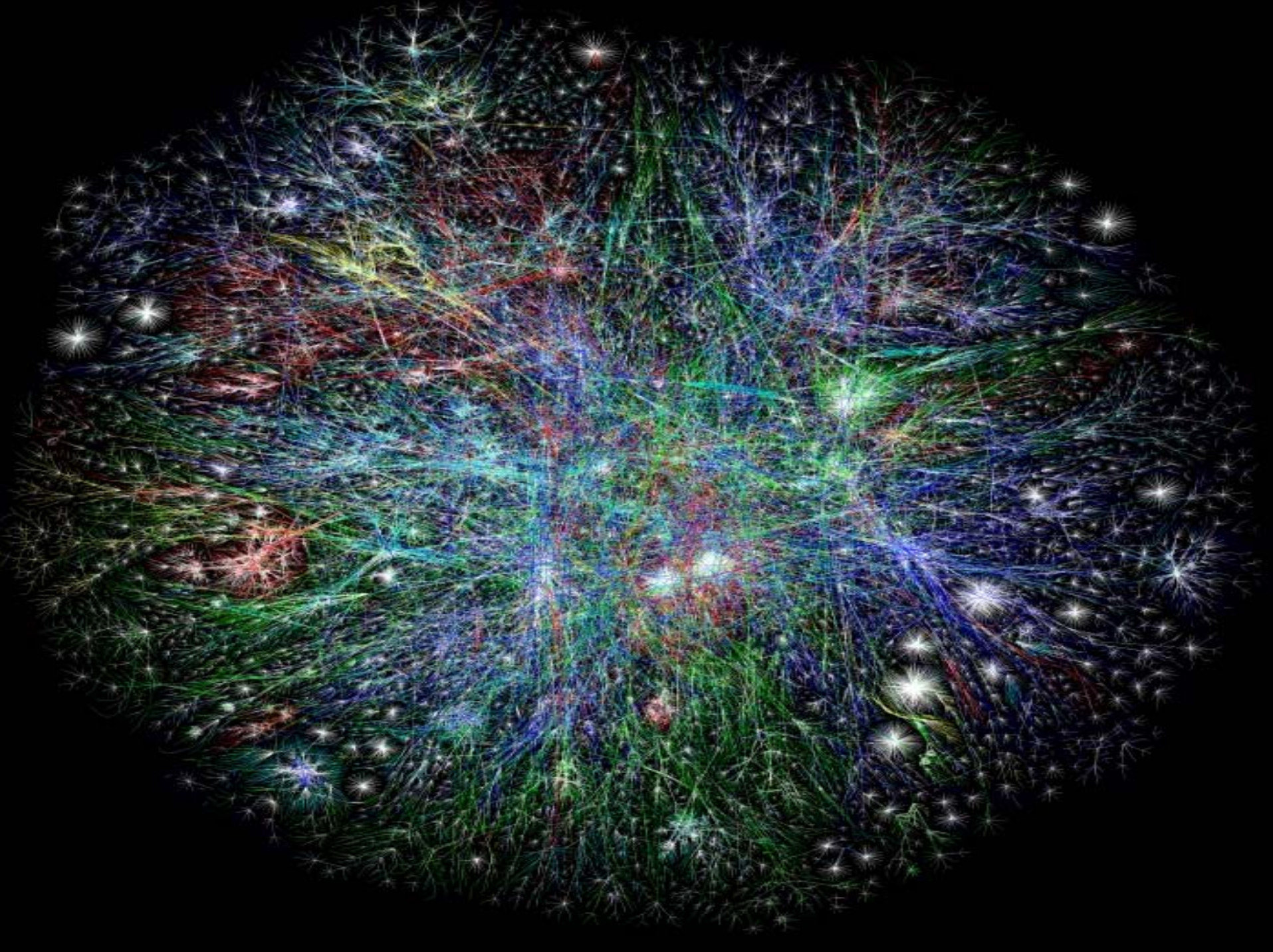
Copyright © 2002 LUMETA and Internet Map, Inc. 2002

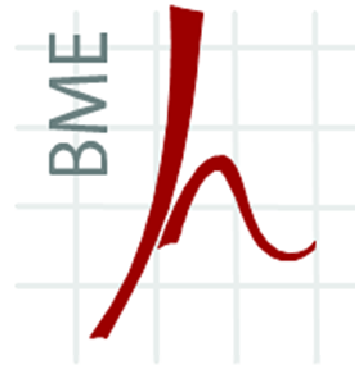
- North America
- Central America
- South America
- Africa
- South Africa
- Europe
- Germany
- France
- Netherlands
- United Kingdom
- Asia
- Japan
- Pacific Islands
- Australia
- New Zealand
- ind
- usa
- gov
- com
- edu
- org
- net
- other

The graph of the Internet was created by plotting the Internet path structure as described in [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [9], [10], [11], [12], [13], [14], [15], [16], [17], [18], [19], [20], [21], [22], [23], [24], [25], [26], [27], [28], [29], [30], [31], [32], [33], [34], [35], [36], [37], [38], [39], [40], [41], [42], [43], [44], [45], [46], [47], [48], [49], [50], [51], [52], [53], [54], [55], [56], [57], [58], [59], [60], [61], [62], [63], [64], [65], [66], [67], [68], [69], [70], [71], [72], [73], [74], [75], [76], [77], [78], [79], [80], [81], [82], [83], [84], [85], [86], [87], [88], [89], [90], [91], [92], [93], [94], [95], [96], [97], [98], [99], [100].

Published by
INTERNET
www.internetmap.com

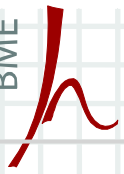
© 2002 Internet Map, Inc. All rights reserved. Internet Map, Inc. is a registered trademark of Internet Map, Inc. All other trademarks are the property of their respective owners.

IP - Tördelés

Darabolás és összeállítás

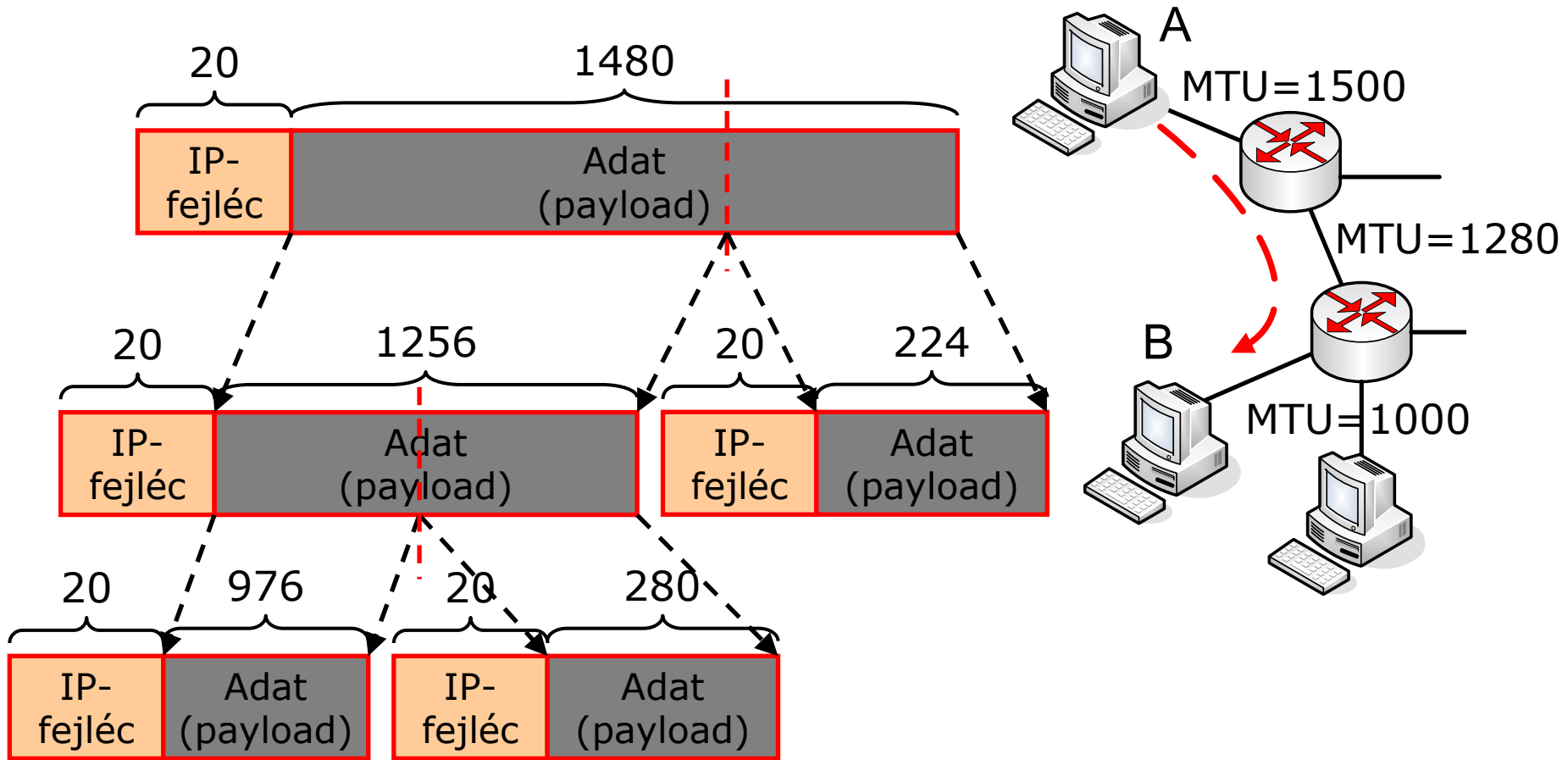

Tördelés szükségessége

- A hálózatok alsóbb rétegei meghatározzák a keret maximális méretét
 - Az adatkapcsolati réteg fej- és farokrészét leszámítva ez az **MTU (Maximum Transmission Unit)**
 - Ethernetnél 1500 byte
- Eltérő technológiák \Rightarrow eltérő MTU-jú kapcsolatok \Rightarrow tördelni kell

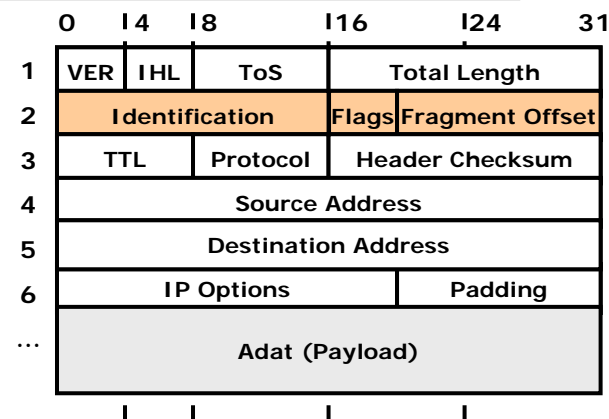
A tördelés menete

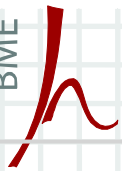
- Minden csomagnak kell fejléc (itt minimális fejléccel)!

Tördeléssel kapcsolatos mezők az IP-fejlécben

- Identification (16 bit)
 - Az IP-töredékek egyedi azonosítása
- Flags (3 bit)
 - 0: Fenntartott
 - 0-nak kell lennie
 - „Evil bit” (RFC 3514) (áprilisi tréfa 2003-ban)
 - 1: DF – Don't Fragment
 - 1: ha tördelni kellene, el kell dobni
 - Ezt használják az MTU (Maximum Transmission Unit) Path Discovery néhány TCP verzióban és az IPv6-ban
 - 2: MF – More Fragment
 - 1: ha nem az utolsó töredék
 - 0: utolsó töredék vagy nem tördelt csomag
- Fragment Offset (13 bit)
 - Az eredeti csomagban lévő kezdőpozícióját adja meg e töredékben lévő adatnak **8 bájtos egységekben**
 - $(2^{13}-1) \times 8 = 65528 > 65515$ bájt (max. adat)
(így a maximális méretű csomag is tördelhető)

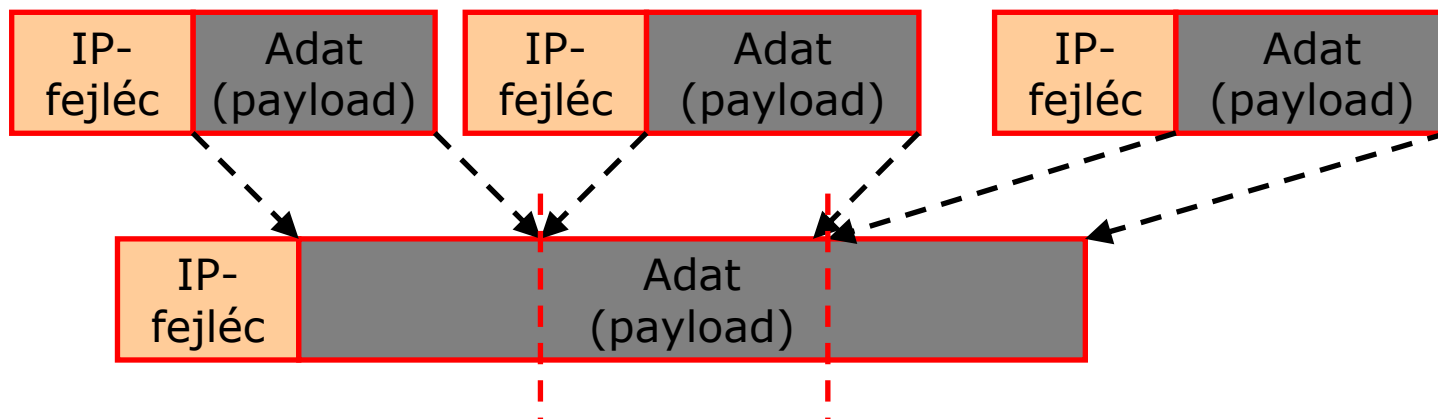

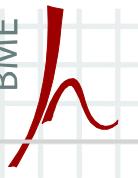
IP-fejléc változása tördelés közben

- Ha tördelés szükséges:
 - **Total Length** mezőt a töredék méretére állítani
 - Ha nem volt **Identification** mező érték, akkor generálni kell
 - Adat tördelése **8 bájtos egységekre**
 - A tördelésnek megfelelő **fragmentation offset**-et beállítani az új csomagokban
 - Minden csomagban az **MF bit**et 1-re kell állítani, kivéve annak a csomagnak az utolsó töredékénél
 - **Ellenőrző összeg** változása

A töredékek összeállítása

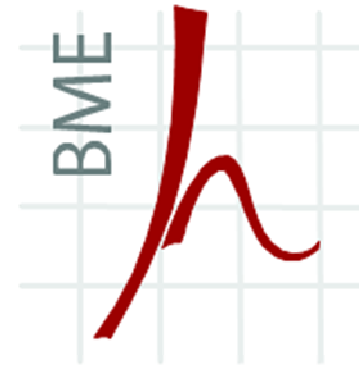
- Csak a címzett végezheti el
 - Kivéve pl. NAT
- Ha valamely darab nem érkezik meg, akkor **a többit is eldobja**
- Csak teljesen összeállított csomagokat továbbít a felsőbb réteg felé
- A „fragment offset”-ekből a töredék helye meghatározható

A router feladatai

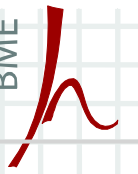
- Hibás-e a csomag (fejléce)?
- Nekem címezték-e?
- Ismerem-e a címzett hálózatát?
- A TTL érték csökkentés után >0 ?
- Kell-e tördelni? Lehet-e tördelni?
- Kell-e visszajelzést küldeni?

ICMP és IGMP

Az IP jelzés- és menedzsmentüzenetei

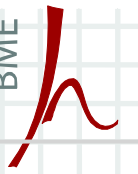
- *ICMP: Internet Control Message Protocol*
- *IGMP: Internet Group Management Protocol*

ICMP - Internet Control Message Protocol

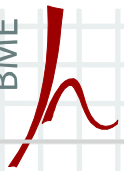
- Jelzés- és menedzsmentüzenetek
 - Visszajelzés a „best effort” hálózattól
- IP felett (0x01-es protokollazonosító)
- Üzenettípusok
 - Hibaüzenetek
 - Kérdések
 - Válaszok
- Gyakran használt ICMP üzenetek:
 - Echo request – Echo reply ⇒ **Ping (RTT)**
 - Echo request – Echo reply + TTL ⇒ **Traceroute**

ICMP Message Types	
0	Echo Reply
3	Destination Unreachable
4	Source Quench
5	Redirect/ Change Request
8	Echo Request
9	Router Advertisement
10	Router Selection
11	Time Exceeded
12	Parameter Problem
13	Timestamp Request
14	Timestamp Reply
15	Information Request
16	Information Reply
17	Address Mask Request
18	Address Mask Reply

ICMP csomag és fejléce

- IP csomagba ágyazva, IPv4 fejléc után következik a fejléce (8 byte)
- Így best-effort szolgáltatás, de **különleges elbánást** kap a feldolgozásnál
 - Kötelező értesíteni a forrás címet, amely okozta a hibaüzenet generálását
- Fejléc:
 - Típuson belül **kód**, pl. típus: *címzett elérhetetlen*, ezen belül kód:
 - *címzett hálózat/host/protokoll/port elérhetetlen*
 - *tördelésre van szükség*
 - *letiltott hálózat/host*
 - **Ellenőrzőösszeg** egész ICMP üzenetre
 - **Hibaüzenetnél**: a hibás üzenet fejléce és adatmezőjéből az első 8 byte

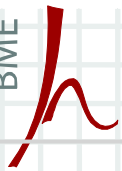

ICMP – Cél elérhetetlen

- Gyakran előforduló üzenet:
„Destination unreachable” (ICMP Message Type: 0x03)

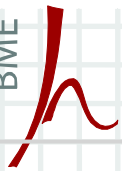
Hibakódok:

0 = net unreachable
1 = host unreachable
2 = protocol unreachable
3 = port unreachable
4 = fragmentation needed and DF set
5 = source route failed
6 = destination network unknown
7 = destination host unknown
8 = source host isolated
9 = communication with destination network administratively prohibited
10 = communication with destination host administratively prohibited
11 = network unreachable for type of service
12 = host unreachable for type of service

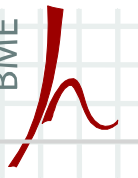
Traceroute

- Először TTL=1, majd TTL=2 ...
- Sorban eldobják a routerek és ICMP üzenetet küldenek róla (Time Exceeded)
- Megadja a csomópontok listáját, amelyeket érint a csomag a célig
- Nem mindig a realitást tükrözi a traceroute lista
- Alkalmazás:
 - Hibaelhárításra
 - Tűzfal felderítésre
 - Letöltésnél (mirror)
 - Penetráció tesztelésre
- Hackerek is szeretik 😊

További érdekes ICMP üzenetek

- **Source Quench:** felszólítás a küldőnek a forgalma visszafogására
- **Redirect:** felszólítás a küldőnek másik útvonal használatára
- **Address Mask Request:** host lekéri a router-től az alhálózati maszkot

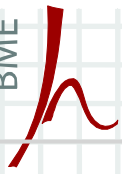
IGMP – Internet Group Management Protocol

- IP-t futtató csomópont-csoportok kezelésére
 - Pl. online streaming video, játékok
 - IP csomagokban

- Főként multicast csoportok kezelése
 - Csoportok lekérdezése
 - Csoporthoz csatlakozás

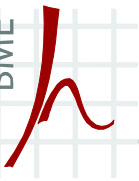
- A TTL értéke általában 1
(csak a helyi hálózaton érvényes)

- Csak IPv4-hez, IPv6 máshogy oldja meg

Összefoglalás

- Bevezetés
 - A TCP/IP protokollarchitektúra
 - Az IP feladata és jellemzői
- IP címzés
 - Címosztályok
 - Speciális címek
- Az IP fejrész szerkezete
- Routing protokollok
- Routingtáblák, subnet mask
- Továbbítás
- Címfeloldás: ARP, RARP
- MTU, tördelés
- Segédprotokollok: ICMP, IGMP

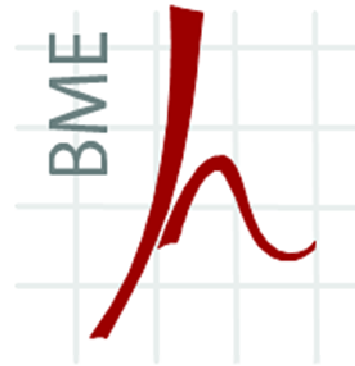
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

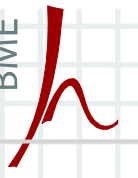

IPv6

A következő generációs Internet Protocol

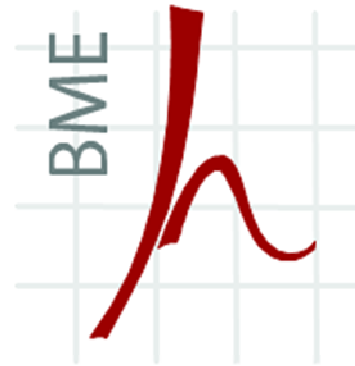
Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

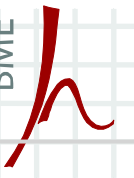
IPv6 - Áttekintés

- Motivációk – az IPv4 hibái
- Címzés
- IPv6-fejléc
- Migráció és együttélés
- IPv6 biztonság

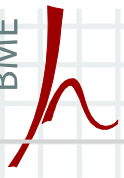
Motivációk

Az IPv4 hibái

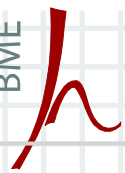
Motiváció – problémák az IPv4-gyel

- 32 bites címtartomány kimerülése
- Erőforrás-igényes
 - Sok felesleges mező a fejlécben
 - Tördelés a köztes csomópontokban
- Nem biztonságos
 - Nem támogatja a hitelesítést és a titkosítást
- Mobilitás támogatás csak külön protokollal

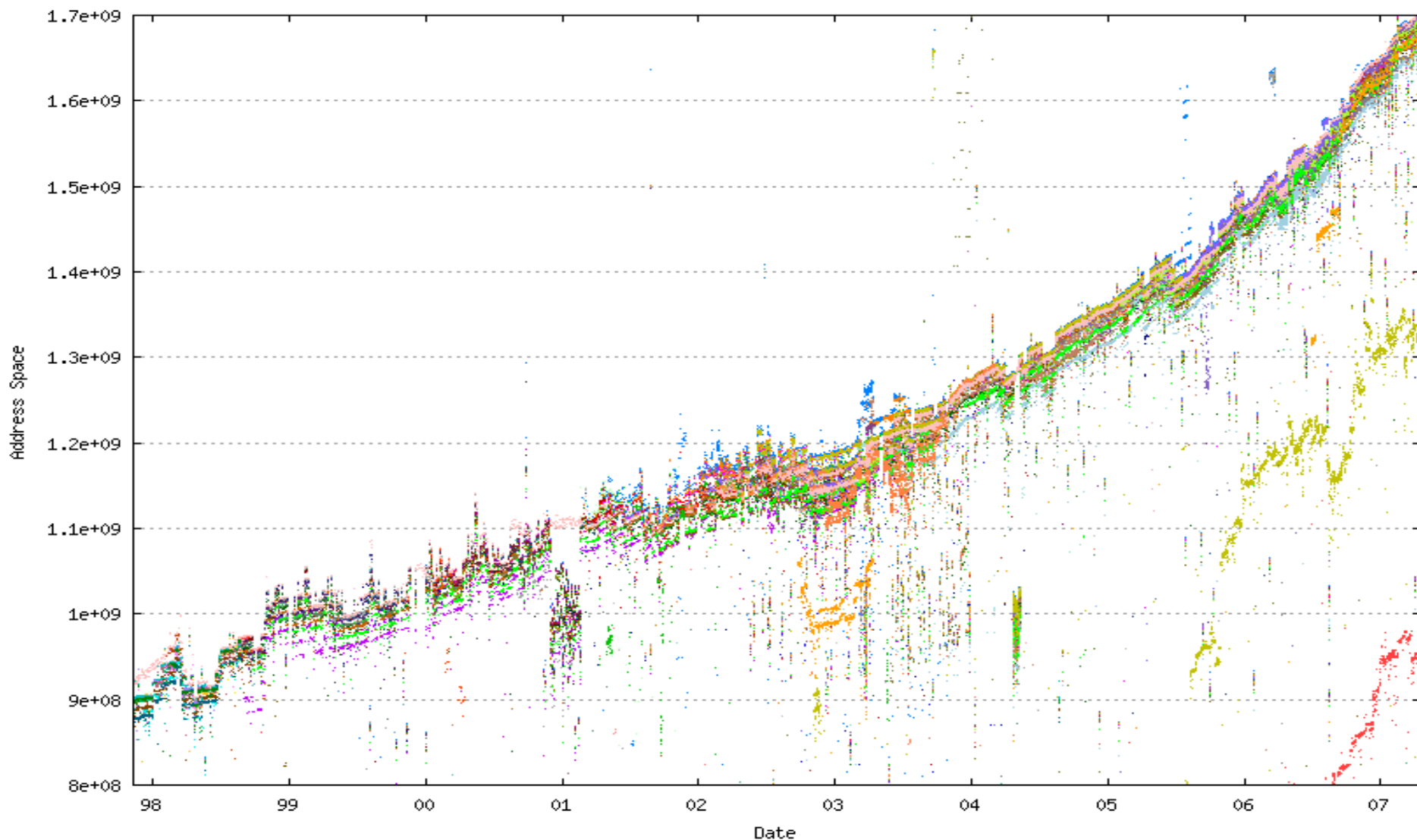

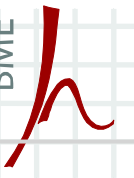
Címtartomány kimerülés okai

- Egyre nagyobb az Internet elterjedtsége
 - Fejlődő népes országok (Kína, India, Afrika)
- Egyre több eszköz
 - Mobiltelefonok: 4G-ben már IPv6!
 - Szenzorok (intelligens otthon, biometrikus ~)
 - TV-készülékek, hűtők, mosógépek, ...
- Pazarló címfelhasználás
- Always-on elterjedése
 - dial-up helyett
- Virtualizáció

Kiosztott címtartományok tere

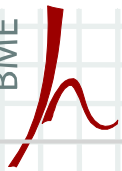

Híres ember híres kijelentése

„32 bits should be enough address space for Internet”

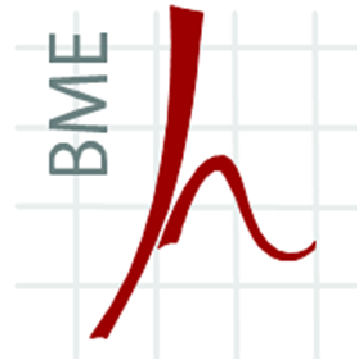
- Vint Cerf, 1977 (Honorary Chairman of IPv6 Forum 2000)

Hol tartunk most? Mennyi IP-cím szabad?

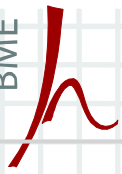
- Már a 80-as végétől felmerült a címkimerítés lehetősége
- Történelmi pillanat: 2011. februárjában osztotta ki a IANA az utolsó 5 blokkot az 5 RIR-nek
 - egyenként 16 millió címmel
- 2011 áprilisára az ázsiai-csendes-óceáni RIR kimerítette ezt a cím blokkját!

- 2001-ben 2007-re a címtartomány kimerülését jóslták
- Miért nem következett be?
 - NAT (Network Address Translation)
 - Privát IP-címtartományok
 - CIDR
 - VLSM
 - Címek újraosztása
 - RIR-ek, ISP-k IP-címgazdálkodása
 - Virtuális hosting
 - Név, IP illetve port alapú

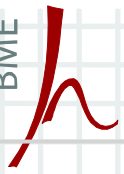
IPv6 címzés

Hatalmas címtartomány újdonságokkal

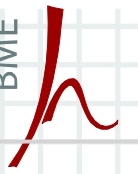
Milyen hosszú az ideális cím?

- 64 bites
 - Sokkal tovább elég, mint a 32 bites
 - Nem túl nagy növekedés az IP fejlécben
- Változó méretű 160 bitig
 - Kezdetben lehet 64 bites is, majd szükség esetén lehet növelni
- Megállapodás: 128 bites legyen!
 - Kompromisszum
 - 340 282 366 920 938 463 463 374 607 431 768 211 456
 $\approx 3,4 \cdot 10^{38}$ cím kezelésére
 - Minden lakosra 2^{95} cím

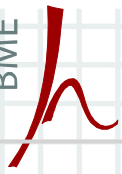
IPv6 címek ábrázolása

- 128 bit
- 8x4 hexadecimális számként ábrázolják
 - FEDC:BA94:7654:3210:FEDC:BA98:7654:3210
- A vezető nullák elhagyhatók
 - FEDC:0094:0004:0000:000C:BA98:7654:3210
 - FEDC:94:4:0:C:BA98:7654:3210
- A 16 bites nullákat tartalmazó részek kihagyhatóak, ha egymás után vannak (maximum egy ilyen blokk hagyható ki):
 - FEDC:0000:0000:0000:000C:BA98:0000:3210
 - FEDC::C:BA98:0:3210
 - Pl. localhost: (0:0:0:0:0:0:0:1) helyett ::1

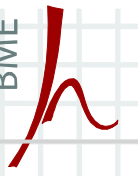
IPv6 címek ábrázolása

- Egyes IPv6-os címek IPv4-ből származnak. Ekkor megengedett:
 - 0:0:0:0:0:0:A00:1
 - ::10.0.0.1
- Hálózati címek (prefixek) jelölése
 - FEDB:ABCD:ABCD::/48
 - FEDB:ABCD:AB00::/40
- Hivatkozásként
 - [http://\[FEDC::C:BA98:0000:3210\]/index.html](http://[FEDC::C:BA98:0000:3210]/index.html)
 - RFC 2732

Cím prefixek

0000 0000	Reserved
0000 0001	Unassigned
0000 001	Reserved for NSAP (non-IP addresses used by ISO)
0000 010	Reserved for IPX (non-IP addresses used by IPX)
0000 011	Unassigned
0000 1	Unassigned
0001	Unassigned
001	Unicast Address Space
010	Unassigned
011	Unassigned
100	Unassigned
101	Unassigned
110	Unassigned
1110	Unassigned
1111 0	Unassigned
1111 10	Unassigned
1111 110	Unassigned
1111 1110 0	Unassigned
1111 1110 10	Link Local Use addresses
1111 1110 11	Site Local Use addresses
1111 1111	Multicast addresses

Címtípusok az IPv6-ban

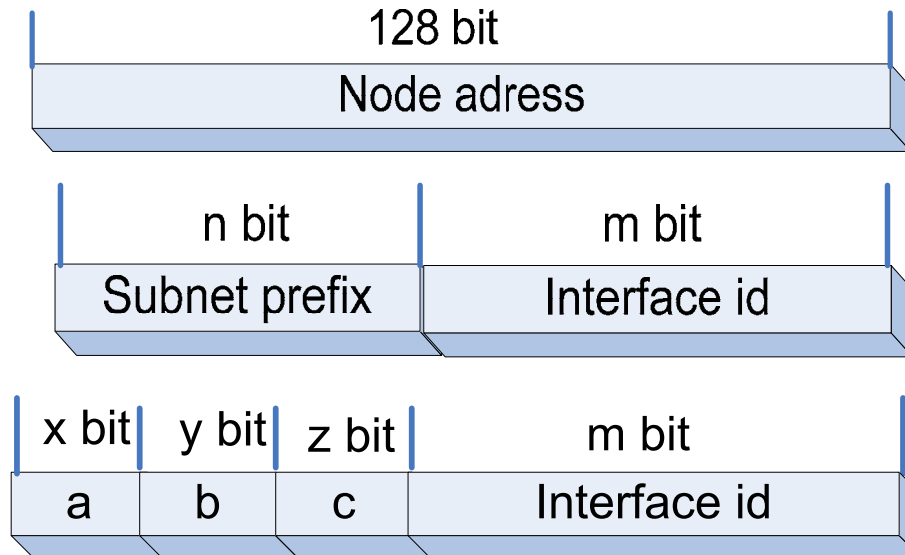
- Unicast
 - Az IPv4-hez hasonlóan
 - Egyedi cím: pontosan egy csomóponthoz tartozik
 - Minden IPv6 csomópontnak legalább egy ilyen címe van

- Multicast
 - Csoportot azonosít
 - Minden csoporton belüli csomópont megkapja az erre a címre küldött adatot
 - Broadcast helyett is ezt használjuk

- Anycast
 - Csoportot azonosít
 - Biztosított, hogy a csoport egy csomópontja megkapja az erre a címre küldött üzenetet
 - pl. a küldőhöz legközelebbi

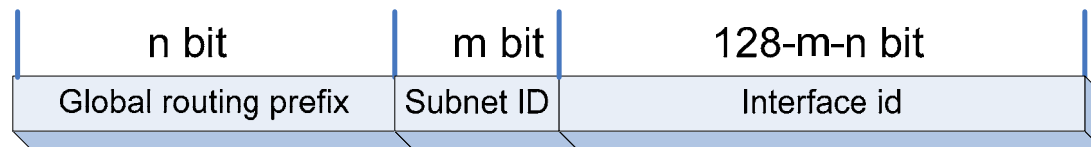
- Típusai:
 - Globális
 - Aggregálható
vagy
 - IPv4 kompatibilis
 - Link local
 - Prefix után a hálózati cím végig nulla, nem route-olható
 - Site local (valószínűleg a gyakorlatban ezt nem fogják használni)
 - Beágyazott IPv4 címet tartalmazó

- Strukturált cím

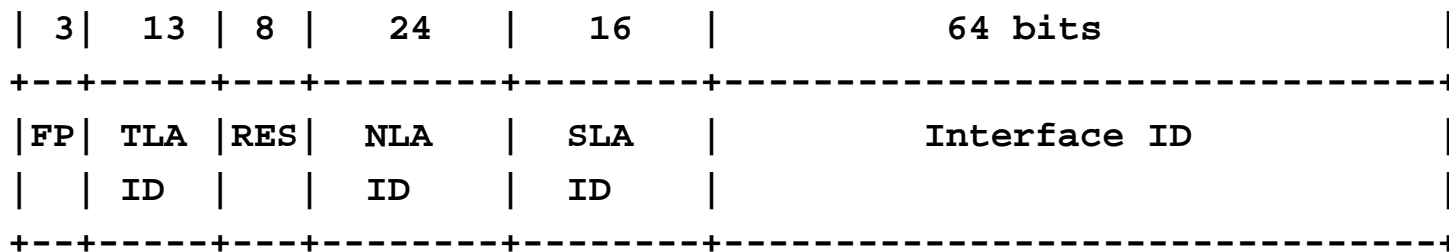
Globális unicast cím

- Felépítése:

- A „ki vagy ” szétválasztása a „hová kapcsolódsz”-tól
 - Routing Prefix
 - Routing topológia
 - Subnet ID
 - Hálózati adminisztrátor
 - Csomópont azonosítás
 - Interface Identifier
- Interface ID
 - Megegyezés alapján 64 bit
 - Az adatkapcsolati rétegbeli címből képződik
 - Egyediséget biztosítja, ha hardverhez kötődik a cím
 - Ethernet MAC címből: 48 bit →64 bit
 - Vagy DHCP szervertől random

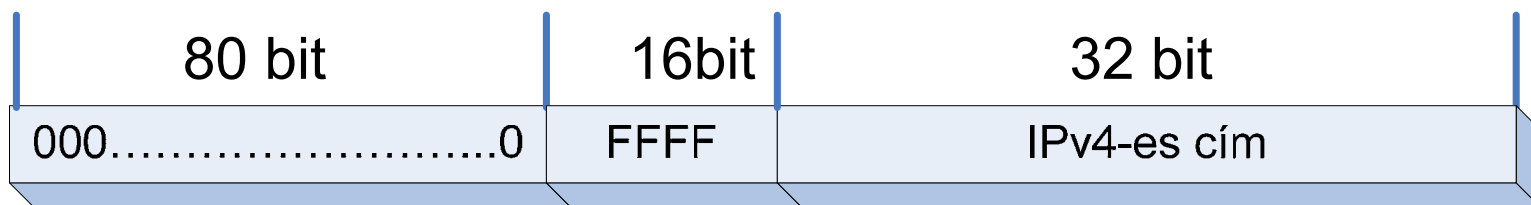
- Aggregatable Global Unicast Address Structure [RFC 2347]

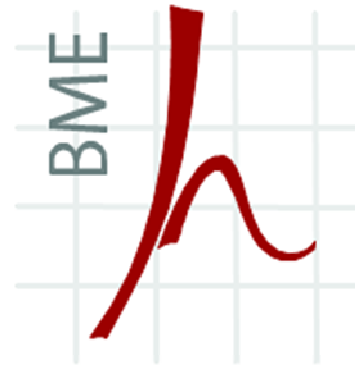

- FP Format Prefix (001)
- TLA ID Top-Level Aggregation Identifier (régió)
- RES Reserved for future use
- NLA ID Next-Level Aggregation Identifier (szolgáltató)
- SLA ID Site-Level Aggregation Identifier (előfizető és alhálózat)
- INTERF. ID Interface Identifier

IPv4 kompatibilis címek

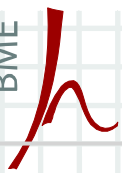
- 000-val kezdődők
 - IPv4 kompatibilis IPv6 címek
 - Pl. ::10.0.0.1
 - IPv6-ra képezett IPv4-os címek
 - Pl: ::FFFF:10.0.0.1

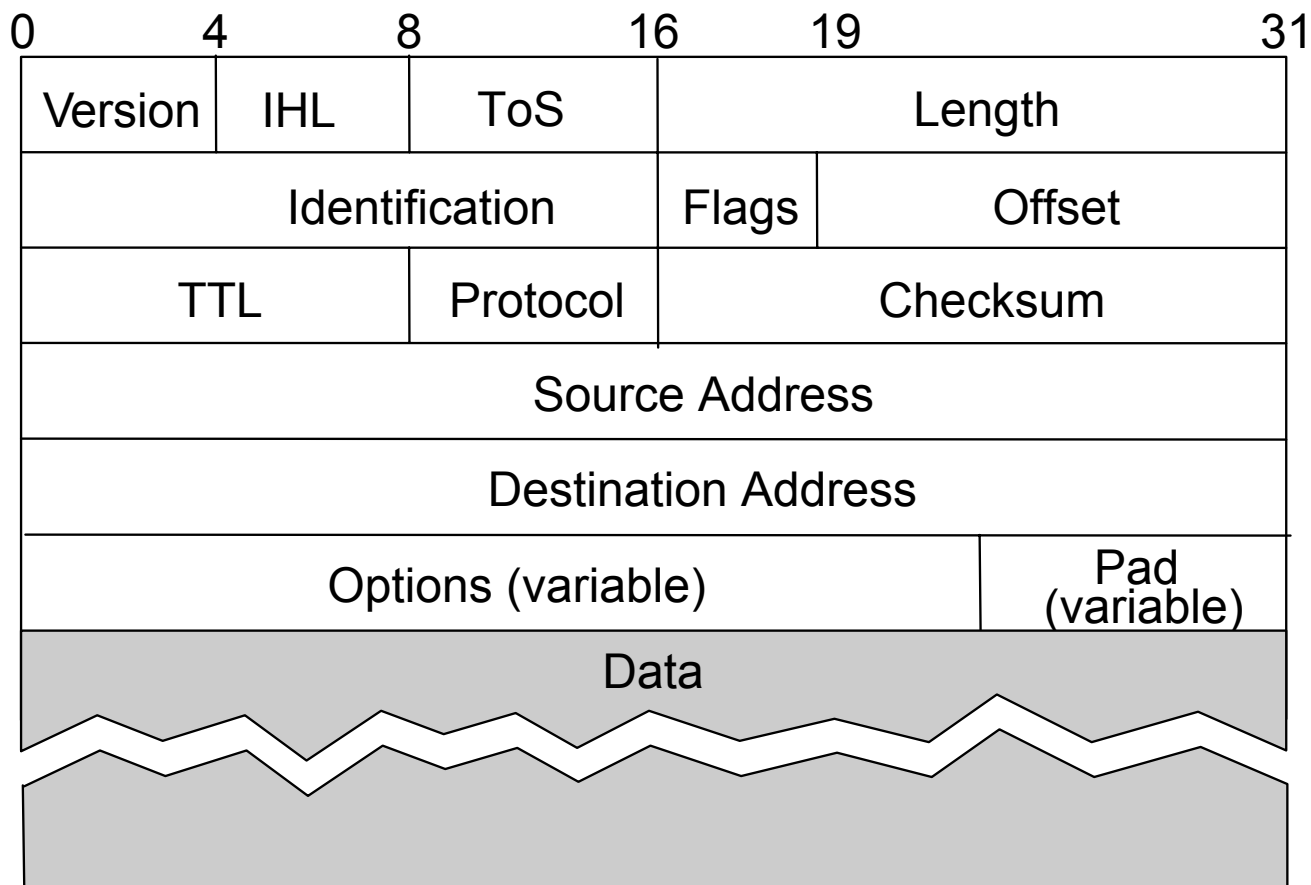

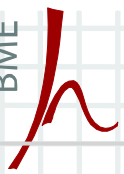
IPv6 csomag szerkezete

Egyszerűség és univerzalitás

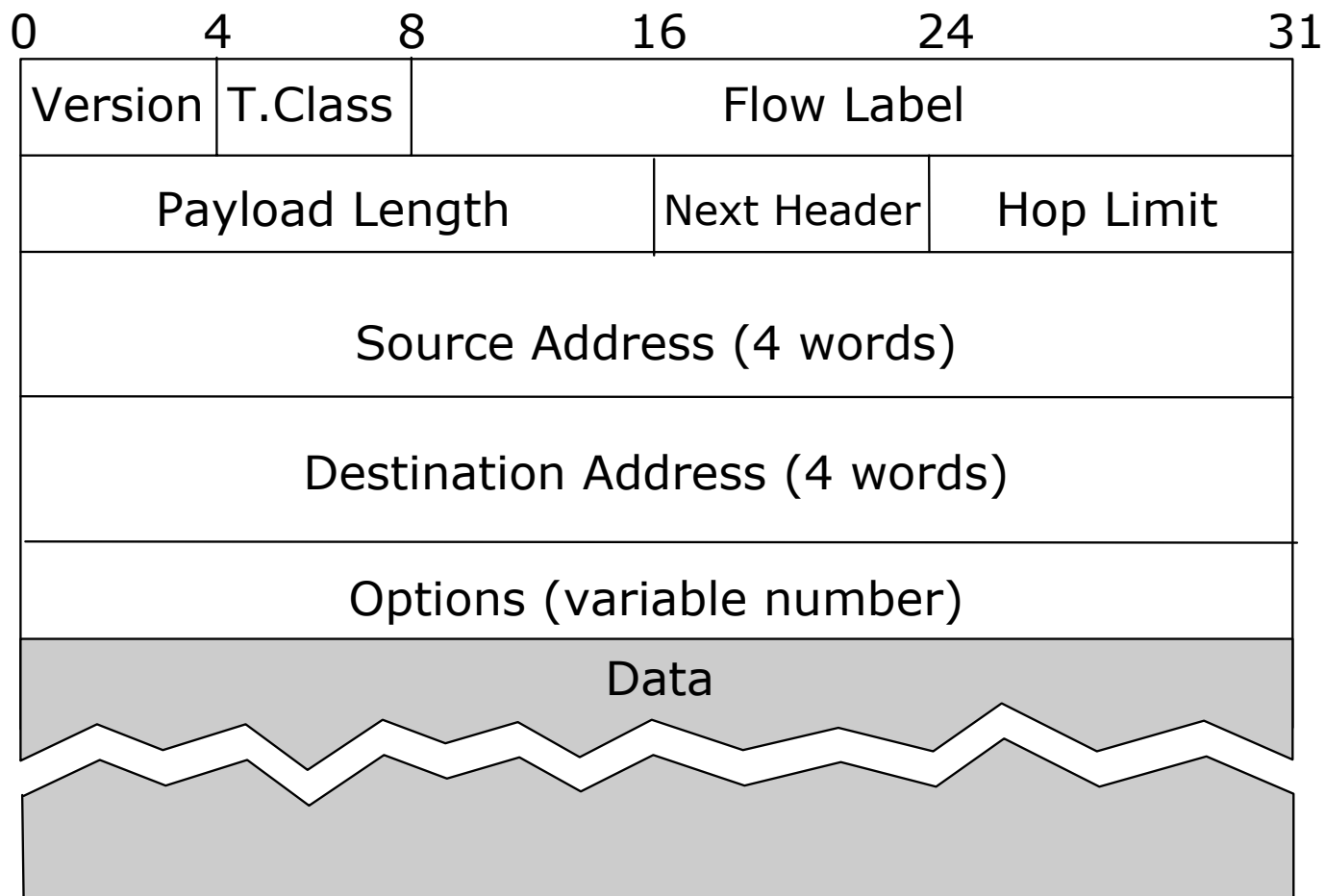

Az IPv4 csomag szerkezete

IPv6 csomag szerkezete

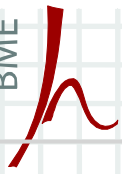
IPv6 és IPv4 fejrészek összehasonlítása

Ver.	Traffic Class	Flow Label		
Payload Length		Next Header	Hop Limit	
Source Address				
Destination Address				

Ver.	Hdr Len	Type of Service	Total Length	
Identification			Flg	Fragment Offset
Time to Live	Protocol		Header Checksum	
Source Address				
Destination Address				
Options...				

A kiemelt részek a másik verzióban nem találhatóak meg!

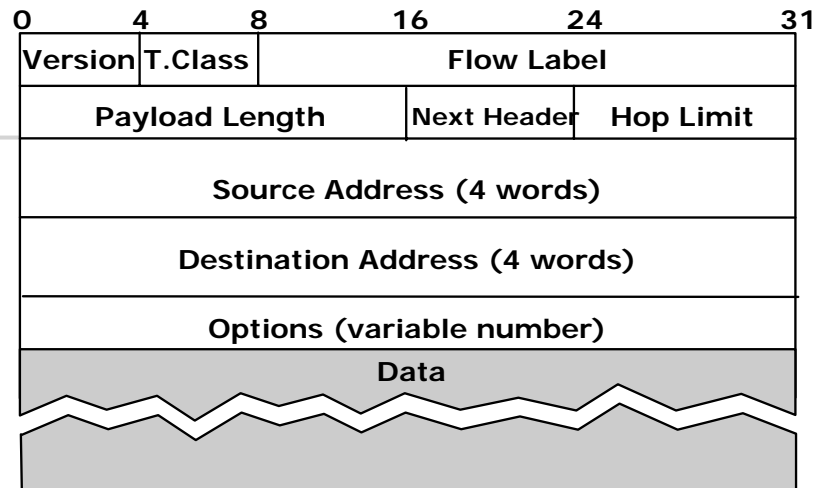
IPv6 fejrész kétszer hosszabb (40 byte), mint a minimális IPv4-es (20 byte)!!!

Ami az IPv6 fejrészből kimaradt...

- Nincs ellenőrzőösszeg (checksum)
 - Nem kell minden routernek ellenőriznie
 - ⇒ nő a feldolgozási sebesség
 - Általában kevés a hiba (jó minőségű kapcsolatok)
- Nem változik a fejrész mérete
 - Rögzített méret ⇒ nő a feldolgozási sebesség
 - Nem kell IHL mező ⇒ kisebb fejrész
- Nincs ugrásonkénti tördelés
 - ⇒ nő a feldolgozási sebesség
 - Nem kell ehhez használt mező ⇒ kisebb fejrész
 - MTU felderítés (Path MTU Discovery) kell!!!!

Az IPv6 fejrész mezői I.

- **Version** – verzió (4 bit)
 - IPv6 esetén 6 (IPv4: 4)

- **Traffic Class** – forgalmi osztály
 - QoS lehetőség biztosítása az IPv4 Type of Service (ToS) mezőjével megegyező módon
 - Használt elnevezés még a Priority

- **Flow Label** – folyam azonosító címke (24 bit)
 - Adott kapcsolatot azonosító generált mező
 - **Nem független datagrammok!**
 - QoS és igazságos adatsebesség megosztást tesz lehetővé
 - Egy forrás-célállomás pár esetén **több folyam** is lehet
 - Adatfolyamot a **cím és a flow label együtt** azonosítja

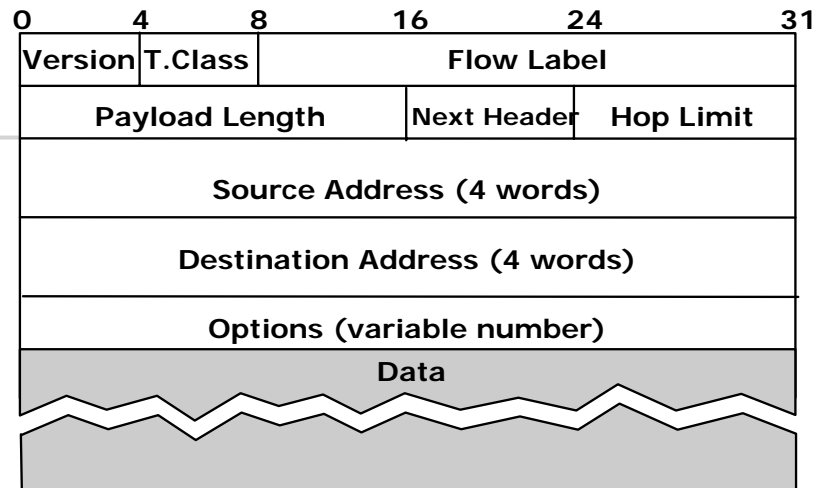
Az IPv6 fejrész mezői II.

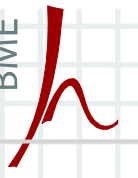
- **Payload Length** – adathossz
 - Nem tartalmazza a fejrészt
 - Maximum 64 KB-os csomag
 - de: jumbogram opció

- **Hop Limit** – ugrás korlát (8 bit)
 - Megegyezik az IPv4 TTL mezőjével

- **Címmezők** (2 x 128 bit)
 - 2 128 bites cím
 - A fejrész jelentős része

- **Next Header** – következő fejléc (8 bit)
 - 2 lehetőség:
 - A beágyazott PDU típusát adja meg
 - Hasonlóan az IPv4 Protocol mezőjéhez
 - Az IPv6 fejléc kiterjesztését jelentő „Extension header” típusát adja

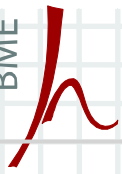
IPv6 „opciók” – Header Extensions I.

Célja:

- Az egyszerű fejléc kiegészítése opcionális lehetőségekkel

Típusai:

- **Hop-by-hop Options Header** (0)
 - **Minden közbülső** csomópont is meg kell, hogy vizsgálja
 - Jumbogrammok (óriás-datagrammok)
 - QoS támogatása
- **Routing Header** (43)
 - Routerek felsorolása, amelyeket útba kell ejteni
 - Az IPv4 opciókhoz hasonlóan
 - Laza forrás forgalomirányítás
 - Szigorú forrás forgalomirányítás

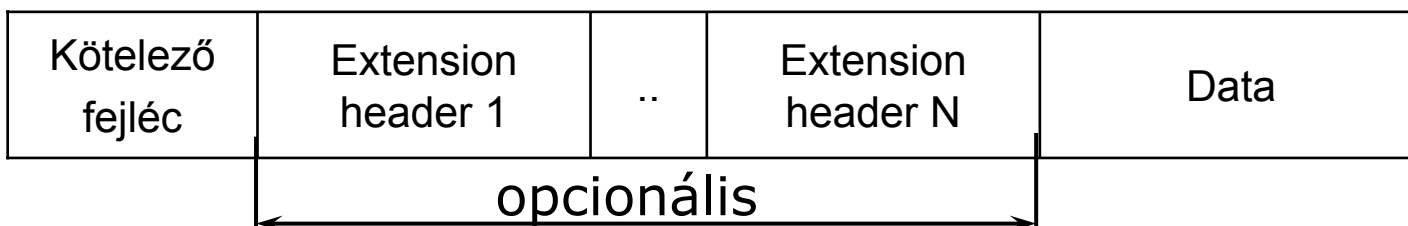

IPv6 „opciók” – Header Extensions II.

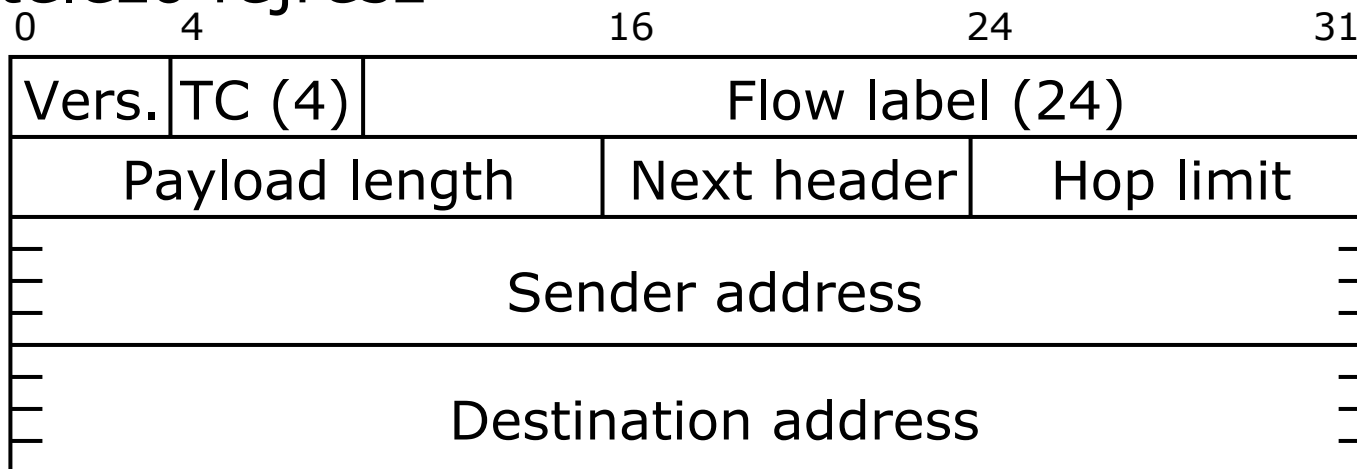
- Fragmentation Header (44)
 - Mint az IPv4-ben, de csak a forrás darabolhat
- Authentication Header (AH) (IPSec-ből) (51)
- Encapsulation Security Payload Header (ESP) (50) (IPSec-ből)

Az IPv6 fejrész kiterjesztése

Általános fejlécformátum

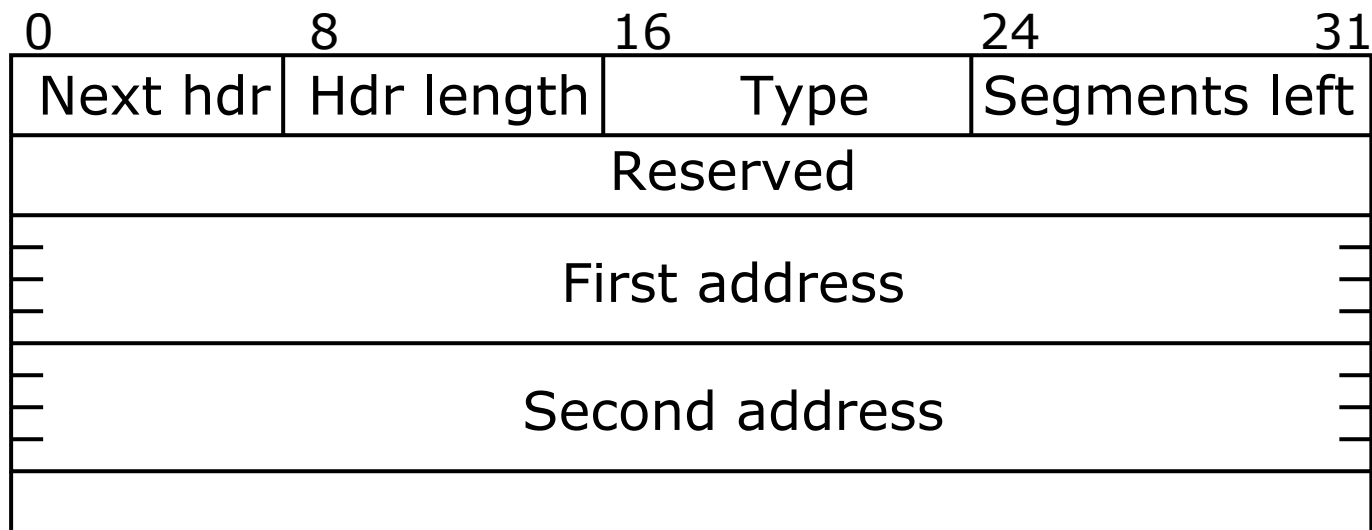

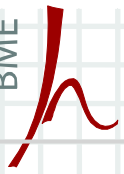
A kötelező fejrész

Routing Extension

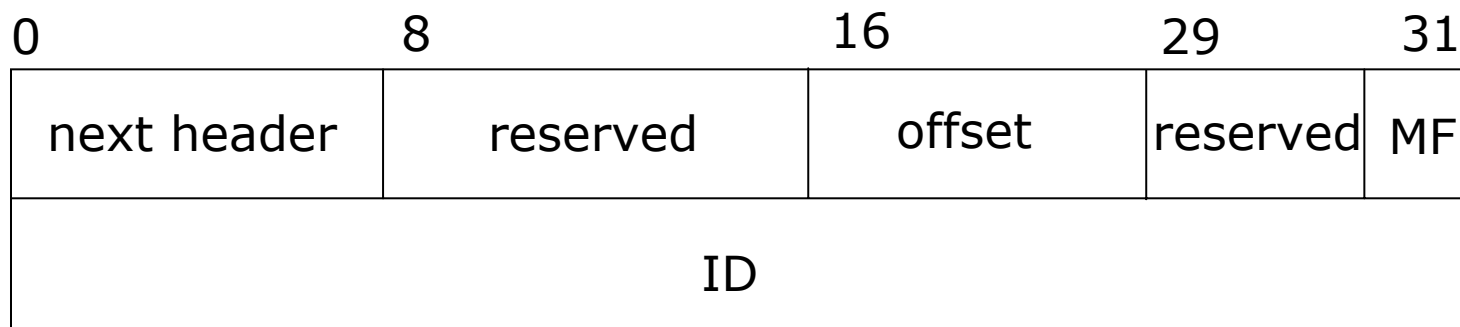
- Az IPv4 opcióhoz hasonlóan
- **Header length** – fejrész hossza (64 bites szavakban mérve)
- **Type** - típus
- **Az érintendő csomópontok IPv6 címét tartalmazó lista**
 - Maximum 24 cím
 - Következő csomópont megtalálása anycast címzéssel

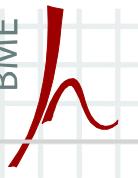

Fragmentation Extension

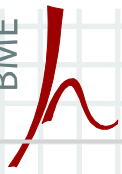
- Hasonló az IPv4-ben megtalálhatóhoz
 - 13 bites **Fragmentation offset**
 - **More fragment bit (MF)**
 - Már 2 nem használt bit
 - 16 bites helyett 32 bites **Fragment ID** mező, amely a töredéksorozatot azonosítja
- Tördelni csak a feladó fog
- Összeállítani csak a fogadó fog

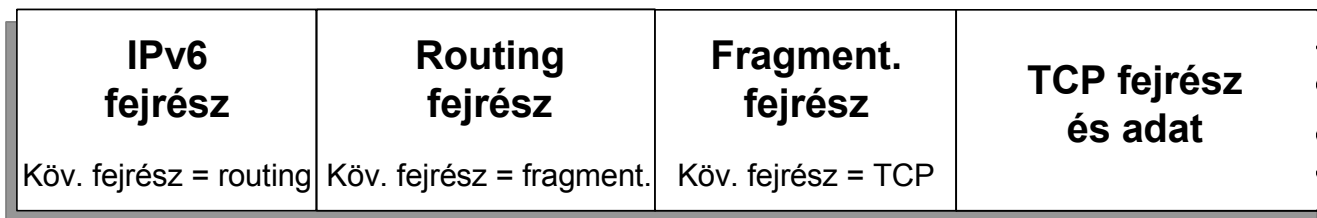
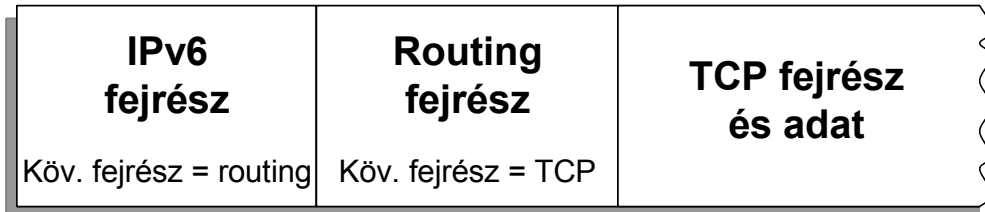
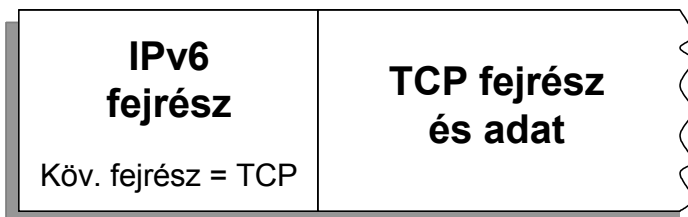

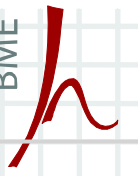
IPsec az IPv6-ban

- Két Extension Header a biztonság növelésére
- IPSec-re minden IPv6 csomópontnak képesnek kell lennie
- *Authentication Header (RFC 2402)*
 - Valóban a látszólagos feladó küldte-e?
 - Lett-e módosítva a csomag?
- *Encapsulating Security Payload Header (RFC 2406)*
 - Titkosított a csomag tartalma

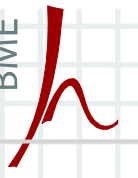

Példák az IPv6 fejlécre

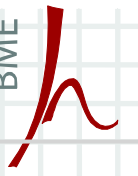

- Megnövelt címtartomány
- Egyszerűbb és rugalmasan bővíthető fejrészformátum
 - Alapfejrész: kevesebb funkció
 - Bővíthetőség opcionális funkciókkal
 - Gyorsabb feldolgozás a csomópontokban
- Erőforrás-allokáció támogatása
- Biztonságos kommunikáció támogatása
- Mobilitás támogatása

Neighbor Discovery Protocol (NDP)

- IPv4-nél erre szolgált az ARP, ICMP Router Discovery, Redirect
 - Itt egy protokollban minden!
- Szomszédok, routerek felderítése a környezetben
 - ICMPv6 üzenetekkel
- **Automatikus címkonfiguráció** (Stateless Autoconfiguration)
 - Automatikusan minden beállítást megkap, nem kell DHCP!
 - Stateful: DHCP
- Duplikált cím észlelése

ICMPv6 üzenetek NDP-hez

- Router hirdetés (Router Advertisement)
 - Routers terjesztik a környezetükben
 - Host automatikusan kiépíti a default router listáját
 - Link prefix, link MTU terjesztése
 - Nem manuális konfiguráció, mint IPv4-ben
- Router kérelmezés (Router Solicitation)
- Redirect
 - Routers megmondják a jobb útvonalakat a hostoknak
- Szomszéd kérelmezés (Neighbor Solicitation)
 - Rész az automatikus címkonfigurációnak (ARP helyett)
 - Szomszédok elérhetősége
 - Cím duplikáció felderítés
- Szomszéd hirdetés (Neighbor Advertisement)
 - Pl. új adatkapcsolati cím hirdetése

Neighbour Cache

On-Link unicast IPv6 address

Link Layer address

IsRouter Flag

Reachability state

Destination Cache

Unicast IPv6 address (On/Off-Link)

Prefix List

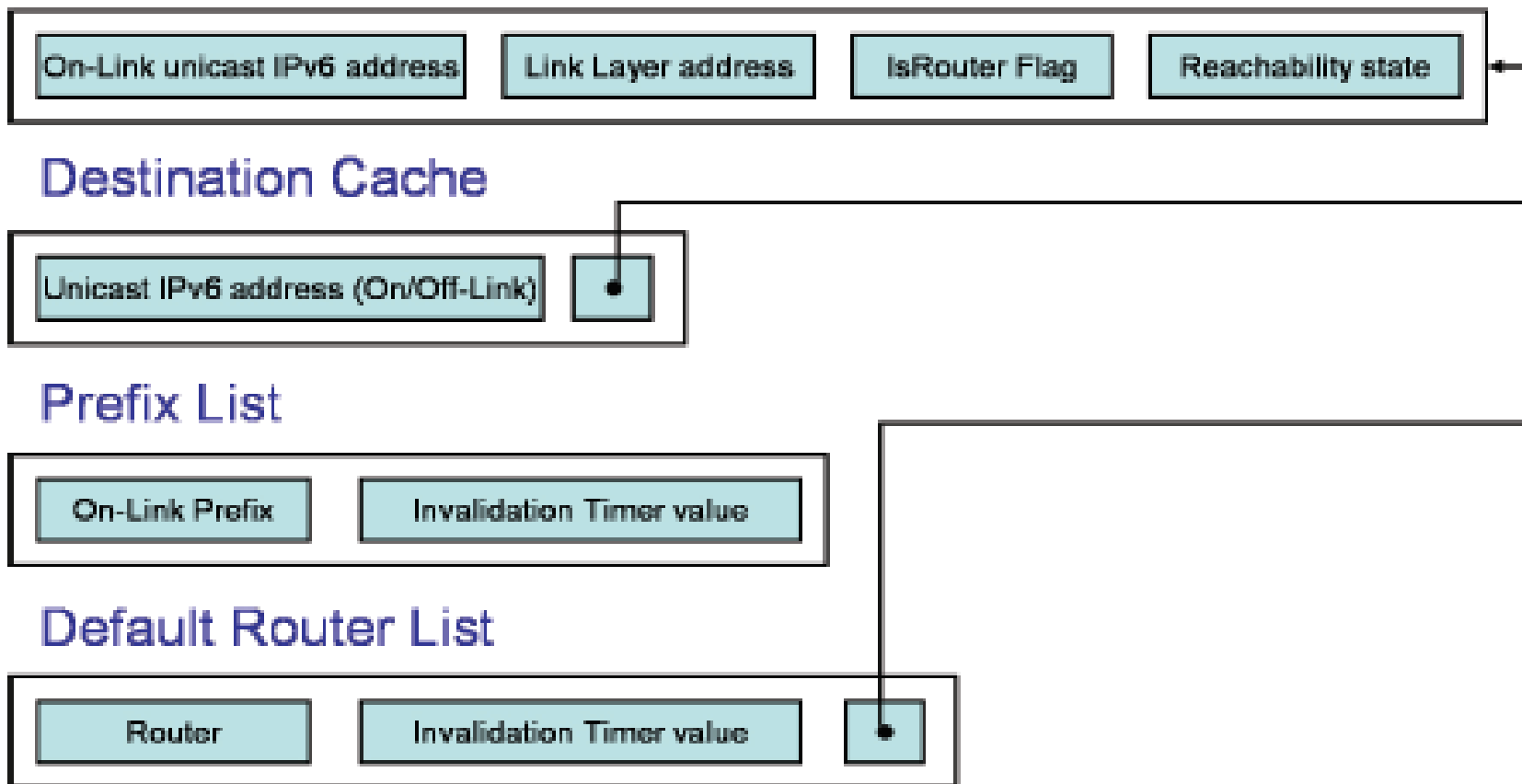
On-Link Prefix

Invalidation Timer value

Default Router List

Router

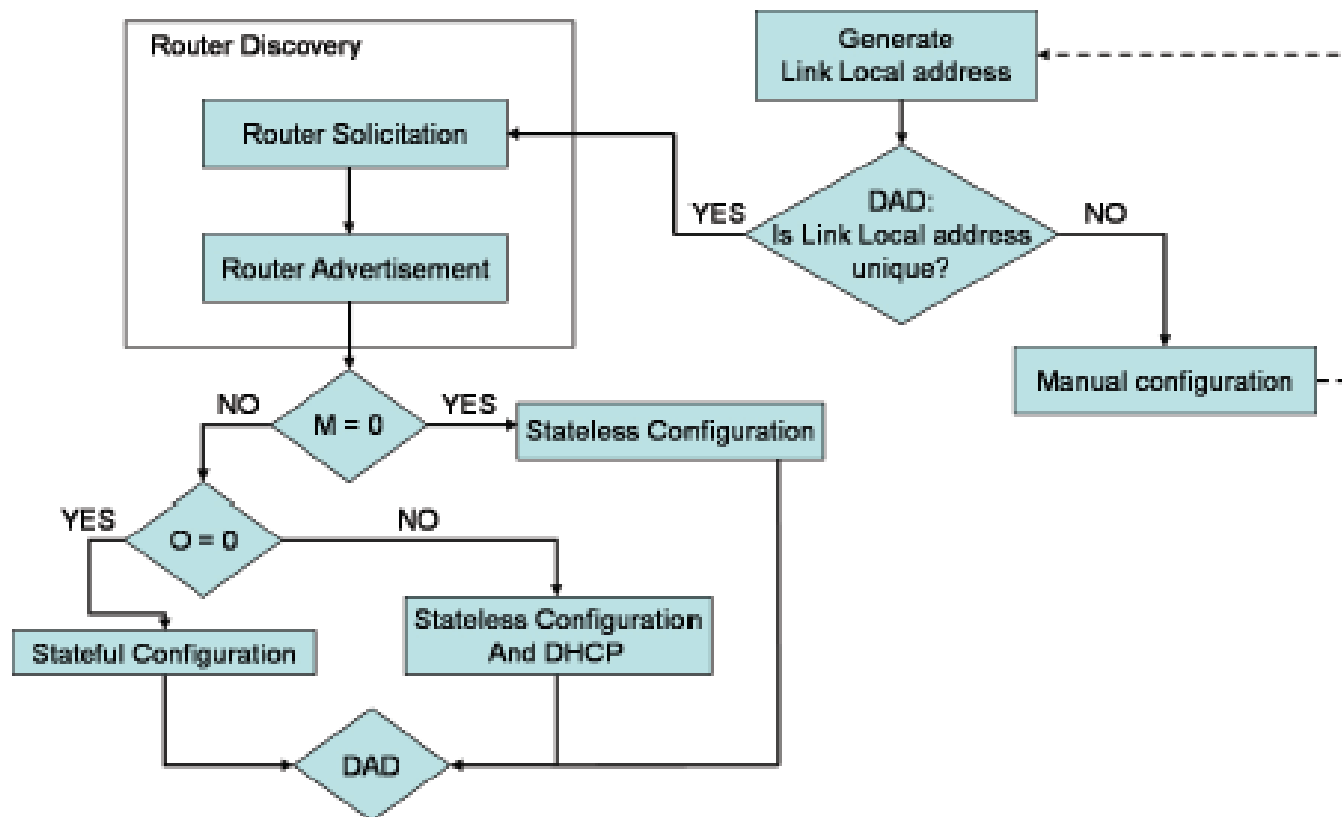
Invalidation Timer value

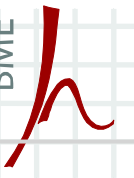

Állapotmentes automatikus címkonfiguráció

- Először **duplikáció ellenőrzése** a host link-local címét illetően
 - multicast szomszéd kérelmezéssel
- Ha egyedi a linken: **link-local multicast típusú router kérelmezés**
- **Routerek hirdetéssel felelnek konfigurációs paraméterekkel**
- Cím: **routerek által közölt prefix+link local cím**
- Ha alkalmazásnak nem felel meg: lehet állapotfüggő konfiguráció (DHCPv6)

Állapotmentes automatikus címkonfiguráció

A szolgáltatásokat lehetővé tevő „eszközök”

- „Okos” routerek
 - DHCP-funkcionalitás
 - IP-cím kiosztás koordinálása
 - Hálózati beállítások nyilvántartása

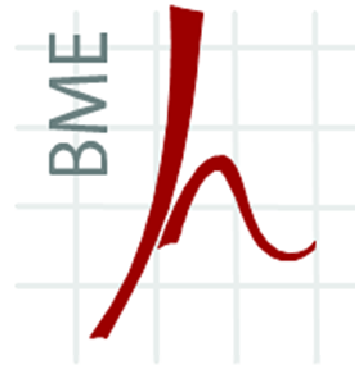
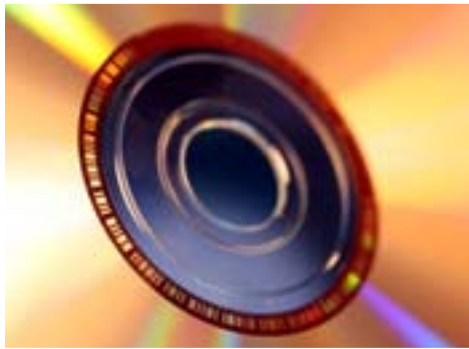
- Anycast címzés
 - Szolgáltatás elérésére
 - Pl.: „Valamely router mondja meg, hogy...”

- Multicast címzés
 - Azonos szolgáltatásokat nyújtó egységek egymás közötti kommunikációja
 - Pl.: „Én már nem vagyok többé router”

Routing protokollok:

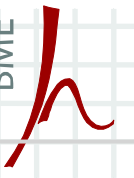
- RIPng
- OSPFv3
- IS-IS Extensions for IPv6
- EIGRP for IPv6

- MP-BGP

Áttérés IPv6-ra

Rengeteg megoldás, mégse megy gyorsan?

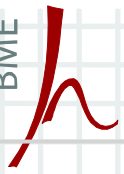

Pillanatnyi helyzet

- 2008-ban ünnepelték az IPv6 10 éves születését
- Az IPv6-os forgalom aránya elérte az Interneten 1 % -ot (2012 november)

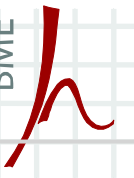
- Okok:
 - Kevés IPv6-os szolgáltató (ISP)
 - Kevés IPv6 kompatibilis alkalmazás és szolgáltatás
 - Még mindig nincs igazi kényszer az áttérésre!
 - Már van 😊

- Nagy lökések az áttéréshez:
 - Pekingi olimpia 2008
 - 4G mobil cellás rendszerek: hang VoIPv6

Már létező IPv6 alkalmazások

- Hálózatban:
 - Routing protokollok
 - DNS (A6, AAAA és DNAME rekordokkal)
 - DHCP6
 - ...
- Operációs rendszerekben régóta (az alábbiakban és ennél újabbaknál):
 - Windows XP SP1, Windows Server 2003
 - Mac OS X 10.2
 - Debian Linux 2.1.8, Redhat 2.1, Solaris 8
 - FreeBSD 4.0, OpenBSD 2.7, NetBSD 1.5, BSD/OS 4.2
- Tűzfalak:
 - ip6fw (FreeBSD)
 - E-Border (kereskedelmi)
 - ...
- Alkalmazások:
 - JAVA IPv6 (JDK1.4 óta)
 - 3GPP
 - ...

IPv6 kompatibilis IPv4 címzés

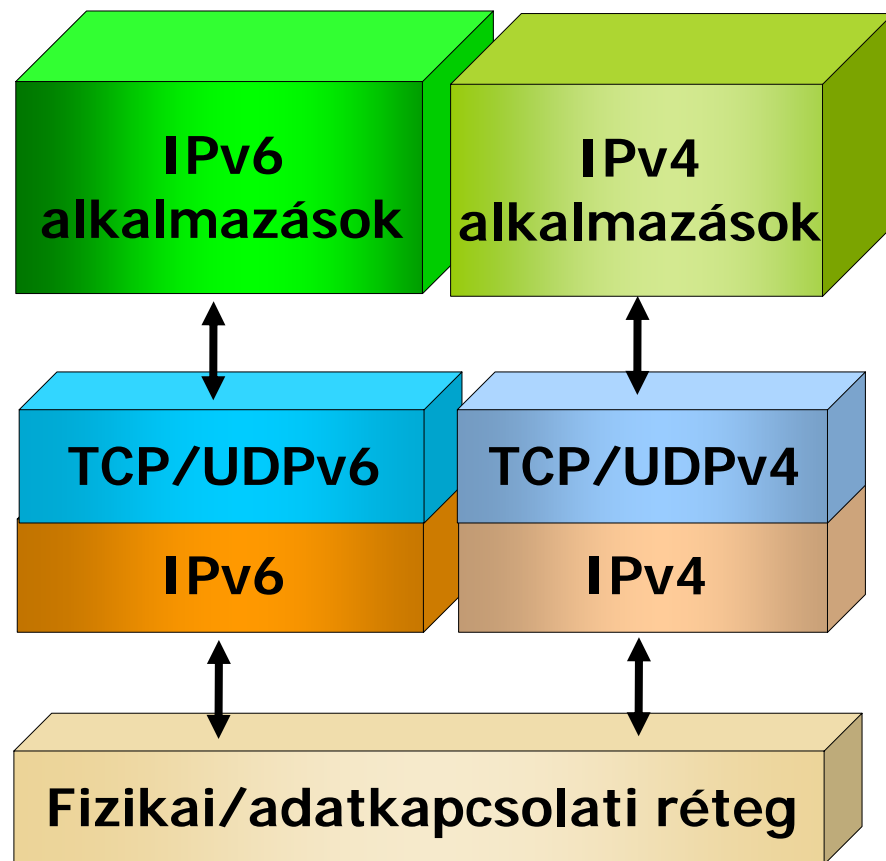
- „Compatible”
 - 96 0 bit után az IPv4 cím

- „Mapped”
 - 80 0 bit után 16 1-es bit, majd az IPv4-cím

- Címfordítás menet közben

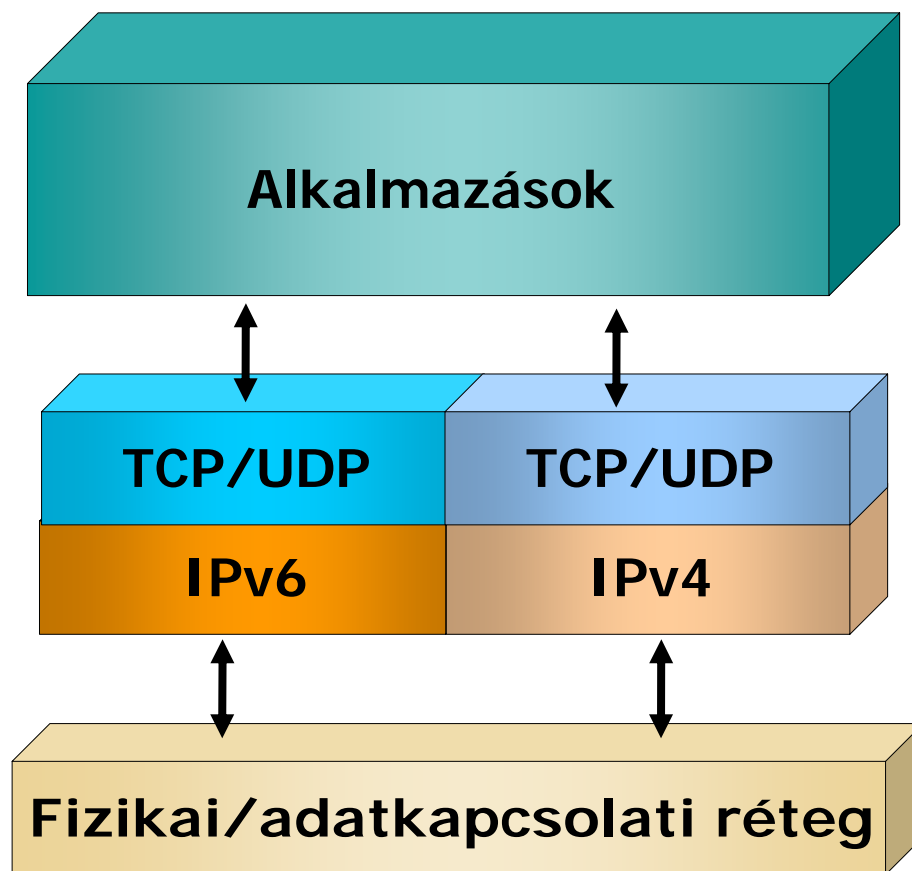
Áttérés Dual Stackkel

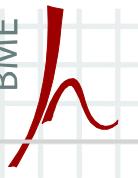
- A csomópontok egyszerre IPv4 és IPv6 csomópontok
- IPv6 más IPv6 rendszerekkel való kommunikációhoz, de képesek visszalépni IPv4 módba régi rendszerekhez
- Protokollválasztás: DNS szerver IPv6 vagy IPv4 címmel válaszol
- A legtöbb IPv6 implementáció ezt használja

Áttérés Dual Layerrel

- A csomópontok egyszerre IPv4 és IPv6 csomópontok.
- De a szállítási réteg megmarad.
- Így több alkalmazás működne, ha nem használ IP-címeket.

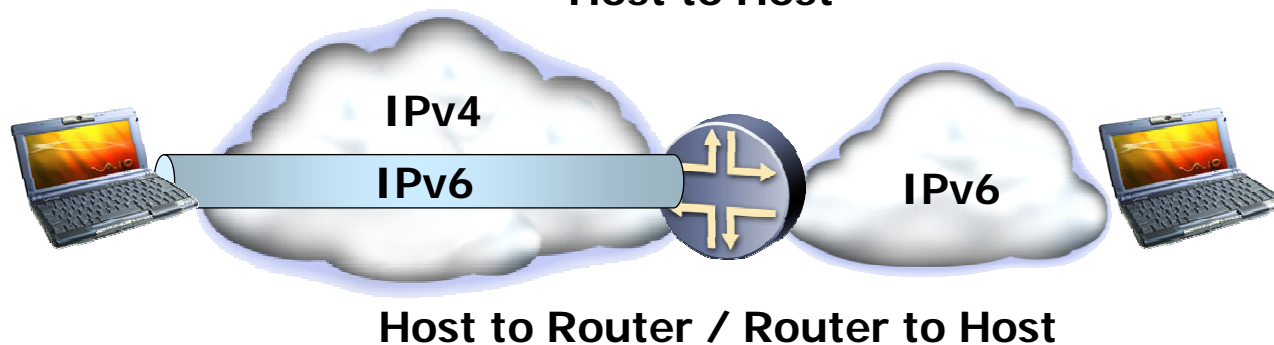
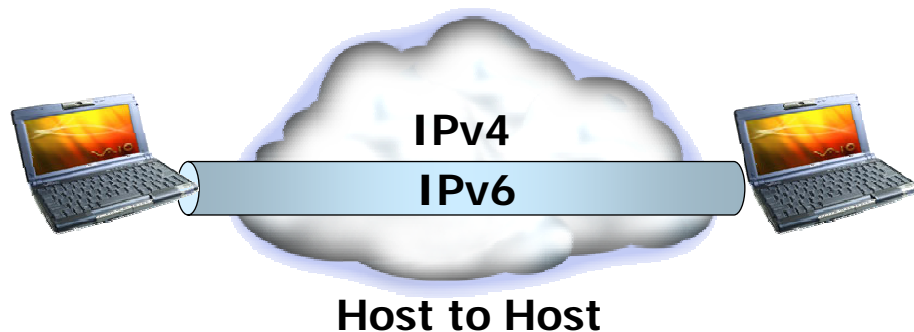
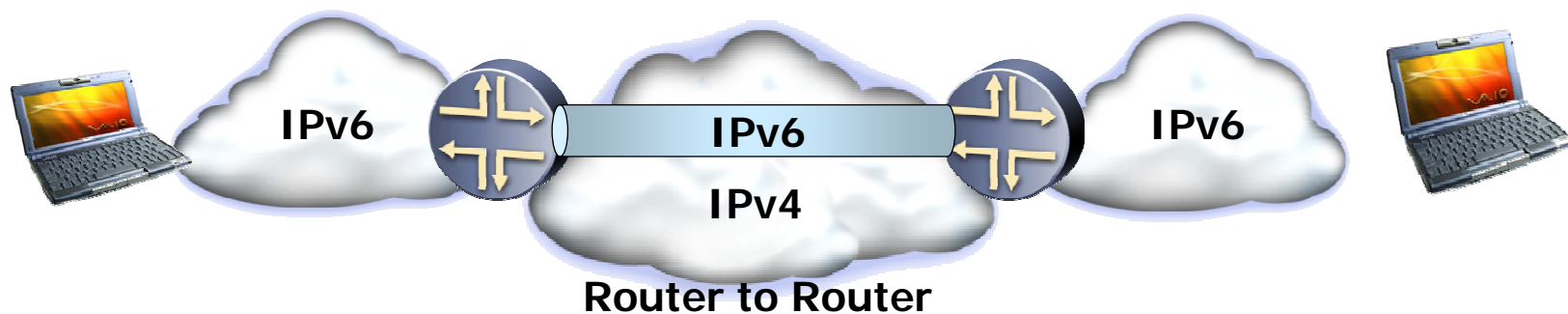
Áttérés alagutazással (Tunneling)

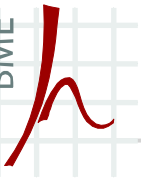
- Beágyazása az egyik protokoll változatú csomagnak a másikba
 - Mintha adatkapcsolati rétegbeli protokoll lenne az egyik

- IPv4 hálózaton IPv6-os csomagokat szállítunk
 - Végpontok már IPv6-képesek, de a hálózat még nem
 - **6to4**: IPv4-es célcím cím az IPv6-os cím prefixében
 - elterjedt
 - 6in4: statikus alagút-végpont konfiguráció

- IPv6 hálózaton IPv4-es csomagokat szállítunk
 - Hálózat már IPv6-os, de a végpontok még nem

Alagutazás lehetőségei (Tunneling)

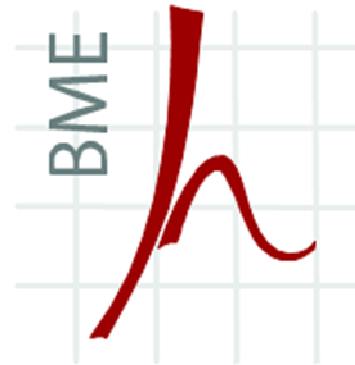
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

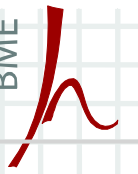

IP - Mobil IP

Hogyan érnek utol a csomagok?

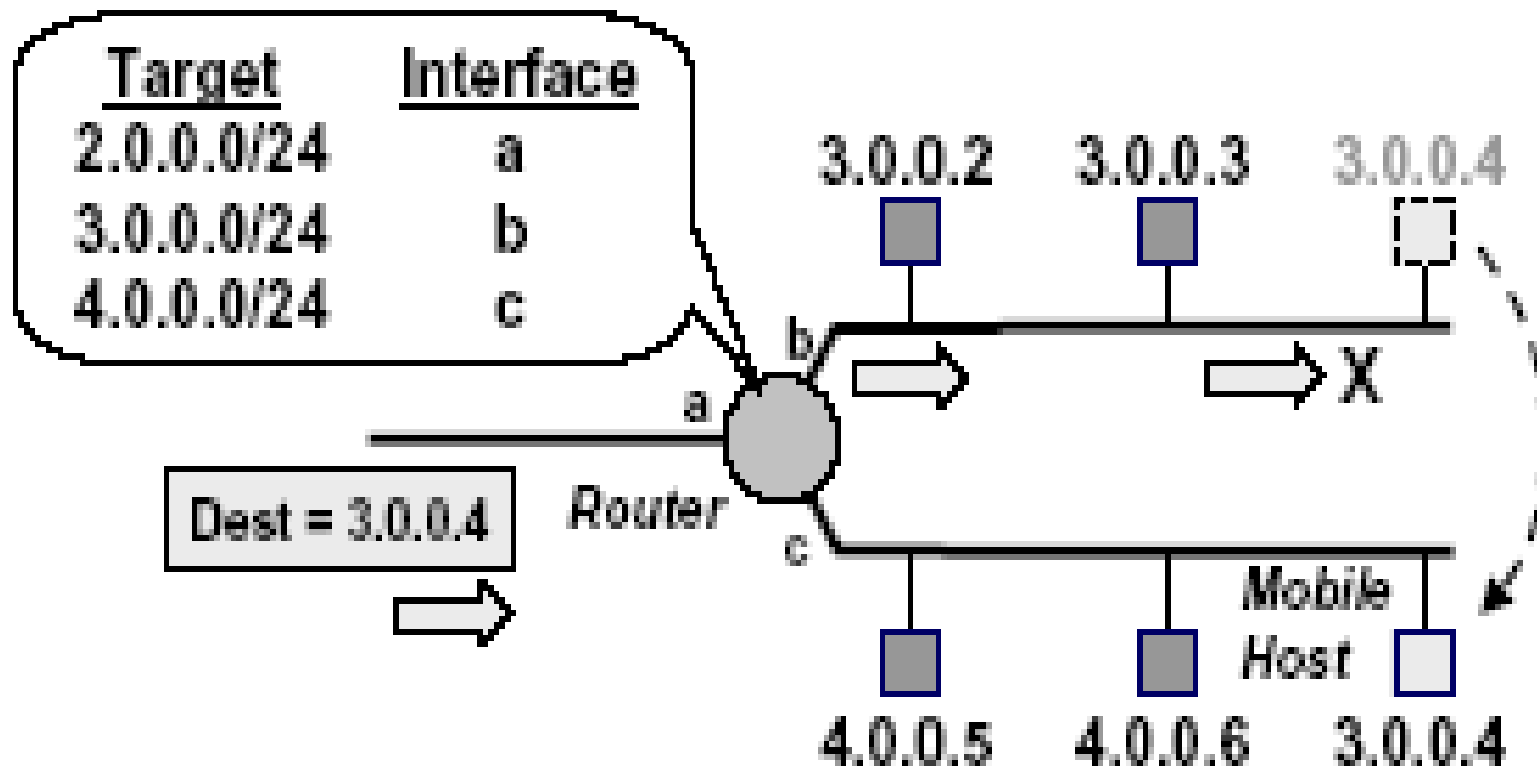
Dr. Simon Vilmos
adjunktus

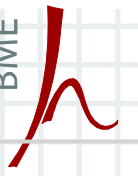
BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

- Gyakori a mozgó vagy nomád Internet-felhasználás
- Az IP-címét a felhasználó meg kívánja tartani
 - viszont az IP-cím fizikailag kötött
 - ennek alapján történik a routing
- Így az IP cím egyszerre *azonosító és helymeghatározó* (lokátor) is
- Hogyan kaphatja meg mégis a csomagot?

Hagyományos routing mobil csomópont esetén

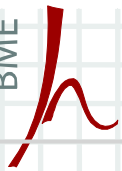

Mobil IP - áttekintés

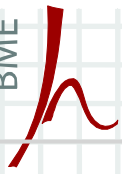
- Mi az a mobil IP?
 - Módosítás az IP-rétegben
 - csomópontok attól függetlenül képesek folyamatosan adatok fogadására/küldésére, hogy éppen hol kapcsolódnak a hálózatra

- Mobilitás?
 - Olyan mozgó csomópontoknak találták ki, amelyek **legfeljebb kb. másodpercenként** változtatják hozzáférési pontjukat
 - A protokoll jól működik, amíg a mozgás sebessége nem éri el a mobil IP vezérlő üzeneteinek oda-vissza idejét
 - Mobilitás: nem csupán mobil állomások, hanem egész **mobil hálózatok**

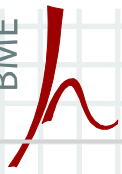
Mobilitás kezelése IPv4-ben

- Hierarchikus címzés: egyszerre globális azonosító és hely azonosító
- Megoldás: az otthonról távol lévő *mobil állomás két címmel* rendelkezik
 - home address (HA)
 - care of address (CoA)
- Két új hálózati funkcionalitás bevezetése
 - home agent (HA) (otthoni ügynök)
 - foreign agent (FA) (idegen ügynök)

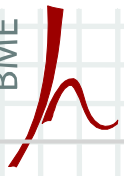
Terminológia

- **Mobile node:** kapcsolódási pontját változtató (mobil) eszköz
- **Home agent (otthoni ügynök):**
 - a mobil csomópont otthoni hálózatában lévő ügynök
 - „tunnelezi” a csomagokat a távolban lévő mobil csomóponthoz
- **Foreign agent (idegen ügynök)**
 - ügynök a csomópont jelenlegi hálózatában
 - felelős az adatok továbbításáért a csomópont felé, amíg az ebben a hálózatban tartózkodik
- **Home address:** a mobil csomópont otthoni IP címe (~permanens IP cím)
- **Care-of address:** az idegen hálózatban kapott cím

Regisztráció

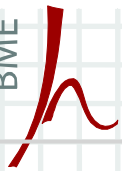
- Ha a mobil csomópont távol van:
 - regisztráltatnia kell a care-of címét az otthoni ügynökénél
 - történhet közvetlenül, vagy az idegen ügynök igénybevételével is
 - **regisztrációs kérelem: HA címe, saját cím, igényelt CoA, ennek élettartama**
- Ha a FA a HA-nak továbbítja, ez
 - elfogadja, ekkor frissíti a **CoA-node – IP-cím** összerendelést, vagy
 - visszautasítja:
 - túl hosszú igényelt időtartam
 - elérhetetlen otthoni hálózat
 - elérhetetlen otthoni ügynök port
 - túl sok összeköttetés, stb.

Mi lesz a care-of address?

Kétféle módon lehet „care-of address”-t szerezn:

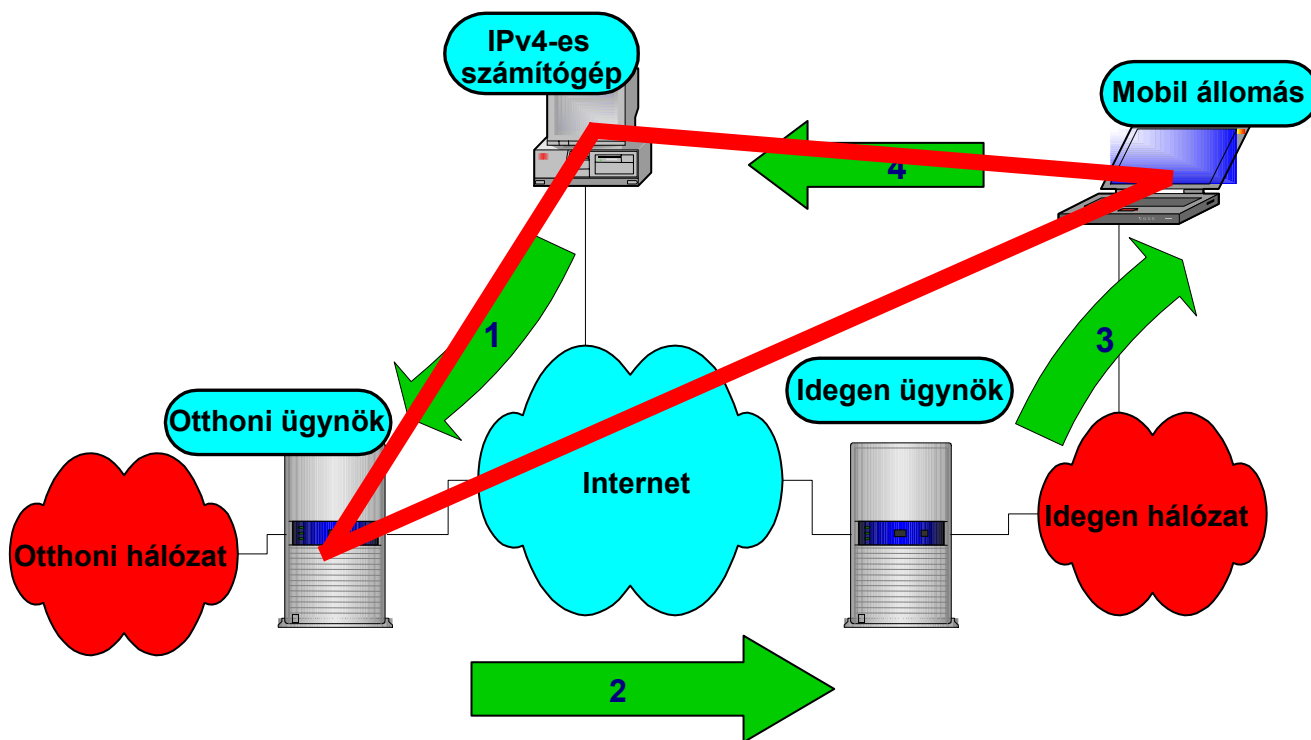
- **care-of address = a foreign agent címével**, ekkor a tunnel vége a foreign agent
 - Előnyös, mert kevés címet használ fel a szűkös címtartományból
 - Ekkor a FA saját listán tárolja a csatlakozott idegen mobilok IP címét
- egy helyi IP címet utalunk ki a mobil csomópontnak: **co-located care-of address**
 - dinamikusan (DHCP)
 - ekkor a tunnel vége a mobil csomópont

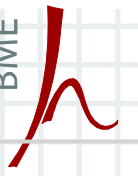

Mobil IPv4 alapl műveletek 1.

- A mobil (idegen és otthoni) ügynökök hirdetik magukat
 - **ICMP Router Discovery**
- Mobil csomópont veszi a hirdetéseket és eldönti, hogy otthoni vagy idegen hálózatban tartózkodik
- Amennyiben hazatért: **kiregisztrálja** magát az otthoni ügynökénél
- Ha idegen hálózatban van, care-of címet igényel:
 - **Idegen ügynök care-of cím**
 - **Co-located care-of cím**

A Mobil IPv4 működési elve

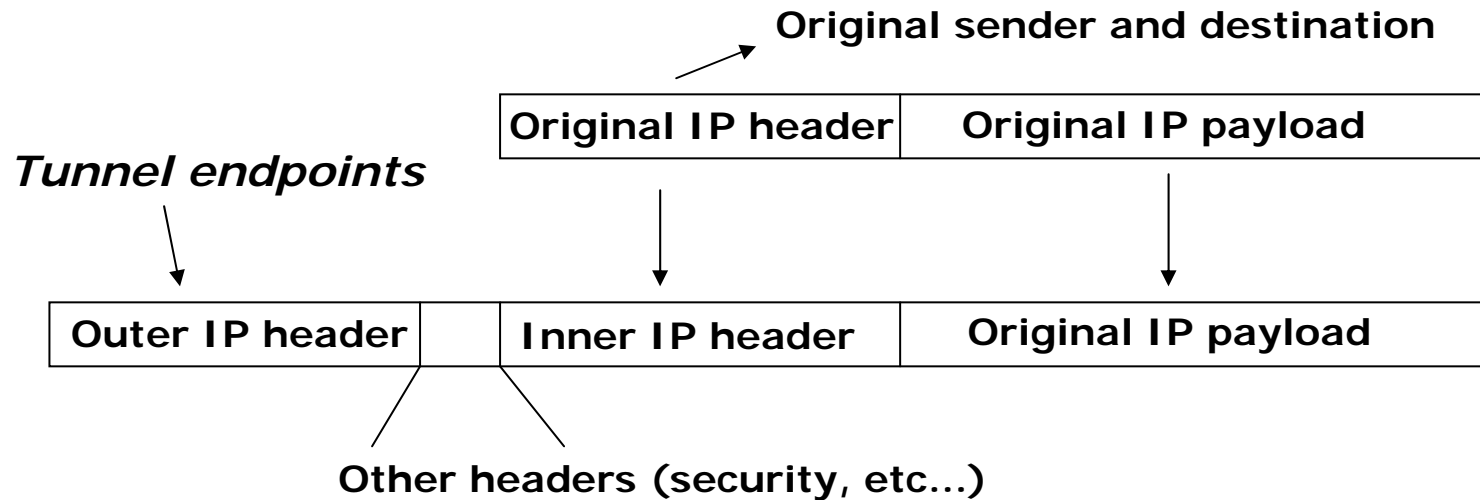

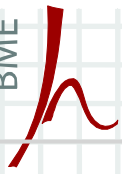
Becsomagolás & alagútazás

- *Becsomagolás (encapsulation):*
 - a HA a node számára érkező IP csomagot új fejrésszel látja el és úgy küldi tovább

- *Alagútazás (tunneling):*
 - a HA továbbítja a CoA-ra a mobilnak szóló csomagot
 - egyfajta alagutat hozva létre a hálózatban
 - a küldő úgy látja, hogy ezen az alagúton keresztül közvetlenül eléri a címzettet a csomag

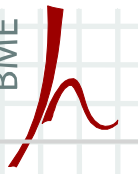
Ez a legegyszerűbb becsomagolás
 Nem hatékony, mert ismételt mezők a belső és külső fejben
 Megoldás: „**minimal encapsulation**”

Minimális becsomagolás

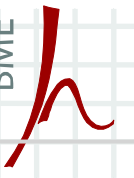
- A „belső” fejlécből csak pár mezőt tartunk meg:
 - Protokoll (változatlan)
 - Eredeti forrás- és célcím
 - Ellenőrző összeg: csak „belső fejlécre”
 - S flag: tartalmazza-e az eredeti forrás címet
 - Ennek függvényében 8 vagy 12 byte

- „Külső fejléc”:
 - változó forrás- és célcím
 - alagút végpontjai
 - inkrementált Total Length
 - 8 vagy 12 byte

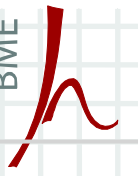
Gond a Mobil IPv4-el

- Háromszög probléma
- Érdekes eset:
 - A mobil csomópont és a vele kommunikáló csomópont egy hálózatban vannak, de nem a mobil otthoni hálózatában
 - Minden alkalommal az otthoni ügynökön keresztül kell kommunikálni: jelentős késleltetés!
- Megoldás: [Route Optimization](#)

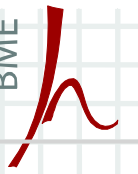
Útvonal optimalizálás (Route Optimization)

- A mobillal kommunikáló csomópontban:
 - **Binding Cache (kötéstár)** mobil otthoni és CoA címének összerendelése
 - Így közvetlenül neki küldheti a csomagot a HA kikerülésével
 - Minden ilyen bejegyzésnek élettartama van
- Amennyiben nincs ilyen bejegyzés
 - a HA-nek küldi, majd az értesíti egy **Binding Update (BU)** üzenettel a mobil CoA címéről

Gond a Mobil IPv4-el

- **Ingress filtering:** a hálózat csak akkor fogadja vagy adja tovább a csomagot ha jóváhagyott címről érkezik
 - Egress filtering: kifelé menő forgalomra
- Amennyiben a hálózat gateway routere ilyen szűrést használ:
 - megköveteli hogy MN forráscíme az idegen ügynök alhálózatához tartozzon
 - Vagy eldobja ellenkező esetben
- Megoldás: **reverse tunneling**
 - FA visszaalagútazza a MN csomagjait a HA-nek, az továbbítja a vele kommunikáló csomópontnak
 - Komoly késleltetést jelenthet

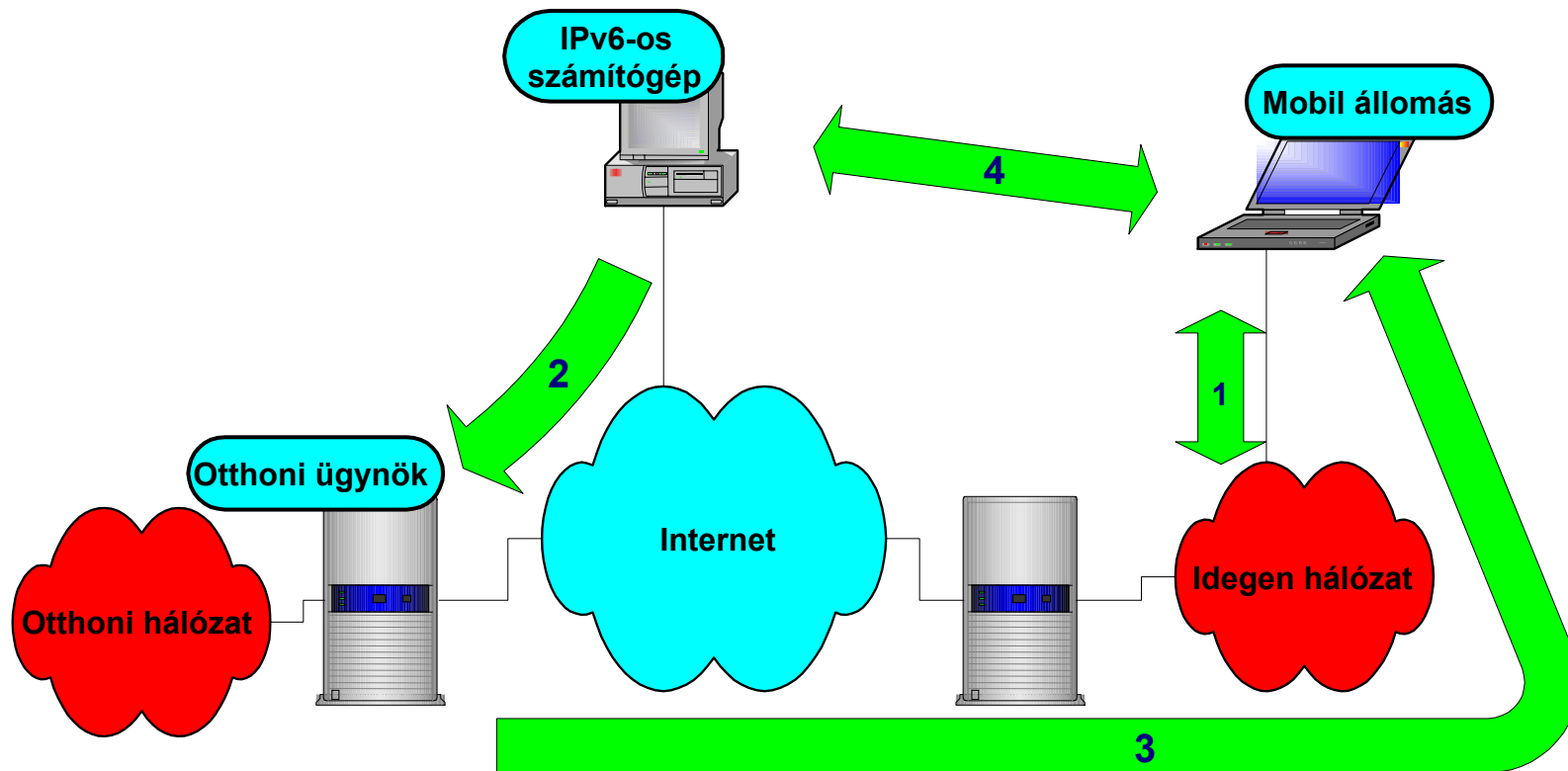

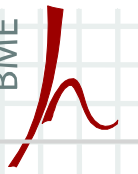
- Az **útvonal optimalizálás** az IPv6-ban nem opcionális kiegészítés hanem alapvetővé lépett elő
 - nem minden csomópont támogatja IPv4-ben

- A háromszög probléma leküzdése
 - Kommunikáló állomás: **Kötés tároló (Binding Cache)**
 - Mobil állomás: **Kötés lista (Binding List)**

- Kötések (Binding) létrehozása
 - **Kötés frissítés (Binding Update)**
 - **Kötés nyugta (Binding Acknowledgement)**
 - **Kötés kérés (Binding Request)**

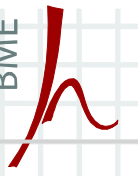
Mobil IPv6 alapvető működése

A Mobil IPv6 egyéb előnyei

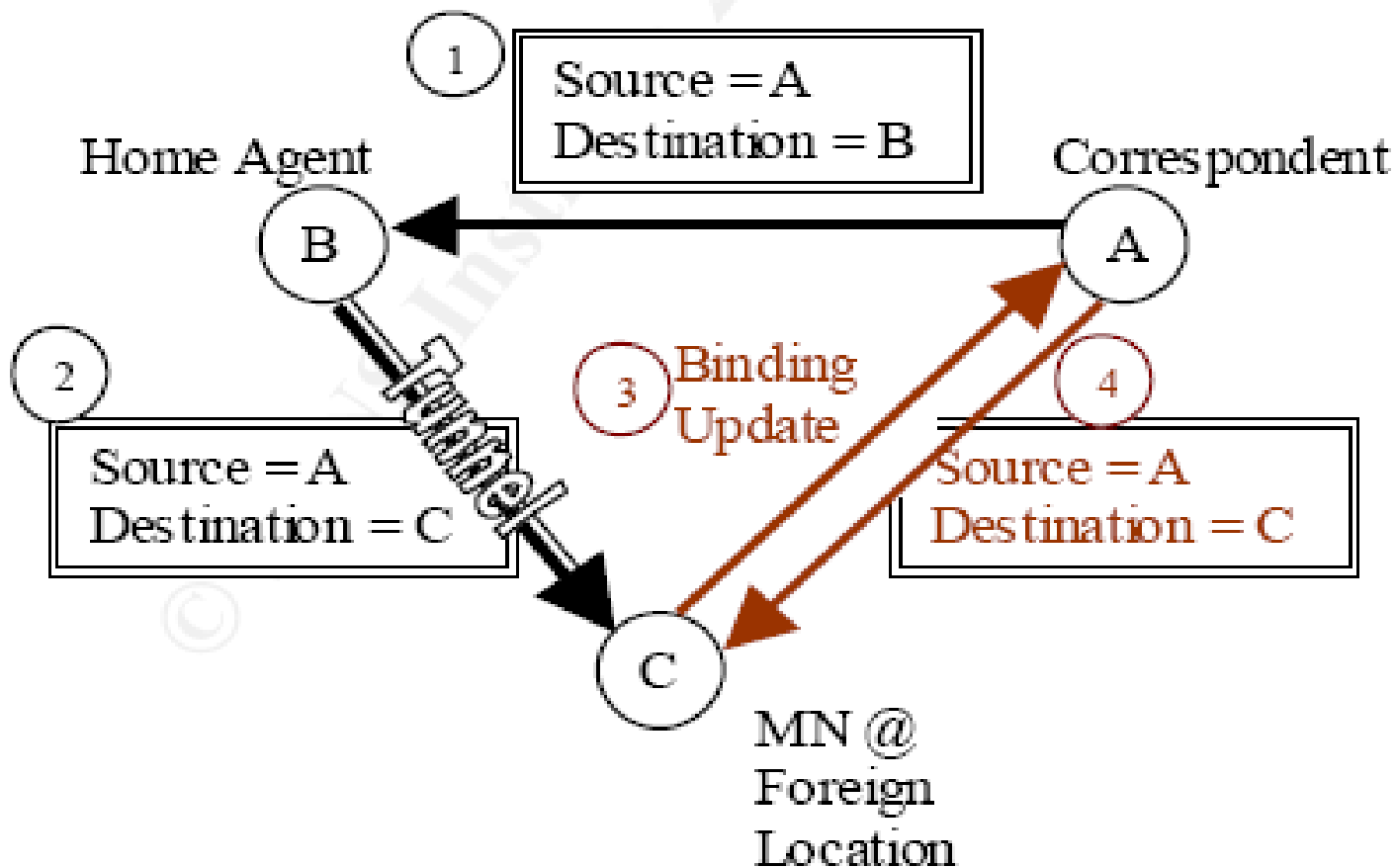
- Nem kell idegen ügynök
 - Address autoconfiguration, Neighbor Discovery
- MN automatikusan észleli, hogy új hálózatba került:
 - új router hirdetésekől
 - vagy lejárt a régi routerek hirdetése és nem kapott tőlük újat
- Utóbbi esetben MN router kérelmezést küld
 - erre jövő hirdetésekől megszerzi a CoA címet
 - hirdetett prefixből
- Regisztrálja a CoA címét az otthoni ügynökénél Binding Update-el
- Otthoni ügynök felel majd a neki érkező Neighbor Solicitation üzenetekre is

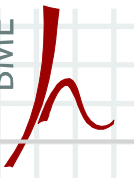

A Mobil IPv6 egyéb előnyei

- Mobil IPv4-ben a MN amikor másik csomóponttal kommunikál:
csomag forráscím=otthoni cím
 - Nincs ingress filtering probléma
 - Mobil IPv6-ban **forrás cím=care of cím**
 - A mobil csomópont otthoni címe egy Otthoni Cím cél opcióban kerül továbbításra

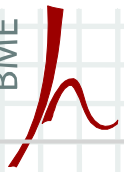
Route optimization

Új üzenetek MIPv6-ban?

- Nem kell új üzenetformátum: Destination Options fejléc kiterjesztés
- Csak a csomag címzettje vizsgálja
 - Binding Update
 - Binding Acknowledgement
 - Binding Request

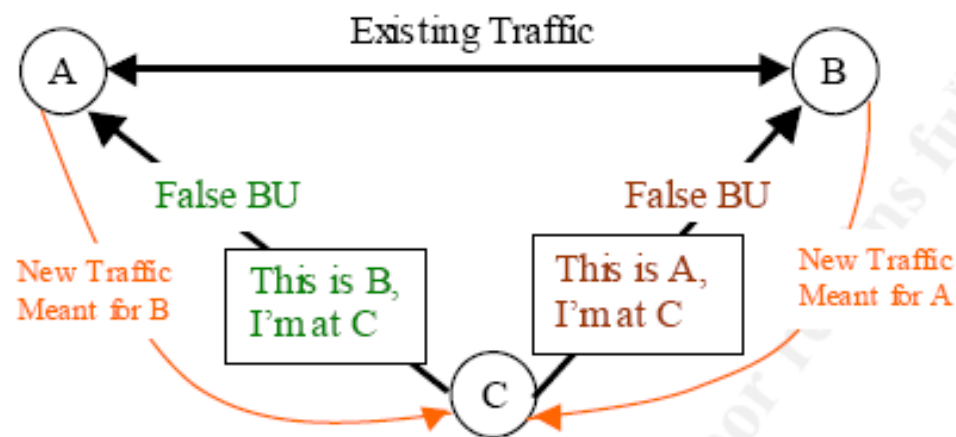
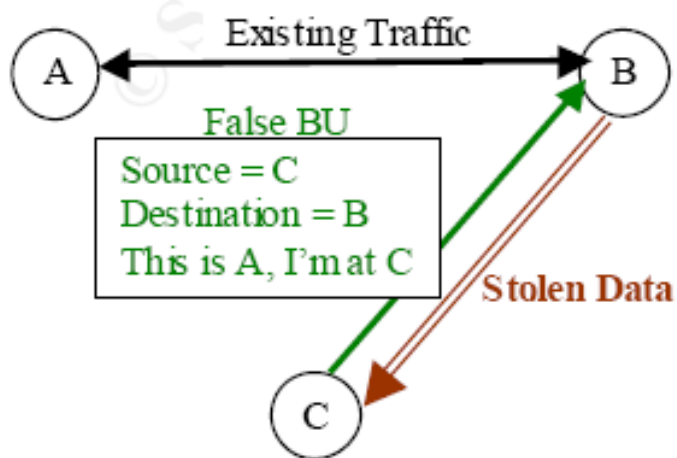

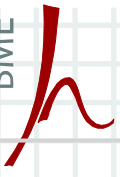
Otthoni ügynök felderítés

- MN egy Binding Update üzenetet küld az otthoni ügynök **anycast** címre
- Binding Acknowledgement jön vissza az otthoni ügynökök listájával és preferenciájukkal
 - legközelebbi válaszol
- Ezekből választ a MN a preferencia alapján

Biztonság Mobil IPv6-ban

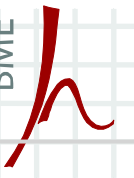
- Biztonság aggály Mobil IPv6-al szemben:
 - Binding Update-k hamisítása
 - *Man-in-the-Middle támadás*
 - *Denial-of-Service támadás*

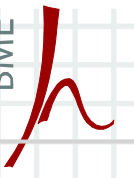
Biztonság Mobil IPv6-ban

- Eltérően az IPv4-től, a Mobil IPv6-ban IPsec alkalmazása Binding Update esetén:
 - küldő hitelesítés (sender authentication)
 - adatintegritás-védelem (data integrity protection)
- A Mobil IPv4-nél saját biztonsági mechanizmus
 - statikusan konfigurált "mobilitás biztonsági összerendelések (mobility security associations)"

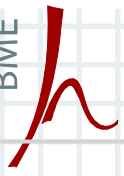
Becsomagolás - Tunneling

- Nem IP becsomagolás (encapsulation), hanem IPv6 Útvonalválasztó fejléc (Routing header) használata
- A Mobil IPv4 valamennyi csomagot becsomagolással továbbítja
- Az útvonalválasztó fejléc használata kevesebb fejléc bájtot igényel: csökkenti az overheadet

Problémák a mobil IP-vel

- Hozzáférési pont váltások miatt nagy jelzésforgalom (BU üzenetek), adminisztráció
- A jelzési üzenetek késleltetése nem megfelelő real-time (késleltetés-kritikus) alkalmazásokhoz
- Magas csomagvesztési arány (QoS)
- Felesleges hálózati többletterhelés

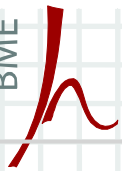
Megoldási lehetőségek

Jelzésforgalom csökkentése, a címváltozások kezelése
„helyben”

Handover gyorsítása (QoS növelés)

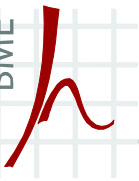
Helyzetinformáció titkossága

- Makro – mikro mobilitás (CIPv6)
- Handoverek javítása (FMIPv6)
- Hierarchikus mobilitáskezelési megoldások (HMIPv6)
- Mobil hálózat mozgásának kezelése (NEMO)

Mobil IP pillanatnyi alkalmazása

- Vezetéknélküli LAN-ok közötti váltásnál IP felett (WLAN, WiMAX)
- 3G mobil rendszerekben nem használják cellaváltásnál
 - adatkapcsolati megoldások vannak
 - de különböző domaineik közötti váltásnál igen
- A 4G-ben is számolnak vele
 - Pl. az LTE demonstráción HDTV streaming (>30 Mbit/s)
Mobile IP alapú váltás LTE és HSPA hálózat között

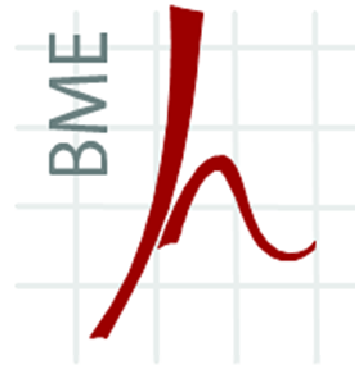
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

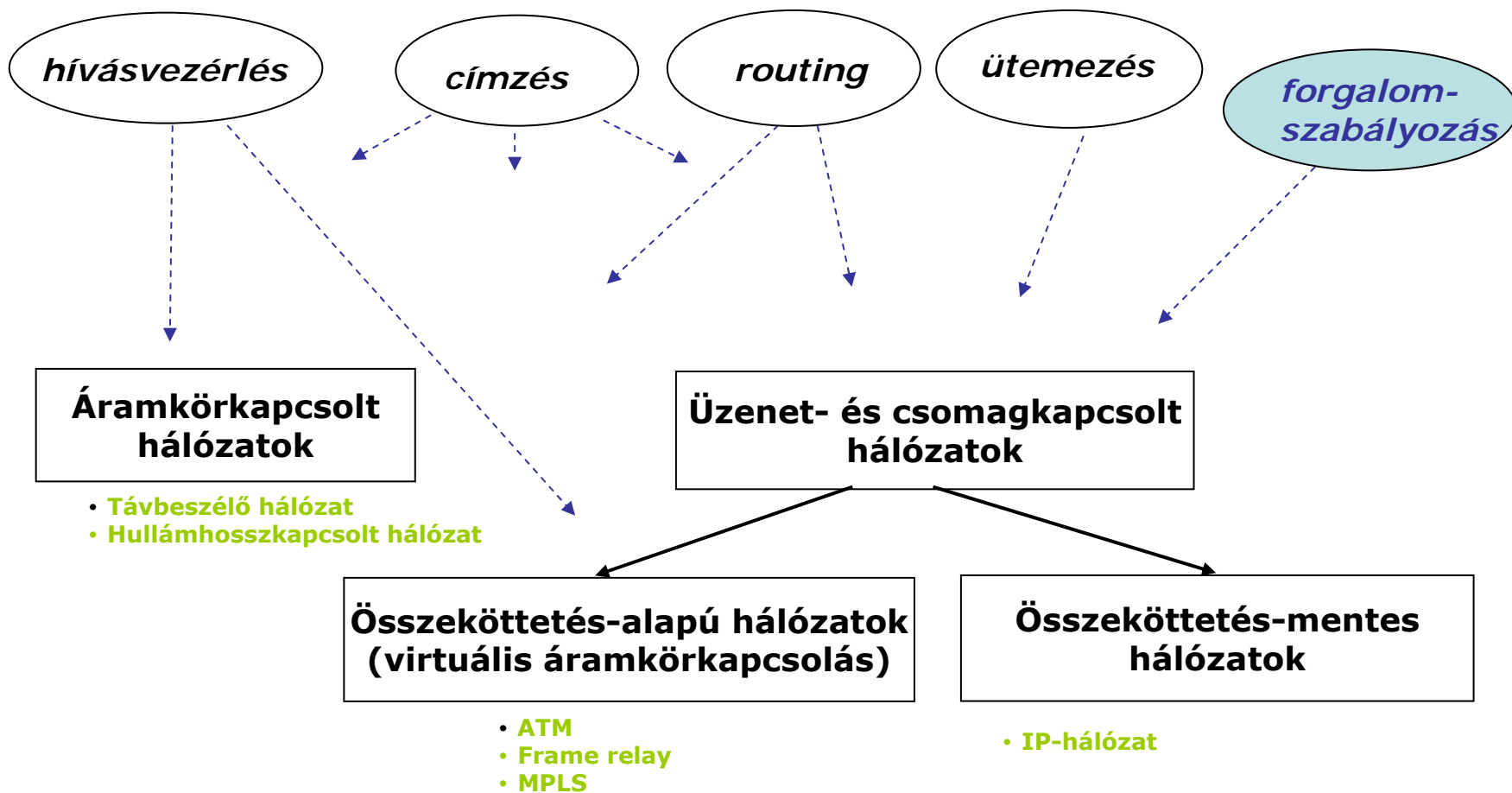
FORGALOMSZABÁLYOZÁS

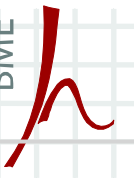
Flow control

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

Újabb fontos funkciók és alapelvek

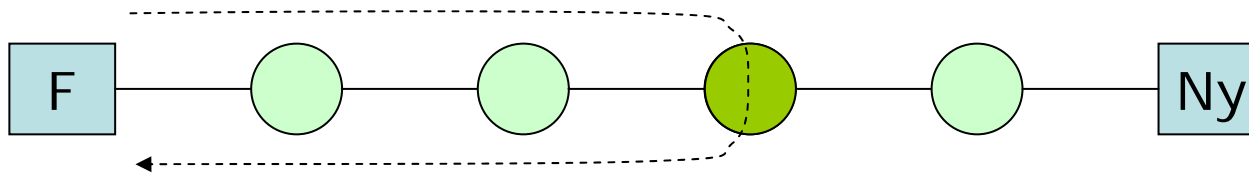

Definíció és a feladat meghatározása

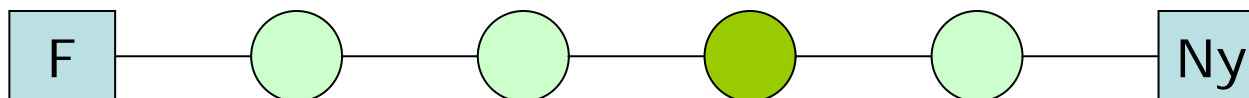
- Két rokon feladat:
- **Forgalomszabályozás (*flow control*):**
 - Módszerek, amelyek lehetővé teszik, hogy egy adatforrás az **aktuális átviteli sebességét illessze** a vevőnél és a hálózatban rendelkezésre álló kiszolgálási sebességhez
- **Torlódásvezérlés (*congestion control*):**
 - Azok a módszerek, amelyekkel linkek, csomópontok időszakos túlterheltségét megkíséreljük megszüntetni
 - A torlódásvezérlést értelmezhetjük általánosabban is: azok a módszerek, amelyekkel meg is lehet előzni a torlódásokat
 - Ebben az értelemben **a *flow control* tekinthető a *congestion control* eszközének**
 - előzzük meg a torlódást, mielőtt az bekövetkezne

A működés egyszerűsített vizsgálata

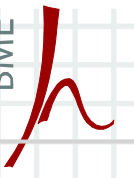
- Korlátozódjunk egyetlen forrásra:
 - A csomagok több csomóponton jutnak a nyelőhöz

- Az út mentén valahol kialakul egy **szűk keresztmetszet**, „bottleneck”
- A többi csomópont elfelejthető a forgalomszabályozás modellezése szempontjából

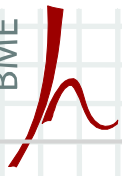

(A késleltetéshez természetesen valamennyi csomópont hozzájárul)

A forgalomszabályozás kívánatos jellemzői

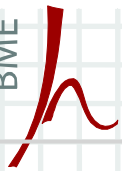
- Az alapvető cél megvalósításán túl:
 - Legyen egyszerűen megvalósítható
 - Lehető legkevesebb hálózati erőforrást vegyen igénybe
 - Hatékonysága ne függjön a szabályozott források számától
 - Biztosítsa a szabályozott források **igazságos részesedését** az igénybe vett erőforrásokon
 - Stabil legyen a működése

A forgalom szabályozás fajtái

- Két jelentős csoport:
 - „Nyílthurkú” – nincs visszacsatolás
 - „Zárthurkú” – van visszacsatolás
- Lehetséges a kettő kombinációja is (hibrid)

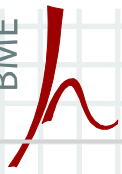
- Nyílthurkú:
 - A kommunikáció előtt a felhasználó és a hálózat forgalmi paramétereit egyeztet
 - A hálózat dönt az új összeköttetés elfogadásáról
 - *admission control, beengedésszabályozás*
 - Ennek megfelelően a hálózat **erőforrásokat dedikál**
 - A működés során a **paraméterek ellenőrzése**

Nyílthurkú szabályozás

- **Forgalomleírók (traffic descriptors):**
 - Egy paraméterkészlet, amely jellemzi az adatforrás viselkedését, továbbá
 - alapját képezi egy *szolgáltatási szerződés forgalmi részének*
- Egyszerű példák forgalomleírókra:
 - csúcsebesség
 - átlagsebesség
- A forgalomleírók bemenő adatai:
 - a **forgalomszabályozónak (regulator)**, valamint
 - a **felügyelőnek (policer)**

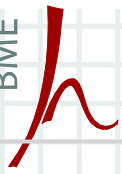
A *regulátor* tipikusan késlelteti a túlzott forgalmat, míg a *policer* inkább eltávolítja

Zárthurkú szabályozás

- Feltétlenül szükséges, ha:
 - nincs erőforrás-foglalás
 - túlfoglalást (*overbooking*) alkalmazunk statisztikus nyereség elérése érdekében
- Típusai:

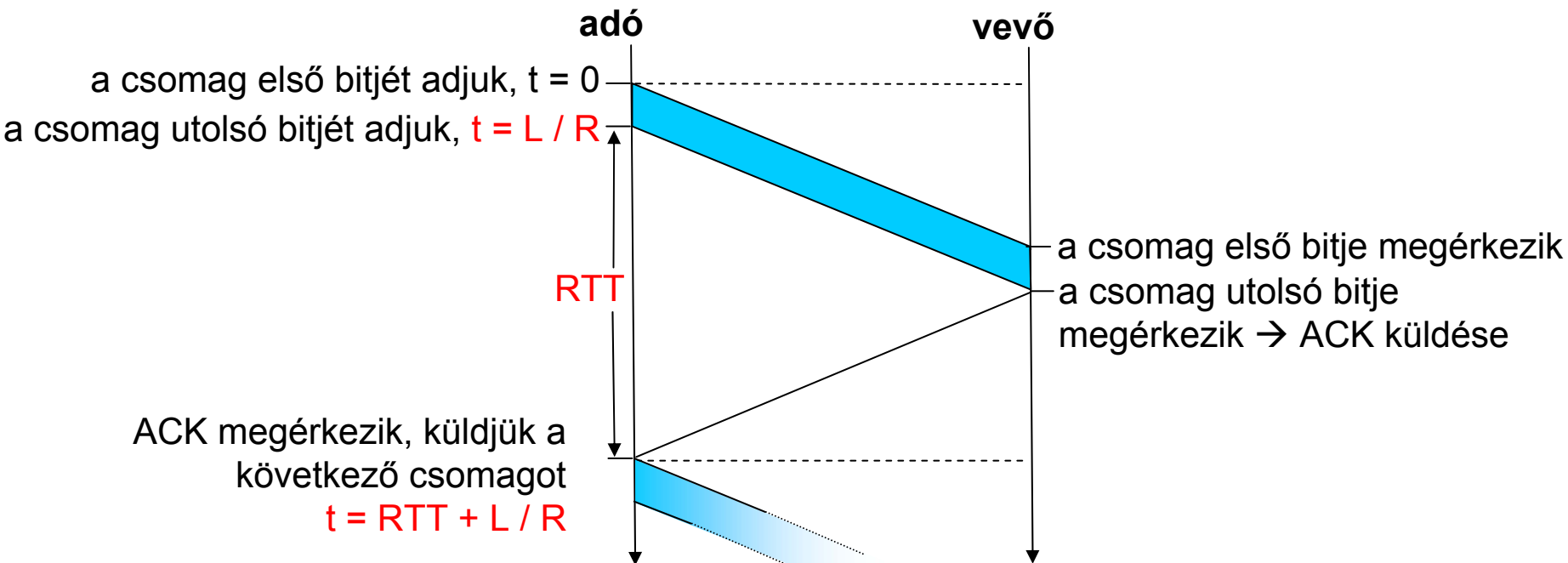
1. generáció (csak a nyelő képessége)	ki – bekapcsolás (on-off)		
	stop-and-wait		
	statikus ablak (static window)		
2. generáció (a nyelő és a hálózat képessége)	állapot vizsgálat	vezérlés módja	vezérlés helye
	explicit	din. ablak	végpont
	implicit	din. seb.	lépések

A felsorolt módszerek

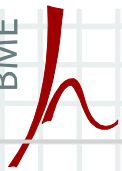
- *On-off:*
 - a nyelő engedélyezi az adást
- *Stop-and-wait:*
 - a küldő egy csomag után vár a nyugtára
- *Statikus ablak:*
 - a küldő az ablak méretével megadott számú csomag elküldése után vár csak nyugtára
- *Második generációs módszerekre a protokolloknál látunk majd példát*

A stop-and-wait működése

A kihasználtság:
$$U = \frac{L/R}{RTT + L/R}$$

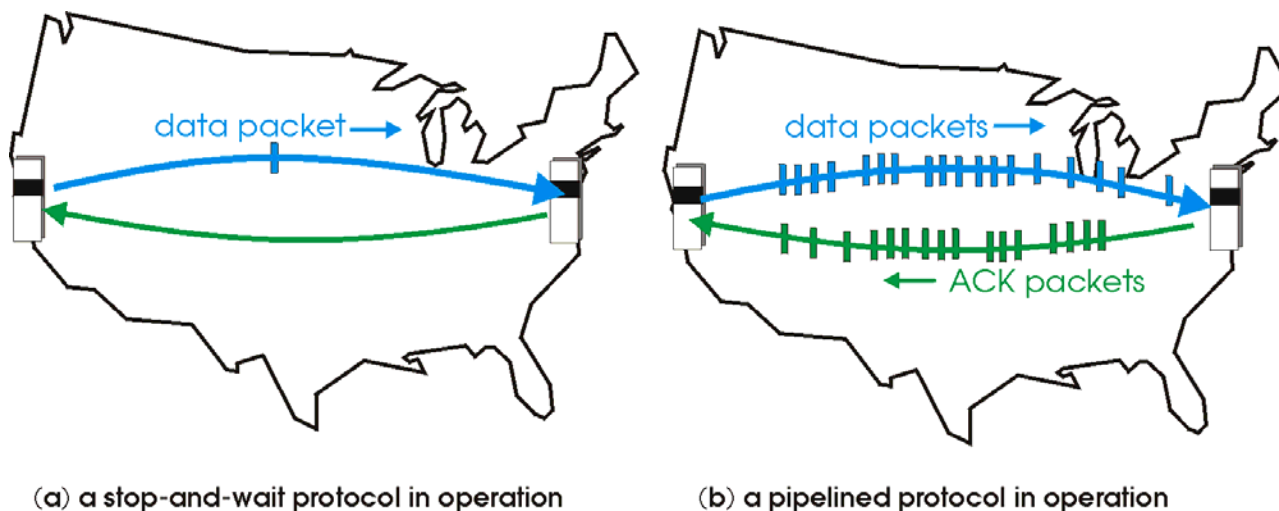
RTT: round-trip-time (teljes körbefordulási idő)

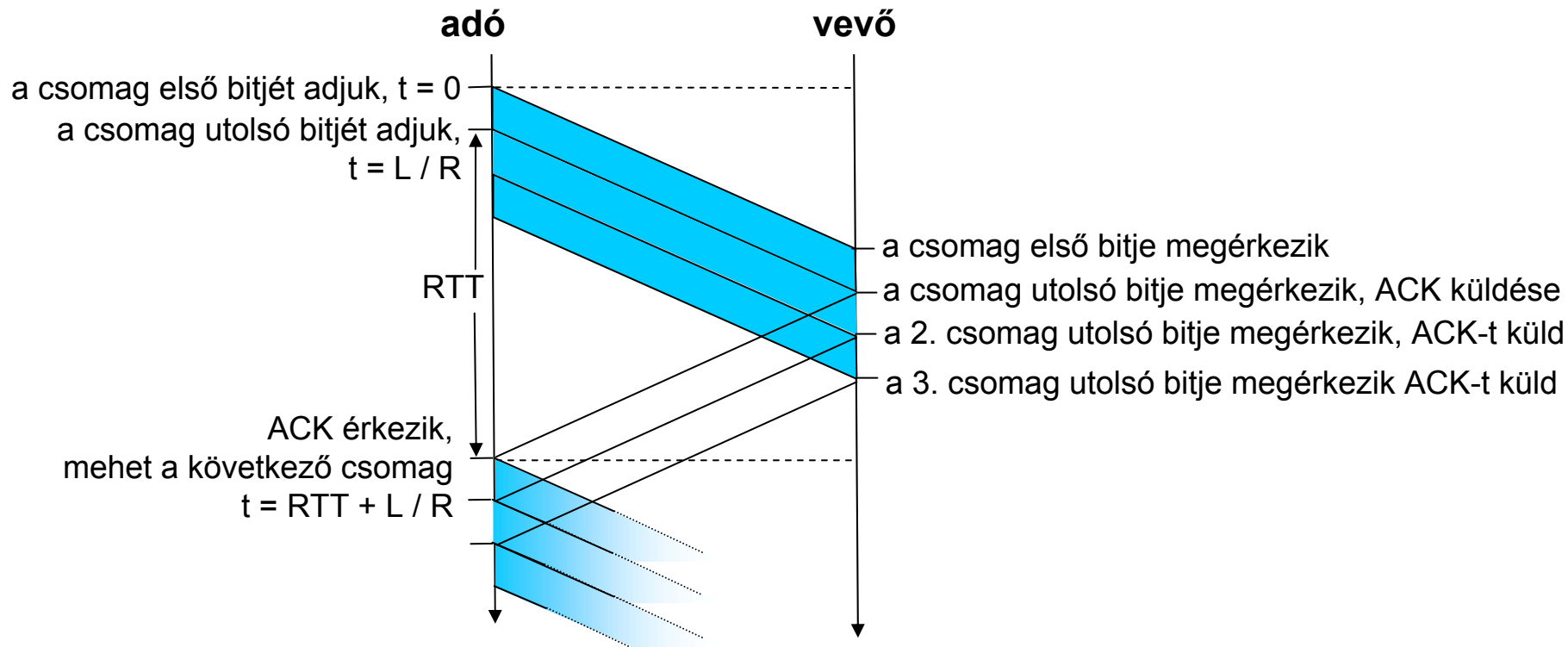
Statikus ablak: több egymás utáni, még nem nyugtázott csomag adása

Az adónak lehet több, adásban lévő, még nem nyugtázott csomagja

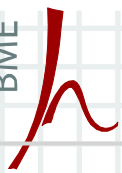
- sorszámozásra van szükség
- tárolásra van szükség az adóban

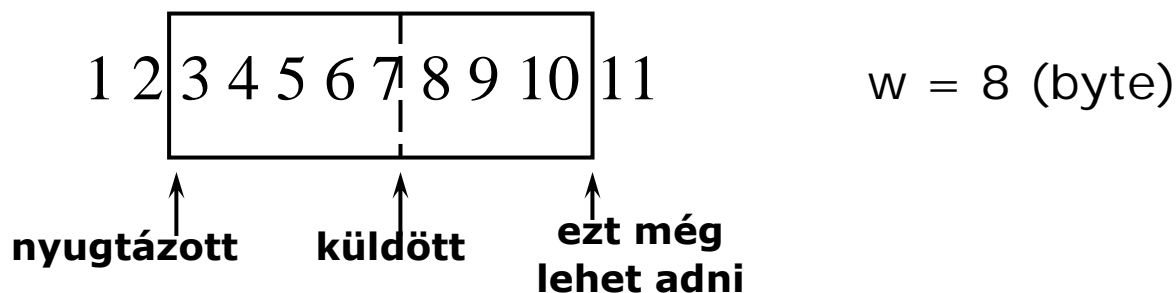
Nagyobb kihasználtság a stop-and-wait-hez képest

$$U_{\text{sender}} = \frac{3 * L / R}{RTT + L / R}$$

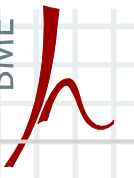

Csúszóablakos („sliding window”) forgalomszabályozás

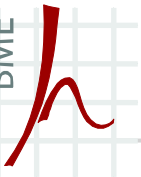
Várakozás ACK-ra: **time-out**

- Mekkora válasszuk a time-out-ot?
- Probléma a túl kicsivel és a túl naggyal
- Megoldás: a teljes körbefordulási időhöz (RTT) igazítani
 - **adaptív**vá tenni
- Szabályok arra, hogy mit tegyünk, ha nem jön ACK a time-out alatt

- A küldő által kibocsátott adatátviteli sebességet kordában kell tartani, mert
 - a vevő nem győzi annak feldolgozását
 - a hálózatban képződő szűk átviteli keresztmetszetek torlódáshoz vezethetnek

- Két alapvetően eltérő megközelítés:
 - az információtovábbítást megelőzi egy szerződéskötés
 - folyamatosan befolyásoljuk a küldőt

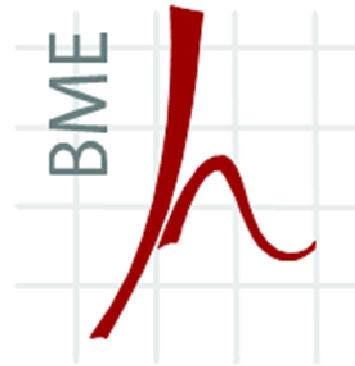
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

SZÁLLÍTÁSI (TRANSPORT, HOST-TO-HOST) PROTOKOLLOK

UDP és TCP

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

2013.Április 16.

A TCP/IP architektúra és az ISO/OSI rétegmodell

ISO/OSI

Alkalmazás
Megjelenítési
Viszony
Szállítási
Hálózati
Adatkapcsolati
Fizikai

TCP/IP

Alkalmazás
Szállítási / Host-to-host (TCP/UDP/...)
Internet (IP)
Hálózati interface/ Hálózati hozzáférési

TCP/IP+IEEE 802

Alkalmazás
TCP/UDP/...
IP
LLC
MAC
PCS & PMA
PMD

IP: Internet Protocol

TCP: Transmission Control Protocol

UDP: User Datagram Protocol

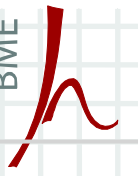
LLC: Logical Link Control

MAC: Medium Access Control

PCS: Physical Coding Sublayer

PMA: Physical Medium Attachment

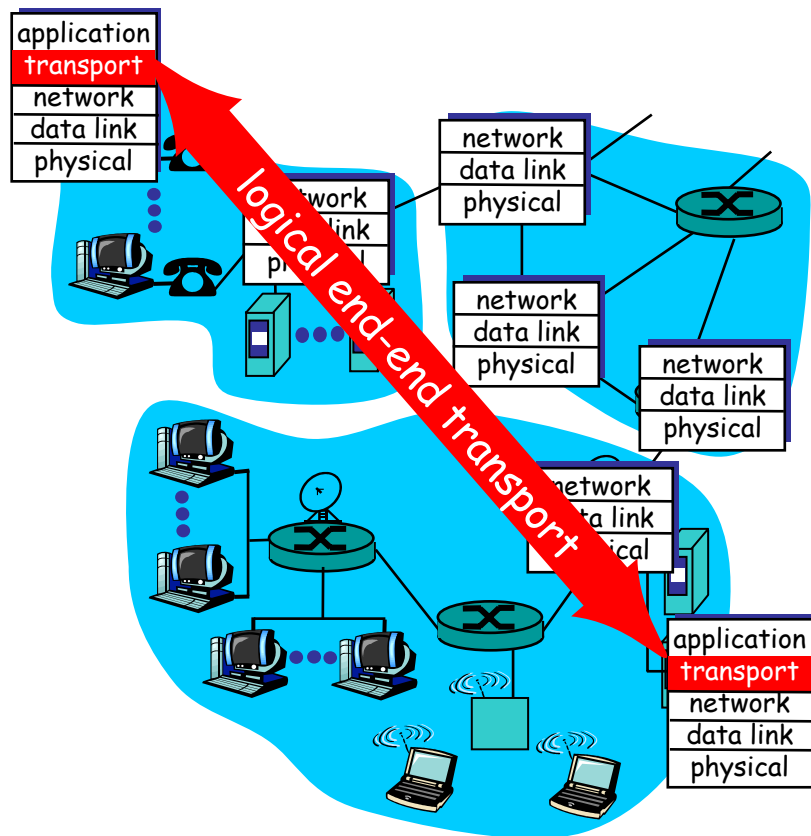
PMD: Physical Medium Dependent

A hálózati és a szállítási réteg

- *hálózati réteg*: végpontok („host”-ok) közötti logikai kapcsolatok
- *szállítási réteg*: alkalmazások (process) közötti logikai kapcsolatok
 - a hálózati réteg szolgáltatásainak igénybevételére alapozva **megbízható** átvitel a **transzport entitások** között (transport entity)
 - Feladatai:
 - forgalom szabályozás
 - multiplexelés
 - hibadetektálás, javítás (pl. Automatic Repeat reQuest – ARQ)
 - sorrendhelyes átvitel
 - csomagképzés (szegmensek) és csomagok visszaállítása a felsőbb rétegek számára
 - byte alapú átvitel

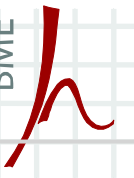
A szállítási réteg

Logikai kapcsolatok a végpontokban futó alkalmazások között

A szállítási protokollok a végpontokban futnak, a csomópontokban nem

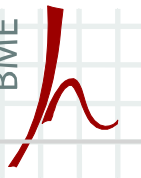
Az alkalmazások adatait szállítási protokoll-adategységekbe tördeljük, a kapottakból pedig összerakjuk

- **UDP – User Datagram Protocol**
- **TCP – Transmission Control Protocol**

- Az UDP és TCP közös képességei:
 - Portok kezelése
 - Multiplexelési képesség

- Alapvető különbség az UDP és a TCP között:
 - o UDP összeköttetésmentes (connectionless),
 - o TCP összeköttetés-alapú (connection-oriented)transzport-szolgáltatást nyújt

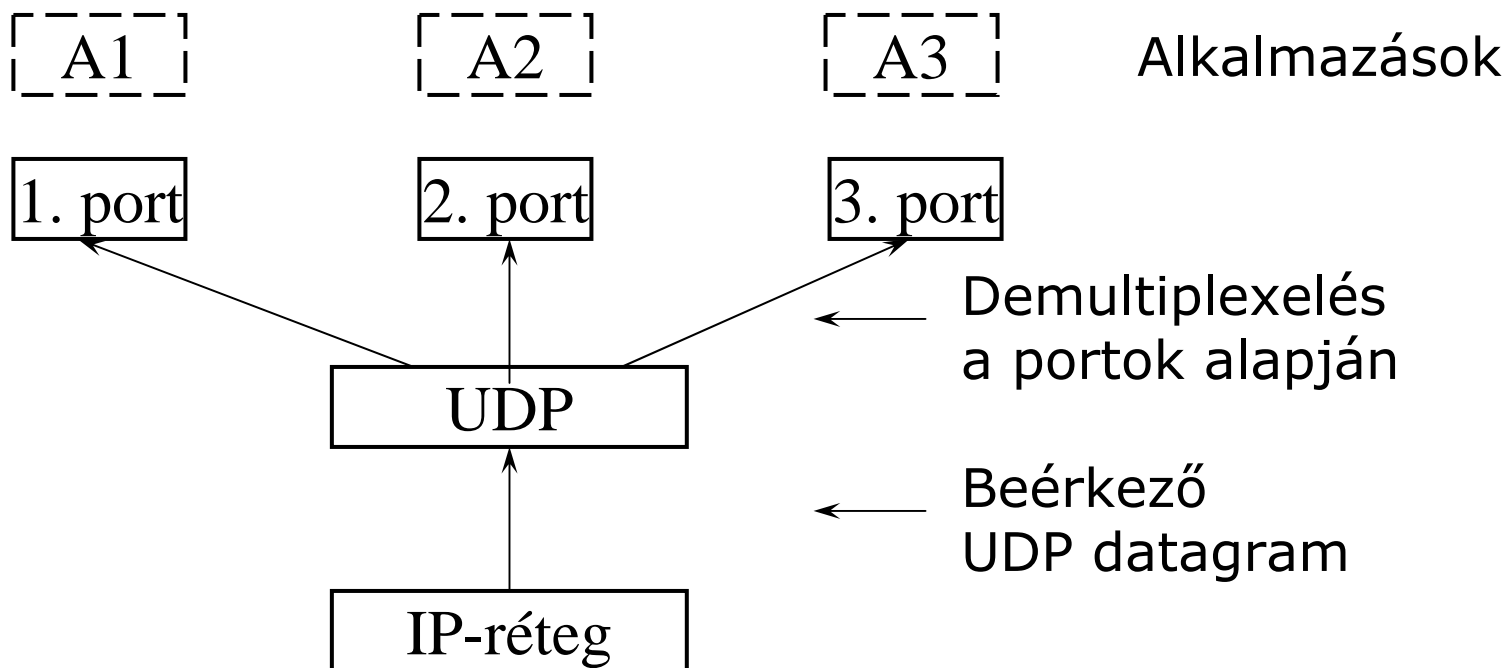
Az UDP és TCP közös képességei (1)

- Portok kezelése:
 - Az IP-rétegben a csomagok végpontnak, „host”-nak vannak címezve
 - A végpontokon belül: több alkalmazás, folyamat
 - Megkülönböztetésük: portok használatával
 - **Foglalt** (reserved, „well-known”) és **rendelkezésre álló** (available) portszámok
 - Foglalt portok: ide mindig lehet küldeni datagrammokat
 - 0...1023 közötti portszámok
 - pl. 80: HTTP, 21: FTP, 69: TFTP (ezek főként TCP-re)
 - Az UDP-en belül megállapításra kerülnek az alkalmazandó portszámok
- Multiplexelés /demultiplexelés
 - A portmechanizmus segítségével

Az UDP és TCP közös képességei (2)

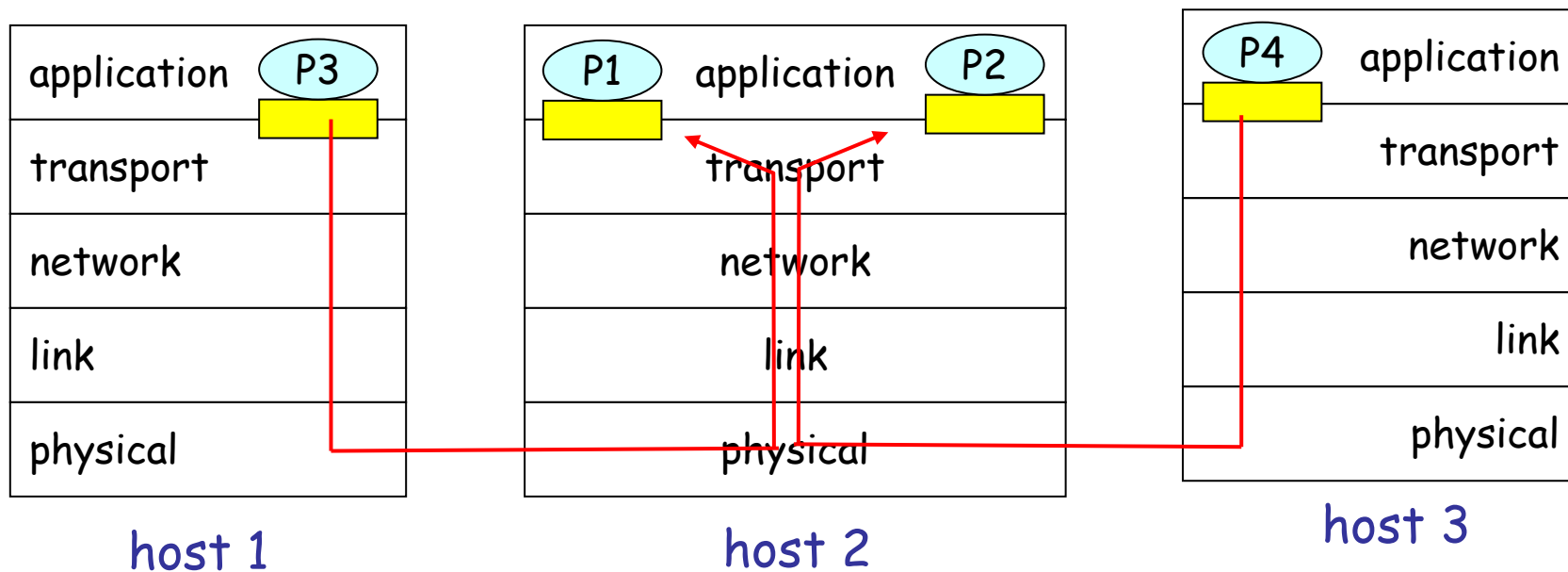
Multiplexelés és demultiplexelés

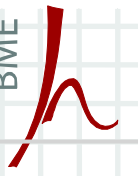
Példa:

Multiplexelés-demultiplexelés

= socket
 = process

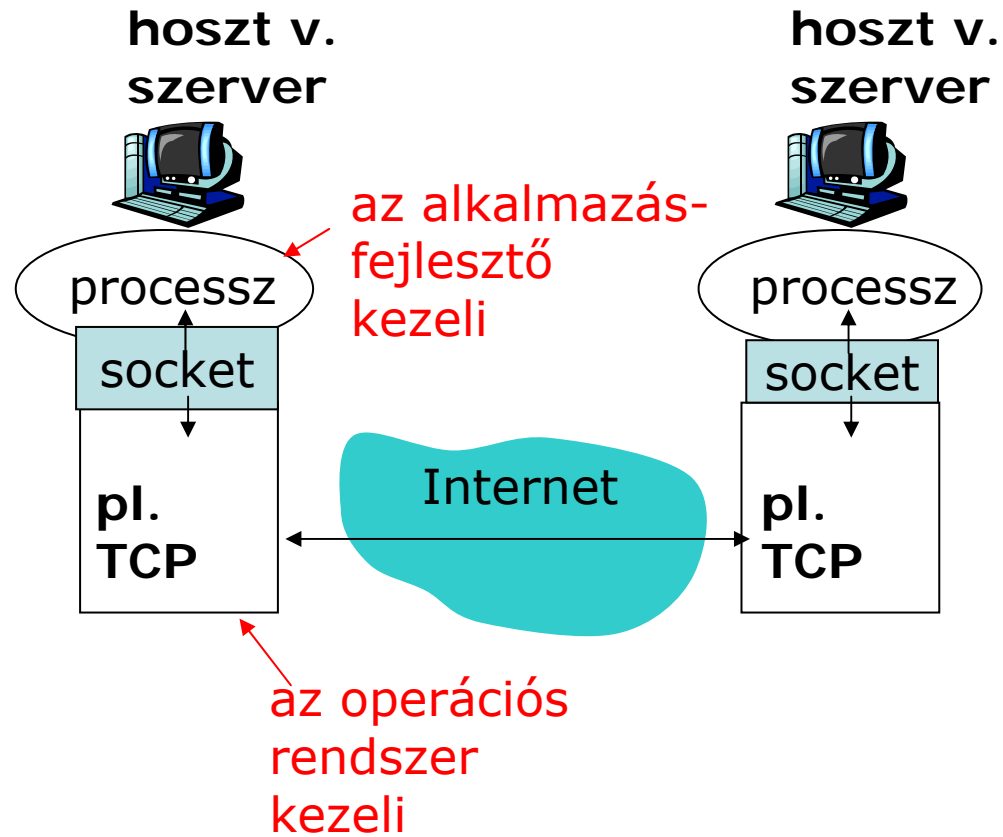

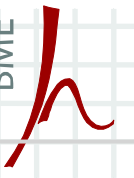

Socket: magyarázat

- Socket: interfész, „ajtó” az alkalmazás és a hálózat között
 - A socket-et az alábbiak jellemzik:
 - transzportprotokoll (UDP v. TCP)
 - saját IP cím
 - saját portszám
 - *(opcionális) távoli host IP címe*
 - *(opcionális) távoli alkalmazás portszáma*
- Diagram illustrating socket identification:
- saját IP cím
 - saját portszám
- } helyi socket cím
- *(opcionális) távoli host IP címe*
 - *(opcionális) távoli alkalmazás portszáma*
- } távoli socket cím
- } socket pár
- Leegyszerűsítve: socket = IP cím + portszám
 - Az operációs rendszer a bejövő IP csomagokat a fentiek alapján továbbítja az alkalmazásnak, kiszedve ezeket a megfelelő PDU-kból

Socket: illusztráció

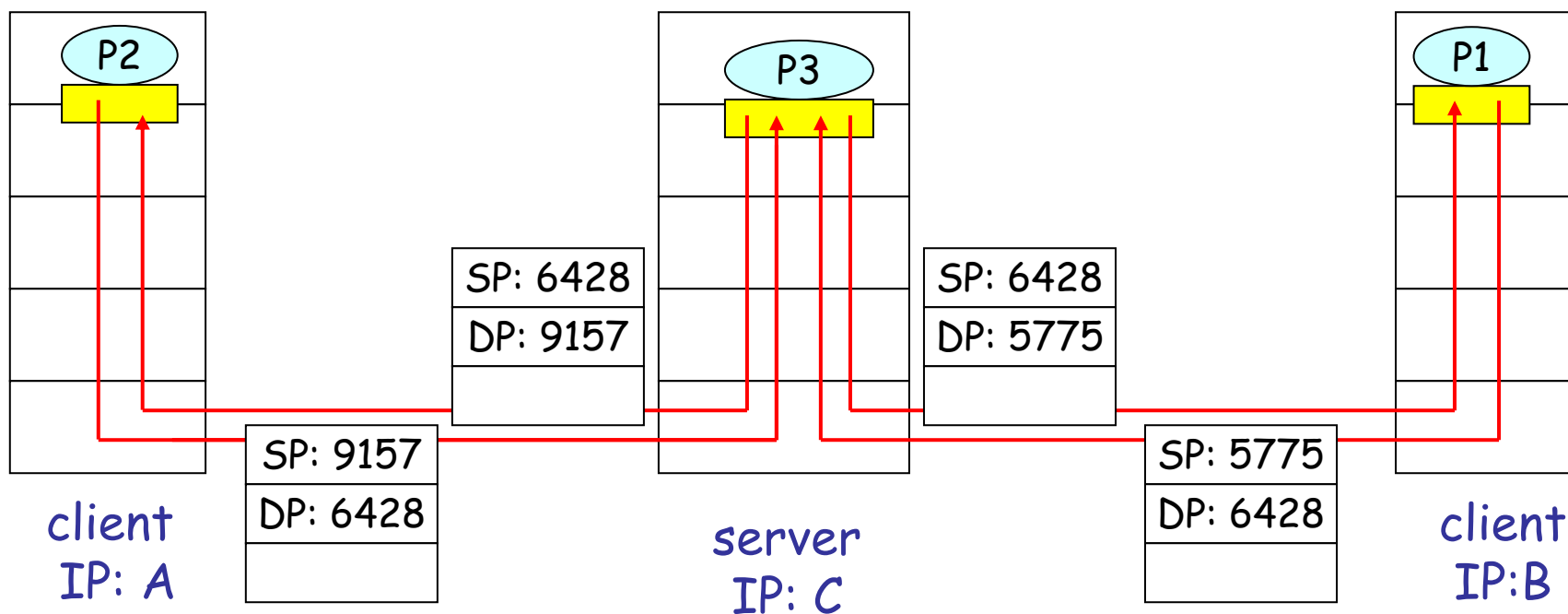

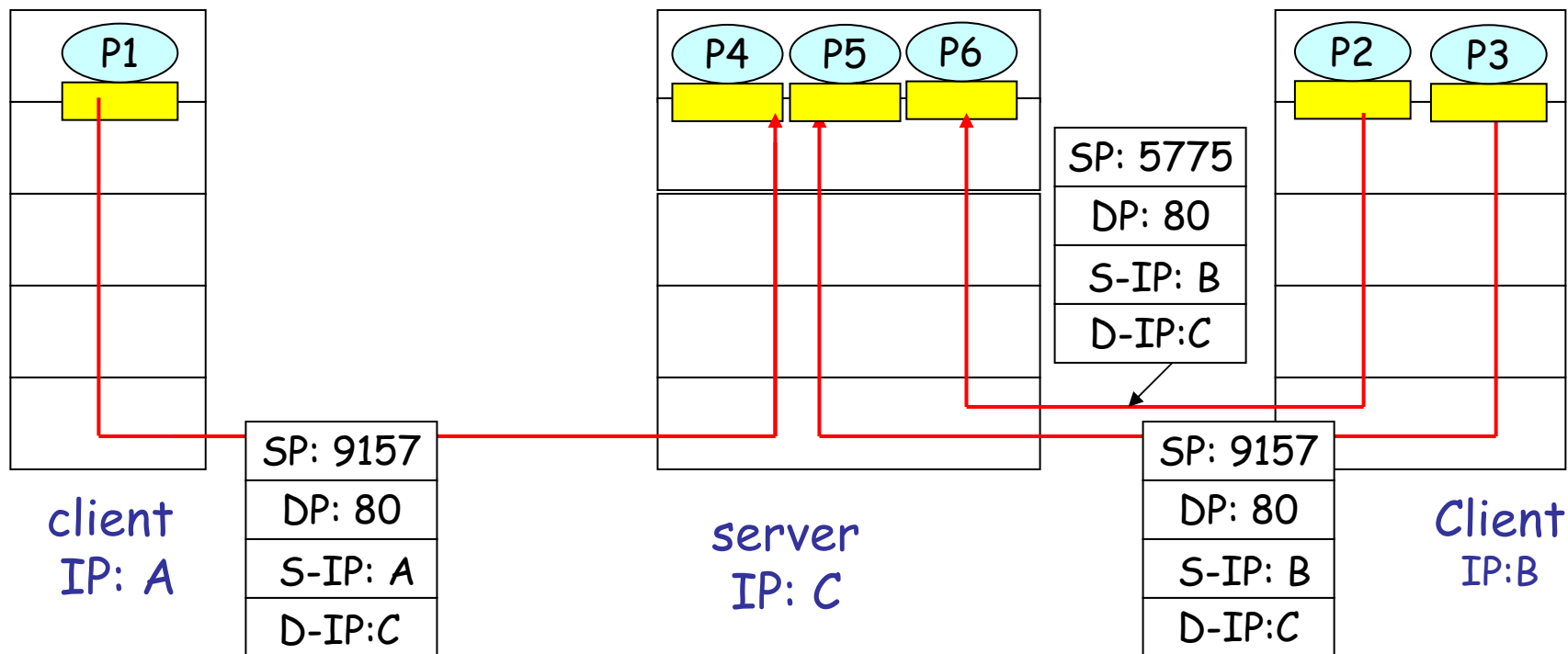
Socket típusok

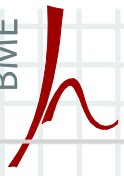
- Datagramm socket
 - Összeköttetésmentes socket, UDP használja
- Stream socket
 - Összeköttetés-alapú socket, TCP használja
- Raw (IP) sockets
 - Routerekben és hálózati eszközökben
 - Pl. ICMP, IGMP, OSPF

Multiplexelés-demultiplexelés, összeköttetésmentes eset (UDP)

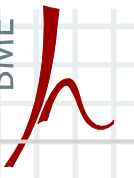
Multiplexelés-demultiplexelés, összeköttetés-alapú eset (TCP)

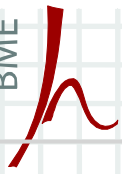
TCP kliens-szerver socket kezelés

- Szerver létrehoz „**hallgató**” **módban** lévő socketeket
 - várja a kliensek kapcsolatfelvételét
 - ilyenkor távoli cím: 0.0.0.0, távoli port: 0
- Kapcsolatfelvétel után: **dedikált socket** minden kapcsolathoz
 - Socket-socket közötti virtuális áramkörkapcsolás: TCP kapcsolat, duplex byte folyam
- Szerver különböző TCP socketeket hozhat létre ugyanazzal a helyi IP címmel és port számmal
 - mivel a távoli host IP címével, portjával **más socket párt alkot**
 - szerver gyerek processz összerendelése a kliens processzával
- UDP-ben **nincs dedikált socket**
 - Nincs külön gyerek processz minden távoli processzhez, egy processz kommunikál velük

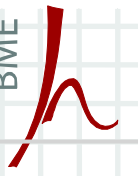
És ahol nincs transzport réteg implementálva?

- Egyes hálózati elemekben nincs implementálva a transzport réteg
 - Router hálózati rétegben
 - Switch adatkapcsolati rétegben
- De tűzfalak, NAT-ok és proxy szerverek figyelik az aktív socket párokat és fenntartanak socket interfészeket
- Továbbá: ütemezéshez (WFQ), QoS támogatáshoz routerekben a csomagfolyamokat a socket párokkal lehet azonosítani

Megoldás: Egyszerű (raw) socket

- **Közvetlenül** az alkalmazásnak továbbítja a csomagot a **fejléccel**
 - Nincs TCP/IP feldolgozás, alkalmazás látja el fejléccel/veszi le a fejléccet
 - Pl. routerekben ICMP-hez
- Windows XP-ben 2001-ben jelent meg: biztonsági aggályok (Unixban régóta)
 - Félelem **TCP reset támadástól**: „lelövi” a TCP kapcsolatot
 - +: gyanús kapcsolatok megszakítása
 - -: harmadik fél beékelődve megszakítja a kapcsolatot
 - +/- ? Peer-to-peer forgalom szűrése (Comcast-NNSquad eset)

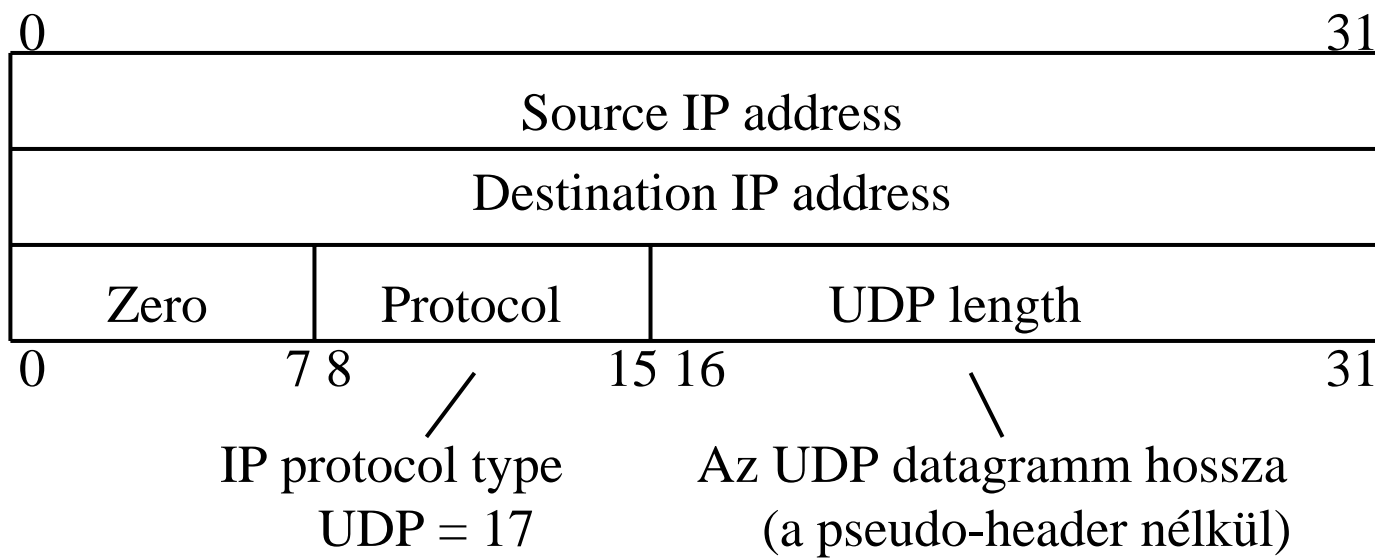

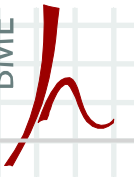
UDP (User Datagram Protocol)

- Nincs kapcsolatfelépítés, kézfogás
- Semmi garancia:
 - a csomagok sorrendjére
 - adatintegritására
 - elvesztésének detekciójára
- A megbízható átvitel garantálását az alkalmazási rétegre bízza
- *Unreliable* Datagram Protocol 😊
- Multiplexálást és opcionálisan adatintegritás ellenőrzést nyújt

UDP – User Datagram Protocol (3)

- A checksum számítási elve
 - 1-es komplement 16 bites szavakra
- Tartalmazza az IP-címeket is
 - annak ellenőrzésére, hogy a datagramm elérte a helyes címzettet, nemcsak a helyes portot
- „Pseudo-header” hozzáadásával (IPv4-re):

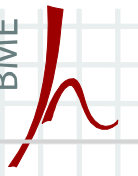

UDP – User Datagram Protocol

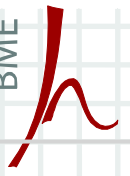
Összefoglalás: funkcionalitás és a költsége

- Portkezelés
 - a különböző alkalmazások/folyamatok megkülönböztethetők
- Több alkalmazás egyidejű kezelése
 - port-hozzárendeléssel és multiplexeléssel/demultiplexeléssel
- Hibajelzés az UDP datagram tartalmára és az IP csomag további részeire
- A fentiek költsége:
minimum 8 oktettnyi overhead

UDP alkalmazása

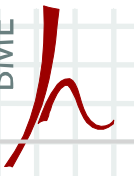
- Broadcast, multicast (TCP nem képes rá)
- Média: streaming, valós idejű játékok, VoIP, IPTV
- Gyors és rövid lekérdezések:
 - DNS
 - DHCP
 - RIP
- Tipikusan a hálózati forgalom pár százaléka
 - De növekszik a részaránya és nincs torlódás szabályozás: aggályok!
 - Datagram Congestion Control Protocol (DCCP)

TCP –Transmission Control Protocol

Fő jellemzői

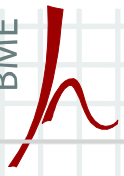
- **Célkitűzés:** megbízható szállítási szolgáltatás nyújtása az IP nem megbízható datagram-szolgáltatásán
- **Jellemzői:**
 - **Virtuális összeköttetések:** összeköttetés épül fel és marad fenn a kommunikáció tartamára
 - **Stream-típusú szolgáltatás:** byte- (oktett-) streamek sorrendhelyes átvitele
 - **Strukturálatlan stream:** nincsenek határolók a streamen belül
 - **Pufferelt átvitel:** a streamből a datagramm megtöltéséhez szükséges mennyiséget várja össze
 - **Duplex kapcsolatok:** két független stream
 - **Vezérlő információk küldése:** az ellenkező irányban folyó streambe ágyazva (piggybacking)

TCP – Transmission Control Protocol

Miről lesz szó?

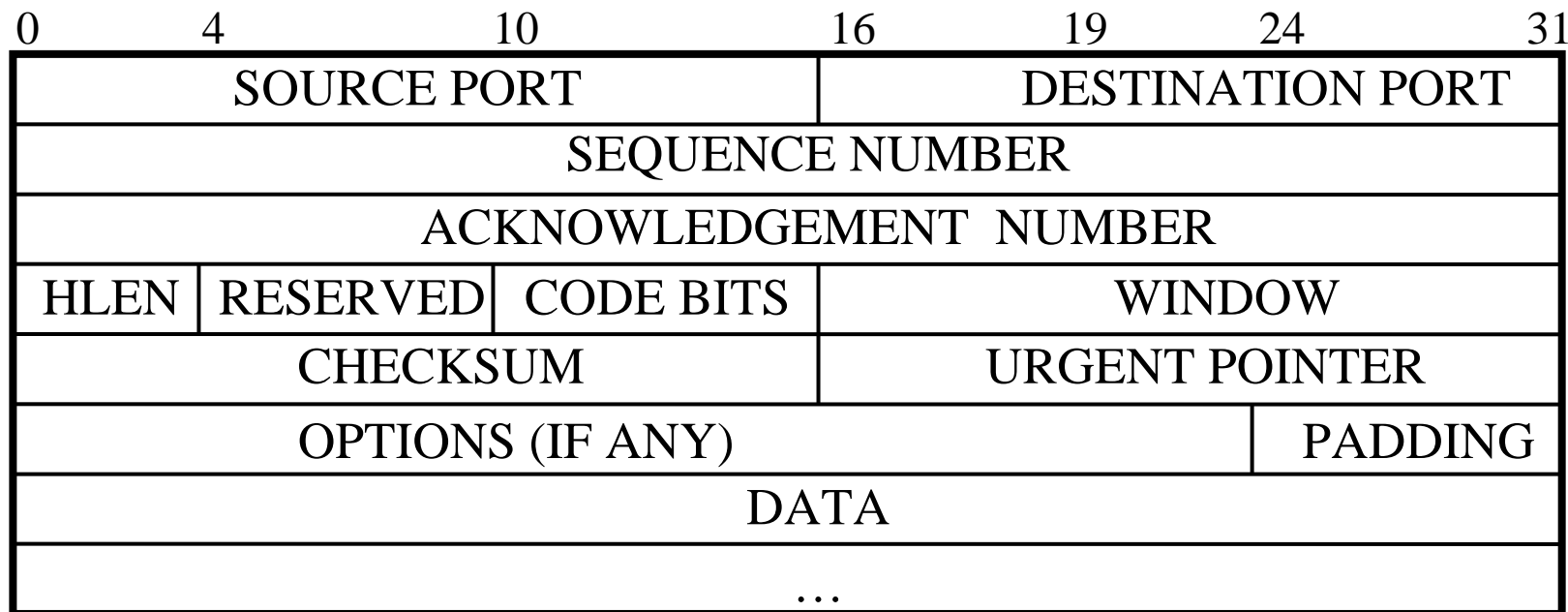
- **Adategység:** szegmens; szegmensstruktúra
- **Megbízható átvitel** sorszámozás és pozitív nyugtázás segítségével
- Összeköttetés-alapú kommunikáció: **kapcsolatfelépítés és -lebontás**
- **Forgalomszabályozás** (flow control) ablakmechanizmus segítségével
- **Torlódásvezérlés** (congestion control)

TCP kialakulása

- 1974: "*A Protocol for Packet Network Interconnection.*" Vint Cerf és Bob Kahn
- Itt vezetik be a *Transmission Control Program*-ot, ez válik szét később TCP-re és IP-re
- Eleinte Internet Protocol Suite, majd TCP/IP elnevezés

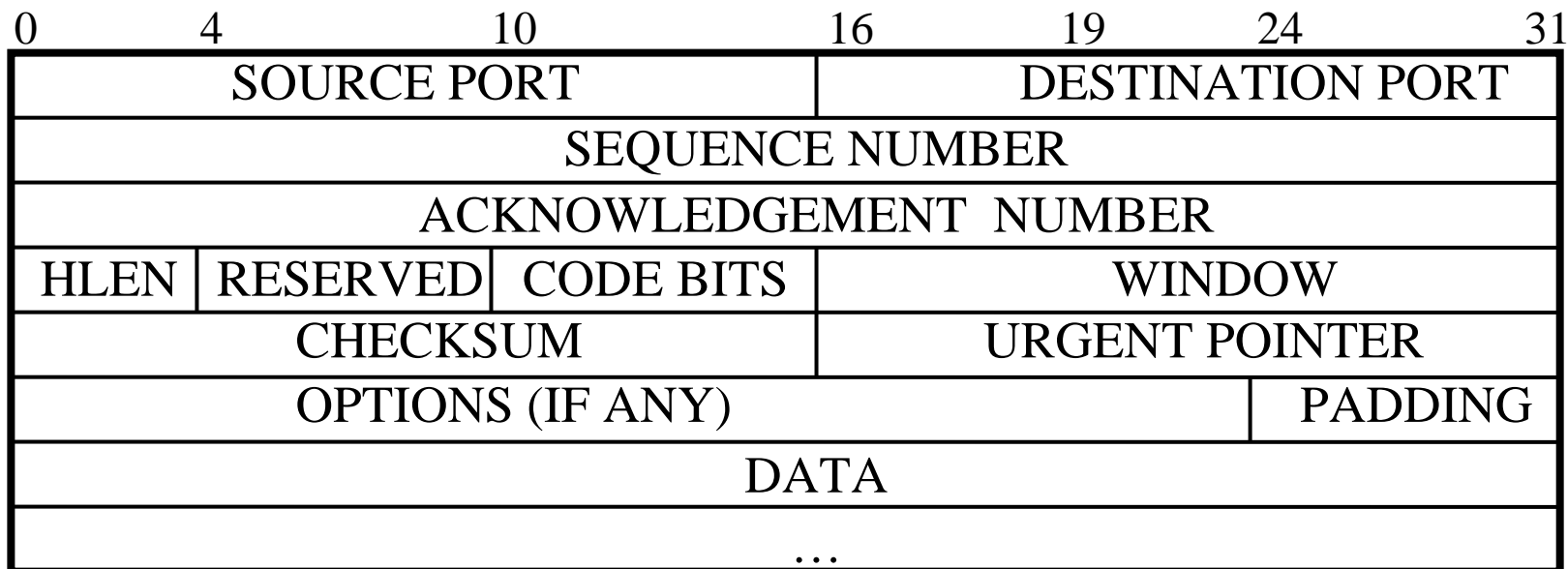
A PDU – Protocol Data Unit (a TCP-ben: „segment”) struktúrája

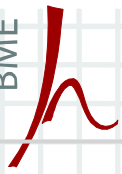
- **Sequence no.:** a szegmensben levő adat első byte-jának pozíciója a küldő byte stream-jében
- **Ack no.:** annak a byte-nak a sorszáma, amelyet a forrás legközelebb vár

TCP – Transmission Control Protocol

Szegmensformátum (folyt.)

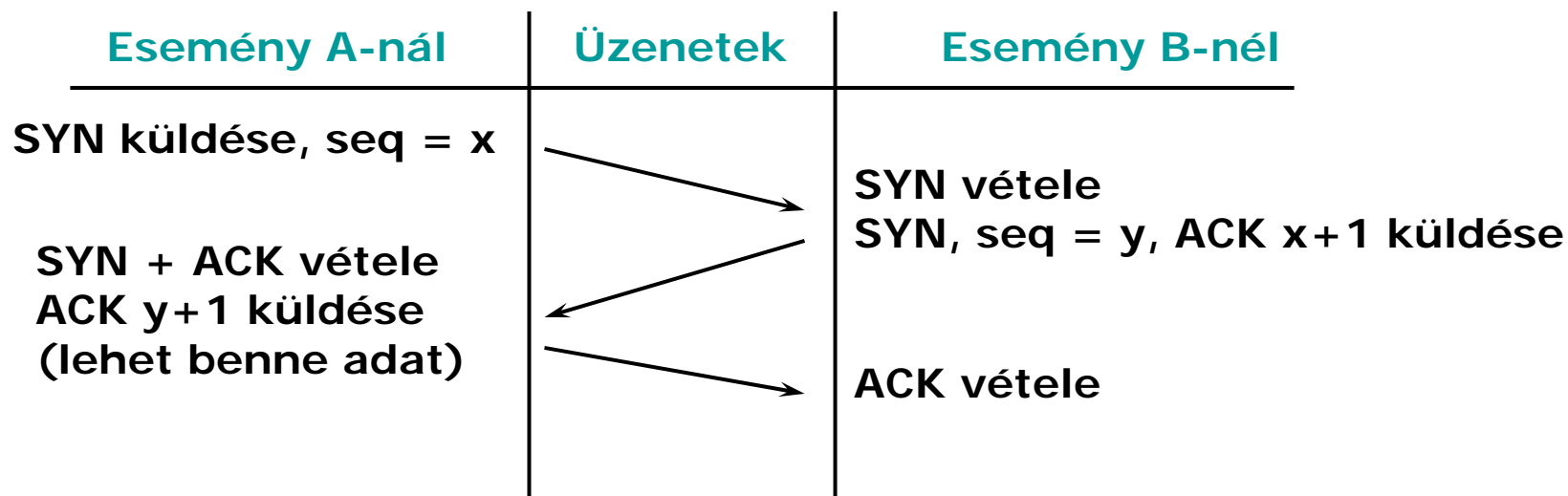

- **HLEN**: fejléc mérete, minimum 20 byte, max 60 byte
- **Code bits** (flags): URG, PSH, ACK, RST, SYN, FIN bitek a kapcsolat kezeléséhez használt jelzőbitek
- **Window**: a küldő ismertté teszi a **vételi pufferének méretét**
- **Checksum**: mint az UDP-ben (pseudorandom)
- **Urgent pointer**: ha URG=1, a szegmens „urgent” részt tartalmaz, ilyenkor a végére mutat (pl. jelszóküldés)

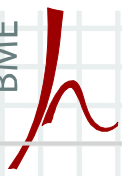

Hívásfelépítés a TCP-ben

„3-way handshake” eljárás (3 utas kézfogás)

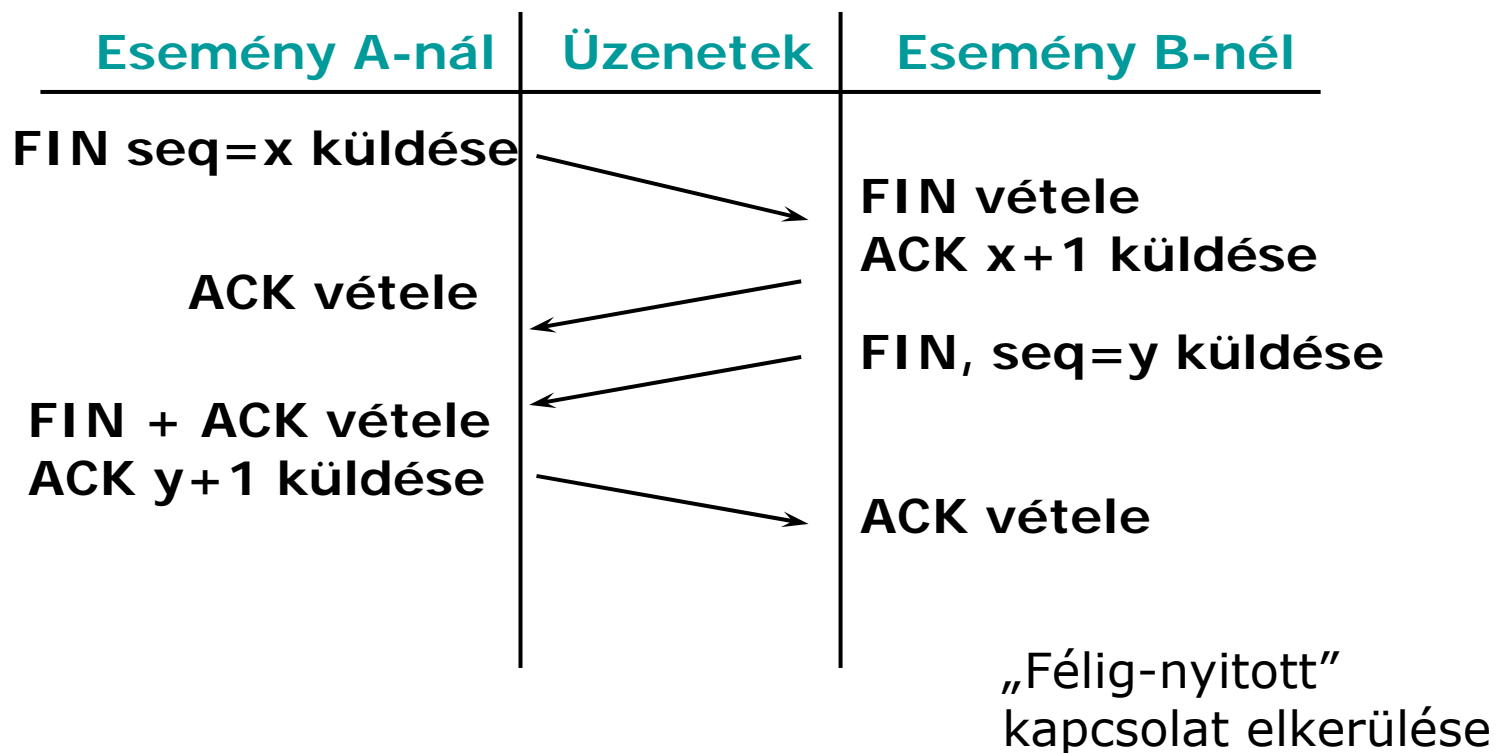

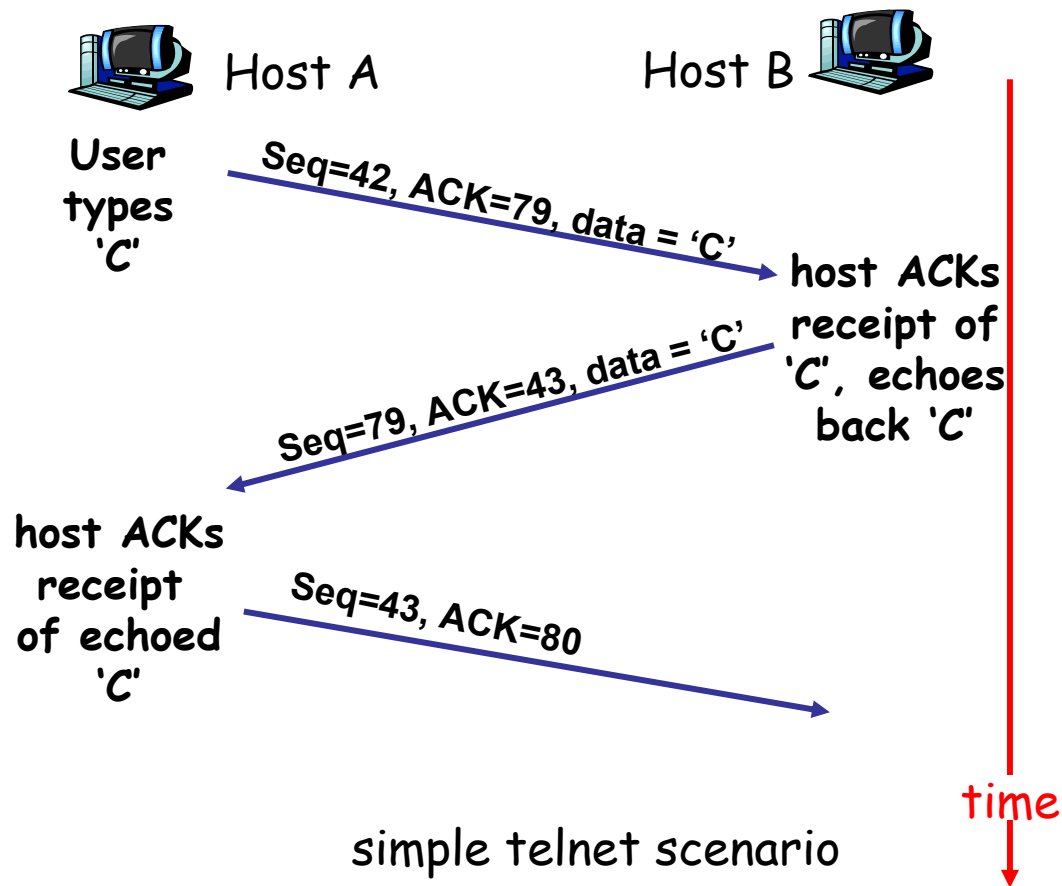
Elején véletlenszerű sorszám: a TCP sorszám predikciós támadás elkerülése

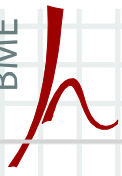

Híváslebontás a TCP-ben

„Modified 3-way handshake” eljárás

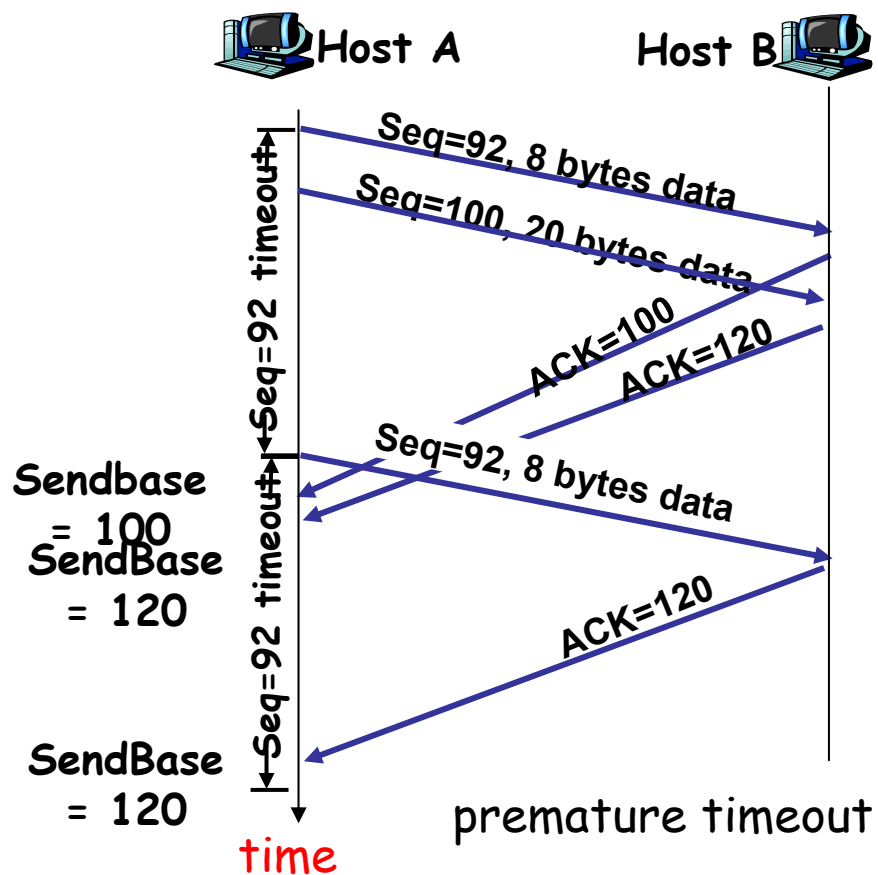
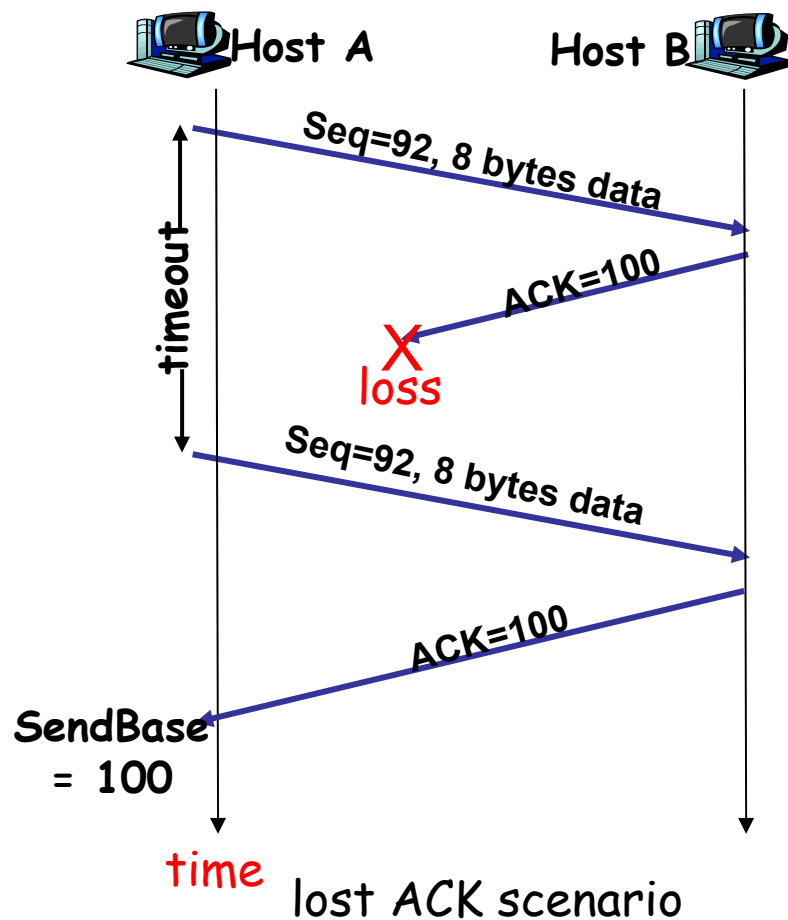
Várakozás nyugtázásra

- Várakozás ACK-ra: **time-out**
- Mekkora válasszuk a time-out-ot?
- Probléma a túl kicsivel és a túl nagygal

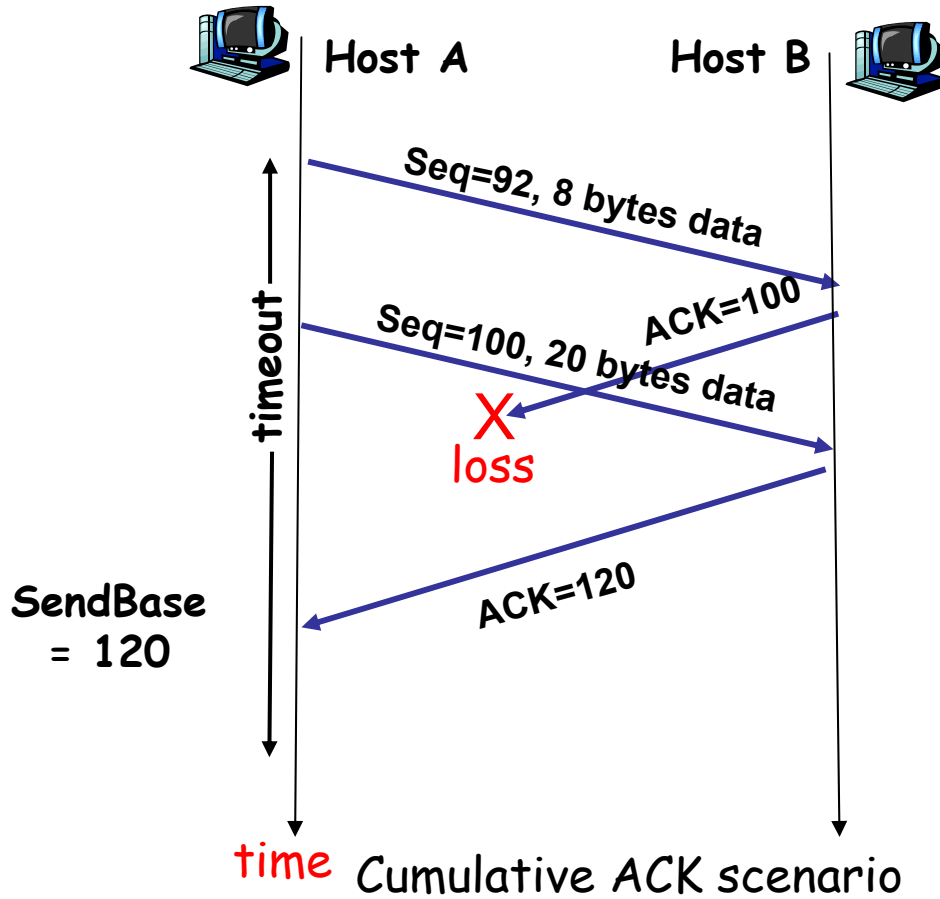
- Megoldás:
a teljes terjedési időhöz
(RTT - round-trip time) igazítani, **adaptív**vá tenni

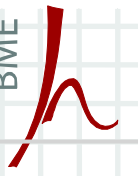
- Szabályok arra, hogy mit tegyünk, ha nem jön ACK a time-out alatt

Újraküldési esetek a TCP-nél: elveszett nyugta és korai timeout

Újraküldési esetek a TCP-nél: összevont nyugta

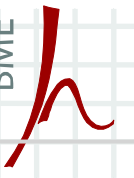

Gond összevont nyugtával

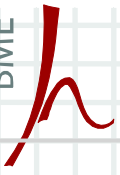
- Pl. 1000 bájt kerül elküldésre 10 szegmensben
 - Ha elveszik az első szegmens, a fogadó nem tudja visszajelezni, hogy 100-999 megjött, de 0-99 nem
 - Újra elküldi a teljes 1000 bájt

- Megoldás: **szelektív nyugtázás**
 - SACK-ban meg tudja mondani, hogy 100-999 megjött sikeresen
 - Opcionális fejrészmezőben
 - Népszerű, minden TCP implementációban

Gond sorrend keveredéssel

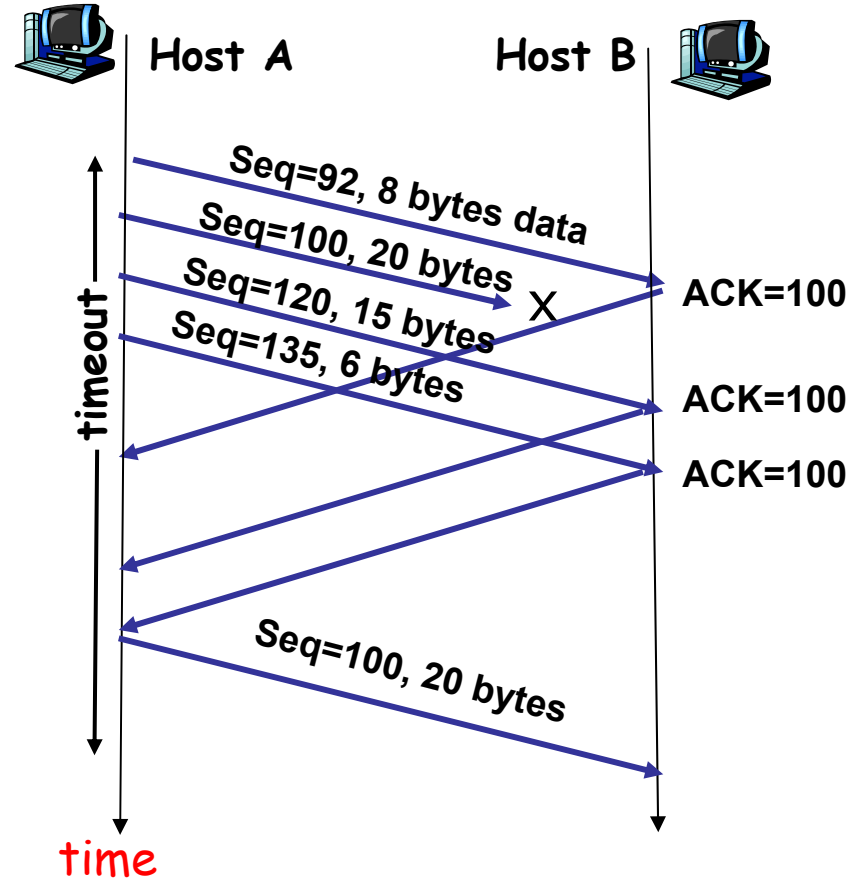
- Sorrendkeveredés miatt elveszett csomagnak hiszi a küldő
->újraküldés->forrás visszafogás
- Megoldás: **D-SACK (duplikált nyugta)**
 - Fogadó szól, hogy az újraküldött csomag duplikátum
->visszagyorsul a forrás

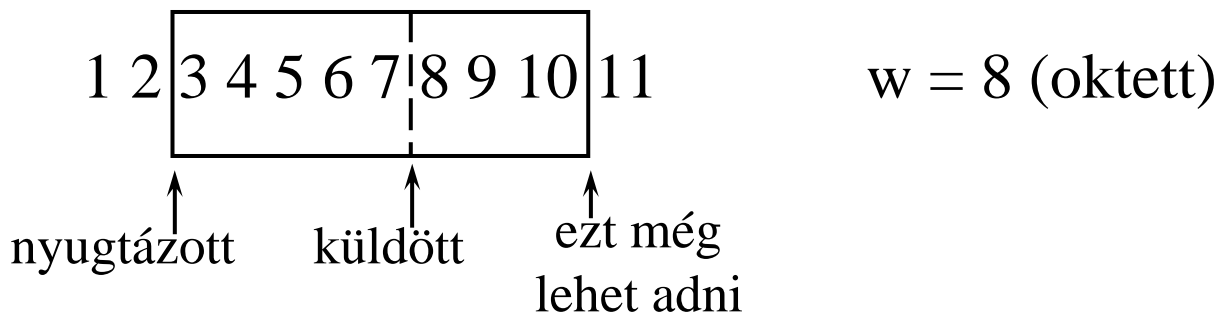
Fast retransmit (1)

- A **time-out idő** gyakran **túl hosszú**:
 - nagy késleltetés mielőtt az elveszett csomagot az adó újra tudná küldeni.
- De hogy értesülhetne az elveszett csomagról előbb, mintsem hogy letelt volna a timeout?
 - Az elveszett szegmensekre utalhatnak a duplikált ACK-ok
 - Ha a vevő hézagot vesz észre a vett szegmensek sorozatában (elveszett csomag) akkor újból lenyugtázza a megelőző helyesen vett szegmenst.
 - Több egymást követő duplikált ACK érkezhethet.
- **Fast retransmit szabály**: ha az **adó 3 egymást követő ACK-t kap** ugyanarra a szegmensre, feltételezi, hogy az azt követő szegmens elveszett és
 - **újraküldi azt még mielőtt lejárna a timeout.**

Fast retransmit (2)

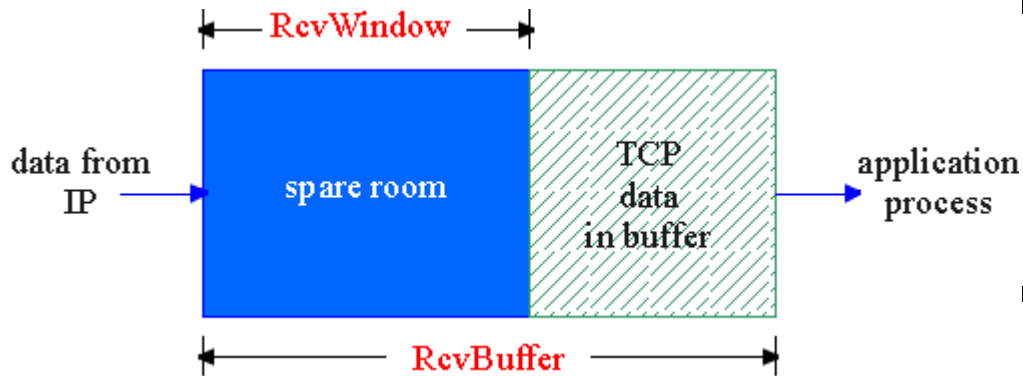

Flow control: a „sliding window” módszer elve

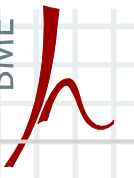
- Csúszóablakos („sliding window”) mechanizmus
 - az ablak mérete megadja a „kintlevő”, nyugtázatlan csomagok max. számát. (Pl.: $w=8$)
- A TCP-ben: az ablak-mechanizmus oktetteken működik

TCP Flow control: hogy működik?

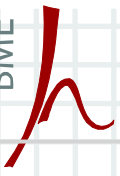
- Spare room:
- = `RcvWindow`
- = `RcvBuffer - [LastByteRcvd - LastByteRead]`

- A vevő közli a szabad helyének a méretét (`RcvWindow`) a küldött szegmensben
- Az Adó legfeljebb `RcvWindow` mennyiségű nyugtázatlan adatot küld

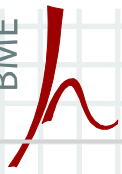
MSS (Maximum Segment Size)

- A legnagyobb adatméret bájiban, amit a TCP hajlandó küldeni egy szegmensben
- Össze kell egyeztetni az adatkapcsolati réteg MTU-jával
 - elkerülendő a tördelést
- TCP kapcsolatfelépítésnél kell egyeztetni, **MSS opció a fejlécben**
- TCP adó használhat Path MTU discovery-t is: dinamikus MSS változtatás

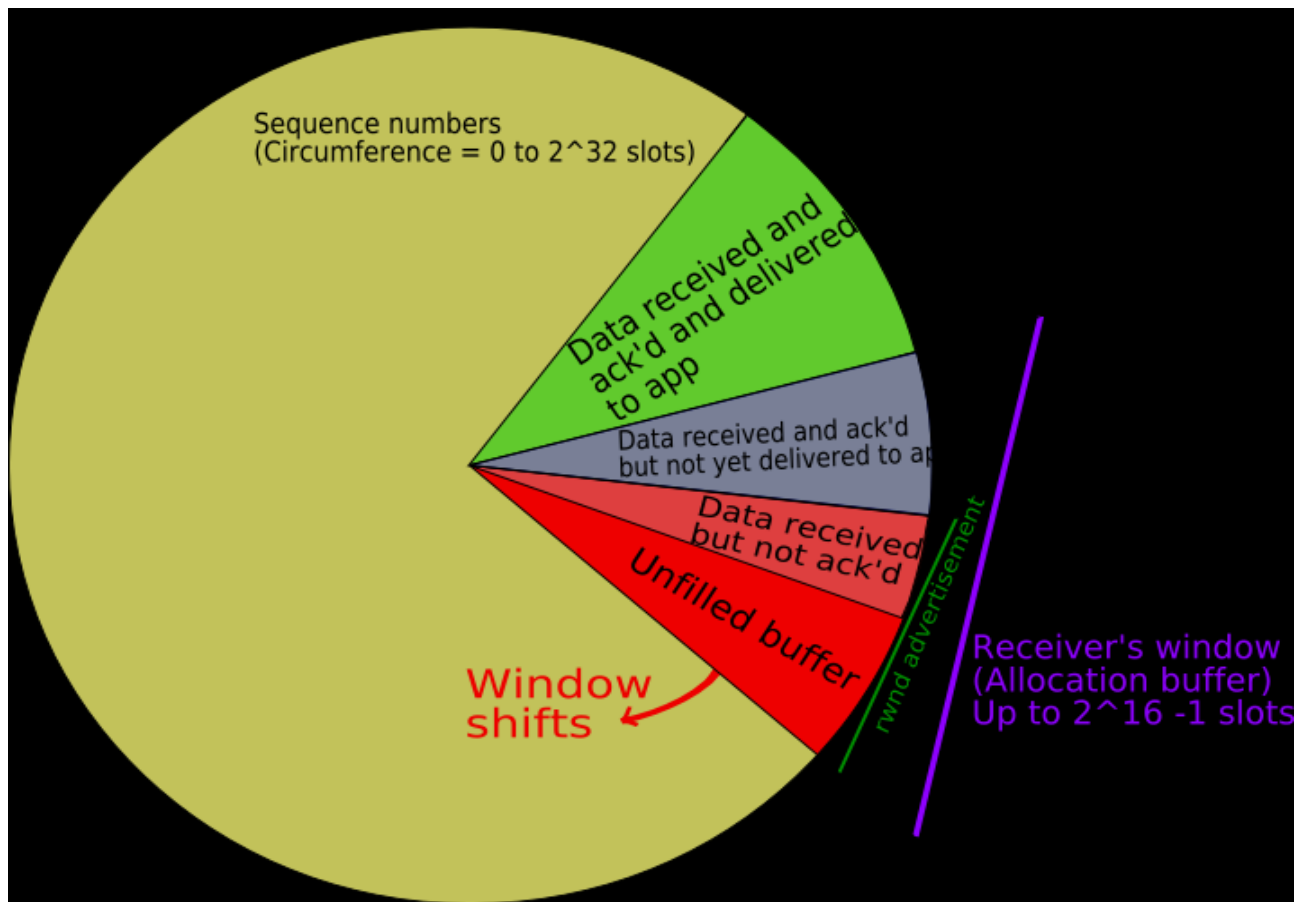

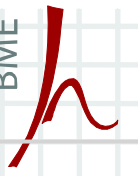
Csúszóablakos problémák

- I. Ha a vevő **nullás csúszóablak** méretet hirdet: adó leáll a küldéssel
 - Ha **elveszik a vevő csomagja az új csúszóablak méretről**: adó vár hiába
 - Megoldás: adó egy **timert** indít, lejártá után felkéri a vevőt, hogy küldjön ACK-ot az új ablakméretről
- II. **Buta ablak jelenség**
 - Ha a vevő oldalon kicsi (akár 1 byte) szabadul fel, lehet 1 byte az ablak
 - A küldő 1 byte-ot küld, a vevő megint 1 byte-tal nyit
 - Erőforráspocsékolás: kisebb az adat mint a fejléc!
 - Megoldás:
 - A vevő nem nyitja az ablakot, csak akkor, **ha MSS nagyságrendűt nyithat**
 - A küldő nem küld, hacsak nem
 - MSS-nyit küldhet
 - Mindent küldhet, amit az alkalmazás kért

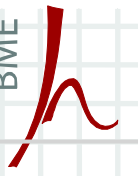
A TCP „óra”

Torlódásvezérlés a TCP-ben

- A torlódásvezérlésről általában:
 - Azok a módszerek, amelyekkel linkek, csomópontok időszakos túlterheltségét megkíséreljük megszüntetni.
- Két fő módszer:
 - „Hálózat által segített” (**network assisted**) torlódásvezérlés
 - A hálózati elemek szolgáltatnak információt a túlterhelésről az adónak
 - Végpontok közötti (**end-to-end**) torlódásvezérlés
 - nincs visszacsatolás a hálózatból, a végpont következtet arra, hogy torlódás léphetett fel
- A TCP az utóbbit csinálja!

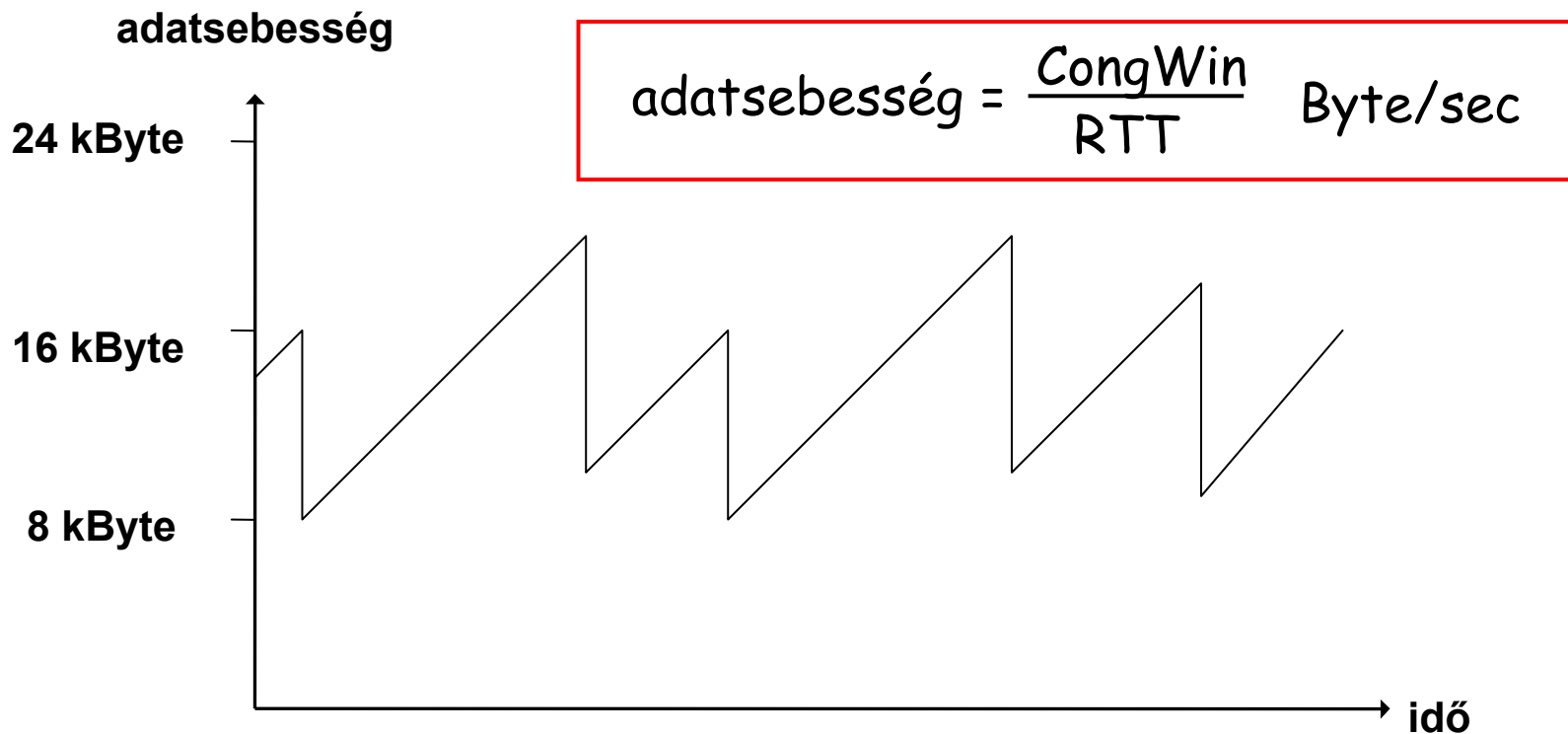
Torlódásvezérlés a TCP-ben

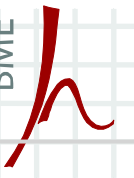
- Módszer:
 - **növeljük az adatsebességet**, ha úgy érzékeljük, van elég átbecsátóképeség
 - amíg **torlódásra utaló jeleket** nem tapasztalunk, ha igen, csökkentsük.

- Hogyan:
 - congestion window, **CongWin**
 - növeljük a CongWin-t minden RTT alatt MSS-sel, amíg vesztést nem érzékelünk
 - csökkentsük a CongWin-t felére minden vesztéskor
 - = **Additive increase – multiplicative decrease (AIMD)** módszer

- Hogyan érzékeljük a torlódást (vesztést)?
 - timeout letelt, nem jött nyugta
 - többszörös nyugta érkezett ugyanarra a szegmensre

Az adatsebesség alakulása AIMD esetén

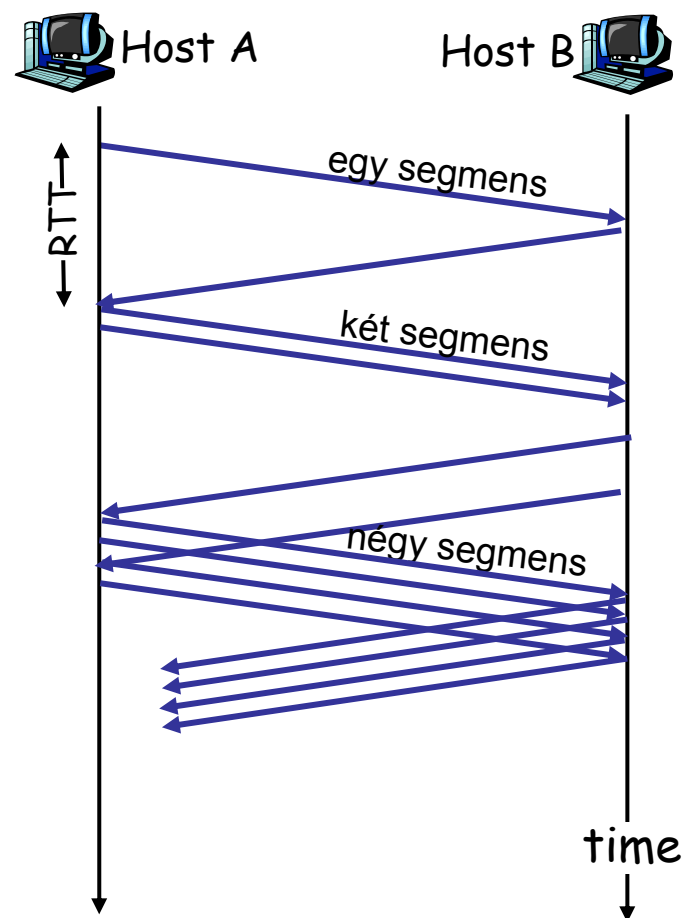

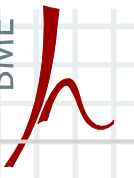

- Az AIMD kiegészítései:
- „Slow Start”
 - az összeköttetés kezdetén a sebesség gyors (exponenciális) növelése az első vesztségig, utána AIMD
 - Gyors növelés: minden ACK után kétszerezzük
- Eltérő viselkedés timeout és többszörös (3-szoros) nyugták esetén

TCP Slow Start

- Az elején: $\text{CongWin} = 1 \text{ MSS}$
 - Példa: $\text{MSS} = 500 \text{ byte}$ & $\text{RTT} = 200 \text{ msec}$
 - kezdeti sebesség = 20 kbps
- Mivel a rendelkezésre álló átb. képesség $\gg \text{CongWin}/\text{RTT}$ lehet,
 - célszerű gyorsan elérni, ezért
 - induláskor exponenciálisan növelni az első vesztésig

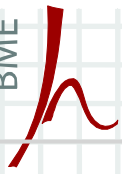

- 3 duplikált ACK után:
 - **CongWin** felére csökken
 - Utána lineáris növekedés
 - torlódás elkerülés
- De timer lejártá esetén:
 - **CongWin** 1 MSS lesz;
 - Utána exponenciálisan nő,
 - Egy korlátig, majd onnan lineáris

Filozófia:

- ❑ timer lejártá rosszabb torlódási helyzetet jelez, mint a 3 duplikált ACK

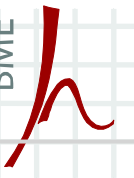

Összefoglaló: TCP torlódás szabályozás

- Ha a `CongWin` egy korlát alatt van, adó **slow-start** fázisban, exponenciális ablak növelés
- Ha `CongWin` a korlát felett, az adó **torlódás elkerülési fázisban**, lineáris ablak növelés
- Ha **3 duplikált ACK**, a korlát $\text{CongWin}/2$ lesz és a `CongWin` pedig a korlát
- Ha **timer lejárt**, a korlát $\text{CongWin}/2$ lesz, míg a `CongWin` 1 MSS lesz

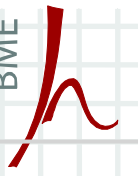
TCP sender congestion control *

State	Event	TCP Sender Action	Commentary
Slow Start (SS)	ACK receipt for previously unacked data	$\text{CongWin} = \text{CongWin} + \text{MSS}$, If ($\text{CongWin} > \text{Threshold}$) set state to "Congestion Avoidance"	Resulting in a doubling of CongWin every RTT
Congestion Avoidance (CA)	ACK receipt for previously unacked data	$\text{CongWin} = \text{CongWin} + \text{MSS} * (\text{MSS} / \text{CongWin})$	Additive increase, resulting in increase of CongWin by 1 MSS every RTT
SS or CA	Loss event detected by triple duplicate ACK	$\text{Threshold} = \text{CongWin} / 2$, $\text{CongWin} = \text{Threshold}$, Set state to "Congestion Avoidance"	Fast recovery, implementing multiplicative decrease. CongWin will not drop below 1 MSS.
SS or CA	Timeout	$\text{Threshold} = \text{CongWin} / 2$, $\text{CongWin} = 1 \text{ MSS}$, Set state to "Slow Start"	Enter slow start
SS or CA	Duplicate ACK	Increment duplicate ACK count for segment being acked	CongWin and Threshold not changed

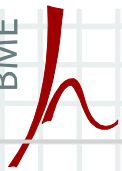
TCP átbocsátóképessége

- TCP átlagos átbocsátó képessége az ablak méret és RTT függvényében?
 - Nem foglalkozunk slow-start-al
- W az ablakméret a csomagvesztés pillanatában
- Csomagvesztés előtt az átbocsátás W/RTT
- Vesztés után az ablak $W/2$ lesz, átbocsátás $W/2RTT$.
- Átlagos átbocsátás: $.75 W/RTT$

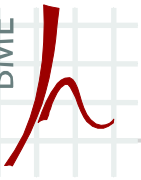
TCP és UDP: összefoglalás

- o Mindkettő host layer/transport layer protokoll
- o Mindkettő portokat kezel
 - o multiplexelés/demultiplexelés
 - o ezáltal interface nyújtása az alkalmazói folyamatok felé
- o Az UDP összeköttetés-mentes, best effort szolgáltatás
 - o nem garantál célba juttatást, csak hibajelzést nyújt
 - o gyorsan célba juttat
- o A TCP összeköttetés-alapú, megbízható transzport szolgáltatás
 - o sorrendhelyes, hibamentes szállítást nyújt
 - o ára: késleltetés

Néhány gyakori alkalmazás és az használt transzportprotokollok

<i>Alkalmazás</i>	<i>Alkalmazási rétegbeli protokoll</i>	<i>Használt transzport-protokoll</i>
<i>E-mail</i>	SMTP	TCP
<i>Távoli elérés</i>	Telnet	TCP
<i>Web-elérés</i>	HTTP	TCP
<i>File-átvitel</i>	FTP	TCP
<i>Routing</i>	RIP	UDP
<i>Hálózatmenedzsment</i>	SNMP	UDP, TCP
<i>VoIP, média-streaming</i>	Többnyire nem szabványos	UDP

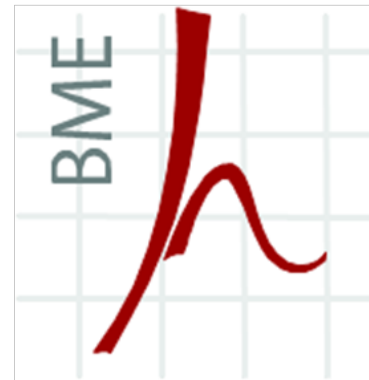
Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

MULTIMÉDIA TOVÁBBÍTÁSA AZ IP FELETT

1. rész

Bevezető áttekintés

Médiakezelő protokollok (RTP, RTCP, RTSP)

Dr. Szabó Csaba Attila

egyetemi tanár

BME Híradástechnikai Tanszék

szabo@hit.bme.hu

April 23, 2013
Budapest

- *A multimédia alkalmazások fő csoportjai:*
 - Tárolt audió- és videóstreaming
 - Élő audió- és videóstreaming
 - Interaktív real-time audió és videó

- *Milyen igényeik vannak a hálózattal szemben („szolgáltatásminőség”: I. kicsit később)*
 - Késleltetés-érzékenyek
(késleltetés és késleltetés-ingadozás)
 - Adatvesztésre általában nem érzékenyek
 - Éppen ellentétesen az adatkommunikációval

Tárolt média letöltése streaminggel

Streaming?

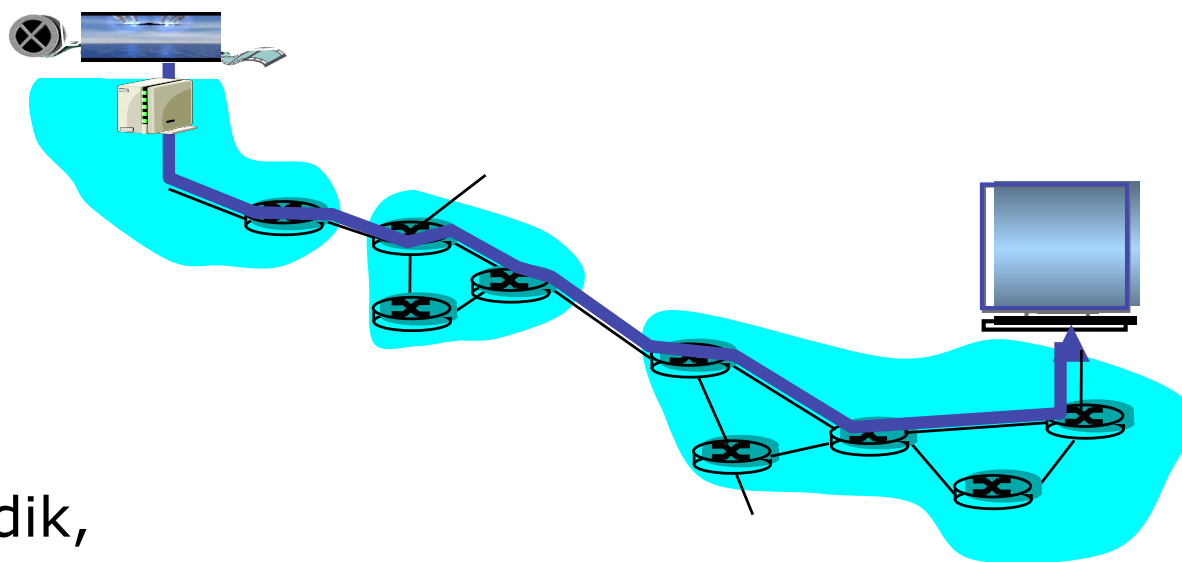
Szemben a hagyományos médiafájl-letöltéssel, amikor egyetlen nagy csomagban töltődik le a tartalom, itt folyamatos csomagküldés és közben feldolgozás a vevőben

A tartalom a forrásnál tárolódik (médiaszerver)

Lejátszásra kerül a kliensnek

A lejátszás elkezdődik, mielőtt a teljes anyag megérkezik

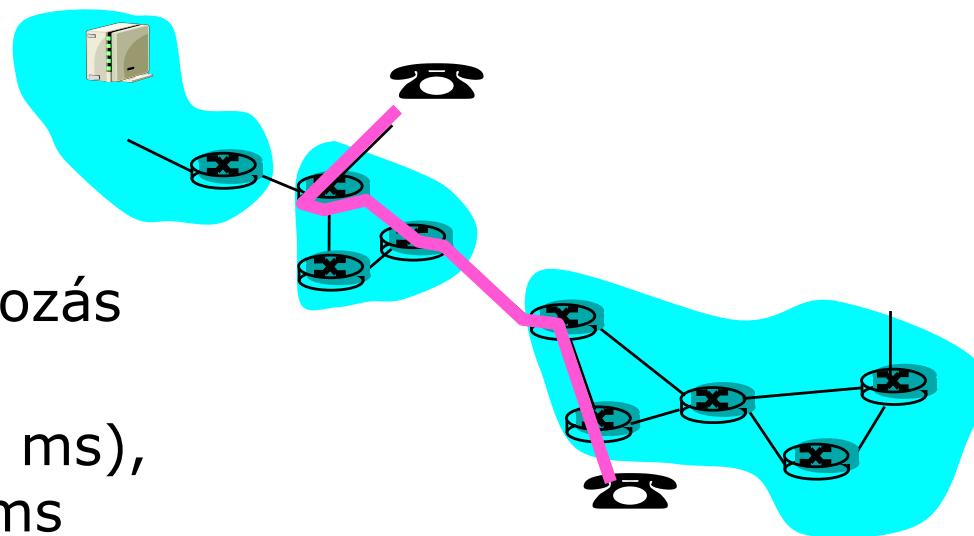
Interaktivitás: videomagnó-szerű funkciók szükségesek (előre-hátra, szünet, állj stb.)

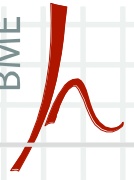
- Alkalmazási példák:
 - rádió-, TV-állomások az interneten
 - élő előadások („webinar”)
 - élő sportesemények
- Streaming:
 - playback-tár
 - lejátszás késleltetéssel
- Interaktivitás:
 - néhány, a tárolt média lejátszásánál használt funkció (persze pl. gyors előre nincs)

- Alkalmazási példák:
 - VoIP, IP feletti telefonálás
 - videokonferencia

- Igények:
 - kis késleltetés,
 - kis késleltetés-ingadozás
 - pl. beszédnél:
150 ms (max. 300 ms),
ingadozás pár 10 ms

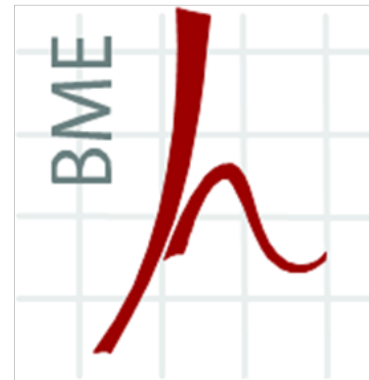
- Új funkció: hívásvezérlés

Szolgáltatásminőség

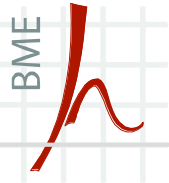
QoS – Quality of Service

- Mi a **QoS** = végpontok közötti garanciák, adott időszakra és adott forgalom mellett, az alábbi és hasonló paraméterekre vonatkozóan:
 - Rendelkezésreállítás
 - Átviteli sebesség, „sávszélesség”
 - Késleltetés, késleltetésingadozás
 - Adatvesztés
- **QoS-paraméterek** – pl. csomagkésleltetés, csomagvesztés
- **Forgalomleírók** – pl. csomagsebesség (csúcs-, átlagos)
- **QoS- (szolgáltatási) osztályok** (IP: best effort?)
- **A QoS biztosításának eszközei:**
 - Torlódásvezérlés
 - Preventív: beengedésszabályozás
 - Reaktív: torlódásvezérlés

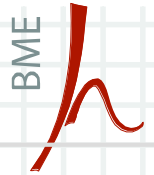
Példa: beszéd- csomagkommunikáció, beszédátvitel IP felett

April 23, 2013
Budapest

Beszédfeldolgozás beszédcsomag- kommunikációs rendszerekben

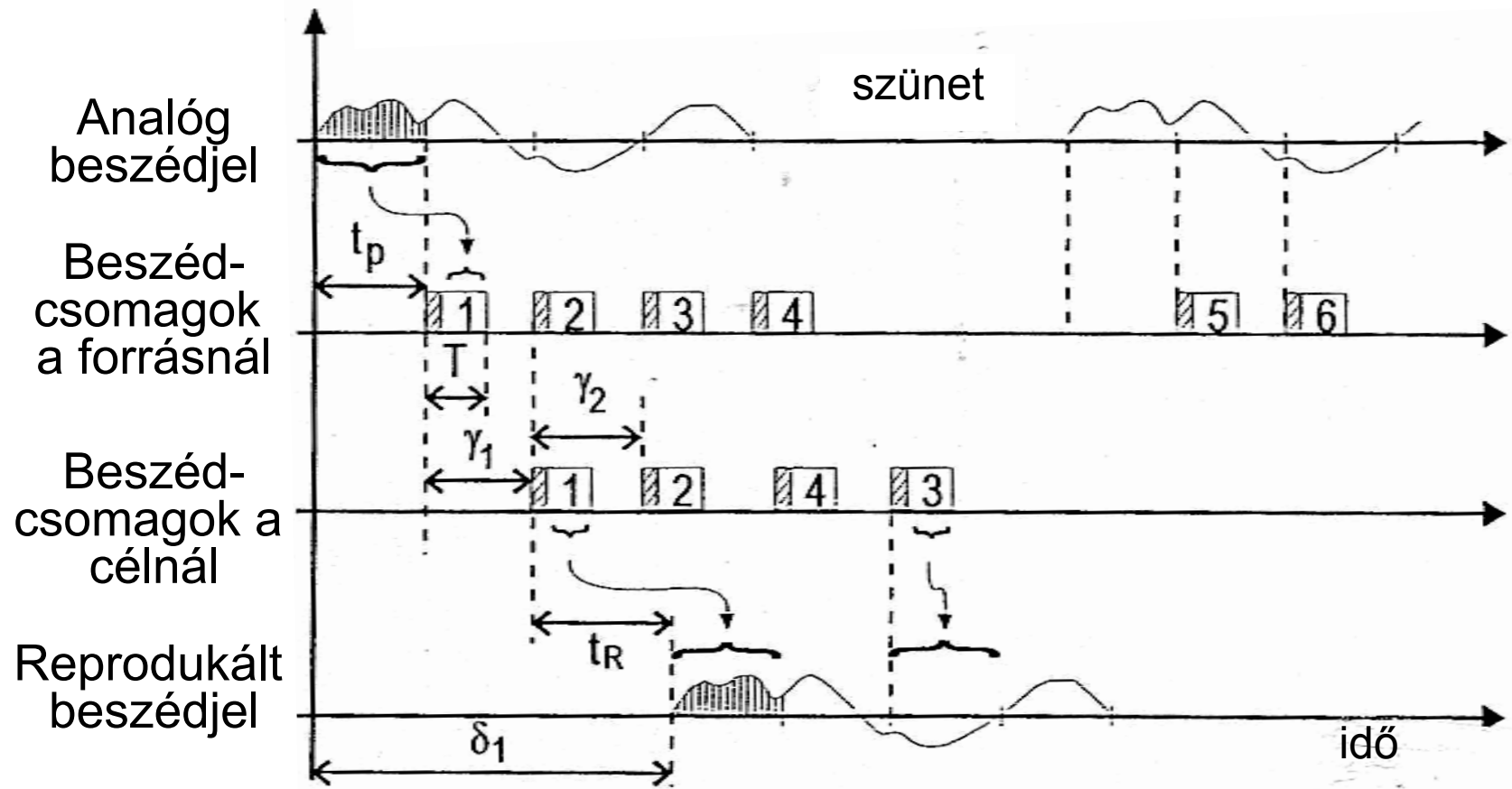
- **Analóg-digitális átalakítás**
 - A 64 kbit/s-os beszéd:
 - mintavétel 8 kHz-cel, azaz 125 mikroszekundumonként
 - a minták ábrázolása 8 biten (kerekítése 256 szintre)
 - tehát 8 bit 125 μ s-nként
 - „PCM” – pulse code modulation, az eljárás neve a klasszikus digitális telefóniában
- **Redundanciák kivonása a beszédminta-folyamból**
 - Tömörítési eljárások: PCM-DPCM-ADPCM-CELP
- **Az inaktív szakaszok kivonása**
 - Szünet/aktivitás detektálás (VAD - Voice Activity Detection)
- **Csomagokká alakítás**
 - A beszédcsomag mérete függ a forrássebességtől és hogy milyen hosszú beszédszakaszt teszünk bele egy csomagba.

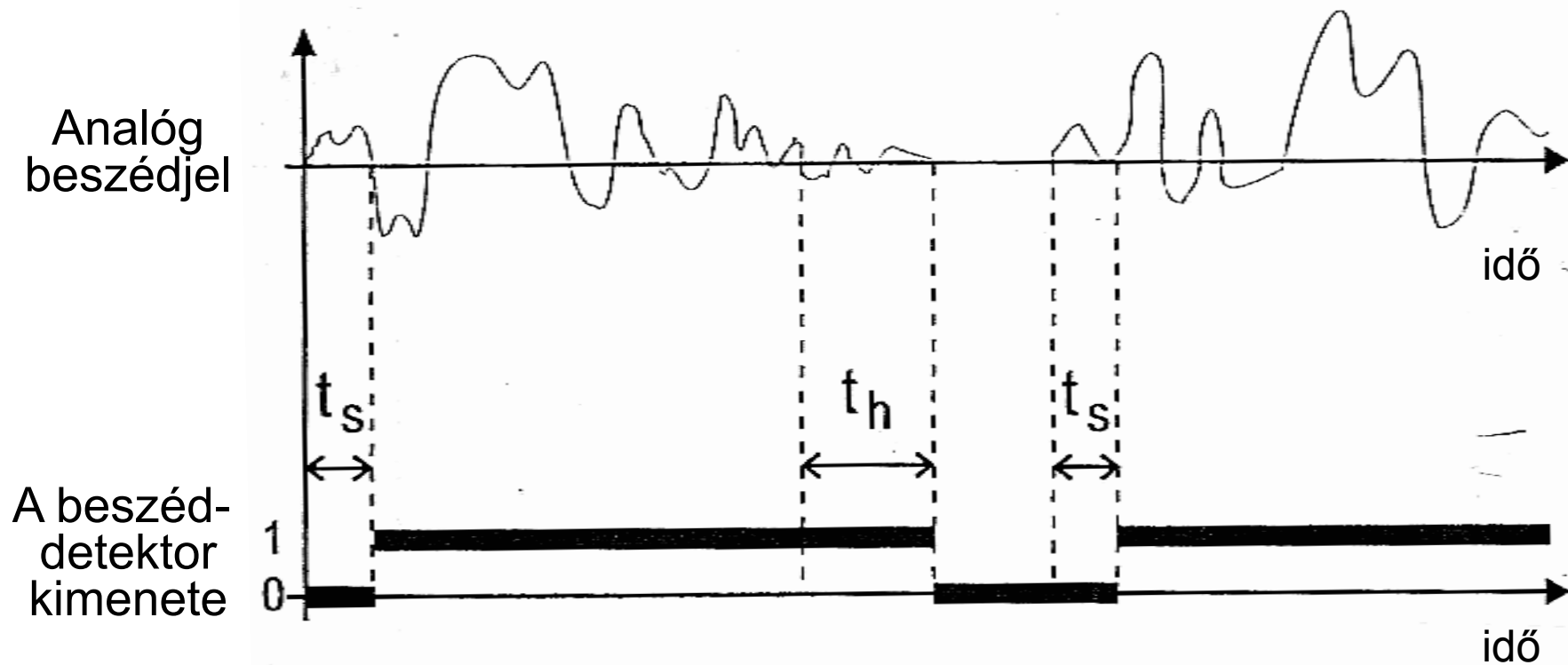
Néhány beszéd-tömörítés-szabvány összehasonlítása *

ITU-T szabvány	Kódolási módszer	Bitsebesség [kbit/s]	Bonyolultság	Késleltetés [ms]
G.711	PCM	64	1	0,125
G.726	ADPCM	32	10	0,125
G.728	Low Delay-CELP	16	50	0,625
G.729	CS-ACELP	8	30	15
G.723.1	ACELP	6,3/5,3	25	37,5

Beszédcsomagolás és -visszaállítás

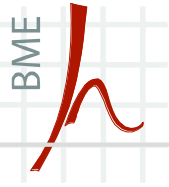

Szünet/aktivitás-detektálás

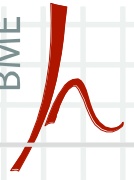
Tipikus beszédcsomagméretek

- Pontosabban: payload-méretek
- Tipikus beszédszakasz, amelyet egy csomaggá alakítunk át: néhánytól ms-tól néhány 10 ms-ig
 - a csomagolás fix kezdeti késleltetési komponenst okoz
 - ha a csomag elveszik (nincs pótlás): viszonylag rövid szakasz essen csak ki
- 1. példa: 10 ms és tömörítés nélkül 80 byte.
- 2. példa: 20 ms és 2-szeres tömörítés esetén 80 byte.
- 3. példa: 6 ms és tömörítetlen beszéd esetén 48 byte.

Multimédia kommunikáció: Mire van még szükségünk az eddig megismert protokollokon túl?

- IP:
 - „best effort”-szolgáltatás, datagram átvitel a hálózaton **a végpontok között**
 - nincs késleltetés-garancia, sőt semmilyen garancia arra, hogy a csomagok egyáltalán eljutnak a címzetthez
- TCP vagy UDP:
 - kommunikáció támogatása **a végpontok alkalmazásai között**
 - eddig még a payload bármi lehetett, nem kezeltük, hogy milyen
 - IP, UDP összeköttetésmentes,
TCP összeköttetés-alapú, de ez még nem „hívásvezérlés”

Mire van még szükségünk?

Feladatcsoportok és jellegzetes protokollok

- **Médiakezelés** – médiaformátumok kezelése, médiaátvitel „támogatása”
 - RTP, RTCP, RTSP (1. rész)
- **Hívásvezérlés** – kapcsolatok létrehozása, bontása, menedzselése a kommunikáló felek/alkalmazások között
 - (H.323) és SIP (2. rész)
- **Szolgáltatásminőség biztosítása** – a médiakommunikáció igényeinek kielégítése
 - IntServ*, DiffServ*, RSVP (3. rész)
 - * *nem protokoll, hanem módszer*

Egy kis „rendcsinálás”: továbbfejlesztett architektúráis modellekre lenne szükség *

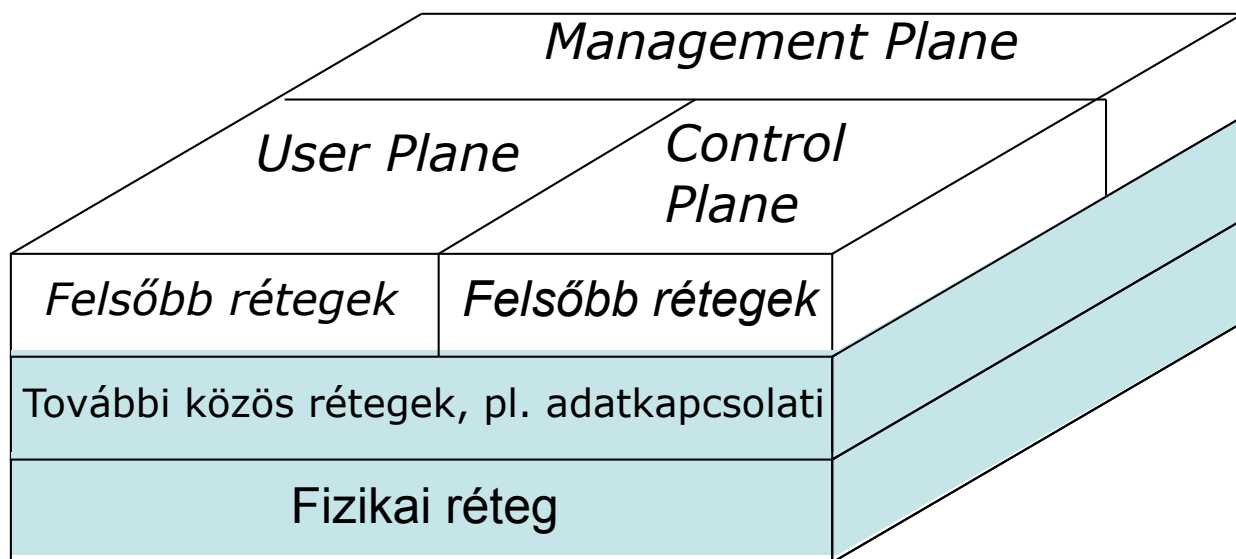
- Egyre feljebb megyünk az architektúrán:
 - egyre kevésbé lesznek tisztán besorolhatók a funkciók egy-egy rétegbe az OSI szerint, ill.
 - mostantól kezdve minden az alkalmazási réteg része, a TCP/IP szerint.
- Az egyes funkcionalitások nem is homogének:
 - nem mindegyik közvetlen része a felhasználói adatkommunikáció folyamatának,
 - vannak olyanok, amelyek ehhez segítséget nyújtanak,
 - vannak olyanok, amelyek magának a hálózatnak a fenntartásához szükségesek.
- Ezért „többsíkú” modelleket találtak ki, amiről már beszéltünk a hálózati architektúrák bevezetésekor.

A távközlésben használatos rétegezett (és többsíkú) architektúra *

A B-ISDN szabványosítási környezetében vezették be
User, Control, Management Planes

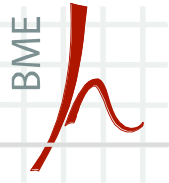
Felhasználói (adat) sík
Vezérlő sík
Menedzsment sík

Az egyes síkok
közös alsóbb rétegekre
támaszkodhatnak és
saját felsőbb rétegekkel
rendelkeznak

Vezérlősík: pl.
hívásvezérlő
protokollok

Menedzsmentsík:
hálózatmenedzsment

Multimédia kommunikáció 1. rész: Médiakezelő protokollok

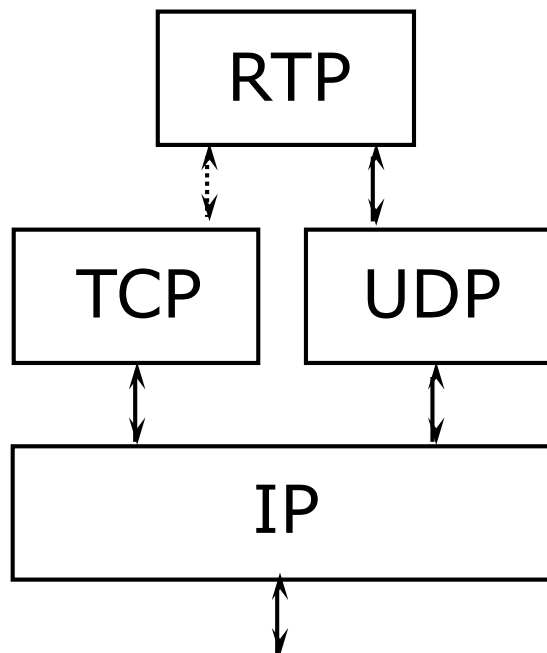
- **RTP – Real-time Transport Protocol**
- **RTCP – Real-Time Transport Control Protocol**
- **RTSP – Real-Time Streaming Protocol**

- *Ezek mind IETF-protokollok, RFC-kben vannak definiálva*

- Mi az **RTP** és mi nem:
 - a payloadjában média-, pl. beszédinformációt hordoz
 - szállítási protokoll felett működik
 - „támogatja” a médiafolyamok (streamek) szállítását
 - de önmagában nem nyújt QoS-garanciát
- **RTCP**:
 - végpontok közötti QoS-monitorozás eszköze
- Különböző UDP portokat használnak párban
 - RTP: páros számú portot
 - RTCP: a következő páratlant
- RTP, RTCP: az RFC 1889-ben specifikálták

Az RTP helye az IP protokollcsaládban

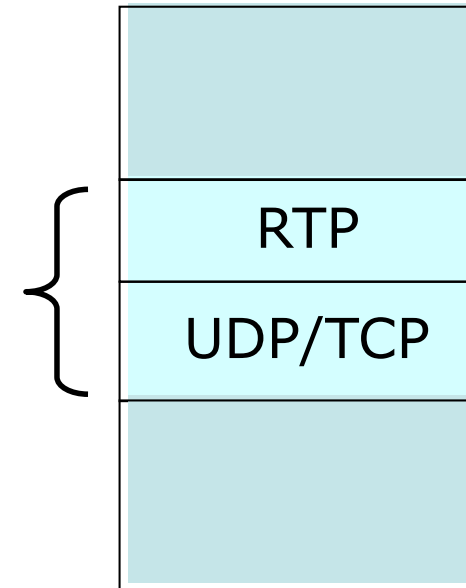
Rétegek

Alkalmazási

Szállítási
(Host-to-host)

Hálózati

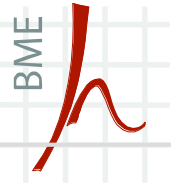

* az RTP-t néha a szállítási rétegbe sorolják

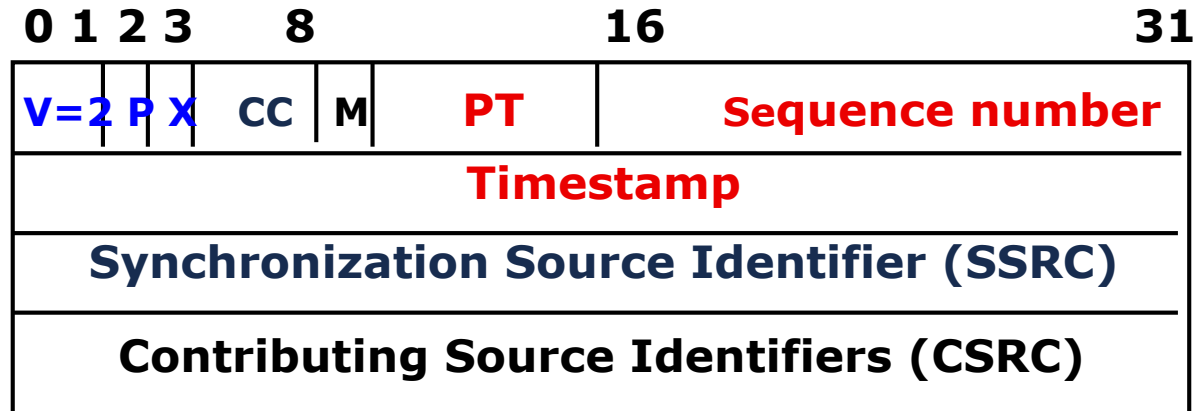
Az RTP szolgáltatásai

- Payload-típusok (médiatípusok, tartalomtípusok) kezelése
- Sorszámozás
- Időbélyeg - a médiafolyam jellegzetes időpontjainak megadása

- Mivel a szabvány párban definiálja az RTP-t és RTCP-t, utóbbi:
 - QoS-monitorozási szolgáltatás
 - Médiastreamerek közötti szinkronizálás
- 5% RTCP forgalom, többi RTP

RTP: csomagfejrész-formátum (1)

A legfontosabb mezők a pirossal jelzettek, de azért nézzük a többit is.

Version (V, 2 bits)

Az RTP verziószáma; az RFC 1889-ben definiált módon

Padding (P, 1 bit)

Ha 1-es: van padding az RTP csomag végén

Padding - utolsó byte: hányat kell figyelmen kívül hagyni

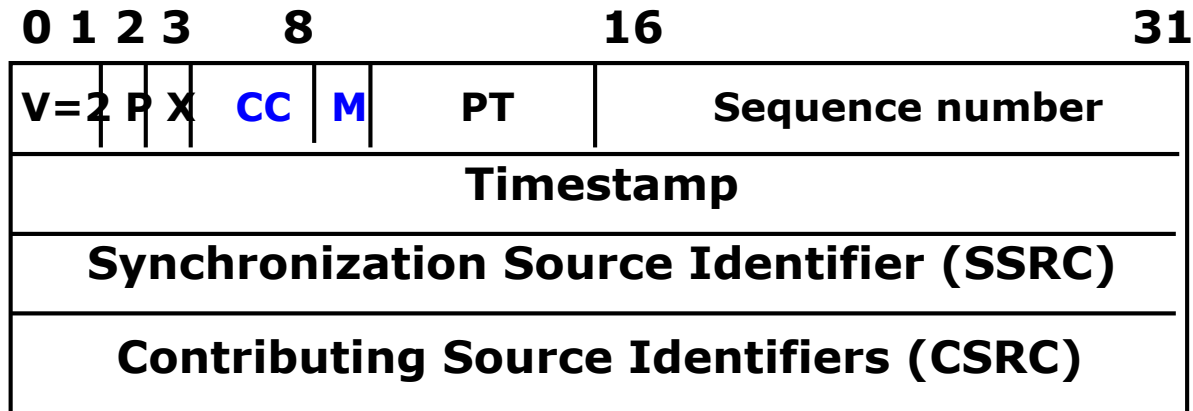
Extension (X, 1 bit)

Ha 1-es: a fejrész után változó hosszúságú fejrész kiterjesztés.

Ha van kiterjesztés: első 2 byte a hosszát adja meg

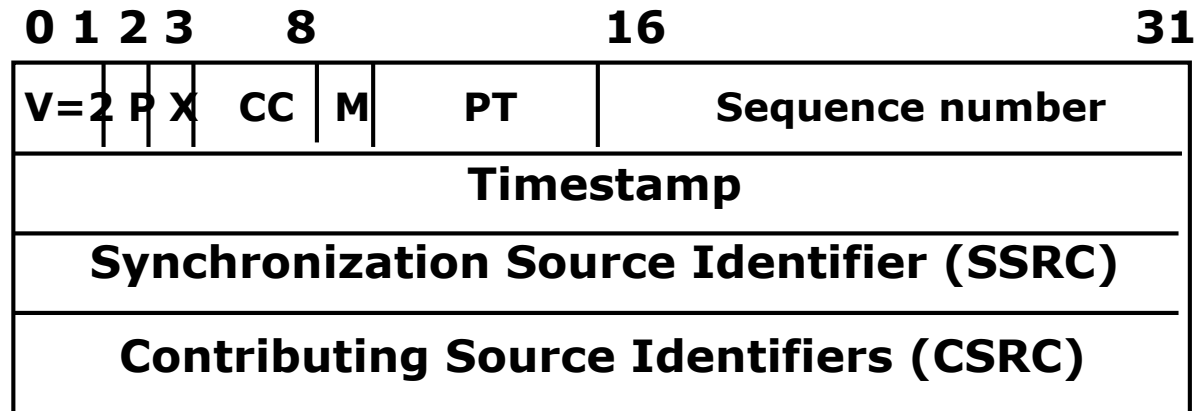
A kiterjesztés a fix fejrész utolsó érvényes mezője után következik

RTP: csomagfejlesztés-formátum (2)

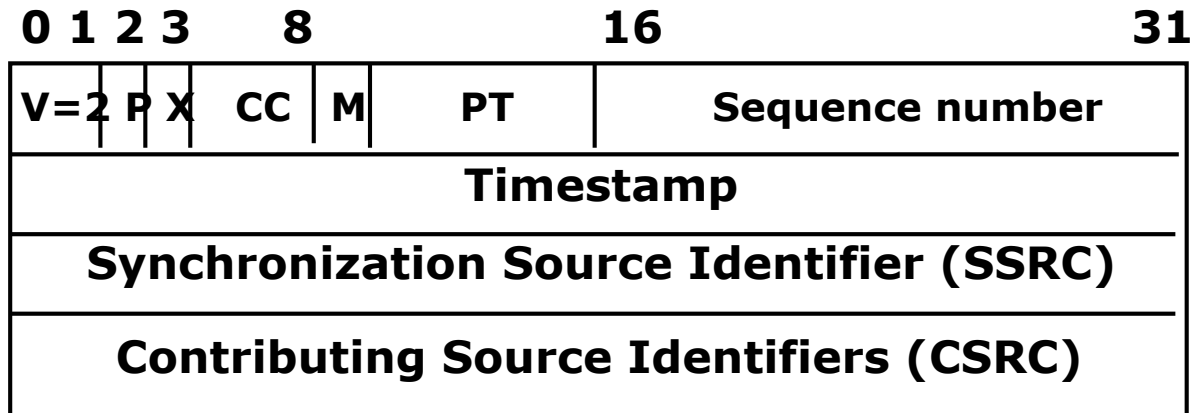
- CSRC count (CC, 4 bits)
 - a CSRC azonosítók száma = a multiplexált források száma (a források megadása: a CSRC mezőben)
 - csak egy forrás: CC = 0
- Marker (M, 1 bit)
 - a csomagfolyam szignifikáns eseményeinek megjelölése
 - példák:
 - kerethatárok a különféle kódolási módszereknél
 - a beszéd aktív időszakainak kezdete/vége
 - az aktuális interpretációt a “profile” adja meg

RTP: csomagfejlesztés-formátum (3)

- **Payload type (PT, 7 bit)**
 - “profile”, amely legtöbbször a médiakódolási típusokat kezeli, azoknak payload-formátumokat feleltet meg
- **Sequence number (16 bit)**
 - lehetővé teszi az elveszett csomagok detektálását és a csomagsorrend helyreállítását
 - kezdőértéke véletlen szám (l. később); minden elküldött RTP csomag után eggyel növekszik
- **Timestamp (32 bit)**
 - Az RTP csomag első oktettjének megfelelő pozíció valódi ideje a médiafolyamban

RTP: csomagfejlesztés-formátum (4)

- SSRC (32 bit)
 - Az RTP csomagfolyam forrását azonosítja, az RTCP rendeli hozzá, véletlenszerűen
- CSRC (0...15-ször 32 bit)
 - contributing source: az „RTP mixer” által létrehozott kombinált csomagfolyam komponensét azonosítja

RTP „profile”-ok

= A médiakódolást felelteti meg payload-formátumoknak
 Példák beszédátvitelnél (továbbiakat specifikál az RFC):

Média kódolás	Mintavételi seb., kHz	Adatsebesség, kbit/s	RTP payload type
G.711 *)	8	64	0
G.722 *)	16	48-64	9
G.728 *)	8	16	15
GSM	8	13	3
„Comfort noise”	-	-	19

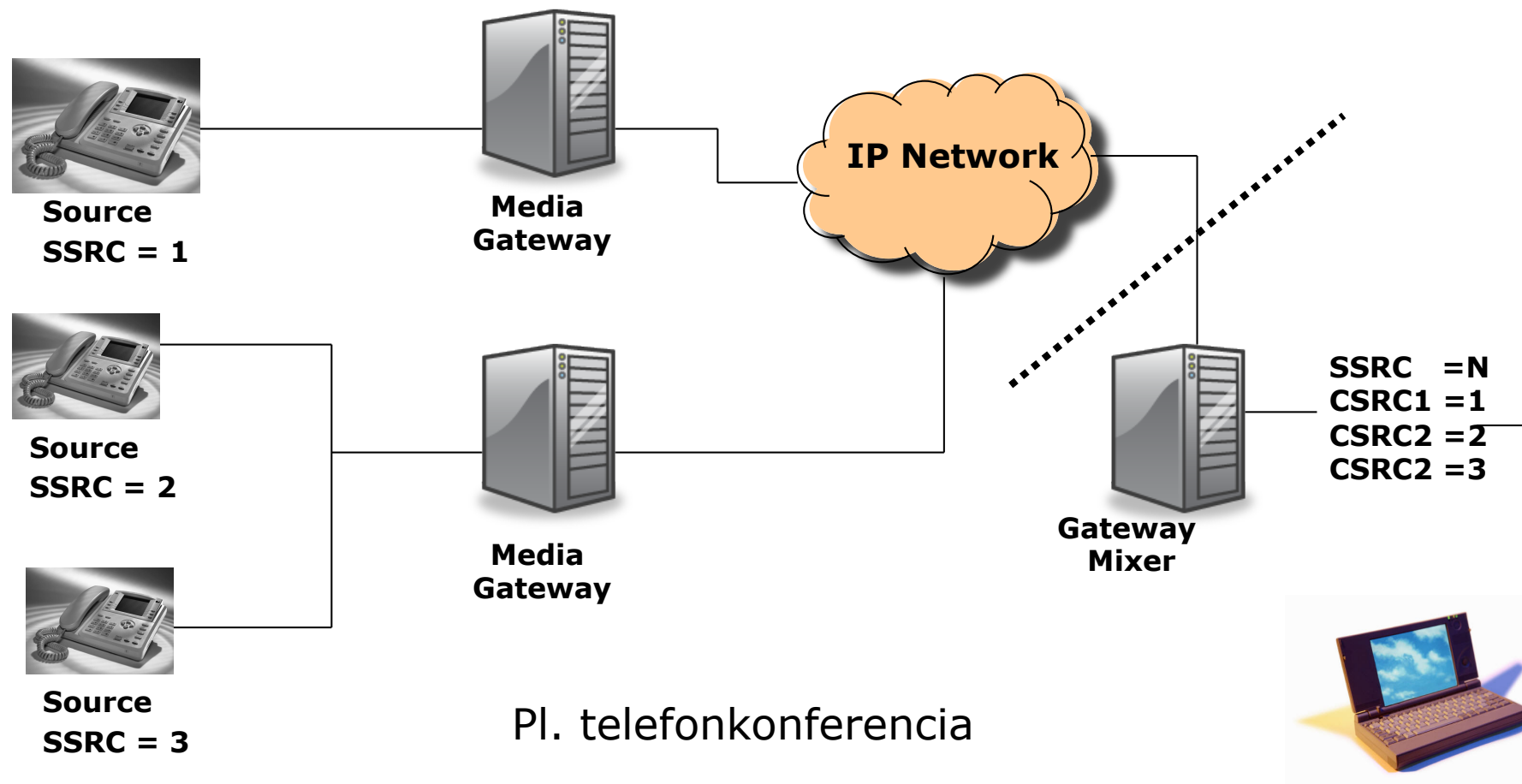
Videó-payloadok pl.: 26: JPEG, 33: MPEG2
 *) ezek *ITU-T beszédkódolási szabványok*

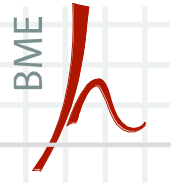
SSRC, Synchronization source

- A stream forrását azonosítja, független a hálózati címtől
 - Véletlen szám, egyedi kell hogy legyen a session-on belül
 - Pl. mikrofon, kamera, vagy akár mixer
- Ha több streamet generál ugyanazon forrás egy session-on belül: mindegyikhez más SSRC-t rendel hozzá
 - Pl. több kamerától
- A vevő ennek alapján válogatja egy csoportba a csomagokat pl. playback esetén

- Közbülső rendszer, amely fogadja az RTP csomagokat egy vagy több forrásból
 - megváltoztathatja az adatformátumot
 - kombinálja a csomagokat
 - új RTP csomagként továbbítja
 - kombinált streamre új időzítés
- Mixer által összerakott új csomagok SSRC-je a mixer lesz
- Viszont CSRC-ben felsorolja az eredeti forrásokat

RTP Mixer

RTP csomag megjelenítése hálózatmonitoron

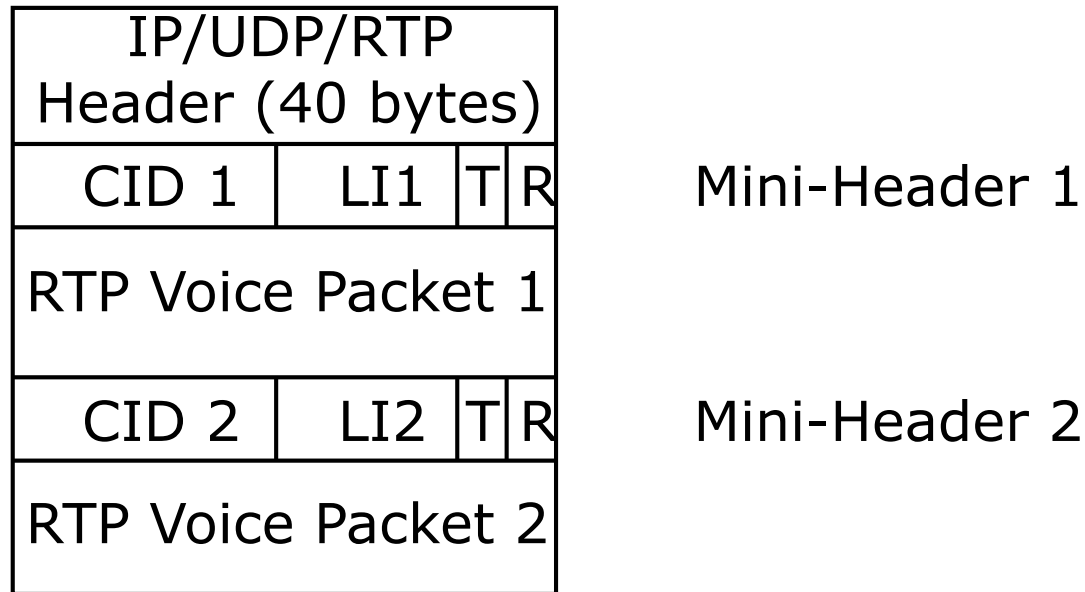
RTP Header

RTP: Version = 2
RTP: P Bit = 0 (Padding Does Not Exist)
RTP: X Bit = 0 (No Extension Header Follows)
RTP: CSRC Count = 0
RTP: Marker Bit = 0
RTP: Payload Type = MU-Law Scaling (PCMU) (0)
RTP: Sequence Number = 19382
RTP: Time Stamp = 7241.899 seconds
RTP: Synchronization Source Identifier = 0x1C1A054A
RTP: 160 Bytes Of PCMU Payload Data

```
00 90 a0 00 00 73 00 90    a0 00 00 95 08 00 45 00    .....S.. .....E.  
00 c8 00 37 00 00 78 11    a1 cb 0a 01 46 11 0a 01    ...7..x. ....F...  
46 10 04 02 04 05 00 b4    00 00 80 00 4b b6 03 74    F..... ....K..t  
05 58 1c 1a 05 4a ff ff    ff ff ff ff ff ff ff ff    .x...J.. .....  
...
```

RTP payload-multiplexelés

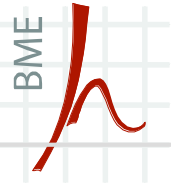
Javítja a sávszélesség-kihasználást
 Példa: 2 beszédforrás

CID: Channel ID,
 T: Transmit bit,

LI: Length Indicator,
 R: Reserved

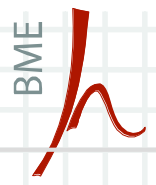
- *QuickTime (Apple)* – audió- és videóstreaming
- *RealAudio, RealVideo (RealNetworks)* – médiastreaming
- *NetMeeting (Microsoft)* – IP telefónia, whiteboard, text chat, alkalmazásmegosztás
- *CU-SeeMe* – a NetMeeting-hez hasonló
- *IP/TV (Cisco)* – jó minőségű videó/audió, élő, VoD

RTSP – Real Time Streaming Protocol

- Kapcsolat felépítése és ellenőrzése a session végpontjai között
- VCR-jellegű funkciók, azaz lejátszás-vezérlés:
 - elindítás tetszőleges pozícióból
 - előre, hátra, megállás, folytatás
 - különböző lejátszási sebesség kérése
 - különböző bitsebesség beállítása
- RTSP szerverek nagy része RTP-t használ

- Hasonló mint a HTTP, de ez állapotfüggő protokoll, több kérés típussal
 - kliens-médiaszerver kapcsolat
- Pl. kérésekre:
 - SETUP: specifikálja hogy kell átvinni az adott média stream-et (PLAY kérés előtt)
 - Portszámok RTP-re és RTCP-re
 - Szerver: jóváhagyja és elküldi saját portszámait
 - PLAY: egy vagy több médiastream lejátszása
 - Megadható a lejátszási intervallum is

RTCP – Real-time Transport Control Protocol

- Végpontok közötti információt szolgáltat a minőségről a kapcsolat résztvevőinek:
 - késleltetés
 - jitter
 - vett csomagok, elveszett csomagok stb.
 - RTT – round trip time – teljes átviteli idő
- RTCP = nem jelzésátviteli protokoll!
- Hatására az alkalmazás módosíthatja a session jellemzőit (kódolás váltása, folyam korlátozása)
- Minden session résztvevőnek CNAME egyedi azonosítót biztosít
 - SSRC azonosító változhat végpontonként, de ez nem
 - 3. fél is monitorozhat végig

RTCP csomagtípusok

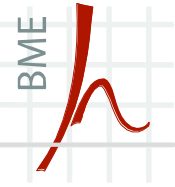
- SR (Sender Report)
 - Aktív adók statisztikái
 - Egy session minden résztvevőjét informálja
 - Abszolút időbélyeggel: audió és videó stream szinkronizálása
- RR (Receiver Report)
 - Passzív résztvevőktől (nem forgalmaznak RTP csomagokat) származó információk

Sávszélesség-hozzárendelés az SR/RR forgalom számára

- *Max: a teljes sávszélesség 5%-a*
- *Ennek 75%-a az RR számára, 25%-a az SR-nek*
- SDES: Source description
 - CNAME elküldése a session résztvevőinek
 - További infók a forrás tulajdonosáról (név, e-mail cím, telefon)
- BYE: End of participation
 - Pl. a forrás közli, hogy elhagyja a konferenciát, mindenki hallja

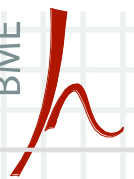
Gondok az RTCP-vel

- Ha sok felhasználó és hosszú sessionok: ritkán jön RTCP jelentés (5% korlát miatt)
 - Pl. IPTV esetén, több perc vagy akár óra után csak, miközben 10 mp az elfogadható
- Elavult jelentések miatt a forrás rossz intézkedéseket hozhat QoS szempontjából
- Megoldás: hierarchikus aggregáció
 - Több jelentés összevonása egy összefoglaló jelentésbe
 - Összevonás: node-ok hierarchiája, fastruktúra

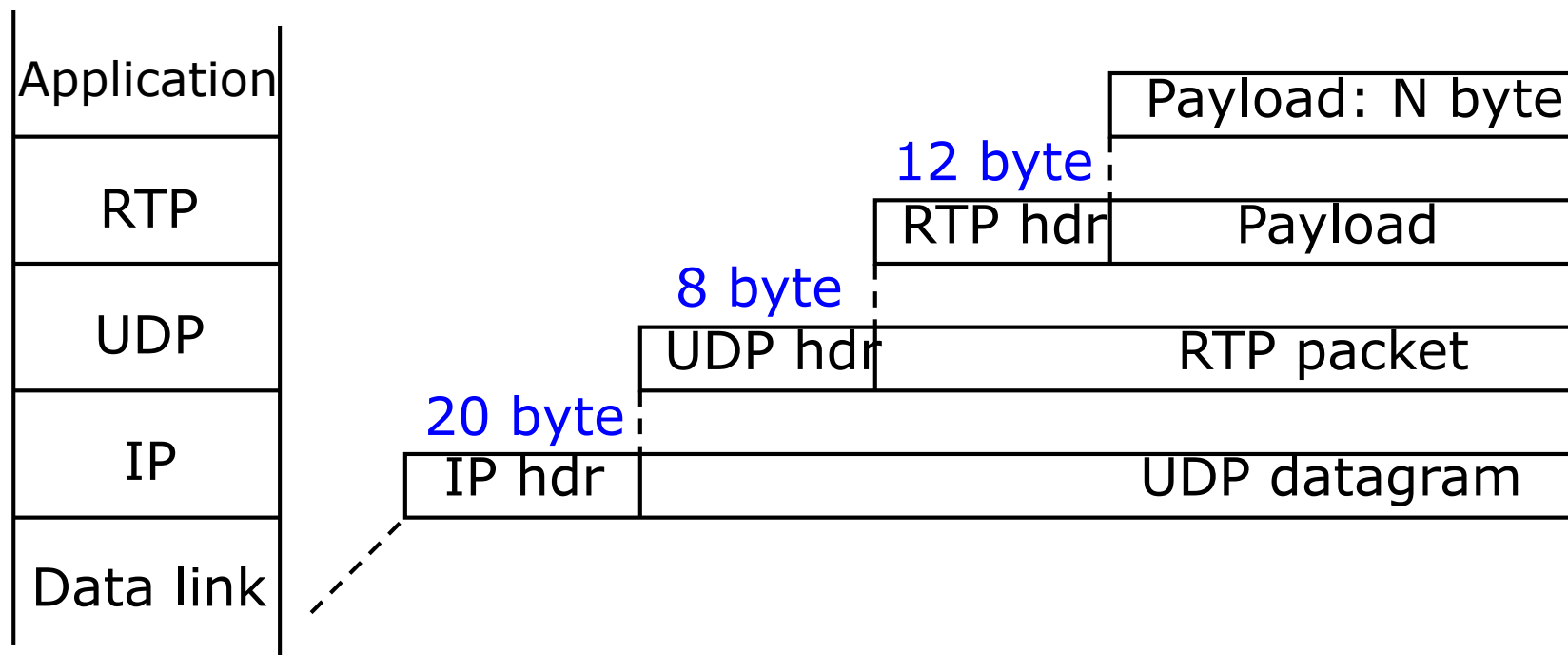
RTCP Sender Report formátum *

0	1	2	3	8	16	31
V = 2	P	rc	PT = SR = 200	length		
SSRC of sender						
NTP timestamp, MSW						
NTP timestamp, LSW						
RTP timestamp						
Sender's packet count						
Sender's octet count						
SSRC_1 (SSRC of first source), block 1						
Sender's packet count						
fraction lost	cumulative number of packets lost					
Extended highest sequence number received						
		Interarrival jitter				
Last SR (LSR)						
Delay since last SR (DLSR)						
SSRC_2 (SSRC of second source), begin block 2						
...						
Profile specific extensions						

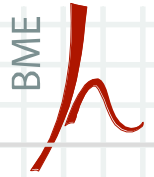

Most már túl sok protokollunk van 😊

Átvitelisebesség-igény a fejrész-halmozódás miatt?

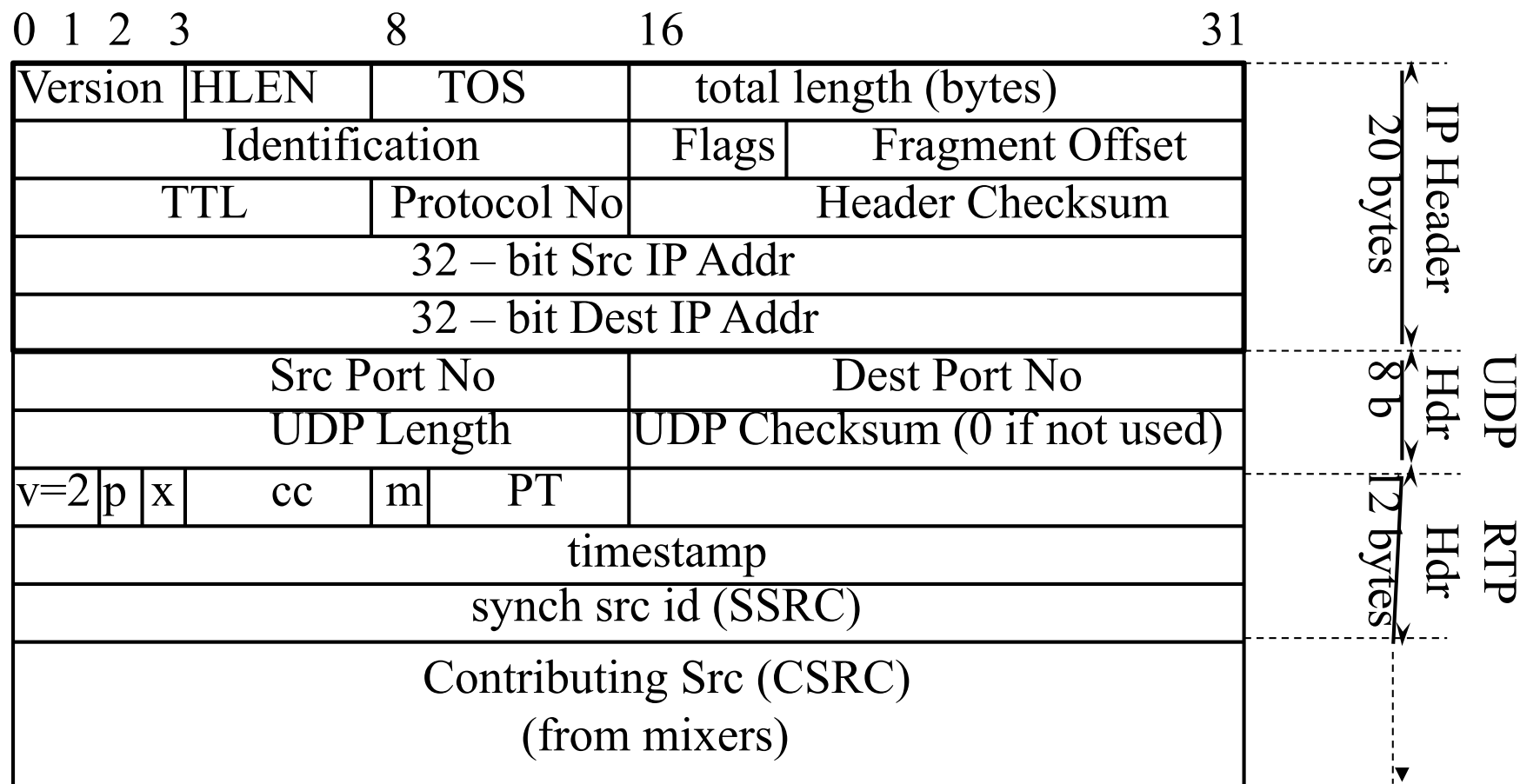

Overhead = 40 byte plusz az adatkapcsolati réteg fejrésze
 Egy médiacsomag hossza = 40+N+ link layer header

Fejrésztömörítés (1)

Nézzük meg az együttes fejrészt!

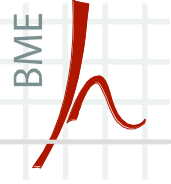

Fejrésztömörítés (2)

- Cél: az overhead csökkentése
- Kezeljük együtt mindhárom protokollt (IP + UDP + RTP)!
- Elv: a kapcsolat kezdete után kis változások a fejrészekben
 - Sok mezőben nincs változás a kapcsolat alatt
 - Vannak mezők, amelyek változnak, de jósolható módon, pl. sequence number
- Továbbá: redundáns információ (pl. megvan az adatkapcsolati fejlécben)
- Először tömörítetlen és teljes fejrész elküldése
- Utána a kompresszor és a dekompresszor megállapodnak egy Context Session ID-ben (CID); (8/16 bit hosszú) és a tömörítés formátumában
 - CID: IP címek, UDP portok, RTP SSCR halmazát azonosítja

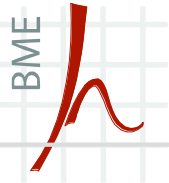
- Csak a következők változnak
 - IP:
 - Teljes hossz: ezt az adatkapcsolati fejléc is tartalmazza, nem kell átvinni
 - Header checksum: elhagyható, adatkapcsolatra bízva
 - ID: inkrementálódik, IPv6-nál már nincs
 - UDP:
 - Ugyanaz az első kettő, mint IP-nél
 - RTP:
 - Seq. number: inkrementálódik
 - Időbélyeg: mintavételi időkkel növekszik
 - M bit
 - CSRC lista ritkán, csak akkor kell átvinni

- Compressed RTP (cRTP) protokoll
- 4 formátum
 - FULL_HEADER: teljes tömörítetlen fejrészek plusz CID és Sequence No
 - Seq. No: csomagvesztés ellen kom. és dekom. között
 - COMPRESSED_UDP: IP + UDP tömörített (2 v 6 byte), RTP tömörítetlen
 - Ha változik az RTP payload típus
 - COMPRESSED_RTP: normál eset, minden fejrész tömörítve
 - Delta kódolás
 - COMPRESSED_NON_TCP: IPv4 ID mező tömörítetlen
 - védekezés nagy csomagvesztés esetén

Fejrésztömörítés alkalmazása

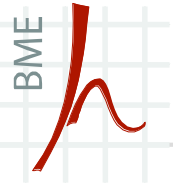
- Kis sebességű linkeken érdemes csak használni, és
- ahol alacsony a hibaaarány
 - Pl. vezeték nélküli környezetben nem
- Szolgáltatások:
 - Interaktív: videokonferencia, IP telefónia

Voice over RTP adatátviteli-sebesség számolása (adatkapcsolati réteg nélkül)

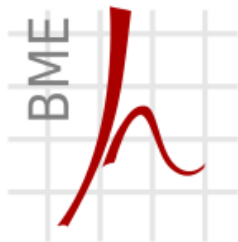
Payload-formátum	Névleges sebesség	Csomagolási idő [ms]	Payload méret [byte]	Átvitelisebesség-igény, tömörítetlen fejrészek [kbit/s]	Átvitelisebesség-igény, tömörített fejrészek [kbit/s]
G.711	64 kbit/s	20	160	80	64.8
G.711		10	80	96	65.6
G.729	8 kbit/s	20	20	24	8.8
G.729		10	10	40	9.6

- **RTP - médiakezelő protokoll**
 - UDP felett működik
 - Különböző médiakódolási formátumokat támogat
 - Az átvitelért felelős, a QoS-ért nem
 - A fejrészt (az UDP+IP-vel együtt) kompresszióval lehet csökkenteni
- **RTCP az RTP társprotokollja**
 - Nem jelzésprotokoll
 - Nem QoS protokoll
 - Hasznos segédeszköz a QoS megvalósításához
- **RTSP: VCR-jellegű funkciók**

Kérdések?

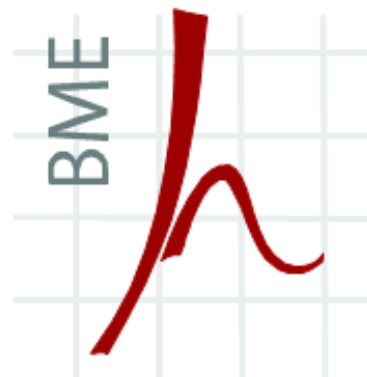
KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Híradástechnikai Tanszék

Dr. Szabó Csaba Attila
egyetemi tanár

BME Híradástechnikai Tanszék
szabo@hit.bme.hu

MULTIMÉDIA-TOVÁBBÍTÁS AZ IP FELETT

2. rész

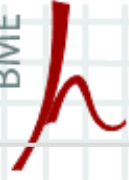
Hívásvezérlő protokollok:

H.323 – az ITU protokollcsaládja

*SIP – Session Initiation Protocol, az IETF
hívásvezérlő protokollja*

*Szabó Csaba Attila
egyetemi tanár
szabo@hit.bme.hu*

Apr 25, 2013,
Budapest

Mire van még szükségünk?

Feladatcsoportok és jellegzetes protokollok

- **Médiakezelés** – médiaformátumok kezelése, médiaátvitel „támogatása”
 - RTP, RTCP, RTSP (1. rész)
- **Hívásvezérlés** – kapcsolatok létrehozása, bontása, menedzselése a kommunikáló felek/alkalmazások között
 - (H.323) és SIP (2. rész)
- **Szolgáltatásminőség biztosítása** – a médiakommunikáció igényeinek kielégítése
 - IntServ*, DiffServ*, RSVP (3. rész)
 - * *nem protokoll, hanem módszer*

Mi volt az első részben?

Médiakezelés, továbbítás (media transport)

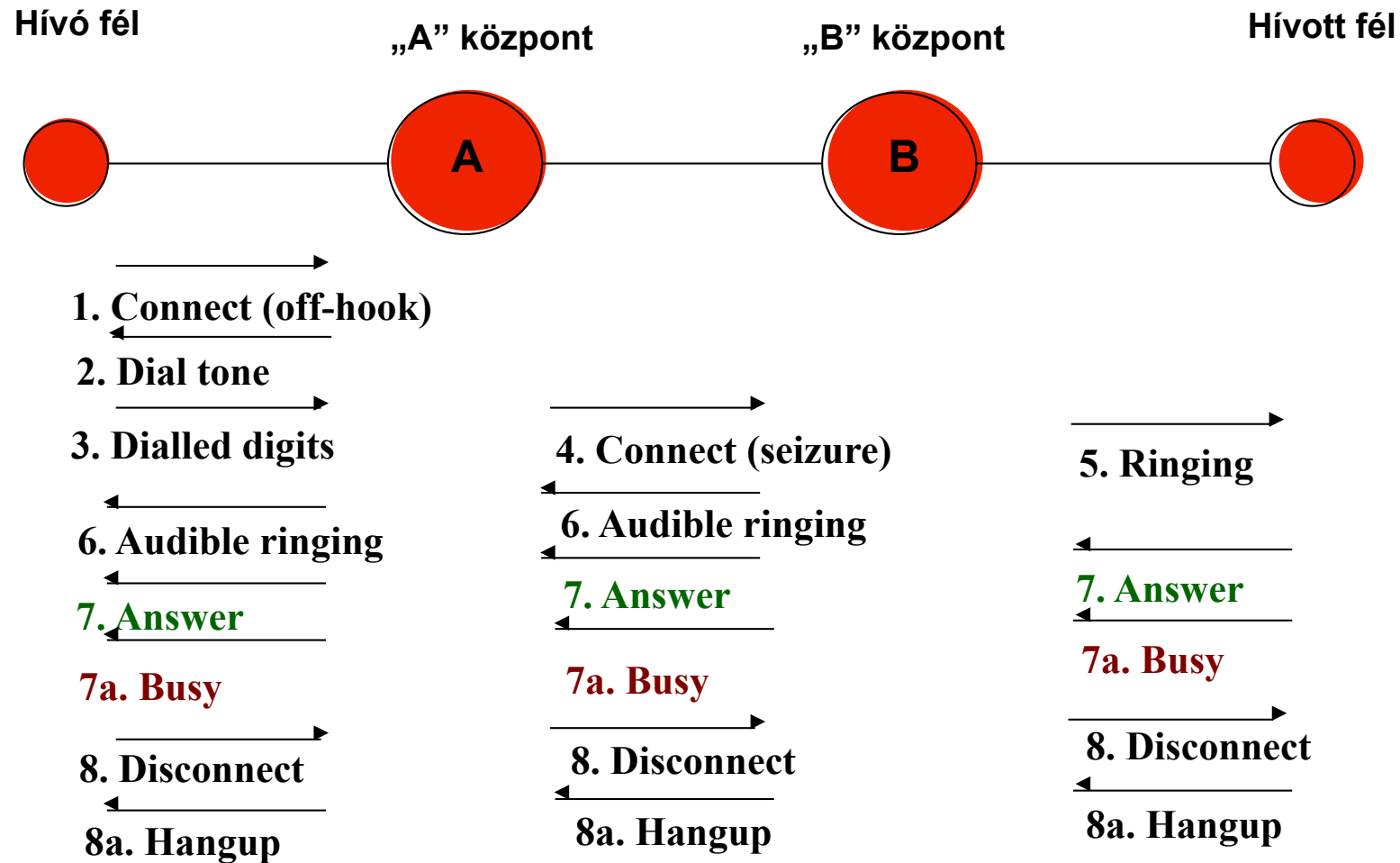
- RTP – Real Time Transport Protocol
 - Mi a feladata, mit tud nyújtani és mit nem?
 - Médiaátvitel „támogatása” (QoS-t önmagában nem)
 - Médiatípusok kezelése, sorszámozás, időbélyeg
- RTCP – ez mi?
 - Segítség QoS megvalósításához: a kapcsolatok minőségének monitorozása (pl. késleltetés, csomagvesztés)
- RTSP – és ez mi?
 - Streaming-tartalom lejátszásának vezérlése

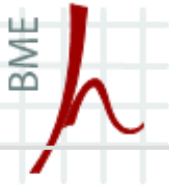
Mi az, hogy hívásvezérlés?

- „Hívások” (kapcsolatok, **összeköttetések**) létrehozása, fenntartása, lebontása
- Az ehhez szükséges jelzések rendszere
- Hívásvezérlő protokollok (valamely szabvány szerint)
- Angolul: call processing, call control systems/algorithms/protocols
- *Azóta van, amióta telefonálunk*
- *Ma: multimédia session*-ök menedzseléséhez, konferenciák is, akár sok végpont között*

* Mi az, hogy „session”?

Példa hívásvezérlésre: közöséges telefonhálózat

Multimédia-hívásvezérlés IP-alapú hálózatokban

- Amit a klasszikus hívásrendszerek tudnak, továbbá
- több fontos, új elvárás (többek között):
 - multimédia-tartalmak kezelése
 - többrésztvevős összeköttetések vezérlése (konferencia)
 - helyzetinformáció kezelése, pl. hívásátadás
 - mobilitás kezelése
 - könnyű integrálhatóság a web-alapú szolgáltatásokkal
- Fő rendszertechnikák és protokollok
 - **H.323**
 - **SIP**

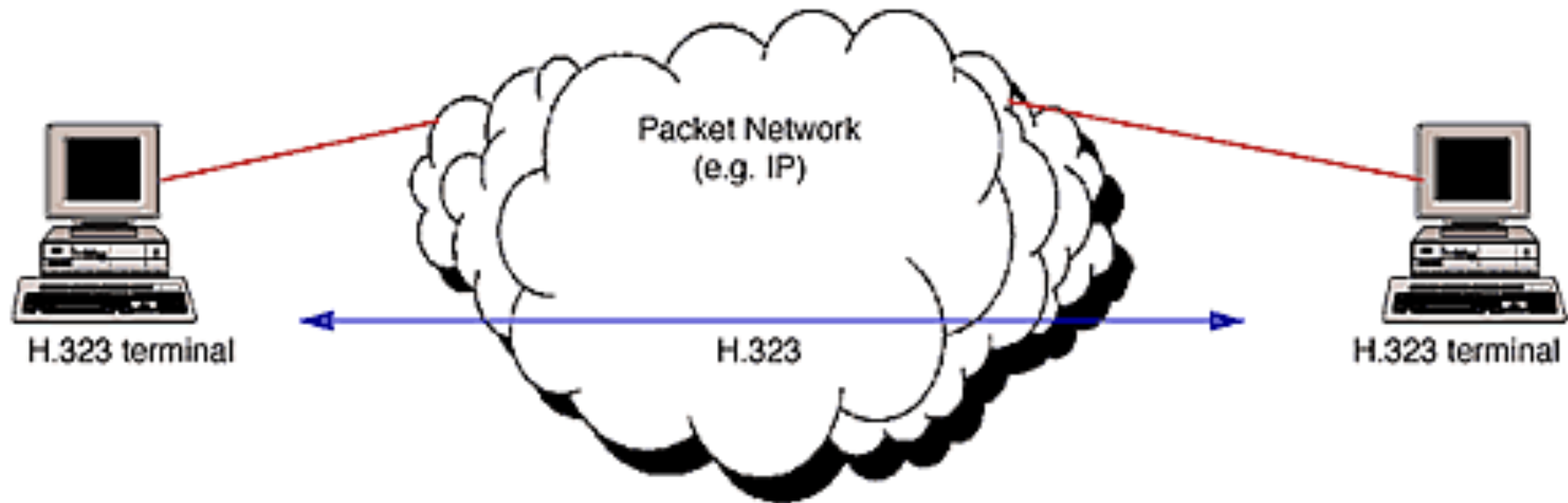
Miért két rendszer?

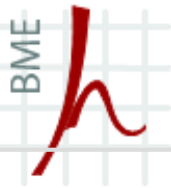
- (Nem kettő, több is volt ill. van...)
- A távközlési és az internetes világ sokáig párhuzamosan fejlesztette a szabványait
 - Távközlési szabványosítás: ITU – International Telecommunications Union
 - Számítógéphálózatok, IP és Internet: IETF – Internet Engineering Task Force
- Eltérő megközelítések, rendszertechnikák és megvalósítások
- **ITU: H.323**
- **IETF: SIP**
- Mit tud e két rendszer? Ezzel foglalkozunk.
- Mi lesz a jövő? Marad a két rendszer? A végén erre visszatérünk!

H.323 – az “esernyőszabvány” (umbrella standard)

- ITU-protokollcsalád, amelyet széles körben használnak a mai VoIP- és videókonferencia-rendszerekben
- = Procedúrák **csomagkapcsolt hálózatok (pl. IP)** feletti konferencia-alkalmazásokra:
 - *Pont-pont és multipont összeköttetések*
 - *Audió-, videó- és adatkommunikáció*
- Meghatározza a csomag- és áramkörkapcsolt hálózatok közötti együttműködést is
- Komplettszabványdokumentáció:
 - *Audió-, videókódolás, médiastreaming*
 - *Hívásfelépítés és –vezérlés, az ehhez szükséges jelzésátviteli protokollokkal*
 - *Regisztráció és hozzáférés-szabályozás*

H.323 a legegyszerűbben: két terminál kommunikál csomaghálózaton

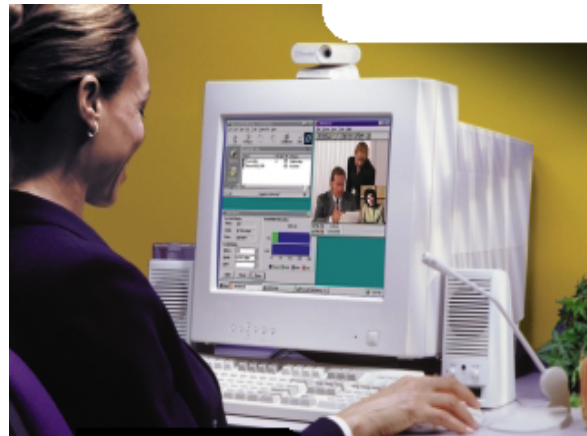

A H.323 szerinti hálózat funkcionális egységei

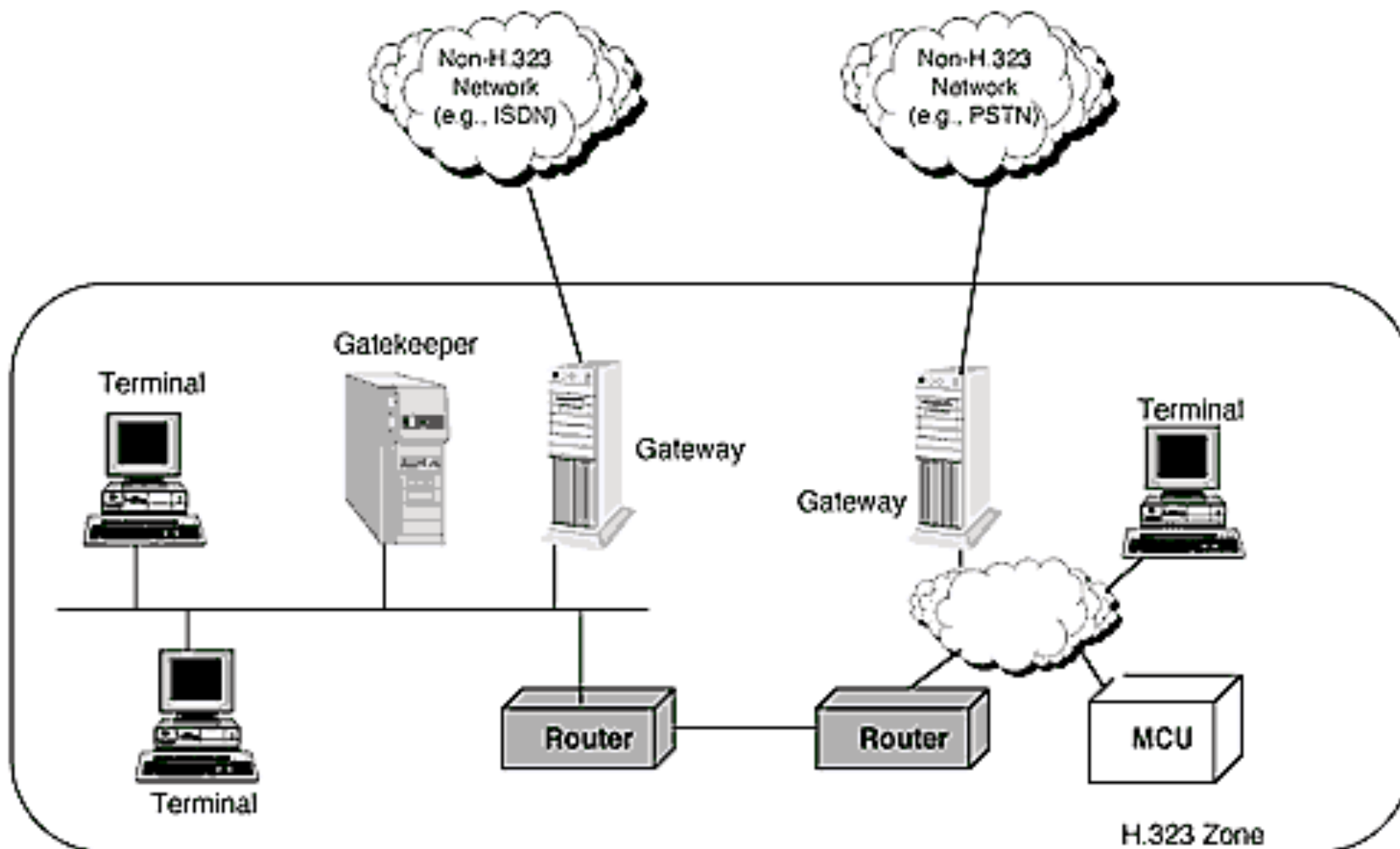
- Terminal
 - felhasználói végpont
 - lehet multimédia, de lehet csak beszéd
- Gateway
 - A H323 és más típusú terminálok közötti együttműködést biztosítja. Gyakorlatban csak az ISDN-nel (H.320).
 - Konverzió a különböző kódolások, jelzésrendszerek stb. között
- Gatekeeper
 - Opcionális, ha van: központi “intelligencia”
 - Beengedés-szabályozás, maga a hívásvezérlés opcionálisan mehet a GK-en keresztül (a média nem), erőforrás-menedzsment, autentikáció
- Multipoint Control Unit (MCU)
 - 3 vagy több terminál közötti konferencia lebonyolítására

Példák H.323 terminálokra: videókonferencia-rendszerek

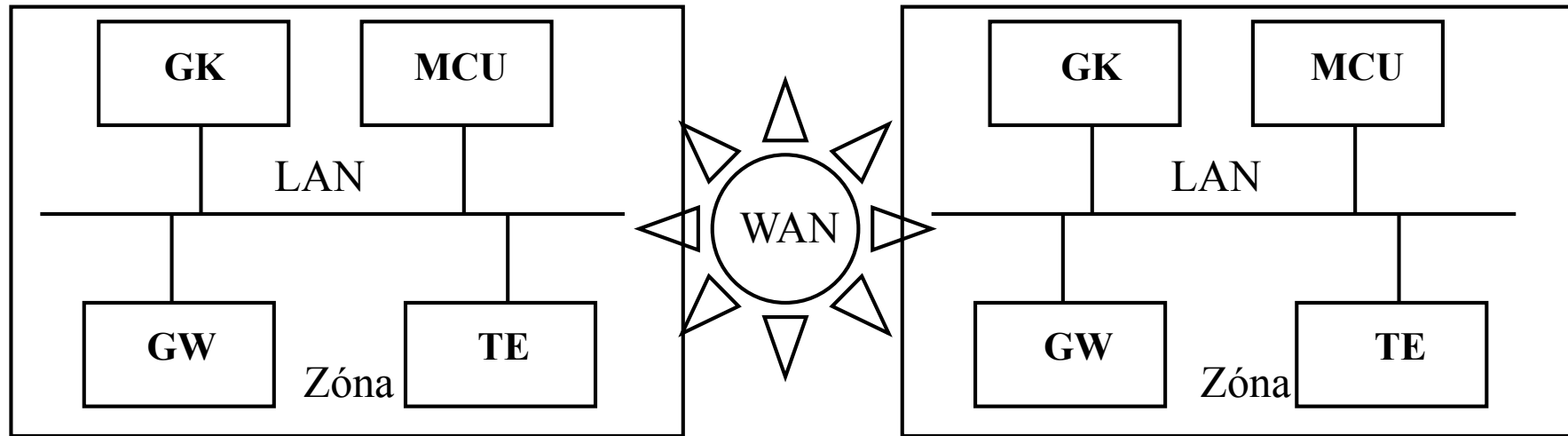

Továbbá szoft kliensek, pl. MIRIAL softphone

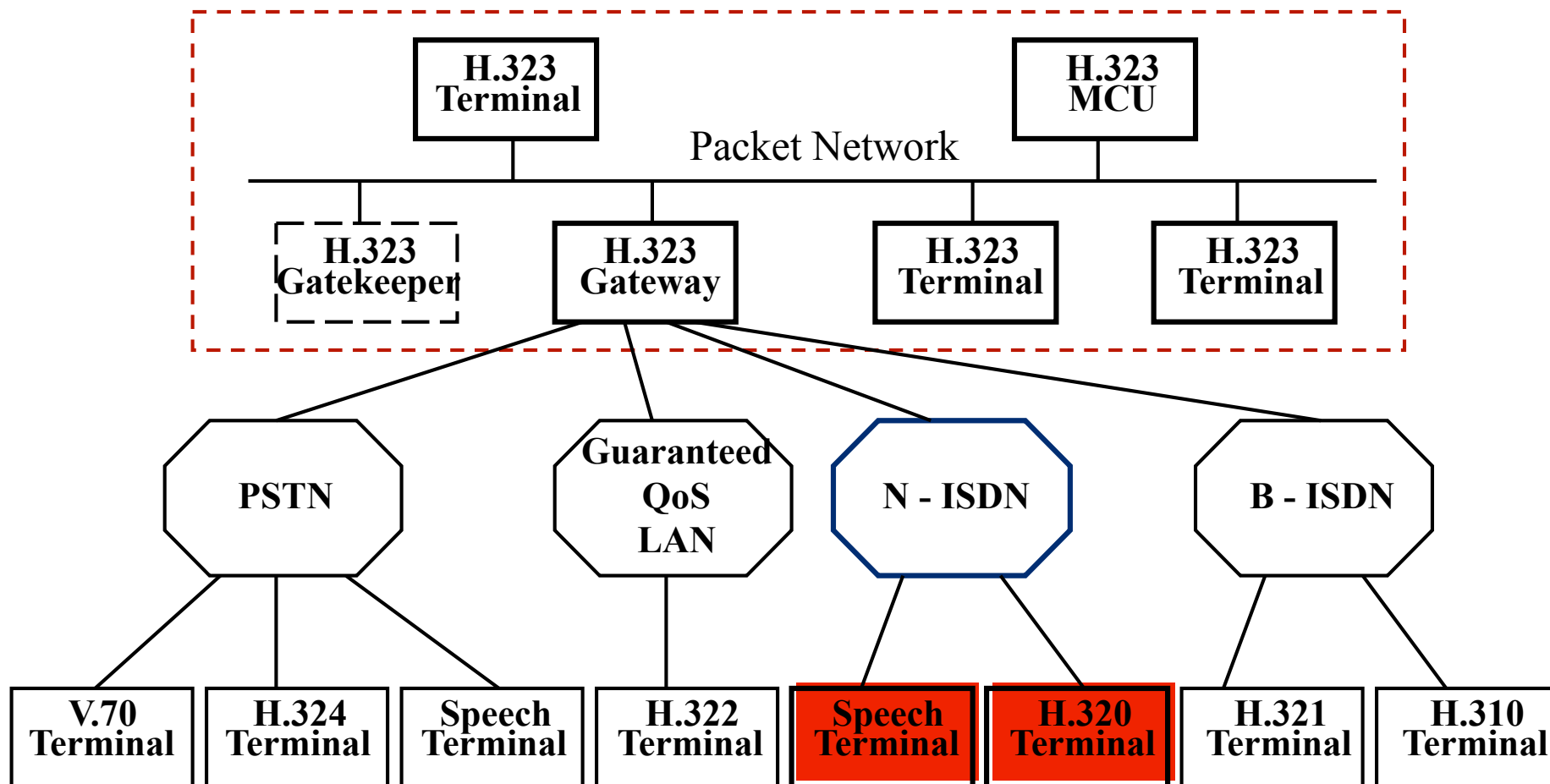
Egy H.323 szerinti hálózat

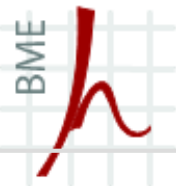

A H.323 funkcionális egységei, „zónák”

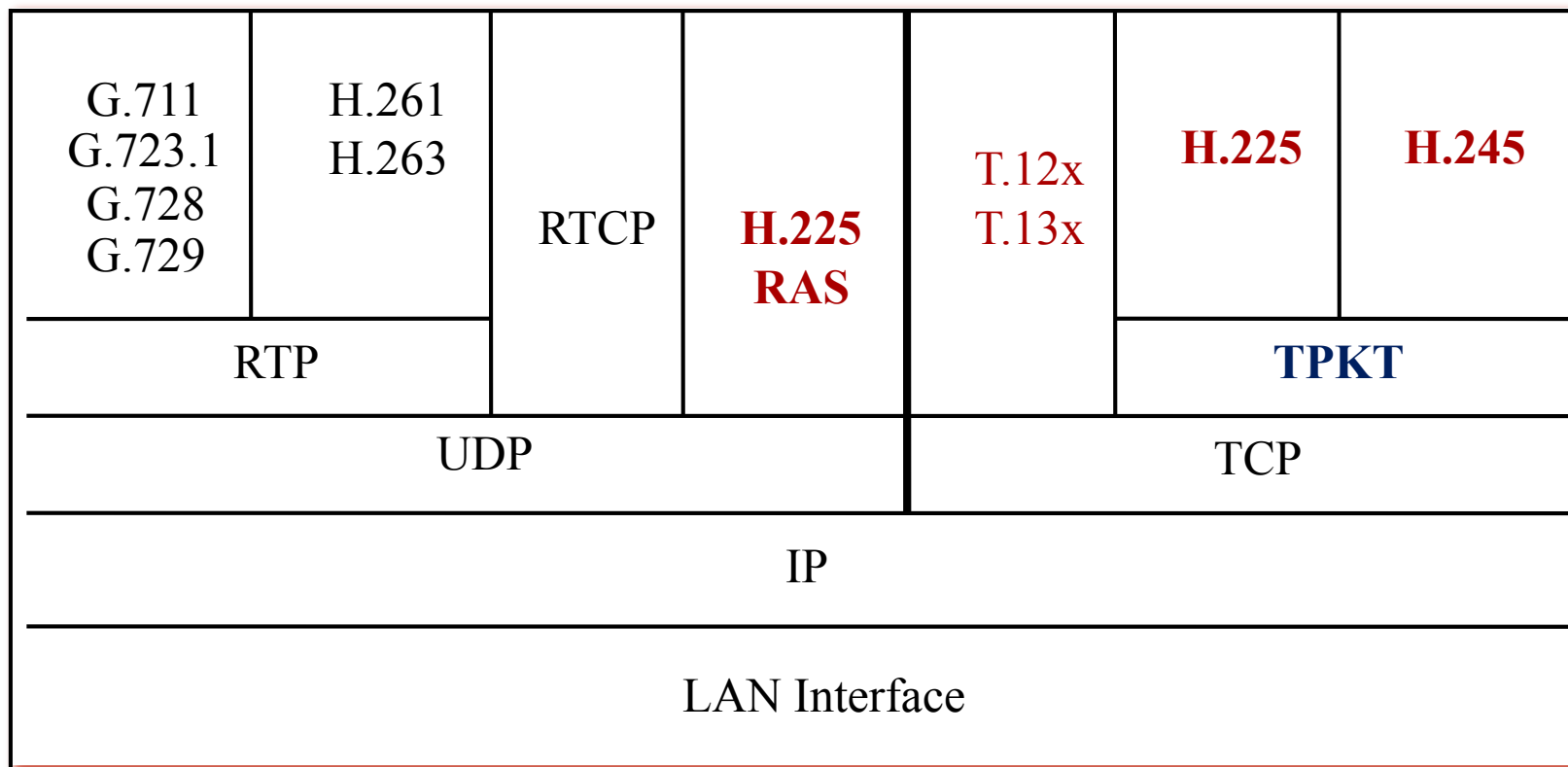

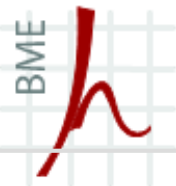
A teljes H.323 architektúra

A H.323 protokollcsalád: hívásvezérlő protokollok

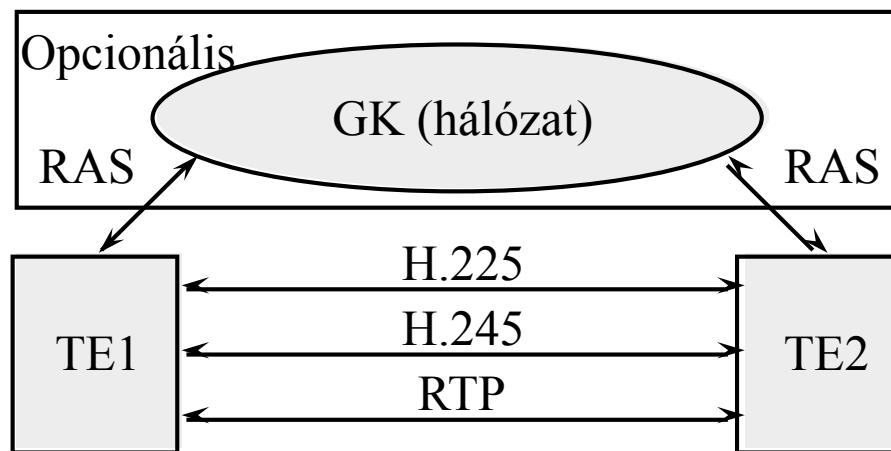

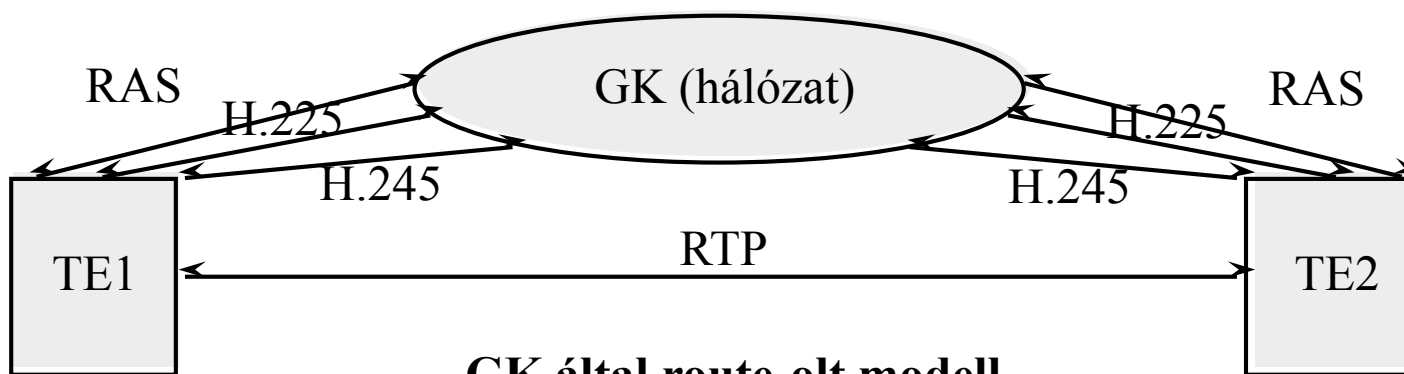
A H.323 hívásvezérlő protokolljainak áttekintése

- H.225
 - A H.323 jelzésátviteli protokollja
 - TCP felett működik
- H.245
 - Hívásvezérlő protokoll
 - TCP-t felett működik (egy TPKT nevű protokoll közbeiktatásával)
- *A H.225 és a H.245 ugyanannak a hívásfolyamatnak különböző fázisait vezérlik*
- H.225.RAS (*RAS: registration-authentication-status*)
 - Gatekeeper-protokoll
 - Nem megbízható szállítási protokollt használ (UDP)

Két hívásfelépítési modell

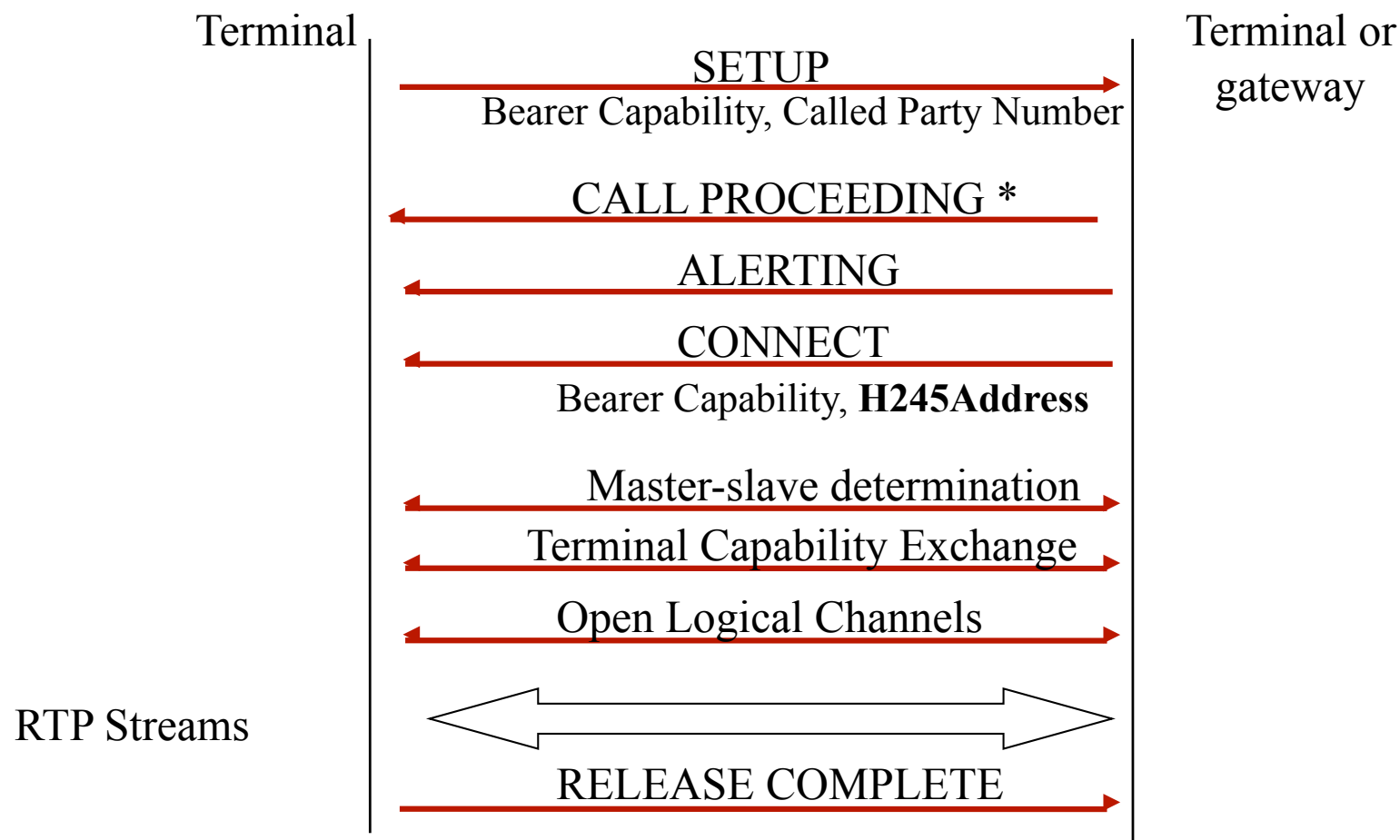

Közvetlen hívásmodell

GK által route-olt modell

A hívásfelépítés részletesebben

- ITU szabvány
 - Több mindent átvett a távközlésből (pl. ISDN jelzésprotokoll)
 - Internet-protokollokat is használ (RTP, RTCP)
- Széles spektrumú szabvány
 - médiák (adat, hang, beszéd) kódolási szabványai
 - protokollok (hívásvezérlés, de ide vettek média-feldolgozási és QoS-protokollokat is)
- Funkcionális egységei a T, GK, GW, MCU
- Hívásvezérlő protokollok p-p és mp kapcsolatokhoz (p-p és konferencia)
- Állapotalapú és bináris protokoll
- Széles körben alkalmazzák
- Hátrányai (késleltetés, processzási igény)

Home Desktop konferencia

Kollaborációs szolgáltatások

- › Aktualitások
- › Bemutatók
- › Dokumentumok
- › Elérhetőségek
- › Linkek

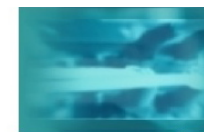
VoIP / IP telefónia

- › Általános információk
- › Műszaki információk
- › Csatlakozás feltételei
- › Nem hívható számok
- › wiki
- › Dokumentumok
- › IP PBX projekt
- › VoIP kapcsolattal rendelkező intézmények
- › VOIP intézmények a térképen

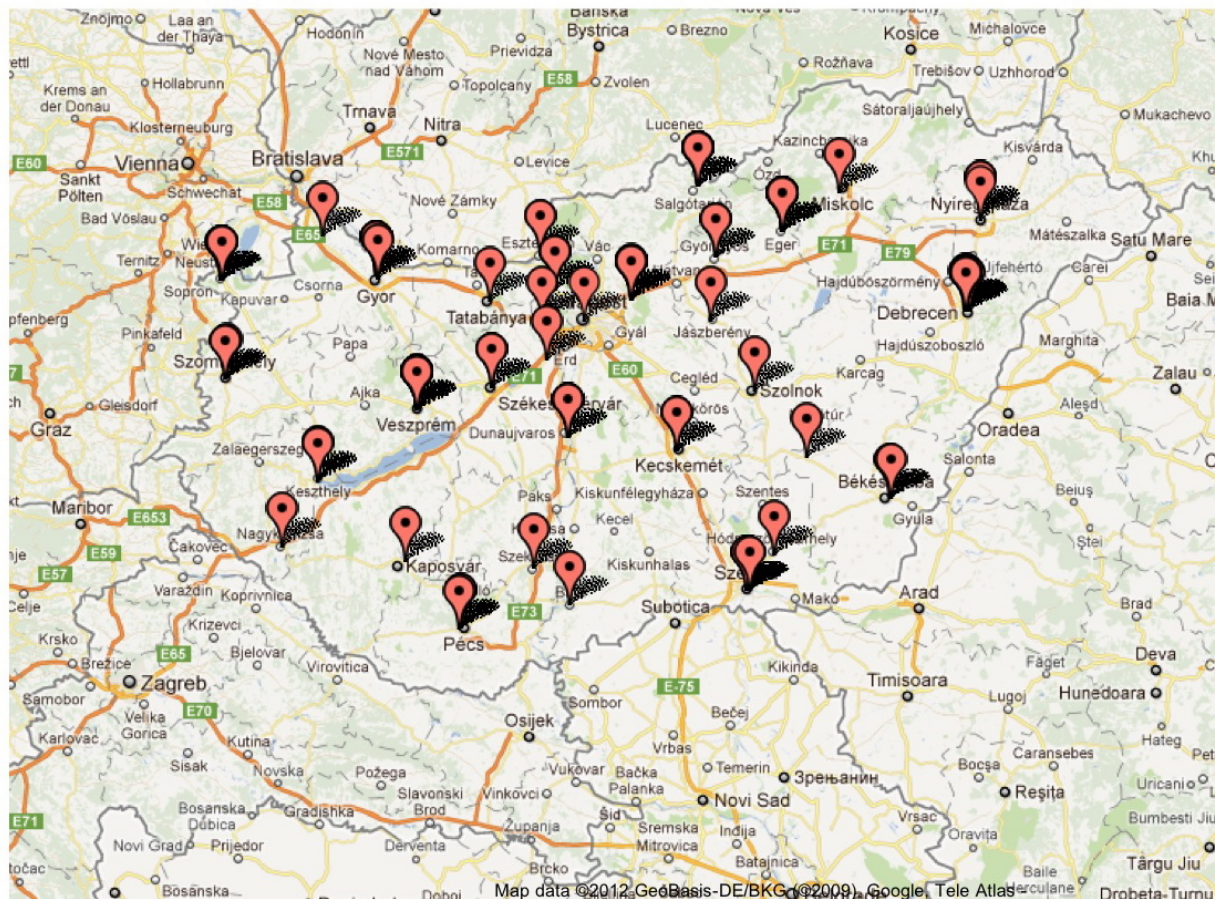
Videokonferencia

- › Általános információk
- › Csatlakozás feltételei
- › Végpontok
- › Eszközök
- › Forgalmi adatok
- › wiki
- › VIDKONF intézmények a térképen

Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Intézet
National Information Infrastructure Development Institute

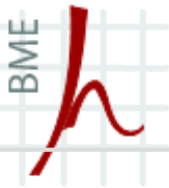

VIDKONF intézmények a térképen

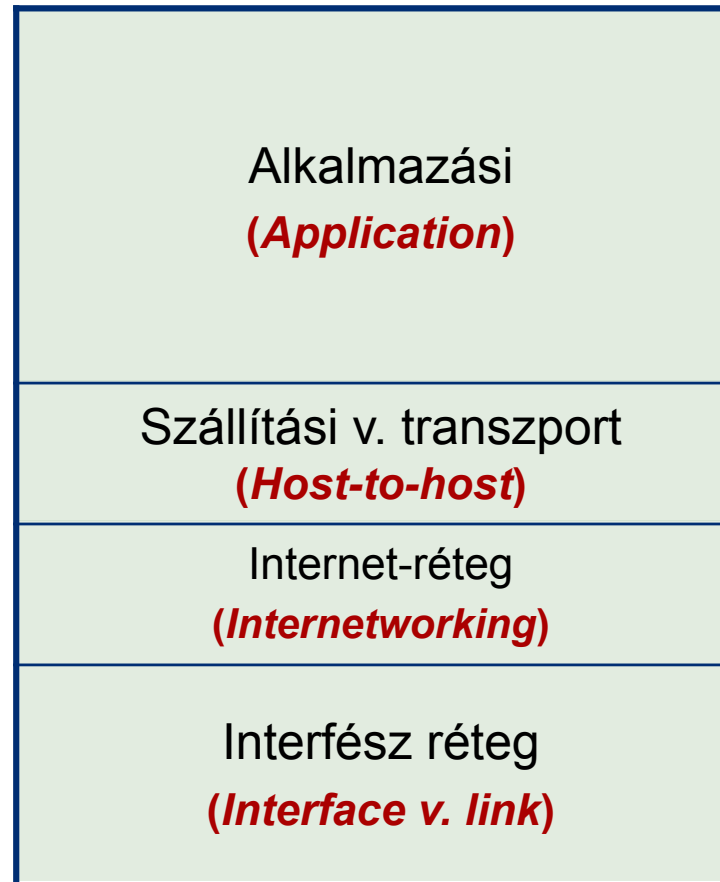
SIP: bevezető áttekintés (1)

- Session Initiation Protocol: alkalmazási rétegbeli protokoll a TCP-IP architektúra szerint (IETF - RFC 3261)
- Session-ök létrehozása, módosítása, befejezése egy vagy több partnerrel. Mi az, hogy „session”? (Vö.: Session Layer az OSI architektúrában.)
 - *Szótár: Ülés, összejövetel, kocsmázás (biz.)*
 - ***SIP: „Session: a set of senders and receivers that communicate and the state kept in those senders and receivers during the communication.”***
- Session-öket hoz létre 2 v. több fél között
- Session-leírókat (descriptors) visz át a különböző médiatípusokra vonatkozóan képességegyeztetés céljából
- Kezeli a felhasználók helyzetinformációit, támogatja a mobilitást
- Multipoint Control Unit (MCU) funkció

Emlékeztető: a TCP/IP protokoll-architektúra

Ez a homokóra hogy kerül ide?

Rengeteg alkalmazási rétegbeli protokoll: HTTP, RTP, RTCP stb., és itt van a **SIP** is

TCP, UDP

IP

Itt vannak a LAN-protokollok, a pont-pont-protokollok stb.

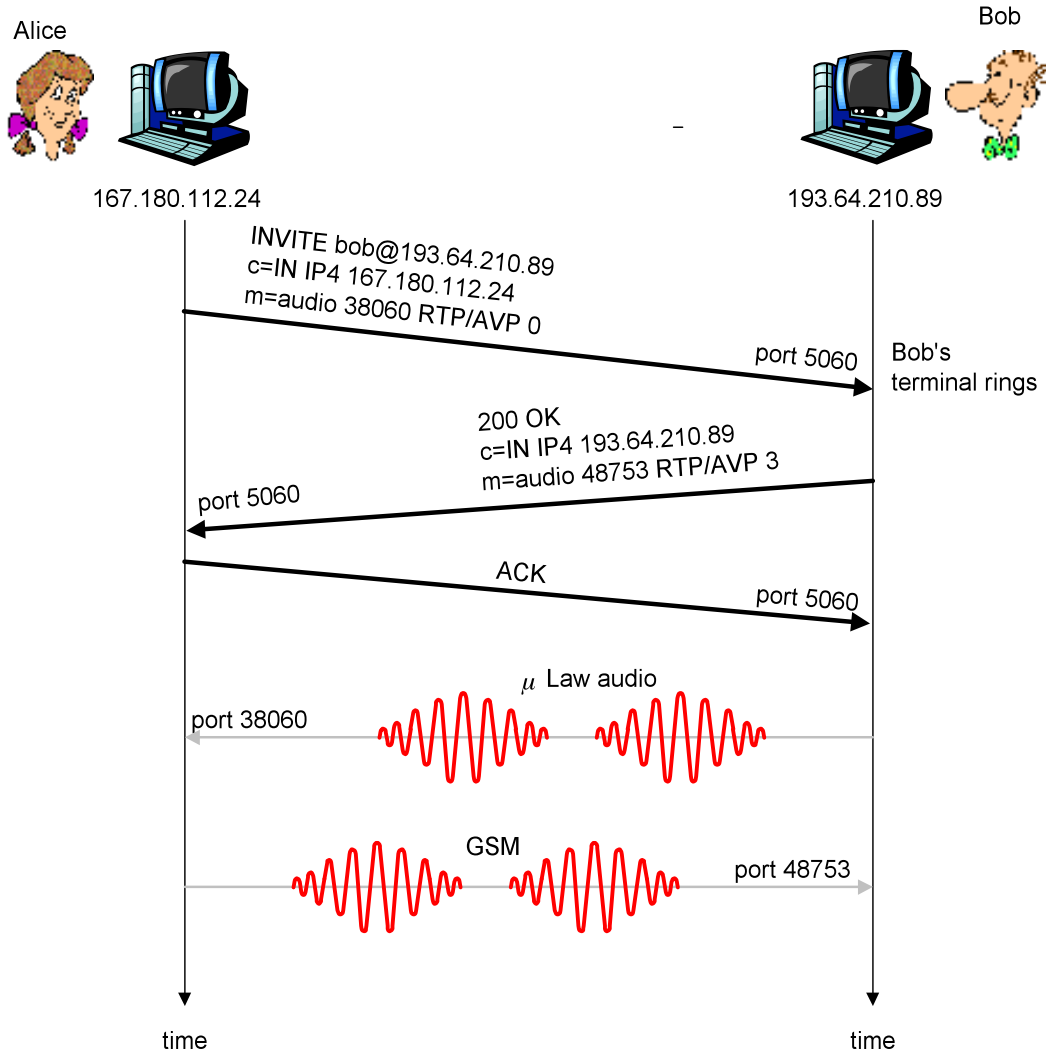
SIP bevezető áttekintés (2)

- A SIP a következő TCP-IP protokollcsaládbeli protokollokkal működik együtt ill. használja azokat:
 - RTP/RTCP/RTSP a médiatartalom továbbítására és támogató feladatokra (mint a H.323-ban) - *tárgyaltuk*
 - Session Announcement Protocol (SAP) - multimédia session-ök hirdetésére – *nem foglalkozunk vele*
 - Session Description Protocol (SDP) - multimédia session-ök leírására – *nem foglalkozunk vele*
 - RSVP - erőforrás-foglalásra – *lásd majd a következő részben*

SIP bevezető áttekintés (3)

- A SIP text-alapú protokoll (a HTTP-hez hasonló)
⇒ a SIP-üzeneteket könnyen generálhatják emberek vagy programok
- SIP Uniform Resource Locators (URLs):
Hasonlók az e-mail URL-ekhez
sip: szabo@hit.bme.hu
sip:+36 1 463 2049@hit.bme.hu
- A SIP *UDP* vagy *TCP* felett működhet, ma többnyire *UDP* felett

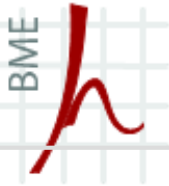
Példa hívásfelépítésre, legegyszerűbb eset: Alice ismeri Bob e-mail címét

Alice: **INVITE** (request)
 IP-cím, portszáma,
 médiakódolás
 módja (AVP0), küldi az 5060-as
 well-known portra

Bob: **200 OK** (response)
 IP-cím, portszám,
 médiakódolás
 módja (AVP3)

(mi van, ha Bob
 nem tudja az AVP0-ás
 kódolást...)
 (mi van, ha Bob nem
 elérhető, vagy foglalt...)

Hívásfelépítés: mi van, ha Alice csak Bob nevét, vagy e-mail-címét ismeri?

- Meg kell tudnia a hívott aktuális IP-címét, ez miért kihívás?
 - A hívott mozog
 - Rendelkezhet különböző IP-eszközökkel
- A SIP szolgáltatásai ehhez:
 - Regisztráció
 - Proxy-zás, átirányítás

A SIP architektúrája: építőelemek

- *User agent - UA*
 - „Request”-eket kezdeményeznek és azok címzettjei
 - IP-telefon, PC, konferenciaszerver
- *Proxy server*
 - A kliensek (UA-k) megbízásából tevékenykednek
 - A SIP request-eket és response-okat route-olják
- *Registrars*
 - Nyilvántartják a felhasználókat egy domain-en belül
 - Név-cím-összerendeléseket kezelnek
- *Redirect servers*
 - Request-re megadják a felhasználó címét
 - De nem kezelnek hívásvezérlést és nem továbbítanak SIP request-eket

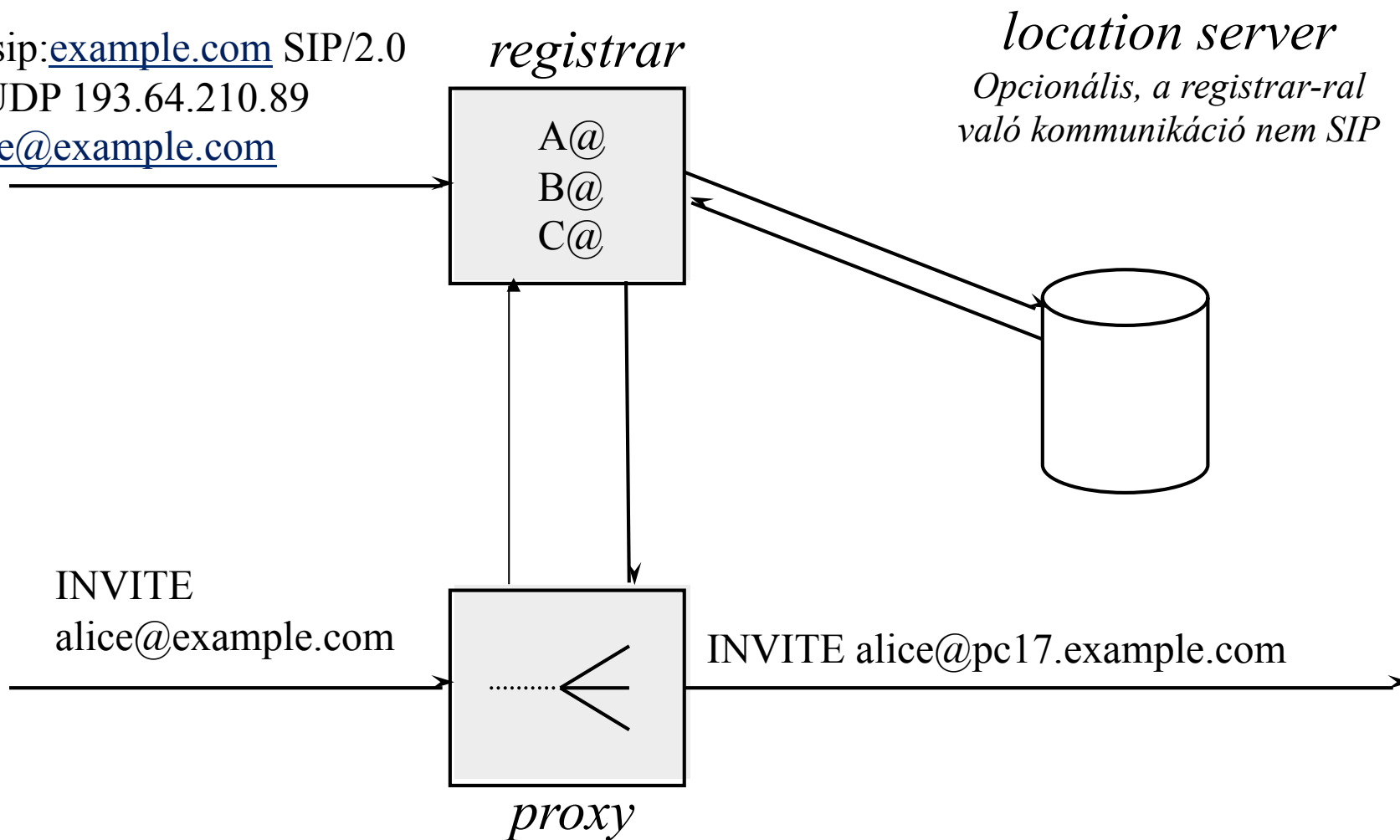
- Lehet hardware-alapú IP-telefon (pl. Cisco7960)
- vagy software-alapú – softphone (pl. Mirial, Windows Messenger)
- Softphone futhat PDA-n vagy mobiltelefonon is
- Két logikai részből állnak:
 - User Agent Client (UAC)
 - ***Request-eket küld és response-okat vesz***
 - User Agent Server (UAS)
 - ***Response-okat küld és request-eket fogad***

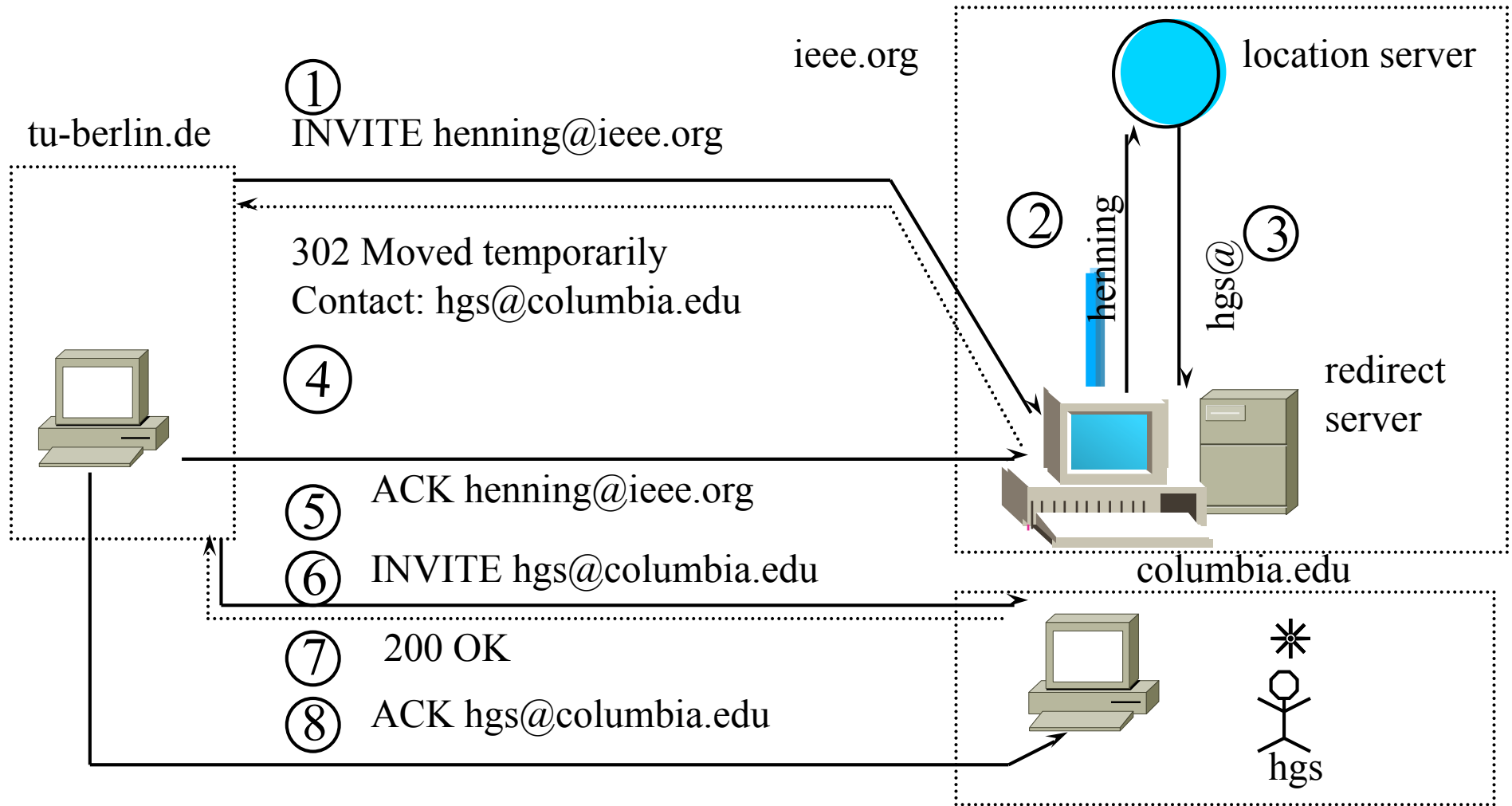
- A session invitation-okat továbbítja a hívott közelébe
- Két típusuk van:
 - **Állapotmentes**
 - **Egyszerű és gyors üzenettovábbítók**
 - **Állapotalapú**
 - **Forking-ra – egy üzenet vételekor 2 v. több üzenetet küld ki**

Registrar és Location Server

REGISTER sip:example.com SIP/2.0
 Via: SIP/2.0/UDP 193.64.210.89
 From: sip:alice@example.com
 ...
 Expires: 3600

Redirect Server

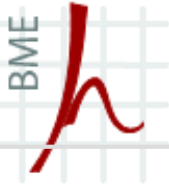

A SIP működése Redirect-módban

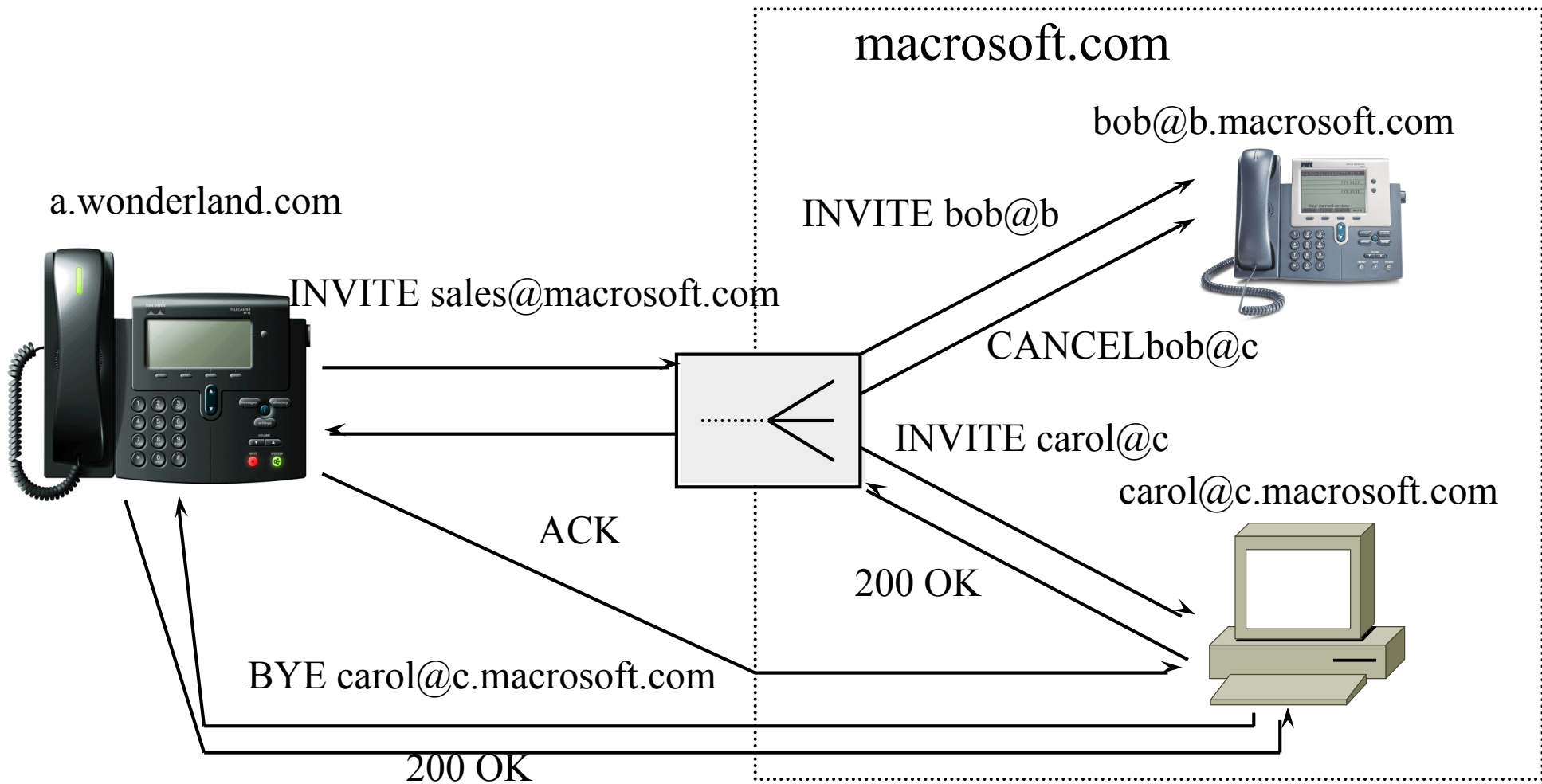
LÉPÉSEK:

- A Redirect server fogadja az INVITE-ot és kapcsolatba lép a location service-szel
- Ha megvan a felhasználó, a redirect server visszaküldi a címet a hívó félnek (nem ő generál új INVITE-ot!)
- A hívó UA ACK-t küld a redirect server-nek
- Az UA új INVITE-ot küld közvetlenül a kapott címre
- A hívott UA jelzi a sikert (200 OK) és a hívó UA ACK-t küld

- Más jelzésprotokolloknál ilyen nincs: a híváskérések elágaztatása
 - = a szerver két vagy több request-et küld különböző címzetteknek egy beérkező request-re
 - egyidejűleg
 - egymás után
- Ezzel valósít meg a SIP különböző „emeltszintű” szolgáltatásokat
 - hívástovábbítás hangpostára
 - automatikus hívásszétosztás

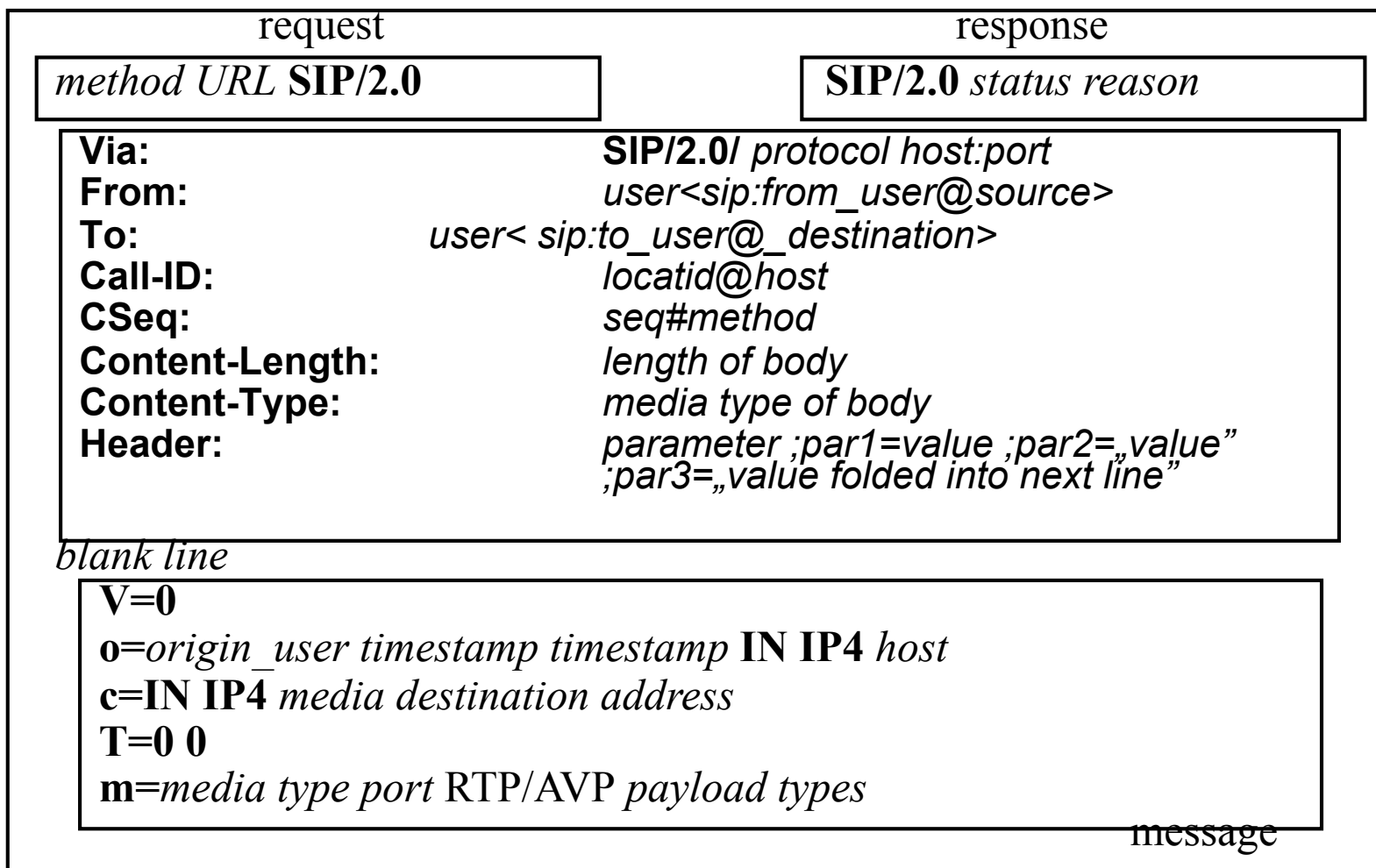

SIP request forking

- Két fő kategória: **Request**-ek és **Response**-ok
- Nagyon hasonlít a HTTP/1.1-hez
- Ugyanaz a request-ek és response-ok formátuma, az első sor kivételével
- Tartalmazhatnak üzenettörzset
 - Session description
 - ASCII vagy HTML

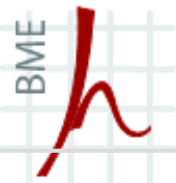
SIP-üzenetek

message header

message body

- INVITE – hívás kezdeményezése
- ACK – válasz nyugtázása
- BYE – hívás befejezése (és továbbítása)
- CANCEL – keresés és „csengetés” törlése
- OPTIONS – a másik fél által támogatott tulajdonságok
- REGISTER - regisztráció a location service-szel

Request-példa: INVITE *)

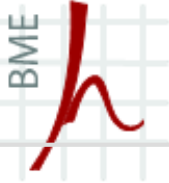
INVITE

INVITE sip:godor@10.3.113.75 SIP/2.0
Via: SIP/2.0/UDP 10.3.119.239:8990
From: "392" <sip:392@10.3.113.75>;
tag=99982b0d-24c7-422d-971c-1c55
a00073d2

To: <sip:godor@10.3.113.75>
Call-ID:
95d2c362-4594-40ff-9d4f-92ace3aaf
81a@10.3.119.239

CSeq: 1 INVITE
Contact: <sip:10.3.119.239:8990>
User-Agent: Windows RTC/1.0
Content-Type: application/sdp
Content-Length: 533

v=0
o=matav-endre 0 0 IN IP4 10.3.119.239
s=session
c=IN IP4 10.3.119.239
b=CT:1000
t=0 0
m=audio 35528 RTP/AVP 97 111 112 6 0 8 4
5 3 101
a=rtpmap:97 red/8000
a=rtpmap:112 G7221/16000
a=fmtp:112 bitrate=24000
a=rtpmap:6 DVI4/16000
a=rtpmap:3 GSM/8000
a=rtpmap:101 telephone-event/8000
a=fmtp:101 0-16
m=video 11518 RTP/AVP 34 31
a=rtpmap:34 H263/90000
a=rtpmap:31 H261/90000

SIP Response-ok *)

<i>Informational</i>	<i>Success</i>	<i>Redirection</i>	<i>Request Failure</i>
100 Trying 180 Ringing 181 Call forwarded 182 Queued 183 Session Progress	200 OK – <i>positive final response</i>	300 Multiple Choices 301 Moved Perm. 302 Moved Temp. 380 Alternative Serv.	400 Bad Request 401 Unauthorized 403 Forbidden 404 Not Found 405 Bad Method 415 Unsupp. Content 420 Bad Extensions 486 Busy Here

500 Server Error 501 Implemented 503 Unavailable 504 Timeout	600 Busy Everywhere 603 Decline 604 Doesn't Exit 606 Not
---	---

Server Failure

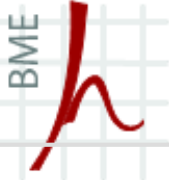
Global Failure

A SIP összefoglalása

- IETF-szabványú (RFC...) multimédia hívásvezérlő protokoll
- IP-központú,
- állapotmentes protokoll,
- szöveges protokoll,
- jól kombinálható mindenféle web-alapú szolgáltatással.

A SIP és a H.323 összehasonlítása

- A H.323 komplett, vertikális protokollcsalád multimédia konferenciára. Jelzésfunkciók, regisztráció, beengedésszabályozás, átvitel, kodekek...
- A SIP egyetlen protokoll. Működik RTP-vel, de nem kötelezően. Más protokollokkal és szolgáltatásokkal kombinálható.
- A H.323 a távközlési világ terméke, ITU-szabvány. A digitális távközlésben használt jelzésprotokollokat integrálja magában.
- A SIP IETF-szabvány. Sok mindent vett kölcsön a HTTP-ből.

A H.323 – SIP összehasonlítása a képességek szempontjából

Összehasonlítási szempontok

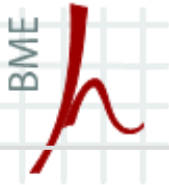
- Hívásfelépítés
- Konferenciahívások
- Multimédia-kommunikáció
- Teljesítőkéesség, skálázhatóság
- Integráció web-es alkalmazásokkal

SIP a jövő! Miért?

- A 3GPP által a 3. generációs mobil rendszerek számára bevezetett IMS (IP Multimedia Subsystem) alapja
 - IMS: szolgáltatások nyújtásának támogatása IP felett a mobil hálózatokban
 - Támogatás: olyan közös szolgáltatások az alkalmazások számára, mint a hívásvezérlés (ilyenek még az AAA, vagy a számlázás)
- A mobil szabványosítási világból az ITU is beemelte az IMS-t (és ezzel a SIP-et) az NGN szolgáltatásnyújtó platformjaként

NGN – next generation networks, újgenerációs hálózat

AAA – authentication, authorization, accounting

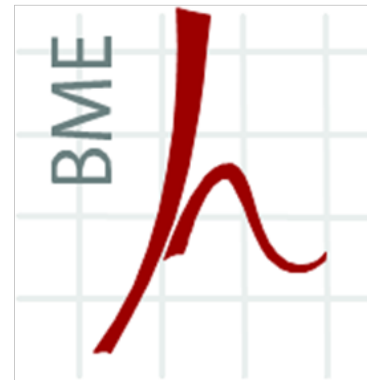
Az IP-hálózatokon történő multimédia-továbbítás eszközei

Az eddigiek összefoglalása:

- Médiakezelés (1. rész)
 - RTP, RTCP, RTSP
- Hívásvezérlés (2. rész)
 - (H.323), SIP

JÖN MÉG:

- Szolgáltatásminőség-biztosítás
 - IntServ*, DiffServ*, RSVP (3. rész)
 - *) nem protokoll, hanem módszer*

QoS IP-hálózatokban: túl a Best Effort-on

IntServ, DiffServ

Dr. Szabó Csaba Attila
egy. tanár

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
szabo@hit.bme.hu

2013. április 30.
Budapest

Mi a QoS?

- QoS = végpontok közötti garanciák
 - adott időszakra és adott forgalom mellett
 - alábbi paraméterekre:
 - Rendelkezésreállítás
 - Átviteli sebesség, „sávszélesség”
 - Késleltetés, késleltetésingadozás
 - Vesztes

- A QoS biztosításának eszközei:
 - Forgalmi méretezés
 - Protokollválasztás
 - Hálózati architektúra megválasztása, hálózati biztonság
 - Táruk menedzselése

A QoS biztosításának módszerei

- „Nyers erő” (over-provisioning)
- ATM
 - Összeköttetés-alapú kommunikáció
 - virtuális utak és áramkörök
 - plusz felhasználó-hálózat közötti szerződés
 - beengedésszabályozás
 - erőforrás-menedzselés
- Folyamankénti (per-flow) QoS-biztosítás
 - IETF's Integrated Services (IntServ) módszer
- Forgalomosztály-alapú (class-based) QoS-biztosítás
 - IETF's Differentiated Services (DiffServ) módszer
- LAN-okban
 - WLAN: 802.11e „soft QoS”
- MAN-okban
 - 802.16 WiMAX: QoS osztályok, erőforrás-allokálás

QoS összeköttetés-alapú hálózatban: ATM

- Az elv:
 - **Minden ATM összeköttetéshez QoS-osztály** kapcsolódik
 - A hálózat garantálja a megállapodás szerinti QoS-t minden összeköttetés számára

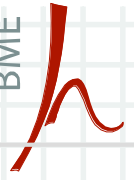
- Megvalósítás:
 - A forgalom jellemzése, forgalomleírók
 - QoS-paraméterek készlete
 - ATM szolgáltatási osztályok
 - Torlódásvezérlés
 - Legfontosabb a preventív módszer – CAC (Call admission control) – beengedésszabályozás
 - Van reaktív mechanizmus is

Mi az ATM? (1)

- ATM – Asynchronous Transfer Mode
- Az ATM-et az ITU-T szabványosította 1988-ban, a B-ISDN átviteli módjaként
 - B-ISDN: a (keskenysávú) ISDN fejlettebb, „szélessávú” utódjának szánták
- Fő célkitűzések:
 - különböző típusú forgalmak átvitelére tervezték:
 - **beszéd**
 - **állókép, video**
 - **adat**
 - Tág átvitelisebesség-tartomány: néhányszor 64 kbit/s-tól egészen nagy sebességekig (2,4 Gbit/s-ig)
- *A B-ISDN nem valósult meg, az ATM-rendszer technika azonban ma a távközlő hálózatokban több helyen használt, de a felhasználó általában nem „látja” (pl. 3G mobil rendszerek hozzáférési hálózatában, vagy ADSL-vezérlőegységben). Számunkra elsősorban egy nagyon hasznos példa a QoS-re.*

Mi az ATM? (2)

- *Az elnevezés magyarázata:*
 - „*Asynchronous*” a távközlésben addig egyeduralkodó, ún. *Synchronous Transfer Mode* (STM) ellentéte
 - „*Transfer Mode*” – átviteli mód, általános megjelölés
- Ami a mi számunkra most lényeges:
 - az ATM „**gyors csomagkapcsolási**” technika
 - **gyors: rövid csomagok („cellák”), nincs forgalomszabályozás, nincs linkenkénti hibajavítás**
 - ezek a rövid, fix hosszúságú adatcsomagok hordozzák az összes típusú adatot
 - **Összeköttetés-alapú** elven működik
 - **Minden összeköttetéshez specifikus szolgáltatásminőséget képes biztosítani**

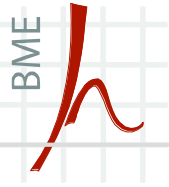
ATM szolgáltatásminőségi (QoS) osztályok

- **CBR –continuous bit rate**
 - **Forgalomleírók:**
 - PCR (*peak cell rate*)
 - CDVT (*cell delay variation tolerance*)
 - **QoS jellemzők:**
 - maxCDV (*maximum cell delay variation*)
 - MaxCTD (*maximum cell transfer delay*)
 - CLR (*cell loss rate*)
- **rt-VBR – real-time variable bit rate**
 - **Forgalomleírók:**
 - PCR, CDVT
 - SCR (*sustained cell rate*)
 - MBS (*maximum burst size*)
 - **QoS jellemzők:**
 - maxCDV, MaxCTD, CLR

ATM szolgáltatás-minőségek (QoS)

- **nrt-VBR – non-real-time variable bit rate**
 - **Forgalomleírók:**
 - PCR, CDVT, SCR, MBS
 - **QoS jellemzők:**
 - CLR

- **UBR – unspecified bit rate**
 - PCR specifikálva van, de nem használja a CAC és a policing
 - Nincsenek QoS paraméterek jelezve

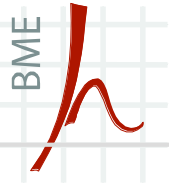
Módszerek QoS biztosítására összeköttetés-mentes hálózatokban

- IP-alapú megoldások:
 - **Integrated Services (IntServ)**
 - QoS az egyedi csomagfolyamokra: „**finom felbontású**” módszer
 - **Differentiated Services (DiffServ)**
 - QoS folyamatosztályokra: „**durva felbontású**” módszer

- *Az ATM-ben kitalált forgalomosztályok, forgalomleírók, QoS-biztosítási módszerek itt visszaköszönnek*

Integrated Services (IntServ)

- Integrated Service Working Group
 - 1995-97 szolgáltatás-osztályok specifikálása
 - az RSVP (Resource reSerVation Protocol) használata
 - Nem protokoll, hanem módszer!
- Több RFC-ben specifikálták: 1633, 2211, 2212, 2215, 2216
- A szolgáltatásosztályok:
 - **Best Effort**
 - **Guaranteed Quality** (RFC 2212):
 - garantált korlátok bármely csomag **késleltetésére és a sávszélességre**
 - **Controlled-Load** (RFC 2211):
 - függetlenít a többi forgalomtól, terheléstől
 - törekszik **kb. ugyanolyan** szolgáltatást nyújtására, mint amelyet a folyam kapna, ha terheletlenek lennének a hálózati csomópontok
 - beengedés-szabályozást használ
 - Ütemezés!

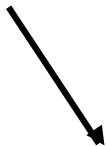

Az alkalmazások igényei és

az IntServ-szolgáltatások

1. „Elastic applications”

- nincs késleltetési vagy bármilyen korlát
- tipikus TCP/IP adat-alkalmazások

Best effort service

3 alosztály:

- interactive burst (pl. WEB)
- interactive bulk (pl. FTP)
- asynchronous (pl. e-mail)

ATM-analógia: UBR – unspecified bit rate

Az alkalmazások igényei és az IntServ-szolgáltatások (folyt.)

2. „Real-time tolerant (RTT)” alkalmazások

- gyenge késleltetéskorlátok, alkalmanként csomagvesztés megengedett
- pl.: tárolásos videóalkalmazások

Controlled load service

- átlagos késleltetés garantált
- mennyiségi biztosítékok nélkül

ATM analógia: nrt-VBR – non-real time variable bit rate

3. „Real-time intolerant (RTI)” alkalmazások

- min. késleltetés és késleltetés-ingadozás
- Pl.: beszéd, élő videókonferencia

Guaranteed service

- Átvitelisebesség- és késleltetéskorlátok

ATM analógia: rt-VBR, CBR (continuous bit rate)

Az IntServ-ben használt mechanizmusok

- A forgalom és a kért szolgáltatásminőség leírása
 - a ***Tspec*** és ***Rspec*** paraméterekkel
- **Erőforrás-foglalás jelzésátvitellel**
- **Beengedés-szabályozás** - *admission control*
- A forrás forgalmának ellenőrzése és formálása - ***traffic policing***
- **Ütemezés** - *scheduling*

Az IntServ-ben használt mechanizmusok (1)

- A forgalom **leírása, kérése, engedélyezése**
 - a felhasználó (alkalmazás) specifikálja a forgalmát a hálózat számára
 - meghatározott **szolgáltatást kér** a hálózattól
 - ez alapján a **hálózat eldönti**, hogy tudja-e ezt vállalni
 - beengedi-e az új folyamatot a hálózatba (beengedés-szabályozás)

Az IntServ-ben használt mechanizmusok (2)

- **Foglalás, forgalom-ellenőrzés, ütemezés**
 - információt cserélnek az erőforrásfoglalásról
 - jelzésátvitel
 - IntServ-ben az **RSVP-protokoll** segítségével
 - az összeköttetés-alapú hálózatokban ez a hívásvezérlő protokollok feladata
 - a hálózat gondoskodik arról, hogy a forrás forgalma ne térjen el a megadottól
 - **traffic policing**
 - a hálózat meghatározza a csomagok sorbaállítását és kiszolgálását a csomópontokon
 - **scheduling, ütemezés**

Flowspec: csomagfolyam specifikáció

- Két eleme van:
 - **Tspec:**
 - leírja a folyam forgalmi jellemzőit, informálva ezzel a hálózatot a szükséges sávszélességről
 - lehetővé téve a döntést a beengedés-szabályozás részére
 - **token bucket** algoritmus
 - *TSpec: a Traffic Specification-ból jön*
 - **Rspec:**
 - leírja az igényelt szolgáltatásminőséget
 - *PI. controlled load (soft QoS), vagy guaranteed* (késleltetési korlát)
 - *RSpec: a Reservation vagy Request Specification-ból*

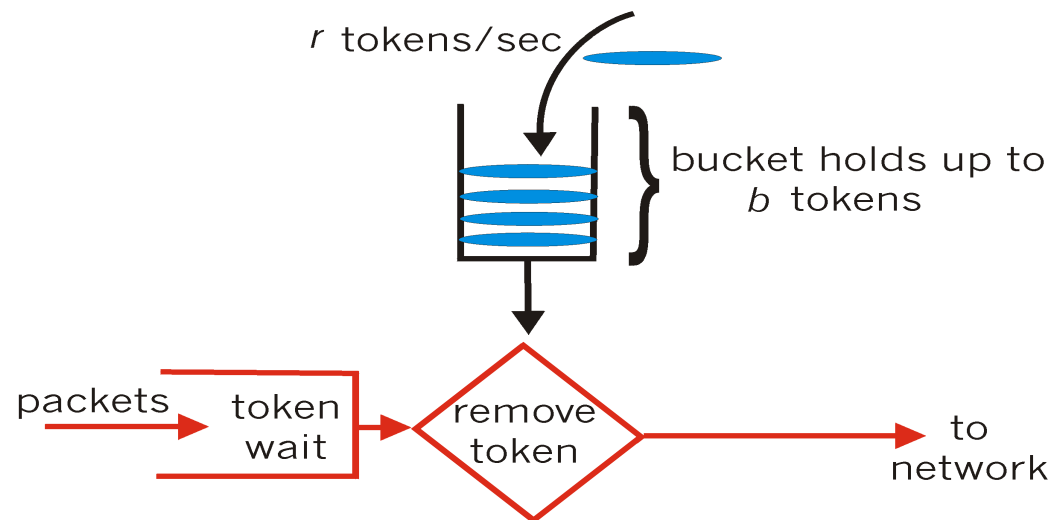
Forgalomleírás és policing

A policing és a forgalomleírás eszköze: a **token bucket** (tokenvödör)

A vödör formálja a forgalmat: küldhetünk b méretű borsztöt, de az átlagsebesség csak r lehet

Ezeket a paramétereket (is) használjuk a TSpec-ben

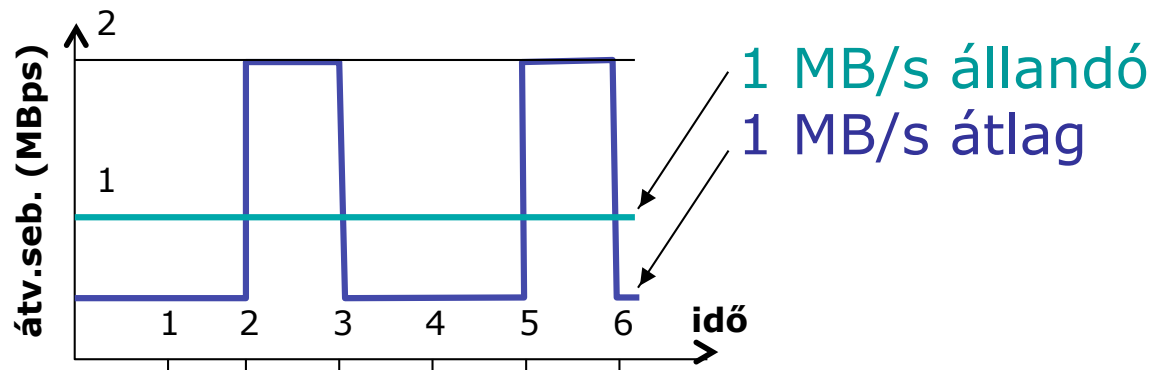
- A vödörbe **r sebességgel** töltődnek a tokenek
- Legfeljebb **b token** lehet benne, ha már tele van, a beérkező tokenek elvesznek, túlcsondulnak
- Ha egy n hosszú csq érkezik, kivesz n token a vödörből (ha van annyi) és továbbításra kerül
- Ha kevesebb mint n token van: nem kerül kiszolgálásra

Token Bucket (TB) az IntServ-ben

- Az IntServ b -t byte-ban, r -et pedig byte/sec-ban méri
 - Igen tág határok a b -re és az r -re
 - 1 byte...250 Gbyte és 1 byte/s...40 Tbyte/s

- A TB hatása:

Példa tokenvödörre

- Két különböző forgalomtípus: CBR videó és beszédátvitel
- CBR videó: 75 keret/s, 10 csomag/keret
 - TSpec: token ráta 750 Hz, a vödör mélysége 10
- Beszéd TSpec:
 - Kisebb tokenráta
 - mivel a beszéd közötti szüneteket nem viszik át
 - De nagyobb vödörmélység: börsztösebb átvitel

Börsztös átvitel: könnyebben okoz torlódást!

Beengedés-szabályozás (admission control)

- Minden csomópont megvizsgálja
 - **forgalomleírást (*Tspec*)** és a
 - **QoS-igényt (*Rspec*)**ezután dönt az igényelt szolgáltatás teljesíthetőségéről
- Eltérő a *Controlled Load* és a *Guaranteed*:
 - *Controlled Load*: heurisztikus is jó lehet
 - Pl. eddig a hasonló esetek jók voltak, engedjük meg most is
 - vagy korábban hasonló esetben már nem felelt meg a kiszolgálás, ezért tagadjuk meg
 - *Guaranteed* esetben ennél sokkal szigorúbb vizsgálat szükséges
- **Az admission control konkrét módszerei nem képezik az IntServ specifikáció részét**

- **Resource ReSerVation Protocol**
 - *R.S.V.P.*: “Répondez/Réservez s’il-vous-plaît”
- Lényeges jellemzői :
 - **Vevőoldali erőforrás-foglalás**:
 - Nem az adó „erőlteti” a képességeit, hanem a vevő foglalja le azt az **igényei** szerint *
 - **„Soft state”**: igények „elhalnak”, ha nem ...
 - nem igényli a session explicit lezárását **
 - viszont időnként „frissíteni” kell a foglalást
- Eredmény: robusztusság
 - * kedvező a multicast-címzés esetén
 - ** megkíméli a hálózatot a végkészülék esetleges hibáitól
- Specifikáció: az RFC 2210-ben
- Az RSVP-t nemcsak az IntServ használja (említettük a H.323-nál is)

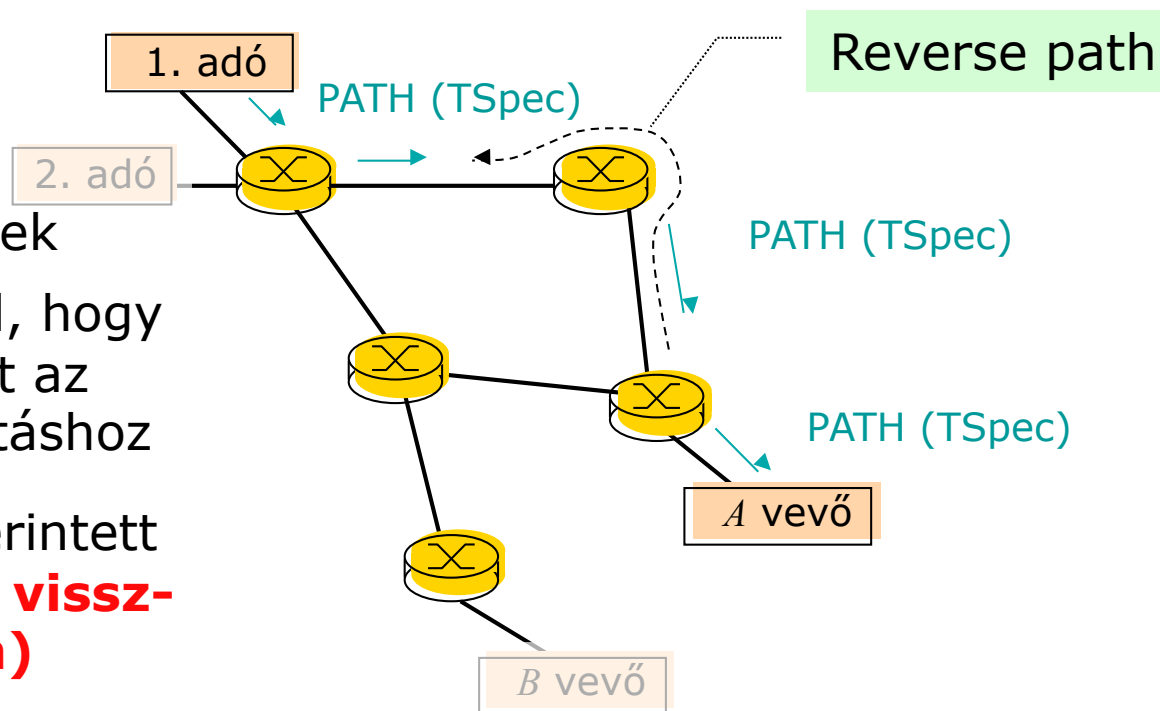
RSVP – alapvető jellemzők, lépések

- Alapötlet:
 - a vevőnek ismernie kell, hogy az adó milyen forgalom generálására képes → tudnia kell az adó ***Tspec*** jellemzőjét, valamint
 - tudnia kell a **forgalom (csomagok) útját**, és
 - így **erőforrást foglalhat az út mindegyik csomópontjánál**
- 1. Az adó ***PATH*** üzenetet küld, benne a ***Tspec***
 - az úton lévő valamennyi csomópont feljegyzi
- 2. A vevő ***RESV*** üzenettel foglal, benne ***Rspec***

RSVP – „út”: egy adó <-> egy vevő

▪ Első fázis:

- a vevőknek ismerni kell az adó jellemzőit (**TSpec**)
- PATH üzenet a vevőknek
- a vevőknek tudnia kell, hogy hol foglaljon erőforrást az általa kívánt szolgáltatáshoz
- a PATH üzenet által érintett routerek **feljegyzik a vissz-irányt (reverse path)**

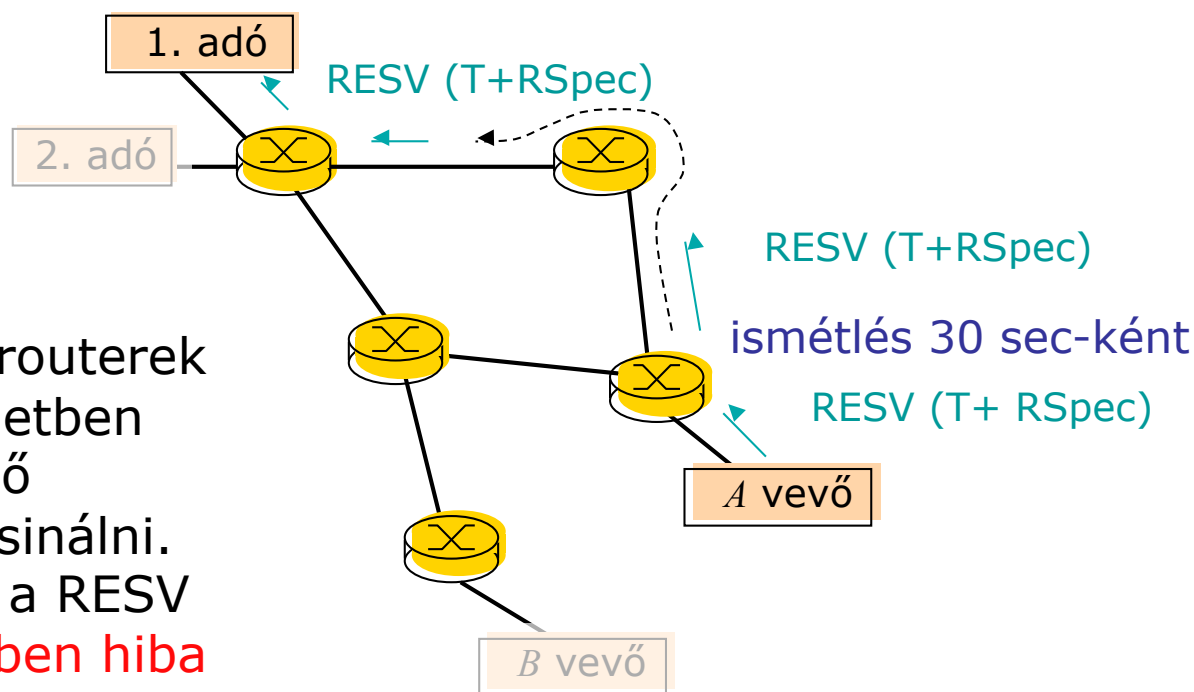
RSVP – "foglalás": egy adó <-> egy vevő

▪ 2. fázis:

- amikor a vevő kap egy PATH üzenetet, visszaküld egy RESV választ, benne **TSpec** és **RSpec**

- a reverse path-on lévő routerek megkísérik a RESV üzenetben lévő RSpec-nek megfelelő **erőforrás-foglalást** megcsinálni. **Siker esetén továbbítják** a RESV üzenetet. **Ellenkező esetben hiba a vevőnek.**

- ameddig a vevő fenn kívánja tartani a foglalást, 30 sec-ként meg kell ismételje a RESV üzenetet („soft-state”)

RSVP – „hiba”: egy adó <-> egy vevő

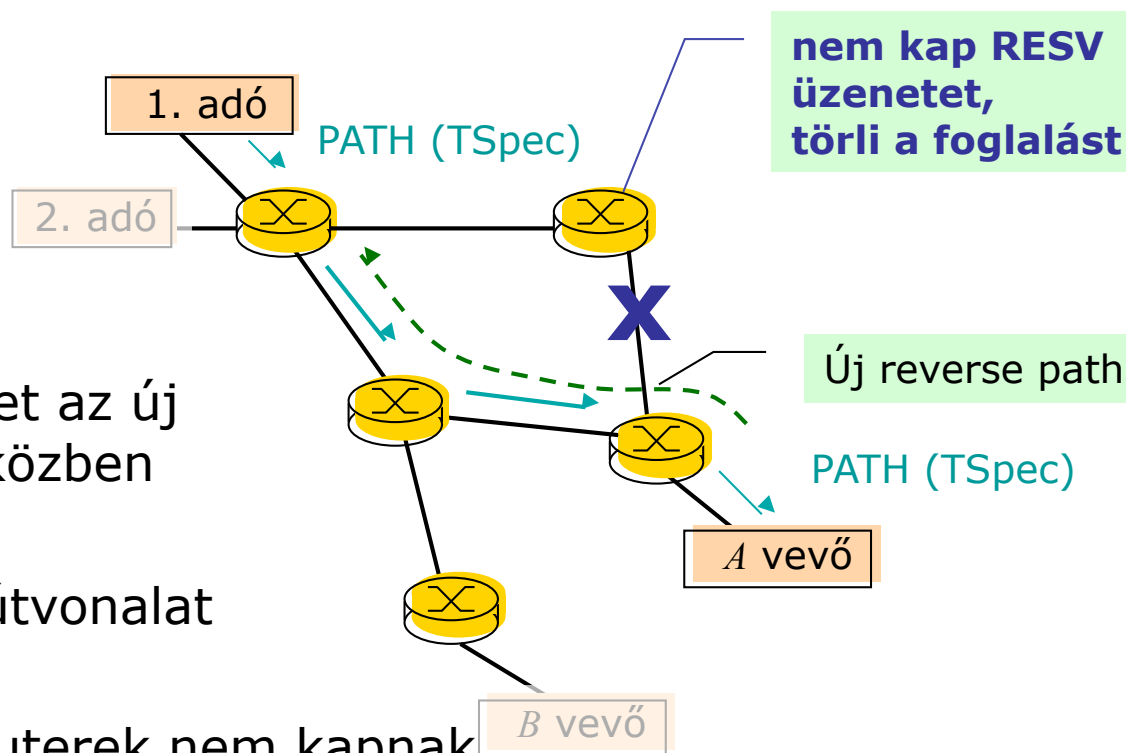
▪ Hálózati hiba esetén:

- élő útvonalon történő kommunikáció közben kieső link vagy router esetén a **routing új útvonalat keres**

- az ismétlődő PATH üzenet az új útvonalon eléri a vevőt, közben **új reverse path** képződik

- a vevőtől a RESV az új útvonalat követve végzi a foglalást

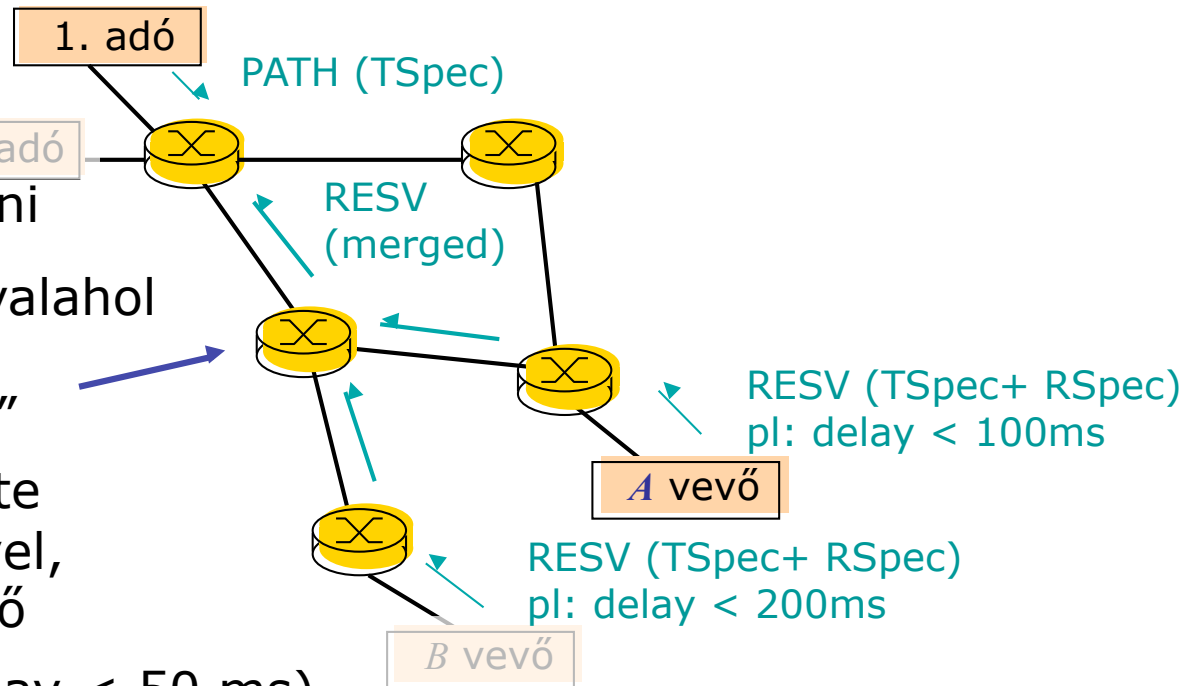
- a régi útvonalon lévő routerek nem kapnak tovább RESV üzenetet, lejár az időzítés, és **törlik a foglalást** (soft state)

RSVP: egy adó <-> több vevő

- Új vevő csatlakozása:

- az *A* vevő már működik egy ideje
- a *B* vevő kíván csatlakozni
- a *B* vevő RSVP üzenete valahol találkozni fog az *A* vevő kiszolgálását végző „fával”
- ha a *B* vevő RSVP üzenete kevesebb erőforrást igényel, mint *A*, akkor nincs teendő
- ellenkező esetben (pl delay < 50 ms) az új foglalást tovább kell küldeni, amely azonban mindenképpen **összevont (merged)** lesz

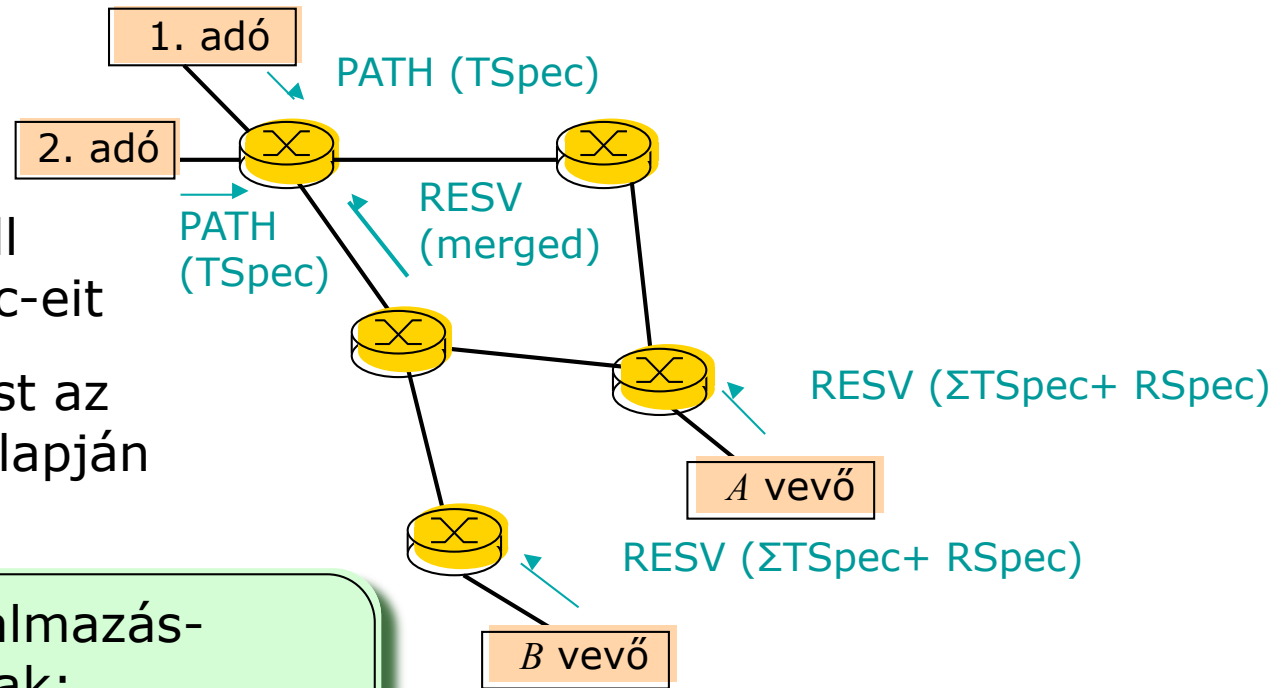

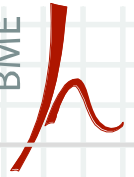
RSVP: több adó <-> több vevő

▪ Konferencia:

- a vevőknek össze kell gyűjteni az adók Tspec-eit
- a vevőknek a foglalást az összesített Tspec-ek alapján kell kialakítani

A Tspec-ek alkalmazás-specifikusak:
 Az **RSVP különböző foglalási "stílusokkal"** működik

Visszatekintés: az IntServ-ben használt mechanizmusok

- a felhasználó (alkalmazás) specifikálja a forgalmát a hálózat számára (**TSpec**)
- meghatározott szolgáltatást kér a hálózattól (**RSpec**)
 - melynek alapján a hálózat (csomópontonként!) eldönti, hogy beengedi-e az új folyamatot a hálózatba (*admission control*, **beengedés-szabályozás**)
- információt cserélnek az erőforrásfoglalásról
 - IntServ-ben az **RSVP-protokoll** segítségével
- a hálózat gondoskodik arról, hogy a forrás forgalma ne térjen el a megadottól (**traffic policing**)
- a hálózat meghatározza a csomagok sorbaállítását és kiszolgálását a csomópontokon (**scheduling, ütemezés**)
 - *megnéztük az általános módszereknél*

Az IntServ csomagkezelése

1. Csomagminősítés (*packet classification*):

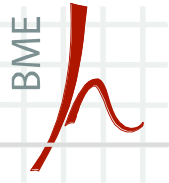
- mindegyik csomagot hozzá kell rendelni az arra vonatkozó foglaláshoz
 - vizsgálva a **source address, destination address, protocol number, source port, destination port** értékeket
- ezzel meghatározzuk a csomag kezelését a csomópontokon

2. Csomagkezelés (*packet scheduling*) a sorokban:

- Guaranteed service esetén:
 - Weighted Fair Queue biztosítani fogja a végpontok közötti késleltetést
- Controlled-load kiszolgálásnál egyszerűbb módszerek is megfelelnek

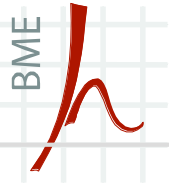
Filterspec: csomagminősítés*

- **Filterspec:** definiálja a csomagok mely halmazára vonatkozik az adott **flowspec (TSpec, RSpec)**
- E szelekció a csomag attribútumaitól függ, pl. IP cím, portszám
- RSVP foglalási stílusok:
 - **Fix filter** – adott folyamhoz foglal erőforrásokat
 - **Explicit osztás** – több folyamhoz foglal erőforrásokat, ezen osztoznak
 - **Wildcard filter** – egy általános folyamtípusnak foglal erőforrásokat, mindannyian ezen osztoznak a típuson belül
 - RSVP RESV kérés: **flowspec + filterspec = flowdescriptor.**

IntServ skálázhatóság, bővíthetőség, „növekedési” képesség

- Bár az IntServ nagyon jelentős előrelépés a *best effort* kiszolgáláshoz képest,
- **nem teljesíti** az Internet egyik alapvető célkitűzését: a **növekedési képességet**
 - *best effort* kiszolgálásnál nincs folyamhoz kötött állapotnyilvántartás a routereknél
 - így a hálózat növekedésével elég, ha a routerek a linkek sebességének növekedésével lépést tudnak tartani
- Az IntServ-nél: lényegében összeköttetés-alapú szolgáltatást csináltunk
 - annak minden nehézségével együtt,
 - de anélkül, hogy annak előnyét, a lokális címezést kihasználtuk volna

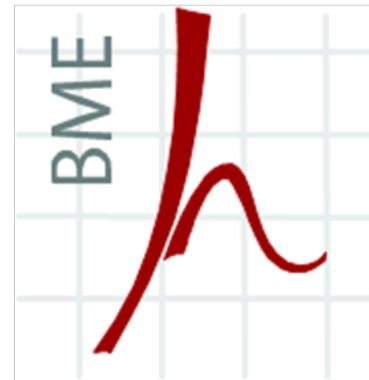
Az IntServ

bővíthetősége, kiterjeszhetősége

- Pl. 64 kbit/s beszédcsatornák egy „STM-16” (2,5 Gbit/s) összekötésen:

$$2.5 \times 10^9 / 64 \times 10^3 = 39000$$

- mindegyik foglalás igényel valamennyi memóriát,
 - valamint periodikus frissítést.
-
- Mindegyik folyamat osztályozni, ellenőrizni kell és sorbaállítani (*classification, policing, scheduling*)
 - *Admission control* döntést kell végezni mindegyik igényre
 - Meg kell akadályozni indokolatlanul hosszú foglalást
-
- Mindezek a feladatok együtt akadályát jelentik az “Integrated Service” növekedési képességének
 - **Olyan módszer kell, amely nem egyedi folyamatokat kezel!**

Differentiated Services (DiffServ)

2013. április 30.
Budapest

A DiffServ alapötlete (1)

- A gerinchálózatra kell megoldást találni, ahol nagy volumenű, aggregált forgalmat viszünk át
- A DiffServ módszer **kiszámú forgalomosztály**-hoz rendel erőforrásokat:
 - osztály, pl.:
 - *Premium*
 - *Regular*
- Ahelyett, hogy külön jelzésekkel (pl. RSVP-vel) értesítenénk a routereket egy folyam pl. *Premium* igényéről,
egyetlen bit a csomagfejben megteheti ezt!

- Két kérdés az előző ötlethez:
 - Ki állítsa be a „premium” bitet, és mikor?
 - történjék a beállítás az **„adminisztratív” határon**
 - Mit csinál a router **másképpen**, ha egy olyan csomagot kap, ahol ez a bit be van állítva?
 - különféle router-viselkedéseket **követ**, meghatározta az *IETF DiffServ WG*
- Előbb nézzük meg, hogyan működik a DiffServ!

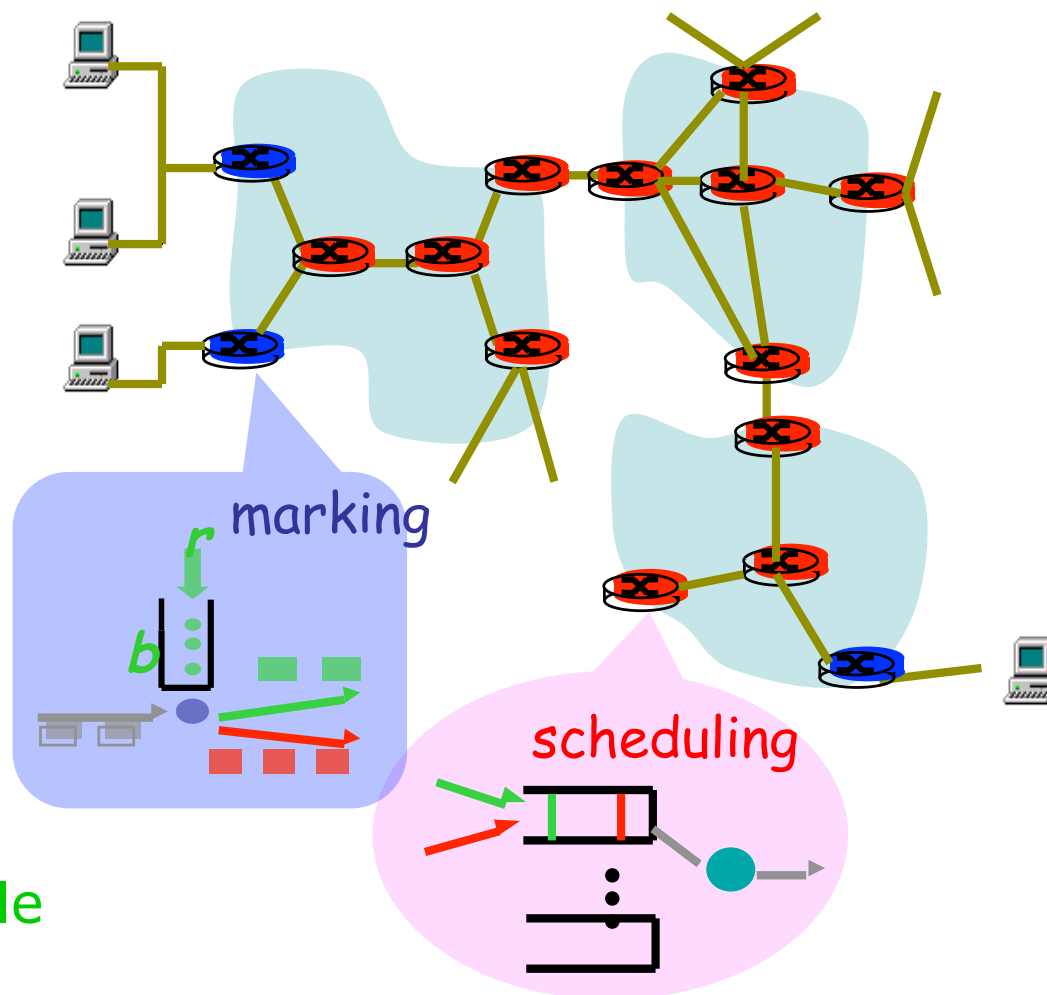
A DiffServ működése

Edge router:

- **folyamankénti** forgalom-menedzselést végez
- megjelöli a csomagokat **in-profile** ill. **out-profile** -ként

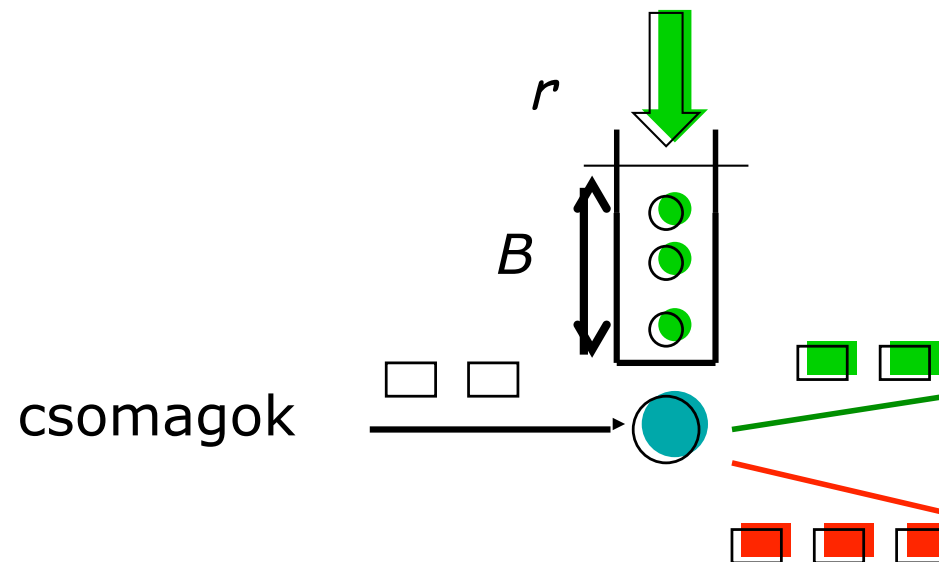
Core router:

- **osztályonkénti** forgalom-menedzselést végez
- puffrelés és ütemezés a széleken történt **megjelölésnek** megfelelően
- elsőbbség adása az **in-profile** csomagoknak

A csomagok megjelölése az edge-routerben

- **profil:** egyeztetett r sebesség és B vödörméret
- a csomagok megjelölése a széleken a **folyamonkénti** profil szerint

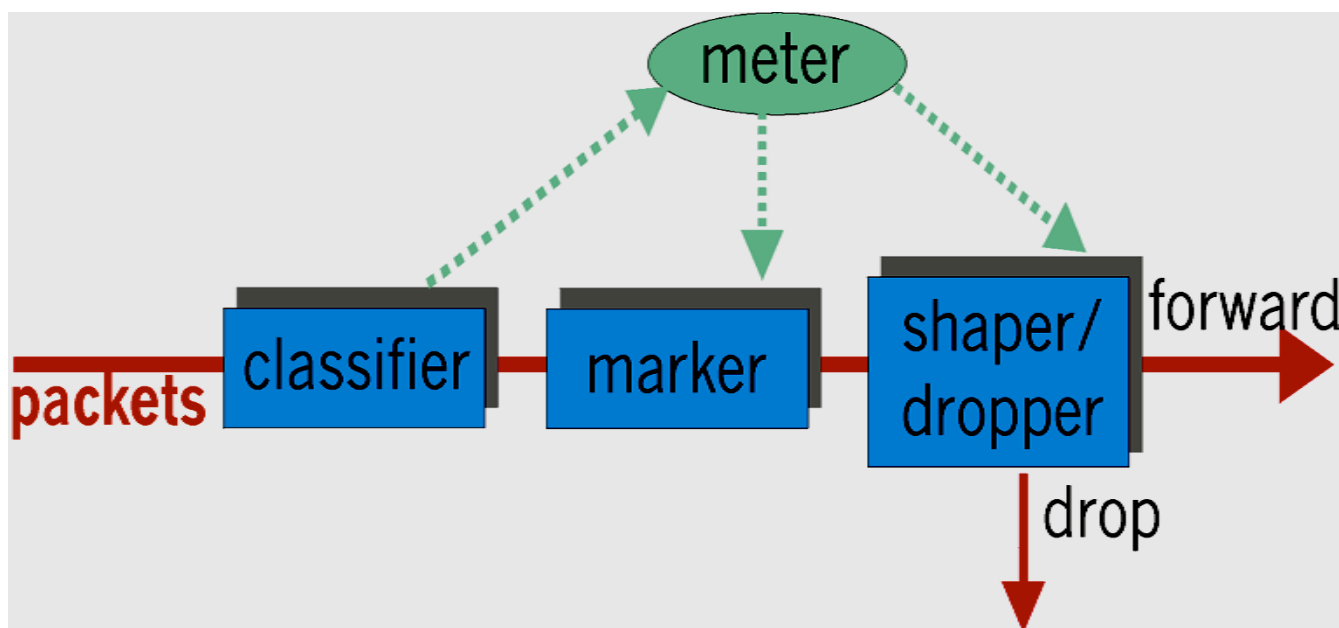

Megjelölés:

- osztály szerinti: a különböző osztályokhoz tartozó csomagokat eltérően jelöljük
- osztályon belüli: a folyam **konform** (a profilnak megfelelő) és **nem konform** részei eltérő jelölést kapnak

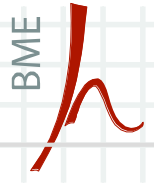
Mérés, osztályozás, megjelölés, és „kondicionálás”

- megfigyeljük a forgalmat (meter) és a nem konform csomagokat
 - formáljuk (shaping)
 - eldobjuk (dropping)

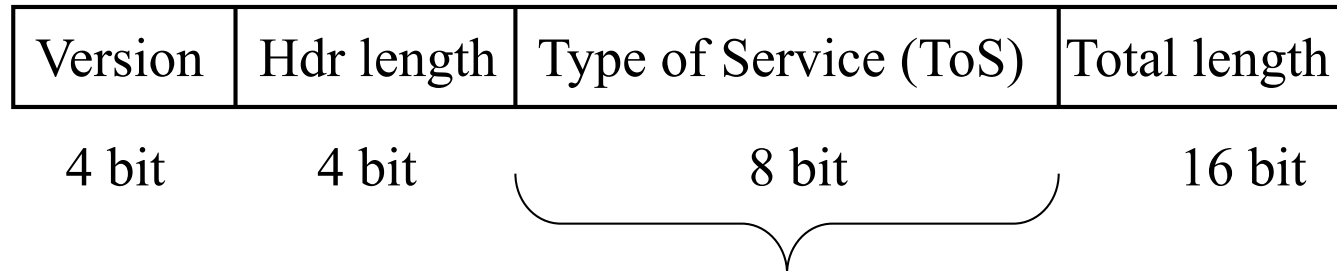
DiffServ – a csomópontok viselkedése

- *Természetesen nem csak 2 osztály van*
- **Per-Hop-Behavior (PHB):** a forgalomosztályhoz tartozó csomagtovábbítási elveket definiálja
- **Nincs együttműködés a végpontok között, mint az IntServ-nél**
- A különböző PHB-k megadására:
 - IPv4-nél: IP fejrész ToS mezőjében 6 bit
 - IPv6-nál: ugyanaz Traffic Class néven
- Ez a 6 bit: “DiffServ Code Points” (DSCP)
 - A mező további 2 bitje: Explicit Congestion Notification (torlódásjelzés)
- Két alapvető PHB-típus:
 - **“expedited forwarding” (EF)**
 - **“assured forwarding” (AF)**
- Plusz default PHB: **best effort**
 - minden idekerül ami nem felel meg a fenti kettőnek

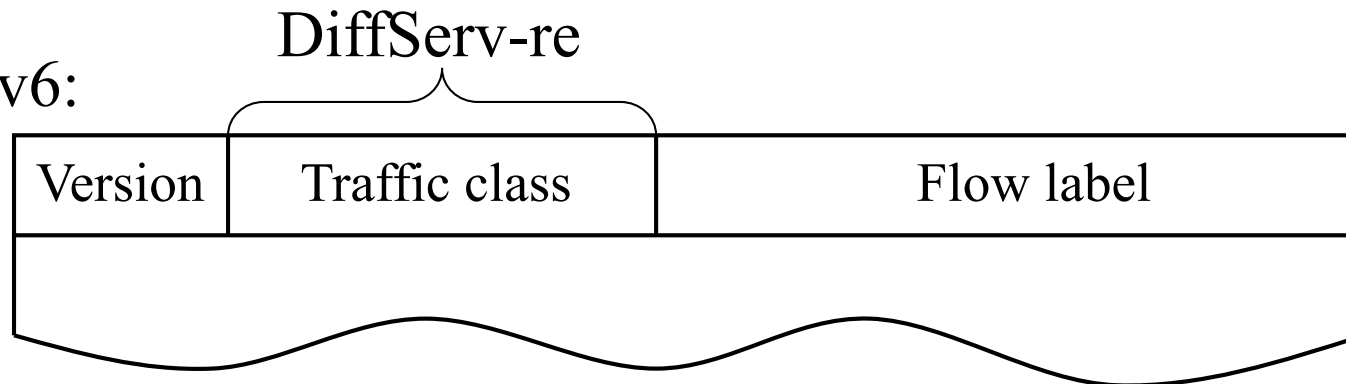
A "DiffServ Code Points"-ok (DSCP-k) elhelyezése

IPv4:

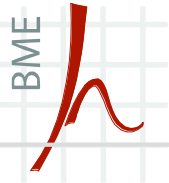
6 bit DiffServ-re:
64 különböző PHB

IPv6:

DiffServ – *expedited forwarding* (EF)

- Ez a legegyszerűbb PHB:
 - a csomagok továbbítása
 - **minimális késleltetéssel**
 - **kis csomagvesztéssel történik**
- Célszerű ha az EF-forgalom érkezési ütemét csak a csomópontok linksebessége korlátozza
 - **Ütemezőben: olyan sorhoz rendeljük hozzá, amelynek a kiszolgálási üteme legalább a csomagok beérkezési ütemével egyezik meg**
 - Ezért elhanyagolható lesz a késleltetés és csomagvesztés
- Az EF („expressz” továbbítás) más típusú forgalommal szembeni szigorú prioritással garantálható
- Alkalmazások: beszéd, videó

DiffServ – *expedited forwarding* (EF)

- Gond az EF-fel: túl nagy EF forgalom **sorbanállási késleltetést okoz**
- Osztályon belül: késleltetés és jitter leromlása
- Szigorú beengedés-szabályozás kell erre az osztályra!
- A szolgáltató korlátozza, pl. max. 30%-a lehet a link kapacitásának

DiffServ – assured forwarding (AF)

- A legnépesebb osztály: 12 elemmel (\mathbf{AF}_{xy})
 - 4 csoport, az x ($1 \div 4$) sort választ
 - ezekben 3 – 3 elem, y ($1 \div 3$) „eldobási stílust” határoz meg
- Így az összesen 14 kiszolgálás közül a DSCP mező 6 bitje választja a megfelelőt:
 - - *Assured Forwarding* DSCP: a köv. tábl. szerint
 - - *Expedited Forwarding* DSCP: 101 110
 - - *Best Effort (Default PHB)*: 000000
- **Prioritásos sorok és eldobási jellemzők** valósítják meg a megfelelő kiszolgálást

Assured forwarding (AF) alosztályok

<i>Drop Precedence</i>	Class 1	Class 2	Class 3	Class 4
<i>Low</i>	010 000
<i>Medium</i>
<i>High</i>

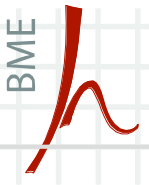
Osztályok közötti torlódás: az osztály prioritása dönti el

Osztályon belüli torlódás: a legkisebb eldobási valószínűségű élvez előnyt

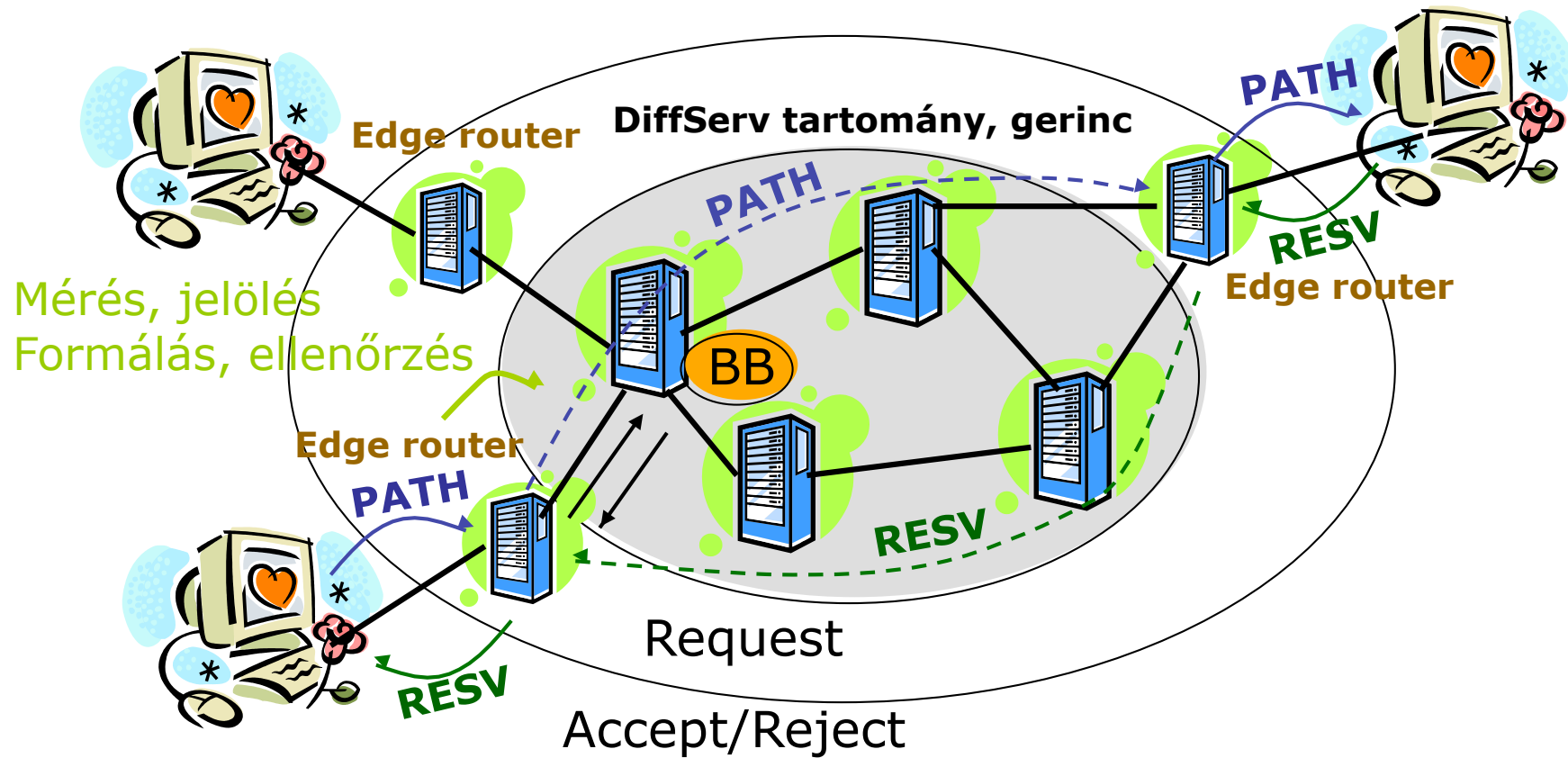
Eldobási valószínűség szolgáltatónál: elég alacsony mindegyik eleinte, amelyik csomagok túllépik a „szerződött” átviteli rátát, azoknál növelik

Az IntServ és a DiffServ összehasonlítása

Jellemző	IntServ	DiffServ
Szolgáltatások kezelési módja	Végpontok közötti	Helyi (lépésenkénti)
Szolgáltatások kezelésének hatóköre	Egyedi- vagy többes-című út	Bárhol a hálózatban
A skálázhatóság (scalability) korlátja	Csomagfolyamok száma	Szolgáltatásosztályok száma
Számlázás alapja	Forgalom- és QoS jellemzők	Forgalmi osztály használat
Forgalommenedzsment fajtája	Hasonló, mint az áramkörkapcsolt	Hasonló, mint az IP hálózaté
Megvalósítás helye	Hozzáférési hálózat	Gerinchálózat

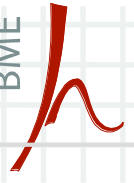

DiffServ és IntServ: IntServ szolgáltatás DiffServ-hálózaton

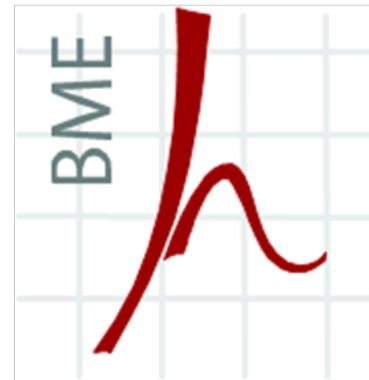
DiffServ és IntServ (folyt.)

1. Az adó PATH üzenete eljut a vevőhöz
2. A vevő RESV válasza megérkezik az adóoldali *Edge router*-hez
3. Ez a router a DiffServ **Bandwidth Broker-éhez** fordul egy igényvel
4. Ha a *BB* elfogadja, akkor értesíti az adót (RESV)
5. Az adó megkezdí a csomagküldést, az *Edge router* jelöli a csomagokat a megfelelő **DSCP (*differentiated services code point*) értékkel**
6. Az **Edge router ellenőrzi az adó forgalmát**: megfelel-e a szolgáltatási szerződésnek (SLA - *service level agreement*). „Kilógó” csomagokat vagy eldobja, vagy alacsony prioritásúnak jelöli.
7. **A Core routerek csak a DSCP-t nézik**, végzik a PHB-t

Hol, milyen eszközökben valósítják meg az IntServ-et és a DiffServ-et?

- IntServ: végponti eszközökben és az edge routerekben
- DiffServ: valamennyi routerben
 - Pl.: a Cisco IOS része
- Alkalmazás a szolgáltatóknál:
 - Eleinte, amíg van elég kapacitás, nemigen
 - Később, a forgalom növekedtével, egyre inkább

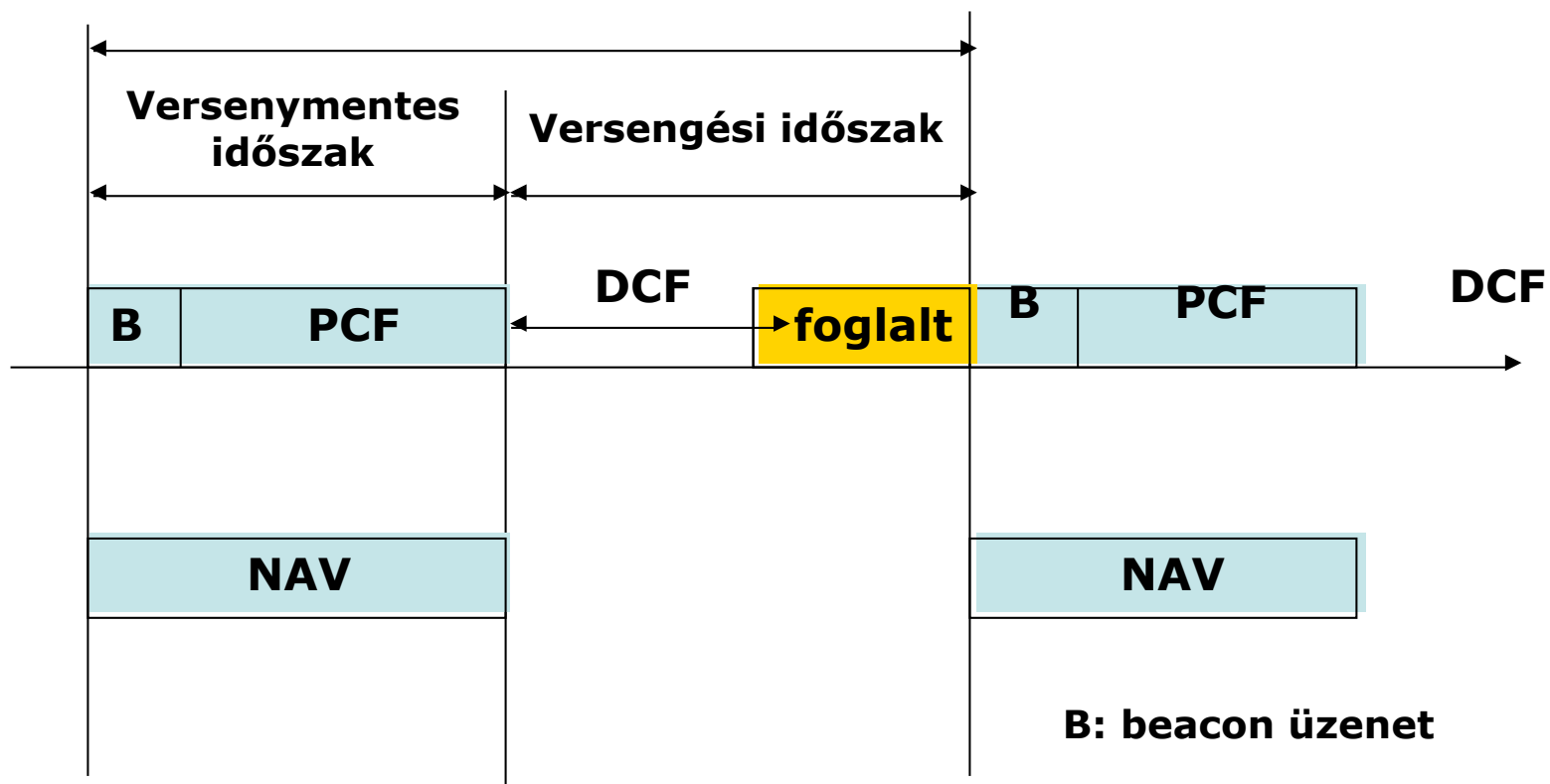

Röviden a QoS-biztosításról a vezeték nélküli LAN-okban és MAN-okban

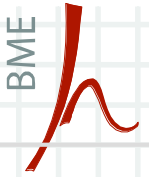
2013. április 30.
Budapest

WLAN: a PCF lehetőséget ad QoS biztosítására

Mi is volt a PCF – Point Coordination Function?

Általában nem implementálják, csak a DCF-et...

Szolgáltatásminőség biztosítása (QoS) a WLAN-okban: a 802.11e szabvány

- **HCF – Hybrid Coordination Function**

- Kétféle MAC-módszer, DCF-PCF analógia
- Forgalmi osztályok (Traffic Category): pl. e-mail alacsony, Voice over WLAN magas prioritású
 - **EDCA – Enhanced Distributed Channel Access**
 - Versenyzés: prioritásos kevesebb ideig vár
 - Van itt is versenymentes idő: hang és videó számára

 - **HCCA – HCF Controlled Channel Access**
 - Mint PCF, de AP bármikor elrendelhet versenymentes periódust, egyébként EDCA verseny
 - Előre veszi a magasabb prioritású osztályt (per-session service)
 - Legbonyolultabb CF, állomásokon DCF felett is működhet, AP-n új ütemező kell, ritkán valósítják meg

WiMAX: a MAC rétegben “igazi” QoS

Alkalmazások, QoS-osztályok és QoS-paraméterek

QoS Category	Applications	QoS Specifications
UGS Unsolicited Grant Service	VoIP	<ul style="list-style-type: none"> • Maximum Sustained Rate • Maximum Latency Tolerance • Jitter Tolerance
rtPS Real-Time Polling Service	Streaming Audio or Video	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum Reserved Rate • Maximum Sustained Rate • Maximum Latency Tolerance • Traffic Priority
ErtPS Extended Real-Time Polling Service	Voice with Activity Detection (VoIP)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum Reserved Rate • Maximum Sustained Rate • Maximum Latency Tolerance • Jitter Tolerance • Traffic Priority
nrtPS Non-Real-Time Polling Service	File Transfer Protocol (FTP)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimum Reserved Rate • Maximum Sustained Rate • Traffic Priority
BE Best-Effort Service	Data Transfer, Web Browsing, etc.	<ul style="list-style-type: none"> • Maximum Sustained Rate • Traffic Priority

QoS- osztályok és paraméterek

<i>Paraméter</i>	<i>QoS osztály</i>			
	UGS	rtPS	nrtPS	BE
MIR	(✓)	(✓)	✓	✓
CIR	✓	✓	✓	
CT		✓	✓	✓
Tolerated jitter	✓			
Maximum latency	✓	✓		
Traffic priority			✓	✓
Unsolicited grant size	✓			

- QoS összeköttetés-alapú hálózatokban
 - ATM

- QoS összeköttetésmentes hálózatokban
 - módszerek a hálózati rétegben, az IP-protokoll alapján

 - **IntServ**: folyamankénti QoS-biztosítás, az összeköttetés-alapú megoldásokhoz hasonlóan, nem jól skálázható

 - **DiffServ**: osztályonkénti QoS-biztosítás, alkalmas gerinchálózati megvalósításra

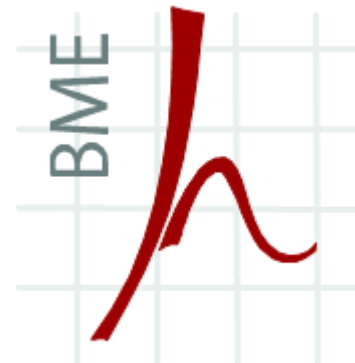
 - A végpontok közötti (end-to-end) QoS-hez mindkét módszerre szükség van

- *Feladatcsoportok és*
 - *jellegzetes protokollok*

- Médiakezelés
 - RTP, RTCP, RTSP (1. rész)

- Hívásvezérlés
 - SIP (2. rész)

- Szolgáltatásminőség-biztosítás
 - IntServ*, DiffServ*, RSVP (3. rész)
 - *) nem protokoll, hanem módszer*

HÁLÓZATI ALKALMAZÁSOK

Dr. Simon Vilmos
adjunktus

BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu

- Hálózati alkalmazások
- Alkalmazásprotokollok
- Infrastrukturális szolgáltatások
- Névfeloldási szolgáltatás
- Levelezési rendszerek
- Webes rendszerek

ISO/OSI

Alkalmazás
Megjelenítési
Viszony
Szállítási
Hálózati
Adatkapcsolati
Fizikai

TCP/IP

Alkalmazás
Szállítási / Host-to-host (TCP/UDP/...)
Internet (IP)
Hálózati interface/ Hálózati hozzáférési

Gyakorlatias

Alkalmazás
TCP/UDP/...
IP
LLC
MAC
PCS & PMA
PMD

IP: Internet Protocol

TCP: Transmission Control Protocol

UDP: User Datagram Protocol

LLC: Logical Link Control

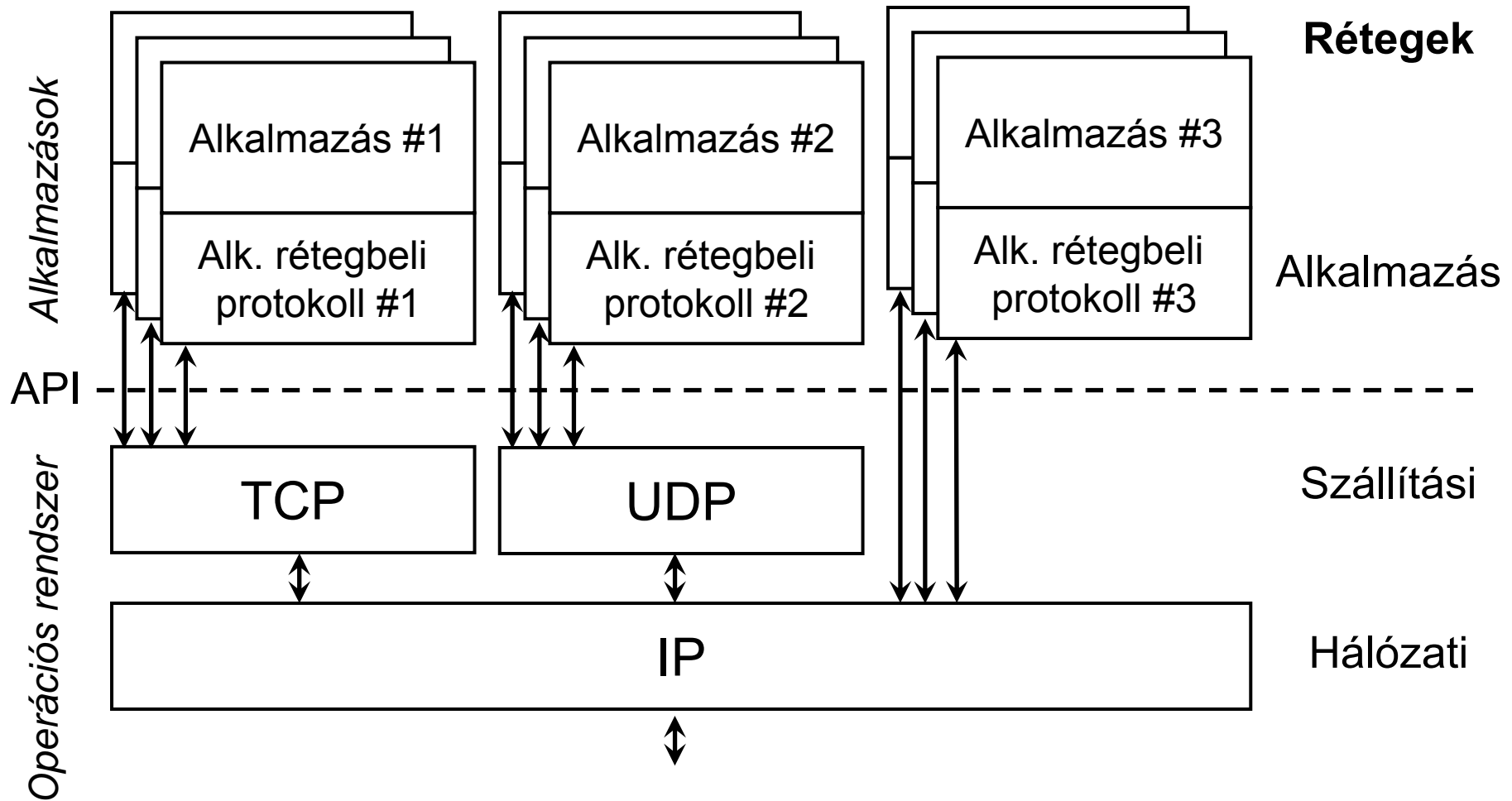
MAC: Medium Access Control

PCS: Physical Coding Sublayer

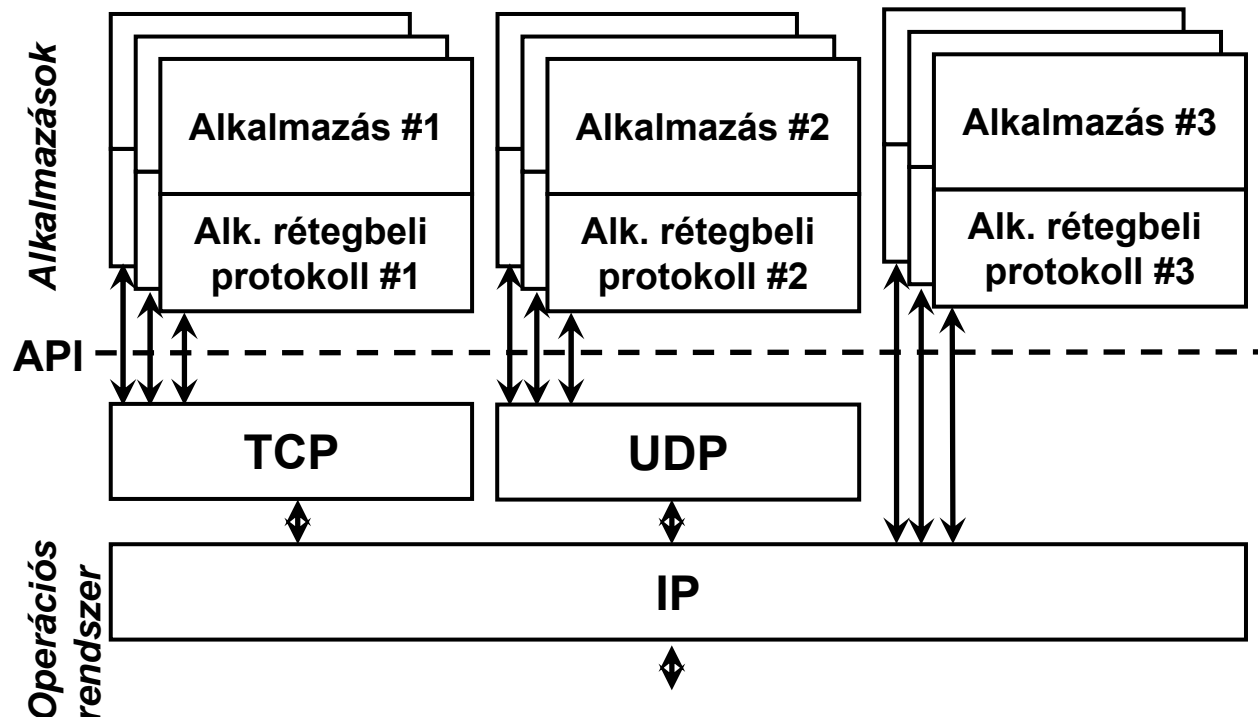
PMA: Physical Medium Attachment

PMD: Physical Medium Dependent

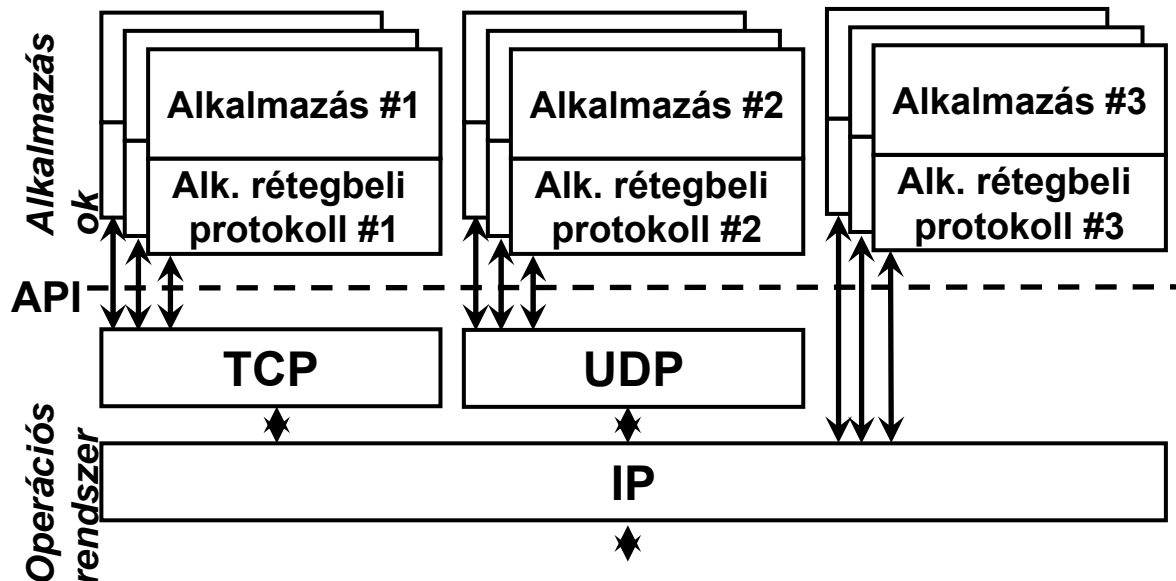
Alkalmazások kapcsolata az alsóbb rétegekkel

- Legtöbbször az alkalmazásban kerül implementálásra
 - Alkalmazás logikájához szorosan kapcsolódik
 - Egy alkalmazás-rétegbeli protokollt tipikusan kevés alkalmazás használja
- Mégis szükséges szabványosítani (lásd RFC-k)
 - Alkalmazások együttműködése

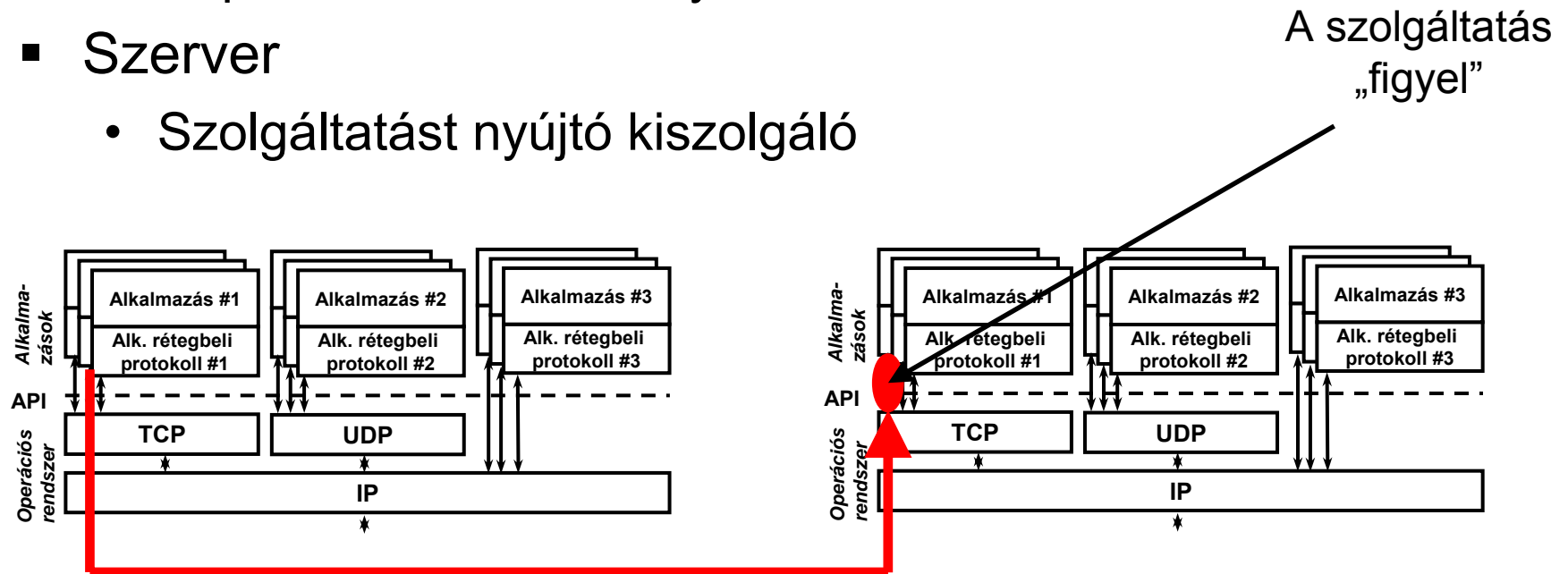

- **Alsóbb rétegeket** – mint szolgáltatásokat – az **operációs rendszer** biztosítja
- **Elfedi** a tényleges rétegeket
- Csak egy interfészt (API: Application Programming Interface) biztosít
 - SAP (Service Access Point)
- Ennek rendszerhívásait használva létrehozható a kívánt kommunikációs csatorna
 - az alkalmazás által használható végződése: **socket**

Kliens-szerver architektúra

- Kliens
 - Kapcsolatot kezdeményező fél
- Szerver
 - Szolgáltatást nyújtó kiszolgáló

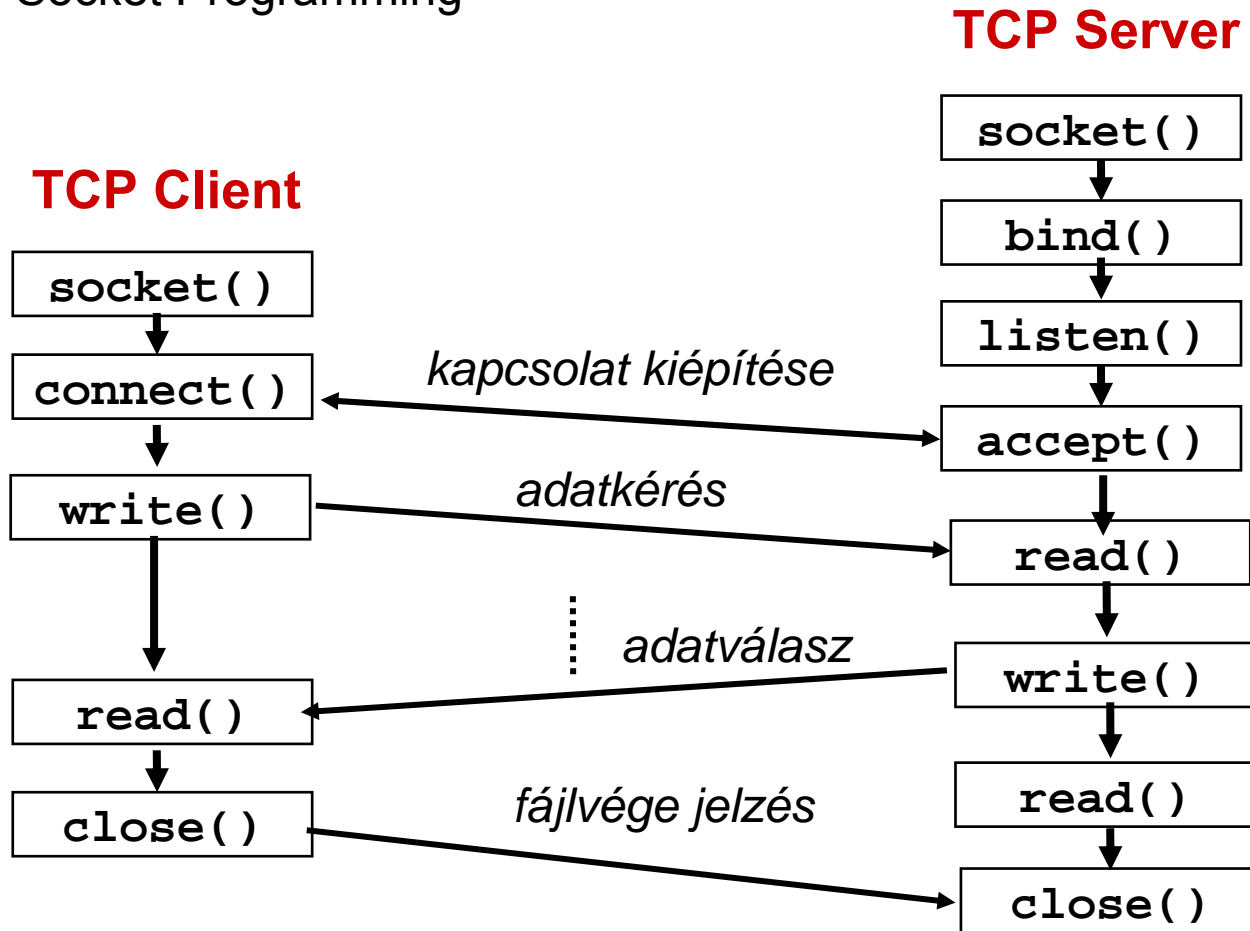
- Kliensnek a szolgáltatást meg kell címeznie
 - IP-cím (vagy DNS név) + szállítási protokoll + portszám

- Szerveren
 - Szolgáltatást azonosítja
 - egy port maximum egy szolgáltatáshoz lehet hozzárendelve
 - Statikus
 - 1-65536 tartományból tipikusan 1-1023-ig
 - *well-known ports*
 - privilegizált szerver programok kapcsolódhatnak csak

- Kliensen
 - Dinamikusan kerül kiosztásra a még nem használtak közül
 - 1-65536 tartományból 1024-65535-ig
 - Regisztrált (1024-49151) illetve dinamikus portok (49152-65535)

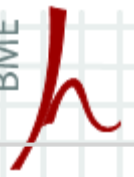
TCP kommunikáció sockethívásokkal

Socket Programming

UDP: egyszerűbb, kevesebb hívás

- Meg kell adni a socket:
 - Típusát
 - Stream: TCP-vel, megbízható kétirányú kapcsolat
 - Datagram: UDP-vel, kapcsolatmentes, nem megbízható
 - Raw: hozzáférés a hálózati szintű protokollhoz
 - Domain-t
 - Unix: helyi kommunikáció
 - Internet: IPv4 vagy IPv6

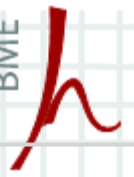
Milyen alkalmazás milyen szállítási rétegbeli protokollon?

	Natív IP	UDP	TCP
Kapcsolatorientált	x	x	✓
Megbízható	x	x	✓
Üzenetméret (tipikus)	rövid	rövid	hosszú
Adattovábbítás jellege	datagram	datagram	bitstream pipe
Portkezelés	x	✓	✓
Overhead	minimális	kicsi	nagy
Alkalmazások	vezérlési és menedzsment <ul style="list-style-type: none"> •ICMP, IGMP •Routing 	multimédia-átvitel, névfeloldás	fájlátvitel, web, levelezés

- Natív IP szolgáltatást igénybevevő protokollok és az IP Protocol mező értéke*:
 - Vezérlés:
 - 1: ICMP (Internet Control Message Protocol)
 - 2: IGMP (Internet Group Management Protocol)
 - Routing:
 - 8: EGP (Exterior Gateway Protocol)
 - 89: OSPF (Open Shortest Path First)
 - Egyéb:
 - 132: SCTP (Stream Control Transmission Protocol)
 - Valódi szállítási rétegbeli protokollok:
 - 6: TCP (Transmission Control Protocol)
 - 17: UDP (User Datagram Protocol)

* kezdeti lista az RFC 790-ben

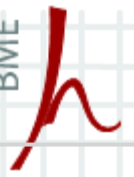
* a mező értékeit **az IANA** (Internet Assigned Numbers Authority) felügyeli

Alkalmazások, protokollok és portszámok – UDP felett

- UDP szolgáltatásait igénybevevő protokollok és a tipikus **szerveroldali** UDP portszám értéke*:
 - 53 DNS (Domain Name System)**
 - névfeloldás
 - 67 BOOTP (Bootstrap Protocol) (Server)
DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol)
 - konfigurálás
 - 68 BOOTP (Bootstrap Protocol) (Client)
DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol)
 - konfigurálás
 - 69 TFTP (Trivial File Transfer Protocol)
 - fájlátvitel
 - 123 NTP (Network Time Protocol)
 - időszinkronizáció
 - 161 SNMP (Simple Network Management Protocol)
 - hálózatmenedzsment
 - 520 RIP (Routing Information Protocol)
 - routing

* a portszámokat az IANA (Internet Assigned Numbers Authority) felügyeli

Alkalmazások, protokollok és portszámok – TCP felett

- TCP szolgáltatásait igénybevevő protokollok és a tipikus szerveroldali TCP portszám értéke*:
 - 20 és 21 FTP (File Transfer Protocol)**
 - Ugyanahhoz a protokollhoz két port is!
 - 22 SSH (Secure Shell)**
 - 23 Telnet**
 - 25 SMTP (Simple Mail Transfer Protocol)**
 - 53 DNS (Domain Name System)**
 - Ugyanahhoz a protokoll UDP-n és TCP-n is!
 - 80 HTTP (HyperText Transfer Protocol)**
 - 110 POP3 (Post Office Protocol version 3)**
 - 143 IMAP4 (Internet Message Protocol version 4)**
 - 443 HTTPS (HTTP Secure)**
 - 465 SMTPS (SMTP Secure)**
 - 993 IMAP4S (IMAP4 Secure)**
 - 995 POP3S (POP3 Secure)**

* a portszámokat az IANA (Internet Assigned Numbers Authority) felügyeli

DNS – Domain Name System

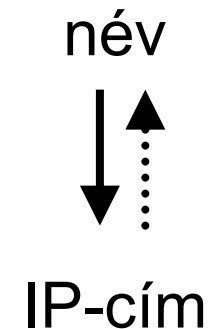
DHCP – Dynamic Host Configuration Protocol

INFRASTRUKTURÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK

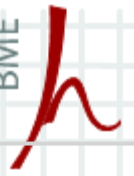
DNS – Domain Name System

NÉVFELDOLDÁSI RENDSZER

- Eltérő reprezentációk közötti megfeleltetés
 - Humán: könnyen megjegyezhető, beszédes nevek
 - Gépi: IP-címek→ névfeloldás
- Követelmények:
 - Jó skálázhatóság
 - Hibatűrés
 - Aktuális (friss) információk

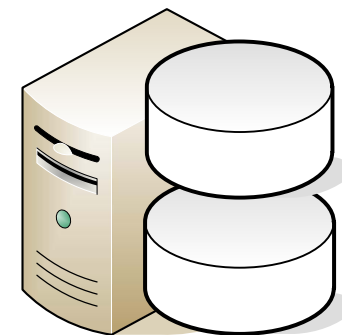

- Root (gyökér):
 - „.” – ponttal jelölik
 - Elméletileg minden FQDN emiatt ponttal zárul
 - **Gyökérszóna**: legmagasabb szintű DNS zóna
 - Valójában világszerte kb. 16 DNS szerver szolgáltatja
 - **Anycast címzés** előnye!
- Top level domains: a név utolsó része
 - Az IANA adminisztrálja
(Internet Assigned Numbers Authority)
 - country code top-level domains (ccTLD): pl. .hu
 - generic top-level domains (gTLD): pl. .org, .edu, .net, .com, .gov, .mil
 - infrastructure top-level domains: egy van, az .arpa

A DNS zóna és névszerverek

- Zóna
 - Minden tartomány csúcsának vagy egészének adatit tároló adatbázis
 - A DNS nevével azonosítjuk (pl. kisnyuszi.hu.)
- DNS szerver
 - Egy vagy több zónát tárol, szolgál ki
- Elsődleges/másodlagos DNS szerver
 - Egy adott zónára vonatkozóan
 - Elsődleges: írható és olvasható
 - Másodlagos: csak olvasható
 - Minden esetben pontosan 1 elsődleges és legalább 1 másodlagos kell
 - → hibatűrés
 - → terheléselosztás és skálázhatóság
 - Szinkronizálás monoton növekvő verziószám alapján
 - Egyre elfogadottabb a verziószám: YYYYMMDDnn

A zóna elemei: rekordok

erfwe	A	23231
sdfdfs		2314434
aglgala	A	ahfhkahlk
erfwe	A	23231
sdfdfs		2314434
aglgala	A	ahfhkahlk

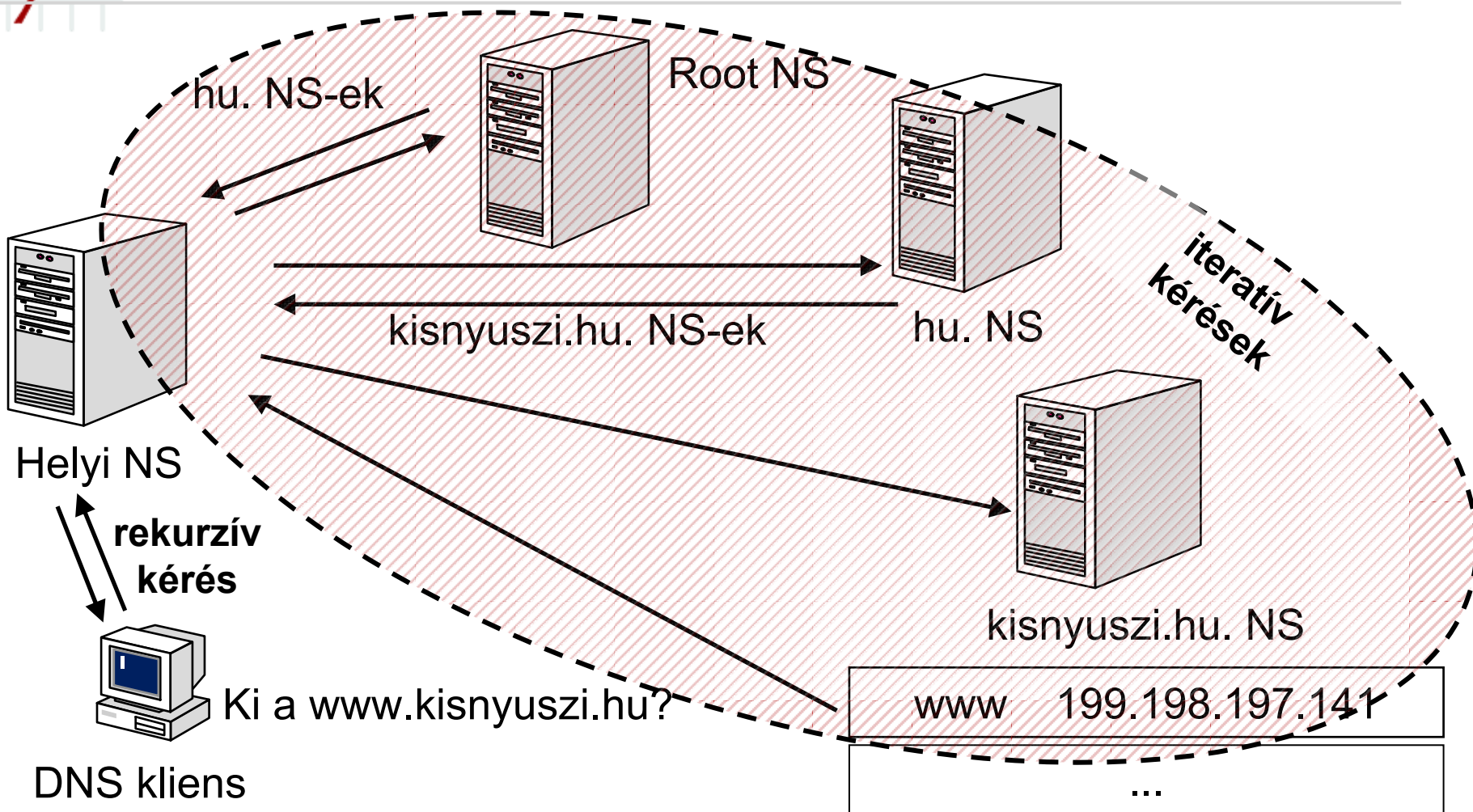
Az erőforrásrekordok (Resource Records - RR) gyakori típusai:

- SOA (Start of Authority)
 - adminisztratív adatok
 - az elsődleges DNS szerver neve
 - zóna verziószáma (ez alapján a szinkronizálás)
 - kapcsolattartó e-mail címe
- A (Address)
 - név – IP-cím
 - a legtipikusabb felhasználás
- CNAME (Canonical Name)
 - más néven „alias”
 - név – név összerendelés
- PTR (Pointer)
 - IP-cím – név
 - ún. reverse zónában
- NS (Name Server)
 - az adott zónát kiszolgáló DNS szerverek
 - legalább kettő kell
- MX (Mail Exchange)
 - SMTP kiszolgálót azonosít
 - Több is megadható preferenciával (prioritással)
- SRV (Service Locator)
 - MX általánosítása
 - tetszőleges szolgáltatásra

Altartományok (subdomain)

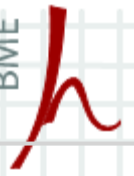
- delegálhatóság

Névfeloldás menete

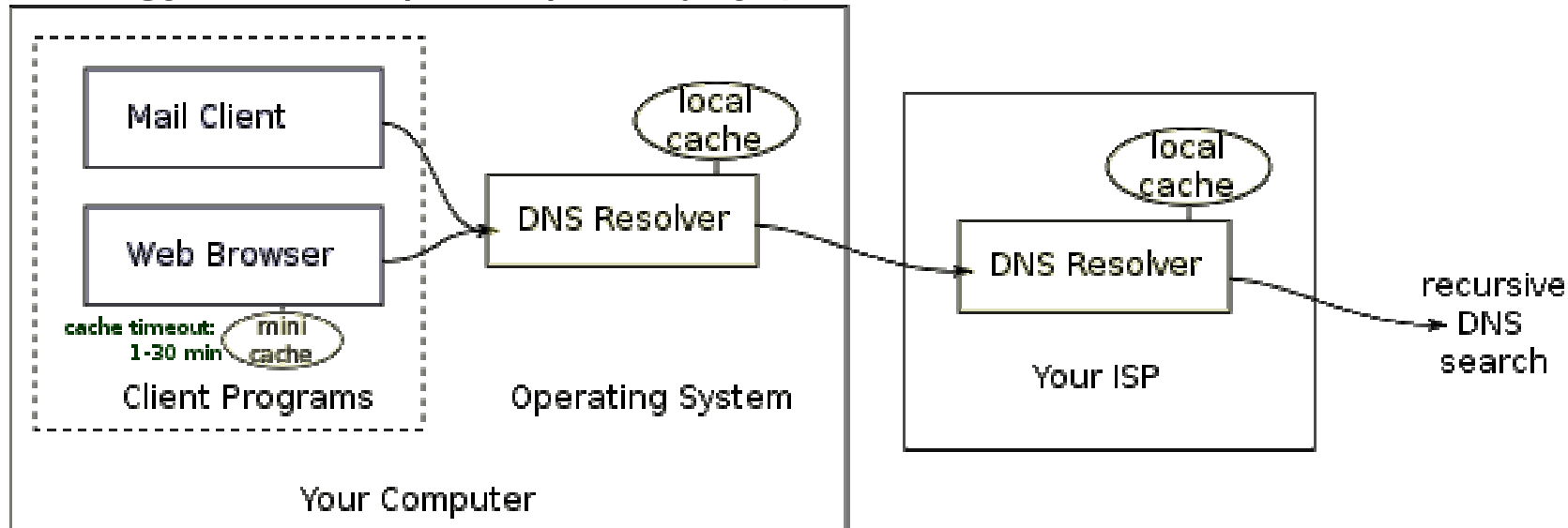
DNS kliens

- Rekurzív kérés: a konkrét (vagy a negatív) választ várja, a címzettnek a feladata a névfeloldás
- Iteratív kérés: a minél közelebbi felelős megtalálása, arra egy hivatkozást ad vissza (referral)

Névfeloldás gyorsítótárral

- A DNS-kéréseket a helyi gépen az operációs rendszer oldja fel egységesen
- **DNS gyorsítótár (cache)** a helyi gépen és a DNS szerveren

- Minden rekordnak **TTL-je (Time To Live)** valódi másodpercben megadva → elévülés
- **Authoritatív válasz:** ha a rekordért felelős szerverek valamelyikétől származik a válaszol
- **Nem autoritatív:** ha gyorsítótárból származik

(0. Böngésző gyorsítótára)

1. Helyi gép gyorsítótára

2. Helyi gépen „hosts” fájl

3. Lekérdezés DNS szerverektől

- Ha van DNS szerver megadva
 - Lekérdezés az elsődleges DNS szervertől, ha elérhető (rekurzív)
 - Az a cache-ből kiszolgál vagy névfeloldást végez (iteratív)
 - Lekérdezés a másodlagos DNS szervertől, ha meg van adva és az elsődleges nem érhető el (rekurzív)
- Ha nincs DNS szerver megadva vagy nem elérhető, akkor lekérdezés valamely root NS-től, majd a hivatkozott NS-ektől (iteratív)

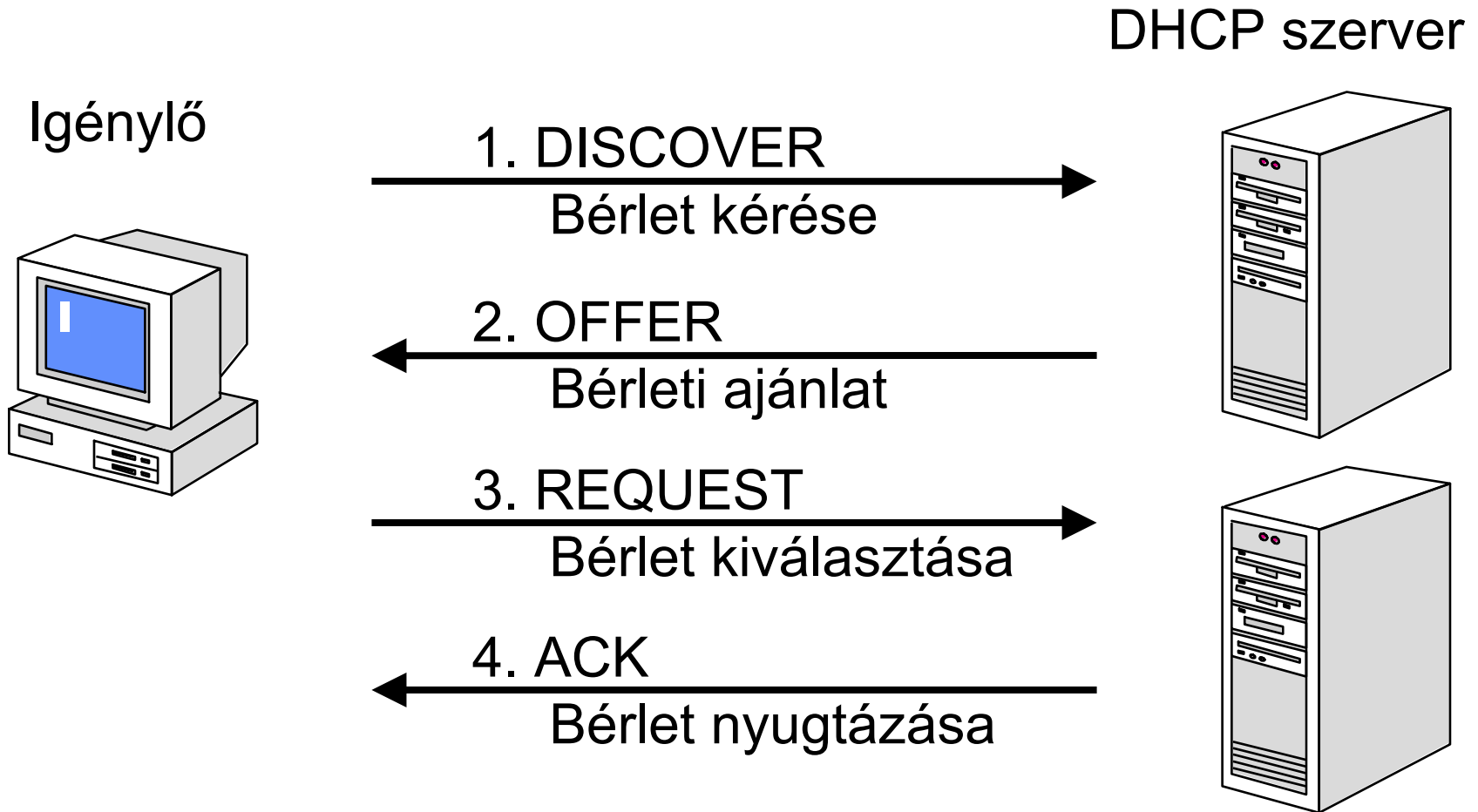
- A DNS protokoll felhasználási területei:
 - Lekérdezés:
 - DNS kliens \leftrightarrow DNS szerver
 - UDP 53 \leftarrow rövid, gyors üzenetváltás
(TCP 53)
 - Zónaletöltés
 - Elsődleges DNS szerver \Rightarrow másodlagos DNS szerver
 - TCP 53 \leftarrow hosszabb, megbízhatóbb

- Kérés elemei
 - Kért rekord típusa(i)
 - Feloldandó név vagy IP-cím
 - **Rekurzív kérés esetén** RD (Recursion Desired) bit beállítva
- Válasz
 - Pozitív válasz: egy vagy több elemű lista
 - Ebből „véletlenszerűen” (round-robin) választ
 - **Authoritatív válasz esetén** az AA (Authoritative Answer) bit beállítva
 - **Referral** válasz (egy vagy több elemű lista)
 - Kiegészítő hivatkozásokat tartalmaz, mely közelebb visz a feloldáshoz
 - pl.: illetékesebb NS; A rekord helyett azonos nevű CNAME rekord
 - Negatív válasz: nem található bejegyzés, nem oldható fel
 - Nincs válasz \neq negatív válasz

Dynamic Host Configuration Protocol

DHCP

- Mi a DHCP?
 - IP-beállításokat oszthatunk ki vele dinamikusan
- Előnyei:
 - Nem kell tudni, hogy milyen címeket osztottunk már ki
 - Kliensek egyszerű beállítása
 - Módosítások központilag
 - Mobilitás hálózatok között (eltérő beállítások)

DISCOVER és OFFER

Bérlet kérése és felajánlása

- Kérés:
0.0.0.0-tól → 255.255.255.255-nek
(még nincs IP-címe) (bárkinek)
- Ajánlat:
255.255.255.255-nek ← 192.168.1.1-től
(bárkinek; nem címezhető) (egy DHCP szerver címe)
- Ajánlat tartalma
 - IP-cím
 - Alhálózati maszk
 - Bérleti idő
 - DHCP szerver IP címe
 - **Igénylő MAC címével!**

REQUEST és ACK

Bérlet kiválasztása és nyugtázása

- Kiválasztás
 - az első ajánlatot (pl. ha több DHCP szerver)
 - Kiválasztási üzenet:
 - 0.0.0.0-tól 255.255.255.255-nek
 - Az üzenet tartalma
 - **kért IP-cím**
 - **DHCP szerver IP-címe**
- Nyugta
 - 192.168.1.1-től, 255.255.255.255-nek
 - Nyugtázó üzenet tartalma
 - **kiosztott IP-cím**
 - **alhálózati maszk**
 - **bérleti idő**

- Bérleti időbeli kezelése
 - Félidőben hosszabbítási kérés
 - 7/8 TTL-nél új igénylése

- Hosszú vagy rövid TTL?
 - Rövid mellett
 - Ha a kliens szabálytalanul távozik a hálózathoz
 - a bérletét nem adja vissza
 - Ha a kliens szabálytalanul újraindul
 - nem adja vissza a bérletét, és még újat is igényel
 - A beállításváltozások gyorsan életbe lépjenek

 - Hosszú mellett
 - Ne legyen nagy hálózati forgalom

Ami DHCP-vel beállítható...

DHCP opciók, paraméterek

- **0x01 Subnet Mask (alhálózati maszk)**
- **0x0F Domain Name (FQDN suffix)**
- **0x03 Router (alapértelmezett átjáró(k))**
- **0x06 DNS (DNS szerver(ek))**
- **0x0C Host Name (gép neve is kiosztható)**
- 0x1F Router Discovery
- 0x21 Static Route
- 0x2B Vendor Specific (gyártófüggő beállítások)
- 0x2C WINS
- 0x2E NBT
- 0x2F Node Type
- **0x32 Requested Address (igényelt IP-cím)**
- **0x33 Lease Time (TTL)**
- **0x36 DHCP Server (DHCP szerver IP-címe)**
- **0x37 Parameter Request List (igényelt paraméterek listája)**
- **0x3A Renewal Time (megújítási idő)**
- 0x3B Rebinding Time
- 0x3C Client Class Information
- 0x4D User Class Information
- 0xF9 Static Route CIDR

Stb...

- DHCP hibatűrés
 - Több DHCP használata egy hálózatban, de **diszjunkt IP-címtartományok osztása!**
- DHCP kiterjesztése több hálózati szegmensre
 - A routerek nem engedik át a DHCP üzeneteket
 - A routerekre ún. „**DHCP Relay Agent**”-et telepítve az továbbítja a DHCP forgalmat a DHCP szerverek és kliensek között
- IPv6-ban minden router egyben DHCP szerver is

Telnet

FTP – File Transfer Protocol

SZÖVEG- ÉS FÁJLÁTVITEL

- Egyik legrégebbi alkalmazás
- Távoli parancssor
 - Parancsok elküldése
 - Visszajelzések megjelenítése
- Még ma is alkalmazzák főként hálózati eszközök egyszerű hálózati adminisztrációjára
- Nem biztonságos (jelszavak védelem nélkül)
 - SSH (Secure Shell) helyette

- Az egyik legelső fájlátvitelre tervezett protokoll
 - RFC 959

- TCP 21-es port
 - Ha a TCP 20-as portot használjuk adatcsatornaként, akkor ez csak vezérlés

- Parancsok
 - open – kapcsolat létrehozása
 - ls – aktuális könyvtár listázása
 - put – feltöltés
 - get – letöltés
 - delete – törlés
 - bye – kapcsolat lebontása
 - ...

SMTP – Simple Mail Transfer Protocol

POP3 – Post Office Protocol v3

IMAP4 – Internet Message Protocol v4

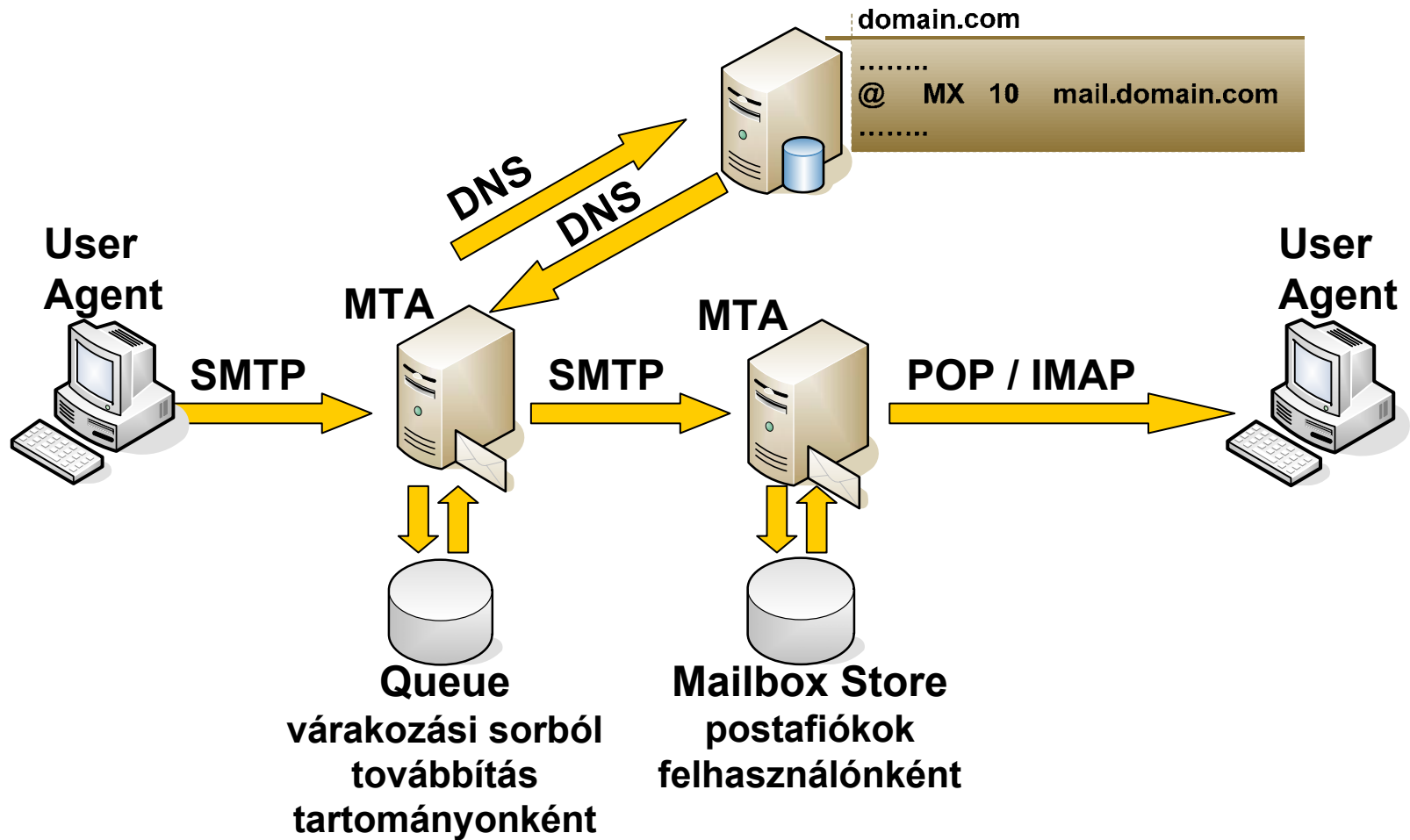
LEVELEZŐ RENDSZEREK

- **Komponensek**
 - (Mail) User Agent ((M)UA) (levelező kliens)
 - Mail Transfer Agent (MTA) (SMTP szerver)

- **Használt protokollok**
 - SMTP: levél továbbításra
 - POP3: levelek lekérdezése
 - IMAP4: levelek lekérdezése

- **Címzett meghatározása**
 - DNS segítségével (MX rekord)

Levelező rendszerek

POP3

- Post Office Protocol version 3
- RFC 1939, 1957, 1725
- Parancsorientált
- TCP 110-es port
- Levelek lekérdezésére
- POP3S
 - POP3 TLS titkosítással
 - TCP 995

IMAP4

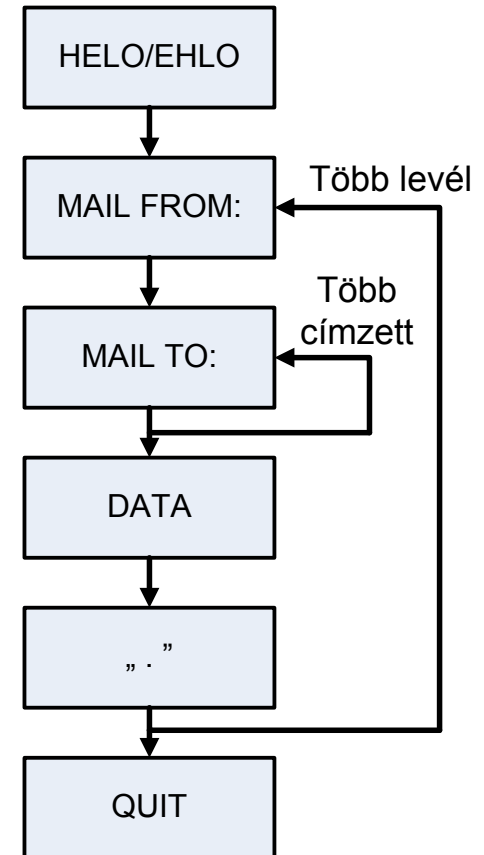
- Internet Message Protocol version 4
- RFC 2060, 1731, 1730
- Parancsorientált
- TCP 143-as port
- Levelek lekérdezésére
- IMAP4S
 - IMAP4 TLS titkosítással
 - TCP 993
- Intelligensebb a POP3-nál:
 - Könyvtárstruktúra támogatása
 - Keresés támogatása
 - Nem törli automatikusan a szerveren tárolt leveleket

- RFC 821, 822
- Levelek továbbítására (első „killer application”)
- Parancsorientált állapotkódokkal
- TCP 25-ös port
- SMTP relay
 - Nem közvetlen továbbítás
 - Egy (vagy több) SMTP (relay) szerver közbeiktatásával
- SMTPS (SMTP Secure)
 - SMTP TLS csatornában
 - TCP 465

A leggyakoribb SMTP parancsok

- HELO
 - Üdvözlés
 - ESMTP esetén EHLO
- MAIL FROM:<feladó e-mail címe>
- RCPT TO:<címzett e-mail címe>
- DATA
 - Adat következik
- <CR><LF>.<CR><LF>
 - Adat vége
- QUIT
 - SMTP kapcsolat bontása
- VRFY <e-mail cím>
 - Létezik-e az adott e-mail cím
- HELP
- NOOP
 - Kapcsolat ellenőrzése, fenntartása

Tipikus kapcsolat
folyamatábrája

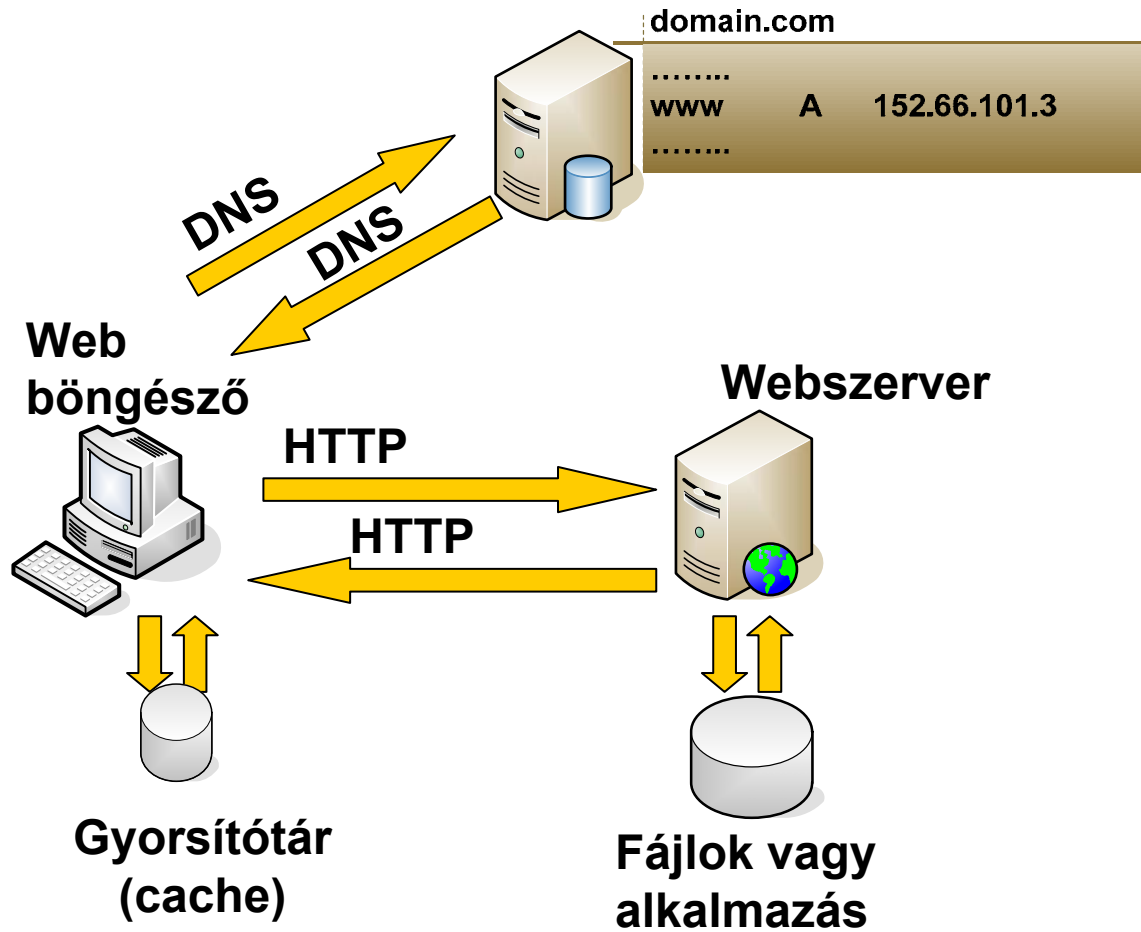


```
S: 220 lappfold.fi
C: HELO bme.hu
S: 250 Hello bme.hu, pleased to meet you
C: MAIL FROM: <jogyerek@bme.hu>
S: 250 jogyerek@bme.hu... Sender ok
C: RCPT TO: <mikulas@lappfold.fi>
S: 250 mikulas@lappfold.fi ... Recipient ok
C: DATA
S: 354 Enter mail, end with "." on a line by itself
C: Kedves Mikulás!
C: Jó gyerek voltam. Hozzál sok csokit!
C: Köszönöm,
C: Jógyerek Jóska
C: .
S: 250 Message accepted for delivery
C: QUIT
S: 221 lappfold.fi closing connection
```

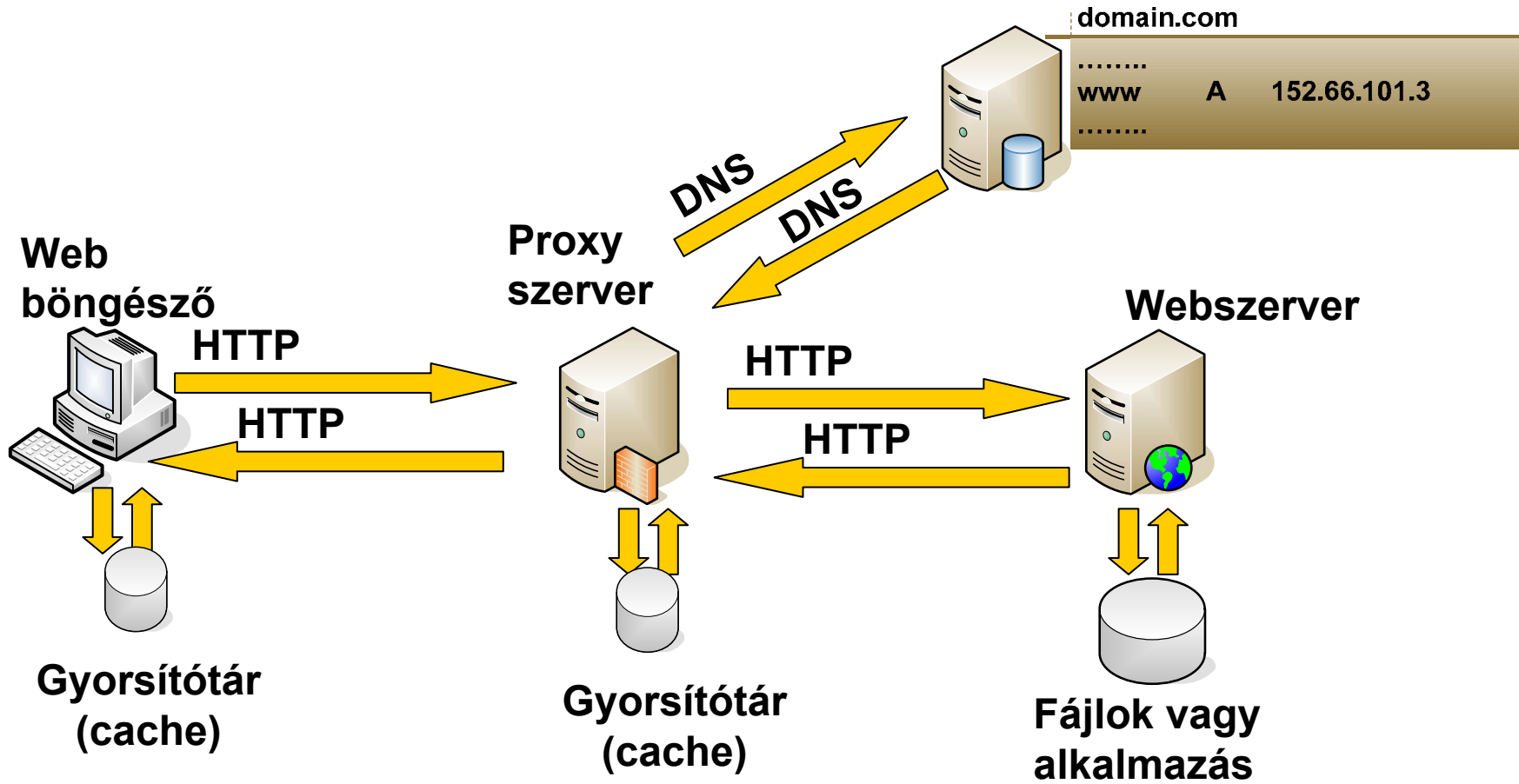
HTTP – HyperText Transfer Protocol

WEBES RENDSZEREK

Webes rendszerek

Webes rendszerek proxyval

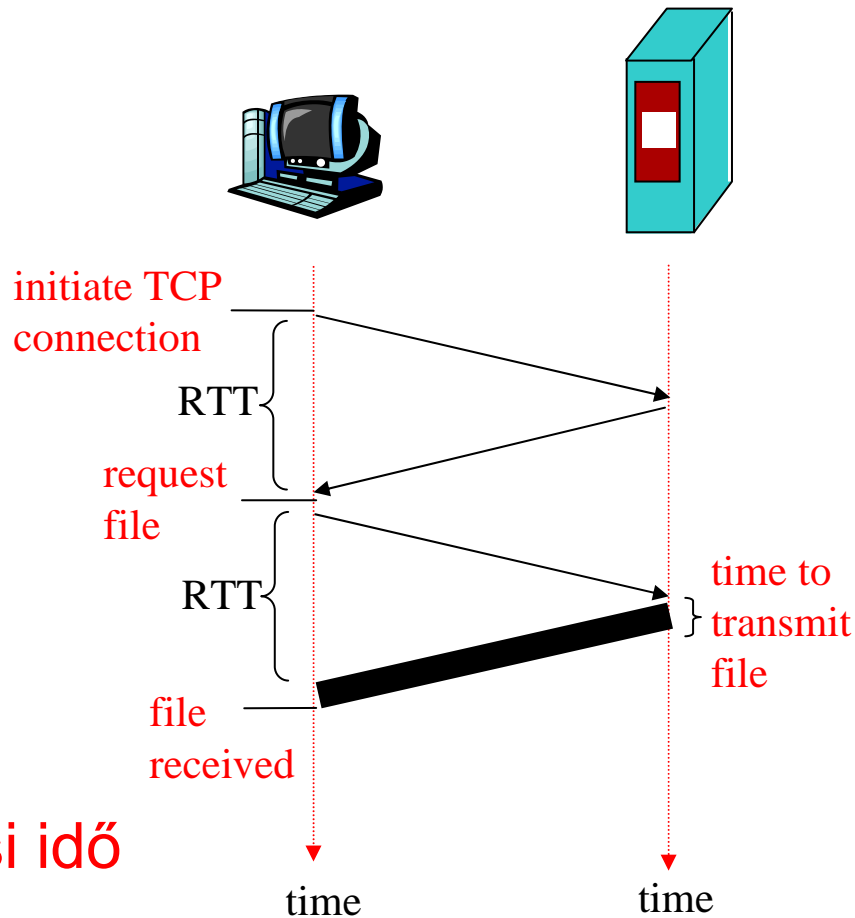

- RFC 2068
- Web
 - Tim Berners-Lee, CERN
 - a második „killer application”
- Parancsorientált állapotkódokkal
- Speciális fejlécek
- Állapotmentes protokoll
- TCP 80
- Proxy
 - Kliens nevében jár el
 - Főként a hatékony gyorsítótárazás miatt

- *Nem-perzisztens:*
 - minden kérés/válasz pár egy **külön** TCP kapcsolaton keresztül
 - Legfeljebb egy objektumot visz át egy TCP kapcsolaton
 - HTTP/1.0
- *Perzisztens:*
 - **egy TCP kapcsolaton belül** több kérés/válasz pár
 - Alapbeállítás HTTP1.1-nél

Késleltetés nem perzisztens kapcsolatnál

Teljes késleltetés = $2RTT + \text{adási idő}$

Perzisztens HTTP

Nonperzisztens HTTP:

- 2 RTT/objektum
- + TCP kapcsolat overhead
- Böngészők használhatnak **párhuzamos TCP kapcsolatokat** a különböző objektumok letöltésére

Persiztensz HTTP

- Server **nyitva hagyja a kapcsolatot** a válasz elküldése után
- HTTP üzenetek sorozata ugyanazon kliens és szerver között **egy kapcsolaton belül**

Perzisztens pipelining nélkül:

- Kliens csak akkor küld új kérést, ha előzőre **megjött a válasz**
- Egy RTT/objektum

Perzisztens + pipelining:

- Alapbeállítás HTTP/1.1-nél
- Kliens elküldhet több kérést is egymás után **anélkül, hogy megvárná a választ**
- Egy RTT minden objektumra

Példa egy HTTP kérésre

Kérés (request line)

(GET, POST,
HEAD parancs)

GET /somedir/page.html HTTP/1.1

fejlécek
(header lines)

Host: www.someschool.edu

User-agent: Mozilla/4.0

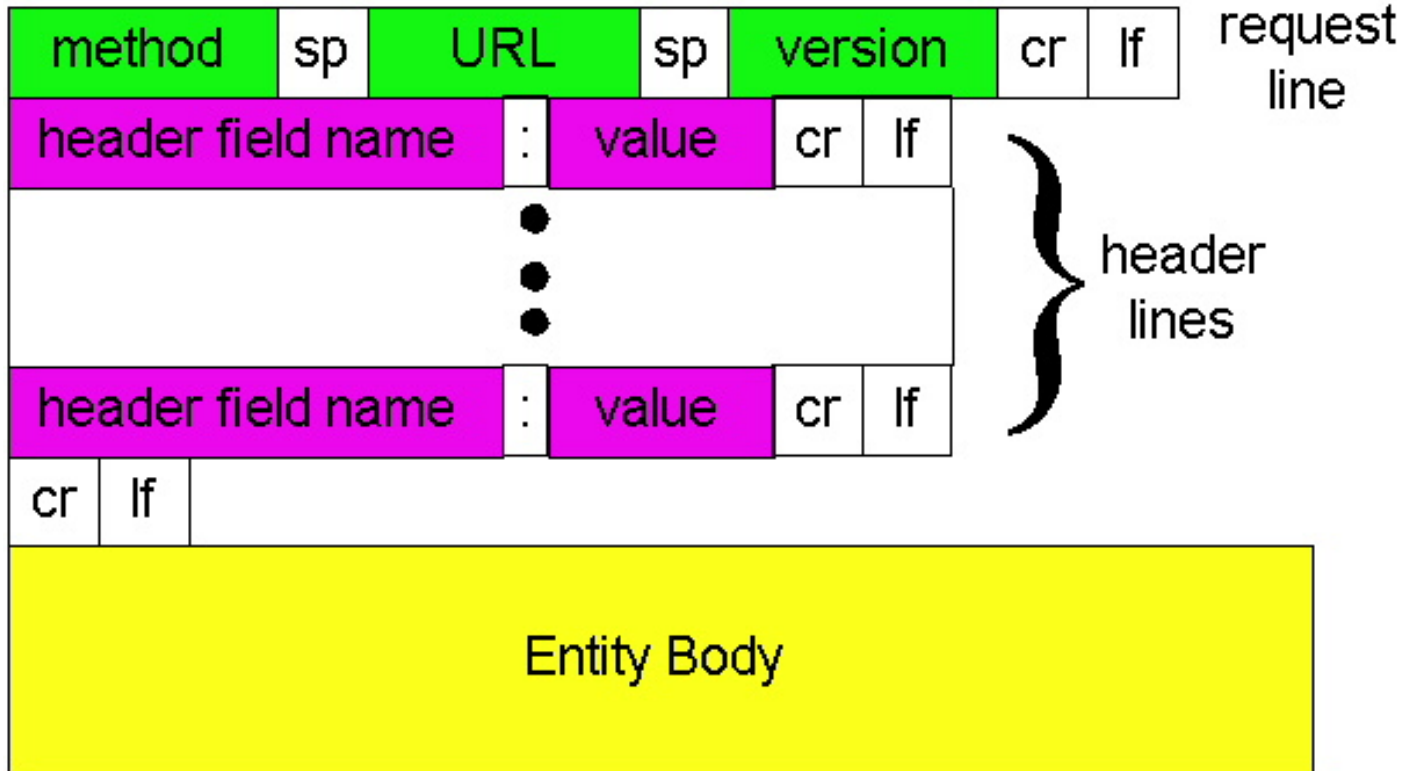
Connection: close

Accept-language: hu

<CR><LF>

üzenet végét
jelző soremelés

Általános HTTP kérés üzenet formátum

Entity Body: POST-nál van értelme!

- GET <URL> HTTP/1.1
 - adott URL tartalmának lekérése
- HEAD
 - mint a GET, de csak a metaadatokat adja vissza
- POST
 - a kliens ezzel tud adatokat küldeni a szervernek
- PUT
 - a POST-hoz hasonló, fájlfeltöltésre alkalmas
- DELETE
 - adott URL tartalmának törlése

Gyakori HTTP fejlécek

- Accept: elfogadható MIME típus
- Accept-Charset: elfogadható karakterkészlet
- Allow: szerver által támogatott parancsok
- Authorization: támogatott hitelesítési módok
- Content-Encoding: tömörítés típusa
- Content-Length: tartalom mérete
- Content-Type: MIME típus
- Date: lekérés dátuma és ideje
- From: a látogató e-mail címe (nem autentikációra)
- Pragma: nem meghatározott paraméter (pl. „no-cache”)
- Referer: a hivatkozó oldal URL-je
- Retry-After: 503 utáni újrapróbálkozási idő
- Server: szerver neve és verziója
- User-Agent: böngésző neve és verziója
- WWW-Authenticate: Hitelesítési információk (credentials)

Példa egy HTTP válaszüzenetre

állapotkód

HTTP/1.1 200 OK

fejlécek

Connection close

Date: Thu, 14 May 2013 12:00:15 GMT

Server: Apache/1.3.0 (Unix)

Last-Modified: Mon, 22 Jun 2012

Content-Length: 6821

Content-Type: text/html

adat
(pl. a kért
HTML fájl)

data data data data data ...

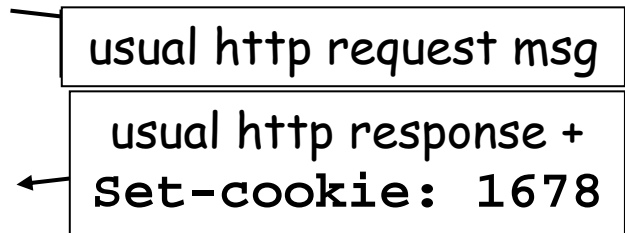
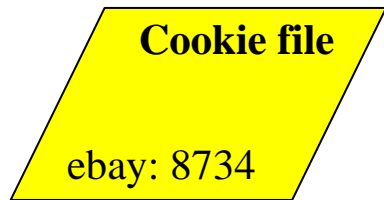
Gyakori HTTP állapotkódok

Kód	Jelentés	Leírás
200	OK	
201	Created	POST sikeres
202	Accepted	Kérés elfogadva
204	No content	Nincs semmi a kliensnek
400	Bad request	Hibás kérés
401	Unauthorized	Hitelesítés szükséges
403	Forbidden	Hozzáférés megtagadva
404	Not found	Nem található
500	Internal Server Error	Belső szerver hiba
503	Service Unavailable	Pillanatnyilag nem szolgálható ki

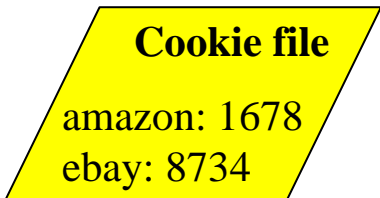
Cookie-k használata

kliens

szerver

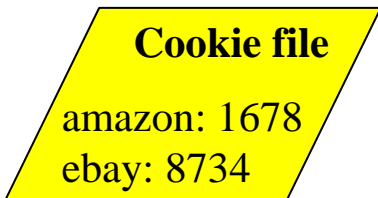

server
creates ID
1678 for user

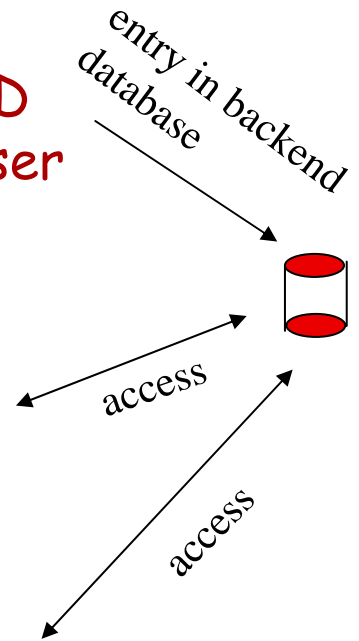

cookie-
specific
action

one week later:

cookie-
specific
action

- Következő verzió: HTTP 2.0, IETF fejlesztésben
- A Google SPDY protokolljának lényeges elemeit használja
 - De facto szabvány?
- Csökkenti a web oldalak betöltési idejét:
 - multiplexált stream-ek egy TCP kapcsolaton belül
 - kérések prioritizálása
 - kérés és válasz fejtészek tömörítése
 - a statikusok nincsenek újraküldve
 - szerver push és hint funkció

- Alkalmazások hálózati kapcsolata
 - Portok és socketek használata
- Infrastrukturális szolgáltatások
 - DNS – Névfeloldási szolgáltatás
 - DHCP
- Szöveg- és fájlátvitel
 - Telnet, FTP
- Levelezési rendszerek
 - SMTP, POP3, IMAP4
- Webes rendszerek
 - HTTP

Kérdések?

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Dr. Simon Vilmos
BME Hálózati Rendszerek és Szolgáltatások Tanszék
svilmos@hit.bme.hu